~~13 fe~~

30

Doctoris Danielis Vlierdem Reginæ Hungariæ Medici.

Diado Xi

DIODORI SICVLI

Bibliothecæ hiſtoricæ, hoc eſt,

RERVM ANTIQVARVM, A GRAECIS, ROMAnis, Barbaris, præcipueq; Philippo & Alexandro Macedoniæ regibus geſtarum libri XVII, ſummo ſtudio partim longè emendatius quàm antea, partim nunc primùm in lucem editi.

HIS ADIECIMVS,

DICTYS CRETENSIS, ET DARETIS PHRYgij De Troiano bello hiſtoriam, quo temporum ordo, ac ſeries rerum, ut quæque ſunt geſtæ, conſeruaretur.

Quid uerò tota hac editione ſit præſtitum, & quo ſingula quæq; conſilio digeſta, ex præliminari epiſtola facile licet intelligas.

et quomodo tm̃ hic habeantur 6. primi libri diodori itẽq 11. 12. 13. 16. et 17.

Acceßit quoq; rerum & uerborum memorabilium, locupletißimus Index.

BASILEAE, PER Henricbum Petri, 1548.

IOANNI LVCAE VVELSERO,

adolescenti singulari modestia prædito, patritio Augustano clarissimo, Marcus Hopperus Basiliensis S. P. D.

SI TE, Ioannes Luca ornatissime, multarum gentium historiæ, si poetarum fabulæ, si fabularum denique inuolucra sapientissimè retecta delectant, quemadmodũ delectare te meritò debent: En tibi hanc Diodori Siculi, quã per otium legas, Bibliothecã (sic enim author ille opus suum inscripsit) denuò nunc per honestum uirum Henrichum Petri socerũ meum, patris mihi loco uenerandũ, typis longè elegantissimis excusam, cura uerò & studio uiri doctissimi Ioannis Oporini, præceptoris olim mei colendissimi, multis in locis castigatiorem: nec non (quod inprimis historicæ lectionis studiosis congratulari debemus) opera & industria uiri eruditissimi Arnoldi Arlenij instructiorẽ, hoc est ingẽti accessione auctam: quemadmodũ nunc, attende, dicã. Author ille, ut Suidas refert, quadraginta libris omnium fermè gentiũ & populorum historias cõplexus est, è quibus tamen omnibus primùm quidem non nisi octo, ijq; latinè tantum nobis extitere, sex uidelicet illi priores de fabulosis antiquorum gestis, Poggio Florentino interprete, quod tamen uerisimile aliquibus non uidetur: & duo illi posteriores, scilicet decimussextus, & decimusseptimus, quorum hic de Alexandri Magni, ille uerò de Philippi Macedoniæ regum gestis inscripti sunt, interprete eorũ Angelo Cospo, quamuis sint qui Bartholomeum Cospum fuisse putent. Postea autem grecè præter duos illos, decimusoctauus quoq;, decimusnonus & uigesimus ex humanissimi uiri Roberti Vuinter officina in lucẽ per bonos uiros prodierũt: quos uir ille clariss. Arnoldus Arlenius similiter à se trãslatos nobis dedisset, nisi magna ipsius ac seria negocia hoc studiũ eius anteuertissent. Nunc uerò postremò de multorum regum & populorũ gestis libri tres (quæ hercle non parua accessio putanda est) priori latinæ editioni accedunt, undecimus uidelicet, duodecimus, et decimus tertius, quos nobis (ut suprà meminimus) Arnoldus Arlenius obtulit: plura nobis daturus, quàm primùm licuerit. Ex his ergo, quæ dixi iam, uides Ioannes Luca charissime, quantum de authore illo historiarum & fabularum, non dubitarim dicere fonte, uel habere nobis liceat, uel carere diutius cogamur. Vtinam uerò sint, qui sequentibus deinceps authoris huius editionibus tantũ nobis pari studio adijciant. Et seriò quidẽ hortamur quosuis, quibus bonæ literæ cordi sunt, ut pro uirili sua quisque id conetur. non enim dubito, quin reli-

qua quoq;, aut saltē aliqua authoris huius fragmenta in bibliothecis hinc inde, in pluteis, aut inhonestius sub scamnis, situ & puluere obducta, &, quod peius est, blattis tineisq; esca relicta, tam gręca quàm latina, delitescant: quæ qui ab interitu uindicarit, is uerò palmarium se reperisse meritò triumphabit. Quod autem de hoc dicimus, de alijs omnibus bonis authoribus, quibus similiter contigit, dictū idem uolumus. Sed heus: mirabitur forsitan lector, quanam ratione, quóue cōsilio tam Dictys Cretensis, quàm Daretis Phrygij de bello Troiano libellos inserere hisce uoluerimus. Huius uerò facti consiliū hoc secuti sumus. Quum sex illi Diodori priores rerum antiquarū libri, omnes ferè ab exordio mundi ad bellum usque Troianum historias cōtinerent, quo cœpta historia ulterius sese protenderet, & quasi filum filo congruenti anneceremus, hi nobis authores in primis tum occurrebant, quos doctorum uirorum consilio hisce rerum priscarum libris appenderemus: qui etsi in rei ferè eiusdem descriptione occupati sint, tamen quia non eodem fortè modo, iucundum hercle & utile fuerit ob rei ueritatem penitius cognoscendā, eos inter sese conferre. Hæc habui Ioannes Luca optime, quæ in authorem hunc præfarer: quibus tam huius quàm superioris editionis rationem pleniorem redderem. Sub tui uerò nominis auspicijs, mi Io. Luca dilectissime, in lucem denuò prodire hunc authorem uoluimus, non tam ob raram illam tuam modestiam, & reliquarum uirtutum singulare studium, cuius non solum ego, uerùm omnes quoque tui commilitones, cum quibus dum mecum egisti liberale testimonium perhibemus: quàm etiam, ut ad ardentius bonarum literarum capessendarum studium, & in primis historiarum lectionem cohorter, atq; excitem: quarum hercle multifaria cognitio, quantum non solum disciplinarum doctoribus, uerumetiā uiris politicis, & ijs mediusfidius multo magis conducat, nō facilè nunc dixero. Hilara ergo fronte mi Ioan. Luca, quicquid id est à me accipito, & in cœpto uirtutum studio strenuè pergito: sic enim itur ad astra. Vale mi Ioan. Luca iucundissime: & quis te admoneat, cogita. Vale, Basileæ Rauracorum, ex Collegio nostro: quarto Calendas Martij, anno post natum Christum Saluatorem nostrum,

M. D. XLVIII.

DIODORI VITA, ex Suida.

Diodorus Siculus historicus uolumen cõposuit, quod inscripsit Bibliothecam. Est autem historia, Romanas res, pariterq; externas, quadraginta libris complectens. Floruit autem Augusti Cæsaris temporibus, & ultra.

DE EODEM, EX VOLAterrano.

Diodorus Siculus scripsit historiam, quam Bibliothecam inscripsit. Continet autem res & Romanas, & uarias, in libris X L, ut Suidas testatur: qui dicit eum floruisse sub Augusto, & suprà: quod & ipse quoq; libro sexto testatur. Iulius Cæsar, inquit, diebus nostris Rhenum pontibus miro modo iunxit. Primi sex libri Antiquorum gesta, quæ Fabulosa appellant, ante bellum Troianum continent. In horum primis tribus Barbarorum, in reliquis antiquæ res Græcorum narrantur. In undecim deinde, conferuntur quæ de bello Troiano usque ad Alexandri Macedonis mortem gesta sunt. In reliquis X X I I I continentur, quæ deinceps usq; ad bellum Gallicum, quod Romani duce Iulio Cæsare gesserunt, qui annos in summa complectuntur M. C. X X X V I I I. Huius historiæ tantum sex libri ad nostram ætatem peruenere. Hæc Volaterranus.

VITA DICTYS CRETENSIS, per Septimium Romanum.

Dictys, Cretensis genere, Gnoso ciuitate, iisdem temporibus quibus & Atrides fuit, peritus uocis ac Phœnicum literarũ, quæ à Cadmo in Achaiam fuerãt delatę. Hic fuit socius Idomenei, Deucalionis filij, & Meronis, ex Molo, qui duces cum exercitu contra Ilium uenerant. A' quibus ordinatus est, ut annales belli Troiani conscriberet. Igitur de Troiano bello, in quo & ipse militauit, sex uolumina in tilias digesit Phœniceis literis. Quę iam reuersus senior in Cretam, præcepit moriens ut secum sepelirentur. Itaq; ut ille iusserat, memoratas tilias in plumbea arcula repositas, eius tumulo condiderunt. Verùm secutis temporibus, uidelicet tertiodecimo anno Neronis imperij, in Gnoso ciuitate terræmotus facti, cum multis tum etiam sepulchrũ Dictys ita patefecerunt, ut à transeũtibus arcula uiseretur. Pastores itaq; prætereuntes quum eam uidissent, thesaurum rati, sepulchro abstulerunt. Et aperta ea, inuenerunt tilias incognitis sibi literis conscriptas. Continuoq; ad eius loci dominum, Eupraxidem quendam nomine, pertulerunt. Qui agnitas quænam essent, literas, Rutilio Rufo illius insulæ tunc præsidi obtulit. Ille cum Eupraxide ad Neronem oblatas transmisit, existimans quędam in his secretiora contineri. Has autem quum Nero accepisset, aduertissetq; Phœniceas esse literas, interptetes ad se uocauit. Qui quum uenissent, interpretati sunt omnia. Quumq; uerò cognouisset, antiqui uiri qui prælio apud Ilium interfuerat, hæc esse monumenta, iussit in Græcum sermonem transferri. E' quibus Troiani belli uerior textus innotuit. Tunc Eupraxidem muneribus donatũ, ex Romana ciuitate ad propria remisit. Annales uerò nomine Dictys inscriptos, in Græcam bibliothecam recepit. Quorum seriem, qui sequitur textus, ostendit.

DE EODEM, Q. SEPTIMII ROMAni epistola, ad Q. Aradium.

Ephemeridem belli Troiani, Dictys Cretensis (qui in ea militia cum Idomeneo meruit) conscripsit literis Punicis, quæ tum Cadmo & Agenore autoribus per Græciam frequentabantur. Dein post multa sæcula collapso per uetustatem apud Gnoson (olim Cretensis regis sedem) sepulchro eius, pastores quum eò deuenissent, fortè inter cæteram ruinam loculum stanno à fabro clausum, offendêre: ac thesaurum rati, mox dissoluũt, non aurum, nec aliud quicquam prædæ, sed libros ex philyra in lucẽ producturi. At ubi spes frustrata est, ad Praxim dominum loci, eos deferunt. Qui commutatos literis Atticis (nam oratio Græca fuerat) Neroni Romano Cæsari obtulit, pro quo plurimis ab eo donatus est. Nobis quũ in manus fortè libelli uenissent auidis ueræ historię cupido incessit, ea uti erant latinè disserere: nõ magis cõfisi ingenio, quàm ut ociosi animi desidiã discuteremus. Itaque priorũ quinque uoluminũ, quæ bello contracta, gestaque sunt, eundem numerũ seruauimus. Residua quidem de reditu Græcorum in unum redegimus, atque ad te misimus. Tu Ruffine mi, ut par est, faue cœptis.

DARETIS PHRYGII HISTORICI ex Volaterrano uita.

Dares Phrygius historicus, scripsit bellum Troianum Græcè, in quo & ipse militauit, ut ait Isidorus, primus ferè historicorum. Qui tandem capto Ilio, cum Antenoris factione remansit, ut scribit Cornelius Nepos: qui opus eius è Græco sermone conuertit, dicauitque Crispo Sallustio.

DIODORI SICVLI BIBLIO THECÆ, SIVE RERVM ANTIQVARVM HISTORIAE, PROOEMIVM.

AGNAS meritò gratias rerum ſcriptoribus ho-
mines debent, qui ſuo labore plurimum uitæ mor-
talium profuere. Oſtendunt enim legentibus, præ-
teritorum exemplis, quid nobis appetendum ſit,
quid'ue fugiendum. Nam qui multarũ experimen
ta rerum uarijs cum laboribus, periculisꝗ;, procul
ipſi ab omni diſcrimine, geſta legimus, nos admo-
nent maximè quid conferat ad degendam uitam.
Ideoꝗ; Heroũ ſapientiſſimus eſt habitus is, qui ſæ-
pius aduerſam fortunam expertus, multorum urbes ac mores cõſpexit. Co-
gnitio uerò ex aliorum tum ſecundis tum aduerſis rebus percepta, doctri-
nam habet omnium periculorum expertem. Omnes præterea mortales mu-
tua quadam cognatione uinctos, licet locis ac tempore diſtantes, ſub unum
ueluti conſpectum redigunt: diuinam ſanè prouidentiam imitati, quæ tum
cœli ornatum, tum naturas hominum uarias communi ordine quodam per
omne æuũ cõplexa, quid quenꝗ; deceat, diuino munere impertitur. Eodem
pacto qui totius orbis uelut unius ciuitatis acta ſuis operibus inſtruxerunt,
in cõmunem ea utilitatem conſcripſere. Pulchrum eſt igitur, ex aliorum erra
tis in melius inſtituere uitam noſtram: & non quid alij egerint quærere, ſed
quid optimè actum ſit, nobis proponere ad imitandum. Seniorum conſilia,
quos longa ætas prudentiores effecit, laudantur à iunioribus. At hos tanto
B antecellit hiſtoria, quanto plura exempla rerum cõplectitur diuturnitas tem
poris, quàm hominis ætas. Itaꝗ; ad uitæ inſtitutionem utiliſſima hiſtoria cen
ſenda eſt, tum iunioribus, quos lectio diuerſarũ rerum antiquioribus æquat
prudentia: tum uerò ætate maturis, quibus diuturna uita rerum experimen-
ta ſubminiſtrauit. Adde quod priuatos uiros imperio dignos efficit, impera
tores ob immortalem gloriam ad præclara facinora impellit: milites propter
laudẽ quæ mortuos ſequitur, promptiores efficit ad pericula pro patria ſub-
eunda: improbos timore infamiæ à malis facinoribus deterret. Deniꝗ; litera
rum monumentis, quæ teſtimonium uirtuti prębent, moti quidam, tum con
didere ciuitates, tum leges utiles uitæ mortalium ediderunt. Nonnulli noua
rum artium doctrinarumꝗ; inuentores ad uſum gentium extitere. Sed om-
nium rerum quibus felicitas hominis paratur, laudem præcipuam cauſamꝗ;
hiſtoriæ tribui decet. Eſt enim cuſtos eorũ quæ cum uirtute acta ſunt, teſtem
ſe malefactis, beneficamꝗ; erga omne genus hominum præbens. Etenim ſi
ea quæ de inferis, & quidem fabuloſe, feruntur, multum conferunt homini-
bus ad pietatem ac iuſtitiam ſeruandam: quanto magis putandum eſt hiſto-
riam ueritatis aſſertricem, tanquam totius philoſophiæ parentem, mores no
ſtros effingere ad uirtutẽ? Omnes enim ferè mortales naturæ infirmitate ma
iorem uitæ partem ocioſi ac ſegnes degunt: quorũ uitæ ac mortis æqua obli-
uio eſt, cum par utriuſꝗ; interitus ſequat̃. Virtutis uerò facinora immortalia
ſunt: præſertim cum hiſtoriæ beneficiũ acceſſit. Et quidem decorũ eſt, morta
les labores perpeti pro gloria immortali. Hercules quidẽ magnos multosꝗ;,
dum uixit, labores ac pericula ſponte adijt, ut pro ſuis erga omnes gentes be
neficijs immortalitate donaretur. Cæteros egregios uirtute uiros, hos qui-
dem Heroum, hos uerò deorũ honores aſſecutos uidemus: omnes certè ma-

gna laude dignos: sed eorum tamen omnium gesta ac uirtutes historia ab interitu uindicauit. Etenim cætera monumenta ad paruum tempus perdurant, uarijs casibus disturbata: historiæ uirtus per uniuersum orbem diffusa. Ipsum quod cætera consumit, tempus, custodem sui habet. Affert præterea multum opis eloquentiæ: qua nil fere præclarius reperitur. Hac Græci Barbaris, docti indoctis præferuntur: cum hæc una sit qua homines inter se cæteris antecellant. Videtur quoque res esse tanti, quanti fuerit dicentis uirtus & eloquentia. Et quidem uiros bonos laude dignos arbitramur: ut qui uirtutis iter nobis ostenderunt. Verùm cum alij aliud iter sibi delegerint, Poesis quidem magis oblectare animos, quàm prodesse uidetur: & gentium leges ac instituta magis punire, quàm docere. Ita & artium reliquarum hæ nil ad felicitatem conferunt, harum utilitas damno permixta est. Quædam pro uero docent mentiri: Sola historia pares uerbis res gestas repræsentans, omnem complectitur utilitatem. Nam & ad honestum impellit, detestatur uitia, probos extollit, deprimit improbos. Deniq; rerum quas describit experimento plurimum proficit ad rectam uitam. Aduertentes igitur, quanta laus scriptoreis maneat: exemplo eorum moti qui scribendo operam præbuerunt, hanc historiam aggressi sumus. Verùm cum superiores memoria scriptores repetimus, paululum admirari multorum cogimur consilia: qui cùm multarum diuersarumq; rerum notitiam plurimum in se continere utilitatis norint, eorum tamen quidam aut gentis aut urbis unius historiam absoluere: pauci à uetustis historijs initium sumentes, usque ad eorum tempora gestas res, & in communi positas complexi sunt. Et hi quidem sua tempora tantum tradidere, haud continuata superioribus rerum serie. hi Barbarorum gesta transgressi sunt. Alij antiquas historias ueluti fabulosas, propter earum difficultatem contempserunt. Nonnullorum, cum cœpissent, mors præueniens historias interrupit. Nulli uero transcendêre scribendo Macedonum tempora, in Philippi, aut Alexandri, aut successorum gestis tantummodo uersati. Multis autem memoratu dignis rebus deinceps usque ad nostram ætatem actis, nullus historicus eas scibere unica historia conatus est, rei magnitudine forsan diffisus. Quapropter licet tum temporum rerumq; uarietate, tum scriptoribus diuersa tradentibus, ardua uideatur & memoratu difficilis præteritorum descriptio: attamen decreuimus & ipsi eam historiam quæ multis prodesset, obesset nemini, legentibus tradere. Nam si quis memoratu dignas, & totius orbis tanquam unius ciuitatis, priscorum temporum ad suam usque ætatem gestas res scripserit, laboriosum quippe subibit opus: uerùm satis audientibus utile. Licebit enim tanquam ex fonte uberrimo quid cuique usui existat, haurire. Quòd si quis percurrere omnes scriptores cupiat, opprimetur tum librorum multitudine, tum diuersa scribentium uarietate, ut haud facilè uerum possit elicere. At ea quæ sub unicam historiam digeruntur, in promptu sunt lectoribus, facilisq; eorum notitia est. Denique eo scribendi modus hic est præstantior cæteris, quo utilius parte aliqua totum habetur, & continuum rei præstat diuisæ. Id quoque quod temporibus dispertitur, notius est eo quod est tempore confusum. Igitur pensitantes hunc scribendi modum esse utilissimum, uerùm plurimo labore & tempore longo egentem, triginta annos in hoc opus absumpsimus. Multis enim difficultatibus ac periculis maiorem Asiæ peragrauimus Europæq; partem: quò maiori quæ à nobis descripta sunt, ex parte locis conspectis, certa literis mandaremus. In multis enim locorum ignorantia errarunt non solum quidam rudes scriptores, sed etiam docti. Vrbs præterea Roma, in qua plurimo tempore uersati sumus ob imperij magnitudinem per uniuersum orbem diffusi, plurimum nobis ad scribendum opitulata est. Orti enim ex Argyra Siciliæ ciuitate, percepta à

Roma-

A Romanis qui ad eam confluebāt, latina lingua, ex ueteribus annalibus & duces eorum & gesta nouimus. Initium uerò scribendi sumpsimus ab ijs quæ tum Græci tum Barbari prisci scriptores, tanquam fabulis similia literarum monumentis explicuerunt. Et quoniam prisca illa ad nostram usque ætatem tempora complectimur, in hunc modum paucis historiā nostram diuisimus. Primi sex libri Antiquorum gesta, quæ illi fabulosa appellant, ante bellū Troianum, continent. In horum primis tribus Barbarorum, in reliquis antiquæ Græcorum res narrantur. In undecim deinde conferuntur, quæ à Troiano bello usq; ad Macedonis Alexandri mortem gesta sunt. In reliquis tribus & uiginti conijcimus, quæ deinceps usq; ad bellum Gallicum cōtinentur, quod Romani duce Iulio Cæsare (is ob gesta egregia inter deos est relatus, uirtute cuius Gallia omnis subacta est) gessere. Protenditur uerò Romanum imperium usq; ad Britanniæ insulas. Huius res priores gestæ primo centesimæ octogesimæ olympiadis anno actæ sunt, principante Atheniensibus Erodo. Temporum, quæ nostra historia ante bellum Troianum comprehendit, scriptorum inopia haud satis certa nobis ratio comperta est. Ab eo Apollodorus Atheniensis octoginta annorum historiam cōtexuit, usq; ad reditum Heraclidarum: à quibus usq; ad primam olympiadem anni computantur trecenti & uigintiocto, numerato tempore quo reges Lacedæmoniæ imperarunt. A prima uerò olympiade, usq; ad initium belli Gallici, quod nobis statuimus scribendi finem, septingenti sunt & triginta anni. Omnis hæc ergo historia quadraginta explicata libris, annos complectitur 1138. his exceptis quos usque ad bellum descripsimus Troianum. Hæc diligenter partiti sumus: quò & legentibus nota fiat historia, & inuidi abstineant à detractione. Quamuis quæ ritè scripta erunt, carebunt inuidia: quæ uerò inscitia omittentur, aliorum industria corriget. Nunc principium scribendæ historiæ sumetur.

Quid de dijs, & qui primi eos colere docuerunt, & quid de illorum immortalitate senserint, haud paucis propter rei difficultatem exprimi potest. B Sed quæ ad historiam pertinere uidebuntur, quò sint notiora legentibus, in certa distribuemus capita: ut nihil dignum memoria omittatur. De genere autem hominum, deq; ijs quæ in orbe terrarum antiquitus dicuntur gesta, diligenter, quantum in tam remotis propter antiquitatem rebus licebit, à priscis illis temporibus sumpto initio scribemus.

DIODORI SICVLI
LIBER PRIMVS.

QVAE DE MVNDI CREATIONE, deq; omnium prima origine ab Aegyptijs traduntur, & de primo hominum ortu, & eorum priori uita. Cap. I.

RIMA hominum generatio apud doctissimos ac præstantissimos uiros, qui ueram naturā & historiam tradiderūt, duplex fertur. Quidam mundum ingenitum & incorruptibilem, & genus hominum ab æterno extitisse, neq; habuisse ortus principium sensere. Quidam genitum corruptibilemq; arbitrati, & homines dixerunt generationis initiū tempore esse sortitos. Nam à rerū primordio & celum & terrā unicā habuisse ideam, immixta eorū natura. Exinde distinctis inuicē corporibus cepisse mundum hunc ordinē, quem uidemus. Aerem quidem motū hunc continuū sortitū, et igneam partē eius superiora loca propter leuitatē aiunt appetisse. Eadem causa solem & astra cursus suos sortita. Quòd

uerò humori mixtum, eodem stetisse in loco propter grauitatem. Quæ commixta essent, ex humidis quidem mare effectū: ex durioribus uerò terram lutosam euasisse, & omnino mollem. Hæc primū cùm solis ardore densior euasisset, eius postmodum superficie ui caloris tumefacta, multis in locis humores quosdam esse concretos: in quibus putredines tenui cōtectæ pellicula sint excitatæ, quemadmodum in paludibus & stagnis Aegyptijs uidemus accidere, cum frigidam terrā subitò æstus aeris calefacit. Cum uerò in humidis calore adhibito generatio fiat, & noctu quidem circunfusus aer humorē præstet, qui die solis uirtute consolidetur, tandem putredines illæ ad summum perductæ, adueniente ueluti partus tempore, exutis confractisq; pelliculis omnis generis educunt animantiū formas. quorum ea quæ maiorem calorem sortita sunt, in superiorem regionem uolatilia effecta abierunt: quæ uerò plus terræ cōtinebant, serpentia, aliaq; terrestria euaserunt animantia. Naturā aquosam nacta, in sui generis elementum delata sunt, & appellati pisces. Terra deinceps tum solis ardore, tum uentis in dies magis arefacta, à gignendis maioribus animalibus desijt. Sed quæ generata erant, mutua commixtione alios animantes procrearunt. Hoc & Euripides Anaxagoræ physici discipulus sentire uidetur, cum in Menalippo cœlum & terram mixta olim fuisse tradat, separata postmodū generasse singula, arbores, uolatilia, feras, ac omne mortalium genus. De prima terræ generatione, quamuis præter opinionem nonnullis esse uideatur, tamen ea quę nunc quoq; fiunt, his testimonium uidentur afferre. Nam iuxta Thebaidē Aegypti, cum Nili cessauit inundatio, calefaciente sole limum ab aqua relictum, multis in locis ex terræ hiatu multitudo murium oritur. Quod argumentum est, ab ipso orbis primordio animantia similiter omnia generata esse. Eodem quoq; modo & homines à principio genitos, dicunt in agris pastum quærentes, syluestri & incondita uita uixisse, quibus herbæ & arborum fructus ultro uictum præberent. Beluas insuper his fuisse infensas: quibus ut obsisterent, cœtus hominū ob timorem factos aiunt communis utilitatis gratia: auxiliaq; inuicē præbita, & loca habitaculis quæsita. Sonus oris cum confusus esset, paulatim discreuisse uocē aiunt, & res omnes suo nomine appellasse. Verùm cum diuersis siti essent in orbis locis, non eisdem usos uerbis ferunt: propterea & diuersos literarum characteres extitisse: primosq; hominum cœtus suę quenq; gentis initium fuisse. Verùm primi homines nullo subsidio fulti, duram agebant uitam. Erant enim nudi, nullo neq; ædium neq; ignis adinuento usu: cibo in diem quæsito, cum ignorarent agrestes fructus in usum futurum cōdere, & seruare ad egestatem. quo fiebat ut hyeme plures aut fame aut frigore interirent. Experimēto deinde edoctos, & speluncas aiunt quæsisse ad euitandam frigoris uim, & fructus seruare cœpisse. Ignis autem notitia, cæterarumq; utilium rerum, percepta, & cæteras quoq; uitæ hominum commoditates breui tempore esse adinuentas: deniq; necessitatem ipsam rerum magistram factam, singulorum peritiam ingenijs mortalium subministrasse: quibus coadiutores datæ sunt manus, sermo, animiq; præstantia. Sed hactenus quæ ad primum hominū ortum, & uictum uetustum spectarent: nunc ea quæ diuersis orbis locis gesta, literarum monumenta tradiderunt, recenseamus. Qui primi fuerint in orbe reges, nequaquam compertū habemus, cum nulli historici eos tradant. Impossibile quippe est, literas ęquè ac primos reges, uetustas extitisse. Si uerò quis literas etiam tum fuisse contendat, certè rerum scriptores multo pòst tempore fuere. Sed quæ antiquior ætas tulerit, nō solum Græci dubitant, sed etiam qui se indigetes, primosq; rerū ad uitam utiliū scriptores appellant Barbari, atq; ab se multorum temporū gesta memoriæ prodita affirmāt. Nos uerò quæ gentes, quæue nationes, aut quatenus tēpore, aut quotannis priores cæteris fuerint, haudquaquam pro cōperto tradentes, quę à singulis scriptoribus de antiquitate ueteri-

A teribus'ue gestis sunt tradita, quæ similia uideantur uero secuti, initium sumemus à Barbaris: non quòd eos Græcis antiquiores putem, quemadmodum Ephorus dixit: sed ut cum Barbara absoluerimus, Græca narrantes, nihil externum eorum rebus inseramus. Quoniam apud Aegyptios deorum genus primum fuisse fabulantur, astrorumq; ab his ueteres obseruationes repertas, plurima quoq; ac præclara excellentium uirorũ gesta feruntur digna memoratu, ab rebus eorum historia ordietur.

QVAE DE DIIS FABVLOSE Aegyptij ferunt, & quæ in Aegypto ab eis urbes sunt conditæ. Cap. II.

TRadunt Aegyptij, ab orbis initio primos homines apud se creatos, cùm bonitate fœlicitateq; soli, tum propter Nilum, qui & multa generat, & suapte natura quæ genuit, facillimè nutrit. Nam & arundinum radices præbet, & loton, & Aegyptiam fabam, & quem dicunt orseum, multaq; præterea ad uictum hominum exposita. Prima animantia apud se esse orta, ea utuntur coniectura, quòd nunc etiam in Thebaidis agro certis temporibus multi ac magni generentur mures. qua ex re plurimùm stupent homines, cum uideant quorundam anteriorem usq; ad pectus & priores pedes murium partem animatam moueri, posteriori nondum inchoata, sed informi. Ex hoc perspicuum fieri aiunt, ab ipso orbis ortu primos homines Aegyptũ protulisse: in nulla enim orbis parte accidit, eo modo animalia creari. Nam siue diluuiũ Deucalionis tempore plura animantia absumpsit, Aegyptũ aiunt, utpote ad meridiẽ positam, cum in ea pluuiæ raræ sint, expertem eius calamitatis fuisse: siue (ut quidam sentiunt) singula interierunt, æquum est, si terra rursus animalia genuit, apud Aegyptum principium generis omnium animantium extitisse. Temperiem quippe aeris æquum est præbuisse generationi principium, & causam generandi. Etenim & nunc quoq; post Nili undationẽ conspicitur diuersorum animantium fœtus. Abscedente enim aqua, limoq; terræ à sole arefacto, ferunt quædam animalia perfecta, semiperfecta alia uideri in terræ gleba. Igitur primi illi homines olim in Aegypto geniti, hunc mundi ornatum conspicientes, admirantesq; uniuersorum naturã, duos esse deos, & eos æternos, arbitrati sunt, Solem uidelicet, & Lunã: & hunc quidem Osiridem, hanc Isidem certa nominis ratione appellarunt. Et Osiridem quidem Græca interpretatione, ut qui suis radijs ueluti pluribus oculis terram ac mare lustraret, multos oculos habentem dixere. Cui rei poetæ quoq; uerba congruunt, Solem omnia conspicientem dicentis, atq; audientem. Græcorũ uerò quidam, qui antiquiores scripserunt fabulas, Dionysium Sirium cognomine appellant: quorũ Eumolpus in carminibus Bacchicis inquit, Dionysium astrum insigne incensum radijs. Orpheus uero eum splendentem, ac Dionysium uocat. Aiunt etiam quidam, cognomen illi à pelle, propter astrorum uarietatem inditum. Isidem uerò interpretatam esse antiquam, sumpto nomine ab æterno & ueteri eius ortu. Addunt sibi cornua, tum propter aspectum (ita enim uidetur quo tempore primis diebus apparet) tum quia bos ei ab Aegyptijs sacrificatur. Hos deos arbitrati, asserunt illos uniuersum circumire orbem, ac nutrire augereq; omnia, tribus anni temporibus motu continuo perficientes orbem, uere, æstate, ac hyeme. Hæc inuicem contraria annum conficiunt firma cõcordia. Quorum deorũ natura plurimum conferat ad omnium animantium generationem: cum alter igneus ac spiritalis existat, altera humida atq; frigida, aer utriq; cõmunis. Ab eis itaq; generari atq; nutriri corpora omnia, rerumq; naturam singularem à sole & luna perfici. Partes quas commemorauimus, quinq; esse: spiritum uidelicet, ignem, siccũ, humidum, aera:

Sicuti uerò in homine caput, manus, pedes, aliæq; partes numerantur, eodem A modo & mundi corpus ex partibus his perficitur: quarum quælibet existimatur deus, proprio nomine ab Aegyptijs à principio secundum cuiusq; naturam uocatus. Nam spiritum, uerbi interpretatione, appellarunt, quòd causa uitæ mortalibus existat, tanquam communem omniū patrem. Idem & Græcum insignem poetam de hoc deo sentire uolunt, eum deorum hominumq; patrem uocantem. Ignem Vulcanū interpretantur, magnum illum deum existimantes, & multum ad generationem perfectionemq; rerum conferre. Terram tanquam uas aliquod eorum quæ fierent putantes, matrem appellarunt. A Græcis similiter terra mater, mutato deinde paulum uerbo δημήτηρ est dicta: sicut & Orpheus est testis, qui terram omnium matrem dixit, diuitias largientem. Humiditatem Oceanū prisci uocitarunt, ueluti nutrientem, nominis interpretatione, matrem. Grecorum nōnulli Oceanum patrem dicunt, de quo poeta inquit: Oceanum generatorem deorum, & matrem Thetim.

Aegyptij putant Oceanum esse Nilum, à quo & deorum genus ducunt. Nam apud eos tantum plures esse urbes asserunt à priscis dijs conditas: quemadmodum Iouis, Solis, Mercurij, Apollinis, Panis, Lucinæ, & aliorum plurium deorum. Aerem uerò nominatim Palladem, ac Iouis filiam dici, & uirginem fuisse: quoniam & non corrumpatur, & sublimiorem locum teneat. quapropter ex uertice Iouis dicitur nata. Eandem dictam esse tergeminā, propter tria anni tempora, uer, æstatem, hyemem. Dicitur etiam Glaucopis, non ea causa qua Græci quidam arbitrantur, quòd oculos habeat albos, quod stultum uidetur: sed quia aer glauci sit aspectus. Ferunt autem hos quinq; deos omnem peragrare terram, apparētes hominibus in sacrorum animalium formis, quandoq; autem in hominum, aut aliorum specie, quod minimè fabulosum uidetur. Siquidem isti sunt qui omnia generant & producunt. Et Homerus qui ad Aegyptios profectus est, multaq; ab eorum sacerdotibus percepit, hæc tanquā uera in opere suo fuisse describit, deosq; sæpius in alienis formis circumire urbes, uitia & uirtutes hominum inspicientes. Hæc de cœlestibus B dijs, deq; eorum genere æterno Aegyptij tradunt. Ferunt insuper alios ex his genitos, qui fuerint mortales, sapientia uerò, & in humanum genus beneficijs immortalitate potitos. Horum quosdam in Aegypto regnasse, partimq; eo fuisse nomine, quo & dij cœlestes: partim proprio uocitatos, Solem, Saturnum, Rheam, Iouem quoq;, à nonnullis Ammona appellatum, Iunonē præterea, Vulcanum, Vestam, ultimò Mercurium. Primum quidem regem fuisse apud Aegyptios Solem, eo nomine, quo & cœleste astrum. Quidam sacerdotes affirmant primum regnasse Vulcanum, inuentorem ignis, eoq; beneficio ducem ab Aegyptijs constitutum. Cum enim arbor ictu fulminis in montibus conflagrasset, ligna propinqua hyberno tempore flamma sunt comprehensa. qua ex re Vulcanum calore lætatum, deficiente igne addidisse illi nouam materiam: & eo modo continuato igne, alios homines cōuocasse ad eius aspectum, tanquam à se reperti. Deinceps Saturnum, qui sororem Rheam ceperit uxorem, aiunt extitisse, genuisseq; secundum quosdam Osiridem & Isidem: plures genuisse Iouem ac Iunonem tradunt, qui propter uirtutem uniuerso orbi imperarint. Hos quinq; genuisse deos, prout apud Aegyptios dies habentur quinq; intercalares: Osiridem, Isidem, Typhona, Apollinē, & Venerem: & Osiridem interpretatum Dionysium, Isidem uerò Cererem. Hac Osiris in uxorem sumpta, regnoq; suscepto, multa cōtulit ad usum uitæ communis. Eius enim uirtute mutuæ cibi gratia cædes hominum cessarunt. Inuento enim ab Iside primùm tritico & hordeo, quæ prius incognita hominibus, casu inter cæteras herbas oriebantur, ab Osiride uerò eorum fructuum cibi utilitate animaduersa, omnes eo nutrimenti genere esse usos, tum propter cibi reperti suauitatem, tum quia utile uidebatur sæuitiæ, crudelitatisq;

A promiscuæ causam abesse. Signa huius inuentæ segetis ferunt, quòd ab eis ueteri lege & nunc quoque obseruatur, ut messores æstate spicas maturas ad manipulum excerpant in deæ oblationem, atque Isidem inuocent, honorem ei deæ inuētæ frugis reddentes. Apud quasdam uerò urbes in Isidis pompa inter reliqua triticum & hordeum ferri in memoriam repertorum. Leges quoque Isidem statuisse ferunt, quibus iustitia æquè omnibus seruaretur, ui atque iniuria timore pœnæ sublatis. Hac de causa prisci Græci Isidem legiferam appellarūt, tanquam primam legum inuentricem. Fertur etiam Isidis tempore condita esse urbs in Thebaida, Aegypti centum portarum, à matre denominata. Posteri uerò partim Iouis ciuitatem, nonnulli Thebas dixere. Eius enim conditorem urbis non solum reliqui scriptores, sed etiam Aegyptij sacerdotes incertum habent. Plures tradunt, non Osiridis tempore, sed multos post annos à rege quodam Thebas fuisse conditas. Verùm de hoc posterius suo loco dicetur. Erexisse quoque templum Ioui & Iunoni parentibus insigne cùm magnitudine, tum ornatu. Duo insuper templa aurea statuit, unum maius Ioui cœlesti, alterum minus Ioui regi eorum patri, quem quidam Ammonē uocant. Fecit etiam alijs dijs quos retulimus, aurea templa, honoribus cuilibet & sacerdotibus institutis. Artium quoque, aut rerum ad utilitatē uitæ spectantium repertores ab Osiride & Iside in honore habiti fuere. Inuenti insuper æris aurique in Thebaida fabri, armaque facta, quibus & feras occiderent, & excolerentur terræ. Statuæ præterea, & deûm templa aurea ab his cum omni ornatu fabricata sunt. Fuisse & Osiridem studiosum agriculturæ tradunt. Nutritum autem in Nysa fœlicis Arabiæ propinqua Aegypto, cum esset Iouis filius, unde & Græci à patre & loco Dionysium appellant. Huius urbis, poeta, qui in Aegypto fuit, in suis hymnis meminit, dicens esse Nysam urbem supra montem excelsum, ac florentem longè à Phœnicia, fermè Aegypto conterminum. Vineæ quoque fuisse inuentorem in Nysa tradunt: quam plantandi, ac uini conficiendi, seruandique, & ex alio transferendi usum edocuit. Mercurium

B quoque maximè omnium ab eo honoribus affectum, ut repertorem rerum plurimarum, quibus uitæ hominum consuleretur, uolunt. Hunc enim primum & uerba in ordinem redegisse, & multis indidisse rebus nomina, fuisse quoque literarum inuentorem aiunt, instituisseque quo honore, quibus'ue sacris colerentur dij. In primis obseruator astrorum cursus fuit, & uocum harmonias adinuenit. Palæstræ, numerorumque, & ad corpora curanda medicinæ artis, lyræ insuper ex neruis trium chordarum, instar trium anni temporum, repertorem tradunt. Tres enim instituit uoces, acutam, grauem, & mediam: acutam ab æstate, grauem ab hyeme, mediam à uere sumens. Hic & Græcos docuit uerborum interpretationem: unde & ipsum Hermen, hoc est, interpretem appellarunt. Denique & qui tempore Osiridis fuere sacrarum literarum scriptores, hæc eadem ab illo accepta referunt. Osiridem etiam plurimum suo consilio usum. Oleæ quoque plantam ab eo, non à Minerua, quemadmodum Græci dicunt, repertam. Osiridem uerò tanquam uirum bonum, gloriæque cupidum, ferunt ingentem exercitum coegisse, ut peragraret orbem, doceretque mortales plantare uites, ac tritici & hordei segetem, pecorum'que fructum: existimans, si homines ab agresti uita ad cultiorem mitiorem'que traduceret, honores se (quod & consequutus est) potiturum immortales. Non enim prisci illi tantum, sed posteri etiam propter inuentas ab eo segetes, beneficij memores, pro uno ex maximis dijs eum habuere. Tradunt autem Osiridem Aegypti regno constituto, rerumque omnium cura Isidi uxori permissa, tradidisse ei Mercurium, cuius consilio, quoniam prudentia uideretur excellere inter amicos, uteretur. Ducem uerò exercitus, omniumque quæ suæ ditionis erant, reliquisse Herculem, tum quia genere proximus, tum quia fortitudine roboreque corporis erat ad-

mirabili: regniq; gubernationem ita partitus est. Phœniciæ & maritimæ orę A
Busiridem, Aethiopiæ Libyæq; proximis regionibus Antęum præfecit. Ipse cum omnibus copijs ex Aegypto in expeditionem profectus est, secum fratrem ducens, quem Græci Apollinem dicunt, & lauri repertorem: ob idq; laurum ei dicatam esse. hederam uerò ab Osiride repertam, quam ei consecrarũt, quemadmodum & Dionysio Græci. lingua uero Aegyptia hederam Osiridis plantam uocant. In sacris autem hedera uitibus præfertur: quoniam hæ folia amittant, illa uerò seruet continuam uiriditatem. quod & apud antiquiores in cæteris arboribus quę semper uirent, accidit. Nam & Veneri myrtum, & Apollini laurum dedicarunt. Osiridem uerò duo filij uirtute dispares Anubis & Macedon prosecuti sunt. Vterq; armis usus est insignibus, aliquo animali haud ab eorum natura dissimili. Nam Anubis canem, Macedon lupum insigne armorum tulit. Qua ex re hæc animalia Aegyptij summo in honore habent, & horum animantium formis apud Aegyptios coluntur. Duxit insuper secum Pana, cui ab Aegyptijs diuersis modis præcipuus honor habitus est. Nam eius regionis accolæ, non solum statuas illi in templis omnibus posuere, sed & in Thebaida ciuitatem sui nominis ædificarunt, Chemnim, id est, Panis urbem uocitatam. Secuti quoq; sunt eum in agris colendis experti: qui uineas plantare nosset, Maron: qui triticum serere, Triptolemus. Omnibus deinde compositis, oratis dijs, Osiridem comam quoad in Aegyptum rediret, nutrisse aiunt, ac uersus Aethiopiam profectum. Quæ consuetudo usque ad hæc tempora inoleuit apud Aegyptios, ut peregrinantes, quoad domum reuertantur, nutriant comas. Cum esset in Aethiopia, ferunt oblatos ei Satyros comas umbilicò tenus habentes. Dicitur Osiris fuisse cupidior risus, delectariq; solitus musicis & choreis. Quapropter illum musicorum multitudo sequebatur. Inter eos nouem fuisse uirgines adolescentulas, tum canere solitas, tum in alijs eruditas: quas deinceps Græci appellarunt Musas. Has Apollinem docuisse dicunt: qua ex re musicus est nominatus. Satyros uerò ad psallendum, cantandum, ac animi remissionem aptos, secum in castris habebat. B
Non enim bellicosus, aut prælijs periculisq; deditus fuit, sed otio & hominum saluti. Quo beneficio pro deo omnes eum gentes habebant. Aethiopibus agriculturam ostendens, insignibus in ea urbibus à se ædificatis & præfectos dedit, & tributa instituit præstari. Hoc tempore Nilum ferunt circa Sirij canis exortum (tunc enim maximè crescere consueuit) maiorem Aegypti partem, & eam maximè cui Prometheus imperabat, inundasse. Absumptis enim fermè omnibus eius regionis incolis, Prometheum dolore motum se interficere uoluisse. Fluuium uerò propter cursus uelocitatem, profunditatemq; aquarum, Aquilam tunc appellatum. Herculem tum consilij magnitudine, tum uirtute uolunt euestigio compressisse aquarum impetum, & ad priorem cursum conuertisse. Vnde & Græci quidam poetæ rem gestam in fabulam uertentes, Herculem tradunt aquilam Promethei iecur depascentem occidisse. Fluuij nomen uetus, Oceanus fuit: postquàm eius compressus est decursus, Aquila: deinde à rege quodam Aegyptus est appellatus, quod & poeta testatur, dicens fuisse in Aegypti flumine naues triremes. Locum ubi Nilus in mare defluit, Theonim uocatum ferunt, antiquum Aegypti emporium. Postmodũ à Nileo rege, Nili, quo nunc utunt̃, nomen sortitũ. At uero Osiris cũ esset in montib. Aethiopiæ, utrasq; ripas Nili aggere cinxit, ne modũ excederet inũdatio, sed ueluti per portas quasdã exiẽs lenis esset, atq; agris proficua. Deinde per Arabiã iuxta rubrũ mare iter faciẽs, ad extremos Indos peruenit, ubi & plures cõstituit urbes: ex quibus unam Nysam nominauit, in eius memoriã in qua erat nutritus: ubi hederã plãtauit, quæ sola eo loci alit̃, & in Nysa Aegypti. Multa quoq; alia reliquit sui apud Indos monumẽta, ex quibus posteri deũ illũ esse opinati sunt, asserẽtes eum genere Indũ esse. Exercuit

quoq;

A quoq; elephantorũ uenationes. Columnas insuper multis in locis statuit suæ expeditionis testes. Peragrauit autẽ & cæteras Asiæ nationes. Per Hellespontum in Europam transiens, Lycurgum in Thracia barbarorũ regem sibi obsistentem peremit. Illi prouinciæ Maronem iam senem præfecit: qui ædificauit ciuitatem, quam à se Maroneam nominauit. Macedonem filium regem statuit eius prouinciæ, quæ ab eo Macedonia dicta est. Triptolemum colendis Atticis agris præfecit. Deniq; cum orbem fermè circuisset, domesticis fructibus excoluit hominum uitam. Si qua regio uitibus inepta esset, docuit ex hordeo potum fieri, haud multum uirtute gustuq; uino inferiorem. Cum in Aegyptum redisset, tulit dona secum à diuersis gentibus data. Quapropter pro magnitudine beneficiorum, & donatus immortalitatè, & honores cœlestium est assecutus. Deinde cum ad deos ex hominibus esset translatus, & honores illi & sacra ut maximo deorum ab Iside & Mercurio instituta sunt, multaq; ui mystica ad cultum addita, quibus eius dei potentiam ampliorem redderent. Verùm ex uetustis sacerdotum arcanis qui Osiridis tempore fuerant, postea compertum est, Osiridem Aegypto iustè regnantem, à Typhone fratre impio atq; nefario interemptum: quem ille in sex ac uiginti partes dissectum, cuilibet eorum qui secum tanti sceleris participes fuerant, partem dedit, ueluti eius facinoris conscijs, & simul ut ipsos defensores custodesq; haberet regni fidos. Isis, fratris, eiusdemq; uiri mortẽ auxilio filij (Orus ei nomen erat) ulta, Typhone, & qui cædis conscij fuerant, interemptis, Aegypti regnum cepit. Commissa est pugna iuxta fluuium in parte Arabiæ, quam Antæi appellant uicum. Quod nomen ex Antæi morte ab Hercule occisi Osiridis tempore sortitus est locus. Osiridis partes omneis dispersas, præter pudenda, cum inuenisset, cupiens incertum esse uiri sepulchrum, ab Aegyptijs autem ac singulis hominibus honori haberi, ex aromatibus ac cera singulas eas partes in formam hominis uiro similem composuit. Conuocatis deinceps Aegypti sacerdotibus, singulis dedit Osiridis imaginem, asserens eis solis cor

B pus illius creditum, atq; adiurans ut nunquam apud se esse sepulturam Osiridis ulli panderent: utq; illum in abditis seruatum, ut deum colerent: eiq; animal ex suis, quod mallent, dicarent: quod & colerent ueluti Osiridem, dum uiueret, & post obitum simili ceremonia obseruarent. Vt autem maiori beneficio sacerdotes ad hæc sibi promptiores faceret, tertiam eis agrorum partem ad deorum cultum & sacra concessit. Hi tum meritorum Osiridis memores, tum beneficio Isidis allecti, eius mandata perfecere: qua ex re etiam nunc sacerdos quilibet testatur, penes se Osiridem sepultum esse. Animantia quoq; à principio ei dicata in honore habent: & cum moriuntur, in eorum funere renouant Osiridis luctum. Tauros autem sacros, hunc quidem Apim, alterum Memphim nominatos sacrificant Osiridi: quos etiam ueluti deos Aegyptij omnes colunt. Hoc enim animali tritici inuentores multum adiutos se asserunt, & ad serendum, & ad communem agrorum culturam. Iurasse autem Isis dicitur, uiro mortuo nulli se amplius nupturam. Iusto deinceps regnauit imperio, beneficijs in subditos reliquos omneis excedens. Post obitum uerò immortalium honores consecuta est, sepultaq; apud Memphim in Vulcani luco: ubi usq; ad hoc tempus sepulchrum eius monstratur. Nonnulli horum deorum corpora non illic sita arbitrantur, sed in Aethiopiæ Aegyptiq; montibus, iuxta insulam quæ Nili portæ ab agro dijs sacro appelletur. Vestigia huius ostendunt, tum sepulchrum Osiridi constructum, atq; à sacerdotibus Aegyptijs in honore habitum: tum urnas trecentas sexaginta, quas quotidie lacte replent sacerdotes ad id instituti, luctumq; renouant, Deos nomine uocantes. Hac de causa insula à transeuntibus aditu prohibetur. Apud Thebaidis uerò (quæ ciuitas antiquissima est omnium) incolas, maximum habetur iusiurandum per Osiridem in nubibus existentem: omnibus Osiridis partibus,

tibus, ut retuli, præter pudenda, ibi sepultis. Ea quippe in fluuium à Typhone, cum nullus ex cædis conscijs illa penes se esse uellet, erant proiecta. Ab Iside postea non minori honore, quàm reliquæ partes, fuerunt sepulchro condita. Eius imaginem coli, sacraq; ei ac ceremonias piè ut Deo fieri docuit, nomẽ eius Dei præcipuum reddens atq; insigne. Quapropter Græci cum Orgia sacraq; Dionysia ex Aegypto transtulissent, huic quoq; portioni honores impenderunt, eam in sacris ac ceremonijs Phallon appellantes. Ab Osiride uerò atq; Iside, usq; ad Alexandrum Macedonem, qui in Aegypto sui nominis urbem condidit, annorum dicunt amplius decem milia: ut uero quidam asserunt, paulo minus tria ac uiginti milia extitisse. Qui deum hunc tradunt Thebis Bœotiæ ex Semele & Ioue fuisse genitum, aberrare uidentur. Orpheum enim, cùm ad Aegyptios transisset, percepissetq; apud eos sacra & mysteria Dionysia, esset autem amicus Thebanis, à quibus plurimo in honore habebatur, retulisse ad eos tradunt in ipsorum gratiam huius dei originem. Plebem postea tum ignorantia, tum ut Deus in Græcia ortus uideretur, libenter ea sacra ac mysteria suscepisse. Orpheum uerò hanc generis & sacrorum originem ea coniectura uolunt ad Græciam transtulisse, quòd Cadmus ex Thebis Aegypti ortus, præter cæteros filios & Semelen suscepit. eam à quopiam corruptam, post septimum mensem peperisse infantem ferunt Osiridi similem: neque illum uixisse diutius, siue dijs improbantibus, siue repugnante natura. Quod ægrè ferens Cadmus, responso accepto, ut parentum iusta seruaret, infantem deaurauit, illicq; sacra instituit, ut esset argumentum illum ab Osiride natum. Ad Iouem insuper genus retulit: ut & Osiridis factum cohonestaret, & corruptionis infamiam demeret. Id causam præbuit Græcis, ut crederent Cadmi Semelen ex Ioue Osiridem peperisse. Orpheum postea, cui magna erat apud Græcos gloria, tum propter cantus suauitatem, tum propter sacra, hospitio acceptum à Thebanis ferunt, magnoq; in honore apud eos habitum. Hic cùm ab Aegyptijs theologiam percepisset, antiquum Osiridis genus ad posteriores transtulit: inq; Thebanorum gratiam nouum constituit sacrificiorum ritum. Quod fabulis causam præbuit, ut Iouis ac Semeles filius Dionysius putaretur. homines uerò partim inscitia, partim Orphei fama & opinione moti, eum ut Græcum libenter susceperunt deum. Postea adhibitis poetarum quas theatra comprobabant fabulis, certa est præbita huic generi fides. Dicunt præterea Græcos, ut suos ac domesticos sibi uindicare insigniores Heroas, ac deos, Deorum insuper colonias asserere ab se missas. Nam Hercules, qui genere Aegyptius fuit, cum sua uirtute perambulasset magnam orbis partem, in Libya columnam posuit. cuius rei testimonium à Græcis capere nituntur. Cum enim constet omnibus, Herculem adfuisse dijs in bello, quod aduersus Gigantes gessere, ferunt nequaquam Gigantes ex terra gigni ea potuisse ætate, qua Græci asserunt Herculem paulo ante bellum Troianum extitisse: sed potius, ut ipsi dicunt, in primo humani generis ortu. Ab hoc enim plus quàm decem milia ab Aegyptijs numerantur anni: à Troiæ uerò tempore minus quàm mille ducenti. Eodem modo claua, & leonis pellis, antiquo Herculi conueniunt: quo tempore nondum erant arma adinuenta, sed fustibus homines iniurias propulsabant, ac ferarum pellibus tegebant pro armis corpora. Et hunc quidem Iouis filium, matrem incertam ferunt. Qui autẽ ex Alcumena genitus est, plus annis mille pòst extitit, ipse Alcæus ab ortu uocatus, cui pòst Herculis cognomen est inditum: non quòd propter Iunonẽ sit gloriam adeptus, sicut Omitres ait, sed quia uirtutẽ illius prisci imitatus. Cõuenitq; apud Græcos, ex ijs quæ dicuntur fama, Herculẽ orbis monstra perdomuisse. Quod illi Herculi tribui nequit, qui fermè coæuus tẽporib. Tenacis fuit, iam maiori ex parte, tũ cultura agrorũ, tũ urbibus plurimis, tum uerò hominũ ubiq; inhabitantiũ multitudine domesticis. Magis igit̃ ea decẽt illum

A illum Herculē qui prisca ætate fuit, cum homines infestarētur à beluarū multitudine, in Aegypto præsertim, cuius nunc quoq; regiones desertæ sunt, & feris immanibus plenæ. Huius uerisimile est, ueluti patriæ misertū Herculē, eiusmodi feris occisis eam reddidisse hominibus colendam: eoq; beneficio cœlestium honore donatum. Ferunt insuper Perseum in Aegypto natum, atq; Isidis genus à Græcis ad Argos referri, fabulantes Io in bouē fuisse mutatam. Sed uana est de his dijs opinio. Nam quidam Isidem, alij Cererem, quidam Thesmophoran, alij Lunam, nonnulli Iunonem, alij alio nomine appellant. Osiris uerò tum Serapis dicitur, tum Dionysius, tum Pluto, tum Ammon, tum Iupiter. Alij Pana eundem uocant. Multi existimant Serapin esse, quem Græci Plutonem putant. Asserunt autem Aegyptij, Isidem plurium inuentricem ad morbos medicamentorum, & medicinæ arti admodum contulisse, eamq; immortalitate quoque potitam gaudere hominum cultu, inq; eorum ualetudine præcipuè uersari. Quinetiam in somnis opitulatur palàm eis quos censuerit dignos, tum ostendens suum numen, tum erga gentes curandas beneficentiam. Signa horum esse dicunt non Græcas fabellas, sed opera certa. Omnis enim fermè orbis hanc deam colit propter manifestas eius morborum curas. Etenim in somnis illam dicunt non rectè ualentium morbis auxilia præbere. Et qui eius monitis obtemperent, præter opinionem curari, etiam quorum medici salutem desperarint. Visu quoque aut alia quapiam corporis parte debiles, eius deæ numen implorantes, in pristinam ualetudinem restituuntur. Ab ea quoque medelam ad assequendam immortalitatem aiunt esse inuentam. Itaq; Orum filium à Titanis insidijs interfectū, ac per aquam repertū, non solum in lucem restituit, sed & fecit immortalem. Videtur autem ultimus iste deorum regnasse, postquam pater Osiris fuit ad deos translatus. Orum dicunt Apollinem interpretari, ac medendi diuinandiq; artem à matre Iside edoctū, multum hominibus tum oraculis tum medelis attulisse utilitatis. Aegypti sacerdotes à Solis regno usq; ad Alexādri tem-
B pus, quo in Asiam transcendit, annos computant ferè mille & uiginti. Fabulātur quoq;, priscos illos deos regnasse annis amplius mille & ducētis, posteriores uerò non minus trecentis. Et cum annorū numerus fide carere uideatur, conantur quidam, cum apud antiquiores nondū Solis motus notus esset, ad lunæ cursum annum metiri. Ita cum annus triginta diebus conficeret, haud impossibile esse, quosdam annos mille ducentos uixisse. Siquidē nunc, cum duodecim conficiatur mensibus, plures centesimum excedunt annum. Similiter & de his accidit, quos aiunt trecētos regnasse annos. Illi enim tunc mensibus annum conficiebant secundum tria eius tempora, æstatem uidelicet, uer, ac hyemem: quæ causa fuit ut quidam Græci annos, sicut partē eius uocarent horas, annuas uerò scripturas aduersaria. Scribunt insuper Aegyptij, Isidis ætate uasto fuisse corpore homines, quos Gigantes Græci dixere, sacerdotes Aegyptij monstra quædam, ab Osiride postmodum deuictos. Sunt qui hos existiment è terra genitos, recenti adhuc prima animantiū generatione. Alij robore corporis cæteris ualidiores, cum multa præclara edidissent opera, Gigantum nomen casu sortitos affirmant. Multi existimant, cum Ioui, Osiridiq; dijs bellū intulissent, omnes peremptos fuisse. lege quoque Aegyptij præter communem cæterorum hominum morem sanxêre, fas esse sororē à fratre uxorem capi: exemplo Isidis moti, quæ fratri Osiridi nupsisset: eoq; mortuo & iurasset illa amplius non nubere, & uiri mortem ulta, iusto imperio regnasset, plurimū etiam de genere hominū suis in eos beneficijs merita. His de causis plus honoris ac dignitatis reginæ q̄ regi impendit. In priuatis quoq; mulier uiro dominari dicit, profitentibus in dotis cōfectione uiris omnib. esse uxoris arbitrio parendū. Haud uerò inscius sum, à nōnullis scriptorib. tradi horū deorū sepulchra in Nysa Arabiæ sita: à qua Nyseum

Dio-

Dionysium appellent. esse autem utriq; dicatam columnam sacris sculptam A
literis tradunt: inq; columna Isidis hæc scripta esse :

Ego Isis sum Aegypti regina, à Mercurio erudita. Quę ego legibus statui, nullus soluet. Ego sum uxor Osiridis. Ego sum prima frugũ inuentrix. Ego sum Ori regis mater. Ego sum in astro Canis refulgens. Mihi Bubastia urbs condita est. Gaude gaude Aegypte, quæ me nutristi.

In columna Osiridis hæc scripta dicuntur:

Mihi pater Saturnus deorum omnium iunior. Sum uerò Osiris rex, qui uniuersum peragraui orbem usq; ad desertos Indorum fines. Ad eos quoq; profectus sum, qui Arcto subiacẽt, usq; ad Histri fontes. Et iterũ alias quoq; orbis adij usq; ad mare Oceanũ partes. Sum Saturni filius antiquior, germẽ ex pulchro & generoso ortum: cui nõ semen genus fuit. Neq; ullus est in orbe ad quem non accesserim locus, docens omnes ea quorum inuentor fui.

Hæc tantum in columnis legi posse affirmant: alia (quę plurima sunt) tempore esse corrupta. Et de his sanè quæ in sepulchris extant, consentiunt ferè omnes. Nam quæ sacerdotes condita in arcanis habent, nolunt, ut ueritas ignota sit, ad multos manare: pœna ijs adiecta, qui ea in uulgus proderent. Tradunt insuper plures Aegyptij, ab eis colonias per uniuersum orbem deductas. nam in Babyloniam colonos traduxisse Belum Neptuni uolunt, Libyæq; filiũ: qui sedem urbi ponè Euphratem cum elegisset, sacerdotes (hos Chaldæos Babylonij uocant, qui more Aegyptiorũ astra obseruarent) physicos etiam, astrologię qui dediti essent, instituit. Ferunt etiam Danaũ ex Aegypto profectum, antiquissimam ferè urbiũ Græciæ Argos condidisse: Colchorum quoq; gentem, qui in Ponto sunt: Iudæos insuper, qui Arabiam inter Syriamq; cõsedere, ab ipsis testantur transmigrasse. Quapropter & apud has nationes antiquo more circunciduntur pueri, ab Aegypto ea consuetudine traducta. Quinetiam Athenienses colonos Saitarum Aegyptiæ gentis esse, eo asserere nituntur, quòd apud Græcos urbem, quæ Asty uocatur, ab Aegyptiorum more olim tripartitam fuisse asseuerant. Nam primus gradus B erat nobilium: qui præ cæteris doctrinæ dediti, maiore honore digni habebantur, in ea re sacerdotibus Aegyptijs persimiles. Secundus, eorum quibus agri erant assignati, ut armis intenti essent pro patriæ defensione: illis pares, qui in Aegypto agros tenentes, milites ad bellum subministrabant. Tertius plebis erat, atq; opificum, qui artibus mercenarijs intenti, necessarias operas præberent. ordo ab Aegyptijs sumptus. Fuerunt & Aegyptij quidam Atheniensium duces. Dipetes enim Mnesthei, qui ad Troiã militauit, pater, cum esset Aegyptius, postmodum Atheniensium ciuis & rex factus est. Eum duplicis naturæ extitisse aiunt: quoniam duplicis politiæ, Græcæ scilicet & Barbaræ, quarum altera partem feræ habet, hominis altera, particeps fuerit. Similiter & Erichtheum tradunt Aegyptium genere, Atheniensibus imperasse: cuius rei hæc asserunt argumẽta. Cum maxima siccitas omnẽ ferè orbem præter Aegyptum peruasisset, ex qua ingens frugum, hominumq; pernicies secuta est, attulisse ex Aegypto dicunt Erichtheũ, propter cognationem, Atheniensibus frumentũ: obq; id beneficium eis regem constitutum. qui sumpto regno, docuit eos ceremonias ac mysteria Cereris Eleusinę ab Aegyptijs translata. Eam quoq; deam his temporibus coæuam, Athenas frumẽta comportasse dicũt, & serere denuò triticũ docuisse. Athenienses regnãte Erichtheo, cum omnes terræ fructus siccitas absumpsisset, Cererem præsentẽ frumento eos iuuisse: sacra insuper & mysteria eius deæ tunc in Eleusina suscepta, quæ eadem & penes Aegyptios celebrantur. Nam & Eumelpides ab Aegyptijs sacerdotibus traducti sunt, & à pastophoris præcones. Solos ex Græcis Athenienses per Isidem iurare, forma moribusq; Aegyptijs similes, pluraq; alia his similia magis ambitiosè quàm uerè asserunt. Sed de hac colonia

A Ionia ambigitur propter gloriam ciuitatis. Verùm plures colonias affirmant Aegyptij à suis maioribus ad uaria orbis loca, tum propter amplitudinem regum, tum propter hominum multitudinem traductas: de quibus cum neque certis uestigijs, neq; scriptorum testimonio constet, indignas existimauimus quæ literis mandarent. Sed hactenus de his quæ theologi Aegyptij tradunt. Nunc de situ eius, deq; Nilo, ac cæteris memoratu dignis dicendum.

DE SITV AEGYPTI, ET *quæ de Nilo præter opinionem dicuntur.* Cap. III.

AEgyptus fermè ad meridiem sita, tum quia ipsa natura munita est, tum regionis amœnitate cæteris uidetur regnis excellere. Ab occidente desertum tutatur: & syluestris Libyæ pars in longum protensa, non solùm aquarum inopia, sterilitateq; rerũ difficili aditu, sed admodum periculoso. A' meridie tum Nili cataractis cingitur, tum montibus ei contiguis. A' Troglodytis, extremisq; Aethiopiæ finibus, stadijs quinq; milibus & quingentis: neq; facilè nauibus fluuius est peruius, neq; adiri itinere terrestri potest, nisi aut à regibus, aut magno quodam præparato ad uictum commeatu. Ab oriente uerò tum fluuio munita est, tum deserto latissimi campi Barathra appellati. Est Syriam inter Aegyptumq; palus admodum profunda, quam Seruoniam dicunt, latitudine omnino angusta: longitudo supra ducenta stadia protenditur. Loci inscijs pericula insperata afferuntur. in arctum enim cõtractam, arenæ cumuli circunstant, qui nothis uentis agitati, in aquam deferuntur, adeò arena densa, ut immixta aquæ cõtinens uideatur, neq; facilè, terra sit, an aqua, discerni queat. Quo fit, ut plures ignota loci natura, neq; uiã edocti, uadum tenentes, cum omni exercitu absorpti sint. Nam arenam, quæ eminus stare ut continens uidetur, ingressi, labuntur longius: neq; deinde raptis gurgite, regrediendi aut emergendi facultas datur. Limo enim demersi, nullam
B sperant salutem: cum eniti, aut uti uiribus nequeant, sed absorbeantur in profundum ab arena aqua circunfusa, cum ueluti limus neq; uado, neq; nauibus sit peruius: quæ res Barathri cognomen dedit. Et hæc de tribus, quibus Aegyptus munitur partibus, dicta. A' quarto latere mari clauditur importuoso, & quod difficilem præbeat adeuntibus accessum. Nam à Parætonio Lybiæ Iopen usq;, quæ est in Syriæ sinu, stadijs ferè quinq; milibus nullus nauigantibus, excepto Pharo, tutus est portus. Loca sunt præterea per uniuersum littus stagnãtia, atq; ignota nautis. quo accidit, ut maris se fugere pericula existimantes, tanquã in tutũ ad littus directis nauibus, de improuiso stagnis inhæreant, omni euadendi spe sublata. Quidam cum præuidere continentem nequeant (regio enim omnis plana ac depressa est) hi quidem ad stagna ac palustria loca, hi ad deserta deferuntur. Aegyptus igitur his locis redditur tuta. Forma eius oblonga. nam maritima ora duo milia cõplectitur stadia: mediterranea uerò, stadia circiter milia sexaginta. Olim numero hominũ omnes ferè orbis gentes superauit, neq; nũc quoq; alijs nationibus multitudine cedens. Oppida insignia, ciuitatesq; priscis tẽporibus, ultra decem & octo milia fuisse in Aegypto, libri sacri cõtinent. Ptolemęi Lagi tẽpore amplius tria milia, quę et usq; ad nostrã ætatẽ perdurant, annumerata sunt. Vniuersi populi numerum fuisse antiquitus septies decies cẽtena miliũ: nunc haud pauciores esse ter decies centenis milibus tradunt. Hæc extitit causa, cur tradantur priores Aegypti reges, magnis mirandisq; operibus à se multitudine hominũ constructis, immortalia gloriæ suæ monumẽta reliquisse. Sed de his posterius scribetur diligentius. Nunc Nili naturam, regionumq; quas interfluit, sitũ & proprietatem persequamur. Nilus à meridie ad septentrionẽ fertur, ortus ex fontibus in extremis Aethiopiæ finibus: ad quæ loca (deserta enim sunt) propter æstus

intemperiē nullus aditus fuit. Maximū omnium flumen, cum per uarias plu- A
resq; feratur regiones, magnos flexus facit, quandoq; ad orientē & Arabiam,
quandoq; ad occidentē & Libyam fluens. Eius decursus ab Aethiopiæ mon
tibus usq; ad mare, stadia duodecim fermè milia cum eius flexibus complecti-
tur. Facit autem insulas in Aethiopia cùm plures alias, tum maximè unam
insignem, nomine Meroen: ubi duorū & uiginti stadiorū latitudinem habet.
Ab inferioribus uerò locis arctior est, cursu eius in duas partes diuiso. Harū
unam, quæ in Libyam defluit, uastæ profundæq; absorbent arenę. Quæ con-
trà in Arabiam fertur, in paludes ac stagna ingentia, quæ circum uariæ inha-
bitant gentes, flectitur. Aegyptum ingressus, tum decem stadiorum, tum pau-
ciorum latitudine, nō recto cursu uarios flexus agit, nunc orientem, nunc oc-
cidentem uersus, quandoq; in meridiem contrario delatus cursu. Sunt mon-
tes ab utraq; fluuij parte protensi, conuallibus & angustis præcipitijs interie-
ctis: in quæ magno impetu lapsus, rursus tanquā ui repulsus per campos fun-
ditur, ad meridiem spectans, usq; ad locum Efficanum nomine: & naturalem
deinceps repetit cursum. Tam insignis fluuius, solus omnium absq; fluctibus
quietus est & tranquillus, præterquam cum fertur inter cataractas. locus est la
titudine stadiorum decem, accliuis, præceps in angustum, clausus inter con-
ualles: ubi frequentia saxa scopulis similia aquam magna uertigine mirabiliq;
allisam reflectunt, inq; contrarium cursum spumis agunt redundantibus.
Quæ res stuporem aspicientibus præbet. Est enim ita uelox hoc in loco aquæ
decursus, ut sagittæ similis uideatur, cum augetur aquarum incremēto Nilus:
ideoq; leniore cursu aqua supereminente scopulis, quidam per cataractas na-
uibus uento contrarij descendunt: ascendendi nulla est facultas, ui fluminis
omne hominum ingenium superante. Cataractæ plures sunt, sed maxima in
Aethiopia atq; Aegypti finibus sita. Complectitur fluuius insulas plurimas,
sed præcipuam Meroēn, in qua est urbs insignis insulæ nomine, quam Cam-
byses condidit, à matre eius denominata. Huius insulæ forma scuti persimilis,
magnitudine superat cæteras Nili insulas. Patet enim longitudine stadijs tri- B
bus milibus, latitudine mille. Ciuitates in ea sunt plures, sed cæteris nobilior
Meroe, à cuius uno latere Libyam uersus plurimi arenæ cumuli, ab altero ad
Arabiam posito præcipitia montis insulam cingunt. Effodiūtur in ea aurum,
argentum, æs, ferrum. Hebenum insuper fert, lapidumq; multiplex genus.
Tot autem Nilus insulas continet, ut fermè sit incredibile. Nam præter eum
locum quem à forma loci appellant Deltam, ferunt alias quoq; in eo insulas
circiter septingentas esse: harum quasdam ab Aethiopibus incoli, miliumq;
in eis seri. Quasdam serpentibus ac cynocephalis, uarijsq; feris syluestribus in
festas, ac propterea accessu difficiles. Nilus in Aegypto in plures scissus partes,
eam formam quam Deltam dicunt, efficit. Profundiorem fluuium reddit ma
ris ingressus, septem ostijs in pelagus delatum. Horum primum ad orientem
uergit, quod Pelusiacum uocant: secundum Taniticū, deinde Mendesicum
uocant, Phatniticum, Sebenniticum, Bolbitinum: ultimum Canopicū, à non-
nullis Herculeum nominatum. Sunt & alia ostia manufacta minimè præter-
eunda. In eorum quolibet urbs sita est diuisa flumine, pontibus ab utraq; par
te exitus & custodijs munita. Ab ostio Pelusiaco fossa est opere sumptuoso ad
Arabicum sinum ac rubrum mare ducta. Hanc primum à Nechao Sammaty
chi filio agi cœptam, Darius Persarum rex perficere aggressus, imperfectam
reliquit: admonitus à quibusdam, si locus interiacens effoderetur, fore uti Ae-
gyptus omnis, cum mari rubro esset depressior, ab aquis mergeretur. Secun-
dus postmodū Ptolemæus illam perfecit, opportuniori loco fossam summa ar
te efficiēs. Hanc cum nauigare cuperet, aperiebat: eam rursus cum usus esset,
claudens. Flumē quod in fossam defluit, à nomine authoris Ptolemæū uocāt.
In exitu ciuitas cōdita est, Arsinoe appellata. Ea quam Deltā diximus, similis
Siciliæ

A Siciliæ formæ, ab utroq; latere cõtinet stadia septingẽta & quinquaginta: quæ uerò est mari propinqua, stadia mille treceta. Ipsa insula pluribus fossis manufactis diuisa, agros habet fertilissimos Aegypti: circũdata enim flumine, atq; irrigatũ fluuij incremẽto magnã uim limi effundẽtis, tum cura incolarũ, terram omnẽ quadam machina ab Archimede Syracusio adinuenta, quã à figura cochleã dixêre, irrigantiũ, multiplici fructu copiosa est. Nilus etiã leniter fluens, cum multã uariamq; terram secũ ferat, quibusdam in locis humilibus paulum stagnans, regionẽ fructiferam fertilemq; efficit. Radices in ea multifariã nascuntur, gustu uariæ, fructuum & olerũ natura, quæ multũ tum egenis conferunt, tum infirmis ad ualetudinẽ. Non solùm uero cibos uarios affatim præbet ad saturitatẽ egentibus, sed alijs quoq; necessarijs ad uitã rebus non parum confert adiumẽti. Loton præterea fert plurimũ, ex quo panem conficiunt ad uictus egestatẽ. ciborũ insuper, abundantius fert quod appellant Aegyptiam fabam. Sunt & arborũ plura uariaq; genera, quarum quædam Perseæ dicuntur, cibus dulcedine prestans, à Persis ex Aethiopia allatus, quo tempore Cambyses ea loca subegit. Sycomorum uerò aliæ mora ferunt, aliæ fructum ficubus similem: quem cum toto fermè anno præbeant, non parum adiumenti uulgò esurientibus præstant. Mala, quæ inixaria dicuntur, circa Nili ostia nascuntur: quæ quoniã suauia sunt gustu, tragematis præbentur loco. Conficiũt quoq; ex hordeo poculi genus zythum nomine, haud multò inferius sapore uini. Vtuntur etiam pro oleo ad lucernarum usum, liquore expresso ex planta quam Cycam uocant. Plura insuper fert alia Aegyptus uictui hominum utilia, quæ singulatim persequi longum esset.

Animalia Nilus compluria nutrit forma dissimili ac natura: sed duo præcipua, quæ admodum inter se differunt, Crocodilum, & equum. horum Crocodilus ex minimo in immẽsum animal euadit. Nam cum oua eius anserinis similia existant, ex his genitus pullus ad sedecim cubitorũ magnitudinem excrescit. Longitudine uitæ hominis fermè est, lingua caret: corpus mirabili na-
B tura munitũ. Nam dorsum eius uniuersum squamosum est, duritie præcipua. ex utroq; oris latere dentes habet perplures, in queis duo maximè eminent. Non solum homines comedit, sed & cætera terrestria animantia flumini appropinquãtia unguibus grauiter discerpit. Morsu est aspero, tetroq;, ut quod dentibus lacerat, nunquam sanetur. Capiebatur priscis temporibus hamis recenti carne apposita: nũc quandoq; reti ualido, prout & quidam pisces: quandoq; instrumento ferreo ex cymba ad caput iniecto. Eorum ingens est multitudo in flumine & stagnis propinquis, tum quia fœcunditate excedit (singulis enim parit annis) tum quia perrarò capitur. Nam & à quibusdam accolarũ ut deus ueneratur, & externis est inutilis labor, ob carnes esui malas. At illorum fœcunditati natura salubri remedio obstitit. Animal caniculo persimile, Ichneumon, nam iuxta flumẽ belua parit, oua eius inquirens cõterit: quodq; dictu mirabile est, neq; oua comedens, neq; ulla sua utilitate, sed natura duce, ad necessariam quandam mortalium commoditatem.

Equi uerò, quem uocant, magnitudo haud minor cubitis quinq;, quatuor pedibus, ungula more bouis fissa. Dentes ex utroq; latere tres habet: ultra reliquas feras eminentiores aures, caudam, uocem, equis similem: reliquum corpus haud dissimile elephanto. Pellis est ultrà quàm cæteris beluis durissima. Aquatilis ac terrestris bestia, die quidem in imis aquis latet: noctu in terram egressus, tum frumẽta depascitur, tum fœnum, destruens passim propinquas agrorum messes. Fœcundissimum prole animal, ut quod singulis annis parturiat. Capitur arte quadam hominum illos telis appetentium. Cùm enim apparent, circunstant undiq; homines, uulnerantq; telorum quæ alligant funibus iactu, laxantq; quoad exanguis factus capiatur. Carnibus est durissimis, & ad digerendum difficillimis. Interiora singula inutilia ad uescendum.

Præter has beluas uarium ac multiplex pisciũ genus Nilus affatim præbet, A usui nõ solum eius regionis incolis, sed externis quoq;, ad quos saliti deferuntur. Vtilitate cõmodisq; cæteros orbis fluuios excellit. Incrementũ eius à solstitio incipiens æstiuo, usq; ad æquinoctium, semperq; nouum limum secum uehens, rigat tum cultas regiones, tum incultas, quanto tempore uelint agricolæ. Aqua enim leniter fluente, facilè eam paruis aggeribus arcẽt, inducũtq; pro cõmodo terræ. Tantam uerò fertilitatem infert, & agri colendi facilitatẽ, ut cum seuerint, aut oues introducant in campos ad conculcanda iacta semina, aut aratro leui terrã subducant: neq; nisi quatuor aut quinq; exactis mensibus ad messẽm redeũtes, breui tempore uberrimos fructus absq; ulla impensa aut damno reportẽt. Alibi agricultura magno labore exercet, ac sumptu: soli Aegyptij minima impẽsa, labore tenui fruges fertiles auferũt. Vineę quoq;, eodẽ rigatæ modo, uino abundant. Terra inculta pecori ad pastũ relicta, adeò exuberat herbis, ut oues bis in anno pariant, bisq; præbeant lanã. Incrementum Nili aspicientibus, uidetur admirabile, incredibile audientibus. Solus enim inter reliqua flumina adeò æstate crescit, cum decrescant cætera, ut totam inundet Aegyptũ. Hyeme minuitur, cum reliqua augeantur. Est Aegyptus plana, & campestris: cumq; urbes, uici, agricolarũ mapalia aggeribus munita, aquæ inundationẽ deuitent, tanquã Cyclades apparẽt aspicientibus. Terrestres beluæ omnes quæ in campis remanent, suffocantur aqua: quæ euadũt, ad altiora confugiunt loca. Pecora inundationis tempore in stabulis reclusa nutriuntur à colonis, ad id antea pręparato pastu. uulgus remissis operibus rusticis otiosum epulis indulget, ac uoluptati. Quoniam aũt plurima cura molestiaq; urgebat accolas Nili inundatio, excogitata est in Memphi quædam incrementi mensurandi à regibus obseruatio. Itaq; quibus id negotij demandatum erat, per epistolas urbibus uicisq; significabant, quot cubitis quot'ue digitis fluuius auctus esset, & simul quo tempore cœpisset decrescere: quo modo uacuus reddebatur ea solicitudine populus, incrementi magnitudine, decrementoq;, notis, ubertatemq; futuram euestigio ab inundationis modo, notatis prioribus temporibus, noscebant. Occulta inundationis huiusmodi causa B multos dubitare, tum philosophos, tum historicos, ac uaria sentire compulit. De qua re paucis differemus: ut neq; modum excedat historia, neq; ab omnibus adeò quæsita agitataq; res relinquatur intacta.

De Nili incremẽto, de eius fontibus, de ostijs quibus descendit in mare, deq; rebus alijs quibus maximus omniũ quæ in orbe sunt, à cæteris differat, quidã scriptorũ nihil ausi sunt tradere, licet quandoq; etiam de paruis torrentibus conscripsissent. Alij causas reddere conati, procul à uero senserunt. Nam qui Hellanici Cadmiq; & Hecatæi ætate fuerunt, omnesq; prisci illi scriptores ad fabulas declinarunt. Herodotus, qui multarum conscripsit historiam rerum, causam reddere uolẽs, sibi ipsi repugnat. Xenophon, Thucydides, quorum historiæ ueritas comprobatur, Aegypti loca minimè attigerunt. Eos autẽ qui circa Ephorum ac Theopompum extitere, præ cæteris hæc scrutatos, deseruit ueritas. Aberrarunt uerò omnes, non negligentia, sed regionũ situs ignorantia. Nam priscis usq; ad Ptolemæum Philadelphum temporibus nulli Græcorum, nedum Aethiopiã, sed ne Aegypti quidem montes (ita difficiles aditus, periculosiq; admodum ad Aethiopiam erant) transcenderunt. Ptolemęus primus omnium cum Græcorum exercitu Aethiopiam ingressus, diligenter de situ earum partium scrutatus est. Itaq; locorum inscitia, errandi materiam priscis scriptoribus prębuit. Nili fontes, locaq; ex quibus fluit, nullus ad hoc tempus scriptor neq; uidisse se dicit, neq; audisse ab alijs qui se assereret aspexisse: ex quo res ad opiniones & coniecturas peruenit. Aegyptij sacerdotes, ab Oceano, qui orbem circuit, Nilum habere principium ferunt: nil afferentes certi, sed certa incertioribus inuoluentes. Rationes uerò reddunt ad id, sed quæ

plurima

A plurima indigeant fide. Troglodytæ, qui propter æstũ loca incolunt eminentiora (Volgios uulgus appellat) aiunt loca aquosa esse, è quibus conijciũt propter plurimos eius regionis fontes in unũ confluentes Nilum effici. Meroen uerò insulam habitantibus, quorũ opinio, cum sint eis locis propinquiores, uerisimilior deberet uideri, adeò Nili ortus est incertus, ut ipsum Astapon, id est ortam ex tenebris aquam uocẽt. Ita Nilum à locorum inscientia cognominarunt. Nobis autem propius uero esse uidetur, quod procul ab omni figmento est alienum. Haud uerò ignoramus, Herodotũ, qui Libyam quæ ad orientem, quæ'ue ad occidentẽ uergit, interfluere Nilum scribit, arbitrari eos quos Nasamones dicunt, diligentius Nili ortum esse scrutatos: ideoq; tradere, ex stagno quodam oriri, perq; Aethiopiã ferri. Verũ neq; in hoc Libyis, quamuis uerum sequi uideantur, neq; scriptori incerta afferenti fides est adhibenda. Sed quoniam iam satis de fontibus cursuq; Nili scripsimus, deinceps causas incrementi discutiemus.

DE CAVSA INVNDATIONIS Nili, & quæ de illa tum historici, tum philosophi sentiunt, eorumq; contradictione.

Cap. IIII.

THales, qui sapiens inter septem est annumeratus, tradit, spirantibus Etesijs Nili cursum à mari reprimi: eoq; aquis excrescentibus, Aegypti, quæ plana est & humilis regio, inundationẽ sequi. Quæ ratio quamuis nõnihil uideatur afferre, tamen facilè argui ut falsa potest. Nam si id uerũ esset, fluuij omnes flantibus Etesijs simili augerentur incremẽto: quòd quia minimè accidit in reliquis orbis partibus, alia causa uerior quęrenda est. Anaxagoras physicus incrementi causam dixit esse niuem in Aethiopia liquefactam. Quod & eius discipulus Euripides uidetur sentire, scribens Nilũ excrescere cum Aegy
B pti liquescãt niues. Quæ ratio facillimè potest refelli, cum palàm sit omnibus, propter caloris intẽperiẽ, aut in Aethiopia niuẽ nõ esse, aut in eis locis pręsertim circa Nili decursum, gelu aut omnino hyemẽ uigere. Quod si quis in Aethiopia esse niuiũ copiam contendat, tamen conuincitur falsam eam causam uideri. Nam flumen omne niuibus excrescens, auram frigidam, aeremq; crassum reddit. At solus omniũ Nilus neq; nebulas neq; auram frigidam gignit. Herodotus Nilũ ait ipsa natura esse talem, qualis sit incrementi tempore: hyeme uerò solem ad Libyã delatũ, attrahere ad se humorẽ, ob eamq; rem præter naturã eo tẽpore flumen decrescere: æstate uerò abscedente uersus arctũ sole, cùm Græciæ, tum similiũ locorũ fluuios arescere, minuiq;. Non esse igit̃ quod de Nilo fertur, admirandũ, si æstiuo crescit tẽpore, diminuitur hyeme. Verũ si hoc Nilo accidat, ut solis æstu hyeme humiditas attrahatur, & in reliquis quoque Libyæ fluuijs id cõtingere necesse esset, ut hyeme arefacto humore diminuantur. Quod cum procul à uero sit, certè scriptoris error palàm deprehenditur. Etenim Gręciæ, nõ quia sol longius absit, augentur hyeme flumina: sed propter pluuias frequẽtes. Democritus Abderites nõ meridionali niue aquarum augmentũ fieri dicit, sicut Euripides Anaxagorasq; sensere, sed septẽtrionali. Niuiũ enim coaceruatam magnitudinẽ in Boreæ regionibus ait brumæ congelatã tempore, æstate liquescere: ideoq; eleuatis sursum uaporibus, multas densasq; nebulas circa mõtana tolli cacumina: quæ ab Etesijs ad altissimos, quales in Aethiopia sunt, montes delatæ, deinde in pluuiã uersæ, magnos efficiant imbres, quibus Etesiarũ temporẽ Nilus augeat. Hæc opinio facilè reijci potest, si, quo tempore flant Etesiæ, perpendas. Incipit enim crescere Nilus solstitio æstiuo, nondũ flantibus Etesijs. Cessat autẽ æquinoctio autumnali, iam olim his uentis quiescentibus. Quando igitur ratio opinionẽ superat, laudan

dum est ingenium scribentis, sed haudquaquam adhibenda fides. Praetereo, quod A
palàm est, nõ magis ab Arcto flare Etesias, quàm ab Hespero. Non enim Boreas, aut septentrionales uenti, sed qui ab aestiuo occidente flant, Etesiae uocantur. Dicere aũt hoc maximè circa Aethiopiae montes contingere, non solũ improbandum est, sed etiam non credendũ. Ephorus recentiorẽ causam persuadere conatur, plurimũ tamen à ueritate remotam. Ait enim, Aegypti terram omnem Nili inundatione exaggeratam, raram aridamque natura esse, in qua terrae hiatus maximis diuersisque in locis existant. Ideoque hyeme humiditatẽ omnem attrahere, atque in se continere, quam aestate ueluti sudorem quendam, quo flumen auget, emittat. Sed hic autor non solum uidetur Aegypti loca naturamque nescisse, sed ne eos audisse quidem qui scirent. Nam si ex ipsa Aegypto Nilus incrementum susciperet, nequaquam in superioribus inundaret per saxa & dura loca fluens: sed amplius sex milibus stadijs ex Aethiopia delatus, eodem est, quo antequàm Aegyptum ingrediatur, incremento. Prȩterea si Nili cursus humilior esset raritate terrae à flumine superinductae, impossibile uideretur, hiatus qui in superficie forent, tantam aquarum uim absorbere potuisse. Item si Nili decursus humilior terra superinducta foret, superiores terrae hiatus esse cõtingeret: à quibus impossibile foret tantum aquae manare. Si uerò superiorẽ tenet fluuius locum, haud est possibile, ex locis depressioribus cõcauisque sursum ferri aquarum cursum. Quis unquã crederet fieri posse, ut humores qui ex raritate terrae affluerent, tantum incrementum flumini adderẽt, ut uniuersa fermè Aegyptus inundaretur? Praetereo, hanc rationem, in raritate terrae exaggeratae tantum aquae contineri, mendacem deprehendi palàm posse. Maeander quippe fluuius plurimum terrae attulit Asiae regionibus, per quas fluit: in quo nil simile Nili incremento conspicitur. Simili modo & in Acarnania Achelous, Cephisus in Boeotia à Phoceis descendens, non parum eis oris terrae superaddidere, quae coli posset. Ex quibus manifestè deprehenditur scribentis error. Itaque nullus ab eo ueritatem requirat, uidẽs eum in paucis uera sensisse.
Quidam in Memphi philosophantes, rationem huius incrementi reddere co B
nati sunt, magis quae non reprehendi, quàm quae probari posset. Nam orbem in parteis tres diuidentes, unam esse aiunt quam nos incolamus, alteram huic è contrario sitam, tertiam in Thebis inhabitabilem, solis calore adustam. Si ergo Nilus hyeme cresceret, certè à nostra zona ortum haberet, cum eo tempore apud nos pluat maximè. Verùm cum aestate augeatur, uidetur simile ueri, in zona nobis opposita hyemem esse, eoque ingentem aquarum uim eo tempore manantẽ, incremento causam praebere. Hac re nulli ad fontes Nili accessus patêre tradunt, quoniã in opposita zona ortus, per terrã inhabitabilem fluat, cuius rei testis sit aquarũ Nili praecipua dulcedo: cum per loca sole adusta decurrat: quod causam praebet ut dulcedine caetera exuperet flumina, tanquam caloris natura eum saporẽ flumini praestante. Sed huius sentẽtiae depulsio in prõptu est. Impossibile enim uidetur, ex opposito nobis orbe flumen, si quidẽ terra rotunda existet, ad nos sursum ferri. Si quis uerò conetur suis argumẽtis ueritatem euertere, natura ipsa rerum repugnat. Verùm illi, quò recta sensisse uiderentur, loca deserta incultaque interposuere, ne eorum sententia manifesto argumento impugnaretur. Sed aequum est, qui aliquid pro comperto affirmãt, aut certum suae sententiae afferre testem, aut eam ex concessis principijs probare. Nam quo modo inter omnes fluuios Nilus ex illo orbe ad nos solus fertur, ita reliqua quoque flumina, quemadmodum in hoc orbe contingit, ab eo fluere meritò deberent. Dulcedinis uerò fluuij causa quam afferunt, ratione penitus caret. Si enim caloris aestu decoctus fluuius dulcedinem sortiretur, nequaquam gigneret animantia, neque uarias sciũ aut ferarum species contineret. Aqua enim omnis à natura ignis alienata nequaquam generat. Cum aũt Nili natura omnino huic contraria existat, existimandum est eas incrementi causas nequaquam

ueras

A ueras esse. Inopides Chius tradit, ęstate aquas infra terram esse frigidas, calidas in hyeme. Hoc in puteis profundis planum ostendi, quorũ aqua maximis caloribus admodum frigida sit, ingenti frigore calida: & Nilo igitur meritò accidere, ut hyeme paruus compressusq; propter terrę caliditatẽ consumptã, cum Aegyptus plena humiditate existimat: æstate, cum Aegyptus pluuia careat, terra minimè aquam absorbente, nullo impedimẽto augeatur. Huic quoq; respondẽdum est, plures Libyæ fluuios ostijs & cursu Nilo similes, dissimili esse augmento, cum hyeme impleantur, qui æstate sint exiliores. Ex quo arguitur, nõ rectè sensisse autorẽ. Agathargines Cnidius propius ueritatẽ accessit. Ait enim, singulis annis per Aethiopiæ montes cõtinuos ab æstiuali solstitio usq; ad æquinoctium autumnale imbres fieri. haud mirũ igitur, Nilum hyeme cõpressum secundum naturã ijs aquis fluere, quas fontes subministrẽt: ęstate uerò propter imbres incrementũ capere. Licet aũt hucusq; certam huius incrementi rationẽ reddiderit, non tamen nostra opinio contemnenda est. Multa enim præter naturã fieri uidentur, quorũ causas difficile est ad unguem noscere. Nonnulla huic rei sunt argumento, quæ in aliquibus Asiæ locis fiunt. Montes etenim Scythię Caucaso contiguos annis singulis, iam exacta hyeme immensæ niues continuis pluribus'ue diebus opplent. In oris Indiæ quæ ad septentrionẽ uergunt, certis temporibus plurimæ grandines incredibili magnitudine descendunt. Apud Hydaspem fluuiũ æstatis initio continui imbres pluunt. In Aethiopia uerò post dies aliquot idem cõtingit. Non ergo procul à uero esse dixerim, ex Aethiopiæ montibus, quę Aegypto adiacet, cõtinuos imbres incrementũ fluuio præbere, præsertim cum etiam barbari ea incolentes loca huic rei testimoniũ ferant. Si aũt quæ de Nilo feruntur, contrariam habent ijs quæ apud nos esse dicuntur, naturã, non tamen propterea fides rebus detrahenda est. Etenim Nothum apud nos pluuiã afferre uidemus, apud Aethiopes serenitatem. Et uentos quoq; Boreæ in Europa esse uehementes, in illis uero regionibus remissos. Et de Nili inundatione, ne modum excedamus,
B hactenus. Quoniam autem hunc librum in duos, ne modum transgrederemur, partiti sumus, absoluto priori, secundus nobis ordiendus est. In quo de antiquis Aegypti regibus, deq; ijs quæ priscis tẽporibus acta sũt, differemus.

DIODORI SICVLI

LIBER SECVNDVS.

GESTA REGVM AEGYPTI usq; ad Amasim regem. Cap. I.

CVm primus liber propter ipsius magnitudinem in duos sit libros diuisus, prior totius operis prooemium continet, & quæ de mundi creatione, deq; prima omnium origine, ac de dijs, quas'ue sui nominis in Aegypto condidisse urbes Aegyptij tradunt, primum insuper hominum ortum, & eorum priorẽ uitam, præterea honores immortalium, & templorum ædificationem. Tum describitur Aegypti situs, & quæ de Nilo præter opinionem feruntur, eiusq; inundatione, quid'ue de ea tum historici tum philosophi sentiant, & in ea re scriptorũ dissensio. Hic aũt liber continuato superioribus scribendi genere, priscorũ Aegypti regũ ad Amasim usq; regem gesta cõtinens, à primæua Aegyptiorũ uita initiũ sumet.

Priscis uictũ Aegyptijs herbas, ac palustres caules, radicesq;, quas gustu experti cõprobassent, fuisse tradũt, eamq; quam agrisim dicunt, herbã tum precipua dulcedine, tum hominibus ac iumẽtis utilis in primis usus. Eius utilitatis memores ad hoc usq; tempus uiri, hac manibus decerpta deos orãt, existimantes hominẽ limosum ac palustre animal esse, sumpta cõiectura tum ab eius humili naturaliq; ortu, tũ quia magis humidis ꝙ siccis egeat cibis. Pisces deinde

secundũ cibum Aegyptijs fuisse tradunt: Nilo eorũ copiã, præsertim cum decrescens in alueum redit, ferente. Pecorum quoq; carnibus uescentes quidam eorum, pellibus pro ueste utebantur. Domos ex arundinibus conficiebant: cuius rei uestigia penes Aegypti pastores permansere: cum hucusq; nulla alia nisi ex calamis facta habitacula probent. Hac uita plurimo tempore exacta, postmodũ alijs fructibus, in queis panis erat ex loto factus, uesci cœperũt. Horum inuentionẽ quidam ad Isidem, quidã ad antiquiorẽ nomine Menam referunt, Aegypti regẽ. At uerò sacerdotes, disciplinarũ, artiumq; repertorem Mercuriũ fuisse tradunt: eorũ uerò quæ ad uitam spectãt, reges. Quapropter antiquitus non ad principantiũ progeniẽ ferebantur regna, sed ad eos qui plurimum de hominũ uita meriti uiderentur: siue ob cõmunem utilitatem creante sibi reges populo: siue quòd ita in libris sacris contineretur. Eorũ nonnulli fabulantur, deos primũ & Heroas in Aegypto paulò minus decẽ & octo milia regnasse annos, deorumq; postremũ Orum Isidis regno potitum: homines uero paulò minus annorũ quinadena milia, usq; ad centesimam atq; octogesimam Olympiadẽ: quo tempore in Aegyptũ transcendimus, regnante Ptolemæo, qui nouus est Dionysius appellatus. Aegypti maiorẽ partẽ tenuere reges Indigetes, paucã Aethiopes, Persæq;, ac Macedones. Aethiopes quatuor nõ cõtinuis sed diuersis tẽporibus regnarũt, annis fermè sex & triginta: Persæ duce Cambyse rege, qui Aegyptũ armis subegit, annis centũ trigintaquinq;: quorũ insolentiã, crudelitatemq;, atq; in deos patrios impietatem damnantes Aegyptij, ab eis postmodũ desciuere. Postremi Macedones, & qui ab eis manarunt, annis ducentis septuaginta sex Aegyptijs imperarũt. Præter hos temporibus reliquis Aegyptij omnes regnũ tenuere, uiri quidem quadringenti septuaginta, mulieres quinq;. Quæ omnia sacrorũ librorũ monumentis sacerdotes à priscis illis temporibus scripta posteris reliquerũt, cuiuslibet regis magnitudinem, naturã, mores, ætatem, gesta, scriptis mandantes. Nos autẽ, cum de quoq; singillatim tradere longum nimis superfluumq; esset, ijs quæ digna memoria uidebuntur cõtenti, historiã contexemus. Primùm post deos in Aegypto regnasse ferũt Menan: qui populos colere deos, sacraq; his facere, mensas insuper & lectos sternere docuit, delicijs assuefaciens, & cultiori uitę. Qua ex re multo pòst tempore Gnefactũ Vecchoridis sapientis patrem dicunt in Arabiam cum exercitu profectum, cõmeatu in locis desertis atq; asperis deficiente, coactũ esse cibũ uilem ab idiotis, qui fortè occurrebãt sumere. Quo lætatum, cum præter modũ suauis uisus esset, despexisse aiũt, atq; abominatum esse, qui primus regum sumptuosiori cibo esset usus. Adeò autem sibi tum cibus, tum potus, tum lectus humilis cordi fuit, ut hoc in libris sacris inscribi impetrarit, ac Thebis in templo Iouis poni. Eam causam ferunt cur nulla Menæ gloria aut honor ad posteros manarit. Huius regis deinceps progenies regnum tenuit, quinquagintaduo reges, annis mille & quadraginta: à quibus nil memoria dignũ prodijt. Busiris deinde, octoq; ab eo posteri regnarunt: quorum ultimus, Busiris quoq; nomine, ciuitatẽ condidit magnã, Solis urbem ab Aegyptijs, à Græcis uerò Thebas appellatam: cuius mœnia centum quadraginta sint stadia ambitu cõplexa. Eam magnis ædificijs, ac speciosis deorũ templis, alijsq; ornamentis pulcherrimis exornauit. Simili modo & priuatorum domus usq; ad quartam aut quintam contignationẽ construxit. Ciuitatem insuper omnem, non Aegypti solum, sed aliarum orbis omnium reddidit fœlicissimam. Huius urbis propter eius potentiam excellentiamq; ubiq; diffusam & poeta meminit, inquiens Aegypti Thebas ornatas ædificijs, in qua centum sint portæ, inq; earum qualibet custodes ducẽtos excellere equis & curribus. Quidam asserunt nõ centum portas fuisse ciuitatis, sed plures, & eas egregias templorum portas, à quibus centum sit tanquam plurimarum portarũ dicta. Ex ea uiginti milia curruum ad bellum prodire solita, receptacula quoque equo-

A equorũ centum, quorũ singula supra ducentos equos caperent, iuxta flumen inter Memphim ac Thebas Libyã uersus fuisse aiunt, eorumq; etiamnũ uestigia monstrari. Non solũ uerò hunc regẽ, sed & qui post eum regnarunt, multa accepimus ad huius ciuitatis amplitudinẽ ornamenta cõtulissedonis: præterea decorasse pluribus, argenteis, aureis, eburneis, statuis insuper Colossorum instar, atq; obeliscis, ex unico lapide factis: ut planè constet, nullam sub sole urbẽ ita fuisse exornatã. Ex quatuor enim templis pulchritudine, magnitudineq; admirabili constructis, unum erat antiquissimũ: cuius circuitus stadijs XIII pateat, altitudo cubitis quinq; & quadraginta: muri latitudo sit pedum quatuor & uiginti. Respondere huius templi magnificentiæ aiunt ornamentorũ cultum, quamuis magna impensa sit & mirando opere constructũ. Ea structura usq; ad posteriora permansit tempora. Aurũ uerò & argentum, ebur, & lapidũ sumptus atq; ornatus, à Persis ablata, quo tempore Cambyses Aegyptiorũ templa combussit. Transtulisse quoq; in Asiam ab Aegypto ferunt, non solum ornamẽta rerum plurima, sed & artifices, quorũ opera regiæ insignes tum in Persepoli, tum in Susis, tum in Medis sint constructæ. Tantam pecuniarũ copiam in Aegypto fuisse tradunt, ut ex incendijs, quæ omnia absumpsere, inter cætera parũ quid auri, quod tamen ultra trecenta talenta sit pensum, effluxerit, argenti uerò duo milia & trecenta. Sepulchra quoq; regũ priscorũ mirabili opere, & quę minimè æquari à posteris possent, fuisse aiunt. Referũt sacerdotes, septem & quadraginta sepulchra regia, quorũ usq; ad Ptolemæum Lagum decẽ & septem tantũ supererant, in eorum libris scripta contineri: & eorũ etiam plurima, quo tempore ad ea loca accessimus, absumpta erant, Olympiade centesima atq; octogesima. Non solum uerò ab Aegyptijs sacerdotibus hæc traduntur, sed Græci quoq; plures, & in his Hecatæus, qui Ptolemæi Lagi tẽpore Thebas profecti historias Aegyptias scripsere, nobiscum sentiunt. de prioribus enim regũ sepulchris, in quibus tradit Iouis pellices fuisse cõditas, recensens singula, regis monumentũ qui Simandius dictus

B est, fuisse tradit stadiorũ decẽ. Cuius in aditu porta erat uario lapide constructa. Et huius longitudinẽ duorum iugerũ, altitudinem quinq; & quadraginta cubitorũ fuisse ait. Post hanc ingredientibus aderat lapideũ peristylum quadratũ, cuius singula latera iugera quatuor cõplecterent. In eo pro columnis animalia erant sita ex unico lapide, decem & sex cubitorum, ad antiquam formam fabricata. Textura omnis superior tecti confecta ex lapidibus duorum passuum latitudine, uarijsq; stellis cæruleis ornata. Ex hoc deinceps alter erat aditus, & in eo porta priori similis, sed sculptura uberiori. In ingressu statuæ tres positę erant ingentes unici lapidis, Memnonis opus. Harum una sedens, cuius pedis mensura septem excedebat cubitos, cæteras Aegypti statuas magnitudine superabat. Duæ præterea usq; ad genu, altera à dextris, altera à sinistris, filiæ & matri minores positæ. Hoc opus non solum magnitudine conspicuum, sed arte mirabili, & lapidum natura excellens fuit, cum in tanta mole neque fissura quæpiam, neque macula inesset. Scriptum erat in eo:

REX REGVM SIMANDIVS SVM. SI QVIS, QVALIS FVERIM, ET VBI IACEAM, NOSSE VELIT, MEORVM ALIQVID OPERVM EXVPERET.

Esse quoq; & aliud signum matris ferunt unico lapide, cubitorũ uiginti, habens supra caput reginas tres, quę ostenderent, filiã, uxoreq; se & regis matrẽ fuisse. Post hanc portam & aliud erat peristylum nobilius superiore, sculpturis uarijs, in queis bellum erat contra Bactrianos, quibus regis filij imperabant, desciscentes ab eo, gestum aduersus hos quadringentis milibus peditum, equitum uiginti, in quatuor partes diuiso exercitu, cum profectus esset. Prima muri pars obsidionem urbis sculptam continebat, ab ea parte qua fluuius muros alluit. Rege deinde cũ parte hostiũ cõgresso, leo unà cum eo inita pugna hostes in fugã uerterat. Scriptores quidam uerã historiã fuisse, leonisq; opera

opera domi enutriti regem in pugna uti solitum ad uictoriam ferunt. Alij ob fortitudinẽ corporis præcipuã, leonis similitudine, corporis animiq; uires ipsum ostendere uoluisse. Secundus paries sculptus erat captiuis absq; pudendis, manibusq; à rege ductis: quæ nota erat illos esse animo uiles, & corpore imbecilles. Tertiũ latus sculpturis uarijs picturisq; decoris, regis sacrificia, triumphumq; deuictis hostibus continebat. In medio peristyli latere statuæ iacebant duæ ingentes ex unico lapide, cubitorum septem & uiginti: ad quas tres ex peristylo aditus patebant. Has propè, domus erat columnis suspensa, cuius latus quodlibet duo iugera complectebatur. In ea statuæ ligneæ positæ haud paruo numero, repræsentantes tum eos qui de re dubia disceptarent, tum respicientes eos qui in iudicijs sententias ferrent. Hi ab una muri parte sculpti triginta numero erant, & in medio iudicandi princeps: cuius à collo suspensa ueritas penderet, & oculis esset subclausis, librorum cumulo circunstãte. Hæ imagines præ se ferebant, iudices integros esse debere: prætorem solam inspicere ueritatẽ. Dehinc deambulatoriũ erat domibus plenũ, inq; eis diuersa epularum genera suauia gustu præparata. Sculptus deinde eminens cæteris rex uarijs coloribus, aurum atq; argentũ quæ ex aureis argẽteisq; metallis annuatim ceperat, Deo offerẽs. Inscripta quoq; summa erat omnis in argẽtũ redacta, MINAE TER DECIES CENTENA, ET DVCENTA MILIA MILIVM. Sequebaẽ dehinc sacra bibliotheca, in qua inscriptũ erat: ANIMI MEDICAMENTVM. Erãt deinceps Aegypti deorũ omniũ imagines: regis quoq; dona ferentis, quæ cuiq; cõpeterent deo: ostendentis insuper & Osiridem & posteriores reges, tum in deos cultu, tum inter homines iustitia, plurimũ uitæ mortalium profuisse. Ponè bibliothecã domus sita erat egregia, in qua uiginti essent Iouis & Iunonis lectisternia, regis insuper statua, ubi & regis corpus sepultũ uidebatur. Hanc circunstabant plurima habitacula, in quibus picta cernebãtur animãtia Aegyptia singula sacris apta, omnia sepulchrũ uersus ascendẽtia. Circumibat monumentũ aureus circulus cubitis trecẽtis sexagintaquinque, unius cubiti spissitudine: in quo descripti erant per singulos cubitos dies anni, & astrorum ortus atq; occasus, quid'ue ea secundum Aegyptios astrologos obseruata significarent. Eum circulum ferunt, quo tempore Cambyses et Persæ Aegyptijs imperarunt, ablatum. Hoc Simandij monumentũ non solum cæteris omnibus sumptuosius, sed & artificio excellentius fuit.

Thebæi quidem se antiquissimos omnium profitentur: primumq; philosophiam ac astronomiã ab ipsis repertas, seq; à regionis situ adiutos ad cognoscendos orientiũ ac occidentiũ astrorũ motus. Insuper & menses ab eis & annos esse institutos. Dies non secundum lunam, sed secundum solem metiunẽ, triginta dierũ mensem conficientes. Quinq; autem dies & quartũ duodecim mensibus adiungentes, anni cursum perficiunt. Intercalares menses nõ interponunt, neq; dies subducunt, sicut & Græcorum quidam. Solis & lunæ defectus diligenter scrutati sunt: ex quibus multa futura prædicere cœperunt. Ab huius regis progenie profectus postea Ogdous, qui Vchoreus cognominatus est, Memphim condidit ambitu stadiorũ centũ & quinquaginta, urbẽ omnium Aegypti præclarissimam, opportuniori totius eius oræ loco, ubi Nilus in plures scissus partes efficit formã Deltæ. Quo fit ut tanquã in Nili claustro posita aditũ præbeat, prohibeatq; ad superiora loca nauigantibus. Vrbs munita est, ac optimè sita. nam fluente iuxta eam Nilo, ad cohibendã aquarũ inundationẽ uersus Nothum aggeres ingentes opposuit, & incremento fluuij præsidium, & aduersus hostes qui à terra irent, munimentũ. A' partibus cæteris undiq; effossus est lacus ingens ac profundus: qui superabundantia fluminis in eum delata, ac locis urbi uicinis, excepto aggere, aqua repletis, urbem efficit munitissimam. Talem igitur eius urbis conditor loci opportunitatẽ elegit, ut posteri reges fermè omnes relictis Thebis & regiã & habitationes in ea ædifi-

A ædificarint. Quapropter deinceps diminuta Thebarum magnificentia, aucta Memphis, usque ad Alexandri Macedonis tẽpus. Is urbẽ sui nominis iuxta mare cõdidit, in augmentũ cuius postea reges Aegypti omnes incubuerũt. Hanc ciuitatem quidam deorũ donis, plurimisque decoris rebus adeò exornarunt, ut prima apud quosdam, aut secunda in orbe habeatur. Sed de hac separatim posterius dicetur. Memphis conditor post structũ aggerẽ, stagnumque effossum, regiam ædificauit haud inferiorẽ reliquis, quæ alibi constructæ sunt, superiorum uerò regum magnificentia atque ornatu imparem. Aegyptij sanè omnino paruifaciendum præsentis uitæ tempus esse putant: futuræ uerò gloriam, quæ uirtute comparatur, maximi æstimandam. Domos nostras diuersoria appellant, tanquã breui tempore à nobis inhabitandas. Defunctorum sepulchra sempiternas domos, quoniam apud inferos infinitum sit tempus, uocãt. Ideo domus ædificandæ curam contemnunt. Circa sepulchrorum magnificẽtiam summum studium operamque impendunt. Memphim quidam à conditoris filia denominatam uolunt. Eius amore fabulantur nonnulli captũ Nilum fluuium, taurique sub forma compressisse mulierem: exque ea genitũ, quem propter uirtutem incolæ Aegyptũ dixere: à quo & regio sit omnis denominata. Hic cum regnum cepisset, perhumanus ac iustus fuit, inque singulis excellens. Qua ex re comprobata ab omnibus eius erga singulos beneuolentia, hunc honorem nominis sortitus est.

Hoc defuncto rege, duodecima post eum proles Aegypti regnũ possedit, nomine Miris: ædificauitque in Memphi boreale propylæum, opus reliquis excellentius. Supra ciuitatẽ decem stadijs lacum effodit, miranda utilitate, magnitudine operis incredibili: cum pateat ambitu stadijs tribus milibus sexcentis, profundum eius quibusdam in locis sit ulnis quinquaginta: ut qui rei magnitudinem aduertat, eius in omnes Aegyptios beneficentiã, regisque prudentiam nullus pro meritis satis laudare possit. Nam cum Nili incerta sint incrementa, & pro eorũ modo fructus terra præbeat, lacũ hunc effodit aquæ inundantis receptaculũ: ne cum supra modũ excresceret, stagnantibus præter solitum aquis, limo superfluo patria inutilis redderet, neúe ex defectu aquæ fructus ex siccitate perirent. Fossam uerò à fluuio duxit ad lacũ stadijs octogintaquinque, iugeris latitudine. Per hanc fluuij aqua et recepta & prohibita, prębet agricolis fertilitatẽ, nunc aperto ore fossæ, nũc clauso iuxta incrementi modũ, non absque magna impensa: cum quinquaginta talentis opus sit, siue claudere, siue reserare os fossæ uelint. Permansit hoc stagnum summa Aegyptiorũ utilitate, usque ad nostrã ætatẽ à conditore Miride appellatũ. Relictus est à rege qui eum effodit, in eius medio locus, in quo sepulchrũ ædificauit, duabus superimpositis pyramidibus altitudine stadij, una sibi, altera uxori. Super has statuas quoque duas lapideas collocauit in throno sedentes: existimans his operibus relinquere suæ uirtutis memoriã immortalẽ. Vectigal pisciũ, qui in stagno capiebantur, uxori cõcessit tum ad unguentorũ usum, tum ad reliquũ corporis cultũ. Id, talenti argentũ singulis diebus pendit. Traduntur duo & uiginti piscium genera in eo esse, tantamque eorũ capi multitudinẽ ut abundè prębeat ijs etiã, cum plurimi sint, qui saliẽdis piscibus operã præbent. Post Miridẽ proles septima Sesostris rex factus, superiores omneis gloria et rerũ magnitudine excessit. Sed quoniã de huius regis gestis non solũ Græci scriptores, sed etiam Aegypti sacerdotes, & qui cantu eius laudes ornant, non eadem sentiunt: ex ijs tum quæ supersunt uestigijs, tum in quibus scriptores cõueniunt, similiora ueri cõscribemus. Post eius ortũ pater decorũ ac regiũ opus aggressus est. Nã ex tota Aegypto omnibus qui eadẽ die qua filius nati erãt infantib. cõgregatis, nutriri, educari, ac singulos eadẽ disciplina exercitioque erudiri fecit: existimãs hoc pacto simul educatos atque instructos, tũ amiciores inuicẽ, tũ audẽtiores melioresque in bello fore. Hos cõtinuo usu ad malorũ patientiã exercebat.

B

Non-

Non enim licebat alicui cibum prius quàm cursu centū octoginta stadia confecisset, capere: quo exercitio omnes uiri euaserant & robusto corpore, & animo præstantes. Primum Sesostris in Arabiam, cum eorum qui simul nutriti erant exercitu à patre missus, assuetusq; uenatui, ac cibi potusq; abstinentiæ, omnem eam gentem subegit, liberam antea, & seruitio insuetam. Deinde in Libyam profectus, maiorem eius partem in ditionem adhuc adolescentior redegit. Defuncto patri cum in regno successisset, rebus à se gestis elatus, adiecit animū ad imperiū orbis. Dicunt quidam, à filia illum Athyrtia ad monarchiā hortatum, eamq; ingenio ac prudentia præstantem docuisse patrem facillimè ex eo exercitu imperare omnibus posse. Alij eam ferūt diuinationis peritā, futura tum cœlestibus signis, tum sacrificijs nouisse. Asserunt & plures, patri post natum Sesostrem in somnis Vulcanum prædixisse, infantem genitum toti orbi imperaturum: eamq; fuisse causam cur filium cum coæuis, ut diximus, pueris instituerit, assuefecerítq; regiæ eruditioni, quo dignior esset qui imperio potiretur. Sed iam uir factus cum Dei prædictionem nosset, magno animo parauit exercitum. Verùm in primis, quò facilius optata perficeret, sibi omnium Aegyptiorum beneuolentiam conciliauit: ut & milites pro ducibus suis ad oppetendam mortem promptiores redderet, & qui in patria reliqui essent nouis rebus abstinerent. Omnes uerò beneficijs affecit. Hos donauit pecunijs, alios agris, nonnullos remissione pœnæ, singulos oratione & humanitate deuinxit. Omnes qui in regē deliquerant, dimisit impunitos. Ob æs alienum uinctos (magna hæc multitudo erat) soluit. Aegyptum omnem in sex et triginta regiones (quas leges dicunt) diuidens, cuilibet prætorem, qui & tributa regia exigeret, & pro regionis uarietate commodoq; omnia exquireret, præfecit. Ex robusto milite exercitum elegit, quo animi consilia perficeret. Fuere pedestres copiæ milia hominum sexcēta, equitum milia quatuor & uiginti. Currus bello apti octo milia & uiginti. Deinde uarios duces ex ijs qui unà secum nutriti erant, exercitui præposuit, uiros exercitatos bello, & à pueris uirtuti deditos. Hi erant numero amplius mille septingenti, fraterna omnes mutuaq; erga regem beneuolentia. Quibus distribuit agros fertiles, ut rebus necessarijs fulti, nullaq; ducti inopia, liberius militiæ uacarent. Præparatis ad bellum rebus, primùm Aethiopes qui ad meridiem spectant aggressus, uictos acie tributū pendere cōpulit, hebenum, aurū, & elephantorū dentes. Deinde ad mare rubrū classe quadringentarū nauium missa, primus omniū longis nauibus usus, & insulas omneis eius oræ sibi subdidit, & partes maritimas usq; ad Indos subiecit. Asiā quoq; omnē pedestri exercitu deuicit. Neque solū prouincias expugnauit ab Alexādro postmodū subactas, sed & gentes quasdā, ad quas nunquā Alexander accessit. Nam & Gangem transijt, & uniuersam Mediam usq; ad mare Oceanū peragrauit. Scytharū quoq; gētem ad Tanaim usq; fluuiū, qui Europā ab Asia diuidit, pertransijt. Ibi multis Aegyptijs iuxta Mȩotim paludem relictis, Colchorum genti originem prȩbuit. Hanc nationem ab Aegyptijs manasse, argumento esse dicūt, quod apud eos pueri Aegyptiorum ritu circuncidantur, priscum morem, quem & Iudæi sequuntur, colonia seruante. Asiam quoq; reliquam sibi parēre coegit. Cycladas insulas maiori ex parte potitus est. Transcendens in Europam, omnemq; Thraciam pertransiens, periculum exercitus subijt, tum propter inopiam frugum, tum locorum asperitate. Finem expeditionis in Thracia statuēs, multis in locis à se deuictis columnas erexit, in quibus Aegyptijs, quas sacras dicunt, literis scriptū extat: HANC PROVINCIAM ARMIS SVBEGIT REX REGVM PRINCIPANTIVM SESOSTRIS. Columnā insuper statuit, in bellicosis quidem à se superatis gentibus, hominis pudēda: in ijs uerò quæ essent imbelles ac timidæ, muliebria habentem sculpta: à potiori hominis parte gentes ab se deuictas ostendens. In locis quibusdam statuam suam lapideam ea qua tunc

A tunc erat ætate reliquit, arcum & iaculũ tenentẽ, supra quatuor cubitorũ magnitudinẽ. Ipse cum summa humanitate erga omnes subditos usus esset, omissa post nouem annos armorũ cura, statuit singulas gentes quotannis ad se dona in Aegyptũ ferre. Cum omnibus deinceps (permagna ea uis erat) captiuis, spolijsq́ꝫ deuictarum nationũ in patriã rediens, maximis à se rebus gestis, & quæ superiorũ acta excederent, templa Deûm omnia Aegypti donis insignibus ac spolijs hostiũ ornauit. Milites, quorum optima in bello opera usus esset, pro meritis donauit. Neq́ꝫ solum ex hac expeditione ditati rediere milites, sed & Aegyptus uniuersa maxima rerum copia utilitateq́ꝫ cumulata est.

Fine bellis imposito, militibus quorũ spectata sibi uirtus erat, quæ parta erant concessit: ipse gloriam sempiternã appetens, magno sumptu opera permulta edidit, & sibi immortalem laudem cõparans, & Aegyptijs in posterum securitatem. Primũ à dijs incipiens, in singulis Aegypti ciuitatibus templum ei deo construxit, quem præcipuè colerent. Ad eorũ structurã, non Aegyptiorum, sed quę ceperat seruitiorũ opera usus est. In omnibus uerò inscripsit templis, nulli Aegyptio ad id opus se grauẽ fuisse. Asseritur aũt, seruos Babylonios operũ laborẽ calamitatemq́ꝫ pertæsos, à rege desciscentes, cum pone orã fluminis consedissent, bellũ Aegyptijs mouisse. Tandem assignatis sibi quos ceperant agris, condidisse urbem, quã à patria Babyloniã dixerũt. Eadem ex causa & appellatã Troiam ferunt, etiamnũ iuxta Nilum sitam. Nam cum Menelaus ab Ilio ad Aegyptũ cum captiuorũ manu nauigasset, Troiani ab eo deficientes, cum ipso aliquandiu pugnarunt, quoad data libertate urbem condidere patriæ nomen sortitam. Haud uerò inscius sum, Ctesiam Cnidium diuersa de his ciuitatibus scripsisse: illos uidelicet qui cum Semiramide ad Aegyptũ penetrassent, has à se conditas urbes suorũ nomine appellasse. Sed de his uerum scrutari difficile est. Nos quę scriptores tradiderũt, retulimus: quò posteri uerum iudiciũ sequi possint. Permultos insuper ac magnos erexit Sesostris aggeres, in quibus ciuitates, quæ in humili solo erant, construxit: quò homines pecoraq́ꝫ à Nili inundatione tuta redderentur. In omni uerò ora quæ

B à Memphi ad mare spectat, frequentes à fluuio duxit fossas: quò fructibus breuiori itinere faciliusq́ꝫ inuectis, maior rerũ copia esset. Quod uerò maximum fuit, munijt & ea loca quibus ad Aegyptum patere hostibus ingressus posset. Antea potior ferè Aegypti pars omnis aditu facilis propter frequentes à fluuio ductas ab eo fossas, munitior, difficiliorq́ꝫ accessu postmodum facta est. Duxit & murum ab eo latere Aegypti, quod orientẽ uersus ad Syriam atq́ꝫ Arabiam spectat, à Pelusio usq́ꝫ ad Solis ciuitatem per desertũ stadijs mille & quingentis. Nauem ex cedro fecit ducentorũ octoginta cubitorũ longitudine, deauratam exterius, interius uerò deargentatam: quam dono obtulit deo, qui maximè Thebis colitur. Duos præterea obeliscos ex lapide duro, utrunq́ꝫ altum cubitis centum uiginti: in quibus tum imperij magnitudinẽ, tum multitudinem uectigaliũ descripsit, addidit & quas subegit nationes. Memphi in Vulcani templo suas & uxoris lapidis unius statuas altitudine cubitorum triginta, filiorũ uerò uiginti ob hanc rem collocauit. Cum dimisso exercitu Aegyptum reuertisset, ac circa Pelusium uacuus bello laxaret curis animum, frater ei apud se cum uxore ac filijs cœnãti insidias parauit. Nam illis post cibum à uino quiescentibus, lignis aridis ad id antea occultè præparatis, ignem in cubiculũ noctu iniecit. Increbrescente flamma, qui ad curam regis positi erant, sublato more ebriorum clamore, regem excitarunt: qui ambas extendens manus, salutemq́ꝫ filijs & uxori deos orans, illæsus præter opinionẽ, cum saluus flammam euasisset, tum cæteris dijs, tum maximè Vulcano ut liberatori uota persoluit. Cum multis ac pręclaris facinoribus nobilitatus esset, tum id magnificentissimum est habitum, quod cum nationes à se deuictæ, tum ij quibus regna tradiderat, duces quoq́ꝫ quos diuersis præfecerat prouincijs, præstituto

die in Aegyptum uenientes, ei dona offerebant. hos suscipiens benigne, alijs A quidem in rebus uario honore afficiebat: at siquando aut ad templum iret, aut per urbem incederet, quatuor ex eis loco equorũ currui iunctis, ostendebat, cum cæteros omnes reges ducesq́ præclaros bello superasset, nullos sibi neq; uirtute neq; rebus gestis esse comparandos. Et sanè rex iste uidetur omnes qui unquam regnassent, tum rebus bellicis, tum erga deos munificentia, tum uerò operibus à se in Aegypto constructis anteisse. Annos treis & triginta cum regnasset, ex optato uitam deficientibus oculis finiuit. Cuius uirtute haud facilè reperiatur dignum nomen. Vir magni animi, neq; solum sacerdotibus, sed uniuersis Aegyptijs admirabilis: quum eadem animi magnitudine qua opera effecerat, & mortem oppeteret. Adeò autem diuturna eius gloria, ingensq́ ad posteros manauit, ut cum multis postea seculis Persis Aegypti imperium tenentibus, Darius Xerxis pater uellet in Memphi suam ante Sesostris statuã ponere, princeps sacerdotum publicè contradiceret, asserens illum nondũ Sesostris opera æquasse. Quod responsum haudquaquam ægrè ferens rex, sed lætatus admodum libertate loquendi, se curaturum inquit, ut nihilo illius uirtute, si tantundem uiueret, esset inferior: hortatusq́ est, ut ætatis eiusdem conferret gesta: id uerum argumentum esse uirtutis. Defuncto Sesostre, eius filius regnum capiens, assumpto patris nomine, nulla in re gloriam paternã est imitatus: sed eodem quo pater casu afflictatus est. oculis enim captus, siue propter communem patris naturam, siue (ut quidam fabulantur) propter impietatem erga Nilum, cuius cursum iaculatus est, coactus est ad deorũ auxilium confugere: ac plurimo tempore uarijs peractis sacris ad placãda numina, nulla ope adiutus est. Decimo pòst anno respõso ei reddito, ut placato Deo qui in Heliopoli coleretur, faciem mulieris inspiceret quæ nullum nisi propriũ nosset uirum, ab uxore propria incipiens, cum multas expertus esset, nullam reperit incorruptam, præter hortulani cuiusdam: quam uisu restituto uxorem cepit, reliquas omneis in uilla quadam uiuas combussit. Quem locum postea Aepyptij sacram glebam uocitarunt. Deo autem Heliopolis gratias secundũ B oraculum acceptum reddens, duos erexit unius lapidis obeliscos, latitudinis octo, altitudinis cubitorum centum. Post hunc plures reges nil memoria dignum gessere. Tandem Amasis quidam regnauit uiolentius quàm cæteri. permultos enim præter æquum pœna affecit, alios fortunis spoliauit: in omnes impotens ac superbus. Tolerata est eius crudelitas, cum ulciscendi locus non esset, quoad Actisanes Aethiopum rex in Aegyptum cõtra eum descendit. Tũc odia occulta erupêre: & cum multi ab eo desciuissent, rege capto Aegyptus in ditionem Aethiopum cessit. Actisanes fortunam capti regni humaniter ferens, summa æquitate Aegyptijs imperauit. Latrocinia nouo more compescuit, sontes neq; morte plectens, neq; linquens impunitos. Eorum iudicio constituto, reos omneis in unum cogens, miti sententia damnauit. amputatis enim naribus, in ultima deserti ire compulit: ibiq́ ciuitatem condidit, ab excisis nasis Rhinocerã appellatam. Ea in Aegypti Arabiæq́ finibus haud procul à mari sita, omnibus uitæ commodis caret. Nam omnis uicina regio salsa est. intra urbis mœnia unicus est puteus, & is inutilis, utpote aqua amara gustu. Hos autem eo in loco posuit, ne suis moribus uicinas gẽtes inficerent, né ue eorum erga reliquos iniuriæ essent occultæ: sed ut tanquã in oram desertam relegati, omni re egentes, cogente necessitate sibi uictum exquirerent. Fissis itaque calamis, quos ex uicinis agris collegerant, longa sibi retia fecere: quibus iuxta littus per plura stadia dispositis, ex captis coturnicibus (nam magnus earum numerus in littore ad capiendos pisces uersatur) uictum sibi compararunt.

De

A *DE SEPVLCHRIS, PYRAMIDIbusq́; Aegypti, quæ inter septem miracula annumerantur, & eorum conditoribus. Cap. II.*

EO rege defuncto, Aegyptij regno sibi uindicato, regem ex suis crearunt, Miridem nomine: quem nonnulli Maronem cognominant, uirum minimè bellis aptum. Is sepulchrum sibi construxit, quod Labyrinthus appellatur: rem mirandam profectò, non tantum operis magnitudine, quantum arte ad imitandum difficili. Nam ingredientibus haud facilè regressus datur, nisi duce itineris experto. Ferunt quidam Dædalum ad Aegyptum penetrãtem, admiratum huius operis artem, similem in Creta regnanti Minoi construxisse: in quo fabulantur extitisse Minotaurum. Sed Cretensis Labyrinthus defecit, siue opera hominũ, siue tẽpore corruptus: Aegyptius uerò usq; ad nostra tempora integer manet. Defuncto rege post quintũ genus, cum Aegyptus rege careret, ex dignioribus quidam in regem assumptus est, quẽ Aegyptij Cetẽ, Græci Protheũ appellant, qui Iliaci belli tempore extitit. Hunc artiũ peritum fuisse tradunt, & in uarias se formas uertere solitũ: ut nunc animal, quandoq; arbor aut ignis, aut quid aliud uideretur. Quæ eadem & sacerdotes de illo scribunt. Harum rerum cognitionẽ ex continuo astrologorũ ac sacerdotũ usu rex est assecutus. Consuetudo aũt regibus tradita, Græcis ansam huiusmodi transmutationes fingendi præbuit. Nam Aegyptijs mos erat regibus, aut leonis, aut tauri, aut draconis priorẽ partẽ in capite ferre, insignia principatus. Quandoq; uerò arborẽ, aliquando ignem, quandoq; redolentia supra caput unguenta. hæc tum ad decorẽ spectabant, atq; ornatũ: tum stuporem ac superstitionẽ quandã aspicientibus inijciebãt. Mortuo Protheo filius successit, per omnẽ uitam uectigalibus, & ad cumulandũ undiq; thesaurũ intentus: uir pusilli animi, atq; auarus: ut qui neq; deorũ muneribus, neq; ulli beneficentiæ uacarit: ita ut non rex, sed ut dispensator bonus, pro uirtutis gloria plus auri argentiq́; q̃ præteriti reges omnes (quadringenta talentorum milia ea fuisse tra-
B dunt) reliquerit. Post huius obitũ septem fuere reges, intantum ocio dediti ac uoluptati, ut sacri libri nulla eorum gesta contineant historia digna, præter unius Nilei, à quo fluuius sortitus est nomen, cum antea Aegyptus uocaretur. Hic cum plures fossas, easq; opportunis fecisset locis, & Nilum utilem admodũ incolis reddidit, & nominis causam præbuit. Octauus deinceps rex Chemmis Memphi annos regnauit quinquaginta: ædificauitq; trium pyramidum maximã, inter septem præclarissima opera annumeratã. Hæ uersus Libyam spectant, longè à Memphi stadijs centũ uiginti, à Nilo aũt quinq; & quadraginta: quæ & artificio & operis magnitudine mirabilem stuporem præberẽt aspicientibus. Earum maxima quatuor est laterum, quorum quodlibet ab inferiori parte iugera septem continet. Altitudo amplius q̃ sex iugera tollit: latus quodlibet, deducta paulatim usq; ad uerticẽ altitudine, continet cubitos sexagintaquinq;. Ex lapide duro, difficiliq; ad tractandũ, sed æternùm permansuro structura omnis constat. Nam fermè mille annis, ut aiunt quidam, ut alij tradunt, amplius tribus milibus quadringentis ad nos usq; ea moles integra permansit. Ferunt eos lapides ex Arabia longo admodum itinere aduectos. Aggeribus aũt fabricata est, nondũ eo tempore inuentis machinis: opus certè mirabile, præsertim in terra undiq; arenosa, ubi nulla neq; aggeris, neq; cæsi lapidis sint uestigia: ut non ab hominibus, sed à dijs tanta moles structa uideatur. Conantur Aegyptij mira quædam de his fabulari, ex sale & nitro aggeres eos factos, posteaq; Nili incremento liquefactos absq; hominum labore penitus defecisse. Verùm id procul à uero abest. Nam & multitudine hominũ agger constructus, & multitudine deletus est. Trecenta enim et sexaginta hominum milia, ut aiunt, ad id opus deputata sunt: quod uiginti fermè annis absol-

uerunt. Post huius regis obitum frater eius Cephus regnum cepit: regnauitque annis sex & quinquaginta. Quidam non fratrem, sed filium regnum tenuisse asserunt, nomine Chabreum, quod similius uero uidetur: quoniã qui ei successit, imitatus superiorem regem, secũdam pyramidem ædificauit, structura & arte priori similem, magnitudine imparẽ, utpote cuius singula in basi latera stadium comprehendant. Pecunia omnis ad opus prioris impensa: ut olera tantum herbasque (is enim cibus opificum fuit) ad mille & sexcẽta talenta excessisse dicatur. Aliarum non extat sumptus. Illius aditus ab uno tantum latere patet. Verùm nullus ex ijs qui eas sibi pyramides in sepulchra condidere, rex in illis sepultus est. Nam partim nimij labores in operibus absumpti, partim crudelitas regum & insolentia ita populum compulere, ut eorũ aut dissiparent corpora, aut eijcerent ex monumentis. Qua ex re domesticis mandarunt quidam, ut sua corpora in loco uili obscuroque conderent, quò effugerent sæuitiam plebis. Hunc regem secutus est Micerinus, quem nonnulli Cherinum uocãt, prioris pyramidis autoris filius. Hic tertiam ab se inceptam minime perfecit, præuentus morte. Erant singula latera in basi iugerum triũ: murus usque ad quintumdecimũ cubitum, ex lapide nigro, Thebaico simili: reliqua pars ex eo lapide, quo & reliquæ pyramides, est constructa. Opus sanè tum magnitudine, tum artificio, tum uerò lapidum sumptu cæteris pyramidibus inferius. Scriptum erat in latere ad Boream uerso nomen autoris, Micerinus. Hũc tradunt superiorum crudelitatem abominatum, uitam uixisse summa cum humanitate, & in subditos beneficentia, fecisseque sedulò omnia quibus beneuolentiam omnium sibi compararet. Pecuniam contempsit, præbẽs etiam munera ijs qui iustè recteque iudicassent. Sunt & aliæ tres pyramides, quarum singula latera ad duo iugera protenduntur, uniuersum opus structura præter magnitudinem superioribus simili. Has dicunt à tribus regibus, quos retulimus, suis uxoribus ædificatas: quæ traduntur alia Aegypti opera non solum mole ædificiorum atque impensa exuperare, sed artificum excellentia: magisque affirmant admiranda esse architectorum ingenia, & artem, quàm regum sumptus. Hi enim proprijs animi dotibus, illi alienis pecunijs laboribusque tanta opera erexerunt. Verùm de harum pyramidum auctoribus nil certi neque apud incolas, neque apud scriptores constat. Quidam eos quos diximus reges, illas ædificasse, alij alios tradunt: prout maioris asserunt Armeum extitisse conditorem, secundæ Amasim, tertiæ Masum, quam uolunt quidam Rhodopis pellicis sepulchrum fuisse: & id nonnullorum principum qui eam amassent, communi opera absolutum. Regnum deinceps sumpsit Bocchorus, corpore quidem robusto ac ualido, ingenio uerò superiores excedens reges. Multis deinde exactis seculis regnauit Aegyptijs Sabaccus nomine, genere Aethiops, deorum cultu, liberalitateque præ cæteris regibus excellens. Argumentum uirtutis eius uel maximum sit integritas, utilisque in seruandis legibus animaduersio. Nam capite damnatos nequaque mortis affecit pœna, sed opus facere uinctos compedibus per ciuitates coëgit: quæ res non paruo extitit uectigali. plures enim ex eo seruitio pecunias contraxit: eorum opera multos aggeres construxit: fossas uarijs locis opportunas fecit. Ita & pœnæ acerbitatem leniuit, & inutilem pœnæ asperitatem in magnum commodum uertit. Eius egregiam pietatem, & à principio uitæ institutionem, facile quis ex uisione somnij perspiciat. Visus est ei Deus qui Thebis colitur, in somno dicere, regnum suum in Aegyptios neque felix neque diuturnum fore, nisi sacerdotibus Aegypti omnibus occisis, per media ipsorum cadauera cum suis trãsiret. Hoc somnio sæpius oblato, omnes undique sacerdotes conuocauit: narratisque quę per somnium acceperat, Nolle se, inquit, in Aegypto manentẽ, alicui perniciem struere: sed malle, purum, omnique solutum scelere, ab Aegypto abscedere se, fatis que uitam reddere, quàm impia cæde inquinatum regno potiri.

Ita

A Ita Aegyptijs regno tradito, in Aethiopiam rediJt. Duobus itaq; annis Aegyptij absq; rege fuere, turbatis omnibus, cum etiam ad ciuilia bella peruentum esset. Duodecim igitur loco regis ex maioribus duces præficiuntur, quib. omnis regni cura permissa est. Conuenientes hi in Memphi, cõmuni consilio imperium exercebant. Cum uno animo concordiq; quindecim annis ut rex administrassent, decreuere ut sibi cõmune sepulchrum ædificaretur: ut quemadmodum in uita uno consensu ac pari honore Aegyptum gubernassent, ita & post obitum cõmunis esset omniũ unius sepulchri gloria. Conati sunt in ea re omnia superiorũ regum opera excedere. Electa ad id iuxta paludem Libyæ aqua, quæ in Miridem descendit, ex pulcherrimis lapidibus sepulchrum ædificarunt, quadratum, quaquauersus stadij unius, sculptura atq; artificum opere nihilo iam antea factis cedens. Ingredientibus illius ambitum domus aderat columnis circũfulta, quatuor ad latus quodlibet colũnis positis. Et huius tecti contignatio unius erat lapidis, sculpta præsepibus, uarijsq; picturis ornata. Erant ibi summo artificio depicta Aegypti regũ, templorũ, sacrorumq; monumenta. Tanto aũt sumptu, tanta magnificentia ea moles ab his regibus excitata est, ut si ante eorum dissensionẽ fuisset absoluta, cætera sepulchra excellentia operũ superasset. Verùm cum annis quindecim simul imperiũ tenuissent, regnũ ad unicũ redactum est. Psammiticus Saites, unus ex duodecim, cui maritima ora obuenerat, tributo emporijs omnib. præsertim Phœnicibus Græcisq; imposito, magnaq; ui pecuniæ contracta, amicitiam plurimarũ gentium principumq; sibi liberalitate comparauit. Huius rei inuidia moti reliqui bellũ ei intulerunt. Quidã ex antiquis scriptoribus fabulantur, responsum imperantibus redditum, qui ex illis prior æreã phialam Deo qui erat in Memphi, dono tulisset, eum solum rerum in Aegypto potiturũ. Psammiticum, cum extulisset sacerdotũ quispiam è templo phialas aureas undecim, elegantiorẽ à se electam Deo obtulisse. Quod rescíscentes cæteri, cum nollẽt occidere, relegasse illum perhibentur in paludes iuxta mare sitas, siue ob causam quã diximus,
B siue inuidia moti. At Psammiticus ex Arabia, Caria, Ionia conducto milite, acie illos prope Memphim superauit. Alij reges partim cecidere in bello, partim fugientes in Libyã cessere regno. Sumpto imperio Psammiticus uestibulum orientẽ uersus Deo in Memphi construxit. Circum templũ pro colũnis colossos duodecim cubitorũ posuit. Militibus mercede cõductis preter stipẽdiũ dona largè distribuẽs, cæteris agros sorte diuisit paulo supra Pelusij ostia: quos multis pòst annis Amasis rex ad Mẽphim traduxit. Rex propter operã à mercenarijs militibus nauatã, postmodũ externo militi plurimũ fisus, multũ illorũ præsidio usus est. Cum in Syriam exercitũ duceret, præ cæteris honore mercenarijs impenso, statuit eos in dextra, Aegyptios à sinistra phalangis parte: qua contumelia iritati Aegyptij, ad ducẽta milia eorũ ab rege desciscẽtes, Aethiopiam uersus profecti sunt, nouas sedes sibi uindicaturi. Rex ad eos duces primũ misit, eam ignominiã deprecaturos. Ipse quoq; cum hi nihil profecissent, nauibus prosecutus est. Cum ipsos iuxta Nilum proficiscentes, iamq; Aegypti montes transcendentes reperisset, rogabat ut animũ mutarent, utq; templorũ, patriæ, uxorum ac filiorũ in mentem ueniret. At hi omnes una uoce clamore sublato, hastisq; scuta percutientes respondêre, quòd armorum potentes essent, facile se patriã reperturos. Ostẽsis uerò sublata ueste genitalibus, nec uxores nec filios, dum eis uti possent, defuturos. Hoc dato responso, despicientes quæ alijs maxima esse uiderentur, in Aethiopiæ parte fertili sortitis inter se affatim agris, consedere. Psammiticus eorum discessu haud parum dolens, ad curam regni conuersus, & uectigalia disposuit, & cum Atheniẽsibus quibusdamq; alijs Græcis societatem inijt. Erga externos qui in Aegyptũ accederent, summa beneficentia utebatur. Cum Græcos plurimũ diligeret, filios disciplinis Græcis erudijt. Primus Aegyptiorum regũ cæteras nationes

ad importanda quæ apud se erant, allexit, securitate singulis adeuntibus præbita. Apud superiores enim reges nulli externi ad Aegyptũ nauigabant, cum partim occiderentur, partim adigerẽtur in seruitutẽ. Impietas Busiridis tẽpore apud Aegyptios aduersus exteros seruata, Græcis causam præbuit, licet minimè ueram, sed multa contractã crudelitate, scribendi quę de eo in fabulis feruntur. Post Psammiticũ regnauit quarta exinde progenies Aprieus, annos duos & uiginti. Hic aduersus Cyprũ ac Phœniciam terra mariq; bello moto, Sidonem ui captam cum diruisset, reliquis Phœniciæ urbibus subactis, classe Cyprios ac Phœnices superauit: spolijsq; hostium cõpluribus captis, in Aegyptum redijt. Misso deinde contra Cyrenem & Barcen exercitu, magnaq; ex parte deuictis, reliquos ab se alienauit. Existimantes enim ipsum in eorum perniciem comparasse exercitum, quò securius imperaret Aegyptijs, desciuerunt. Ad hos compescendos destinatus Amasis Aegyptius, uir insignis, mandatorum quæ ad cõcordiam spectabant oblitus, cum illos in regem incitasset, conspiratione facta rex creatur: pauloq; pòst cum plures à rege desciscerent, coactus est ad mercenariorum (ij ad triginta milia erant) opem confugere. Prælio circa Mariam pagum commisso, Aegyptiorum res superior fuit. Itaque captus Aprieus, strangulatusq; interijt. Amasis suscepto imperio, cõuersusq; ad regni curam, iustè imperauit. magna cum laude multas Cypriorum ciuitates euertit, multaq; donis insignibus deûm templa exornauit. Cùm regnasset annis quinq; & quinquaginta, mortem obijt: quo tempore Cambyses Persarum rex Aegyptum armis cepit, circa tertium annum Olympiadis tertiæ & sexagesimæ: qua uictor in stadio fuit Parmenides Camerineus.

DE LEGIBVS AC IVDICIIS Aegyptiorum. Cap. III.

RECensitis uetustorum temporum usq; Amasim Aegypti rebus, nunc admiranda quædam, & quæ prosint legentibus, de moribus eorũ sunt scribenda. Plura enim uetera Aegyptiorũ acta non solum ab indigenis æstimantur magni, sed & apud Græcos quoq; non parum admirationis habent. Itaq; qui plurimũ doctrina excelluerunt, in Aegyptum transierunt, ut & leges eorum, & studia cognitione digna perciperent. Quamuis enim scirent Aegypti aditum externis difficilem, tamen omni studio olim illuc accedere appetiuerunt: in quib. antiquiores extitere Orpheus, poëtaq; Homerus: deinde posteri nonnulli, Samius Pythagoras, ac legũlator Solon. Asserunt Aegyptij, literas, astrorũ cursus, geometriam, artesq; plurimas ab se fuisse repertas: optimas insuper ab se institutas leges. Quorum maximũ ferunt esse argumentũ, annis amplius tribus milibus & septingentis indigetes reges Aegypto imperasse, eamq; prouinciã cæterarum orbis esse felicissimã: quæ nullo potuissent pacto fieri, nisi optimis moribus ac legibus uixissent, eruditiq; omni doctrinarum genere fuissent. Verùm nos ijs quæ Herodotus alijq; nõnulli Aegyptiorum gesta narrantes, præter ueri opinionẽ multa uoluptatis gratia fingentes tradunt, prætermissis, sacerdotũ diligenter à nobis scrutatos libros sequemur. Primùm, Aegyptij reges uitam, nõ aliorum regnantiũ, quibus uoluntas pro lege est, traducebant licentia, sed legũ instituta in cogendis pecunijs, quotidianoq; uictu, sequebanť. Eorũ cultui obsequioq; nullus deputatus erat neq; emptitius, neq; domi genitus seruus, sed nobiliũ sacerdotũ filij, tum ultra uiginti annos nati, tum doctrina præ cęteris eruditi: ut horũ corporis ministrorũ die noctuq; astantiũ cõspectu motus rex, nil turpe cõmitteret. Raro enim potentes rerũ mali euadunt, ubi desunt suarum cupiditatũ ministri. Institutæ erant diei noctisq; horæ, quibus regi lege permissa agere fas erat. Mane surgentẽ regẽ primùm epistolas omneis missas capere oportebat: ut cognitis ijs quæ sibi agenda essent, responso dato, singula in tempore exq; ordine rectè agerentur.

His

A His actis, cum in uirorũ excellentiũ cœtu lauisset corpus, uestem præclarã indutus sacra dijs faciebat. Mos erat sacerdotũ, principi iuxta aram hostijs deductis, astante rege, magna uoce audiente populo ualetudinẽ prosperã, omniaq́ bona precari regi, iustitiã in subditos colenti. Narrare insuper particulatim regis uirtutes, in deos pietatem ac religionẽ, in homines humanitatẽ seruantis: tum illum continentem dicere, iustum, magniq́ animi, ueracẽ, liberalem, omneisq́ frenantem cupiditates: pœnas insuper mitiores q̃ postularent errantis crimina exigentem, reddentem uerò gratiam meritis ampliorem. Plura his similia orans, tandem execrationẽ in malos exequebat. Tum regem culpa purgans, omne crimen in ministros qui regi iniqua suaderent, conijciebat. His actis, sacerdos & regem ad fœlicẽ dijsq́ gratam uitam hortabatur, & simul ad bonos mores, agendumq́ non quæ suaderent mali, sed quæ ad laudem & uirtutem maximè pertinerent. Demum cum rex tauro dijs sacra fecisset, sacerdos quædam ex libris sacris clarissimorũ uirorum consilia actaq́ proferebat, quib. rex monitus, imperio piè ac iustè illorũ exemplo uteretur. Non autẽ pecunijs uacandi, iudicandiq́ solum, legibus antiquis, sed deambulandi quoq́, lauandiq́, & cum uxore cubandi, omnisq́ degendæ uitæ tempus erat lege præstitutum. Cibo uescebantur simplici, ut quorũ mensæ nihil præter uitulum & anserem inferretur. Vini potandi certa statuta erat mensura, qua neq́ farciri uenter, neq́ inebriari possent. Deniq́ ipsorum uita ea tenebatur modestia, ut non à legislatore, sed à peritissimo medico ad seruãdam sanitatem composita uideretur. Mirabile uidetur Aegypti reges nõ ex uoluntate, sed ex lege uitã priuatam agere. Sed multo est mirabilius, illis neq́ iudicãdi, neq́ pecuniam congregandi, neq́ puniendi quenq́ per superbiam, aut iram, aut aliam iniustam ob causam, licentiam permissam. Sed ueluti priuati tenebantur legibus, neq́ id ægrè ferebant, existimantes parendo legibus se beatos fore. Nam ab ijs qui suis indulgerent cupiditatibus, multa censebant fieri quib. damna periculaq́ subirent. Scientes enim sæpius se peccare, tamen aut amore aut odio aut alio
B animi morbo uicti, nihilominus aberrant. Qui uerò sapientia consilioq́ uitam instituunt, in paucis offendunt. Hac usi erga subditos iustitia reges, omnium beneuolentiam adeò assecuti sunt, ut nõ solum sacerdotibus, sed singulis Aegyptijs maior regis quàm uxorũ filiorumq́ aut aliorum principum salutis inesset cura. Etenim plurimi regum quos retulimus, ciuiles mores secuti, acta feliciter uita mortem obierunt, quoad ea legum disciplina permansit. Nationibus præterea uarijs subactis, plures possedere pecunias, regiones ædificijs operibusq́ ingentibus, urbes amplissimis donis sumptuosisq́ decorantes. Sed ea quæ post obitum Aegyptij suis regibus præbuerunt, magnam populi erga principes beneuolentiam monstrant. Id honor mortuis impensus ostẽdit. Nam cum quis regũ decedit è uita, Aegyptij omnes mortem cõmuni mœstitia lugent, uestes lacerant, templis clausis forũ non frequentant, festa solennia non agunt, dies septuagintaduos luto deturpantes capita, ac sindone subtus mammas cincti, unà uiri mulieresq́ ducẽti fermè aut trecenti circumambulant bis in die, nouantes luctum, atq́ ad numerum cum cantu uirtutes regis cõmemorantes. Cibis animantium, coctisq́, ac uino, omniq́ mensæ apparatu abstinent. Non lauacris, non unguentis, non stratis lectis, nõ uenereis utuntur: sed tanq́ defuncto filio, per eos dies mœrentes lugent. Hoc tempore quæ ad pompam funeris spectant præparatis, postrema die corpus in arca conditũ ante sepulchri aditum ponunt. Ibi breuiariũ in uita ab rege gestorum de more recitant: uolentiq́ facultas datur defunctum accusandi. Adstant sacerdotes, mortui rectè facta laudãtes. populus, is permagnus est, qui exequias circũstat, applaudit ueris laudibus: in reliquis magno reclamat tumultu. quo accidit, ut plures reges repugnante multitudine solito caruerint sepulchri honore, ac magnificentia. Is timor coëgit Aegypti reges iustè uiuere, ueritos

futuram post mortem plebis iram, atque odium sempiternum. Antiquorum regum uiuendi mos hic maxime fuit. Aegypto omni in plures partes, quarum quælibet Græco uerbo νόμος appellabatur, diuisa, cuilibet prætor aderat, qui omniũ haberet curam. Aegypti uectigalibus trifariã partitis, priorem portionem percipit collegium sacerdotum, magna apud incolas autoritate, tum propter deorum curam, tum propter doctrinã, qua plures erudiunt. Hanc partẽ tum ad sacrificiorũ ministeria, tum ad priuatæ uitæ cõmoda impartiunt. Neque enim deorum cultum omittẽdum putant, neque publici consilij utilitatisque ministris æquum censent uitæ cõmoda deesse. Adsunt enim grauibus in rebus hi semper consilio atque ope regibus, tum astrorum peritia, tum uerò sacrificijs futura prædicentes. Ex libris præterea sacris priorum gesta referunt, quib. reges in agendis noscant quæ sint profutura. Non enim, quemadmodum apud Græcos, unus homo, aut unica mulier sacris præest, sed plures in cultu deorũ honoreque uersantur, qui eandem sacrorum curam filijs tradunt. Hi omnes immunes sunt, secundumque post reges honoris dignitatisque locum tenent. Altera portio ad reges peruenit: quam & ad bella, & ad uitæ cultum, tum ad liberalitatem erga strenuos uiros pro meritis impendunt. Qua ex re fit ut populares nullo grauentur tributo. Tertiam percipiunt milites, & qui belli sunt instituti ministerio: ut hoc stipendio accepto paratiorem habeant animum ad bellorum pericula obeunda. Iniquum enim foret, ad tuendam cõmunem salutem intentos, nulla ex ea pro qua pugnarent patria, cõmoda percipere. Ea uerò præcipua utilitas uidetur, quòd mercede laborum impensa cum fiant opulentiores, facilius gignendæ proli operam dant. Quo fit ut referta multitudine hominũ patria, nequaque externo milite egeat. Hoc militandi ordine à progenitoribus suscepto, parentũ uirtutem à pueritia imitati, bellicisque exercitati muneribus, milites egregij euadunt. Est insuper eorum politia in tria hominũ genera instituta, agricolarũ, pastorum, opificum. Agricolæ parua quadã mercede à sacerdotibus regeque aut militibus agros mercati, per omnem ætatem ab ipsa pueritia rei rusticæ sine intermissione uacant. Quo fit, ut agricultura cæteris tum ob doctrinã à parentibus perceptam, tum ob continuũ usum præstet. Norunt enim præ cæteris diligenter agrorũ naturam, rigandi, serẽdique ac metendi tempora, & fructuum seruandorum cõmoditates, tum parentum obseruatione, tum sua diligẽtia cognita. Eodem modo & pastores cura atque arte regendi pecoris à patribus accepta, semper in eo gubernando ætatẽ agunt. Multum eis conferunt quæ à progenitoribus de pecorum cultu ac pascuis audierunt, à nonnullis etiam quædam suo studio adinuenta. Nam qui aues & anseres nutriunt, præter earum quæ apud alios homines habentur, procreandi naturam, adeò illis indulgent, ut in numerum dictu mirabilem auium euadant. Nõ enim ouis incubant aues, sed ipsi ingenio et naturali arte ex ouis prȩter cȩterorum consuetudinẽ educunt fœtus. Artes quoque apud Aegyptios admodum excultas uidemus, & ad summum perductas. Nam soli Aegyptij opifices omissa rerum publicarũ cura, nullum nisi aut legibus permissum, aut à patribus traditum opus exercent: ut neque eos docentis inuidia, neque ciuile odiũ, neque aliud quid ab instituto impediat exercitio. Alijs in locis licet artificibus relicto priori opificio cæteris se dedere, & hos cultui agrorum, hos mercaturæ, alios pluribus artibus operam præbere. quidam in ciuitatibus quæ à populo reguntur, ad conciones concurrunt, in perniciem ciuitatis precio corrupti. Apud Aegyptios si quis opifex ad rempub. accedat, aut plures exerceat artes, magna multatur pœna. Hanc antiquam tum reipub. tum priuatæ institutionem à patribus traditã, ueteres Aegyptij habebant. Iudicia uerò non casu fiebant, sed ratione. existimabant enim ritè facta plurimũ uitæ mortalium prodesse. Nam punire nocentes, auxilium ferre oppressis, optimã ad prohibenda mala facinora uiam putant. Pœnam uerò delicti aut pecunia aut gratia tolli, existi-

A existimabant confusionem uitæ cõmunis fore. Quamobrẽ ex ciuitatibus clarioribus, ut Heliopoli, Memphi, Thebis, uiros optimos eligebant, quos iudicijs præficerent: qui iudicum consessus neq; Athenarum Ariopagitis, neq; Lacedæmoniorum senatui cedere uidebatur. Postquam hi conuenerant triginta numero, inter se eligebant optimum uirum, quem iudicij principẽ constituebant: in locum cuius ciuitas alium iudicem substituebat. His omnibus uictus, sed principi opulentior, à rege dabatur. Is aurea catenà signũ uarijs ornatum lapidibus à collo suspensum, quod appellabãt ueritatem, gestabat. Cœptis iudicijs, ac signo ueritatis à principe iudicum proposito, omnibusq; legibus, quæ octo libris continebantur, in medio eorum constitutis, mos erat accusatorem scribere ea in quibus alium accusabat, modumq; patratæ iniuriæ, aut dami facti, quantiq; eam æstimaret. Reo autem dabatur tempus rescribendi ad singulà, & aut se id non fecisse, aut rectè fecisse purgandi, aut iniuriam uel damnum minoris æstimandi. Rursus accusatori reoq; inuicem respondendi locus erat. Ita bis auditis litigatoribus, cum iudices de controuersia quæsissent, princeps signo ueritatis in partem ueriorem uerso, sententiam ferebat. Hic mos iudiciorum apud Aegyptios erat, existimantes accusantium excusantiumq; altercatione & scriptis ueritatem maximè elici posse. Sanè oratorũ ars, hypocritarum fraudes, lachrymæ periclitantium, multos à recto ueroq; iudicio auerterunt. Videre quidem licet aut errore, aut affectione aliqua, aut misericordia, aut oratione dicentis sæpius reos fuisse à iudicibus absolutos. Verùm si aduersantium scripta penitus intelligantur, existimarunt iudicari rectius, ueluti nota ueritate, posse: cum neq; ingenio, neq; astutia, neq; mendacio, neq; audacia, neque arte iudicia peruerterentur, sed cuique esset commune ius: tum quia tempus dabatur accusatori reo'que ad disceptandum, tum quia iudices ex eorum responsis elicerent ueri iudicij modum. Quoniam de legum institutione mentio incidit, haud erit alienum ab instituta historia antiquas Aegyptiorum leges referre: quò palàm sit, quantum cæteris præstent

B & rerum ordine, & utilitate. Primùm periuri capite multabantur, tanquam qui duplici tenerentur scelere, ut qui & pietatem in deos uiolarent, & fidem inter homines tollerẽt, maximum uinculum societatis humanæ. Si quis iter faciens, aut hominem à latronibus cædi comperiret, aut quamlibet iniuriam perpeti, neque subueniret auxilio si posset, mortis erat reus. Si auxilium ferre non posset, denunciare latrones tenebatur, & iniuriam accusatione persequi. qui ea negligeret, plagis ad certum numerum plectebatur, triduoq; carebat cibo. Falsò quempiam accusans, si postmodum ad iudicium delatus foret, pœnam calumniatoribus statutam subibat. Cogebantur Aegyptij omnes scripta sua nomina ad præsides regionum, & simul quo exercitio uiuerẽt, deferre: qua in re si quis mentiretur, aut si iniusto uiueret quæstu, in mortis pœnam incidebat. Dicitur hanc eandem legem à Solone, cum ad Aegyptios penetrasset, ad Athenienses traductam. Si quis spõte aut liberum aut seruum occidisset, morte damnari leges iubebant. quæ non fortunæ conditionem, sed consiliũ facti pendentes, homines à sceleribus deterrebãt: & simul uindicata serui morte, reddebant liberi securiores. Patribus qui filios occiderẽt, nõ erat pœna mortis indicta, sed tribus diebus noctibusq; cõtinuis edictũ, ut circa defuncti corpus assisterent, publica etiã custodia astante. Nõ enim iustũ putabãt, eum priuari uita, qui uitæ filijs autor fuisset: sed potius cõtinuo dolore, factiq; pœnitentia affligi, quò cæteri à simili facto auerterẽtur. Parricidis exquisitã imposuerunt pœnam. Nam articulatim præacutis calamis cæsos, iubebant uiuos supra spinarum aceruum comburi: maximũ inter mortales iudicantes scelus, ei mortẽ per uim inferre, à quo uitam accepisses. Mulierum morti destinatarum, si prægnantes essent, partus expectabatur. quam legem multi Græcorum acceperũt, existimãtes penitus iniquum esse, eum qui nihil cõmisisset,

unà cum facinoroso pœnam pati: aut duos plecti, cum unus deliquisset: cũq; eo qui sponte peccasset, criminis uacuũ puniri. Insuper cum sola peccasset mater, minimè æquum censebant, filium patri matriq; communẽ, luere maternã pœnam. Etenim sæpe repertũ est, iniquos iudices mortis reos liberasse, damnasse insontes. In bellis uerò qui aut ordinem reliquissent, aut nõ parerent ducibus, non plectebantur morte, sed maxima omnium ignominia: qua postmodum uirtute & rectè facto deleta, ad priorem statum redibant. Ea lex & homines assuefaciebat ut id dedecus, pessimum malum, morteq; ipsa grauius censerent: & simul admonebat, mortuos nil iam uitæ mortalium prodesse: ignominia uerò affectos, plurium bonorum uirtutis desiderio causam futuros. His qui secreta hostibus reuelassent, linguam lex iubebat abscindi. Ei qui monetam circumcideret, aut adulterinam cuderet, aut põdus uel signa immutaret, aut falsis literis inscriberet, aut de scripto demeret, aut falsas syngraphas afferret, ambæ amputabantur manus: ut quæ corporis pars peccasset, per uniuersam uitam lueret pœnam: cæteri quoque illorum calamitate moniti, à simili scelere abstinerent. Asperæ etiam circa mulierum delicta pœnę statutę erãt. Nam ei qui mulierem liberam uiolasset, uirilia execabantur, quoniam uno crimine tria haud parua scelera complexus esset, iniuriam, corruptelam, & liberorum confusionem. In adulterio spontaneo deprehensus uirgis cædebatur ad mille plagas, mulier naso mutilabatur. Quo dedecore uultus incõtinentia maculatus, ea multaretur parte, qua maximè facies exornatur. Legũ quę ad hominum commercia pertinent, Bocchoridem latorem scribunt fuisse. Hæ mandant creditis absq; scriptura mutuò pecunijs, si negarentur, stari debitoris iuramento, ut quæ iusiurandum ueluti religiosam rem magni æstimarent. Nam cum certum sit, ijs qui sæpius iurant, abrogari fidem: plurimi ducũt, ne boni uiri nomen amittatur, rarò ad iuramentum descendere. Legis insuper lator omnẽ fidem in uirtute constituens, bonis moribus iudicauit assuefieri homines ad probitatẽ, ne indigni fide uiderentur, debere. Iniquũ etiam putauit, eis à quib. absq; iureiurando credita pecunia esset, de re sua iurantibus nõ prę stari fidem. Fœnus quod ex scripto contrahebatur, prohibebat ultra contracti mutui duplum exigi. Solutio ex bonis debitoris solum fiebat: corpus nõ poterat addici creditori. Putabat enim, oportere bona tantũ subdita esse debitis: corpora, quorũ opera & bello & pace uterent, ciuitatibus addicta esse. Nõ enim æquũ uidebatur, milites qui pro patriæ salute pericula subirẽt, pro usuris in carcerem duci, aut ob unius auaritiã in periculum agi patriæ salutem. Hanc quoq; legem uidetur Solon ad Athenienses transtulisse, quã Sisachthiã appellauit, decernens ne ob usuras ciuiũ corpora necterent. Haud iniuria queruntur quidã de nonnullis Græcis legũlatoribus, qui arma, aut aratrum, aut aliud quiduis operi necessariũ prohibeant ob fœnus addici creditori: corpora uerò quæ his utũtur, tradi permittãt. Lex pręterea priuatim de furibus apud solos Aegyptios hæc erat. Iubebat eos qui furari uolebant, nomen suũ apud principem sacerdotũ scribere, atq; e uestigio furtũ ad eum deferre. Similiter quib. res furto erepta erat, apud eundem rei sublatæ tempus diem et horã scribere tenebantur. Hoc modo facilè inuento furto, qui rem amisisset, quarta multabatur parte, quæ daretur furi. Satius lator esse legis duxit, cum impossibile esset furta prohiberi, potius alicuius portionis q̃ totius rei amissę homines iacturam pati. Nuptiarũ non idem apud Aegyptios mos est. Sacerdotibus unam tantũ uxorẽ ducere licet, reliqui pro uoluntate & facultatibus plures habent. Quã legem conferre existimant propter hominum multitudinem, & ad felicitatẽ, & ad potentiam ciuitatum. Nullus ex eis, ne ex serua quidem empta genitus, spurius habetur. Solum enim patrem existimant generis auctorem: matrem & nutrimentum & locum infanti præbere. Arbores uerò fructum ferentes, præter Græcorũ morem appellant mares: fœminas, quæ adiuuãt maturitatẽ.
Natos

A Natos adeò parua educant faciliq; impensa, ut uix credi possit. Nam tum scirporum, tum alijs radicibus, quas sub cineribus coquunt, cum caulibus palustribus, quas partim coctas, partim assas igni, partim crudas pro cibo præbẽt, liberos nutriunt. discalceati nudiq; maiori ex parte ob patriæ temperiẽ, uitam ducũt. Omnis sumptus in pueros quousq; ad ætatẽ perueniãt, à parẽtibus impensus, nõ excedit drachmas uiginti. Qua ex causa cõtingit Aegyptũ gentes cæteras hominũ numero excedere, pluraq; in ea magnifica esse opera effecta. Erudiunt sacerdotes filios & literis quæ appellantur sacræ, & alijs quę ad communem spectant doctrinã, ut plurimũ Geometriæ Arithmeticæq; studio intenti. Fluuius enim qui singulis annis propter inundationẽ uarias agrorũ formas superinducit, magnas cõtentiones inter uicinos de finibus agrorũ excitat, quæ absq; Geometriæ adminiculo haud facilè cõponi possent. Arithmetica uerò & uitæ domesticæ est utilis, & ad Geometriã atq; Astrologiam maximè confert. Accuratè uerò & ab alijs quibusdã, & ab Aegyptijs traduntur ordo, & astrorũ motus, eorumq; descriptio, res multis antea seculis summo studio obseruata. Planetarũ insuper motus, cõiunctiones, epicyclos, quas etiam uires circa animantiũ generationẽ, quæ'ue aut bona aut mala importarent hominibus, diligẽter scrutati sunt: sæpius quoq;, quò melius occurri futuris posset, sterilitatẽ, pręterea fructuũ ubertatem, morbos tum hominibus tum pecoribus imminẽtes, terræ motum, atq; inundationũ tempora, cometarumq; ortus pędicebant. Multa etiam reliquis cognitu difficillima, diutina obseruatione nota significabant. Asserunt etiã in Babylonia Chaldæos Aegyptiorũ colonos, Astrologiæ, ut qui eam ab Aegyptiorum sacerdotibus acceperint, peritos esse. Reliqua Aegyptiorum multitudo à pueris ex patre aut cognatis discunt, ut dictũ est, exercitia uitæ. Literas percipiunt nõ omnes, sed artificio dediti. Palæstræ aut musicæ non uacant: existimantes quotidianũ illius exercitium iunioribus infirmum esse & periculosum, exq; eo breuiores uires effici. Musicam non solũ inutilem, sed nociuã ducunt, tanquam uirorũ animos effœminantem. Morbos uel ieiunio curant, uel uomitu: idq; aut quotidie, aut tribus diebus aut quatuor interiectis. Asserunt enim, ex ciborũ superfluitate omnes creari morbos. Eam ergo ad ualetudinẽ curam esse optimã, quæ morborũ principia auferat. In militiam aut peregrinationẽ profecti, nulla impensa mercede curantur. Medici enim ex publico uictum sumunt. Aegros secundum legem curãt, ab antiquis medicis comprobatisq; scriptoribus traditã. Si quis normam sacri libri secutus infirmũ sanare nequiuerit, omni caret crimine. Si præter ea quæ libris continentur, illum curauerit, morte punitur. Credidit enim legislator, ea medendi cura, quæ plurimo tempore ab optimis medicis obseruata profectaq; sit, haud facilè meliorem reperiri posse.

B

DE ANIMALIBVS DIIS APVD *Aegyptios sacris, eorumq; cultu. Cap. IIII.*

ANimantia dijs penes Aegyptios sacra haud immeritò præter fidẽ uidetur, quanto honore habeantur, credere. Colunt enim animantia quædã præter modum, non solum uiua, sed etiam mortua: sicut Feles, Ichneumonas, Canes, Accipitres, Ibides, Lupos, Crocodilos, & eiusmodi plura. Quorũ causas reddere, si prius pauca de his disseruerimus, enitemur. Primùm, singulis animantibus quæ colunt, separatim quampiam regionem sacrant, quæ satis sit ad eorum curam ac uictum. Faciunt etiam dijs quibusdam uota Aegyptij pro pueris, qui de morbo euaserint: radentesq; capillos, ac in auro argento'ue ponentes, dant munus magis. Qui eiusmodi animaliũ curã habent, alij carnes incisas accipitribus uolantibus proijciunt, magna uoce donec carnes capiant appellantes. In cibũ uerò felis, ac ichneumonis, blandiẽtes illis, ac alliciẽtes, panem

nem in lacte ponunt,aut nutriunt piscibus Nili. Eodem pacto & animalibus A cæteris opportunum cibum præbent. Non solum uerò horum cultum palàm profiteri non erubescunt,sed tanquam in honoribus deorum effusi, id laudi sibi & decori ducunt. Cumq; cum signis illorum proprijs urbes ac uaria loca circumeant,procul ostentantes quæ obseruant animalia, ea more supplicum singuli uenerantur. Cum aliquod eorum moritur, sindone contectum, cum ululatu pectus percutientes,sale liniunt,ac cedri liquore, unguentisq; odoriferis,quò diutius seruetur corpus unctum,in sacris locis sepeliũt. Si quis quod horum sponte animaliũ occiderit,morte damnatur, æluro & ibide exceptis: quos sponte an secus occiderit,interficitur,accurrente turba, & absq; iudicio hominem uarijs supplicijs affectum interficiente. Quo timore, qui hos mortuos conspexerit,procul astans lamentatur,testificans animal absq; sua culpa mortuum esse. Adeò autem mentes hominum ea superstitio peruasit, adeoq; infixus animis horum est cultus,ut quo tempore Ptolemæus rex à Romanis socius atq; amicus dictus est,applaudentibus Aegyptijs,Italosq; ad se uenientes summo studio colẽtibus, maximeq; annitentibus ne quam dissensionum aut belli causam præberent, tamen cum quidam Romanus felem occidisset, ad domum eis concursu plebis facto, neq; à regijs ad id missis principibus, neque Romanorum timore à pœna hominis absterreri potuerunt,quamuis nõ sponte bestiam occidisset. Quam rem non auditu percepimus, sed uisu: cum eo tempore in Aegyptum nauigassemus. Videntur hæc forsan indigna fide nonnullis, & fabulis quàm uero similiora. Sed indigniora multò uideri debẽt quæ sequunt. Premente aliquando Aegyptios fame,adeò ut plures ab humana carne ob inopiam cibi non abstinerent, animalia sacra omnino intacta reliquere. Sicubi uerò canis domi mortuus repertus esset,singuli eius domus totũ corpus facta lamentatione radunt. Hoc quoq; est mirabilius. Sicubi uinum,frumentum'ue,aut aliud quid uictui accõmodatum, ubi simile animal expirauit,inuentum esset,non amplius illis utebantur. Eodemq; luctu etiam ad alia loca profecti, æluros & accipitres mortuos ad Aegyptum deficiente B persæpe uiatico deferebãt. Quamuis etiam facile sit,quomodo apud Memphim Apis, apud Heliopolim Mneuis, apud Midetam hircus, crocodilus apud Miridem paludem, leo apud Leontem ciuitatem, multaq; alia uariè colantur,referre,tamen difficile est ea apud huiusmodi rerum inscios credi. Nutriuntur hæc animalia summa cura atq; impensa in templorum ambitu à uiris haudquaquam cõtemnendis: quę similagine, & alica, uarijsq; epulis lacte conditis cibant. Anseres insuper tum elixos, tum assos apponunt quotidie. His qui cruda edunt,aues captas præbent. Deniq; eas omnes magna sustentãt cura ac sumptu. Lauant insuper aqua calida, unguentisq; optimis, odoriferisq;: lectos quoq; illis sumptuosos sternũt,atq; ornatos. Si quod ex eis infirma natura nascitur,diligenter curant: præterea femellas cuiq; generi animaliũ præparant speciosas,quas appellant pellices. Inq; his nutriendis plurimũ impensæ atq; operæ ponunt. Eorum mortem æquè ac filiorum lugent, sepeliuntq; sumptuosius quàm eorum facultas ferat. Post Alexandri obitum,cum Ptolemæus Lagus Aegyptum teneret, boue in Memphi ex senecta mortuo, qui illius nutriendi curam ceperat,pecuniam quæ in eius sumptum data erat, permagnam,ac insuper quinquaginta talenta argenti, mutuò à Ptolemæo sumpta in eius sepulturam impendit. Nostra quoq; ætate quidam qui ea animalia nutrierant,in illorum sepulchra haud minus centum talentis contulere. Addemus & his,quæ circa sacri tauri,quem uocant Apim,curã fieri percepimus. Eo mortuo,magnificeq; sepulto,quærunt ad id delecti sacerdotes uitulũ priori persimilem: inuento,populus luctum finit. Sacerdotes quibus ea imminet solicitudo,primùm in ciuitatem Nili uitulum perducunt: in qua eum nutriũt diebus quadraginta. Deinceps in nauim contectam, habitaculum aureum habentem

A bentem introducentes, et ad Memphim ut Deum ducentes, in Vulcani fano locant. His diebus solæ mulieres taurum uident: quæ ante eius faciem astantes, uestibus sublatis ei abrasum fœmen ostentant. Reliquo tẽpore prohibentur in conspectũ huius Dei accedere. Honoris boui impensi causam nõnulli tradunt, ꝙ defuncti Osiridis anima in bouem transmigrasset: quæ deinceps ad posteros pergens fuerit transfusa. Alij à Typhone interfecto Osiride, ferũt Apim membra eius collecta in bouem ligneũ corio bouis albo circundatum coniecisse: ideoq; ciuitatẽ Busiridem appellatam. Multa alia de Api fabulantur, quæ lòngũ esset singulatim referre. Omnia uerò miranda & fide maiora de eiusmodi animaliũ honore differentes Aegyptij, dubitationẽ haud paruã quærentibus causas iniecerunt. Sacerdotes secretiora quædam scripta, prout iam diximus, habent. Multi Aegyptiorũ tres causas reddunt: quarum prima omnino fabulosa est, & antiquorum simplicitate digna. Aiunt enim priores deos, cum pauci numero essent, uiribusq; populo impares, impietatẽ uero hominum timerent, similes se quibusdam animantibus finxisse, eoq; modo crudelitatem uimq; hominũ effugisse: parto deinceps orbis imperio, ut redderetur animalibus gratia quæ suæ salutis causam præbuissent, cõsecrasse illa, quorum sumpsissent formam, ostendisseq; quo pacto & uiua nutrienda essent, & mortua sepelienda. Secunda causa. Ferũt Aegyptios ueteres, apud quos nulla esset militaris disciplina, cũ à uicinis sæpius bello superarent, excogitasse ferre aliquod insigne q̃d milites sequerent. Figuras igitur animaliũ quæ nunc colunt, in tabulis pictas, duces eorũ in bello tulisse: eaq; ex recognito seruatoq; sub quo quisq; militaret ordine, uictoriam consecutos. Igitur uisum esse gratiam his animalibus tanq̃ uictoriæ auctoribus reddi, statutumq; nephas esse quodpiam eorũ quorum imago delata fuerit, occidi, sed coli potius debere, honoreq; affici. Tertia affertur causa, horum animantiũ illata uictui hominũ utilitas. Nam bos fœmella & alios parit, qui terram arant: & ipsa haud inutilis ad arandum. Oues bis edunt fœtus, lanãq; præbentes uario accõmodatam usui, B lac caseumq; abundè nobis præbent. Canis tum uenationi, tum ad custodiam prodest. Propterea Deum qui apud eos Anubis uocatur, capite fingunt canino, significãtes custodem corporis Osiridis atq; Isidis fuisse. Quidam asserũt, Isidis canes quo tempore Osiris quæsitus est, & feras, & obuios omnes amouentes unà Osiridis corpus inuestigasse. Ideoq; in festis Isidis præire canes põpam, ueteri more antiquã erga canes gratiam ostentante. Feles uerò ad serpentum & aliorũ reptilium morsus plurimũ conferunt. Ichneumon crocodilos obseruans, oua eorũ conterit: qua diligentia occurrit, ne illorum multitudine infestum flumen reddatur. Quodq; dictu incredibile uideatur, crocodilos occidunt. Mersi enim limo, cum bestiæ aperto ore in littore dormientes iacent, per os intra corpus insiliunt, erosoq; uentre confestim absq; ullo periculo fera mortua egrediunt. Ex auibus tum Ibis utilissima est ad serpẽtes ac locustas brucosq; delendos: tum accipitres admodũ prosunt ad scorpiones, cerastasq;, & parua animalia quæ morsu nocent. Quidam ob eam causam honorẽ haberi accipitri uolunt, ꝙ his utantur Augures in futurorũ prædictione. Alij accipitrem priscis temporibus dicunt librũ puniceis inscriptum literis, in quo continebatur qui cultus dijs, qui' ue honor deberet, Thebas ad sacerdotes detulisse. Quapropter literarũ sacrarum scriptores & puniceum pileum gestant, & accipitris alam in capite. Thebæ aquilam honorant, tum quia regia uidetur auis, tum Ioue digna. Hircum deificarũt, sicut & Græci Priapum, propter eam corporis partem, à qua sit omnium ortus. Pudendis non solum Aegyptij, sed alij plures sacra faciunt, tanq̃ causæ animantium creationis. Sacerdotes quoq; cum in Aegypto sacra patria suscipiunt, primum huic Deo initiantur. Panas insuper & Satyros tradũt eadem causa ab hominibus coli. Igitur & imagines horum plurimas nonnulli in gratiam fœcunditatis eorum in templis ponũt,

in hirci naturæ, quã libidinosam esse dicunt, similitudinẽ. Tauros sacros, Apim scilicet ac Mneuim pro dijs honorant. In Osiridis, ueluti frugum ac fructuum repertoris memoriã apud posteros immortalem, boues ruffos, quoniã uidentur colore similes Typhoni, qui Osiridem necauit, immolari permissũ. Et homines quoq; colore Typhonis antiqui reges ad sepulchrũ Osiridis sacrificio mactabant. Qua ex causa pauci ruffi Aegyptij reperiebant, externi plures. Hæc res materiam fabulandi Græcis dedit Busiridẽ hospites necasse. sed Osiridis sepulchrũ ea crudelitate notatũ est. Lupos uenerari ferunt propter similitudinẽ canum. parũ enim natura, cum etiã mutuò coëant, à canibus differunt. Reddunt & aliam causam honoris huius Aegyptij fabulosiorem. nam cum Isis unà cum filio Oro cum Typhone esset bello dimicatura, ferunt Osiridem in lupi forma ab inferis auxilio & uxori & filio uenisse. Victores itaq; Typhone interfecto honorẽ ei animanti impendisse, cuius interuentu subsidioq; uictoria parta esset. Tradunt nonnulli agros Aegyptiorum incursantes Aethiopes, à lupis facta acie usq; ad ciuitatẽ Elephantinam, repulsos. Qua ex re sit & locus ille dictus Lycopolis, & eis beluis honos à posteris habitus. Crocodilos admirantur multi, cum homines interficiãt, edantq;, rem perniciosam mortalibus, cur lege, ut pro dijs colantur, fuerit sancitum. Sed uidẽtur toti patriæ securitatẽ afferre, nõ tantum Nilus, sed & qui in eo sunt Crocodili: quos Arabiæ Libyæq; latrones ueriti, non audent flumen transire populatũ. Affertur & alia ab historicis huius bestiæ colendæ ratio. Nam regem quem Menã dixere, cum sui canes persequerenť, fugisse aiunt in Mœridis paludem, ibiq; à Crocodilo susceptum, mirabile dictu, in continentẽ fuisse delatum. Igitur ut gratiam animali redderet, condita ciuitate paludi propinqua, quam Crocodilam appellauit, mandasse accolis, ut pro Deo ea bestia coleretur, paludemq; in earum cibum uouisse. Eo quoq; in loco pyramidem quaquauersus quadratam in sepulchrum sibi, ac rem multis admirandam seculis Labyrinthum ædificasse uolunt. Similia & de multis alijs animantibus ferunt, quæ breuitatẽ sequentes, omisimus. Hæc aũt ab eis utilitatis causa fuisse adinuenta iudiciũ est, nonnullos cibis quibusdam qui in usu sint, abstinere. Nam quidam lentẽ, alij fabam, nonnulli caseum, alij cepe, cum plurimos eiusmodi fructus ferat Aegyptus, nequaq; edunt. Adijcitur his & alia causa, apud priscos reges sæpius desciscente populo, quempiam prudentia pręstantẽ in plures Aegyptum partes diuisisse, edixisseq; quæ animalia separatim colerent, à quibus'ue cibis abstinerent. Eo id actum esse consilio, ut cum quiq; certa animantia pro dijs haberet, quæ ab alijs colerentur, cõtemptis, alteri alteros perosi, nequaq; simul aduersus principes conspirarent. Quod & secutum est. Nam diuersorũ finium homines inuicem dissentiunt, mutuò sibi cultus impietatem obijcientes. Fertur & alia horum animalium consecrandorũ ratio. Nam à primordio orbis conuenientes simul homines ex siluestri uita, primũ carnibus humanis uescebantur, bellabantq; inuicem, eo cui plus uirium inerat, superante. Tum iniurijs potentiorum imbecilles urgẽte necessitate edocti, acie facta signum animalis sibi ex his quæ postea consecrata sunt, proposuere: ad quod postmodum congregati infirmiores, aduersus aliorum iniurias se tuebantur. Quo factum est, ut animali quod salutis causa fuerat, deorum honores tribuerentur. Ita diuersæ Aegyptiorũ gentes huiusmodi animantibus à suis maioribus sacratis, usq; ad hoc tempus honores præbent. Ex ea re dicuntur Aegyptij præter alias nationes erga benemeritos de se grati. Existimant enim magnũ uitæ subsidium esse gratiæ retributionem. Et sanè mouentur omnes ad beneficia eis impendenda, apud quos senserint gratiam optimè locatam esse. Hac Aegyptij causa suos reges summo honore uenerationeq; ut deos obseruant: nam neq; absq; diuino numine illos tantum imperium credũt assecutos: & optimè de mortalibus meritos propter res egregiè gestas diuinæ naturæ participes arbitrãtur.

De

A DE MORIBVS QVOS IN SEPEliendis mortuis Aegyptij seruant. Cap. V.

Videbuntur fortassis hæc quæ diximus, miranda: sed nequaquam minus admirabitur quis, si quid apud quosque fit Aegyptios in funere mortuorũ, consideret. Priuati diuersarũ gentium mores. Cum quis defunctus est, propinqui omnes amici, qui deturpato luto capite, lugentes ciuitatẽ quoad mortuus sepeliatur, circumeũt: interim neque lauantur, neque uinum aut cibum nisi uilem sumunt, neque uestibus utuntur splendidis. Sepulchrorum tres habentur species, sumptuosa, mediocris, humilis. In prima argenti talentum exponunt, in secunda minas uiginti, in ultima parum quid sumptus erogant. Qui funera mortuorum curant, eo exercitio à maioribus tradito, funeris impẽsam domesticis descriptam ferunt, scrutantes quanti uelint celebrari funus. conuentione facta, corpus eis traditur, ut iuxta impensam curetur funus. Primus grammaticus (ita enim appellatur) posito humi corpore, circa ilia describit quantum à sinistra parte incidatur. Deinde qui dicitur scissor, habens lapidem Aethiopicum, quantum lex finit, latus aperit: subitoque cursu persequentibus qui adstabant, lapidesque cum execratione in eum iacientibus, fugit. Existimãt enim odium inhærere, quicunque amici corpus uulnere illato uiolarit. Curatores uerò corporis, hos salitores appellãt, honore digni existimationeque habentur. Vtuntur enim sacerdotibus, templaque pariter ingrediuntur. His penes cadauer adstãtibus, unus scissuram per corporis interiora præter renes & cor ducit, quæ singula alter uino Phœniceo ex rebus odoriferis lauat: deinde corpus totum primũ ex cedro cum alijs preciosis unguentis ungũt dies amplius triginta. Myrrha deinceps, ac cinamomo, cæterisque rebus liniunt: quæ nõ solum id seruare diutinè, sed odoriferum reddere queant. Curatum cadauer cognatis tradunt defuncti, ita singulis eius partibus, etiam superciliorũ palpebrarumque pilis integrè seruatis, ut omnis corporis species dormientis more integra perduret. B Plures Aegyptij progenitorũ corporibus domi magno sumptu conditis, respicientes suorum imagines uiuentium magnitudine & habitu à longa progenie ductas, tanquam uiuentium aspectu, animo oblectantur. Antequam sepeliatur corpus, prædicitũ à cognatis tum iudicibus, tum defuncti amicis, sepulturæ dies. Asserunt uerò illum, nomine mortuũ appellantes, paludem transiturum. Adstantibus iudicibus amplius quadraginta numero, sedentibusque in præparato ultra stagnum hemicyclo, trahitur nauis ad id cõposita ab ijs quibus ea cura iniuncta est, regente magistro, quem sua lingua Aegyptij Charontem uocant. Vnde & Orpheum (qua de re paulo pòst dicetur) asserunt cum hunc morem apud Aegyptios cõspexisset, finxisse postmodum inferos, partim quæ uiderat imitatum, partim quæ ipse cõmentus esset. Perducta in stagnum naui, antequam condatur in arca cadauer, permittitur lege uolenti mortuum accusare. Si quis comprobatur malè uixisse, iudices sententiam ferunt, qua censent corpus eius sepulchro priuandũ. Qui deprehenditur iniustè crimen obiecisse, magna multatur pœna. Cum deest accusator, aut per calumniam accusatum constat, cognati finito luctu ad laudes mortui uertuntur: nil de genere eius, sicut Græci consueuerunt, narrantes, (existimant enim omnes Aegyptij pariter se nobiles esse) sed ordiẽtes à pueritia, in qua uitæ institutionem eruditionemque recensent, ad uiri ætatem descendunt, eius erga deos religionem, iustitiam, continentiam, uirtutesque cæteras cõmemorantes. Inuocatis uerò inferis dijs, precantur ut eum inter pios locent. Ad quæ uerba omnis multitudo correspondet, gloriam mortui extollens, tanquam apud inferos cum beatis semper futuri. Sepeliunt postea quique suos: hi in proprijs sepulchris, hi quibus ea desunt, domi apud firmiorẽ parietem arca corporis erecta. Qui uerò aut crimine aliquo aut fœnore sepultura prohibentur, domi absque arca ponuntur.

nuntur. Quos posteri ditiores facti, ac debita & crimina luẽtes, honorifice sepeliunt. Gloriantur enim Aegyptij suos parẽtes maiores'ue magnifice esse sepultos. Mos est apud eos, defunctorũ parentum corpora dare in pignus creditori. Summa illos qui non redimunt, sequitur infamia, & sepultura carent. Mirabitur quis, & merito, eos qui hæc instituerunt, non solum quæ ad uiuentiũ mores spectarent, persecutos, sed etiam quæ ad mortuorũ sepulchra cultumq́ pertinerẽt. Adeo hoc pacto ad bonos mores, quantũ fieri posset, componi uitam hominũ existimabant. Græci sane, qui fictis fabulis ac poetarum dictis fidem excedentibus de piorum meritis, malorumq́ pœna tradiderũt, nequaq́ potuerunt suis scriptis traducere homines ad uirtutẽ, quin econtra potius derisi contemptiq́ sunt ab improbis. Apud Aegyptios uero non fabulis, sed uisu, impijs pœna, iustis laus impartita. Singulis diebus utrosq́ eorũ quæ uitæ utilia existant, admonent, cum uideant cuiq́ pro his quæ egit, debiti præmij memoriam impendi. Qua ex causa ad meliorẽ singuli uertuntur uiuendi normam. Eas enim optimas esse leges putandum est, quib. non diuites, sed honesti prudentesq́ homines fiant. Igitur de Aegyptijs legum latoribus, qui eas tam admirabiles exquisitasq́ tradidere, dicendum uidetur. Post antiquam Aegyptiorum uitam, quam Deûm Heroumq́ tempore fuisse fabulantur, tradunt persuasisse primũ multitudini scriptis uti legibus Menam, magni animi uirum, uitæq́ inter omnes probatæ. Finxisse aũt eas Mercurij datas præcepto, tanq́ magnorum bonorũ causam futuras: quemadmodum apud Græcos aiunt in Creta quidẽ Minoem, apud Lacedæmonios Lycurgum fecisse, quorum alter Iouem, alter Apollinem suarũ legum autorẽ extitisse dixit. Plures quoq́ nationes eo modo tradunt leges suscepisse, quæ optemperantibus multorum bonorum causa fuere. Arianis nanq́ scribunt Zatrastẽ simulato numine dedisse leges. Getis eodem modo Zamolxis Vestam præferens leges tulit. Apud Iudæos Moyses Abiao, quem Deum uocant, acceptas leges dare præ se ferebat: siue putantes rem mirandam, ac diuinã, maximeq́ mortalibus utilem leges esse, siue ut citius populi ob rei excellentiã deûm timore legibus obtemperarent. Secundus apud Aegyptios legum lator dicitur uir prudentia excellens Sasochis. Hunc & ad Deûm religionem cultumq́ multa prioribus legibus addidisse perhibent, geometriæq́ fuisse inuentorem, ac incolis astrorum cursus ostendisse. Tertium Sesostrem regem tradunt, qui ad rem militarẽ & belli munia plurima contulit institutis suis. Quartus scribitur rex Vecchoris qui leges dederit, & cõmercia hominum iudiciaq́ constituerit: cuius memoria in multis, ob ingenij acumẽ usq́ ad hoc tempus manet. Eum dicunt infirmo extitisse corpore, pecuniarũ præ cæteris cupidum. Post hunc legibus multa addidit Amasis rex: quem tradunt & de ijs quæ ad monarchas pertinent, deq́ omni Aegyptiorũ œconomia præcepisse. Hunc admodum perspicacem fuisse scribunt, iusti æquiq́ amatorem: qua ex re ab Aegyptijs est rex constitutus, cum regio genere ortus non esset. Cum Elienses circa Olympiacum certamen occupati, legatis ad eum missis quæsissent quo maxime modo id certamen iuste fieret, Si nullus Eliensis certaret, respondit. Polycratem Samiorum principem, qui secum societatẽ coierat, cum & ciues & externos eo nauigantes uiolentius tractaret, per legatos ad modestiã hortatus est. quo sua consilia aspernante, per epistolam societatem diremit, scribens, cum sciret illũ breui impiæ tyrannidis pœnas daturum, nolle ex amici casu dolere. Admirati sunt Græci plurimùm uiri prudentiam, cum Polycratri breui quod prædictum fuerat, euenisset. Sextum ferunt Darium Xerxis patrem legibus Aegyptiorum addidisse. Cui cum displiceret Cambysis qui antea regnauerat, erga deos Aegyptios iniquitas, humaniter pieq́ uixit. Itaq́ sacerdotes eorũ haud aspernatus, theologia ab illis, gestisq́ quæ libris sacris continebantur, perceptis, priscorum regum magnificentiam, & in subditos humanitatem historia

com-

complexus est. Certè uirtutē illorum imitatus, ab Aegyptijs solus uiuēs Deus
A appellatus est, mortuus uerò eos honores assecutus, qui regibus antiqua lege tribuebant. Has cōmunes leges priores illi magna gloria tradidere: plura post modum quæ antea cōprobata erant, Macedonum tempore sunt commutata.

DE GRAECIS EXCELLENTIBVS doctrina uiris, qui eruditionis gratia in Aegyptum profecti sunt. Cap. VI.

NVnc qui Græci sapientia & doctrina præditi in Aegyptum priscis temporibus transierint, ut leges & doctrinam illorum perciperent, recensebimus. Scribunt eorum sacerdotes, in sacris contineri libris transisse primùm ad Aegyptios Orpheum, Museum, Melampodem, Dædalū, Homerum poëtam, & Spartanū Lycurgum. Deinceps Solonem Atheniensem, Platonē philosophum, ac Samium Pythagorā, Eudoxū quoq; mathematicū, ac Democritum Abderitem, & Inopidem Chium. Omnium uerò monstrantur uestigia, quorundam imagines, nonnullorū loca tum ab eis tum à doctrina quā secuti sunt, denominata. In Aegypto certè perceperūt omnia, quæ illos apud Græcos admirabiles fecere. Nam Orpheum hymnos deorū plurimos, orgia, & inferorū fictionem attulisse tradūt. Osiridis sanè ceremonias & Dionysij easdem esse, similesq; esse Isidis Cererisq;, nominibus tantū differre. Impiorum uerò pœnas, & campos Elysios, & statuarū usum ab Aegyptiorū sepulchris sumpta introduxit. Mercurium quoq; secundum antiquos destinantē finxit mortuorum animas. Erat mos Aegyptijs, Apis corpus reducentē aliquid prope astanti Cerbero abscissum porrigere. His ab Orpheo ad Græcos traductis, Homerus Orpheum imitatus idem in suo poëmate scribens, ait Mercurium Cyllenium animas Heroum euocare, habentē uirgam in manibus. Rursusq; erant prope Oceani fluxum, & Leucados petram, Solisq; portas, somnia populorum. Sequebatur uirens pratum, ubi iuniorum erant animæ, simulacra mortuorum. Oceanum igitur Nilum uocat, quoniā ab Aegyptijs proprio
B nomine Nilus Oceanus appellatur. Solis portas Heliopolim dicit. Pratum uerò habitationem confictam putat eorum qui trans paludem delati sunt, quæ Acherusia nominat. Et, Prope Memphim, circunq; prata amœna, paludesq; calamis plenæ. Prosequitur deinceps mortuos hæc incolere loca, quoniā Aegyptiorum sepulchra maiori sanè ex parte in eis locis sint posita. Corpora uerò per fluuium & Acherusiam paludem ad sepulchrū delata, ibiq; condita, aliaq; plura quæ nunc etiam seruant Aegyptij, dant fabulis quas Græci de inferis finxerūt, locum. Nam nauis quæ uectat corpora, uaris appellata, hæc apud Græcos est ἐπίϐαθρα. Obolum aiunt dari portitori, cui nomen inditū est ab incolis Charon. Asserunt circa hæc loca Hecates umbrosæ templum esse, Cocyti portas, atq; obliuiones, æreis uectibus distinctas. Esse & alias portas ueritatis, quas prope statua sit iustitiæ absq; capite. Multa quoq; alia fabulosa de Aegyptijs ferunt, quæ adhuc nomine & opere perseuerāt. Nam in urbe Achanta trans Nilū Libyam uersus procul à Memphi stadijs centū quīquaginta uas est perforatum, ad qđ singulis diebus sacerdotes CCCLX. aquam ex Nilo deferunt. Asini etiam ficti fabula monstratur in quadam celebritate. Nodos enim quos unus in principio longioris funis complicat, alij pòst sequentes dissoluunt. Melampodem insuper ferunt Dionysij sacra ab Aegyptijs ad Græcos transtulisse, quæ ue de Saturno ferunt, deq; Titanū pugna, historia postremò omnē deorum passionē docuisse. Dædalum quoq; aiunt imitatū esse Labyrinthi errores, qui ad hoc usq; tempus manet. Hunc aliqui ædificasse dicūt Mendetum, alij Maronem regem multo antè q̄ Saturnus regnaret. Numerus priscarum apud Aegyptios statuarum idem est qui est à Dædalo Græcis factus. Templi Vulcani uestibuli, qđ pulcherrimū in Memphi situm est, Dædalum

architectum fuisse constat: obq; eam rem à populo statua lignea in tẽplo quæ A ab ipso fabricata sit, donatũ. Huic propter artis præstantiã, multaq; ab eo inuenta, magna gloria adepta, deorũ honores accolę impenderũt. In una enim Memphis insularũ templum nunc quoq; est Dædalo dicatum. Homerum in Aegypto fuisse, tum alia multa indicia feruntur, tum maximè potio ab Helena in præteritorũ obliuionem Telemacho data. Nam potionẽ ad abolendum luctum, quam poeta Helenam cõposuisse scribit, in Thebis Aegyptijs à Polydamna Thonis uxore factã constat, ubi nunc quoq; mulieres hoc medicamine utuntur. Apud solos uerò Heliopolitas (eædem enim Heliopolis & Thebæ sunt) priscis etiam temporibus inuenta esse tradunt & iræ & doloris medicamenta. Venerem incolæ ex antiquo nomine aureã appellant: agrũq; esse constat aureæ Veneris prope Memphim. Quæ de Iouis Iunonisq; connubio traduntur, deq; in Aethiopiã peregrinatione, exinde uidentur traducta, q; annis singulis Aegyptij Iouis templũ traiecto flumine in Libyam ferunt, & constitutis diebus iterum ad priorẽ locum reducunt, tanq; Ioue ex Aethiopia redeunte. Quin etiam Lycurgus, Plato, Solon, multas ab Aegyptijs sumptas leges ad suas respublicas detulerunt. Pythagoras insuper multa ex sacris libris, geometriam quoq; & arithmeticã percepit, ac animarũ in alia corpora transmutationẽ. Existimant autem & Democritum quinq; annis quib. in Aegypto fuit, plurima in astrologia didicisse. Similiter & Inopidẽ cum sacerdotibus astronomisq; diutius uersatũ, & solis circulum, & aliorum cursus astrorum, Zodiacũq;, ac multa alia ab eis percepta ad Græcos digna laude attulisse. Sculptores antiqui maximo in honore fuerunt Theledeus ac Theodorus Rhici filij, à quibus Sami Pythij Apollinis simulacrum extat sculptum. Huius statuæ medietas fertur Theledei opus fuisse, reliqua pars à Theodoro in Epheso perfecta. His simul positis, ita conueniebat totum corpus, ut ab uno artifice sculptum uideretur. Genus artis Græcis ignotum, sed apud Aegyptios erat usu cognitum. Nam soli Aegyptij non oculis totius statuæ compositionẽ metiebantur, sed dimẽsione, ut ex uarijs multisq; lapidibus in unum corpus ad certam B mensuram redactis statua perficeretur. Res profectò miranda, diuersos artifices uarijs in locis ita in unã mensurã conuenire, ut quandoq; ex uiginti, quandoq; ex quadraginta partibus unica statua componeretur. Quod in Samo signum simile operi Aegyptio à capite usq; ad pudẽda ita pari forma diuisum constat, ut unius opus appareat. Et hæc in modum statuæ Aegyptiæ fertur, protensis manibus, cruribus in ambulantis modum. Et de Aegyptijs hactenus: nunc ad Assyrios transeamus.

DIODORI SICVLI
LIBER TERTIVS.
DE NINO, QVI PRIMVS IN Asia imperauit, deq; eius gestis. Cap. I.

SVperiore libro ijs quæ ad Aegyptiorum deos, Nili naturam, reges priscos, leges, mores, sacra, cæteraq; memoratu digna pertinebãt descriptis, præsens antiquas Asiæ res continet, initio ab imperio Assyriorum sumpto. In Asia priscis temporibus regnauere Indigetes, quorum gesta nomenq; uetustas aboleuit. Primus rex Assyriorum scriptores nactus est Ninus, qui eius gesta literis traderent. Is natura bellicosus, & uirtutis appetens, cum primùm robustissimos iuuenũ plurimo tempore armorum usu ad omnem laborum patientiã, & belli pericula exercuisset, coacto exercitu societatẽ inijt cum Arico Arabum rege: quorum opes

A opes ea tempestate, ut res erant, plurimũ ui atq; armis præstabant. Hæc gens libertatem seruans, nullum aduenam apud se regnare passa est. Ita neq; Persarum neq; Macedonum reges, quamuis potentes armis, eorum imperio potiti sunt. Est enim inexpugnabilis ab externo milite, propter loca partim deserta, partim arida, aquisq; deficientia. Sunt tamen fontes plurimi, sed absconditi, ac solis incolis noti. Ninus igitur Arabum rege assumpto, exercitum duxit aduersus Babylonios Arabiæ conterminos. Nondum enim condita erat Babylonia, sed aliæ circà urbes nobiles incolebantur: quibus propter armorum desuetudinem facilè superatis, tributoq; imposito, regem eorũ cum filijs captum interemit. Deinde quibusdam Armeniæ urbibus in potestatem redactis, Barzanes rex Nino uiribus impar, cum multis donis occurrẽs, & se & regnũ eius potestati permisit. Huic Ninus, magno usus animo, Armeniæ regnum restituit, commeatu & militibus imperatis. In Mediam deinde auctis uiribus transgressus, cum ei Farnus rex cum exercitu occurrisset, prælio uictũ, cumq; uxore & septem filijs captum, cruci affixit. Prospera fortuna elatum Ninũ cupiditas cepit totius Asię, quæ inter Tanaim Nilumq; iacet, potiundæ. Secundæ etenim res ut plurimum maiorum ingerunt cupiditates. Itaq; præside ex amicis quodam Mediæ imposito, ipse ad reliquam subijciendam Asiam profectus, omnem annis decem & septem præter Indos ac Bactrianos in potestatem redegit. Pugnas singulas, aut deuictorum numerum nullus scriptor tradidit. Nos quæ excellentiora feruntur, Ctesiam Cnidium secuti paucis narrabimus. Subiecit omnes maritimas ac propinquas gẽtes, Aegyptios, Phœnices, & interiorẽ Syriam, Ciliciam, Pamphiliam, Lyciam, Cariam, Phrygiam, Misiam, Lydiam, Troada, & Phrygiam quæ est supra Hellespontum. Propontida etiam, ac Bithyniam, & Cappadociam, & gentes iuxta Pontum barbaras usq; ad Tanaim flumen suæ ditionis fecit. Adiecit imperio Gadusios, Tapyros, Hyrcanos, Drangas, Dernicos, Carmanios, Coroneos, Rhombos, Vorcanios, Parthos, Persas præterea, ac Susianos, Caspiosq;, ad quos angustus est
B aditus, unde & portæ Caspiæ appellantur: pluresq; alias, quas recensere instituto opere prolixius esset, ignobiles nationes. Inito cum Bactrianis bello, cũ & locorum difficultate, & hominum numero se tutarentur, retrocedens in tempus aliud id certamen distulit. Deducto in Syriam exercitu, urbi condendæ locum elegit. Verùm cum superiores omneis gloria & rebus gestis superasset, urbem quoq; ingentem condere statuit, cui par magnitudine neq; fuisset antea, neq; esset futura. Arabum regem donis spolijsq; cumulatum, magnificè cum exercitu domum remisit. Ipse coactis undiq; uiribus, & his quæ ad tantum opus spectarent, paratis, supra Euphratem urbem condidit, nõ æqua laterum dimensione. nam duæ muri partes longiores erant reliquis. Horum latus quodlibet longitudine est stadiorum centum quinquaginta, breuiores uerò stadijs nonaginta. Qua muri dimensione ambitus stadia complectitur quadringenta octoginta. Et sanè spe sua nequaquam frustratus est. Nulla enim postmodum urbs tanto ambitu, tanta'ue mœnium magnificentia constructa est. Altitudo murorum, pedum est centum: latitudo, qua tres currus simul perambularent. Turres mille & quingentæ: quarum altitudo pedum est ducentorum. Habitare eam coëgit maiori ex parte Assyrios, & quidem potentiores. Ex reliquis nationibus uoluntarios assumpsit, à nomine suo urbem Ninam appellans. Agros propinquos habitatoribus diuisit.

DE SEMIRAMIDIS GENERE, eiusq; incremento. Cap. II.

Condita urbe, arma in Bactrianos uertens, ibi Semiramidem uxorem cepit: quæ cum clarissima omnium mulierum feratur, quomodo ex

humili fortuna ad tantam gloriam peruenerit, haud ab re erit referre. Est Syriæ ciuitas Ascalon: haud procul ab hac stagnum est piscibus plenum, iuxtaque templum insigne deæ quam appellant Dercetam, facie hominis, reliqua parte corporis piscem. Huius causæ fabulam ferunt, Venerem aliquando obuiam ei deæ factam, amorem cuiusdam speciosi adolescentis sacrificantis sibi iniecisse, exque eorum esse coitu filiam natam. deam sui erroris pudore ductam amouisse adolescentem, filiam uerò in loca quædam deserta ac saxosa, in quibus aues erant plurimæ, exposuisse: ibique quasi diuino nutu ab auibus infantem nutritam. Se uerò pudore doloreque compulsam in lacum abiecisse, atque ibi in piscem conuersam. Vnde & Syrij usque ad hæc tempora his piscibus abstinentes, eos pro dijs colunt. Tradunt rem mirandam, aues infantem alis confouentes, nutrisse coagulato lacte ex proximis pastorum mapalibus rapto. Acto anno, cum firmiori cibo egeret, aues caseum eodem ex loco raptum ori infantis admouisse. Qua re à pastoribus ex corrosione casei animaduersa, infantem speciosam forma compertam ferunt, nutritamque apud se dono postea datam præsidi pastorum regio nomine Simma. Hic liberis carens, ut filiam magna cura nutritam, Semiramidem ab auibus (eo enim nomine lingua Syra uocantur) appellauit. Quas postmodum Syri omnes ut deas honorant. Hæc de Semiramidis ortu fabulæ tradunt. Quæ cum iam nubilis esset, ac pulchritudine cæteras excederet uirgines, missus à rege ad recensendos greges præfectus Syriæ Menon, cum apud Simmam diuertisset, conspectæ uirginis amore captus, uxorem illam sumens duxit in Ninam, exque ea duos Iapetẽ atque Idaspem liberos genuit. Cum plures uirtutes Semiramidis formam exornarent, uir mulieri deditus, nil absque eius agebat consilio. Ninus ciuitate à se condita adiecit animum ad Bactrianos, patriam mõtosam, accessuque difficilem, & hominum numero ac uiribus ualidam. Cum aũt priori expeditione nil profecisset, maioribus opus esse ratus copijs, coacto ex singulis gentibus electo ingẽti exercitu aduersus eos profectus est. Tradit Ctesias scriptor, pedites ad decies septies centena milia fuisse, equitum milia ducenta, currus uerò falcatos paulo minus decem milibus & sexcentis. qui militum numerus incredibilis nunc forsan sit audientibus: sed haudquaquam impossibile uidebitur, Asiæ magnitudinem, multitudinemque in ea nationum animo aduertenti. Nam si quis Darij aduersus Scythas expeditionem cum octingentis militum milibus, si quis item Xerxis in Græciam transitum cum infinita penè hominum multitudine, sicque in Europa paulo antè res gestas cõsideret, minimè dictis nostris abrogabit fidem. Nam ex unica Siciliæ ciuitatũ Syracusis Dionysius exercitum peditum centum uiginti, equitum duodecim milium cõfecit. Naues magnas partim triremes, partim quinqueremes ad quadringentas ex uno eduxit portu. Romani paulo ante Hannibalis tempora futuri belli præuidentes magnitudinem, censu in Italia tum ciuium tum sociorũ qui bello apti essent habito, decies centena fermè milia hominum descripsere. At ea ne uni quidem aliæ prouinciæ hominum numero cõparanda est. Quæ ideo recensuimus, ne quis ex hac quæ nunc est urbium solitudine priscam illarum gentium expendat copiam. Hunc tantum numerũ gentium Ninus contra Bactrianos patriam asperam atque angustã ducens, exercitũ in plures partes diuisit. Sunt in Bactria plures insignes urbes, quarũ una (ea regia est) Bactria nomine, præstantior cæteris habet, tum magnitudine, tum arce admodũ munita. Bactrianorũ rex erat Zoroastes, qui cõparato hominum quadringentorum milium ualido exercitu, Nino in finibus occurrit: permissaque de industria parte hostium prouinciã ingredi, pugna inita hostes in fugam uersos superat, persequitur cædendo usque ad montes proximos, ad centum milia hostium cæsis: deinde auxilium ferente suis Nino, superati à multitudine Assyriorum Bactriani, dispersi suæ quisque urbi subsidio abijt. Ninus Bactriam ingressus, cæteris urbibus captis,

A Bactriam & natura loci, & rebus cæteris quæ ad defensionem spectant, munitam, cum expugnare nõ posset, obsedit. Protracta lõgius obsidione, uir Semiramidis (is Nino aderat) amoris impatiens, uxorem accersit: quæ perspicax, magnicꝫ ultra muliebrẽ sexum animi, tempus nacta quo uirtutẽ ostenderet, uiam multorũ dierũ ingreditur, induta eiusmodi formæ stola, ut uir ne an mulier esset, nequiret perspici. Tuebatur ea ab itineris æstu corporis colorem, agilis ad omne opus. Cuius tanta erat cõmoditas, ut postmodum Medi, cum Asiæ imperarent, Persæcꝫ, stola Semiramidis uterẽtur. Cum uenisset in Bactriã, perspecta obsidione, tum locis, urbiscꝫ situ, quacꝫ adiri posset, animaduersis, arcem, quia loco natura munito difficilicꝫ erat, & quem nullus antea tentarat accessu, custodijs uacuam conspexit, intentis omnibus, ueluti arce ab hoste tuta, ut inferiori parti campestri subsidium ferrent. Sumptis igitur qui per loca petrosa abruptacꝫ ascendere soliti erant, per aditum uallis præcipitem superata loci asperitate partem arcis cepit: magnocꝫ ad terrorẽ excitato tumultu, signum captæ arcis obsidentibus dedit. Qui intra urbem erant, arce amissa obstupefacti, derelictis mœnibus fuga saluti consuluerunt.

QVOMODO NINVS DVXIT *uxorem Semiramidem propter eius uirtutes.* *Cap. III.*

CApta ciuitate, admiratus Semiramidis uirtutem Ninus, in primis eam multis donis cumulauit: deinde pulchritudine eius allectus, persuadere uiro conatus est, ut illam sponte sibi uxorẽ condonaret, pollicitus filiam se matrimonio in eam gratiam daturum nomine Sosanem. Renuenti comminatus est ei se oculos, ni pareret, eruturum. Hoc perculsus timore, simul et amore incensus Menon, cum laqueo uitam finisset, Semiramidem Ninus uxorem cepit. B Thesauri omnes Bactrianorum, magnum auri atcꝫ argenti pondus ad Ninum perueniunt: qui constitutis Bactrianorum rebus, exercitum dimisit. Genitocꝫ ex Semiramide filio cui nomen Nini indidit, excessit è uita, imperio uxori relicto. Sepultus est in regia, sepulchro ingentis molis, altitudine nouem stadiorum, latitudine, ut ait Ctesias, decem, ei constructo. Cum ciuitas iuxta Euphratem sit in plano condita, conspicitur uelut arx quædam ea moles, licet multis stadijs distans: quam nunc etiam stare dicunt.

QVOMODO SEMIRAMIS POST *mortem Nini suscepto imperio multa egregia fecit, & de ædificatione Babyloniæ. Cap. IIII.*

POst Ninam à Medis dirutam, quo tempore Assyriorum imperio potiti sunt, Semiramis magni mulier animi cupiens uirum rerum gloria excellere, urbem in Babylonia cõdidit, accersitis undicꝫ opificibus atcꝫ architectis, cæteriscꝫ quæ ad tantã rem pertinebant paratis. Addidit ad id opus perficiundum ex omni regione hominum milia ter decies centena. Vrbs ab utrocꝫ latere Euphratis, ut medius interfluat, ædificata: cuius mœnia ambitu stadia trecenta & sexaginta complectebantur, frequentibus turribus ac magnis. Erat tanta operis magnificẽtia, ut in muri latitudine sex equorum currus unà prodire possent. Altitudo incredibilis audientibus, ut Ctesias Cnidius ait: ut autem Clitarchus, & qui cum Alexãdro in Asiam profecti sunt, scripsere, pedũ trecentorum sexagintaquincꝫ. Addiderunt etiam, quolibet anni die stadium muri absolutũ, ut tot sint stadiorum circuitus, quot dies annũ conficiũt. Mœnia ex lateribus & asphalto facta: quorum altitudo, ut Ctesias tradit, est passuum quinquaginta: ut quidam posteriores scribunt, cubitorũ quinquaginta:

latitudo

latitudo amplior q̃ qua duo currus ueherentur. Turres ducentæ quinquaginta numero, quarum altitudo latitudoq; magnificentiam æquat murorũ. Non est autem mirandum in tanto mœnium ambitu paucas turres esse ædificatas. Nam cum plurimæ paludes urbem circunstent, non fuit consiliũ ea parte turres construere, quæ loci natura esset admodum munita. Inter murum atq; ædificia, pomerium duo iugera conficiunt. Vt celerius opus consummaretur, cuilibet ex amicis stadium perficiundum, tradita ad id impẽsa assignauit. His mœnibus summa cura unico anno absolutis, pontem qua parte fluuius angustior fluebat, construxit stadiorum quinq; longitudinis, columnis in profundo summa arte inuicem pedes duodecim distantes iactis: lapides ædificij truncis ferreis immixto iuncturis liquefacto plumbo coniunxit. Ante columnas, ad impetum aquæ scindendum, cursumq; fluuij reprimendum, firmos composuit angulos, quò ab omni aquæ undiq; circumfluentis ui tutæ essent. Pontem, is triginta pedum latitudine erat, ex cedrinis cyparissisq; ac palmarũ trabibus spectatæ magnitudinis cõiunxit: opus nulli arte posterius eorũ quæ à Semiramide facta sunt. Ab utroq; fluminis latere murũ duxit stadijs trecentis sexaginta, pari mœniũ urbis latitudine. Regias iuxta flumen ex utroq; pontis latere duas ædificauit, quæ & aspectũ latè urbis præberent, & essent tanq; ciuitatis propugnacula, Euphrate per mediam urbẽ meridiem uersus fluente. Altera regia ad orientẽ, ad occidentẽ altera spectat, utraq; ingenti opere constructa. Nam quæ ad occidentẽ uergit, primum habet ambitũ stadiorum sexaginta, altis & sumptuosis mœnibus ex cocto latere constructũ. Alter deinde interior est circuitus: cuius in crudis adhuc lateribus uaria animãtia quæq; suo colore ad naturæ similitudinẽ expressa fuere. Huius longitudo stadiorũ est quadraginta, latitudo laterum trecentorũ, altitudo, ut Ctesias scribit, passuũ quinquaginta. Turrium altitudo ad passus septuaginta eleuatur. Est & tertius intimus circuitus, qui arcem continet, triginta stadiorũ ambitu. Huius ædificij altitudo latitudoq; superat secundi muri opus. Inerant diuersorũ animalium figuræ in turribus ac muris, colore quoq; ac forma naturali. Erat insuper omnis generis animantiũ uenatio, quorũ magnitudo quatuor cubitos excedebat. In his Semiramis conspiciebatur ex equo pardalum iaculata, iuxtaq; eam uir Ninus iaculo leonẽ feriens. Erexerat & portas tres, superq; eas uaria ex ære posita ornamẽta. Hæc regia excellentior ea, quæ ex altera sita erat fluuij parte, fuit, tum magnitudine, tum ornatu. Illius enim muri ambitus triginta stadia ex cocto latere complectebat. loco animalium æneæ statuæ inerant Nini, ac Semiramidis, præfectorumq;, & Iouis insuper, quem Belum Babylonij uocãt. Inerant & acies structæ, uariæq; uenationes ad aspicientiũ uoluptatem. In loco Babyloniæ humiliori lacum quadratum effodit, cuius singula latera ex latere cocto asphaltoq; ædificauit. stadia erant ducenta, profunditas pedum triginta quinq;, ad quam flumine superinducto ab regia fossa utrinq; aditũ fecit. Ex utraq; uerò parte, ex cocto latere fornicibus cõstructis asphaltum superinduxit, ad quatuor cubitorũ spissitudinẽ. Erant aũt muri fossæ latitudine laterũ uiginti, altitudine supra fornices pedũ duodecim. Septem diebus opere perfecto, flumen in priorẽ cursum restituit. Statuit aũt ab utraq; fossæ parte portas æneas, quæ usq; ad Persarũ regnum stetere. In urbis medio templũ Ioui Belo erexit, cuius amplitudinẽ neq; scriptores propter uetustatẽ, neq; ulla memoria singulatim tradunt. Constat tamẽ ob illius mirandam altitudinem, à Chaldæis tum orientẽ tum occidentẽ uersus astrorũ in eo obseruationes factas. Id ex latere atq; asphalto summa arte magnaq; impensa est constructũ. In summo templi tres ingentes aureas statuas, Iouis, Iunonis, Opisq; erexit: quarũ Iouis adhuc extat, longitudine pedum quadraginta, mille Babyloniorũ talentorũ ponderis. Opis simili pondere in sella aurea residet: ad cuius genua duo adstant leones, iuxtaq; serpentes argentei ingentis magnitudinis, ponderis

quilibet

A quilibet est talentorū triginta. Iunonis stans signū, pōderis est talentorū octin gentorum. Huius dextera caput serpētis tenet, sceptrū lapideum sinistra. His omnibus cōmunis erat mensa aurea manufacta, longitudinis pedum quadraginta, duodecim latitudinis, ponderis talentorū quinquaginta. Duo pręterea carchesia talentorū triginta erant, totidemq; uasa uaporibus apta, utrunq; talentorum triginta. Crateres ex auro tres: quorū Ioui dicatus talenta mille & ducenta Babylonica pendebat, aliorū quilibet sexcenta: quæ omnia postmodum Persarum reges surripuere. Regiæ & reliqua ornamenta tum tempore consumpta sunt, tum ab hominib. deleta. Ipsius quoq; Babyloniæ parua quędam portio superstat, maxima parte intra mœnia cultui agrorū exposita. Erat & ortus pensilis iuxta arcem, nō à Semiramide, sed à quodam Syro rege postmodum in gratiā pellicis factus. Quæ cum Persa esset genere, cupiens in montibus uidere iuxta morē Persarū prata, uiro persuasit, ut artificio excitaret ortum, qui arboribus pratisq; patriam repræsentaret. Huius orti singula latera iugeribus quatuor extenduntur. Aditus ueluti in monte erat, ædificijs altero super alterum constructis, ut ex eo conspectus longè lateq; pateret. Testudines in solo positæ erant, quæ totius orti pondus sustinerent: inde aliæ super alias excrescente semper magnitudine ædificatæ. Nam superiores, in quib. orti murorū superficies continebatur, altitudine quinquaginta cubitorū eminebant: earum latitudo pedes erat duodecim. muri magna impensa constructi, spissitudine erant pedum uigintiduorū. Solum hoc modo cōstabat. Erant positæ lapideę trabes, longitudine pedum sedecim, sex latitudine. Super has pro pauimento stratæ arundines asphalto compactæ. Desuper cocti lateres dupli ci ordine gypso structi, tertiò tegulæ plumbeæ, nequa humiditas ad testudines manaret. Aquarum insuper receptacula, quib. humor efflueret. In hoc pauimento cōgesta humus profunda, ut magnarū arborum radicibus satis esset, ortum efficiebat. in eo proceræ omnis generis arbores aspectum iucundū red debant. Lumen quoq; adeò testudines inuicem præbebant, ut in eis regia diuersoria haberentur. Præterea aquæductus occultè fabricatus rigabat ortum.
B Et hæc orti moles postmodum facta est. Semiramis & alias urbes super Euphratem Tigrimq; fluuios ædificauit, in queis emporia constituit eorum quę ex Media ac Parætanis omniq; propinqua regione ferrent. Post Nilum enim & Gangem, flumina totius Asiæ nobiliora, Euphrates ac Tigris ex Armenię mōtibus fontes habēt. Distāt aūt ab inuicē stadijs mille & quingentis: delatiq; per Mediā & Parætanos descendūt in Mesopotamiā, quā undiq; circundantes, regioni nomē indiderūt. Deinde per Babyloniā fluētes, in mare rubrum deferunt. Flumina ingentia alueo cōpressa, magnæ emporia frequentantibus existūt cōmoditati: unde & locorū quæ iuxta aquas sunt, mercatores cōtingit ditissimos esse. Semiramis ex Armeniorū montibus lapidē excidi fecit, longitudine pedū centū quinquaginta, latitudine uerò spissitudineq; quatuor et uiginti. Hūc magna curuū multitudine ad flumē delatū, nauiq; impositū, Babyloniā detulit, inq; uia insigniori erexit. Res mirabilis aspiciētibus, quā à forma Obeliscū dicūt, inter septē mirāda opera annumeratū. Cum multa sint Babylonię aspiciētibus admiratione digna, nō minus mirabit quis magnā uim q in ea gignit, asphalti. tāta enim illius superest copia, ut nō solū satis tot tātisq; ędificijs fecerit, sed et populus licet innumerabilis eo arefacto p lignis utat: adeò magna illius copia tanq; ex largo fōte haurietibus adest. Hūc ppe fōtē est terrę hiatus haud magnus, sed uirtute mirabili. Eijcit enim odorē sulphureū, ac grauē, q trāseūtes animātes interficit. Ita em̄ anhelitū cōprimit, ut spiritu intercluso, abrepta respirādi facultate mors subitò sequat. Est et ultra flumē palus breui circūscripta loco, fumū habēs circa solū: in quā si qs inscius ingrediat, euestigio attrahit, nulla data regrediēdi facultate. Deinde paulatim torpore qdā corporis totius in pfundū delatus, mergit, pauloq; pòst mortui corpus supnatat.

De

DE SEMIRAMIDIS IN AEGYPtum, Aethiopiam atque Indiam expeditione. A

Cap. V.

His perfectis operibus Semiramis magno cũ exercitu profecta Mediam uersus, cum peruenisset ad mõtem qui Bagistanus appellatur, is Ioui sacer est, castra posuit, ortumque iuxta in campis patẽtibus, cuius ambitus stadia duodecim complectebatur, construxit, fonte ibi erecto, aqua cuius ortum rigaret. Ponè ortum, saxum altitudine stadiorum decem & septem scindens, in inferiori eius parte suam effigiem, centumque ei dona ferentium sculpsit. Syris in eo literis scriptum erat, à Semiramide subditorum opere id saxum fuisse excisum. Deinde cum à parte campestri ęquato aggeribus saxi pręcipitio in summum transcendens in ciuitatem Medię Chaonam accessisset, animaduersa in quodam elato campo stupendæ altitudinis ac magnitudinis petra, ortum alterum permagnum in medio illius fecit: ubi sumptuosa uoluptatis deliciarũque causa ædificia, ex quibus & ortum & omnẽ exercitum (is in campis erat) spectare posset, erexit. Hoc in loco diutius commorata est, quieti delicijsque dedita. Nam alium uirum capere noluit, uerita ne imperio priuaretur. Sed eos ex militibus eligebat, appetebatque, qui in castris erant forma & decore præstantes. Quos omnes postea priuabat uita. Iter deinde per Ecbatanos flexit ad Iarcieum montem. Ad hunc multis stadijs per plura præcipitia ac conualles erat aditus. Cupiens ergo tum immortale sui monumentum relinquere, tum breuiorem facere uiam, abscissis anfractibus, locisque concauis ad planum deductis, magno sumptu iter breuius reddidit, quod usque ad hoc tempus Semiramis appellatur. Ad Echatanam inde campestrem urbem accedens, magno sumptu regiam ædificauit. Verùm cum aqua ciuitas, nullis propinquis fontibus, careret, aquæductum in eam urbem admodum necessarium magna impensa laboreque perduxit. Est mons urbi propinquus stadijs duodecim, nomine Orontes, asper, & accessu difficilis: ut cuius recto itinere ascensus usque ad summitatem stadiorum sit uigintiquinque. Ex altera mõtis parte lacus magnus fluuium efficit: quem illa effosso ab radice monte in urbem induxit. Erat fossæ latitudo pedum quindecim, altitudo quadragintaquinque. His in Media gestis, uenit in Persidem, aliaque Asiæ quibus imperitabat loca. ibique montes saxaque incidens, uiam facilem transeuntibus reddidit: & in locis planis aggeres statuens, nunc sepulchra defunctorum ducum, nunc urbes in eis ædificauit. Consueuit & aliquando in castris paruos aggeres erigere, ubi tẽtorium suum tendens castra despiceret. Quo factum est, ut usque ad nostram ętatem multa in Asia eiusmodi rerum uestigia perdurent, quæ opera Semiramidis uocantur. Vniuersa deinceps peragrata Aegypto, Libyaque magna ex parte in ditionem redacta, ad Iouem Ammonem transijt, sciscitatura à Deo suæ uitæ finem. Dicitur responsum ei datum, ab hominibus migraturam esse, atque à multis Asiæ gentibus immortalium honores assecuturã. Idque fore, cum ei Ninus filius insidiaretur. Aethiopiam postmodum ingressa, plurimaque sibi subijciens, multa in ea miranda conspexit. Ferunt in ea stagnum esse quadratum, cuius circuitus CLX efficiat pedes: aquæ eius colorem similem minio, odorem suauem, neque ueteri uino dissimilem, uirtute uerò mirabili, ut quæ pota in insaniã uertens cogat occulta errata palàm fateri. Sed his haud facile adhibetur fides. Sepulturas defunctorum Aethiopes diuersas ab reliquis faciũt. Salientes enim corpora, inque uasis uitreis nuda condentes, supra columnas ponunt. Ita per uitrum defuncti corpus aspicitur, quemadmodũ scribit Herodotus: quod Cnidius Ctesias improbat. Ait enim, saliri corpora, sed nequaquã in uitro nuda condi. Vri enim, ideoque corrupta non posse speciem seruare: sed statuas aureas cauas fieri, in quibus mortuos ponant, uitro circumposito. Quo fit ut in B

locis

A locis superioribus sitæ, circumstante uitro, imago aurea defuncto similis reddatur aspicientibus. Et hæc ditiorum sepulchra esse affirmant. Tenuiores, argenteas imagines ponunt, inopes uerò fictiles. Vitrum abundè, cum plurimum fiat in Aethiopia, omnes habent. Mores Aethiopum, aliaq; memoratu digna, paulopòst, cum res orum priscæ referentur, narrabimus. Constitutis Aethiopiæ Aegyptiq; rebus, Semiramis ad Bactrianos Asię cum exercitu descendit, maximas habens copias. Cum diutius pacem egisset, honoris cupida excogitauit aliquod memoria dignum bellum gerere. Audiens igitur Indorum gentem maximam inter ceteras orbis, regionem uerò pulchram fertilemq; esse, arma in Indiā uertit. Imperabat Indis ea tempestate rex Staurobates, maximo fultus exercitu, elephantisq; plurimis bello aptis. Est India prę ceteris pulchritudine excellens, ac multis quę illam rigent fluminibus distincta, bisq; fructus annuatim ferens. Adeò autem omnibus exuberat ad uictum necessarijs, ut affatim ubilibet fructus præbeat. Dicitur, nunquam in ea sterilitatem esse, aut fructuū uastitatem. Est & incredibilis elephantorum numerus, qui uirtute & robore corporis multo Libycis præstant. Similiter auri, argenti, ferri, æris, lapidum præterea preciosorum, cæterarumq; rerum quæ ad delicias atq; opes spectant, summa copia: quæ singula nota Semiramidi, ad bellū Indicum eius animum impulere. Videns autem quantum bellum susceptū esset, magnisq; sibi uiribus opus esse, omnibus prouinciarum præfectis mandauit, ut pro magnitudine prouinciarum iuniores aptos bello conscriberent, utq; nouas armaturas pararent. Reliquis quoq; edixit, ut post triennium in Bactris parati instructiq; adessent. Iussit præterea in Phœnicia, Syria, Cypro, alijsq; maritimis locis, ubi ea materia suppetit, naues fluminibus aptas, quæ diuidi possent, parari. Indus enim, magnus præ cæteris eius loci fluuijs, regnū Indorum terminans, pluribus tum ad transuehendum, tum ad prohibendos à ripa hostes nauigijs eget. Et cum iuxta flumē haudquaquam materia esset nauibus apta, necesse fuit illam ex Bactris per terram uehere. Inferior uerò ele-
B phantorum apparatu, rem excogitauit qua terreret Indos, cogitantes nequaq; extra Indiam elephantos esse. Occisis igitur trecentis boum milibus, carnes operarijs concessit, coria insui fecit elephantorū instar: quæ postmodum fœno referta, ueri elephanti speciem præ se ferebāt. Intus hominem, camelumq;, super quo sedens formam beluæ duceret, inclusit. Hæc in loco semoto occlusoq; acta, ne qua exterius emanare possent, utq; Indi improuisa re perculsi, ueras bestias existimarent. His biennio cōfectis, tertio copias omneis in Bactris coëgit. Fuit peditum numerus, ut Ctesias tradit, ter decies centena milium, equitum milia quingenta, currus ad milia centum. Erant totidem numero homines supra camelos, cum gladijs cubitorum quatuor. Naues diuisæ ad duo milia: quas unà, & elephantorum simulacra, cameli deferebāt. Assuefecit autem equos, ne eis simulacris terrerentur. Quod & Perseus Macedonum rex multis pòst annis in eo bello imitatus est, quod cum eo Romani elephantos habentes Libycos gessere. Verùm neq; illi in bello, neq; Semiramidi profuerunt. Audita rex Indorum tum exercitus magnitudine, tum ingenti apparatu belli, conatus est excedere Semiramidis uires. Et primum ex arundinibus nauigia confecit ad quatuor milia fluuio accommodata. Ferunt enim Indiæ tum flumina, tum loca palustria, arundinū copiam ita crassarum, ut nequaq; ea ulnis homines amplecti queant. Ex his naues optimæ fiunt, propter arundinum robur. Armorum quoq; omnis generis copiam parauit, ex uniuersa India accitis maioribus quàm quæ erant Semiramidis copijs. Elephantorūq; syluestrium uenatione facta, plurimos ad bellum instruxit, ut terrorem aspicientibus inijcerent. Omnibus, quæ belli usus poscit, præparatis, nuncios ad Semiramidem iam appropinquantem mittens, reprehendit eius ambitionem, quòd nulla iniuria lacessita bellum sibi inferret. Multisq; uerbis eam

per literas incusans, deosq; inuocãs, testes minatus est, si acie uicta esset, se illã A
cruci affixurũ. Lecta epistola ridẽs Semiramis, Non uerbis, sed uirtute certan-
dum esse respõdit. Deinde ad Indũ perueniens, inuẽta regis classe ad certamẽ
parata, & ipsa suas naues electis militibus instruxit. Ibi durũ certamen cõmis-
sum est, ac diutius magnis utrinq; uiribus pugnatũ. Tandem superata Indorũ
classe, qua in pugna ad mille naues submersę sunt, multiq; mortales capti, põ-
tem, quò facilior esset trãsitus, supra flumen cõstruxit: præsidioq; ab utroq; la
tere imposito, omneis copias traduxit, insulas quoq; ac urbes in flumine sitas
cepit, ad centũ milia hominũ in seruitutẽ redactis. Classe amissa Indorũ rex si-
mulans suas copias procul à flumine retro abduxit: ut hostes id formidine fa-
ctum rati, fluuiũ transirẽt. Quo cognito Semiramis cum ex uoto res cederet,
parte copiarũ ad pontis custodiã relicta, Indos cum reliquo exercitu persecu-
ta est. Pręcedebãt elephantorũ simulacra, quò regij exploratores elephantorũ
apparatu cõspecto regi metum inijcerent. Verùm ea simulatio haud diutius
latuit. Nam admirantibus Indis unde tanta illi elephantorum copia suppete-
ret, quidã ex Semiramidis exercitu nocte capti rem prodidere. Quapropter
confisus suis uiribus rex, fictionem elephantorum prędicens, ut sublato metu
acrius pugnam inirent, copias omneis aduersus Assyrios eduxit. Instructa
quoq; acie Semiramis proficiscebatur. Appropinquantibus exercitibus, rex
equites ac currus in prima acie ante phalangem destinauit. Semiramis simula
tis elephantis aduersus equites præmissis, initoq; certamine regios equites fu-
dit. Assueti enim ueris elephantis equi, noua forma olfactuq; insueto turbati
sunt. Itaq; pars in hostes equorum impetu, pars in alia loca defertur. Semira-
mis cum electis militibus uictoriam secuta, in primis pugnans, Indos in fugã
uertebat. Quibus ad phalangem refugientibus, Staurobates haud ea re per-
culsus, aciem peditum pręcedentibus elephantis promouit. Ipse in dextro cor
nu pugnans, superq; ualidum elephantem insidens, aduersus reginam uirilĩ
animo proficiscitur, casu eodem in cornu pugnantem. Veri elephanti contra
simulatos ibant, neq; pari robore pugnabatur. Superiores erant regij, mag- B
namq; edebant Assyriorum cædem, partim qui elephantorum pedibus con-
tererentur, partim qui interirent aut lacerati dentibus, aut proboscide absum-
pti. Cum magnus interfectorum alterius super alterum cadentium cumulus
fieret, timorq; ac terror omnia complesset, nulli iam ordinem seruabant. Ita
omnibus fermè Assyrijs ad fugam intentis, rex Semiramidi casu obuius pri-
mùm sagitta brachium eius, deinde iaculo humerum sauciauit. Regina haud
quaquam uulnere (leue enim erat) exterrita, cum equum ascendisset, belua
insequente fermè capta est. Omnes in fugam uersi, ad naues tendunt. Inse-
quẽtibus Indis magna cædes facta est per loca tantæ multitudini angusta, cum
equitibus peditibusq; qui ad Pontem tendebant, immixtis, alter alteri impe-
dimento esset, ut neq; fugæ neq; salutis ullus daretur locus, sed ipsi suomet tu-
multu oppressi interirent. multi ex utroq; Pontis latere præ fugientium mul-
titudine in aquam præcipitati sunt. Semiramis, cum maior eorum pars qui
bello superfuerant, flumen transissent, pontẽ (is super naues fabricatus erat)
discidit. Naues in plures partes diuisæ, delatæq; per flumen, in diuersa loca ap
plicuere, multis Indorum qui illas insequendo ascenderant, ui fluminis sub-
mersis. Rex multis prodigijs augurumq; responsis monitus ne flumen transi
4· ret, finem persequendi fecit. Semiramis permutatis captiuis in Bactrianos re-
diens, maiorem exercitus partem dimisit. Paulo pòst detectis quas ei Ninus
per eunuchum parauerat insidijs, omniq; iniuria iuxta Ammonis respõsum
remissa, cum omnibus filio ut regi parẽrent præfectis mandasset, euestigio eua
nuit, ad deos, iuxta oraculi responsum, ut creditum est, translata. Quidam fa-
bulantur, illam in columbam fuisse conuersam. compluribus enim auibus do
mum ingressis, & illam cum reliquis auolasse uolunt. Quo factum est, ut Syrij
colum-

A columbam ut deam colant, immortalem reginam arbitrati. Imperitauit uniuersæ Asiæ præter Indos. Vixit annos, quemadmodum Ctesias Cnidius scripsit, duos & sexaginta, cum quadraginta duobus regnasset. Athenienses, nõnullíq; alij scriptores asserunt, Semiramidem, cum pulchra decoraq; forma esset, à rege Assyriorum præter modum dilectam: cuius modestia fuerit admodum laudata. Cum eius uitę integritas uulgata admodum foret, persuasisse uiro tradunt, ut quinq; dies se solam regnare pateretur. Quo impetrato, sceptro regni stolaq; regia sumptis, prima die splendidum conuiuium fecisse, inq; eo omnes duces principesq; adegisse ut sibi ueluti reginæ parêrent. Secunda die, cum populares nobilioresq; se tanquam reginam colerent, uiro in carcerem truso, magnoq; animo cum cepisset regnum, ad senium usq;, multis à se præclarè magnificeq; gestis, tenuisse.

DE SVCCESSORIBVS SEMIRAmidis, Regum Babyloniæ delicijs, & ocio.

Cap. VI.

HAec de Semiramide à diuersis autoribus traduntur. Post eius obitũ sumpto regno filius pacem cum singulis egit, nequaq; matrem imitatus: sed omne uitæ tempus reclusus in regia, conspectumq; hominum uitãs, inter pellices & eunuchos ociũ & delicias secutus traduxit. Existimabat enim, incommoda omnia uitare, in continuis uersari uoluptatibus, uacuum esse curis, summam in rege felicitatem esse. Ad securitatem imperij, ut à subditis timeretur, annuatim certum militum indicebat numerũ, ac eorum ducem singulis prouincijs imperabat. Exercitus cum extra urbem cõuenisset, ducem cuilibet nationi prudentiorem ex his qui secum erant cõstituebat. Acto anno copias, remisso domum priori milite, rursus à prouincijs petebat. Quo fiebat ut & subditi promptius imperata facerẽt, cum semper timor militum sub dio agentiũ immineret: & si qui fortè desciscerent, timore pœnæ quamprimum dicto parentes essent.
B Annuam uerò militum mutationem ad id conferre existimauit, ut parua temporis consuetudine nulla inter eos amicitia cõtracta, neq; duces neq; cæteri aduersus regem conspirarent. Diutina enim militia tum milites robustiores, tum duces prudentiores solet efficere: quæ res sæpius magnas facultates ad desciscendum à principibus præbuit. Vita uerò principis exterioribus ignota, uoluptates eorum occultas reddit, & tanquã inuisibilem Deum ne uerbo quidem quis blasphemare principem præ timore audet. Hoc pacto duces exercitus, prouinciarum præsides, domesticarum rerum curatores, iudices insuper singularum gentium, aliaq; pro regni cura disponẽs, uitam agebat. Similiter et cæteri reges ad Sardanapalum usq; triginta regnum tenuere. cuius tempore Assyriorum imperium, quod annis mille trecentis sexaginta perseuerauit, quemadmodum Ctesias secundo libro tradit, ad Medos trãsijt. Nomina regum, quantoq; quisq; regnauit tempore, cum nil memoria dignũ egerint, nequaq; scribit. Solum memoratur auxilium Troianis ab Assyrijs missum. Dux præsidij Memnon, Tithoni filius fuit. Theutamo enim in Asia regnante, qui uigesimus à Nino atq; Semiramide descẽdit, Agamemnonem tradunt aduersus Troiam cum Græcis bellum mouisse, cum Assyrij amplius mille annis Asiæ imperassent. Cum uerò Priamus bello oppressus, ab rege Theutamo præsidiũ, utpote Assyrijs subditus, per legatos postulasset, ille decem milia Aethiopum, totidemq; Susianos cum ducentis curribus duce Mẽnone ad Troiam misit. Erat tunc Tithonus præfectus Persarum, acceptus maximè regi. Memnõ uerò ætate florens, ac animi corporisq; præstans uiribus, maximè ea tempestate uigebat. Aedificasse eum ferunt in Susis loco excelsiori regiam, quæ usq; ad Persarum imperium permansit, Memnonia ab illo denominata. Strauit & uiam leophoram in ea regione, quæ adhuc Memnonia uocatur.

catur. Asserunt qui sunt in Aegypto Aethiopes, Memnona eis in locis natum, ostendentes antiquam illius regiam, quam nunc etiam Memnoniam dicunt. Sed constat illum Troianis cum uiginti peditum milibus, curribus ducentis, præsidio fuisse, multosq́ Græcos pugnātem occidisse: tandem per insidias à Thessalis interfectum: corpus eius ab Aethiopibus erectum, crematumq́ extitisse, ossaq́ eius ad Tithonum delata. Hæc de Memnone in scriptis regijs barbari tradunt contineri. A

QVOMODO SARDANAPALVS VLtimus Assyriorum rex propter uoluptates regno ab Arbace Medo priuatus est. Cap. VII.

SArdanapalus à Nino trigesimus rex, ultimus uerò Assyriorū, excessit omnes superiores desidia ac uoluptate. Nam præterquam q̃ à nullis exterius cōspiciebatur, uitam muliebrē duxit, cum pellicibus, ueste tum purpurea indutus, tum molli lana cōtexta. Stola insuper muliebri faciem totumq́ corpus in modum pellicis fuco componens, ultra luxum muliebrem lasciuiebat: uocem fœmineam loquendo imitatus. Non solum cibum potumq́ qui uoluptatē præberent, continuò appetebat, sed luxuriæ quoq́ deditus, nunc uiri, nunc mulieris uice abutebatur, omni posthabita sexus ac pudoris cura. Adeò uerò deliciæ, turpis uoluptas, incōtinentiaq́ in eo uiguere, ut successoribus post obitum suum in sepulchro inscribi barbarica lingua mandarit, q̃d postmodum Græcus interpretatus est: Hæc habeo quæ comedi, & quæ cum amore & uoluptate percepi. Ea plurima & præcipua relicta sunt. Vita in hunc modū turpiter exacta, imperium Assyriorum, q̃d diutius perseuerarat, euertit. Arbaces quidam genere Medus, uirtute & animi magnitudine præclarus, dux erat copiarum quæ singulis annis in Ninam à Medis destinabantur. Cōtracta hic amicitia cum Babyloniorū duce nomine Beleso, hortatus est ab eo ut principatum Assyriorū deleret. Erat enim insignis inter sacerdotes, quos Babylonij Chaldæos uocāt, peritus astrologiæ diuinationisq́, qui multis prędixerat quę B erant proculdubio futura. Hic Arbaci cum amicus esset, eum imperio omniū potiturum prædixit, quibus Sardanapalus regnaret. Laudato uiro, satrapam se illum Babyloniorū, si uera prædiceret, facturum promisit. Ipse tanq́ Dei uocibus in spem elatus, eum præ reliquis ducibus, tum benignè alloquendo, tum beneficijs ad suam beneuolentiā attraxit. Cupiens aūt regem atq́ eius uitam inspicere, data uni ex eunuchis aurea phiala, ad Sardanapalum introductus est. Conspecta regis mollitie et muliebri apparatu, illum ut nullius rei hominem despexit: magisq́ in spem incubuit à Chaldæo datam, inita cum Beleso societate, ut ipse Medos ad imperium, Persas ad defectionem solicitaret, ille uerò Babylonios barbarorum que ducem sibi amicum ad communionem consiliorum impelleret. Cum tempus missionis exercitus aduenisset, quilibet de more in patriam secessit. Arbaces ad Medos reuersus, illis persuasit ut pro imperio, Persis ut pro libertate sumerent arma. Similiter & Belesus Babylonios impulit ad libertatē: & ad Arabes legatis missis, pręfectū eorum sibi familiarem ad societatē consiliorū hortatus est. Acto anno ad Ninam cōuenere omnes, succedere se de more cæteris simulantes: re aūt uera ut imperiū Sardanapalo auferrent. Erant quatuor gentes quæ in unum cōuenerant, numero milia hominum quadringenta, muniti castris, ac de rebus cōmunibus consultantes. Cognita defectione Sardanapalus, aliarum nationū exercitum aduersus desciscentes ducens, commisso certamine hostes superat: profligati ad montes confugiunt, stadijs à Nina distantes septuaginta: quibus, cum denuò ad campos fortunam experturi descendissent, Sardanapalus cum omnibus copijs occurrit. Instructa acie, per pręconem, ei qui Arbacem aut Babylonium Belesum occidisset, talenta auri ducēta: qui uiuos tradidisset, duplex præmium, ac

Mediæ

A Mediæ præfecturam pollicitus est. Verùm nullum ea præmia mouerunt. Cõmisso certamine multi ex hostibus occubuere, reliquos Sardanapalus usque ad castra in montibus sita persequitur. Qui cum Arbace erant, aduersis prælijs pauentes, initio quid uictis agendum esset consultant: maior pars in patriam cuique redeundum, ibi præoccupanda munita loca, alios in societatem belli uocandos, necessaria ad bellum paranda esse censebat. Belesus Babylonius asserens deos multis cum laboribus periculisque uictoriam polliceri, persuasit ut in bello perseuerarent. Commissa igitur rursus pugna, rex superior fuit: castrisque hostium potitus, usque ad montes Babylonios insecutus est. In eo certamine Arbaces uiriliter pugnans, multis prostratis Assyrijs uulnus accepit. Tot aduersis prælijs, eorum qui desciuerant icti duces, cum domum abire decreuissent, Belesus sub dio pernoctans, ex astrorum obseruatione recedere uolentibus prædixit, paucos post dies ultro illis auxilia aduẽtura, resque eorum in melius cessuras esse. Hæc astris significare deos. Suadere igitur se, ut suæ arti fidentes, parumper deorum beneficia expectarent. Huic exhortationi parentibus ducibus, promissumque expectantibus tempus, nunciatum est, Bactrianorum exercitum ad regem mitti, propinquũque esse, magnis itineribus proficiscentem. Visum est igitur Arbaci, reliquisque, cum expeditis militibus obuiam proficisci, ut aut defectionem persuaderent Bactrianis, aut ad id armis cogerent. Primùm duces, tum reliqui libertatem asserentes, copijs cæterorum sese addiderunt. Hæc Sardanapalus ignorans, memor superioris fortunæ, ad hilaritatem profusus, epulum militibus ex sacris, uinumque abundè præbuit, aliaque epulo accommodata. His intentis Assyrijs, Arbaces qui per transfugas hostium in castris negligentiam, ut qui uino ciboque grauati, somno quietique indulgebant, norat, noctu castra hostium expugnauit, acie instructi incompositos, parati imparatos adorti, multis interfectis reliquos in urbem compulere. Sardanapalus cum exercitui ducem præfecisset Salamenum uxoris fratrem, urbis curam custodiendæ sumpsit. Hostes in locis patentibus iuxta ur-

B bem duobus prælijs copias regias fundunt: interfectoque Salameno, reliquos persequentes, partim in fuga cædunt, partim in flumen Euphratem præcipites agunt: paucis qui cædi superfuerant, in urbem compulsis. Adeò ingens numerus occisorum fuit, ut fluuius redundante hominum sanguine colorem mutarit. Obsesso in urbe rege, multæ nationes, quælibet libertatem asserens, ad Arbacem defecerunt. Rex magno in discrimine regnum uersari uidens, filios tres, duasque filias cum magna auri argentique copia in Paphlagoniam ad Cottum præsidem misit, ducum omnium sibi acceptissimum: tum per epistolas reliquorum qui non defecerant, auxilia accersit, ad ferendam obsidionem paratus. Erat enim responsum progenitoribus datum, nunquam Ninam capi posse, nisi cum fluuius urbi hostis fieret. Quod nunquam futurum ratus, spem ceperat obsidionis traducendæ, & simul futura auxilia expectabat. Hostes urbem, quam propter mœnium altitudinem expugnare nequibant, obsedere. Nondum enim catapultę, neque uinearum, neque arietis quo muri urbium deijciuntur, usus erat. Iis qui in ciuitate erant, omnes ad uictum res & obsidionem tolerandam necessariæ, regis cura ad id antea impensa supererant. Cum duobus annis obsidio perseuerasset, per summum ocium obsessorum, tertiò continuis imbribus excrescens supra modum fluuius, cum partem urbis inundasset, mnros deiecit ad stadia uiginti. Hic rex existimans tempus oraculi aduenisse, desperata salute, ne in hostium potestatem perueniret, pyram in regia ingentem extruxit: superque eam auro argẽtoque omni, ueste insuper regia impositis, uxoribus quoque atque eunuchis in medio pyræ reclusis, se cremandũ unà cum his in ignem iniecit. Hostes audita regis morte, urbem per eam quæ ab oraculo prædicta erat muri parte ingressi, Arbacem regia stola indutum, regem appellarunt, omnium sibi rerum potestate permissa. Sumpto imperio

Arbaces, cum belli socijs pro cuiusque meritis dona impenderet, prouinciarũ A quoque præsides pronunciauit. Babylonius Belesus, qui futurum imperiũ prędixerat, admonens præmissorũ, præfecturam Babyloniæ obtinuit: & simul testatus est, uotum se Belo, dum in dubio res esset fecisse, uicto Sardanapalo, regiaque incensa, cineres se ex ea Babyloniam delaturum: ac pone templũ Dei aggerem erecturum, qui ab omnibus per Euphratem nauigantibus conspiceretur, perpetuum monumentum regni Assyriorum deleti. Hoc petijt sua sorte eunucho quodam, à quo argentum aurumque ad se delatum occultũ tenuit. Quod ignorans Arbaces, (existimabat enim, omnia igni unà cum Sardanapalo absumpta esse) deferri Babyloniam cineres permisit, ciuitati immunitate concessa. Belesus paratis nauigijs unà cum cineribus Babyloniam uim magnam auri argentique destinauit. Qua re ad regem delata, iudices eius criminis dati sunt ex his qui unà secum fuerant uictores. Cum Belesus factum confiteretur, iudices eũ capite damnarunt. Rex, magni uir animi, uolens regni principia humanitate ac clementia firmiora reddere, non solum Beleso pœnam remisit, sed & asportatum aurum argentumque condonans, præfecturam Babyloniorum à principio cõcessam, habere iussit, asserens maiora illius erga se beneficia, quàm iniurias esse. Hac uulgata clementia, non solum beneuolentiam singulorum, sed et gloriam assecutus est, censentibus omnibus illum imperio dignum, qui ita parceret delinquentibus. Arbaces suis bonis ciuibus concessis, urbem à solo euertit: aurum argentumque omne (nam ad multa talenta ex incendio effluxerat) detulit in Ecbatanam Mediæ urbem. Hoc pacto Assyriorum imperium, quod ad trigesimam prolem à Nino peruenerat, annis mille & quadringentis ad Medos transijt.

DE CHALDAEIS, ET DE OBseruatione astrorum. Cap. VIII.

NVnc æquum uidetur, quò nil memoratu dignum omittamus, de his qui Chaldæi apud Babylonios uocantur, referre. Chaldæi Babyloniorũ antiquissimi, eum locũ in sua rep. quem in Aegypto sacerdotes obtinuere. B Ad cultum enim deorum deputati, per omnem uitam philosophantur, peritissimi astrologiæ habiti. Multi diuinatione quadã futura prædicebant, ac tum augurijs, tum sacris, tum alijs quibusdam incãtationibus & mala auertere ab hominibus, & bona afferre, auguria insuper somniaque & prodigia interpretari consueuere. Eorum prȩterea quæ ad sacra speculanda pertinent, peritissimi. Non enim quemadmodum Græci, horum omniũ doctrinam percipiũt. Nam pueri à patribus progeniẽ secuti eam discunt philosophiam, omni aliarũ rerũ cura posthabita. Ita, tum quia à teneris annis in ea doctrina erudiunt, tum quia diutius in illa perseuerant, doctissimi euadunt. Apud Græcos ut plurimum tardè ad philosophiam accedunt, paulumque in ea immorati, ad quæstum uertuntur. Pauci admodum in ea immorantur perdiscenda, lucri gratia ad alia exercitia uersi. Non enim de more imitantur parentum doctrinam, sed ipsi sua sponte uarijs studijs pro libito incumbunt. Etenim barbari in suscepto exercitio semper immorantur, Græci uerò lucri gratia nouis semper opinionibus incũbentes, deque maximis disciplinis inter se altercantes, incertos discipulos reddunt, animumque eorum per omnem uitam dubium, nulla certa sententia, errare cõpellunt. Ita si quis præclarissimorum philosophorum diligenter sectas exquirat, repugnantes admodum, maximisque de rebus inuicem contrarias comperiat. At uerò Chaldæi mundum sempiternum esse aiunt, neque principium habuisse, neque sortiturum esse finem. Vniuersorum ordinem atque ornatum diuina quadam prouidentia factum. Cœlestia omnia non casu, aut sua sponte, sed determinato quodam firmoque deorũ nutu iudicioque esse perfecta. Astrorum, longa obseruatione cursum naturamque diligentissimè scrutati, multa futura homi-

A hominibus prædicunt. Maximam uerò uim ac motum quinque astrorum qui Planetæ appellantur, interpretes illi, & eius præsertim qui à Græcis Saturnus dicitur, esse affirmant. Clarissimum uerò, & cuius maxima sit uirtus, Solem dicunt. Reliquos quatuor eo nomine quo & nostri astrologi appellant, Martē, Venerem, Mercurium, Iouem. Mercurios illos propterea uocant, quòd cum alijs astris haudquaquam errantibus, sed motum ordinatum habentibus isti soli proprium cursum sortiti, futura ostendāt, tanquam Deorum interpretes uoluntatis. Nam tum ortu, tum occasu, tum colore significare rectè aduertentibus futura testantur. Aliquando uerò uentis, quandoque imbribus, tum æstu, nonnunquam cometis, solis & lunæ eclipsi, hiatu terræ, multis denique signis, quæ prosint, quæue obsint, non solum gentibus ac locis, sed & regibus et priuatis personis ostendunt. Sub horum cursu esse astra triginta, quæ deos cōsultores appellant: & horum medietatem supra reliquā subtus terram ferri, tum quæ apud homines accidunt, tum quæ à cœlestibus eueniunt, spectantia. Diebus autem decem ex superioribus unum ad inferiora ueluti astrorum angelum, alterum rursus ab inferioribus ad supera mitti. Et hunc esse eorum præscriptum motum circuitu sempiterno. Deorum præcipuos duodecim asserūt esse numero, quorum cuilibet mensem, & unum ex signis Zodiaci tribuunt, perque ea solem ac lunam reliquosque planetas quinque efficere motum suum. Solem anno, lunam mense proprios cursus peragere. Reliquorum planetarum quemlibet suum motum diuersis consummare, tum uelocitate tum tempore. Hos aiunt planetas plurimū in generatione cōferre ad uel bona uel mala consequenda: perque eorum naturam atque aspectum maximè cognosci quæ sint hominibus euentura. Multa quoque prædixere tum alijs, tum etiam regibus, præsertim Alexandro, cum esset cum Dario pugnaturus: postmodū Antigono, Nicanori, Seleuco. Prædicunt etiam idiotis futura ita euidenter, ut mirum, & ultra hominum ingenia esse putetur. Vigintiquatuor præterea astra præter Zodiaci circulum annumerant, quorum duodecim uersus Boream, duodecim ad Notū uergant. Et hæc quidem uideri, quæ attribuunt uiuentibus: hæc non apparere, & defunctis adesse putant: quæ iudices uniuersorum appellāt.

B His omnibus inferiorem lunam ferri propius terram dicunt: quæ breui tempore efficiat cursum suum, non quidem propter uelocitatem motus, sed propter circuli breuitatem. Quòd uerò lumen à sole habeat, quodque propter terræ umbram obscuretur, sentiunt cum Græcis. De solis eclipsi uaria sentientes, neque de ea suam sententiam afferre audent, neque tempus prædicere. De terra priuatas sententias afferunt, asserentes scaphæ similem, & concauam esse: multaque de hac, deque reliquis quæ in orbe sunt, persuadere nituntur: de quib. alienum ab historia est singulatim referre. Hoc autē concedunt omnes, Chaldæos astrologiæ ultra cæteros, cum diutius in ea uersati sint, esse peritos. Numerum annorum quibus se huiusmodi astrorum doctrinæ uacasse affirmant, haud facile quis crediderit. nam quadringenta tria annorum milia annumerant usque ad Alexandri ascensum, ex quo astrorum obseruationes ab se cœptas dicunt. Et de Chaldæis hactenus. Nunc eò unde digressi sumus, redeat oratio.

DE REGIBVS MEDIS, ET QVOmodo de eis dissentiant scriptores. Cap. IX.

QVoniam scriptores plurimi de Medorum imperio dissentiūt, haud ab re erit ueritatem historiæ exquirenti, in quib. differant referre. Herodotus, qui Xerxis tempore uiguit, Assyriorum regnū, qui annis antea quingentis Asiæ imperitauerant, scribit à Medis euersum: deinceps multo tempore nullum fuisse regē qui omnibus imperaret: ciuitates singulas populari imperio usas, absque regibus uixisse. Tandem plures post annos electum à Medis

regem, iustitia insignem, nomine Cyaxarem, qui propinquis populis in Medorum societatem adductis, dux omnium creatus est. Tum posteri eius susceptum imperium propagarunt usque ad Astyagem, quem Cyrus Persæque deuicerunt, de quibus, nunc paucis contenti, postmodũ suo tempore diligentius trademus. Secundo septimæ ac decimæ Olympiadis anno factus est Medorũ rex Cyaxares, secundum Herodotum. Ctesias Cnidius post Herodotum, qui cum Artaxerxe aduersus Cyrum fratrem eius militans captus est, obque artem medicinæ annis decem & septem cum rege summo cum honore fuit, ex annalibus regum in quibus prisca Persarum gesta obseruata consuetudine scripta erant, certam à se compertam historiam ad Græcos attulisse affirmat. Is tradit, post deletum Assyriorum regnum Medos imperio Asię potitos fuisse, Arbace regnante: qui cum Sardanapalum bello (ut dictum est) superasset, regnassetque duodetriginta annis, Mandanes filius imperium suscepit, qui Asiæ imperauit annis quinquaginta. Pòst hunc annis triginta regnasse Sarsomenem, quinquaginta Artecarmim, Arbianem duos & uiginti, quadraginta Aristheum, qui bello maximo cum Cadusijs gesto, superatus sit. Eius rei causa traditur fuisse Persodes Persa, uir fortitudine ac prudentia multisque præterea uirtutibus memorabilis, qui regi apprimè charus, cũ magna esset autoritate apud eos qui præcipui penes regem habebantur, ex quodam iudicio infensus regi, cum tribus milibus peditum, equitibus mille ad Cadusios aufugit. A quibus susceptus sororem despondit uni qui cæteris eo tempore potentia præstabat: cumque iam à rege apertè defecisset, suasit Cadusijs omnibus ut se in libertatem uindicarent. Dux ipse belli ob uirtutem creatus, exercitum maximum ad ducenta hominũ milia coëgit: castrisque in finibus Cadusiorũ positis, Aristheum Medorum ducem aduersus se cum octingentis milibus hominũ profectum, pugna inita superauit. Ad quingenta milia interfectis, reliquos abegit extra Cadusiorum fines. Hac uictoria insignis, à Cadusijs rex creatus, in Mediam transijt: omnique prouincia uastata, magnam gloriam assecutus est. Vergens in senium, cum instaret uitæ finis, execratus est successores qui odium inimicitiamque inter Cadusios ac Medos delerent: qui pacem procuraret, exilio mul- B
taretur, siue progenies sua, seu Cadusius esset. Quapropter Cadusij semper Medis hostes extitere, nunquam illorum regibus subditi, usque ad Cyrum Persarum regem. Post Aristhei obitũ in Medis regnauit Artines annis duobus & uiginti, Artabanus quadraginta. Post hunc Parthi à Medis deficiẽtes, cum patriam urbemque Sacis tradidissent, magnum bellum inter Sacas Medosque, quod annis duobus magnis utrinque cladibus gestum est, excitarunt. Pax tandem constituta, ut Parthi subijcerentur Medis, Sacæ Medique amici socijque inuicem perpetuò essent. Sacarum tum regina erat mulier, Tarina nomine, bellorum appetens: audacia quoque & rebus gestis cæteris fœminis inter Sacas nobilior. Habet ea patria mulieres robustas, quæ uiros appetũt præsertim belli gloria illustres. Fertur hæc tũ pulchritudine, tum uerò consilio prudentiaque mirabilis extitisse, propinquasque gentes barbaras superbia elatas, ac Sacis imperantes expugnasse, maioremque eius regionis partem ad mitiorem traduxisse uitam. Multas insuper condidisse ciuitates, quas reddidisset præ cæteris uicinis gentibus feliciores. Post eius obitum, memores beneficiorum eius uirtutisque subditi, sepulchrum ei construxere, omnium quæ apud ipsos erant magnificentius. Pyramis ea fuit triangularis, cuius latus quodlibet tribus stadijs protendebatur: altitudo stadij erat unius, uertice in arctum constricto. Addiderunt sepulchro auream statuam instar colossi, honores insuper heroicos: aliaque ad sepulchri magnificentiam impenderunt, quæ suis maioribus consueuerunt largiri. Astibara Medorum rege in Ecbatanis ob senectam defuncto, filius Apanda regnum cepit, à Græcis Astyages nominatus: quo à Cyro rege Persarum deuicto, Medorum regnum ad Persas transijt: de quibus suo loco scri-

co scri-

A co scribemus. De Assyriorum Medorumque imperio, deque his in quibus dissentiunt scriptores, satis dictum putamus. Nunc ad Indos, eaque quae de his traduntur, transeundum.

DESCRIPTIO INDIAE, ET DE ijs quae in ea fiunt, deque Indorum moribus & institutis. Cap. X.

India in quatuor latera distincta est. Quod ad orientem, quod'ue ad meridiem uergit, magnũ mare circundat. Quod arctos spectat, Hæmodus mõs ab ea Scythia quam habitãt hi qui appellantur Sacæ, diuidit. Quartum, quod est ad occidentem, fluuius Indus terminat, omnium ferè post Ninum maximus. Magnitudinem Indiæ ab oriente ad occasum scribunt stadiorum uigintiocto milium, à septentrione ad meridiem milium duorum ac triginta. Hæc tanta Indiæ magnitudo circulo æstiui tropici uidetur subiecta. In multis Indię locis aiunt erectum lignum nullam à sole umbram reddere: nocte Arctos nõ uideri. In ultimis uerò minimè aspici Arcturum; quo in loco umbras uersus meridiem inclinare dicunt. India multos montes ac magnos continet, arboribus omnis generis oppletos. Campos insuper plurimos, maximosque, fructibus uberes, pulchritudine egregios. Diuisa est fluminum multitudine, agros plurifariam rigantium. Ista ex re bis in anno præbet fructus: animantia uarij generis producit præ cæteris magna, ac robusta, partim terrestria, partim uolantia. Elephantes insuper plurimos maximosque, qui Libycos robore excellant. Vtuntur his, quos uenatione abundè capiunt, in prælijs: multumque ad uictoriam conferunt. Homines quoque fert proceros ac ualidos, & artificio accõmodatos: ut qui aërem purum ducant, & aquam bibant salubrem. Terra & domesticis fructibus opulenta est, & uarijs multiplicibusque metallis fœcunda. Nascitur in ea ingens argenti aurique uis: non parum quoque æris, ferrique, & orichalci. Multa insuper ad cultum utilitatemque uitæ, & belli apparatum. Præte-

B rea inter alias segetes fit apud Indos plurimum milij ac leguminũ, agros aqua fluminum irrigante. Oryza quoque, & quod appellant bosphorum, multaque alia ad cibum utilia. Plures insuper fructus, animantium nutrimenta: quę longum esset recensere. Ob hanc causam affirmãt nunquam Indiam fame aut rerum inopia premi. Nam cum bis annis singulis segetes ferat, hunc quidẽ hyeme, quo tempore alij rizum serunt, percipiunt: alterum æstate, cum oryza, sesamus, bosphorus, milium, seruntur. Quo accidit, ut præcipua sit apud Indos ubertas: cum & sua sponte nascãtur fructus, & palustres dulcedine præcipua radices magnam copiam uictui hominum præbeant. Omnis enim ferè campestris regio dulcem tum à fluminibus humorem suscipit, tum à pluuia, quæ certo anni tempore fieri æstate consueuit. Sunt radices quoque palustres æstu decoctæ, sed magnarum pręcipuè arundinum, dulces. Confert etiam ad Indorum fertilitatem consuetudo quæ in bellis seruatur. Nam apud cæteras gentes hostes bellorũ tempore regiones spoliãt, uastantque, neque agros coli sinunt. apud Indos uerò belli tempestate in campis opus rusticum exercent absque cura agricolæ, procul ab omni discrimine belli. Hostes in prælijs mutua cæde grassantur: agricolis nulla in re nocent, sed intactos relinquunt, tanquam communis utilitatis ministros. Neque uerò hostium agros urunt, neque cædunt arbores. Habent insuper Indi plura flumina, ingentiaque, nauigijs apta, quę ex fontibus montium ad septentrionem uergentium in campestria decurrunt. Horum permulti in unum coëuntes, in Gangem defluunt. Eius latitudo stadiorum est triginta. Fertur à septentrione ad meridiem, in'que mare Oceanum ingreditur, delapsus uersus orientem per Gandaros, apud quos permulti sunt maximi'que elephanti. Quo accidit, ut nullus unquam eis rex aduena imperarit, propinquis gentibus numerum uim'que beluarum ueritis.

Alexan-

Alexander Macedo totius Asiæ imperium adeptus, solos Gandaros non op A
pugnauit. Nam cum ad Gangem cum exercitu perueniſſet, cæteris ſibi ſubdi-
tis Indis, ut nouit Gandaros quatuor milibus elephantis ad bellũ paratos, ne-
quaq; eos armis laceſſiuit. Indus eodem modo quo Ganges ab Arcto incipi-
ens, inq; Oceanum fluens, Indiam diuidit, lapſusq; per loca patentia augetur
pluribus egregijs fluuijs qui in eum decurrunt, quorũ præcipui Hipanes, Hy
daſpesq; & Aceſines dicunt. ſunt præter hos haud uulgaria flumina Indiam
interlabentia, quæ regiones eas hortis uarijsq; fructibus uberes reddunt. Cur
in India plura maximaq; ſint flumina, cauſas philoſophi phyſiciq; aſſerũt, In-
diam ſitu eſſe humidam: Scythas uerò, Bactrianos, Arianosq; uicinas gentes
elatiores. Meritò igitur humiditatem ex ſuperioribus locis ad infima fluentẽ
plures & aquoſiores fluuios reddidere. Sed quod accidit inter cæteros fluuio
quem dicunt Sillan, eſt dictu mirabile. Defluens enim à monte eiuſdem nomi
nis abrupto, neq; alterius fluuij decurſu auctus, abſorbetur ab hiatu terræ. In-
diam omnem, cum ſupra modum amplitudine excedat, multæ uariæq; inco-
lunt gentes: quarũ nulla originẽ extra Indiam trahit, ſed omnes indigetes ap-
pellantur. Nunq; externa colonia illuc adijt, neq; ipſi ad alias gentes miſere.
Aſſerunt priſcos inde homines his cibis, quos terra ſua ſponte produceret, pel
libusq; animalium, quemadmodũ & Græcos, pro ueſtibus uſos: arteſq; & cę
tera ad uitam neceſſaria paulatim adinuenta, utilitate homines docente, quib.
natura manus, loquelam, & animi præſtantiã adiumenta uitæ dediſſet. Tra-
dunt qui prudentiores apud Indos fuere, priſcis temporibus, cum adhuc ho-
mines diſperſi per uicos habitarent, ueniſſe ad Indos cum exercitu ex occiden
tali plaga Dionyſium, omnemq; peragraſſe Indiã, nullis adhuc præclaris con-
ſtitutis urbibus quæ ei obſiſterẽt. Cum uerò ob ingentes æſtus exercitus eius
peſte interiret, ut dux prudens in montes ex locis planis milites traduxit. Vbi
cum uenti frigidi afflarent, & aquæ potu uterentur, quæ pura ex fontibus ma-
nabat, à morbo ſunt liberati. Locum montanũ in quo exercitus à peſte euaſit,
femur appellauit. Vnde & Græcos tradidiſſe de eo Deo poſteris ferunt, in Io- B
uis femore Dionyſium eſſe nutritum. Cum multos fructus Indos plantare do
cuiſſet, & uini quoq;, aliorumq; ad uitam utilium uſum dedit: plures inſuper
condidit egregias urbes, cogẽs ex uillis in ciuitatẽ migrare. Deorũ quoq; cul-
tum tradidit: leges ac iudicia cõſtituit. Tandem propter impenſa beneficia, re
rumq; uarias inuẽtiones Deus exiſtimatus eſt, & immortaliũ honore potitus.
Scribunt etiam mulierũ multitudinem in exercitu circunduxiſſe, uſumq; eſſe
in acie tympanis cymbaliſq;, nondũ tuba reperta. Cum Indis imperaſſet an-
nos duos & quinquaginta, ſenex defunctus eſt: cui ſucceſſerunt in regno fi-
lij. ſed paulatim labente ſucceſſorũ culpa principatu, cum lõgo tempore pòſt
regnũ omnino defeciſſet, ciuitates libertatẽ aſſeruere. Hæc de Dionyſio, deq;
progenitoribus eius, ab his qui Indiæ montana incolunt, traduntur. Herculẽ
præterea uolunt ad Indos acceſſiſſe, ſicut & Græci, claua, pelleq; leonis orna-
tum: qui corporis robore uirtuteq; multo cæteros homines exceſſerit, terræ
inſuper ac maris mõſtra perdomuerit. Cum multas cepiſſet uxores, filios plu
res, natam unicã genuit. filijs, cum ad ætatẽ perueniſſent, omnẽ diſtribuit In-
diam, regnis pro numero filiorũ conſtitutis. Filiam ab ſe nutritam reginam fe
cit. Multas præterea ciuitates ab eo conditas ſcribunt: maximã clariſſimamq;
appellauit Palibotrã. In qua ſumptuoſa ædificata regia, multos in eam intro-
duxit incolas: ſepulchris etiã fluminibuſq; reddidit urbem munitiorẽ. Et ipſe
quidem Hercules cum è uita migraſſet, immortaliũ honorem conſecutus eſt.
Poſteri eius per multa regnantes ſecula, nil dignũ memoria geſſere, neq; exer
citu aliquo extra Indiã ducto, neq; colonia ad alias natiões miſſa. Multis pòſt
annis plurimæ ciuitates in libertatem ſe uindicarunt. Nationes quædam reg-
num uſq; ad Alexandri aduentũ paſſæ ſunt. Cum leges apud Indos uariæ ha-
beantur,

A beantur, admiratione tamen dignæ hæ fuerũt, à priscis eorum philosophis editæ. Lege enim sanxerunt, neminem omnino seruum esse: liberos æquo iure honoreq; haberi omnes. Qui assuescerent neq; præstare cæteris, neq; iniuria quenquam afficere, optimè ad omnes fortunæ casus instituisse uitam. Stultum sanè uideri, leges æquas omnibus positas, fortuna non æquè omnibus communes esse. Indorum populus in tribus septem est distributus. Prima est philosophorum, qui cæteris numero pauciores, supereminent dignitate. Hi ab omni opere immunes, neq; seruiunt cuiquam, neq; imperant: recipiuntq; à priuatis et ea quibus sacra dijs faciant. & curam habent defunctorum, tanquam chari dijs, & quæ fiant apud inferos, præcipuè norint: propterea dona plurima honores'que eis impenduntur. Multum uerò prosunt Indorum uitæ. Nam anni principio unà conuenientes, siccitates, pluuias, uentos, morbos prædicunt, cæteraq; quorum cognitio possit utilis esse. Futura enim audientes tum populus, tum rex, & futura declinant mala, & bonis futuris imminent. Qui philosophus falsa prædixerit, nullam, præterquam quod perpetuò silet, pœnam subit. Secunda tribus est agricolarum, qui multitudine superantes cæteros, à bello reliquo'que opere liberi, solis agris colendis tempus impartiunt. Nullus hostis eos lacessit, neq; spoliat: sed existimans illos in communi utilitate uersari, ab omni iniuria abstinet. Ita soluti metu agricolæ, terram'que liberè colentes, rerum afferunt ubertatem. Viuunt autem in campis cum uxore ac liberis, neq; in urbes commeant. Dant regi (omnis enim India subdita est regibus) tributum. Nulli priuato licet agros possidere, præter tributum: & quartam quoq; fructuum partem regibus impendunt. Tertiam tribum conficiunt omnis generis pastores, qui neq; in ciuitatibus, neq; in uillis morantur. Vtuntur tabernaculis: uenatu, ac retibus tutas à feris auibusq; regiones reddunt. Hoc exercitio Indiam domesticam præstant, multis uarijsq; tum bestijs, tum auibus sementi agricolarum infestis copiosam. Quartum locum artifices tenent: quorum pars armis, pars rusticis instrumentis, alij alijs utilibus rebus fabricandis uacant. Hi non solum immunes à tributo
B sunt, sed frumentum insuper à regia percipiunt. Quinto ordine milites, sed numero secundi, belli disciplina exercentur. Omnis ea multitudo armis dedita, tum equi elephantiq; bello apti ex regia uictum habent. Sextus est ordo Ephororum. Hi quæcunq; in India aguntur inspicientes, regi referunt: ubi rex desit, principibus. Septimo loco existunt, qui publicis consilijs præsunt, numero paucissimi, nobilitate prudentiaq; maximè insignes. Ex his enim ad regum consilia, tum ad rempublicam curandam, tum ad res dubias iudicandas adsciscuntur. Duces insuper ex his deliguntur, ac principes. Has in partes politia Indiæ distributa, haudquaquã licet unius ordinis uirum alterius uxorem ducere, neq; exercitium mutare. neq; enim fas est militem agrum colere, aut philosophari artificẽ. Habet India plurimos maximosq; elephãtos, fortitudine ac magnitudine præstantes. Coit hoc animal, nõ, sicut quidam putãt, promiscuè, sed uelut equi, & reliqua quadrupedia. Decimo ac sexto ad minus mẽse ut plurimũ pariunt, quandoq; octauo & decimo. Vnicum, ueluti equi, parturiunt: quẽ nutriunt matres annis sex. Viuunt maiori ex parte ætate longeui hominis. Qui uerò maximè senescunt, annis ducentis. Sunt & apud Indos statuti principes, qui iniurias ab aduenis prohibeant. Si qui eorũ infirmẽt, conductis medicis curãt, defunctosq; sepeliũt, eorũ pecunia proximioribus tradita. Iudices causas cognoscũt: sontes diligenter puniũt. Et de Indis hactenus.

DE SCYTHIS AMAZONIBVS, & Hyperboreis. Cap. XI.

NVnc de Scythis, qui sunt Indiæ cõtermini, dicendum. Hi olim à primordio paruam patriam possidebant. Postmodum paulatim per uirtutem & ui-

& uires aucti, cum regiones multas sibi subdidissent, in magnum imperium A gloriamq; peruenere. Ea primum natio iuxta Araxem flumen parua numero, proptercq; ignobilitatem contempta, consedit. Nacti regem quendam bellicosum, & militari uirtute præcipuum, agros ampliarunt, mōtanos quidem usq; ad Caucasum, campestres uerò usq; ad Oceanum, & Mẹotida paludem, aliaq; loca ad Tanaim usq; flumen. Fabulantur Scythẹ, natā apud eos ex terra uirginem umbilico tenus hominis forma, reliqua uiperæ. Eam genuisse puerum, cuius nomen fuerit Scytha. Hunc, cum omniū qui ante eum fuerant, clarissimus euasisset, indidisse populis Scytharum nomen. Inter huius regis pastores extitisse fratres duos summa uirtute, & unum Plutonem, alterū Napim appellatos: qui magnis rebus gestis, regno inter se diuiso, alteros populos Plutones, alteros Napas uocitarunt. Horum magno pòst tempore regum progenies uirtute & belli artibus insignis, regiones ultra Tanaim usque ad Thraciam subiecit. Versis deinde ad alteram partem armis, ad Nilum Aegypti peruenere: redactisq; in potestatem quæ intermediæ erant gentibus, usq; ad orientis Oceanum, & Caspium mare, paludemq; Mẹotidem imperiū protenderunt. Aucta uiribus ea gens, reges habuit memoria dignos, à quib. quidam Sacæ, hi Massagetæ, quidam Arimaspi alio nomine appellati. Sub his regibus ex puincijs à se bello subactis coloniæ deductæ sunt, sed duæ maximæ: altera ex Assyrijs, inter Paphlagoniam ac Pontū posita: ex Medis altera, pone Tanaim flumen, cuius populum Sauromatas appellarunt. Hi multis pòst annis imperio latè diffuso, magna ex parte uastata Scythia, eam penitus desertam cultoribus reddidere. Deinceps deficiente Scytharū principatu, regnasse fœminas dicunt fortitudine corporum præclaras. In his enim gentibus exercentur ad bellum fœminæ, uiris nihilo uirtute inferiores. A quarum multis uirtute egregijs magnæ res non tantum in Scythia sunt, sed in propinquis locis gestæ. Cyrum quidem Persarum regem cum ingenti exercitu Scythiam ingressum, à Scytharum regina prẹlio superatū, captumq; cruci affixit. Adeò autem Amazonū uires claruere, ut non solum multas uicinas gentes, sed ma- B gnam etiam Europæ Asiæq; partem subegerint: de quibus posteaquam scribere cœpimus, haud absurdum erit, quẹ de illis magis fabulosè quàm uerè scribuntur, referre. Penes Thermodoonta fluuium primùm gens Amazonum fuit: quæ uiris similes, bellicis artibus, uiribusq; corporis præstabant. Earum regina exercitu mulierum coacto, exercuisse traditur eas militari disciplina: ac nonnullas ex uicinis gentibus expugnasse. Eius deinde gloria & uiribus ampliatis, propinquisq; subactis gentibus, filiam genuit, quam Martis filiam appellauit. Viros ad texturam, muliebriaq; deputauit exercitia. Lege autē statuit, ut solæ fœminæ in re militari erudirentur, uiris interdicta essent arma, seruiliaq; officia permissa. Maribus qui ex eis nascebātur, crura ac brachia debilitabant, quò bello inutiles fierent. Fœminabus dexteram inurebant mammam, ne pugnæ esset impedimento: ex quo & Amazonum eis est inditum nomen. Regina, & prudentia, & rei militaris opinione præstans, urbem præclarā in ostijs Thermodoontis, quam appellauit Themiscyram, inq; ea regiā insignem condidit. Cum in bellis militarem disciplinam summo ordine seruaret, primum propinquas omneis gentes usq; ad Tanaim flumen suo imperio addidit. In quadam deinceps pugna cum uiriliter dimicans interisset, filia in regno succedens, perq; omnia matris uirtutem imitata, gesta eius superauit. nam uirgines à primis annis uenationibus exercitans, quotidie ad belli munia instruxit. Marti quoq; & Dianæ sacrificia instituit, quæ Tauropolium appellauit. Sacra facere edocuit. Vltra Tanaim exercitu traducto, omnes eius oræ gentes ad Thraciam usq; deuicit. In regnum deinde cum multis spolijs reuersa, magnifica eis deis templa construxit, omnium subditorum beneuolentiam iusto æquoq; imperio adepta. Tum ad alteram fluminis partem uersis armis,

A armis, Asiæ partem usq; ad Syriam bello subegit. Post huius obitum propinquior genere in regno succedebat, iustè imperans, ita ut Amazones magno imperio & gloria potirentur. Multis pòst seculis uulgata earum per omnem orbem uirtute, Herculi Semeles ac Iouis filio ab Eurystheo mandatum fuisse tradunt, ut Hippolytæ Amazonis baltheum ad se ferret. Qua ex re illato Amazonibus bello, acieq; profligato earum exercitu, uictam Hippolytam cum baltheo cepit: quo prælio Amazonum est regnum deletum. Barbaras deinde proximas gentes, contempto Amazonum nomine, præteritarum iniuriarum memores, adeò gentem earum continuò bello contriuisse aiunt, ut ipsarum sit nomen et genus extinctum. Paulo post hanc Herculis expeditionem, Troiani belli tempore, Pentesileam reginam Martis filiam tradunt suarū cæde perterritam, cumq; Amazonum reliquijs ex patria profugā, Troianis auxilio affuisse, ac post Hectoris obitum multis præclaris belli facinoribus editis, ab Achille interfectam. Hanc postremam Amazonum præcipua uirtute extitisse, reliquiasq; deinceps eius gentis paulatim defecisse ferūt. Ea causa est cur apud posteros cum robur earum uirtusq; refertur, fabularum antiquarū loco accipiantur. Nobis posteaquā res Asiæ quæ ad Arctum uergunt, dignas duximus quæ posteritati mandarentur, haud absurdum uisum est, quæ de Hyperboreis traduntur, conscribere. Eorum qui ueteres similesq; fabulis historias scribunt, Hecatæus quidamq; alij oppositam Celtis iuxta Oceanū esse insulam haud multo Sicilia minorem ponè Arctos tradunt: habitariq; ab his qui Hyperborei, eo quòd uento Boreæ sint admodū subditi, appellantur: insulam uerò fertilem ac fructuosam, ut in qua fructus annui bis nascuntur. Fabulantur Latonam in ea natam: unde & Apollo ibi præ cæteris dijs maximè colitur. Esse quoq; eius insulę homines ueluti quosdam Apollinis sacerdotes, cuius laudes & hymnos quotidie in cantu celebrēt, summeq; eum honorent deum. Pręterea lucum ingentem, templumq; Apollinis forma rotunda egregium, multisq; donis atq; ornamentis cumulatum. Vrbs ei sacra est, cuius in-
B colas maiori ex parte aiunt esse citharistas, continueq; in templo sonare canentes hymnos in Apollinis laudem, cantuq; eius gesta exornantes. Habent Hyperborei propriam linguam Græcis: sed Atheniensibus maximè Delijsq; societate ac beneuolentia iuncti sunt, à priscis temporibus cœpta. Etenim Græcos quosdam dicūt cum ad Hyperboreos transissent, dona sumptuosa in templo apposuisse, Græcis literis inscripta. Eodem pacto ex Hyperboreis olim Abarim uenisse in Græciam, amicitiamq; cum Delijs antea contractā firmasse. Ferunt insuper lunam in hac insula uideri parum à terra distantem, ac terrestres quosdam ueluti cumulos habentem in se manifestos. Dicunt quoq; eum Deum per annos undeuiginti adire insulam, in quib. astrorum reuolutiones perficiantur. Ob eam rem huiusmodi annorum tempus à Græcis Metonus annus nominatur. Interea cithara sonare, psallereq; noctu continuò ab æquinoctio uernali usq; ad Pleiadum ortum Deus existimatur, uoluptati deditus. Regiæ ciuitati imperant hic, temploq; præsunt ij, quos appellant Boreadas, progenies Boreæ, quæ per genus recipit principatum.

DE ARABIA, DEQVE HIS QVAE in ea sita esse fabulantur. Cap. XII.

NVnc ad reliquas Asiæ partes, eas præsertim in quibus continetur Arabia, transeundum. Ea inter Syriā Aegyptumq; sita, multis uarijsq; distinguitur gentibus. Nam quæ uergunt ad Orientem partes, Arabes incolūt, quos nominant Abateos, habitantes patriam tum desertam, tum inaquosam, tum in paucis ferētem fructus. Ideoq; latrocinijs uicinis gentibus infesti sunt, atq; inuicti bello. Qui regionem aquis carentem tenēt, puteos effodiunt exteris ignotos: quæ res hostium pericula depellit. Nam qui eos persequuntur,

aut errantes siti deficiunt, fontium inscitia: aut uix redeunt, labore defatigati. A
Ob hanc causam Arabes ea loca incolentes, cum bello expugnari nequeant, liberi uiuunt: neq; ulli unquam externo regi, non Assyrio, non Medo, non Persæ paruerunt. Ipsi Macedonum reges nunquam eos subigere quantumuis magnis copijs ualuere. Est in regione Abatæorũ saxum natura admodum munitum, unico angustoq; ascensu euntibus patens, paucis custodibus egẽs: stagnum quoq; ingens, ut q̃d longitudine quinquaginta, latitudine sexaginta fermè stadia cõplectatur, asphaltũ producens, ex quo nõ paruũ uectigal percipit. Eius aqua odoris est pessimi, atq; amari. quo fit ut neq; pisces producat, neq; aliquod aquatile animal. Et cum plures dulcis aquæ fluuij in illud decurrant, nequaq; tamẽ aquæ natura mutat. Asphaltũ stagni medietas plurimũ annuatim gignit: quãdoq; ad tria iugera, quãdoq; ad duo. Vnde & circunstantes barbari maiorẽ partem taurum, minorẽ uitulum appellant. Plenus asphalto lacus procul aspicientibus insula apparet. Cum asphaltum lacus est egesturus, palàm ante uigesimum & secundum diem apparent signa. Etenim circa stagnum stadijs pluribus fœtor à uento excitatus, proprium argento auroq; & æri colorem aufert: uento iterum reflante restituitur. propinqua loca ex calore fœtoreq; lacus corrupta, & morbos afferunt incolis, & breuioris uitę reddunt. Fertilis est ea palmis regio, quæ fluminibus aut aquis fontium rigatur. Nascitur & in quadam eius conualle ad multa medicis utile balsamum, maximum uectigal, cum nulla orbis pars alia eam plantam producat. Ab hac deserta aridaq; patria uicina Arabia adeò differt, ut multitudine fructuum, cæterarumq; rerum quę in ea nascuntur, felix nominetur. Calamo enim, & eo quem appellant schinum, rebusq; alijs quæ aromata dicuntur, plurimum abundat. folijs præterea odoris suauissimi, & quod ex arboribus stillat gummi. myrrhã etiam, & dijs gratissimum, perq; uniuersum orbẽ diffusum thus extrema Arabiæ ferunt: costum insuper, casiam, cinamomum, & alia eiusmodi plura. Herbæ uerò & arbusta odorifera adeò illic abundãt, ut quæ cæteri rarò super deorum altaribus ponant, illi pro lignis in furnis comburant: hisq; quæ apud a- B
lios habentur rara, Arabes seruorum domi lectos sternant. Cinamomum utilitate excellens, ad hoc resina, miriq; odoris terebinthus, apud Arabes nascuntur. Montes non solum abietes ac populos proferunt, sed cedros, & quem uocant baraton. plurimas uerò alias nutrit plantas, suauem odorem transeuntibus inspirantes. Natura id soli accidit, ut dulces in eo odores orti ferãt. Nam quibusdam in locis effossa terra, aliquæ reperiuntur suaueolentes glebæ: quæ ueluti metalla fusæ, lapides ingentes fiunt, ædificandis domibus apti. In eos cũ guttæ aquæ pluuiæ cadunt, ita liquefiunt ex humiditate iuncturæ lapidum, commiscenturq; inuicem, ut unicus murus appareat. Effoditur in Arabia aurum, quod non igni decoquitur, ut apud alios consueuit: sed e uestigio effossum, nucibus id castaneis simile reperitur. colore est ita lucido, ut preciosos lapides ab artificibus auro inclusos, splendidiores reddat. Pecorum adeò fertilis Arabia est, ut nationes plurimas uitam pastorum ducentes enutriat. Frumento non eget, multarum rerum ubertate opulenta. Pars Syriæ cõtermina, multas uariasq; nutrit feras. Nam & leones & pardali multo plures maioresq; in ea q̃ in Libya reperiuntur: præter hos qui Babylonij uocantur tigres. Fert & animalia naturæ duplicis, mixta specie: quorum aliquos appellant struthiocamelos, qui ex struthione cameloq; constant: unde & nomen trahunt, magnitudine ad cameli nascentes modum. Capite sunt pilis minutis, oculis grossioribus, nigrisq;, non dissimili forma & colore camelis, collo oblongo, rostro breui atq; acuto, elati mollibus pennis, duobus cruribus, pedibus ungula fissa: ut terrestre simul uolatileq; animal uideatur. propter grauitatem neq; altius extolli, neq; uolare potest, sed uelociter terra graditur. persequuntur illum equites: quos sæpius lapide pedibus ueluti funda iacto ferit. Cum effugere nequit,

A inter arbusta sæpius aut umbrosa loca caput abscondit, non naturæ desidia, ne uideatur aut conspiciatur ab alijs, ut quidam putãt: sed quia ea corporis pars cæteris debilior, umbram sibi pro tutela parat. Natura enim, optima singulis animantibus ad sui salutem magistra, non suę tantum, sed eorum quoq; quos procreat curã salutis gerit. Qui camelopardi uocantur, ab his ambobus à quibus sortiuntur nomen, nascuntur: sed camelis existunt minores, & breuiore collo: capite, oculis, colore, pilis, pardis similes: ungulæ fissura, camelo: caudam habet longam in modum pardi. Nascuntur etiam in Arabia tragelaphi, ac bubali: pluraq; alia uariæ formæ mixtæq; naturæ animantia, quæ breuitatis gratia omisimus. Videtur aũt sol regioni ad meridiem positæ plurimã gignendi uirtutem afferre: propterea plurima in eis locis uaria ac pulchra animantia natura fieri. Eadem causa & in Aegypto crocodili, & fluuiatiles equi: in Aethiopia uerò ac Libyæ desertis elephantes multi, uarij serpentes, dracones, cæteræq; feræ magnitudine ac uiribus eximiæ nascuntur. in India quoq; elephantes mole, uiribus, multitudine reliquis sunt antecellentes. Non solum aũt his in regionibus animalia specie diuersa solis opere uirtuteq; fiunt, sed lapides quoq; naturæ uariæ, tum colore tum splendore admodum lucido. Crystallus enim lapis ex aqua oritur pura, congelata, nõ quidem frigore, sed diurni caloris ui, qua duritie seruet, uariosq; suscipiat colores. Smaragdi enim, beryllíq; inter metalla ærea nascentes, à superis formam coloremq; capiunt. Lapidibus etiam aureis, solis æstus eum colorem indidit. Quapropter & adulterinos quoq; arte hominum colore addito, crystallos fieri tradunt. Carbunculorũ insuper uarias species solis uirtus efficit. Eodem modo diuersarum auiũ formis color est additus: ut inuicem differentes, quædam omnino purpureo, aliæ splendido, nonnullæ croceo, aliæ smaragdi colore existant: quæ omnia lumine solis effici uidemus. Hoc & in iride conspicere cœlesti licet, quæ uarios colores à sole accipit. Horum uarietatem Naturales superioribus tribuũt, calore solis cooperante, qui uiuificet omnium rerum formas, deniq; florũ terræq; colorum uarietates faciat: cuius naturale opus ars postea hominũ natu-
B ra docẽte imitata, uarios singulis rebus colores addiderit. Etenim colores, fructuum odores, saporũ uarietates, animalium magnitudinem, cuiusq; rei formam, terrarum diuersas species, constat solis caliditate fieri: qui terræ humiditate cõcalefacta, cuiuslibet rei naturam producat. Itaq; neq; Parius, neq; alius quiuis mirandus lapis, cum Arabicis est comparandus, quorũ et albedo splendida est, & pondus graue, nec cæteris cedunt leuitate. Hanc ei prouinciæ proprietatem uirtus solis, ut diximus, elargitur. Calor enim condensat, siccitas cõprimit, splendor illuminat. Auiũ genus omne caloris particeps, uolans propter leuitatem, solis opera diuersi est coloris, in regionibus præsertim soli propinquis. Babylonia pauones plurimos colore uario distinctos nutrit. Vltima Syria fert psitacos, porphyrionesq;, ac meleagridas, pluresq; alias animãtium species coloribus uarias. Simili modo & de alijs similis plagæ locis, ut est India, Rubrum mare, Aethiopia, & Libyæ portio. Sed partes orientis quæ feraciores sunt, nobiliora maioraq; ferunt animantia, reliquæ secundum solis uirtutem. Eodem pacto inter arbores palmæ in Libya fructus producunt squalidos ac paruos: in interiori Syria qui carioti appellantur, sunt alijs excellentiores tum dulcedine, tum magnitudine, tum humore. His maiores multo Arabia fert, ac Babylonia: quorum magnitudo sex ẽst digitorum. Colore sunt quidam subæreo, nonnulli puniceo, alij purpureo, aspectu amœni, & suaues gustu. Palmarũ arbor procera est, stipite tereti, & usq; ad uerticem æquo: coma eius uariè circumquaq; diffunditur. Ea quæ ad meridiem spectat Arabia, felix cognominatur. Interiorem pastores colunt, in tabernaculis uitam ducentes. Hi pecoribus armentisq; dediti, latos habitãt campos. Quæ inter hos felicemq; Arabiam interiacet, absq; aqua est, &, ut iam diximus, deserta. Quę ad

occasum uergit, arenosa est penitus, per eam iter qui faciunt, quemadmodum A
in mari nautæ, Arcti signa itineris duces habent. Reliqua pars Arabię uersus
Syriam sita, multifariam agrorum cultoribus mercatoribusꝗ referta est: qui
eorum quæ exportant præmijs allecti, quæ rara apud cæteros habentur, abun
dè subministrant. Quæ ad Oceanum pars respicit, supra felicem Arabiam po
sita, multisꝗ ac magnis diuisa fluuijs, plures stagnantes locos paludesꝗ haud
parui ambitus facit. quæ tum fluminū tum imbrium aquis irrigata, maiori ex
parte duplici fructu abundat. Nutrit aūt is locus elephantorum greges, aliaꝗ
uaria ac diuersa specie formaꝗ animalia. Pecorum insuper, præsertim boum
atꝗ ouium magnas pinguesꝗ caudas habentium copiosa est. Multa quoꝗ et
diuersa camelorum præbet genera, tum pinguium, tum macilentorum: quo-
rum nonnulli gibbum duplicem in dorso habent, à quo & ditili nominātur.
Horum carnibus lacteꝗ uescuntur incolæ. Quidam ferendis oneribus apti,
supra decem frumenti medimnas, homines uerò quinꝗ in lecto iacentes ue-
hunt. Anacoli uerò, Lagariꝗ, qui dromadum sunt forma, plurimum uiæ con
ficiunt, pręsertim per deserta, & aquis carētia loca. In bello quoꝗ duos in cer-
tamen sagittarios ferūt dorso, contrariè inuicē insidentes: alterum à fronte ad-
uersus hostem, alterū contra persequentē pugnantes. Et de Arabia hactenus.

DE INSVLIS VERSVS MERIDI-em in Oceano inuentis. Cap. XIII.

NVnc de insula in Oceano uersus meridiem reperta, & quæ in ea præter
fidem narrantur, deꝗ inuentionis causa, paucis sunt explicanda. Iam-
bolus à pueritia eruditus, post patris, qui mercator extitit, obitum, & ipse mer
caturæ operam dedit. per Arabiam transiens ad aromata emenda, cum socijs
itineris à latronibus captus, primò cum uno ex cōseruis pastor deputatus est:
deinde unà cum eo à quibusdam Aethiopibus comprehensus, ultraꝗ mariti-
mam Aethiopiam ductus. Hi cum essent externi, in expiationem eius regio-
nis capti sunt. Mos erat his qui ea loca incolebant Aethiopibus, à priscis tem- B
poribus ex deorū responso traditus, perꝗ progenies uiginti, annos uerò sex-
centos (progenies enim triginta perficitur annis) obseruatus, duobus homi-
nibus expiationem facere. Habebant præparatum nauigiolum ad ferendas
maris tempestates aptū, & quod duo uiri facilè possent regere. In id sex men-
sium uictu, quod satis esset ambobus, imposito, uiros inducentes mandabant,
ut secundum oraculi responsa nauiculam uersus meridiem dirigerent: uentu
ros esse eos ad insulam felicem, & humanos homines, qui beatè uiuerent. Eo-
dem modo & eorum patriam, si ipsi in insulam salui peruenissent, sexcētis an-
nis in pace felicitateꝗ futuram. Sin uerò longitudine maris territi cursum re-
tro uerterent, tanꝗ impios ac scelestos, omni eorum genti magnarum calami
tatum causam præbituros. Aethiopes uerò aiūt dies agere iuxta mare festos,
sacraꝗ facere, optantes, quò solita fiat expiatio, prosperum nauigantium cur-
sum. Hi post quatuor mensium nauigationem multis acti tempestatibus, ad
insulam deferuntur figura rotundam, stadiorum ambitu quinꝗ milium. Insu
læ appropinquantibus accolæ quidam obuij scapham deducunt. Alij accur-
rentes mirantur alienigenarum aduentum: eos humaniter benigneꝗ suscipi
unt: quæ apud se erant, cum illis communicantes. Sunt eius insulæ homines
corpore ac moribus haud nostris similes, eadem tamē omnes corporis forma,
sed quæ magnitudine quatuor cubitos excedat. Horū ossa, ueluti nerui, quò
uelis flectuntur, reflectunturꝗ. Corpore sunt plus quàm nostra agili ac robu
sto. Nam si quid manibus ceperint, nemo eripere ex digitis potest. pilis carēt,
dēptis capite, supercilijs, palpebris, ac mento: reliqua parte corporis adeò per
polita, ut ne parua quidem lanugo appareat. Pulchri sunt, decori, & corpore
composito: aurium foramina multo nostris patentiora, quemadmodum &
lingua

A lingua à nobis differunt. Habet enim eorum lingua priuatim quid tum à natura tum ab ingenio datum. Diuisam enim linguam natura dedit, quæ scinditur in inferiori parte, ut ab radice duplex esse uideatur. Itaq; uaria utuntur loquela: ut non solum uoce hominum loquantur, sed auium diuersarum imitentur cantus. Quod uerò uidetur admirabilius, unà cum duobus hominibus perfectè simul tum respondendo tum disputando loquūtur. Vna enim linguæ parte uni loquuntur, reliqua alteri. Purum ibi esse integro anno aërem constat: quemadmodum poëta scribit, pirum supra pirum, malum supra malum, uuã supra uitem, ficum supra ficum senescere. Esse insuper tradunt continuò diem parem nocti. Circa meridiem nullam fieri rei alicuius umbram, cum supra uerticem sol existat. Viuunt aũt secundum cognationes ac cœtus: qui tamẽ quadringentos non excedant. Habitant in pratis, ferente absq; cultura sponte sua uberes fructus terra. Nam insulæ uirtus, aërisq; temperies terram sua sponte frugiferam ultra q̃ satis est, reddit. Nascuntur apud eos arundines plurimę, ferentes uberem fructum albo eruo persimilem. Hos collectos spargũt aqua calida, quoad auctus ouis columbæ magnitudinẽ æquet. ex his postmodum cõtritis panem conficiunt, dulcedine præstantem. Sunt etiam in ea aquarũ fontes permagni: ex quibus partim aquæ calidæ ad usum balneorum, ad curandosq; morbos manant: partim summa dulcedine frigidæ, quæ ad ualetudinẽ conferunt. Est quoq; omnium doctrinarum, maximeq; astrologiæ apud eos cura. Vtuntur literis, quas habent uiginti & octo secundum uirtutem significandi, characteres uerò septem: quarum quælibet quatuor interpretatur modis. Longissimæ sunt ætatis: ut qui annos centum quinquaginta uitam agant, et absq; aliquo ut plurimum morbo. Si quis febricitet, aut corpore ęger fuerit, mori statuta lege compellunt. Non scribunt per latus, ut nos, sed à superiori parte recta linea ad inferiorem. Mos est eis ad certam usq; ætatem uiuere: qua perfecta, uariam sibi mortem sponte cõsciscunt. Gemina est apud eos herba: super quam si quis iaceat, in suauem deductus somnũ, moritur. Mulieres minimè nubunt, sed omnibus sunt communes. Simili modo & filij educantur,
B communiq; amore sunt omnibus. Abducunt sæpius à nutrientibus infantes, ne matres filium recognoscant. Quo fit, ut cum nulla sit apud eos ambitio, aut præcipua affectio, concordes absq; ulla seditione uiuant. Esse insuper animalia ea in insula magnitudine quidẽ parua, sed natura ac sanguinis uirtute admirabili. Corpore sunt rotundo, ac testudinibus simili, duabus lineis inuicem per medium transuersis: in quarum cuiuslibet extremo sit auris & oculus: ut quatuor oculis uideant, totidem audiant auribus: unicis uentre atque intestinis, in quæ comesta confluunt. Pedes circum habent plures, quibus in utranque partem ambulant. Huius beluæ sanguis mirabili asseritur uirtute. Omne enim corpus concisum, dum spirat, hoc tinctum sanguine, euestigio cohæret. Similiter & manus cæsa, reliquæq; corporis, dum uita suppetit, partes resarciuntur, si recenti adhuc applicetur uulneri. Quisq; cœtus nutrit magnas diuersæ naturæ aues, quibus experiuntur quales filij sint futuri. Impositis enim super aues infantibus, si uolantes per aëra immoti non expauescant, educunt. Sin uerò timore ignauiaq; deficiunt, proijciuntur: ut neq; diutius uicturi, & animi exercitio inutiles. Cuiuslibet cœtus senior alijs tanquam rex, cui parẽt omnes, imperat. Annis centum quinquaginta actis, se ipsum uita ex lege priuat. post eum senior accipit principatũ. Mare quo insula circundatur, fluctuosum, & quod motus ingentes facit, dulcis est aquæ gustu. Arctus, & pleræq; stellæ quæ nobis apparent, minimè ab illis conspiciuntur. Septem uerò insulæ simili magnitudine paribus interuallis eiusdem gentis legisq; existunt. Omnibus eas incolentibus quamuis terra sua sponte abundè uictum ferat, tamẽ his modestè utuntur. Simplices enim cibos appetunt, nutrimẽtum quod satis est quærentes: carnibus tum assis, tum elixis uescuntur: coquorũ artem, uarijsq;

saporibus condita ut inutilia reijciunt: deos, & eum qui omnia continet, Solemque, & reliqua cœlestia colunt. Pisces, auesque uarij generis capiunt. Nascuntur etiam sua sponte arbores fructiferæ, oleæque, & uites, ex quibus olei uinique copiam educunt. Serpentes magnos, sed innocuos insula producit: quorum carnes miræ dulcedinis edunt. Vestes parant ex lanugine molli ac splendida, ex medio arundinum sumpta: qua maritimis tincta ostreis uestiměta purpurea conficiuntur. Varia existunt animantia: & quia præter opinionem, haud facilè credita. Certum uiuendi ordinem seruant, unico cibo dietim contenti. Nam certo die pisces, alio aues, quandoque terrestria animalia edunt: oleo aliquando simplicique mensa utuntur. Diuersis sunt exercitijs deditι. Quidam inuicem ministrant: alij piscantur, alij exercent artes, nonnulli circa alias res usui commodas occupantur. Quidam, exceptis senibus, partitis inuicem operis, seruitio uacăt. In sacris, ac diebus festis hymnos in deorum, & maximè Solis laudes canunt: cui se & insulas dicarunt. Mortuos in littore sepeliunt, cadauer, cum mare fluit, arena obruentes, ut aquæ fluxu inundationeque exaggeretur locus. Calamos aiunt, ex quibus fructum decerpunt, augeri minuiue ad lunæ modum. Fontium aqua dulcis ac sana caliditatě seruat, nisi frigida aqua aut uinũ immisceatur. Iambolus, & qui cum eo accesserant, cum septě annis in insula mansissent, tandem eiectos fuisse aiunt inuitos, tanquam malos, malisque assuetos moribus. Igitur præparata scapha, cibisque impositis abscedere coacti, měsibus quatuor ad regem Indiæ per arenosa ac uadosa loca maris appulere. Et alter quidem tempestate perijt: Iambolus in uillam quădam diuertens, ab incolis ad regem in urbem Alibrotam plurimum à mari distantě, deductus est. Cum Græcos diligeret rex, plurimique eorum doctrinam faceret, multis illum donauit. Deinde securè in Persidem primò, tum sospitě in Græciam misit. Hæc postmodum Iambolus literis mandauit: multaque de India conscripsit, antea cæteris ignota.

DIODORI SICVLI
LIBER QVARTVS.

DE AETHIOPIBVS QVI SVNT ultra Libyam, deque his quæ apud eos antiquitus feruntur. Cap. I.

Posteaquam superius de Aegypti Asiæque secundũ quamque prouinciam memoratu dignis rebus scripsimus, hic liber Aethiopes, Libyos, Atlantides complectetur. Ferũt Aethiopes primos hominum omnium creatos esse: cuius rei coniecturam ferunt, quòd nõ aliunde homines in eam accesserint, sed in ipsa geniti, meritò indigetes omniũ cõsensu appellentur. Et quidem simile ueri est, eos qui sub meridie habitant, primos à terra fuisse homines genitos. Nam solis calore terram quæ humida erat arefaciente, atque omnibus uitam dante, decens fuit locum soli propinquiorem primò naturam animantium tulisse. Asserunt autem, deorum apud eos cultum primitus adinuentum. Sacra insuper, pompas, celebritates, aliaque quibus dijs honores impenduntur, ab eis fuisse reperta. Qua ex re ipsorum in deos pietate religioneque inter omnes uulgata, uidentur Aethiopum sacra dijs admodum grata esse. Huius rei testimonium afferunt antiquissimum ferè ac celeberrimum apud Grecos poëtarum, qui in sua Iliade Iouem reliquosque unà deos introducit in Aethiopiam tum ad sacra quæ eis de more fiebant, tum ad odorum suauitatem commigrantes. Dicitur etiam Aethiopas

suæ

A suæ erga deos pietatis præmium tulisse, quòd nunquam ab externis regibus subacti sunt. semper enim liberi permansere. Etenim cũ plures magnis copijs apparatuq; aduersus eos profecti sint, nullus tamẽ eorum imperio potitus est. Cambyses quippe maximis uiribus Aethiopas aggressus, & exercitũ amisit, & ipse periculum subijt uitæ. Semiramis & consilij magnitudine, & rerum gestarum fama excellens, cum Aethiopiam intrasset, desperatione rerum subitò abscessit. Hercules quoq; et Dionysius uniuerso peragrato orbe, solos Aethiopas etiam Aegypto conterminos, tum propter eorũ in deos cultũ, tum quia inexpugnabiles uidebantur, intactos reliquere. Asserunt insuper Aegyptios eorum colonos esse, colonia ab Osiride deducta. Quinetiam Aegyptum olim non terram firmam habitabilemq;, sed mare ab orbis exordio extitisse: eam, limo postmodum Nili inundatione ex Aethiopia aduecto, exaggerata à flumine terra paulatim continentẽ factam. quod in ostijs fluminis conspici licet. Annis enim singulis noua materia inundatione Nili ostijs apposita, cedit pelagus ob cumulos terrę superinductæ. Ita regio omnis incrementũ ab Aethiopia ex terra allata cepit. Plurimæ etiã leges ab Aethiopibus sunt ad Aegyptũ translatæ, colonis maiorũ seruantibus instituta. Nam reges deos existimare, sepulchrorumq; pręcipuum studium habere, aliaq; eiusmodi plura ex Aethiopum disciplina profecta sunt. Statuarum insuper magnarum usum, ac literarũ formas ab Aethiopibus acceperunt, cum Aegyptij literis utantur proprijs. Has quidem uulgò discunt omnes: has uerò quas sacras appellant, soli sacerdotes norunt, à parentibus eorum priuatim acceptas. Apud Aethiopes ijsdem omnes figuris utuntur. Sacerdotes uerò apud utranq; nationẽ eundem ordinem habent. Purè enim casteq; ad cultum deorum accedunt utriq;, similes ferentes stolas, eiusdemq; figuræ sceptrum, in aratri formam, quo & utuntur reges. Pileos etiam oblongos gestant, circa finem umbilicũ habẽtes serpentibus, quos aspidas uocant, circumuolutos: monumentum insigne, eos qui contra regem insurgere audeant, mortiferis morsibus subesse. Plura alia de illorum antiqui

B tate dicuntur, Aegyptiorumq; colonia: de quibus scribere haud operæprecium uidetur. Sed de Aethiopũ literis, quas Aegyptij sacras uocãt, ne quid de priscis rebus omittatur, dicendum. Sunt Aethiopum literæ uarijs animantibus, extremitatibusq; hominum, atq; instrumentis, sed præcipuè artificum, persimiles. Non enim syllabarum compositione aut literis uerba eorum exprimuntur, sed imaginum forma, earum significatione usu memoriæ hominum tradita. Scribunt quidem accipitrem, crocodilum, serpentem, hominis oculum, manus, faciem, & cætera eiusmodi. Accipiter rem denotat citò factam: quoniam hæc aliarum fermè omnium auis sit uelocissima. Transfertur hæc nouatio ad domesticas res, quæ uelociter fiant. Crocodilus malum significat. Oculus, iustitiæ seruator, & totius corporis interpretatur custos. Reliquarum corporis partium, dextera manus digitis passis libertatem designat, sinistra uerò compressis tenacitatem atq; auaritiam. Eodem modo & cæterarum corporis partium figura atque instrumenta certum aliquid notabant. Quæ memoria hominum lõgo usu ac meditatione obseruata, e uestigio quid ea exprimerent, internoscebãt. Aethiopum leges quędam non parum ab reliquarum gentium legibus, maximè uerò circa regum electionem, differunt. Nam sacerdotes optimos ex seipsis eligunt. Quẽ uerò ex eis Deus more quodam bacchantium circùm delatus cepit, hunc regem populus creat: statimq; flexis genibus, quoniam sit diuina prouidentia datus, ut Deum honorat. Assumptus in regem, uitam ducit statutam legibus, omniaq; agit iuxta patrios mores: neq; præmio neq; pœna afficiens quenquam, præter traditam à superioribus legem. Mos est illis, neminem subditum, etiam damnatum, morte punire: sed quidam ex lictoribus præferens mortis signum ad reum mittitur, quo accepto reus domum abiens sibi mortem consciscit. Commutare

mortem exilio, ueluti mos est apud Græcos, nephas habetur. Ferunt quendã A
misso ad se mortis signo, cogitasse ex Aethiopia fugere: quod præsentiens mater, zona ad filij collum posita, nequaꝗ manibus reniti ausum, ne suis dedecori esset, strangulasse. Sed præter omnium opinionē mirandum uidetur, quod fertur de regum morte. Nam qui in Meroë sunt circa deorum sacra cultumꝗ dediti sacerdotes, & hi quidem maxima apud omnes pollent autoritate: cum eis uisum fuerit, regi nunciant ut mortem oppetat. Ita enim deorum iubere responsa, neꝗ fas esse immortalium uoluntatem à mortali homine contemni. aliasꝗ addunt rationes, quibus ex uetere obseruataꝗ consuetudine uoluntariam regi suadeant mortem. Et sanè superiores omnes reges, sacerdotibus, nō armis neꝗ ui coacti, sed ipsa uicti superstitione, spōte paruerūt. At Ptolemæi secundi tempore rex Aethiopū Ergamenes Græcis doctrinis philosophiæꝗ deditus, hunc primus morem spreuit. Vsus nanꝗ prudentia rege digna, cum militibus in Auatum, ubi templum aureum erat Aethiopum, profectus, sacerdotibus omnibus interemptis, ueteriꝗ consuetudine abolita, pro uoluntate regnum tenuit. Consuetudinem quam seruant regis amici, quamuis mirabilem, tamē permanere ad hoc usꝗ tempus dicunt. Moris enim asserunt Aethiopibus fuisse, ut siquando rex aliqua corporis parte ex quauis causa debilitaretur, domestici omnes sponte sua eandem partem debilitarent. Turpe etenim existimabant, rege claudo nō & omnes claudos amicos esse. Et quidem absurdum uidebatur: cum uerè sit amicitiæ, ex rebus aduersis amicorum dolere, lætari secundis, non & corporis quoꝗ doloris amicos participes esse. Ferunt quoꝗ consuetudinis esse, amicos ultro in regis morte uita defungi, existimantes eum interitum gloriosum, ueræꝗ amicitiæ testem. Ideo haud facile est Aethiopibus aduersus talem amicorum consensum insidias parare: cum & rex & amici uno animo communi eorum consulant saluti. Hæ leges apud eos Aethiopes qui metropolim ac insulã Meroën uicinaꝗ Aegypti loca incolunt, seruantur. Sunt & alia genera Aethiopum admodum populosa: quorum hi utrasꝗ Nili ripas insulasꝗ in Nilo sitas habitant, hi Arabię sunt proximi. Alij mediterraneas tenent regiones uersus Arabiã sitas. Horum pars maior, maximeꝗ iuxta fluuium inhabitantes, colore nigri sunt, facie similes, capillis crispis, syluestres fermè omnes, atꝗ aspectu efferi, corpore robusto, ungues protensos habentes, feris similes, absuntꝗ à mutua humanitate plurimũ, uocem pronunciãt acutam. In cæteris quę ad uictum spectant, nihil domestici humaniꝗ habent: plurimum à nostris moribus differentes. Arma ferunt hi quidē scuta ex corio crudo bouis, ac paruas hastas: hi præacutas sudes: quandoꝗ ligneos quatuor arcus cubitorum, quibus sagittant, altero protenso pede. Consumptis sagittis, sudibus pugnant. Armant insuper usꝗ ad certam ętatem fœminas, quibus ut plurimum moris est æreum circulum in labijs ferre. Vestibus quidam minimè utuntur, uitam per omnem nudi: expositiꝗ solis ardoribus, nulla re præterquã quæ casu se offert, adiuuantur. Nonnulli pecudum caudas, pudendis uelamen femori circundant. Alij pecorum uestiuntur pellibus. Sunt qui subligaculis, quæ ex capillis cōtexunt, usꝗ ad medium corpus cooperiantur. Non enim oues eorũ (ita fert regio) lanam habēt. Cibis utuntur quidam herba, quę in aqua sua sponte circa stagnantia ac paludosa orit loca: quidam arborum fructibus, quibus etiam corpora ab æstu meridiano circundant. Alij sesamum & lotum serunt. Sunt qui teneras arundinum radices edant. Plures arcu exercitati, auibus occisis famem sedant. Magna pars pecorum carnibus, lacte, caseo uitam ducunt. De dijs, qui superiores accolunt regiones, dupliciter sentiunt. Nam quosdam eorum opinantur sempiternos atque incorruptibiles esse, ueluti Solem, Lunam, & uniuersum Mundum. quosdam uerò putant mortalis naturæ participes: sed propter uirtutem, & in homines benefacta, honores immortales fuisse sortitos.

Isidem

A Isidem nanq;, Pana, Herculem, Iouem præcipuè colunt, existimãtes multa ab his hominum generi beneficia impensa. Quidam Aethiopum nullos censent esse deos: ideóque solem orientem ut hostem, in loca palustria fugientes execrantur. Moribus circa mortuorũ funera sunt uarijs. Nam hi defunctos in flumen proijciunt, existimantes id optimum sepulchrum esse. Hi circundatos uitro diu seruant, ne eorum aspectus sit posteris ignotus: néue in obliuionem incidant domesticorum. Alij in urnis fictilibus condentes, circa templa sepeliunt: per quos maximum habetur præstitum iusiurandum. Regna tribuunt, hi quidem melioribus, arbitrati fortunæ dona utraq; & monarchiam & uirtutem esse. Alij bonos pastores in regnum assumunt, tanquam eos qui rei optimæ curam habeant. Quidam ditioribus, ut qui suis facultatibus soli cæteris opitulari queant, regnum mandant. Nonnulli fortitudine præstantes eligunt reges, putantes eum qui bello plurimum possit, solum imperio dignum esse. Eius iuxta Nilum oræ quę Libyam respicit, quædam portio pulchritudine ceteras superat, uarias ad usum uitæ res copioseq; afferens. Ad euitandos uero ardentes solis æstus, paludes aptissimum refugium habet. Qua ex re is locus à Libycis atq; Aethiopibus sæpius bello lacessitur. Ipsi quoque accolæ mutuis decertant bellis. Accedũt ad eos ex superiori plaga elephantes, allecti (ut quidam tradunt) fertilitate loci, pastusq; suauitate. Paludes enim mirandæ à ripis fluuij manant, in quibus multi uarijq;, ut alga, arundinesq;, nascuntur cibi: quos cum degustant, libenter in his locis morantur: consumentesq; ut plurimum nutrimenta hominum, eos compellunt ad alia loca fugere. At ipsi, utpote pastores, in tabernaculis habitantes, fertiliores agros suam patriam esse putant. Elephantes autem mediterranea aridaq; loca procul ab aquis linquũt, pascuorum inopia. nam tum æstus magnitudine, tum raritate fontium pauca ibi nascuntur. Tradunt quidam, in desertis ac efferis locis serpentes, qui cum elephantis propter aquas pugnẽt, magnitudine numeroq; ad mirabiles esse. Cõplicant enim corpus assurgentes: annixiq; uiribus, elephantorum crura con-
B nectunt pluribus spiris, adeò arctè, summaq; ui, ut spumantes bestias natura graues ad casum compellant: tum plurium concursu facto, bestiam haud facilè mobilem depascuntur. omissis inde elephantis, ad assuetos uertũtur pastus. Dicunt hos serpentes loca fugere campestria, habitare autem inter longas cõualles in altis speluncis, neq; assuetos tutosq; deserere locos: natura q̃d cuiq; ad tutelam conferat, singula animantia docente. Et de his Aethiopibus hactenus. Nunc pauca de autoribus, qui de Aegyptijs atq; Aethiopibus scripsere, sunt nobis dicenda. Horum nonnulli, famæ, & quidem mendaci, credentes, quadam scribendi uoluptate seducti, nullam merentur fidem. Agatharchides quippe Cnidius in secundo rerum Asiaticarum, ac Artemidorus Ephesius in octauo geographię libris, nonnulliq; alij qui in Aegypto habitantes historias edidere, in plurimis eorum quæ retulimus, conueniunt. Et sanè nos quo tempore ad Aegyptum uenimus, plurium sacerdotum consuetudine usi, cum senioribus quoq; nonnullis qui ex Aethiopia aduenerant collocuti, ab his diligenter rerum ueritatem scrutati sumus: multaq; ab historicis falsò scripta deprehendentes, ea in quibus conueniebant, literis mandauimus.

DE AVRO QVOD IN EXTREMIS Aegypti effoditur, deq; eius præparationis artificio. Cap. II.

NVnc Aethiopes, qui meridiem uersus & rubrum mare incolunt, referemus. Verùm prætermittendum nobis non uidetur, quomodo aurũ apud Aegyptios reperitur. In Aegypti finibus qui ad Aethiopiam & Arabiã uergunt, loca sunt metallorũ feracia, ex quib. magno cum labore atq; impensa aurum educitur. Nam terra nigra natura, meatus ac uenas habet marmoris albissimi,

albiſſimi, & quod ſuper omnem luceat ſplendorem. Huic operi qui præſunt, magna hominum copia ad excudendum aurum utuntur. Aegypti enim reges, crimine damnatos omneis, ac ex hoſtibus captos, inſuper ob aliquam falſam calumniam aut regum iram in carcerem detruſos, auro effodiendo deputant, ſimul ſumpta facinorum pœna, & magno quæſtu ex eorum labore percepto. Illi compedibus uincti, magnus hominum numerus, abſq; ulla intermiſſione die nocteq; exercentur, nulla neq; requie conceſſa, omniq; ablata effugiendi facultate. Nam barbari milites diuerſa inuicem lingua, eorum cuſtodiæ præſunt: quorum nullus, ſermonis commercio ſublato, aut precibus aut amore poteſt corrumpi. Ex terra quæ fuerit duriſſima, plurimo igni decocta, aurum extrahitur. Molliorem petram, & quę mediocri labore frangitur, ferro effodiunt infinita ferè hominum milia. Qui auri uenas diſcernit, præcedit operarios, oſtendens quę effodiant loca. Monſtratum lapideum marmor, robore corporis præualidi, non arte, ſed magna ui cuneis ferreis proſcindunt. Cuniculos uerò agunt non rectos, ſed quò ſplendentis auro marmoris natura ducit: cum propter uarios flexus circuitusq; obſcuri exiſtant. Lumen opifices ante frontem præferentes, ſaxa magno conatu in fruſta exciſa, in ſolum deijciunt. Ab hoc labore nunquam conquieſcunt, contumelijs uerberibusq; ad continuum opus coacti. Impuberes pueri in duas partes diuiſi, hi quidem proiecta fruſta minutatim ſcindũt, hi uerò efferunt. Qui annum trigeſimum excedunt, ſumpta ab his ad menſuram conciſa fruſta, in lapideis uaſis ferreo malleo ad erui magnitudinē terunt. Ea deinceps in molas, quæ plurimæ ſunt, cõiecta, fœminæ ſeneſq; duo aut tres ad molam poſiti uſq; ad farinæ modum contrita molunt. Nota omnibus horum corporis illuuie, neq; ueſte ulla operiente pudenda, nemo eſt quin eo aſpectu fœdo tetroq; motus, tantæ miſereatur calamitati. Sed nulla pietas, nulla requies, nulla uenia illis datur, ſiue æger ſiue febricitans, ſiue ſenes, ſiue fœminæ debiles fuerint: ſed plagis omnes ad continuum opus coguntur, quoad miſeri ex debilitate deficiant. Sunt qui timore futuræ uitæ, quam præſenti putant pœna deteriorem, mortem uitæ pręferant. Demum opifices ad molam cõtrita, in latis tabulis paulo accliuioribus ponentes, iterum aqua iniecta marmor terunt. Eo modo terra defluente, aurum ex grauitate in tabulis remanet. Hoc ſæpius iterãtes, manibus aurum fricant. Deinde raris ſpongijs terram mollem exprimunt, quoad uelut arena aurea reddatur. Alij poſtremò operarij pondere ac menſura in ollas fictiles conijcientes, ſuperaddunt certa menſura plumbum, algam maritimam, furfureq; hordeaceum. His ad proportionem compoſitis, ollas luto diligenter liniunt. Deinceps quinq; continuis diebus noctibusq; in fornace decoctum, rebus cæteris conſumptis, ſolum aurum purum in uaſis reperitur, parum priore pondere imminuto. Hoc labore induſtriaq; in Aegypti extremis aurum paratur. Sanè ipſa nos palàm docet natura, aurũ inuentione laborioſum, cuſtodia difficile, quæſtu anxium eſſe, uſu inter uoluptatem ac dolorem conſtitutum. Horum metallorum inuentio uetuſta eſt, ab antiquis regibus reperta.

DE IIS QVI MARITIMA LOCA Arabiæ incolunt, & quæ ad Oceanum ſita uerſus Indiam loca uergunt: ubi deſcribuntur ſingulatim nationes, & quibus legibus utuntur: & quam ob cauſam multa de eis uariè feruntur, minimeq; fides illis præſtetur. Cap. III.

NVnc de his quæ Arabici ſinus littora, Troglodytaſq;, ac Aethiopiã quę meridiem notumq; reſpicit, incolunt gentibus, dicemus. Exordiemur autem ab eis quos Ichthyophagos uocant, qui littus habitãt Carmanium, Gedroſiumq;, extremum uſq; Arabici ſinum, longa ſanè intercapedo, ac duobus

Epiris,

A Epiris, altero in exitu sub felicem Arabiam, altero sub Troglodyticam oram clausa. Horum barbarorum quidam nudi per omnem uitam degentes, uxores filiosq; omnes communes habent, bestijs similes: ut qui neq; uoluptatis neq; doloris ullum nisi naturalem sensum percipiant, neq; turpis neq; honesti discrimen norint. Habitacula habent nō longè à mari iuxta promontoria: ubi non solum profundæ cauernæ, sed conualles immēsæ, & angustæ speluncæ existunt, egressu ipsa natura difficili, ac tortuoso. Harum, tanq; ad eorū usum natura factarū, aditus incolæ magnorū congerie lapidum obsepiunt, qua ueluti retibus capiātur pisces. Maris enim fluxu, quod bis diebus singulis circa tertiam ac nonam horam accidit, oras littori propinquas inundante, aqua in immensum excrescens, opertis locis omnibus innumerā sortem diuersorū piscium secum in continentē defert. Qui cum in diuersa loca cibi gratia diuertant, refluente mari, aqua uerò per lapides effluente, pisces in sicco destituuntur. Quos incolæ cum uxoribus puerisq; concurrentes capiunt. Accedunt autem per cœtus diuisi Barbari, ad sua quisq; loca, cum clamore uasto, ueluti improuisam quandam uenationē nacti. Mulieres puerìq; minores ab se captos pisces in terrā proijciunt. Qui corpore uigent, magnorū piscium capturæ uacant. Traducuntur aūt à mari non solum scorpij, murænæ, & canes, sed marini uituli, uariaq; piscium genera, et nomine & forma ignota. Has marinas beluas non armis expugnant, sed caprarū cornibus præacutis, saxisq; in aciē abruptis cædunt. Etenim necessitas naturam instruit: quæ temporibus parens, se ad id quod usui esse uidetur, accommodat. Captos uarij generis pisces supra petras ad meridiem sitas, nimioq; solis incensas æstu, ponunt, pauloq; pòst reuoluunt: tum ad solem decoctos, perq; caudam apprehensos quatiunt. Omni excussa carne, spinas ad certum proijcientes locū, in magnum aceruū cumulant, certo postmodum usui, de quo postea scribemus, futuras: post hæc carnes piscium in concauo saxo pinsunt, admistoq; paliuri semine cibū conficiūt sibi suauissimū. Nam sic immixtas carnes in modum longioris lateris formāt,

B ad solemq; paulo desiccatas, sedentes cum uoluptate edunt, nō quidē ad certā mensurā aut pondus, sed ad satietatē, prout cuiusq; fert libido, & edendi appetitus. Habent enim semper uelut è penu promptū hunc cibū, tanq; Neptuno pro Cerere uictū illis subministrante. Quandoq; uerò maris tempestate adeò littori proxima loca multis diebus inundantur, ut nulla detur piscandi facultas. Quo tempore cibi penuria conchas legunt permagnas: quarum testa saxis attrita, interiori carne cruda sapore ostreis persimili uescunt. Vbi uerò tēpestas uentorū ui diutius perseuerat, cōchæq; deficiunt, ad ossa confugiūt iam cumulata. Ex his tenerioribus recentioribusq; electis, quæ dentibus possunt, mandunt. Duriora edunt saxo contrita: nil brutis animantibus dissimiles. Et ossibus quidem, ut diximus: piscibus aūt miro quodā modo, ultra q̄ quis existimaret, utunt. Nam eorū capturæ quatuor diebus continuis intenti, epulant palàm cum lætitia, cantuq; absono omnib. inuicem cōgratulantibus. Deinde mulieres ut quanq; quis forte incidit, cognoscūt, prolis causa, omni cura ob ciborum qui prȩsto sint copiam uacui. Quinto die ad fontes pergunt, potus gratia: ubi aquæ dulces fluunt, ad quas pastores greges atq; armenta potum ducunt. Eorum profectio haud dissimilis est armentis boum, omnibus simul uocem uelut incōditum sonū tollentibus. lactantes infantulos matres in ulnis ferunt, repulsos à lacte patres. Qui quintum excedunt annum, cum parentibus magno cum gaudio, ut qui sua sponte uictum quærant, proficiscuntur. Natura eorum incorrupta, famem sedare, maximum ducit bonum, nullam aduentitiam uoluptatem quærens. Cum pastorum aquationibus appropinquāt, repleto aqua uentre uix regredi queunt, potu graues: eaq; die nihil edunt. iacet quisq; aqua plenus, distentusq;, similis ebrio: postera die denuò ad capiendos pisces redeunt. Ita eorum uita per omne tempus transacta, ob simplicē uictū

rarò in morbos incidunt. Breuioris tamen quàm nos sunt uitæ. Hæc eorum qui intra sinum habitant, uiuendi norma. At illorũ qui extra sinum sunt, multo est mirabilior, ut qui nunquam bibant, & natura ab omni semoti sint passione. Hi procul à terra habitabili tanquam in loca deserta à fortuna eiecti, piscationi dant operam. Humida non appetunt: pisces edunt semicrudos: non quò sitim effugiant, sed feritate quadam eo contenti uictu, quem à fortuna sortiti sunt. Felicitatem summam putant his carere rebus, quæ dolorem possent egentibus afferre. Id uerò mirabile, & quod uix credi queat, quòd nulla mouentur animi passione. Ab Aegyptijs mercatoribus qui per rubrum mare iuxta ea loca nauigant, etiam nunc eadem quæ nos scribimus, de his referuntur. Tertius quoq; Ptolemæus, cupiẽs elephantos qui in eis sunt locis uenari, quendam ex amicis Simmiam nomine ad speculandam eam regionem misit. Hic diligenter scrutatus singula, ut Agatharchides Cnidius refert, ait gentem hãc Aethiopum qui absq; passione uiuunt, nullo uti potu: ut quem non appetant natura: neq; nauigantium sermone, aut appropinquantium externorũ aspectu moueri: sed respicientes tantum immobiles stare, absq; ullo, ac si neminẽ uiderent, sensu. Si quis ense educto eos percusserit, non diffugiunt, & uerbera & iniurias perferentes: neq; quisquam alterius uulnere aut damno mouetur: sed sæpius filios aut uxorem ante oculos interfectos absq; ulla passione respiciunt, nullum neq; iræ neq; misericordiæ signum ostendentes. Deniq; omnia mala quieto animo perferunt, aspicientes solum ad percutientes, ac ad singula mouentes caput. Ferunt eos præterea sermone carentes, nutu manibusq; significare quibus egeant, & quæ uelint. Quod uerò quis miretur magis, marini uituli inter hos uersantur, piscium capturæ uelut homines intenti. Simili studio cubilia, partusq;, & natorum tutelam hæ gentes unanimi consensu paceq; curant, nullo externo animanti infestæ. Quod uitæ genus, licet mirabile, à priscis olim temporibus ea gens seruauit, siue ita longo tempore assueta, siue coacta necessitate. Habitaculis non ijsdem quibus Ichthyophagi utuntur, sed diuersis habitant modis. Quidam in speluncis diuersoria habent ad Arctum B positis: in quibus tum umbra tum spirans aura eos ab æstu solis tutatur. Nam quæ ad meridiem loca spectant, fornacibus ex nimio æstu similia, accessum ad ea adimunt. Qui sunt uersus Arctum, ex costis cetorum incuruis, quas mare plurimas effert, ex utroq; positis latere, colligatisq;, quas maris alga operiunt, habitacula sibi extruũt ad euitandos æstus, natura sibi artem ex necessitate ad se tuendam reperiente. Est & tertius apud Ichthyophagos habitandi modus. Arbores quædam iuxta littus plurimæ nascuntur, imminentes mari. Has frequentibus folijs, fructu uerò simili nuci castaneæ, simul connectentes, umbracula sibi constituunt: ubi in littore pariter & mari commorantes, uitam agũt, tum solem effugientes arborum umbra, tum cõtinua maris unda, uentorũq; aura æstum mitigante. Quartum habitaculorum modum ingens iuxta littus tumulus efficit: qui priscis olim temporibus ex maritimis herbis, arenaq; maris fluctibus immixta editus, instar mõtis excreuit, adeò firmus, solideq; compactus, ut in eo oblongas effodiant speluncas: in quibus commorantes, maris refluxu prodeant ad piscíũ capturam: fluxu, ad speluncas confugientes, epulantesq; quos ceperant pisces. Mortuos in mare projciunt inundationis tempore, sepulchra suis corpora piscium præbentes. Vnum ex Ichthyophagis genus eas habet habitationes, ut qui eiusmodi diligenter res inuestigare uelint, satis addubitare cogantur. In promontorijs enim præcipitibus undiq; ac prealtis habitant nonnulli, ad quæ impossibile fuit quenquam in principio adire: Pars mari proxima ne pediti quidem est accessibilis. Nauibus non utuntur, cum sit ignotus illis earũ usus. Ita fateamur oportet, illos esse loci aborigenes, neq; aliunde generis, sicut quidam naturales senserunt, principium cepisse. Verùm cum horum cognitio difficilis nobis sit, nil prohibet multa pollicẽtes in pau-

A in paucis uera sentire: & quæ uerbis similia uero audientibus persuadentur, quandoq; longe à uero abesse. Nunc eorum quos Chelonophagos dicunt, uita recenseatur. Sunt in Oceano insulæ iuxta continentem numero plures, sed paruæ, humilesq;, nullo neq; domestico neq; agresti fructu. In his, quoniam fermè contiguæ sunt, nulla fit tempestas, aut fluctuum maris inundatio. Inter has magnus habetur testudinum numerus, quæ eò confugiunt ob maris tranquillitatem. Noctu in profundo commorantur, intentæ cibo. Die inter insulas diuertentes iacent, respicientes ad solem, inuersisq; nauiculis piscatorijs aspectu similes. excellunt enim magnitudine præcipua inter marinas conchas. Barbari insulas incolentes, interdiu paulatim, ne sentiantur, uersus testudines natant. Eas adorti quidam ab uno latere ad terram premūt: quidam à reliquo sursum leuant, quò reddant resupinas, ne uertere se, ne'ue effugere queant. Tum longa reste per caudam ligatas, nando ad terram deducunt. In insula expositis, omnia interiora paruo tempore ad solem adusta comedūt. Testa, quæ concaua est, tum ueluti cymba ad continentē nauigant, tum pro aquæ receptaculo, tum pro tentorijs utuntur: quibus natura admodum opitulata est, ut una res uario usui accommodaretur. Cibo enim, uase, domo, naui, uitam illorum adiuuāt. Haud procul ab his littus inhabitant, uitam incultam ducentes Barbari. Nutriuntur enim ex cetis è mari ad littus eiectis, quorum magnitudine quandoq; abundè epulantur: quandoq; illis deficientibus, torquētur fame: coguntúrq;, cum cætera consumpta sint, algam & extrema costarū mandere. Hæc fertur Ichthyophagorum uita. Littus quod ad Babyloniam spectat, contiguum est regioni domesticæ, & plantis plenæ. Tanta uerò inest piscium multitudo, ut incolis nunquā eorum desit copia. Nam prope littus frequentes infigunt humi calamos, adeò inuicem connexos, ut retia aspicientibus in littore uideantur. In his sunt plurimi aditus, qui ostijs ita ut in utranque uoluantur partem, clauduntur. Maris fluxus ad terram delatus, aquæ impetu ostia impellens aperit, refluxus claudit. Singulis igitur diebus ex maris in-
B undatione pisces contingit ad terram per portas deduci: qui refluente aquā ostijs clausis humi in sicco remanent, tanto persæpe numero, ut cumulum salientium piscium diceres. Hi & copiam uiuendi, & haud paruū uectigal præbent. Quidam circum ea loca habitantes (regio enim omnis plana atq; humilis est) fossas à mari ad eorum usq; uillas pluribus stadijs ducunt: ostiaq; ex uiminibus facta in imo fossæ statuunt, quæ fluente mari aperiuntur, clauduntur refluente. Igitur remeante per ostiorum raritatem aqua deprehensos pisces in fossa sinūt, quoad ceperint quos uelint. Nunc ad reliquos transeamus. In Aethiopia quæ supra Aegyptum est, iuxta fluuium quem Astapam uocāt, inhabitat gens quam Rhizophagos uocant. Radices enim arundinū quas ex propinquis locis effodiunt, magna cura lauantes barbari, lapidibus terūt, quoad molles factæ cohæreāt: deinde placentas ad modum lateris quantum manus capit factas, atque ad solem decoctas mandunt. Quem solum cibum cum per omnem uitam suauem atq; affatim habeant, eoq; pacem continuam inuicem seruent, cum leonibus tamen bellant. Nam aëre circùm æstu feruente, è deserto leones ad eos egrediuntur, & umbræ causa, & ut minores uenentur feras. Ad hos Aethiopes ex paludibus exeuntes, multi pereunt, tum inferiores uiribus, tum deficientibus quibus se tutari ualeant, armis. Et iamdudum ea deleta esset à leonibus natio, nisi natura eis sponte præsidium tulisset. Nam sub ortum Canis, mirabilis atq; innumera nullo agitata uēto culicum multitudo ad ea loca aduolat. Homines ad paludes confugientes, minimè lædunt: leones abire ex his regionibus compellunt, tum morsu, tum uocis sono territos. His sunt Hylophagi, Spermophagiq; qui appellantur, propinqui. Quorū hi quidem fructus qui æstate ex arboribus decidunt colligentes, absq; labore edunt: reliquo tempore herbam in umbrosis nascentem locis decerpunt, quæ uitæ

subuenit egestati. Hylophagi uerò cum filijs uxoribusq; ad loca campestria A
accedentes, arbores ascendunt, ac teneras ramorũ summitates auferunt. Tantam aũt ex continuo usu ramos ascendendi peritiam habent omnes, ut, quod incredibile uidetur, de arbore in arborem uelut aues prosiliant, ascendantq; tenues absq; periculo ramos, macilentia leuitateq; corporis nixi. si quando pedes labantur, manibus ramis cõprehensis se à casu uindicant. quod si fortè deciderint, nulla in re propter leuitatem corporis læduntur. Ita ramis tenerioribus dente exesis, uentrem farciunt. Hi semper incedunt nudo corpore, communesq; uxores ac liberos habent. Pugnant inuicem pro locis, armati baculis aduersus alios, ac dominantes uictis. Moriuntur ut plurimum fame, cum deficiente uisu corpus priuetur eo sensu quo cibum quærebat. Reliquam circà regionem Aethiopes tenent qui Gymnetæ dicuntur, numero haud multi, uita ab reliquis diuersa. Syluestrem enim incolentes patriam, & penitus asperã, rarisq; aquarum fontibus, super arbores ferarum timore dormiunt. Sub auroram ad aquarum decursus armati prodeuntes, se abscondunt inter arborum frondes. Sub æstum uerò solis agrestes boues, pardalesq; ac uaria ferarum genera tum caloris tum sitis impatientia ad aquas potus causa confluunt. Repletas grauesq; aqua bestias, Aethiopes, cum haud facilè moueri possint, ex arboribus descendentes adoriunt: ac lignis adustis saxisq; & sagittis occisas, perq; cœtus diuisas edũt. Aliquando uerò, quamuis perrarò, & ipsi à ualentiori bestia interficiuntur. Sed multas ipsi dolo & arte ualentiores beluas capiunt. Siquãdo desint animalia, antea captorum pelles madefactas remotis pilis ad ignem leuem ponũt, dispartitasq; singuli auidè ad satietatem sumunt. Impuberes pueros exercent ad certum signum iacere, solis cibum præbentes ijs qui signum tetigere. Ideo iaculatores optimi euadunt, urgente fame. Ab hac regione qui occasum uersus plurimum distant Aethiopes, cum elephantis certant. Habitantes enim in syluestribus & arboribus refertis locis, elephantorum ingressus atq; exitus ex præaltis arboribus obseruant. Multos unà incedentes non aggrediuntur, omni spe uincendi remota. Singulis inijciunt manus, mi- B
rabili audacia freti. Nam cum incedens bestia arbori propinquat, in qua speculator occultus latet, ex ea desiliẽs, manibus apprehensa cauda, pedibusq; ad dextrũ femur oppositis, securi, quæ ex humero pendet, leui, ut quæ unica manu tractari queat, & acie acutissima, dextera manu apprehensa, neruos dextri poplitis crebris ictibus amputat: sinistra manu regens agile corpus, beluæ conatus magna uelocitate effugit. In eo nanq; certamine uersatur utriusque salus, mortis discrimine in alterius uita posito. Elephas neruis abscissis, quandoque, quia haud facilè se uertere potest, inclinatus in latus saucium, in terram cadit, Aethiopemq; secum trahens interficit. Quandoque ad arborem aut saxum hominem allidens, ipso pondere, quoad animam exhalet, comprimit. Quidam elephantes dolore moti, cum insidianti obesse nequeant, diffugiunt per campos, quoad continuis securis ictibus ab insidente cæsi decidant. Tum concurrunt Aethiopum cœtus, & adhuc uiuẽtis bestiæ posterioris partis carnes abscissas edunt. Nonnulli ex propinquis incolis absq; ullo discrimine elephantos arte superant. Consueuit hoc animal cum à pascuis plenum redit, dormitum proficisci, plurimum natura ab reliquis quadrupedibus diuersa. Non enim genu corpus flecti ad terram potest, sed arbori hęrens dormit. Arborem elephantis adhæsione tum attritã, tum sorde plenam aduertentes incolę, iuxta humum secant, ut tamen non nisi impulsa cadat. Deinde sui accessus uestigia ad ea loca delent, subitò abeuntes, priusquam bestia ad somnum redeat. Elephas uesperi cibo plenus ad notum cubile profectus, omniq; mole sectę hærens arbori, statim unà cum ea ad terram prosternitur. Resupinus tota nocte iacet, cum se erigere nequeat. Aethiopes die ad locum accedentes, absq; periculo bestiam occidunt, tabernaculisq; ibidem erectis moram trahunt, quoad
animal

A animal ſit abſumptum. Harum gentium quæ partes ad Heſperum pertinẽtes habitant, Aethiopes ſimi ad meridiem ſpectãtes, Struthophagi cognominantur. Eſt apud eos auium ſpecies natura terreſtribus animãtibus mixta, unde et aues ceruinæ nominatæ ſunt. Hæ magnitudine ſunt magni cerui, collo oblõgo, rotundis lateribus atq; alatis, capite tenui oblongoq;, cruribus ac iuncturis firmiſſimis, fiſſo pede. Altè uolare propter grauitatem nequeunt. Verùm ocyſſimè ſummis pedibus terram tangentes, præſertim cum flans uentus alas ueluti nauem extentis uelis impellit, currunt. Venatores feriunt lapidibus fermè lateris magnitudine, pede iactis. Ceſſante uento alarum pręſidio deſtitutę, curſuq; uictæ prehenduntur. Harum cum magna ſit multitudo, uarijs artibus plurimas barbari facileq; capiunt: & carnes quidem edunt, pellibus uerò pro ueſtibus utuntur, ac lectis. Ab ijs uerò quos ſimos Aethiopes dicunt, ſæpius uenatione laceſſitæ, roſtris ſe tuentur: quæ cum magna ſint, & ad incidendum apta, magno ſunt incolis uſui, cum haud parua habeatur horum animantium copia. Haud procul ab his abſunt Acridophagi, deſerto cõtermini, homines paulo cęteris breuiores, macilenti, ac ſupra modum nigri. Veris tempore Zephyrus ac Libycus uenti infinitum penè locuſtarum ex deſerto ad eos deferũt numerum. Hæ permagnæ ſunt, ſed colore alarum turpi ac ſqualido. Aethiopes ad id aſſueti, in quandam latã longamq; multis ſtadijs conuallem plurimũ materiei ex propinquis locis ingerunt. Cum ſuo tempore locuſtarum tanquã nubes à uentis ſupra uallem defertur, materiem cõgeſtam, omnemq; loci herbam antea ſucciſam incendunt. Locuſtæ deſuper uolantes ingenti fumo enectæ, paulum ultra uallem ad terram tanta decidunt copia, ut uictũ omni genti abundè præbeant. Has enim ſale, quod regio plurimũ fert, ſuperinfuſo, diutius ſeruant, cibum guſtu eis ſuauem. hic eſt ſolus eorum per omne tempus locuſtarum uictus. Neq; enim pecora nutriunt, neq; piſces edunt, procul à mari poſiti: neq; ullum aliud uitæ adminiculum habent. Corpore leues ſunt, ueloces curſu, & uitæ breuis, ut qui longiſſimè uiuunt, quadrageſimum non excedant annum.

B Finis eorum non ſolum mirabilis eſt, ſed etiã incredibilis. Nam propinquante ſenecta, pediculi alati, nõ ſolum uiſu uarij, ſed ſpecie horridi ac turpes in corporibus nati, uentrem primò, tum pectus, deinde totum corpus paruo tempore exedunt. Qui morbum patitur, primùm ueluti ſcabiei cuiuſdam pruritu allectus, corpus ſcalpit, uoluptate ſimul & dolore perceptis. Deinde exorientibus pediculis, ſimul effluente ſanie, morbi acerbitate ac dolore percitus, unguibus corpus magno cum gemitu lacerat. Tanta uerò uermiũ copia effluit, alijs ſuper alios tanq; ex perforato uaſe ſcaturientibus, ut deleri nequeant. Hoc pacto ſiue cibi ſiue aëris cauſa miſerum ſortiuntur uitæ finem. Huic genti regio adiacet perampla, uarietate paſcuorum fertilis, ſed deſerta, et quæ penitus adiri nequeat. Non tamẽ hominibus à principio caruit, ſed poſtmodum intempeſtiua ex pluuia deſerta eſt, multitudinem aranearum ſcorpionumq; ferente. tantam enim harum beſtiarũ excreuiſſe copiam ferunt, ut morſibus peſtiferis incolæ coacti, patriam deſerere, & ad alia loca confugere compellerentur. Neq; uerò debent hæc incredibilia uideri. Multo enim his maiora ſunt per terrarum orbem literarum monumentis tradita. In Italia murium multitudo ſylueſtrium è terra prodiẽs, plures ſolum patrium linquere coëgit. In Media adeò ingẽs paſſerum inoleuit copia, iacta abſumentium ſemina, ut homines malo acti ad alia migrarint loca. Eos quos Attariotas uocant, ranę è nubibus pro guttis aquę in terram delapſæ adegerunt, relicta patria ad eam in qua nunc quoq; reſident oram confugere. Etenim quis ignorat, inter multa egregia opera pro quibus Hercules immortalitate donatus eſt, illud etiam annumerari, ex Stymphalide palude innumeras aues quæ ea loca infeſtabãt, ſua uirtute expulſas? Quædam Libyæ ciuitates leonum ui ab deſertis locis ad eas aduentantium deſertæ ſunt. Hęc eorũ gratia, qui parum quandoq; fidei ſcrip-

toribus ut incredibilia narrantibus habent, retulimus. Nunc ad historiã redea- A mus. Extremas ad meridiem partes uiri tenent à Græcis Cynamolgi, à uicinis barbaris syluestres appellati. Hi barbas habent admodum magnas, greges syl uestrium canũ nutrientes ad præsidia uitæ. Nam ab æstiuo tropico usq; ad me dium hyemis Indici boues innumera multitudine eorũ patriam ingrediũtur. Causa quidem incerta est, utrum'ne alias insectantes se feras fugiant, an pastus penuria, an alio naturæ (quæ omnia miranda gignit) impulsu hominibus ignoto actæ. His homines cum obsistere nequeant, suis freti uiribus, se canibus tuentur: quibus in uenatione usi, boues permultos capiunt. Et hos quidẽ recentes edunt, hos saliunt ad futurũ usum. Multa insuper alia animantia canibus capta comedunt. Postremi qui ad meridiem habitant, in hominis forma ferarum uitam ducunt. Sed de his hactenus. Nunc de Troglodytis loquemur. Hi à Græcis appellantur pastores, eo q; ex pecoribus uiuant. Cœtus ac tyrannos inter se constituunt. Vxores ac filios habent cõmunes, excepto, qui unicã tenet, tyranno. Huic propinquanti mulctam tyrannus irrogat, certo numero pecudes. Etesiarum tempore, quo maximi decidunt imbres, sanguine et lacte immixtis paulũq; coctis nutriunt: æstu solis deficientibus pascuis, ad loca declinant palustria: pro quibus solis inuicẽ certant. Pecora uetusta, aut in morbos cadentia occidunt, exq; his per omne uiuunt tempus. Parentum nomina minimè indunt filijs, sed tauri, arietis, ouis. Et hos quidem patres, has matres, quoniã ab his, non à parentibus quotidianus præbeat cibus, appellant. Vtuntur potu idiotæ paliuri succo: potẽtiores ex quodam flore expresso, qui est deterrimo nostro musto persimilis. Armentorũ greges secũ ducentes, uarias, ne ijsdem in locis morentur diutius, regiones mutãt: corpora, præter uirilia, quæ pellibus teguntur, nudi. Pudenda Troglodytę omnes uelut Aegyptij circuncidunt, his demptis quos à casu claudos appellant. Hi soli intra regionẽ externorum habitantes, ab infantia nouacula inciduntur. Arma ferunt Troglodytæ ij quos dicunt Megabaros, scutũ ex corio crudo bouis rotundum, & ferratam clauã. Alij arcus, lanceasq;. Sepulchra ridiculè penitus curãt. Nam paliu- B ri uiminibus corpus ligantes, defuncti ceruicẽ cruribus applicant. Deinde cadauer in loco editiori positũ lapidibus ridentes obruunt: impositoq; super saxorum aceruũ capræ cornu, abeunt, nullo dolore moti. Bellant inuicẽ, non ut Græci, ob iram aut ambitionẽ, sed pabuli gratia. In eorum concertationibus primũ iactis lapidibus, quoad aliqui uulnerẽtur, cõcertant: tum arcu, quo admodum exercitati sunt, pugnantes, mutuis uulneribus cadunt. Ea certamina dirimunt quę ætate pręcedunt fœminæ, quibus nullo periculo in medium prodeuntibus (nephas est enim has ullo pacto lædere) extemplò à certamine cessant. Inualidi ob senium armẽta sequi, gutture bouis cauda adstricto uitam finiunt. Qui mortem differunt, licet uolenti, eodem modo, admonitos tamen antea, uita priuare. idq; habet beneficij loco. Febriciãtes itẽ, aut morbo incurabili correptos, simili afficiũt morte. Maximũ enim arbitrant malorũ, ab eo uitam diligi, qui nequeat aliquid agere dignũ uita. Videre licet Troglodytas omneis corpore integro, ætate ualida, ut qui sexagesimũ non excedant annũ. Verùm de his hactenus. Si quis uerò lector aut propter rerũ nouitatẽ, aut mirabilem eorũ qui describuntur uitã, nostræ forsan historiæ fidem abrogabit: Scytharũ Troglodytarumq; aërem nostro cõparans, quantũq; inter se hi differant pensitans, scribentiũ uerbis credet. Tantũ enim noster differt aer ab eo qui in historijs aliquando narrat, ut diuersitas eorũ incredibilis uideatur. Aliquibus in regionibus adeò maxima frigoribus cõgelantur flumina, ut currus & exercitus super immobilem glaciẽ transeant. Congelantur etiam uinũ reliquaq; humida, adeò ut gladio abscindantur. Quodq; his est mirabilius, & extremitates uestiũ quas homines ferũt, frigore attritæ decidunt, obfuscant oculi, ignis splendorẽ non reddit, æreæ statuæ dirumpuntur. Quandoq; uerò ob

densas

A densas nebulas neque fulgura neque tonitrua in eis locis fiũt. Plura quoque alia his mirabiliora natura efficit, quæ ignorantibus incredibilia uidentur: ijs uerò qui ea experti sunt, facilia. In Aegypti ac Troglodytarũ finibus propter immensam solis circa meridiem caloris uim, nequaquam se respicere propè stantes queũt, ab aëris crassitate. Absque calceis ire non possunt. nam discalceati subitò pedes immensa caliditate exulcerantur. Sitientes, nisi potum citò sumant, euestigio moriuntur, utpote solis æstu humiditatem corporis subitò absumente. Cibi in uas æneum cum aqua positi, extemplò solis ardore absque igne alio decoquuntur. Has tamen qui incolunt oras, tanta uitę incommoda nolunt effugere, sed ultro potius eam deligũt uitam, quàm alio cogantur more uiuere. Ita patriæ amor quidam ingens natura singulis innatus est: & aëris malitiam consuetudo à teneris annis cœpta superat. Has uerò tot rerum uarietates haud magna locorũ intercapedo aliquando continet. A' Mæotide palude, ubi Scythæ quidam in pagis & summis frigoribus habitant, multi cum onerarijs nauibus decem diebus Rhodum, tum quatuor in Alexandriam accessere: deinde per Nilum nauigantes, diebus decem in Aethiopiam peruenerunt. Ita à frigidissimis orbis partibus ad calidissimas regiones non amplius quatuor et uiginti dierum continua ea nauigatio fuit. Quapropter cum non longè distantium locorum aëris sit tanta uarietas, non est mirandum uitam illorum, mores, & corpora à nostris multum differre. Nunc de feris quæ in eis sunt regionibus, aliqua sunt scribenda. Est animal quod ab re Rhinocerotem uocãt, par uiribus elephanti, magnitudine inferior, pelle durissima, colore buxi. In summitate nariũ cornu gerit simũ forma, durũque instar ferri. Hoc pabuli causa cum elephãte certat. Acuit enim ad saxa cornu: deinde cum elephante congressus, uentrem grauiter ictũ cornu tanquam gladio proscindit. Hoc pacto pugnãs, bestiam exanguem reddit. Si uerò elephas illius ictum prǫoccuparit, proboscide captũ, cum superior sit uiribus, laniat. Sphinges & apud Troglodytas Aethiopesque nascuntur, forma haud ei dissimili qua pingunt, sed paulo pinguiores. naturã habẽt mansuetã, pluribus exercitijs disciplinisque aptam. Qui Cynocephali uocant, corpore
B sunt & forma homini persimiles, uocemque imitantur humanã: ferum omnino atque indomitũ animal, ratione carẽs. Supercilijs aspectuque sunt horrido ac truci. Fœminis sua natura accidit, ut palàm expositã extra corpus uuluã per omnem uitam ferant. Is uerò quem Cepum nominãt, à corporis & ætatis decore nomen sortitus, facie est leonis, corpus reliquũ pantheræ simile: excepta, qua damis æquat, magnitudine. Horum animalium omniũ syluestris taurus, qui carnibus pascitur, feritatẽ excedit, penitusque est inexpugnabilis. Corpore maior est domesticis tauris, equi uelocitate, ore usque ad aures fisso, rubicundo colore, oculis albis, noctéque refulgentibus: cornua ueluti aures mouens, in certamine firma tenet. pili contra naturam cæterarum animantium uersus caput ducuntur. Et hæc fera uiribus fortitudineque mirabili pugnat cum cæteris bestijs, quas superatas comedit. Est quoque infestus admodum armentis, nihil neque pastorum uires, neque canum multitudinẽ timens. Dicitur eius pellis haud quaquam uulneribus patere. Cùm multi illum conentur ui capere, frustra defatigantur. In foueam delapsus, aut alio captus dolo, seipsum ex ira suffocat, pristinæ libertatis memor. Meritò igitur Troglodytæ hanc bestiam optimam iudicãt, cui à natura indita sit leonis uirtus, equi celeritas, robur tauri, quodque maximum est, haud inferior natura ferri. Quos uerò Aethiopes appellant Crocutas, mixta sunt canis lupique natura, sed ambobus deteriores: dentibus ita ualidis, ut ossa omnia facilè conterant, & digerant comesta. Hoc animal scribunt quidam uocem hominis (quod nobis procul à uero uidetur) imitari. Varia serpentum genera, incredibilique magnitudine conspici dicunt, qui loca deserto incolunt propinqua. centum enim cubitorum longitudine nonnullos esse aiunt: ut meritò non solum à nobis, sed ab alijs quoque id falsum esse existime-

tur. Addunt insuper his multo maiora haud digna fide. Nam cum plana sit re- A gio, serpentes uerò maximi, circumuolutos in gyrum longe procul aspicientibus locum editiorem, & quasi collem quendam uideri. Sed eorum magnitudo non omnino uidetur spernenda. Nos de maximo omnium qui in conspectum uenerint serpente capto, ac in Alexandriã delato referemus, addentes capturæ modum. Secundus Ptolemæus cupiens & elephantos & alias mirabiles uisu ac uiribus beluas ad se adduci, donis ac pecunijs plures ad elephãtos, qui multi ad eum deducti sunt, aliasq; feras capiendas pellexit. Itaq; multa eius studio ad Græcorum notitiam antea ignota animantia deducta sunt. Conspecta uenatores quidam regis in huiusmodi donis magnificentia, decreuere communi animo aliquem magnum serpentem uiuum in Alexandriam ad Ptolemęum traducere. Cum res hęc grauis difficilisq; esset, fortuna eorum consilio opitulata est. Serpens erat triginta cubitorũ longitudine iuxta aquas, qui reliquo tempore immobilis, se in circulum redigens quiescebat: accedentibus ad aquam potus causa cæteris animantibus, subitò assurgẽs, oreq; nonnulla capiẽs, alia circumnectens cauda, depascebatur. Hunc conspicati homines, cum longior esset, hebesq; natura, laqueis & catenis illum capere existimantes, primùm fidenter ad eum accesserunt. Bestiæ appropinquantes, uisis igneis oculis, lingua lambente singula, squamarum asperitate, dum moueretur, strepitum ingentem reddente, dentibus insuper eminentibus, oris quoq; aspectu horrido, immutato colore admodum exterriti sunt. Itaq; timide iniectis ad caudam laqueis, ad contactum funibus corpus, magnis sibilis conuersa belua, propinquiorem ore captum uiuum deglutiuit: alium fugiẽtem cauda longe apprehensum, atq; ad se tractum occidit. Cæteri metu perculsi, fuga saluti consuluere: non tamen omittentes beluæ capiendæ curam, spe lucri timorem superante. Arte igitur, & dolo potiore uiribus, beluam sunt aggressi. Primùm ualidis spissisq; funibus rete concauum gibbi forma beluæ capax fecerunt. Tum speculantes serpentis cubile, atq; exitus reditusq; notato tempore: ut primum serpens ad consuetum animalium pastum prodijt, oræ aditu B ingẽtibus lapidibus terraq; obducto, in proximo uallis loco latum in primis ingressum, tum arctiorem interius, ueluti cuniculum, cubile uersus, in quo rete positum est, fecere. Reuertenti à pastu beluę, sagittarij funditoresq;, tum equitum magnus numerus, ad hæc tibicines ad id præparati, omnes sese ostendere. nulli tamẽ adire propius ausi sunt, aliorum malo edocti. Hos ille ut conspicatus est, caput altè extulit. Sed tum coniectis procul manu telis, tum equorum conspectu, tum latrantium canum multitudine, ad hæc tubarum concentu territus serpens, ad solitum aditum profectus est: quem obseptum cum reperisset, illi insequendo armorum equorumq; strepitu, tubarum insuper clangore, & uenantium clangoribus iam feritate deposita obstupefactam beluam ad præparatum ad id aditum adegere: quem ingressa, in rete incidit. deinceps reluctantem, reteq; dentibus magnis editis sibilis lacerantem compresserunt. Nam & cuniculo cum reti extracta, multisq; ad caudam ictibus percussa, effractis insuper dentibus, exq; ea re dolore perculsa fera mitior est effecta. Eo pacto irretitum serpentem deferentes Alexandriam regi obtulerũt, mirandum spectaculum, & uix audientibus credendum. Deducto deinde paulatim ad conterendas uires cibo, feritas eius remissior reddita est: ita ut ob illius omnes mansuetudinem obstupescerent. Ptolemæus uenatoribus tributo pręmio, serpentem dimenso enutriens cibo, ad regiam uenientibus exteris pro mirando spectaculo ostendebat. Tam ingenti igitur serpente in cõspectum hominum palàm deducto, haud abroganda uidetur fides Aethiopibus, neq; pro fabulis ducenda, quę de serpentibus tradũt. Asserunt enim, reperiri apud se illos tanta magnitudine, ut non solum boues ac tauros, cæteraq; eiusdẽ molis animantia, sed elephantos quoq; occisos uorent. Nam cum illis congressi, primùm cauda

A cauda pedes illorum multis nexibus complicant, ita ut nequeant moueri: deinde in caput assurgentes, oculis'que tanquam fulgure incensis, elephantorum uisum obumbrantes, ad terram deiectos comedunt. Nunc de reliquis Arabici sinus oris scribemus, partim à nobis Alexandriæ ex regum commentarijs, partim ex his qui uiderunt perceptis. Hæc enim orbis portio, insula quoque Britanniæ, & loca ad Arctum sita, paucis nota sunt. Verùm de regionibus quæ Arctum spectant, de que Britannicis rebus tum referetur à nobis, cum C. Cæsaris, qui Romanum usque ad Britanniam imperium protulit, eas'que oras incognitas antea, notas effecit, gesta complectemur. Arabici sinus ostia patent ad Oceanum, quà meridiem respicit, plurium stadiorum longitudine, quæ Arabiæ Troglodytarumq; finibus terminantur: ostij reliqui sinus latitudo decem & septem stadijs patet: à portu Panormi ad oppositam Epirum diei unius nauigatio. Plurimum uerò distat circa Tiritum montem, ubi ita latum est mare, ut Epiri minimè inuicem aspiciantur. Ab hac latitudine paulatim clauditur usque ad ostium eius. Is sinus multis in locis insulas continet magnas, quas inter arctus est nauium cursus, maris uerò fluxus uehemens ac multus. Hic situs est Arabici sinus, cuius ab ultimis locis ordientes, utrinque nauigandi modum, quæq; in eo sunt memoratu digna recensebuntur. Et primùm dexteram sumemus littoris partem: quam usque ad desertum habitant Troglodytæ. Ab Arsinoë ciuitate iuxta dextrum continens euntibus, uarijs in locis ex saxis in mare emanant aquæ salsedine amaræ. Vltra quas latis campis mons imminet uiridi colore, qui continuò aspicientium uisum corrumpit. In montis radicibus stagnum est difficile ad nauigandum, nomine Aphrodites. ex tribus quæ in eo sunt insulis, duæ oliuas ac ficus abundè ferunt. tertia his arboribus deficiens, meleagridis, ut appellant, referta est. Post hæc sinus est ingens nomine Acathartus, in quo Cherronesus angusto aditu iter nauigantibus ad oppositum mare præbet. Vltra hæc loca insula est longitudine stadiorum octoginta, nomine O-

B phiades, olim deserta cultoribus, ob serpentum (unde & nomen sumpsit) in ea diuersantium multitudinem. Postmodum regum Aegypti opera serpentibus purgata est, ad cultumq; redacta, ita ut nulli in ea amplius conspiciãtur. Non autem prætermittenda uidetur causa, qua hanc insulam serpentum molestia cura hominum liberauit. Inuenitur in ea insula Topazius lapis, uitro similis, colore aureo. Cuius accessus omnibus est interdictus, pœna mortis ad eam nauigantibus statuta. Pauci custodes insulæ præsunt, uitam miseram ducentes. Ne quis enim eos lapides furto auferre possit, nulla penitus in insula nauis relinquitur. Qui propè nauigant, regis timore haudquaquam propinquant insulæ. Nutrimentum deferentes euestigio abscedunt, cibo relicto. Cæteri propinqui insulam non adeunt. Deficiente cibo ad littus sedent omnes, uitæ subsidium expectantes. Hos qui deferunt, ut tardos sæpè incusant, uelut in extremo uitæ positi. Hic lapis in petra nascitur, die ob solis splendorem minimè apparens. Noctu in umbra lucet, procul ostendens quo sit in loco. Custodes sorte diuisi, ad loca ubi latet Topazij, accedunt. Quem ubi noctu splendentem conspexere, locum splendentem lapidis designant: eum postmodum die excisum, opificibus tradunt, qui ex eo Topazium eliciant. Propinqua littora maiori ex parte Ichthyophagi habitant, & pastores Troglodytæ. Montes insuper sunt usq; ad Sotera portum contigui, qui nomen hoc à Græcis primùm eò prospere nauigãtibus accepit. Deinceps Syrius est Arabiam uersus, cuius regio ac mare aliam à priori naturam habet. Nam continens humilis est, nullis collibus elatus. Mare non amplius tribus passibus profundum, colore admodum uiridi. Quod ferunt minimè natura aquæ cõtingere, sed quia alga referta est: locus ad nauigandum facilis, nulli subditus tempestati, multisq; refertus piscibus. Naues quæ elephantes uehunt, tum profundæ, tum pondere

graues, haud parua subeunt maris discrimina. Noctu enim uentorum acti ui, A
quandoque in scopulos, quãdoque ad loca uadosa impelluntur. Nautæ ubi neque egredi propter aquam statura hominis profundiorem, neque nauem cõtis queunt impellere, omnia præterquam ad uictum necessaria è naui eiicientes, non tamen propterea periculum deuitant, nulla insula, nullo editiore loco, nulla naui propinqua. Nam regio penitus inculta est, & incolis uacua, & ad quam rari nauigent. Prȩter has difficultates breui tempore tanta maris fluctibus arena ad nauis alueũ impellitur, ut ueluti aggere obducatur. Illi incassum ad surda loca exclamantes, non tamen omnino salutem desperant. Nam quandoque maris exæstuante fluctu naue in altum eleuata, tanquam Deus quispiam salutem attulit periclitantibus. Si uerò hoc Dei auxilio destituantur, ubi cibus deficit, imbecilliores in mare à ualentioribus, quò pluribus diebus cibi suppetant, proiiciuntur. Sed tandem & ipsi pereunt, multo deterius quàm iam uita functi. Illi enim breui tempore spiritum naturæ, quæ illum dederat, reddidere: isti multis calamitatibus morte producta, longiora differẽdo mala perpessi, tandem priuantur uita. Naues autem destitutæ nautis, tanquam suorum sepulchra aliquandiu permanent, arena undique congesta. Malus antennæque à longè conspectæ, ad defunctorum misericordiam, aspicientium animos mouent. Regium est mandatum, siquando eiusmodi casus acciderit, ut significentur loca nauigantibus perniciosa. Traditum est à maioribus fama, iis qui prope Ichthyophagos habitant, magno quodam eius sinus fluxu mari ad oppositum littus secedente, omnibusque locis eius sinus arefactis, terram funditus colore uiridi apparuisse: ex immenso rursus maris refluxu aquam in priorem locum restitutam. Harum partium à Ptolemaida ad Taurum usque montem nauigationem retulimus, cum Ptolemæum elephãtorum uenationi scripsimus operam dedisse. À Tauro uertitur littus orientem uersus, ubi æstiuo solstitio umbræ ad meridiem uergunt, diuerso à nobis modo, usque ad horam secũdam. Habet ea regio flumina decurrentia à montibus quos appellant Psebæos: diuiditur quoque latissimis campis, hibiscum, cardamomum, ac miræ magnitudinis palmas, fructus insuper omnis generis asperos gustu ferentibus, ignotos B
nobis. Mediterranea regio elephantis, tauris syluestribus, leonibus, cæterisque magnis feris copiosa est. Nauigatio impeditur insulis, nullum domesticum ferentibus fructum. Aues in eis uariæ, aspectuque mirabiles nutriuntur. Mare deinceps sequitur profundum, habens cete magnitudine eximia, haud infesta hominibus, nisi cum fortè quis inscius in earum cristas inciderit. Neque enim nauigantes insequi aduerso sole possunt, splendore illarũ oculos obumbrante. Has Troglodytarum partes ultimas, montes quos dicunt Pscuaras, circundant. Reliquum ex aduerso littus Arabiam spectans, ab ara quam Ariston à Ptolemæo ad peruestigandam Arabiam usque ad Oceanum missus Neptuno dicauit, Neptunium appellatur. Eius longitudinis regio maritima propter utilitatem admodum celebris, Phœnicia à palmis, quas plurimas fert ubere ac suaui fructu, appellata. Omnis propinquus ager tum aquas scatentes raras habet, tum ad meridiem uergens est admodum calidus: propterea locum illum arboribus fructuque fertilẽ, inter deserta hominibus loca situm, meritò diis barbari sacrarũt. Etenim nõ pauci fontes riuique aquam quȩ niuiũ frigiditate haud inferior est, scaturientes, terram herbis uirentem præstant, rem aspectu admodum iucundam. Est & templum ex duro lapide priscis temporibus conditũ, uetustarũ, & quæ intelligi nequeãt literarũ inscriptione. Ei uir ac mulier præsunt per omnẽ uitam, sacrorũ curam habentes. Hi felices habiti, qui id loci habitant, in arboribus ob timorẽ dormiunt ferarum. Iuxta Phœniciã nauiganti ad Epiri promontoriũ insula est ab animantibus quæ in ea uersantur, dicta ferarum insula. Tanta enim harum bestiarum copia in his locis superest, ut mirum uideaẽ aspicientibus. Imminens huic insulæ promontoriũ ei loco adiacet

qui appel-

A qui appellatur Petra, & Arabiæ Palestinæ. In hanc & thus & reliqua odorem reddētia ex superiori, ut fertur, Arabia Gerrhæi Menæiq; apportant: reliquā maritimā oram tenuerūt olim Maranæi: deinde qui proximi sunt Garindæi. quę loca ab eis hoc pacto sūt usurpata. Celebritas erat olim in ea quā diximus Phœnicia, lustris singulis seruata, ad quam undiq; è proximis locis accedebāt pingues camelos (hecatombas appellant) dijs in templo sacrificaturi. A quam inde recedentes (nam persuasum erat eam sanitatē deferentibus cōferre) in patriam ferebāt. Ob eam causam Maranæis ad sacra adeuntibus, Garindæi tum prius qui domi remanserant Maranæos, tum deinceps qui à sacris redibant, per insidias aggressi, ad unū peremerunt. Vacuam cultoribus patriā, tum frugibus, tum pecoribus nutriendis aptā, inter se diuiserunt. Portus ea regio paucos habet, sed frequentibus diuiditur montibus: ex quib. præter aspectus uoluptatem, magna à colonis utilitas percipitur. Ex hac nauigātes sinus excipit Elanites, frequentibus inhabitatus Arabū uicis, quos Nabatæos uocāt: hi maiorem sinus portionē tenent, & mediterraneas quasdam propinquas partes, in quibus frequens est populus, & permagna pecoris copia. hi priscis temporibus iustè uiuebant, uictu quem armenta prębebant, contenti. Postea uerò q; Alexandrinos mercatores ad ea loca nauigātes spoliare prædatorijs nauibus cœperunt, imitati eorum qui in Ponto sunt taurorū feritatem, triremibus deinde capti, meritam pœnā dedere. Subest deinceps regio campestris irrigua, quæ ob frequentes fontes nutrit gramen medicū, & longitudine hominis lotum. propter loci ubertatem non solum infinitus ibi pecorū alitur numerus, sed syluestres cameli, cerui, damæq; cōplures pascuntur. Magno præterea numero accedunt eò cibi gratia leones ex locis desertis, ac lupi, pardalesq;: quibus cum feris pro armentorū tutela pastores die noctuq; certare coguntur. Ita soli illius bonitas incolis discriminis causam præbet. Natura enim bonis ut plurimū quæ hominibus largitur, & mala immiscet. His cāpis sinus quingentorum latitudine stadiorū adiacet, natura mirabili clausus pluribus ac magnis
B scopulis, perplexusq;, ac exitu difficilis. Saxum longè in mare porrectum, nauigantium aditum reditumq; impedit: tantum fluxus tempestatisq; tempore, cum fluctus excreuere, naues supra saxum uentorum ui delatæ transeunt. Gentes quæ iuxta sinum habitant, Banizomenæ appellatæ, uenationibus uiuunt: apud quos est sanctissimum templum, quod omnes Arabes superstitiosius celebrant. Tres proximæ his sunt insulæ, quæ plures habent portus. Harum primam solitariam, in qua antiquarū domorum lapidea sunt fundamenta, itemq; columnæ barbaricis literis insculptæ ferunt Isidi sacram. Eodem pacto & reliquę sunt desertæ cultoribus, oleis tamen refertæ à nostratibus diuersis. Post has insulas maritima loca ad mille stadia abruptis scopulis plena sūt. Mare innauigabile, neq; portus neq; locum habet in quo anchoræ figi queāt: ut necesse sit orta tempestate nauigantes submergi. Mons huic mari imminet uertice præcipiti, atque alto, in cuius radicibus exesæ speluncæ sunt frequentes, asperæ que concauitates. In has frequentibus procellis delata maris profundi tempestas, sonum tonitruo similem reddit. Fluctus partim ad magna illisi saxa, sursum feruntur spuma mirabili edita: partim à locis concauis absorbentur, maximo edito fragore ac strepitu: adeò ut eis locis propinquantes, eo sonitu perculsi timore pereant. Hoc littus Arabes incolunt nomine Thamudæi. Sequitur sinus ingens, sparsis in eo insulis permultis aspectu simili insusulis Echinasijs. Iuxta littus arenæ sunt prægalti tumuli, colore nigro, longe lateq; dispersi. Deinceps Cherronesus subest, optimum habēs omnium portū, qui in historijs describuntur, nomine Charmutha. Nam sub rupem immensam quæ ad Zephyrum spectat, sinus est non solum iucundus aspectu, sed utilitate quoq; cæteros supergressus. Ei mons imminet amœnus centum stadiorum ambitu. Ingressum habet duorum iugerum, portus trāquillus, duobusq;
milibus

milibus patens nauiũ. Irriguus est præterea magno flumine in eum fluẽte. In A
medio quoq; insulam continet aquis redundantẽ, atq; ortis accõmodam. Deniq; Carthaginensium portui, quem dicũt Cothonũ, uidetur esse persimilis: de cuius utilitate suo loco dicetur. Piscibus plurimis, ad eum ex magno mari tum ob cibum, tum ob aquarũ in eum decurrentiũ dulcedinẽ confluentibus, est refertus. Hæc nauigãtibus loca montes quinq; distantes inuicẽ præalti apparent, uertice in modum Aegypti pyramidum acuto. Sinus est deinceps rotundus, magnis circundatus promontorijs, cuius in diametri medio assurgit collis in modũ mensæ oblongus: in quo tria templa sunt admodum magnifica, dijs græcis ignotis sacra, magnoq; in honore ab incolis habita. Sequit̃ deinde littus tum fontibus irriguũ, tum plenũ dulcis aquæ riuis. In eo mons est uarijs arboribus densus, quem Gabinũ dicunt. Loca monti contigua Arabes tenent, quos uocant Debas. Hi camelos ad omnem uitæ usum paratos habent. nam in his bellant, his uaria ferunt onera, horũ lac potant, his uitam ducũt, super hos diuersa perambulant loca. In medio regionis eorũ dicitur esse fluuius arena aurea, ex qua incolæ aurum elicere nesciunt. Sinunt aũt ab externis, sed non omnibus, auferri. Bœotijs enim duntaxat & Peloponnesijs arenã asportare licet. Idq; eis Herculis beneficio, erga suam gentẽ, ut à maioribus acceperant, olim impenso, in gratiam beneficij concessum. Contiguam eis patriam Arabes Abilæi Gasandiq; habitant: non quidem calore feruidam, ut propinqua loca, sed mollẽ, & spissis quandoq; humectã nubibus: qui nymbi suo tempore aduenientes æstatẽ fructiferam reddunt. Regio sua natura fertilis habetur: sed parum colitur, hominũ incuria. Aurum è cuniculis nulla arte factis effodiunt, non quidem q̃d terra igne liquefactum exprimãt: sed ipsa natura purum, q̃d ab re apyron dicunt. Minutum tamen reperitur, ut pars minima, scintillæ ignis: maior, nucis sit instar regiæ. Illud circa manuũ iuncturas ferũt, circaq; collum, preciosis lapidibus distinctum. Cum auri apud eos sit copia, æris inopia ac ferri, inuicem ea cum mercatoribus permutãt. Hos sequuntur quos uocant Carbos. Hos Sabæi, gens Arabum populosissima, qui felicem Arabiã B
incolunt, eorum quæ apud nos sunt preciosissima ferentem plurima, ac omni pecoris genere apprime copiosam. Odoribus insuper suauibus, quos passim natura apud eos gignit, omnes fermè alias superat natiões. Nam in maritimis locis balsamum oritur, & casia, quædamq; herba natura singulari, quæ recens aspectu oculos oblectat, inueterata subitò fit debilior. Pars mediterranea syluas continet amœnas, in quib. magnæ sunt thuris ac myrrhæ arbores: palmę insuper, arundines, ac cinamomum, & alia his odore similia. Neq; enim referri posset singulorũ species ac natura: adeò affluenter multa in eam odorifera natura exaggerauit. Diuina quædã res est, & quę uerba superet, suauis ad nostros sensus ab eis aspirans odor. Et sanè longè quoq; à continenti nauigantes hanc odorum uoluptatem percipiunt. Veris enim tempore uenti à terra perflantes, ab huiusmodi arboribus odores ad propinqua maris loca perferunt. Non enim remissam aromata, & uetustã, ueluti apud nos accidit, uim habent, sed ingentẽ, recentemq;, & quæ ad omnes sensus perueniat. Aura quidem ex optimis mixta odoribus ad maritima descẽdes, multa suauitate nauigantes afficit, & confert ualetudini. Nam haudquaq; ex contrito fructu, aut in uase recõdito aer manat odoriferus, sed à patria, arboribusq;, quib. id diuina quadam natura inest, ut qui odores hos sentiũt, Ambrosiam quã narrant fabulæ (tanta enim odorũ excellentia nullũ sibi nomen inuenit aptius) esse putent. Non tamen purã, simplicemq;, et absq; inuidia felicitatẽ fortuna his hominibus largita est: sed tantis donis plura immiscuit mala: profectò admonens, in perpetuis bonis deos à nobis solere cõtemni. Nam apud odoriferas syluas serpentũ infesta multitudo uersat̃, colore rubicũdo, lõgitudine palmi, qui prosiliẽtes in homines, letali occidũt morsu. Singulare quid incolis accidit, lõgo debilib. morbo.

Nam

A Nam longa uexati ægritudine, cum natura debilis, adeoq; exhausta est, ut recreari nequeat, ex asphalto hirciq; barba uapores faciunt, quò malus odor boni immensiq; uirtutem contundat. Bona enim, mensura & modo sumpta, hominibus prosunt, & afferunt uoluptatem: temerè & casu, inutilia redduntur. Huius gentis metropolis est, quam Saban appellant, supra montem sita. Reges habet ex generis successione, eos quibus multitudo honores distribuit bonis malisq; immixtos. Beatam nanque uitam habere uidentur, quòd reliquis imperãtes, rationem ab se gestorum minimè coguntur reddere. Infelicem uerò, quòd nunquam regiam exire queunt. Nam si palàm prodirent, à turba hominum lapidibus ueteri quodam deorum responso, obruerentur. Hæc natio non solum propinquis barbaris, sed cæteris hominibus ditior atq; opulentior habetur. Nam in mercaturarum commercio ex parui ponderis re plurimum precij à mercatoribus in rerum commutatione capiunt. Ideoq; cum nullam unquam calamitatem ea gens sit experta, auri autem argentiq; copia, præsertim Sabæ, ubi regia est, supersit, toreumata argẽtea aureaq; omnis generis poculorum habent: lectos insuper, tripodasq; argenteis pedibus, cæteramq; supellectilem ultra fidem sumptuosam. Magnis quoq; columnis porticus fulciuntur: quarũ capita tum argentea tum aurea existunt: laquearia uerò ac portæ aureis phialis preciosis lapidibus intermixtis, totius domus sumptuosissimum ornatum ostendunt. Alia enim auro, alia argento, quædam lapidibus splendent. Nonnulla tum elephantorũ dentibus sunt exculta, tum multis præterea rebus alijs quæ plurimi apud homines existimantur. Et hi sanè multis seculis perpetuam habuere felicitatem. Abfuit enim ab eis penitus, quod multos in præceps dedit, ambitio per auaritiam aliena possidendi. Horum mare albo colore esse uidetur: quod cum mirabile sit, eius rei causam quærendæ dedit. Insulę sunt felices propinquæ, quarum urbes mœnijs carent. Pecora in eis omnino alba, cornua fœminis natura desunt. Ad has mercatores commeant undiq;, sed maximè ad Potanam, quam Alexãder iuxta Indi fluminis ostium

B condidit, locum in Oceani littore nauibus recipiendis aptum. Et hæc hactenus. Nunc illa quę in eis locis miranda in cœlo uidentur, non omittenda. Sed præcipua admiratione uidentur digna quæ de Arcto scribunt, multumq; dubij afferunt nauigantibus. A' mense enim Martio nullum eorum septem quę circa Arctum sunt astra, usq; ad primam Vergiliam uideri dicunt. maiorẽ autem usque ad secundam horam, pauloq; pòst, parum aspici à nauigantibus: at qui planetæ appellantur, non aspici omnino. Aliorum autem quædam maiora nostris uideri, quædam dissimili ortu atq; occasu. Solem nõ tanquam apud nos paulo ante ortum iubar emittere, sed adhuc nocte obscura subitò apparere lucentem. Ideo nunquam diem in eis locis, prius quàm sol uideatur, oriri: quem ex medio pelagi tradunt surgere incensis carbonibus similem, radiosq; permagnos procul afferre: forma autem apparere non rotunda, quemadmodum apud nos, sed columnæ simili, paulum à summo capite luculentiorẽ aspectum habente. Præterea neq; splendorem neq; radios usq; ad primam horam præbere, sed uelut ignem absq; luce in umbra uideri. Secunda hora ueluti clypeum fieri, lumenq; præbere continuum, & supra modum feruens. Circa occasum econuerso cõtingit. Nam uidetur aspectu orbem nouis radijs illuminare horis duabus: & ut Agatharchides Cnidius tradit, tribus. Hoc uerò tẽpus incolis periucũdum. Iam diminuto uergente in occasum solis estu, Zephyrus & Libycus & Euri uẽti apud eos, sicut & apud alios, spirãt. Nothi uerò apud Aethiopiam neq; uigent, neq; noti existunt. Apud Arabes ac Troglodytas adeò calidi supra modum regnant, ut & exurant herbas, & ad umbras quoq; confugientium debilitent corpora. At Boreas meritò optimus existimatur, cum sit ubiq; terrarum frigidus.

De

DE PRISCIS LIBYAE REBVS, DEque ijs quæ de Gorgone & Amazonibus & Ammone atq; Atlantibus scribuntur. Cap. IIII. A

NVnc ad Libyos Aegypto propinquos, & proximas eis regiones transeamus. Circa Cyrenem ac Syrtes orasq; mediterraneas quatuor Libyorum inhabitant genera: quorum Nasamones dicuntur, qui ad notũ uergunt: alij Anochitæ, ad occidentem siti. Quidam Marmaridæ, inter Aegyptum & Cyrenem habitant, ac littoris partem. Quartum genus multitudine præstans hominum, appellantur Macæ: qui circa Syrtes habitantes, soli inter cæteros Libyos agros uberes fructu colunt. Iumentorum, ex quibus nutriuntur, diligentem curam habent. Hæ ambæ nationes regibus parent, uitam non omnino agrestem agentes, neq; ab humanitate alienam. Tertij neq; ullis subsunt regibus: neq; ullam, latrocinijs semper intenti, iustitiam norũt. Rapientes enim quæ prima ex deserto casu occurrant, confestim ad sua loca redeunt. Hi omnes Libyi uita syluestri sub dio habitant. Victu ferarum more contenti, nil domesticum edunt. Nullus uestibus præterquam caprarum pellibus tegunt corpora. Potentiores inter eos nullas habẽt ciuitates, sed turres aquis proximas, condentes in eis quæ usui supersunt. Subditos populos singulis annis adiurãt ut principi pareant. Obtemperantes ut socios diligunt. Imperium abnuentes ut latrones persequuntur. Arma sunt eorum & regioni & moribus congrua. Nam cum sint corporibus leues, patria uerò ut plurimum plana, neq; ense neque gladijs neq; alijs armis utuntur in bello: treis tantum ferunt hastas, lapidesq; in uasis ex corio factis delatos. cum his certantes, tum in congressu, tum etiam abeundo primò ferire hostem conantur, ad cursum, & lapides rectè iaciendos, longo usu edocti. erga externos nullum ius, nullam omnino fidem seruant. Regio Cyreni proxima campestris est, nõ frugibus solum, sed uineis oleoq; & pascuis utilis. Sunt insuper flumina non parum incolis utilia. Quæ uerò ad notum uergit, deserto cincta, infructuosa est: utpote aquis carens. B aspectum habet mari similem. Huic desertum ingens sterile adiacet, transitu perdifficili. Ita neq; aues in ea, neq; quadrupedia, præter damas & boues conspiciuntur. Loca mediterranea arenarũ cumulis referta, quo plus uitæ necessarijs carent, eo uarijs magnisq; serpentibus, ijs præsertim quos Cerastas uocãt, quorum morsus letales habentur, sunt fertiliora. Hi colorem arenæ similem habent: qua ex re à paucis internoscuntur. ita coloris errore seducti quidã, pedibus illos conculcantes, uitæ periculum adeũt. Ferunt hos quondam serpentes in Aegyptum transmigrantes, plures uicinas regiones inhabitabiles reddidisse. Mirabile uerò quippiã in eis oris, & ea quæ est circa Syrtes Libya, contingit. Nam quandoq;, & maximè quieto à uentis tempore, apparent in aëre diuersorum animantium formæ: quarum quædam quiescunt, quædam mouentur. Et hæc aliquando fugiunt, aliquando insequuntur: sed omnes magnitudine eximia stuporem timoremq; inscijs præbent. Nam quæ homines insequuntur, comprehensum frigido circundant contactu. Externi quidem, utpote eius rei insueti, exterrentur. ab incolis ex assuetudine spernunt. Quoniam res uidetur miranda, & fictæ fabulæ persimilis, Physici quidam eius rei conati sunt rationem reddere. Aiunt enim uentos in ea regione aut omnino non spirare, aut penitus debiles esse & remissos: aërem uerò persæpe, quoniã neq; cõualles, neq; abrupti specus, aut antra, neq; alti colles, aut magna flumina in eis sunt locis, esse immobilem, & quietum. Deniq; omnes uicinas regiones steriles, & absq; fructu, nullos uapores quibus uentus excitetur, gignere. In aere igitur denso atq; obtuso, quemadmodum æstiuo tempore in nubibus, aliquando diuersas animantium species licet uidere, formam illis aëre, quem leues & tenues auræ quandoq; mouẽt, præbente. Eas postmodũ moto paulum aere

aere ad terram impulsas, forma tradunt quam casu sumpserint, cadere: eiq; in quem forte inciderint, hærere: quoniam in unam partem magis quàm in aliam motus nulla in illis electio esse uidetur. Nam in re inanimata non est aut appetitio, aut uoluntas: sed animantia quibus hærent, occulte causam motus præbent. Nam procedentium animantium motu anterior aer impulsus imaginem præcedentem mouet, ut fugere uideatur: similiter sequens idolum ex motu aeris ad progressum animantis præcedentis tractum, sequi uidetur animal quod præcedit. Quòd si se uerterit, aut firmũ steterit idolũ, simili modo à motu cessat. Cum uerò in animal inciderit, dissoluitur, frigore quodam circa corpus relicto. Superest nunc, ut de his Amazonibus scribamus, quas priscis temporibus in Lybia ferunt extitisse. Plures enim existimãt eas solas fuisse, quæ circa flumen Thermodõta in Ponto regnarunt. Verùm nõ recte sentiunt. Multis enim antea sæculis Libycæ fuere: à quib. multa gesta accepimus memoratu digna. Neq; uerò ignoramus harũ historiã nõnullos haud uerã existimaturos. Nam cum ea natio multis ante Troianum bellum seculis omnino deleta sit, Amazones autẽ quæ circa Thermodonta habitarunt, multo pòst tempore extiterint: simile ueri est, eas quæ postea notiores fuere, superiorum, quarum iam euanuerat fama, nomen & gloriã præsertim apud temporũ inscios obscurasse. Verùm cum legerimus plures antiquos tum poetas, tum rerum scriptores, eosq; qui postmodũ fuere, illarum memoriam posteris reliquisse: conabimur & nos quoq; paucis ipsarũ facta literis mandare, rerum serie à Dionysio, qui Argonautarum, Dionysijq;, ac nõnulla alia priscorum gesta descripsit, assumpta. Plures mulierum nationes in Libya fuisse tradũtur pugnaces, ac ualidæ uiribus. Nam Gorgonum gens fuit, aduersus quas Perseus haud paruo certamine bellum gessisse fertur, uir fortitudine eximia, Iouisq; filius, & Græcorum suæ ætatis optimus. Earum mulierum uirtus & potentia uel maximè licet conspici, si quis quæ de illarum prestantia scribuntur, cum nostri temporis mulieribus conferat. Asserunt sitas
B esse occidentem uersus in extremis orbis finibus. Non eandem quam nostrę uitam ducunt. nam mos est illis, certo tempore bellicis ad seruandam uirginitatem rebus exercitari: transactis militiæ annis, uiris coniungi prolis gratia. Has solas & principari, & publica obire munera: uiros nostrarũ fœminarum instar, domesticæ rei curã habere, tum obtẽperantes fœminis, tum militiæ principatusq; ac omnis Reip. expertes. Post partũ nati infantes dantur uiris, quos lacte nutriant, alijsq; rebus prout ætas poscit. Fœminis mamillas, ne crescant, urunt, asserentes impedimento eas ad bellandum esse. Vnde à Græcis, eo quòd mammis careant, Amazones appellantur. Asserunt habitare illas insulam Hesperam, quia ad occasum sita sit, uocitatam. Eam uerò esse in Tritonidis palude, quæ proxima Oceano, à flumine quod in eam defluit, Tritonia appelletur. Hanc paludem Aethiopię ferunt conterminã, montiq; qui est iuxta oceanũ, maximus omniũ qui in eis sunt locis, & mari imminẽs, à Græcis Atlas dictus. Hanc insulã permagnã esse, uarijsq; arborũ fructibus ex quib. incolæ uiuant, uberem ferunt: esse & in ea multos tum caprarũ tum pecudũ greges, quorũ lacte & carnibus uescuntur. Frumento penitus carẽt, illius usu incolis ignoto. Hæ Amazones corpore ualidæ, auidæq; belli, primũ omnes insulæ uicos præter unũ (Ichthyophagi Aethiopes habitant) Menes nominatũ, quem sacrũ arbitrantur, expugnarunt. Solis æstu admodũ insula feruet, ferens preciosos lapides permultos: quorũ hos Græci carbunculos, alios sardonychos, quosdã smaragdos uocant. Deinceps plures Libyæ propinquas subegerunt gentes: urbemq; præclarã infra Tritonidis stagnũ, quã à forma Cherronesum appellant, in potestatẽ redegere. Ex hac pofectę, plures orbis partes peragrarunt. Sed primi Athlantidæ bello appetiti, ceteris earum partium humaniores: qui patriam incolentes felicem, magnas

urbes tenebāt. Ab his deorū genus, prout Græci de Oceano scribūt, prodis- A
se ferūt: de quib. paulo pòst dicemus. Traditur Amazonū reginā nomine Myrinam exercitū triginta miliū peditum, duum miliū equitū cōfecisse, maxima spe uictoriæ in equitibus posita. Tegmenta corporum pro armis habuere serpentum magnorum coria: quorum, & quidem præter fidem ingentium, copia in Libya superest. Vtebantur longis ensibus, hasta, & arcu, quo non solum ex aduerso pugnantes uulnerabant, sed fugiendo feriebant insequētes. Cum Atlantidū patriam peruasissent, quam Cercenem uocant incolentes, acie superata uictos insequentes, unà cum eis portas ingressæ urbem cepere. Vt autem terrorem formidinemq; cæteris inijcerent, insolenter uictoria abusæ, occisis omnibus usq; ad pubertatē uiris, pueros fœminasq; euersa ciuitate in seruitutē adegerūt. Qua calamitate apud finitimos uulgata, Atlantidas aiunt timore territos ad eas misisse, pollicitos tradituros se illis ciuitates, atq; imperata facturos. Regina cum ipsos benignè audiuisset, amicitia cum eis statuta, ciuitatē sui nominis euersæ loco condidit, inq; ea tum captiuos, tum finitimarū partiū uoluntarios accolas collocauit. Deinde dona magnifica communi Atlantidum decreto data, honoresq; eximiè impensos inito cum eis fœdere cepit, pollicita se genti eorum satis esse facturā. Verùm Gorgonidum, quæ gens finitima erat, armis sæpius Atlantibus lacessitis, ferunt Myrinam gratia precibusq; eorum impulsam exercitum contra Gorgonidas duxisse. Quo oppositis copijs inito certamine superatæ magna ex parte occubuerunt, uiuæ ad tria millia captę. Reliquis in loca syluestria confugientibus, conatam Myrinam scribunt syluas, ut earū genus deleret, incendere uoluisse. Verùm cùm id nequisset, ad montes propinquos transijt. Amazonibus negligenter, ut in uictoria solet, uigilias seruantibus, captiuæ eductis dormientium ensibus multas interemerunt. Tandem excitatæ Amazones armis captis acriter pugnantes omnes occiderunt. Mortuas Amazones Myrina tribus magnis aggeribus sepeliuit, qui hucusque Amazonum tumuli appellantur. Gorgonidas deinde tradunt cum uires auxissent, iterum à Per- B
seo Iouis filio expugnatas, cum earū esset regina Medusa: postremò ab Hercule, & eas, & Amazonum gentem, quo tempore ad occiduas partes transiens columnam in Libya posuit, fuisse deletas: rem indignam existimante, quum pro communi salute hominum pugnaret, aliquibus gentibus fœminas imperare. Legitur quoque, Tritonidem paludem, terræ motu his apertis locis quæ ad Oceanum uergebant, desiccatam esse. Myrina plurima Libyæ parte peragrata, cum in Aegyptum transmeasset, cum Oro Isidis filio, qui Aegyptijs imperabat, amicitia firmata, Arabiā bello petijt: ubi multis interfectis, in Syriam transijt. Qua subacta, Cilices ei cum donis obuios, pollicitosq; imperata facturos, liberos esse, quoniam ei ultrò occurrissent, iussit. Qua ex re nunc etiam liberi Cilices uocantur. Subiecit quoque eas quæ circa Taurum sunt nationes, quamuis uiribus potentes. Tum per Phrygiam ad magnum mare cum descendisset, regionem maritimam transgressa, Caicum flumen statuit militiæ finem: prouinciæ uerò quæ Doryctica dicitur, loca opportuniora condendis urbibus eligens, plures in ea ciuitates, unam sui nominis, alias magnorum ducum appellatione ædificauit, Ninam, Cymem, Pitanem, Pryneam. His iuxta mare sitis urbibus, cæteras perplures in mediterraneis posuit locis. Insulas insuper nonnullas in potestatem suam redegit: sed Lesbum præcipuè, in qua urbem condidit Mitylenem, sororis quæ cum ea militabat, nomine. Deinceps cum quasdam alias sibi subdidisset insulas, tempestate coorta, cùm uotum matri deorum pro salute fecisset, ad unam ex his solitaria profecta, iuxta quoddam insomnium ei deæ insulam sacrauit, erectaq; ara, sacra solennia celebrauit. Nominasse insulam ferunt Samothracem, quod à Græcis sacra insula

inter-

A interpretatur. Quidam historici tradunt eam primùm appellatam Samum, ab incolis postea Thracibus Samothracem cognominatam. Alij Amazonibus in Epirũ aduentantibus ferunt deorum matrem hac oblectatam insula, & alios quosdam in eam, & filios quos Corybantes dicunt, traduxisse. Quis uerò eorum extiterit pater, in arcanis sacrorum traditur. Monstrasse quoq; ea fertur, quæ nunc in ea seruantur mysteria, templumq; asylum statuisse. Per hæc tempora Mopsus Thrax à Lycurgo rege Thraciá pulsus, Amazonum gentem coacto exercitu peruasit. Cui Sypilus Scytha auxilio affuit, antea à Scythis Thraciæ finibus expulsus. Prælio inter eos Amazonasq; commisso, Mopsi Sypiliq; res superior fuit, Myrina cum pluribus alijs interempta. Postea cum sæpius à Thracibus acie superarentur, tandem quæ superfuerant Amazones in Libyam reuertere: ibi'que earum militiæ finis, ut aiunt, fuit.

DE IIS QVAE DE NYSA FERVNtur fabulæ: in quibus de Titanibus, de Dionysio, & de eorum matre continetur. Cap. V.

POstea uerò quàm Atlantidum meminimus, haud ab re erit, deorum genus qui ab his prodisse ferũtur, cum & Græci parum ab his dissentiant, recensere. Atlantidæ, ut accepimus, loca propinqua oceano, & quidẽ felicia incolentes, tum pietatis, tum erga aduenas humanitatis prę cæteris finitimis gentibus laudem tulerunt. Ab his deorũ genus manasse tradunt: quib. assentitur præstantissimus Græcorum poeta, Iunonem, Oceanum deorum patrem, & matrem Thetim appellantem introducens. Scribunt autem, pri-
B mum regnasse apud eos Cœlum: hominesq; antea per agros dispersos, ad cœtum, condendasq; urbes exhortatum, à fera eos agrestiq; uita ad mitiorem cultum traduxisse. Assuefecisse insuper domesticos fructus serere, aliaq; permulta ad communem uitæ usum spectantia docuisse. Tenuisse quoque magnam orbis partem, maximeq; loca ad occidentem atque ad septentrionem sita. Astrorum quoque diligens extitit obseruator, multa hominibus futura prædicens. Annum etiam confusum antea, à Solis, menses uerò à lunæ motu descripsit: singulaq; anni designauit tempora. Qua ex re multi ignorantes astrorum ordinem sempiternum, admirati autem futurorum prædictionem, arbitrati sunt, eorum authorem naturæ diuinæ participem. Post eius obitum, tum ex eius beneficentia, tum astrorum notitia, immortales honores adeptus est. Hoc autem constat, illum nomen hoc sortitum esse ob astrorum occasus, ortusq;, multarum'que rerum peritiam: tum uerò propter honores illi pro beneficijs suis impensos. tum & ipsum regem sempiternum omnium appellarunt. Cœlum ex pluribus uxoribus suscepisse ferunt filios quinq; & quadraginta: horum decem & septem ex Titea ortos, proprio nomine singulos, communi autem omnes à matre appellauit Titanas. Titeam uerò prudentia præditam, cum plurimùm mortalibus profuisset, ab eis post obitum deificatam, terramq; esse cognominatam. Genuit quoque filias, quarum duæ, Regina uidelicet, & Rhea, quam Pandoram dixere superiores ætate, cæteris euaserunt clariores. Ex his Regina prior annis, prudentiaq; & uirtute reliquis præstantior, in gratiam matris fratres omnes educauit: eoque magnam aiunt matrem appellatam. Postea uerò quàm pater post obitum ad deos transijt, communi populorum fratrum'que consensu regnum cepit adhuc uirgo, cum nulli

antea nupsisset. Postmodũ cupiens filios linquere successores regni, unum A
ex fratribus Hyperionem uirum sumpsit: ex quo duos peperit liberos, Solem & Lunam. Quorum formam prudẽtiam'que admirantibus singulis, tradunt fratres prolis inuidia motos, ueritosq; ne quando imperium ad Hyperiona perueniret, scelesto facinore excogitato, fratrem cõmuni consilio obtruncasse, Solem adhuc puerum in flumen Eridanum proiectum suffocatũ esse. Qua re uulgata, Luna præter modum fratrem diligens, ex tecto se præcipitauit. Matri quærenti iuxta flumen corpus, cum in somnum incidisset, uisum ei per somnium est, à Sole se consolari, rogariq; ne lugeret natorum mortem. nam homicidæ meritum essent supplicium passuri: se uerò ac sororem quadam Dei prouidentia futuros immortales. nam ignem cœli sacrum antea uocatum, Solem ab hominibus appellandum fore: quæ uerò Mena prius dicebatur, Lunam. A somno experrecta, quũ omnibus tum somniũ, tum infortunium suum narrasset: filios ut deos coluit, ipsa innupta uiuens. Postmodum in insaniam uersa filia, cymbala tympanaq; quatiens, edito sonitu, sparsis crinibus, per patriam errabat. Quo aspectu misero obstupebant homines. Cum uerò singuli eius dolori misererentur, quidam corpus sustinerent, maximo imbre coorto, continuoq; fluminum casu reginam aiunt disparuisse. Qua re admiratus populus, Solis Lunæq; nomen ad astra transtulit, matrem & deam existimauit: & erecta ara, cymbalis ac tympanis cæterisq; rebus illius gesta imitatus, sacra illi & deorum honores instituit.
Huius deæ in Phrygia origo extitisse traditur. Asserunt enim incolæ, Phrygiæ Libyæq; regem priscum fuisse Menoen, qui uxorem duxerit Dindymenem. Ex ea natam fœminam cum nutrire nollent, in montem Cybelum nomine ab se expositam, diuina quadam sorte pardales aliæq; feræ lacte uberrimè prębito nutrierunt. Hanc mulier quędam pecora pascens cum uidisset, facto stupens, infantem tulit, atque à loco Cybelem nominauit. Aucta ætate, pulchritudine prudentiaq; excellens, mirabili ingenio fuit. Nam & fistulam pluribus calamis compactam, & ad lusum choreasq; cymbalum B
tympanum'que prior adinuenit. Præterea pecorum puerorumq; morbis remedia introduxit. Itaque tum propter infantes quibus uerborum medicaminibus salutem præbuit, tum quia plurimos ueluti in sinu fouit, tum etiam propter diligentiam amorem'que singulis præstitum, matrem ab omnibus dictam ferunt. Amicitiam quoque eius appetisse Marsyam Phrygem, ingenio prudentia'que mirabili. Coniecturam ingenij sumunt, quòd uocis sonum multiplicis fistulæ imitatus, ad tibias eam harmoniam traduxit: prudentiæ, quòd usque ad extremum uitæ finem cœlebs uixit. Cybele prouecta ætate, adolescentem quendam eius regionis Atym nomine dilexit: quem postmodum dixerunt Papam. Cum eo clam coiens, grauida facta est. Quod ut parentes norunt, in regiam accitam, ut uirginem pater suscepit. Noto autem filiæ peccato, & Atym & nutrices interfici iussit, atque insepultos abijci. Cybelen tum Atys amore, tum dolore nutricum perculsam, insanam effectam in publicum prodijsse ferunt, psallentemq; cum tympano, solam uniuersam patriam sparsis capillis obambulasse. Huius Marsyas misertus, sponteq; illam assecutus, unà pererrauit, pristinæ amicitiæ memor. Cum ad Dionysium in Nisam urbem uenissent, inuenêre Apollinem magna existimatione habitum, quòd primus diceretur citharam reperisse. Orta inter eos artis contentione Nysæos iudices constituerunt. Apollo primùm cithara simplici usus est, Marsyas uerò tibijs: quibus admodum, ut re noua, audientes obstupuere. Eo in certamine soni suauitate Apollinem uisus est superasse. Ambo astantibus iudicibus cum artem quilibet suam præferret, Apollo modulationem cantus ad citharæ suauitatem adiecit: quapropter tibiæ sonum uisus est excedere. Quod Marsyas

A ſyas ægrè ferens, audientes monuit, minimè ſe uictum eſſe. Non enim uocis, ſed artis comparationem fieri oportere: ſecundum quam harmonia ac ſuauitas tum citharæ tum tibiarum eſſet exquirenda. Iniquum præterea eſſe, duas ſimul artes uni conferri. Tunc Apollo reſpondiſſe fertur, ſe nihilo plus ad ſonum quàm Marſyam adhibere. nam & ille quoq; ore uteretur, cum tibias inflaret. Oportere igitur, aut ambobus idem licere, aut neutrum ore, ſed manibus oſtendere ſuæ artis modulationem. Cum uideretur iudicibus æquiora Apollinem poſtulare, artibus iterum comparatis aiunt denuò Marſyam eſſe uictum: Apollinem uerò ea contentione exaſperatum, uiuum Marſyam excoriaſſe. Verùm extemplò pœnitentia ductus, ægrè quod egerat ferens, proiectis citharæ chordis, inuentam ab ſe harmoniam deleuit. Ad hanc poſtmodum Muſæ mediam, Linus quam lichanon, Orpheus & Tamyras quam hypaten ac parhypaten muſici dicunt, addiderunt. Apollinem ferunt cithara tibijsq; in antro Dionyſij poſitis, Cybeles amore captum, cum ea uſque ad Hyperboreos erraſſe. Cum Phryges morbus opprimeret, terraq; nullos præberet fructus, ſciſcitantes Deum malorum remedia, oraculo præceptum eſt, ut Atys corpus ſepelirent, & Cybelem uenerarentur ut deam. Non reperto Atys, quod tempus abſumpſerat, corpore, Phryges imaginem adoleſcẽtis, circa quam planctu ac lamentis ſacra inibant, fecere, iram iniquè mortui mitigantes. Quę conſuetudo penes Phryges uſque ad hæc tempora permanſit: Cybeli uerò ara erecta, annis ſingulis ſacrificabant. Poſtmodũ in Peſſinunte oppido Phrygiæ ſumptuoſo conſtructo templo, honores illi ſacraq; ſolennia conſtituerunt, Mida rege ad ea plurima conferente. Poſitæ erant circa deæ ſtatuam pardales ac leęnę, à quibus olim eſſet enutrita. Hæc de Cybele deorum matre apud Phryges, deq; Atlãtibus qui circa Oceanum regnarũt, traduntur. Poſt Hyperionis interitũ Cœli filios imperium diuiſiſſe. Ex eis fuiſſe Atlantem & Saturnum nobiliores. Atlanti loca ad Oceanum poſita ſorte obuenerunt: qui & populos ſuo nomine, & maximum prope Oceanum montium appellauit Atlantem. Ferunt ipſum aſtrologiæ fuiſſe peritiſſimum, deq; ſphæra primum inter homines diſputaſſe: qua ex re uiſus eſt orbẽ ſuis humeris ſuſtinere, locum præbente fabulis ſphærę inuentione. Hunc aiunt plures ſuſtuliſſe filios, ſed unũ pietate, ac in ſubditos iuſtitia, humanitateq; inſignem, quem Heſperum appellauit: qui cum in Atlantis montis cacumen ad ſcrutandos aſtrorum curſus aſcendiſſet, ſubitò à uentis arreptus, nequaquam amplius uiſus eſt. Ob eius uirtutẽ caſum hunc miſerata plebs, honores illi præbens immortales, aſtrum cœleſte lucidiſſimum eius nomine uocauit. Fuerunt inſuper Atlanti filiæ ſeptem, à matris nomine Atlantides uocatæ, quamuis cuilibet proprium nomen eſſet, ut Maia, Electra, Taygete, Aſterope, Merope, Alcynoe, Celeno. Has tradunt tum ab heroibus, tum à dijs cognitas, & deos propter uirtutem, & eos quos heroas dixerunt, ueluti principes generis hominum peperiſſe: ueluti prior ætate Maia ex Ioue Mercurium genuit, multarum rerum apud homines repertorem. Eodem modo & reliquę Atlantides ſingulę filios ediderunt pręſtanti uirtute: quorum hi quidem gentium, hi urbium conditores extiterunt. Itaque non ſolum barbari quidam, ſed etiam Gręcorum plurimi, priſcorum heroum genus ad iſtas retulerunt. Quas cum prudentes fuiſſe conſtat, tum poſt obitũ honores dearum immortalium adeptas, Pleiadum appellationem cepiſſe. Nymphę quoque dictę ſunt, quoniam communi uerbo mulieres omnes Nymphas incolę appellant. Saturnum Atlantis fratrem aiunt pręcipua impietate auaritia'que pręditum, uxorẽ cepiſſe ſororem Rheam: ex qua ortus eſt Iupiter, Olympus poſtea uocatus. Fuit & alter Iupiter, Cœli frater, qui in Creta inſula regnauit, multo gloria inferior poſteriore. hic enim imperauit orbi, ſuperior Cretę tantum. Genuit'que filios decem, qui Curetes ſunt appellati. Inſulam

quoque ab uxore Ideam uocauit, ibi'que post obitum sepultus est. Cuius & hodie monstrari sepulchrum ferunt, prout etiam testantur Cretes: de quibus posterius referemus. Regnauit Saturnus in Sicilia, Libya, ac etiam Italia: sed præcipuè in locis ad Hesperum sitis eius imperij firmamentum fuit. Apud omnes uerò, arces urbium & loca munitiora tenuit: quò firmius imperium foret. Eo ad hoc usque tempus & in Sicilia & in occiduis oris editiora loca Saturnia dicta sunt. Ex Saturno Iupiter ortus, quoniam diuersa à patre uitæ institutione, erga singulos mansuetudine atque humanitate usus est, à populo pater est nominatus. Regnum is deinde cepit, partim concedente patre, partim in populis ab eo per odium desciscentibus. Aduersus quem cum Saturnus Titanũ præsidio fisus pugnasset, acie uictus est. Iupiter superior imperium assecutus, uniuersum orbem perambulauit, plurimum de genere hominum meritus. Viribus corporis, uirtutibusq; excellens, breui totius orbis imperio potitus est. Omne eius studium in puniendis impijs, facinorosisq; hominibus, ac in bonorum præmijs, communiq; populorũ utilitate uersabatur. Quibus reb. post uitæ finẽ Iouem dixere, eo quòd benè uiuendi causa hominibus extitisset. Creditus uerò Deus in orbe est ab ijs, de quibus benè erat meritus, sponte illum omnibus & Deum & dominum in sempiternum uniuersi orbis profitentibus. Quoniam in his quæ de rebus Aegypti à nobis relata sunt, Dionysij genus gestaq; tetigimus, æquum uidetur, ut quæ de hoc à Græcis deo scribuntur, literis mandemus. Verùm cum prisci rerũ scriptores, poetæq;, qui de Dionysio miranda quedã literis tradidere, de eius genere ac gestis dissentiant, difficile uidetur uerũ in his rebus exquirere. Nam hi quidẽ unicũ Dionysiũ, reliqui tres scribunt fuisse. Sunt qui eius genus nequaquã è mortalib. fluxisse dicant, existimentq; illũ uini extitisse auctorem. Sed nos quę de eo ferunt, paucis transigemus. Naturales qui de hoc deo loquunt, uiniq; eum repertorẽ putant, terram aiunt unà cum cæteris plantis sua spõte uites tulisse, nõ ab aliquo principio satas. Huius rei cõiecturã sumunt, quòd nunc quoq; in quibusdã syluestrib. locis nascantur uites, fructumq; ueluti reliquę arte hominum cultæ ferant. Duas Dionysio matres prisci fuisse arbitrantur: unã, & eam priorẽ generis, quãdo uitis in terrã posita augmentũ capit: secundã, quãdo racemos producit. Itaq; altera huius dei ex terra, altera ex uitis fructu fertur generatio. Sunt qui & tertiã generationẽ ipsi attribuant, ex Ioue & Cerere genitũ ferentes: à mortalibusq; dissipatum, ac decoctum, rursus à Cerere membris compositis iuuenem factũ reuixisse. Quæ omnia ad naturales traducunt rationes. Iouis enim & Cereris filium ob eam causam tradunt, quoniã uites ex terra & pluuia nutritæ producãt racemos, ex quibus uinum exprimatur. Ab hominibus uerò dispersum, eo quòd agricolæ fructũ auferant, terramq; homines Cererẽ putent. Membra eius decocta, quoniam plures uinũ decoquãt, tanquã melius ac suauius futurum. A' mortalibus uerò membra dispersa, iterũ in ordinem redacta, terram ostendit certo anni tempore facta uindemia denuò nouos fructus proferre. Deniq; ab antiquis poetis scriptoribusq; traditur, Cererẽ fuisse terram matrem appellatam. Eadem quoq; & Orphei tradunt poemata, & in ceremonijs introducuntur, de quibus haudquaquã fas est inscios loqui. Eodem modo ex Semele ortum ad naturale principium deducunt, asserentes Thionem ab antiquis terram fuisse nominatum. Semelem, eo quòd honesta sit eius Dei cura, & honor. Thionem uerò à sacris ei impensis uocatum. Bis ex Ioue natum tradunt, quoniam uites Deucalionis tempore unà cum cæteris arboribus diluuio sint absumptæ, deinde iterum exortæ: ueluti hæc secunda extiterit Dei apud homines procreatio, qua ex Iouis femore natum denuò hunc Deum scribunt. Qui igitur uini repertorem Dionysium uolunt, huiusmodi fabulas scripsere. Qui uerò hunc

humano

A humano corpore deum perhibent fuisse, eadem tradunt, & uites eum, & uini usum adinuenisse. Vtrum Dionysij plures fuerint, incertum est. Quidam unum extitisse uolunt, qui & uinum repererit, & arborum fructus, uniuersumq; peragrarit orbem, initiationesq; ac ceremonias & bacchanalia introduxerit. Alij tres, ut diximus, diuerso tempore fuisse scribunt, proprijs cuiq; gestis attributis. Priorem Indum uolunt extitisse: terraq; sua sponte ob soli fertilitatem uites ferente, ex uua uinum elicere, ficus cæterarumq; arborum curam, & horum insuper comedendorum usum edocuisse. Eundem, quoniam Indorum sit moris per omnem uitam barbam nutrire, barbatum cognominauerunt. Hic orbem cum exercitu perambulans, & uitem plantare, & ex racemis uinum torculari, ex quo ipsum Lenæum appellant, educere monstrauit. Plura insuper ad hominum usum ab eo adinuenta, causam ut post mortem pro deo coleretur, præbuere. Ostendi quoque etiam nunc apud Indos aiunt & locum, in quo sit ortus Dionysius, & urbes eius nomine ab incolis appellatas: multaq; præterea alia extare, quæ longum esset scribere, uestigia illum apud Indos natum testantia. Secundum ferunt ex Ioue genitum, & Proserpina: ut alij sentiunt, ex Cerere: quem tradunt tum primum boues ad aratrum iunxisse, cum terra prius manibus hominum coleretur: multaq; alia instrumenta reperisse agrorum culturæ accommoda, quò minori labore rustici opus facerent. His erga homines beneficijs, cum eum censerent immortalem, & honores illi & sacra ut deo instituta sunt. Addita fuere ueluti insigne quoddam ad picturas eius statuasq; cornua, tum ad monstrandam alterā Dionysij naturam, tum ob perutilem agricolis aratri inuentionem. Tertium ex Ioue ac Semele Cadmi Thebis Bœotiæ natum dicunt. Iouem enim ferunt amore illius captum, cum ea sæpius cubuisse. Iunonem zelo & ira motam, sumpta unius ex Semelis ancillis forma, ad ulciscendum iniuriam, suasisse illi ab Ioue petere, ut ea maiestate honoreq; secum concumberet, quibus cum Iunone consuesset. Quod postulatum annuēs Iupiter, cum tonitruo ac fulmine ad Semelem descendit: quæ insolita re territa, expirans aborsa est. Editum ante

B tempus filium, Iupiter absconditum in femore cum tenuisset, partus tempore editum in Nysam Arabiæ urbem tulit: ubi à nymphis educatus infans, à patre locoq; appellatus Dionysius est. Hic specie decorus, primò in choreis & mulierum thyasis summa in uoluptate ludo'que nutritus atque educatus est. Tum fœminarum exercitu, quas thyrsis armauit, congregato, orbem terrarum circuit: eos qui piè iusteq; uiuerent, sacra mysteria'que docens. Festos præterea ubiq; dies, publicè choros agi, & musicam exerceri artem instituit. Postremò sedatis inter omnes nationes urbesq; discordijs, bellisq; ubiq; sublatis, pacem singulis largitus est. Ita uulgata tanquam præsentis Dei fama, cum ad uitæ ciuilis cultum homines traduxisset, passim ei occurrentes cum lætitia gaudioq; excipiebant. Paucos autem ob superbiam impietatemq; spernentes eum, cum propter incōtinentiam dicerent Bacchides ab ipso circumduci, ceremonias uerò ac mysteria ad corruptelam externarum mulierum introducta, extemplò pœna affecit. Ob diuinam animi naturam aliquando plectebat impios, quandoq; insanos reddens, quandoque mulierum manibus uirorum membra discerpens, nonnunquam militum opera sibi aduersantes ultus. Tradidit quoque Bacchidibus pro thyrso iacula, mucronem ferri hedera circumdante. Quæ tanquam muliebria spernentes reges, eoq; imparatos adortus, præter spem superauit. Insignes inter mulctatos ab eo ferunt Græcum Penthea, Ninum Indorum regem, Lycurgum Thracem. Tradunt enim Dionysium ex Asia in Europā cum exercitu transiturū, cum Lycurgo Thracum qui sunt ad Hellespontum rege societatem coisse. Cum fœminas primum in Thraces uelut amicos traduxisset, iussisse Lycurgum noctu milites suos Dionysium aggredi, ipsumq; & pellices omnes obtruncare. His per

quendam accolam Tharopem nomine cognitis, territus Dionysius, cum nõdum transfretassent milites, amicorum præsidio occulte ad exercitum trãsijt. A Lycurgus pellices aggressus in loco qui appellatur Nysius, omnes interemisse dicitur. At Dionysius exercitu traducto, Thracem pugna superatum, captumq; priuauit oculis, domesticis eius cruci affixis. Tharopi, memor benefícij, Thracum imperium concessit, tradito ei orgia celebrandi modo. Huic Argus filius succedens, & regnum & ceremonias mysteriaq; tradita suscepit. Quibus postmodum ab Orpheo ingenio & eruditione præstanti perceptis, cum nonnulla ad orgia addidisset, repertas à Dionysio ceremonias Orphea posteri appellarunt. Poëtarum quidam, interq; eos Antimachus, tradunt, nõ Thracum, sed Arabum regem fuisse Lycurgum, qui & Dionysio & Bacchidibus in Nysa Arabiæ cum exercitu occurrisset. At Dionysius pœna impijs, præmio bonis affectis, ex Indis Thebas elephanto uectus peruenit. A' triennio uerò ijs peregrinationibus exacto, Grecos instituisse Trieteridas tradunt. Ipsum quoque fabulantur, multarum gentium spolijs onustum, primum omnium in patria triumphasse. Sed in hoc genere maximè conueniunt prisci. Disputant uerò, non paucas Græcorum urbes ab his fuisse conditas. Nam Ilienses, Nasij, & qui ciuitates incolunt liberas, insuper Teti, alijq; plures, suos fuisse illos ostendunt conditores. Teti quidem apud se ortum ea tradunt coniectura, quòd etiam adhuc in eorum urbe certo anni tempore è terra uini fons sua sponte fluat, sapore suauissimo. Cæteri uerò, hi quidem ostentant suam regionem Dionysio dicatam: hi erecta templa illi, sacraq; olim statuta. Postremò cum in pluribus orbis locis illius Dei meritorum uestigia monstrentur, haud mirum est, multos existimare suas urbes patriamq; prę cæteris à Dionysio dilectas. Sentit & poëta nobiscum, enumerans in hymnis eos qui de suo genere ambigunt, & simul illum asserens in Arabiæ Nysa ortum. Haud uerò inscius sum, Libyæ quæ ad Oceanũ uergit accolas, de huius genere differentes, Nysam, & alia quæ de Dionysio feruntur, quorum multa apud eos aiunt permanere ad hoc usq; tempus, uestigia apud se facta contendere. His plures B prisci Græcorum scriptores, poëtæq;, hiq; etiam qui postmodum secuti sunt, assentiuntur. Nos uerò, ut nihil eorum quæ de Dionysio comperimus scripta, omittatur, paucis quæ tum à Libyis dicta, tum à Græcis scriptoribus, præsertim à Dionysio ueteris historiæ auctore tradita sunt, absoluemus. Hic enim Dionysij, Amazonum, Argonautarum, Troianiq; belli gesta, ac plura alia memoriæ prodidit, inuicem conferens & quæ à priscis poëtis, & quæ ab historicis narrantur. Hic ait, primum Linum in Græcia numeros ac melodiã reperisse. Cadmum ex Phœnicia aduexisse literas, primumq; Græcam linguã inuenisse, ac rebus dedisse nomina. Ad hæc characteribus formam indidisse: communiq; uerbo literas, quoniam ex Phœnicia traductæ essent, appellatas Phœnicias. Sed à Pelasgis qui primi eis literis usi sunt, Pelasgas dixere. Lini tum poësi, tum melodia excellentis, plures discipuli extitere. Horum tres præcipui habiti, Hercules, Thamyris, Orpheus. Hercules cithara discens, cum ingenio esset tardo, ob eamq; rem uapularet, ira motus Linum cithara peremit. Thamyris natura ad percipiendum apta, musicam didicit. In qua cum plurimum excelleret, dixisse illum aiunt, suauius se quàm Musas cantare: quibus irritatæ uerbis deæ, & eum priuarũt musica, & lyrã abstulerunt: quemadmodum Homerus his cõsentiẽs scribit. De Orpheo singulatim referet, cum eius opera à nobis recensebunt. Linum tradunt primi Dionysij gesta literis Pelasgis edidisse, quib. & Orpheus usus est, ac Pronopides Homeri magister, uir ingenio musicaq; egregius. Thymitũ insuper, Thymiti Laomedõtis, qui Orphei ætate fuit, plurimis orbis peragratis locis, in Libyã occidentẽ uersus Oceanum usq; cũ descendisset, uidisse Nysam, in qua prisci incolæ nutritũ Dionysiũ uolũt: ibiq; diligenter actis huius Dei apud Nysæos perquisitis, cõposuisse

poëma

A poëma ferũt quod Phrygium nominarit, antiqua lingua, & literis priscis editum. Asserunt præterea, Ammonem Libyæ partis regem uxorẽ cepisse Rheam Cœli filiam, Saturni aliorumq; Titanum sororem: qui regnum perambulans, iuxta Ceraunios mõtes conspectam ab se uirginem forma pulcherrimã Amaltheiam nomine adamauit: filiamq; ex ea genuit specie ac robore corporis insignem. Amaltheiam uerò propinquæ oræ præfecit, bouis cornu persimili: ex quo occiduum cornu sit nominata. Et quoniam ea regio esset uineis cæterisq; fructiferis arboribus referta, à muliere autẽ regeretur, Amaltheiæ cornu eam dixere: propterea & posteri homines optimam copiosamq; fructibus patriam ab ea similitudine Amaltheiæ cornu appellarunt. Ammon Rheam ueritus, infantem absconditum clàm in urbem Nysam ab eis locis remotiorem transferens, insulam à Tritone fluuio circumdatam, pręcipitem, ac undiq; abruptam, unico difficiliq; aditu, quem portas Nysias dicunt, ubi nutriretur elegit. Esse in ea insula tradunt terram felicem, amœnis pratis distinctam, & multis irriguam aquis. Fructus insuper multiplices, & uites suapte natura ortas, magna ex parte super arbores diffusas. Salubrem præterea aërem, adeò ut illius homines longiori quàm cæteri ætate uiuant. Insulæ aditus in tibiæ modum fertur, adeò densis arboribus umbrosus, ut solis radij penetrare nequeant. Iuxta aditum undiq; dulces aquarum habentur fontes: qui locus est ad habitandum suauissimus. In ea antrum existit rotundum, tum magnitudine præcipua, tum pulchritudine. Vndique enim præcipitia sunt in altum surgẽtia, diuersi coloris, splendidisq; lapidibus, ut nullus ibi omnino color desit. Ante aditum natura esse arbores mirabili aspectu aiunt: & has quidem fructus ferentes, alias semper uirentes, ut ad uisus uoluptatem natæ uideantur. In his diuersæ nidificant aues, colore oculos, aures uerò cãtu oblectantes. Vniuersus locus est non solum aspectu, sed cantu etiam amœnus, artis harmoniam uoce auium superante. Post ingressum apparet antrum latum, splendore solis lucens. Omnia floribus referta sunt, sed præcipuè casia, reliquisq; rebus quæ iucundum odorem continuò queant reddere. B Licet ibi insuper aspicere Nympharum plura diuersoria, ornata floribus, non quidem arte, sed natura cum omni decore perfecta. In toto antri ambitu neq; flos unquam, neq; folium defluit: ut neq; oculorum neq; aurium uoluptas aliquando desit. In hoc Ammon puerum nutriendum dedit Nysæ Aristei filiæ. Cui loco Aristeum præfecit, uirum sapientem atq; eruditum, ad euitandas Rheæ nouercæ insidias. Custodiam filiæ Mineruæ permisit, paulo ante hæc tempora circa Tritonem fluuium, unde & Tritonia dicta est, genitæ. Scribũt hanc deam per omnem uitam uirginitate seruata, prudentia claruisse: multasq;, cum ingenio præstaret, ab ea artes repertas. belli quoq; exercitio deditam, cum robore corporis uigeret, multa fecisse memoratu digna: Alcidamq; (ita enim dicta est) peremisse, feram stupendam, ex terra natam: & antea, ut quæ natura plurimũ ignis ex ore euomeret, insuperabilẽ. pugna ea primum in Phrygia apparuit, regionem quandam comburens, quæ hucusq; exusta Phrygia dicta est. Deinde ad montem Taurum transcendens, syluas continuas usq; ad Indos incendio uastauit. Postmodum per mare in Phœniciam reuersa, syluas Libani incendit: perq; Aegyptum in Libyam profecta, ad loca peruenit occidua. Postremo syluis circa Ceraunia destructis, omniq; incensa patria, cum homines partim flamma absumpti essent, partim timore patriam linquentes ad remotiora diffugerent loca, Mineruam ferunt tum sapientia tum fortitudine ac uiribus fretam, eam feram necasse, pellem pectori circumdedisse, tum uestitus tutelæ'que corporis gratia, tum ad uirtutis partæ'que gloriæ memoriam ostendendam. At uerò Alcidæ mater Terra commota, deorum hostes Gigantes peperit, quos postmodum Iupiter Mineruæ Dionysijq; ac cæterorũ ope deorũ deleuit. Dionysius in Nysa educatus, disciplinaq; eruditus,

non

non tantum pulchritudine roboreq́ꝫ excelluit, sed multarum rerum utilium A inuentione. Nam adhuc adolescens & uinum ex uuis, cum uites sua spōte terra produxisset, exprimi, & qui fructus possent exiccari seruariq́ꝫ, ostēdit: praeterea quas quoq́ꝫ loco ab se inuentas arbores plantari expediret, singulos edocuit, spe concepta, pro beneficiorum erga genus hominum magnitudine immortales se honores potiturū. Ob eius uirtutis ac gloriæ nomen fertur Rheā iratam Ammoni conatam esse Dionysium auferre. Quod ubi non successit, relicto Ammone uersa ad Titanes fratres, Saturno fratri nupsit. Qui Rheæ suasu aduersus Ammonem moto bello, acie, Titanum pręsidio, superior fuit, Ammonemq́ꝫ fame coactum in Cretam fugere, ubi Curetes regnabant, compulit. Ibi regis filiam Cretam nomine uxorem cum cepisset, regno sumpto insulam antea Ideam dictam, ab uxoris nomine appellauit. Saturnum tradūt occupatis locis Ammoni subditis, acerbè imperantem aduersus Nysam Dionysiumq́ꝫ magno cum exercitu profectum. Ille cum sciret patrem Ammonē bello uictum, Titanas uerò Saturno auxilium ferre: coactis ex Nysa militibus, interq́ꝫ eos ducentis tum strenuis, tum summa erga eum (cum his enim nutritus fuerat) beneuolentia, à Libyis atque Amazonibus finitimis, de quibus antea retulimus, auxilia exciuit. Asserunt eas, utpote quæ uirtute uirginitateq́ꝫ excellerent, ad belli societatem aduocasse uitæ similis Mineruam: diuiso exercitu, ut uiris præesset Dionysius, Minerua fœminis. Cum in exercitū Titanum incidisset, commisso certamine, multisq́ꝫ utrinq́ꝫ cæsis uulnerato Saturno uictor Dionysius euasit. Titanibus ad eas regiones quas de Ammone ceperant confugientibus, Dionysius ad Nysam urbem cum captiuis reuersus est, ueluti de eis pœnam sumpturus. Cum armatis militibus eos omnes circūdedissent, primùm de Titanibus questus, omni postea captos crimine solutos pronunciauit. Deinde data eligendi libertate, abire, an secum militare mallent, secum omnes se fore acclamarunt. Ob datam uerò præter spem salutem, ut Deum uenerati sunt. Omneis hos postea libato uino iuramento adegit, ut secum continuò in bellis usq́ꝫ ad extremum pugnarent. Cum arma aduersus B Saturnum esset moturus, proficiscente ex Nysa exercitu, Aristeum tradunt eorum præsidem primum omnium & sacra instituisse Dionysio, & ei ut Deo sacrificasse. Dicunt insuper, subsidium ei tulisse Nysęorum nobiliores, quos à primo eorum rege Sileno (eius autem propter uetustatē ignotum est genus) Silenos uocant. Is cum circa lumbos caudam haberet, posteri quoq́ꝫ eius naturæ participes idem signum gestarunt. Dionysius contracto exercitu per loca arida ac deserta ferisq́ꝫ infesta profectus, ad Zambyrram urbem Libyę peruenit. Ibi feram ingentem Campes nomine, multis eius orę mortalibus perniciosam, peremit. quę res magnam ei gloriam penes accolas tulit. Vt autem sempiterna occisæ ab se bestiæ gloria extaret, erexit ibi tumulum ingentem, qui ad posteros usq́ꝫ perseuerauit suæ uirtutis monumentum. Deinde uersus Titanas exercitu moto, ea modestia iter fecit, ut se omnib. incolis humanissimum præberet, ubiq́ꝫ ostendens ad plectendos impios, atq́ꝫ ad beneficia in hominū genus cōferenda, eam ab se susceptam expeditionem. Qua ex re moti Libyi, eius cognita uirtute, animiq́ꝫ præstantia, uictum militibus affatim præbuerūt, simulq́ꝫ eius castra secuti sunt. Ad ciuitatē deinde Ammonis appropinquante exercitu, Saturnus ante urbis mœnia acie instructa uictus, ciuitatem noctu incendit, ea mente, ut paterna Dionysij regia absumeretur: sumptaq́ꝫ uxore Rhea, & amicis quibusdam ascitis, clàm ex urbe profugit. Verùm cum uxore captus à Dionysio, nequaquam illius opera imitante, non solum cognationis gratia pœnam remisit, sed & consolatus est, per omnem eos uitam habens parentum loco. Rhea illum ut filium uiuens dilexit. Saturni simulatior fuit beneuolentia. Hi per id tempus filium genuerunt, quem appellarunt Iouē. Qui à Dionysio summo honore habitus, uirtute postmodum imperium omnium

gentium

A gentium adeptus est. Cum Libyi ante pugnam ei dixissent, quo tempore Ammon ex regno eiectus est, incolis prędictum fuisse, uenturum eius filium Dionysium, qui recuperato regno orbis imperium possideret, Deusq́ haberetur: existimans uerum fore uaticinium, templo patri & urbe conditis, ut Deo illi honores impendit, quosdam instituens qui haberēt diuinationis curam. Traditur Ammon galea in bellis usus, cuius insigne fuit arietis caput. Sunt qui ipsum asserant natura in utroq́ tempore paruula habuisse cornua, propterea filium eius Dionysium eodem fuisse aspectu: posterisq́ traditum, Deum hūc cornua gestasse. Aedificata urbe, sacrisq́ institutis, Dionysio ferunt in primis cum de exercitu oraculum consuluisset, responsum à patre traditū, quòd propter eius in homines merita immortalis esset futurus. Qua re elatus animo, primò in Aegyptum exercitum duxit: eiq́ prouinciæ Iouē Saturni Rheæq́ filium constituit regem, adhuc ætate puerum, addito ei præfecto Olympo: à quo eruditus, & ad uirtutē institutus, Olympius est cognominatus. Ferūt Dionysium Aegyptijs ostendisse uites plantare, uinum conficere, ac aliorum fructuum usum. Aucta eius uirtutis fama, nulli ei obsistere bello ausi, sponte sibi parebant, laudibus ac sacrificijs ut Deum colentes. Hoc pacto orbem aiunt peragrasse, domesticis arboribus regiones reddentē excultas, beneficiaq́ populis præbentem. Vnde honores perpetuò gratiamq́ omnium assecutus est. His rebus, cum de cæteris dijs uariè homines sentiant, solam Dionysij immortalitatem fixam animo tenent. Nemo est enim neq́ Græcus neque barbarus, qui illius beneficiorū gratiæq́ fuerit expers. Nam eos quibus aut patria agrestis esset, aut à uinearum usu aliena, poculum ex hordeo conficere docuit paulo inferius uini suauitate. Ferunt eum ex Indis ad mare descendentem, Titanas omneis qui cum maximis copijs aduersus Ammonē in Cretam transfretarant, cepisse. Acri aduersus Ammonē moto bello, Iupiter ex Aegypto, Dionysiusq́, ac Minerua, & alij quidam quos deos dicunt, in Cretam descendentes Ammoni subsidium tulere. Inito certamine superior Dionysius, omnib. B Titanis interfectis, uictoria potitus est. Postmodum Ammone Dionysioq́ ex hominum uita ad immortalitatem translatis, Iupiter uniuerso imperauit orbi, sublatis Titanis, nulloq́ eius imperium turbare auso. Hæc primi Dionysij ex Ammone Amaltheiaq́ nati gesta Libyi fuisse tradunt. Secundus ex Io Inachi & Ioue genitus, Aegypto imperauit, initiationesq́ mōstrauit. Tertiū Iupiter ex Semele apud Grecos genuit, priorum uirtutis imitatorem. Nam et per omnē orbem exercitum circumduxit, & plura reliquit trophæa, statuasq́ suarum expeditionum testes. Multa insuper loca cultiora plantis arborū reddidit. Mulieres in militiam, uelut prior Amazones, duxit. Circa orgia & initiationes multum operæ impendit, tum uetera in melius redigens, tum quædam ipse adinueniens noua. Cum temporum uetustate priorum gesta inuentaq́ multis ignota essent, solus hic eorum qui ante se fuerant uirtutem & gloriam tulit. Non autem solum hoc ei contigit, sed Herculi quoq́. Duo nanque eodem nomine priores fuere. Superiorem Herculem in Aegypto natum ferunt, magna armis subacta orbis parte, in Libya columnam posuisse. Secundus Cretensis, uirtute armisq́ nobilitatus, instituit Olympicum: & tamen ultimum paulo ante bellum Troianum ex Alcmena & Ioue ortum, magnam orbis partē peragrasse tradūt, Eurysthei imperio parentē. Qui multis functus certaminū laboribus, columnā in Europa erexit. Nominis igitur & rerū gestarū similitudo, cum defunctus esset postremus, superiorū illi gesta ascripsit: tanq́ unus tantū Hercules extitisset. Plures Dionysios fuisse, tum ex alijs conantur ostendere, tum præcipuè ex Titanum pugna: qua cōstat, Dionysium cōtra illos Ioui auxilio affuisse. Nō enim Titanas Semelis tempora tulere, neq́ Cadmus Agenoris Olympijs dijs antiquior dicēdus est. Hæc à Libyis de Dionysio tradita. Nos iuxta ordinē à nobis præscriptū, quartū descripsimus librū.

A

DIODORI SICVLI
LIBER QVINTVS.

PROOEMIVM, DE IIS QVAE *fabulose apud historicos feruntur.*

HAud sanè nos fugit, uetustarum rerũ scriptoribus ut in multis labantur contingere. Nam & antiquiora illa paululũ subobscuram ambiguitatem præbent scribentibus: & temporum descriptio haud facilis cognitu, quãdoq; detrahit legentibus fidem. Heroum præterea, semideorumq;, & cæterorũ uirorum multiplex ac uarium genus non satis exquisitè explicari potest. Accidit insuper, quod omnium est difficillimum, ut de antiquorum gestis fabulisq; scriptores inter se admodum dissentiant. Qua moti re nobiliores qui postmodum secuti sunt historici, omissis priorũ fabulis ad recentiores se historias contulere. Ephorus quippe Cymæus Socratis discipulus historiam scripturus, ueteribus prætermissis rebus, ab Heraclidarum tempore narrandi exordium cepit. Callisthenes ac Theopompus, quos eadem tulit ætas, prisca illa minime attigerũt. Nos secus arbitrati, onus sumpsimus priscas res omneis literis mandandi. Maxima enim plurimaq; Heroũ, Semideorũq;, tum aliorum excellentium uirorum, meritis quorum à posteris Semideorum Heroumq; honores ac sacra impensa sunt, egregia facinora extiterunt: qui tamen omnes historiæ munere laude sempiterna celebrati sunt. Nos quippe tribus superioribus libris externarum gentium acta, quæ' ue de dijs ferantur, loca insuper singula, & quæ in eis feræ, aliaq; animãtia, ac cætera memoratu digna admiranda' ue haberentur, retulimus. Hoc autem libro, quæ à Græcis de Heroibus Semideisq;, quos prisca celebrauit ætas, tradita sunt, deq; pręclaris eorum bello gestis complectemur: his adijcientes, quæ ab illis pace ad utilitatem cultumq; hominum adinuenta, quæ' ue sancita legibus fuere. Initium uerò à Dionysio sumetur: quem in primis antiquum fuisse constat, ac maximis beneficijs uitæ mortalium profuisse. Dictum est superius à nobis, barbaros quosdam huius sibi Dei genus uendicare. Nam Aegyptij Deum suum Osiridem eum esse affirmant, quem Græci Dionysium uocant. Hunc uolunt omnem circumisse orbem, uini repertorem, cum uites plantare docuerit: quo facto, communi gentium omnium consensu sit illi immortalitas tributa. Indi quoq; hunc apud se natum ferunt, uiniq; usum ab eo hominibus traditum. E quibus licet antea singulatim permulta explicuerimus, nunc tamen quæ Græci de hoc scribant Deo, minimè uisa sunt omittenda. B

DE DIONYSIO, PRIAPO, HERmaphrodito, & Musis. Cap. II.

CAdmum Agenoris tradunt ex Phœnicia ad peruestigandam Europam à rege ea lege missum, ut aut uirginẽ secum reduceret, aut in Phœniciam non rediret. Cum diutius quæsitam ab se uirginem non inueniret, postposita patria in Bœotiam peruenisse. Vbi cum respõso oraculi Thebas condidisset, Hermionem postmodum Veneris filiam in uxorem sumpsisse: ex qua Semelem, Ino, Autonoem, Agauem, ac Polydorũ genuerit. Semelem Iupiter ob pulchritudinem in forma hominis cognouit. Quod illa existimans ab Ioue in sui contemptum agi, rogauit ut secum prout cum Iunone assueuerat coiret. Iupiter Dei maiestate assumpta, cum tonitribus ac fulgure ad eam descendit. At illa prægnans, cum neq; fulguris neq; tonitrus uim ferre posset, filium abortsa igne expirauit. Infantem Iupiter Mercurio dedit, ad antrum Nysę, quod

inter

A inter Phœniciam Nilumq́ eſt, deferendum, à Nymphisq́ omni ſtudio curaq́ educandum. Vnde ab Ioue Nyſaq́ Dionyſium dixerunt: quod etiam Homerus in hymnis teſtatur, inquiens: Eſt Nyſa ſupra montem floridum, ſylua procul à Phœnicia ferme Aegypto fluente. Nutritum à Nymphis aiunt, uini uineæq́ extitiſſe auctorem. Orbem quoq́ ferme obambulantem, multas regiones reddidiſſe domeſticas: ac propterea maximis apud omnes honoribus celebratum. Docuiſſe eos inſuper, quorum regio uites ferre nõ poſſet, potum ex hordeo conficere: quem nonnulli zythum dicunt, paulum à uini ſapore differentem. Exercitum quoq́ ſecum non tantum uirorum, ſed etiam mulierum circumducens, nepharios homines atq́ iniquos merita multauit pœna. In Bœotia iuſſit in gratiam patriæ omnes urbes liberas eſſe, ciuitate ſui nominis condita, quam & liberam pronunciauit. In Indiam cum exercitu transcendens, triennio poſt multis cum ſpolijs in Bœotiam redijt. Primus omnium triumphauit, elephanto Indico uectus. Bœotij, cæteriq́ Greci, Thraces quoque in memoriam Indicæ expeditionis ſacra Trieterica ſibi inſtituerunt. Vnde & in multis Græcis urbibus triennio Bacchides mulieres cõueniunt: apud quas de more uirgines thyrſum ferunt, in honorem Dei bacchantes, eiq́ per cœtus ſacrificantes. Poſtremo memoriam Mȩnadum, quȩ feruntur illi Deo aſtitiſſe, hymnis & cantu renouant. Suſtulit & omnes impios qui in orbe erant, ſed maximè Pentheum ac Lycurgum. Vini inuentio tum propter potus uoluptatem, tum quia corpus reddit ualidius, grata ſupra modum mortalibus fuit. Aiunt cum purum in cœnis uinum datur, omnes Deum ſoſpitem optare bibenti. Cum uerò poſt cœnam aqua mixtum ſumitur, Iouem uocari ſaluatorẽ. Nam puri uini potus ad inſaniam redigit. Aqua Iouis mixtus, uoluptatem lætitiamq́ affert, & prohibet inſaniam. Ferunt ut deos, rerum ab ſe inuentarũ meritis, maximè Dionyſium ac Cererem ab hominibus coli: alterum ſuauiſſimi potus auctorem, alteram ob fruges ab ſe repertas. Traditur quoq́ & alter multa prior ætate fuiſſe Dionyſius, quem aiũt ex Ioue & Proſerpina natum,

B à nonnullisq́ appellatum Sæbaſin. Huius genus ſacra honoresq́ propter pudorẽ nocturna occultaq́ agunt. Dicitur propter ingenij acumen primus boues ad iugum iunxiſſe, eorumq́ opera frugem iacta ſemina reddidiſſe: qua ex re illum cum cornibus finxerunt. Ex Semele uerò natum poſteriorem ferũt, delicijs deditum, molli corpore, ac præ cæteris decoro, uoluptatibus inſuper uenereis indulgentem: in exercitu mulierum copiam circumduxiſſe, armatã haſtis thyrſo inuolutis. Tradunt & Muſas uirgines cum eo profectas, apprimè eruditas. His tum propter cantus ſuauitatem, tum quia doctæ pſallere, boniſq́ artibus eruditæ erant, Deus ille oblectabatur. Secutus eſt ipſum Silenus quoq́ pædagogus ac nutritor, optimorumq́ inſtitutor ſtudiorum, qui plurimum Dionyſio ad uirtutem ac gloriam resq́ bellicas profuit. Armis bellicis in pugna utebatur, & pardorũ pellibus: pacis tempore in ſolennitatibus diebusq́ feſtis ueſtes floridas, molles ac delicatas induebat. Siquando ex potu bibentis caput agitaret, mitra caput alligabat. unde & Mitriphoros dictus eſt. Reges poſteri pro mitra caput diademate uinciri ſunt ſoliti. Aiunt inſuper Dimetera uocatum, quoniam ex uno patre duo ſint orti Dionyſij, & matribus duabus. Verùm poſteriori prioris aſſcripta ſunt geſta. Quapropter qui poſtmodum ſecuti ſunt, ueritatis ignari, nominiſq́ ducti ſimilitudine, unicum extitiſſe Dionyſium crediderunt. Nartheca quoq́ ex huiuſmodi tribuunt ei cauſa. Cum nouiter reperto uino, nondum aquam infundere conſueſſent: in amicorum epulis ac feſtis diebus uinum purum ad uoluptatem potãtes, ebrij reddebantur. Qua ex re ligneis baculis quos geſtabant, alteri alteros percutiẽtes, plurimos uulnerabant. quidam peribant ex uulnere. Vt eiuſmodi certamina prohiberentur, Dionyſius, ut modico uino, utq́ pro fuſtibus ligneis ferulis uterentur, edixit. Plurima ei cognomina à rebus quas egit, ſunt ab hominibus

indita. Nam alij Bacchum, à mulieribus quæ bacchantes illum sequebantur, A
dixere. Alij à torculari quo uinum exprimitur, Lenæum. Quidam Bromiū, à
tonitru qui in eius ortu contigit. Brontius insuper, ex eadem appellatur causa.
Quinetiam triumphator dicitur, quòd primus omniū de Indis multis cum
spolijs in patriam reuersus triumpharit. Alijs quoq; cognominibus, quæ longum
esset recensere, & alienum ab historia, uocatus est. Duplici esse uidetur
forma, quoniā duo Dionysij extiterunt. Primus barba promissa antiquo more
barbam nutriētium fuit. Speciosior posterior, iuuenis, & (ut fertur) deliciosus.
Quidam duplicem formam illi tributam uolunt, quoniam ebrietas & iracundos
efficiat, & hilares. Satyros etiam, quorū opera in saltatione ac tragœdijs
oblectabatur, secum tradunt duxisse. Et Musarum quidem optimis institutis,
Satyrorum uerò risu ac ioco Dionysius uitam omnem felicem traducebat.
Scenicæ præterea artis ac theatrorum inuentorem, & musicæ certaminū
institutorem uolunt. Omnes etiam qui in exercitu musicis exercerentur, fecit
immunes: quod & posteri instar Dionysij seruarunt. Omnes enim musicæ
operam dantes, immunitate potiti sunt. Et de Dionysio, ne modum excedat
oratio, hactenus. Nunc quæ de Priapo traduntur (sunt enim Dionysij rebus
contigua) se infert scribēdi locus. Fabulantur antiqui, filium Dionysij ac Veneris
Priapum fuisse: ducti uero satis simili coniectura, quòd qui uino indulgent,
sint natura ad Venerem prōptiores. Asserunt nōnulli, priscos illos cum
uellent hominum pudenda occultius nominare, Priapum dixisse. Alij genitalia
dicunt causam esse hominum generationis: proptereaq; semper extitisse
immortali honore celebrata. Aegyptij de Priapo scribētes, olim Titanas
aiunt Osiride ab se dolis interfecto, corpus eius in æquas partes diuisisse: ijsq;
domo clàm elatis, partem pudendam in flumen, cum singuli eam respuerent,
abiecisse. Isidem postmodum ultam uiri mortē Titanibus occisis, uiri corpus
inquisisse: partesq; repertas cum in formam hominis composuisset, sacerdotibus
tradidisse sepeliendas: atq; ueluti Deum Osiridem colerent, imperasse.
Sola pudenda non reperta, pro Deo coli, inq; templo suspendi iussit. Hæc de B
Priapi genere, deq; eius honore ab antiquis Aegyptijs traduntur. Hunc deū
quidam Phallum, alij Typhonem nominant. Non solum autem in urbium
templis, sed in agrestibus quoq; locis tanquam uinearum atq; ortorum custos
colitur, fructuum fures castigans. Non solum autem in ceremonijs quæ Dionysio
impenduntur, sed & in reliquis fermè alijs huic Deo sacra cum risu &
ludo fiunt. Simili ortu fuisse quidam existimant Hermaphroditum: quem
ex Mercurio ac Venere genitū, utriusq; parentis nomen cepisse ferunt. Hunc
Deum esse opinantur promiscua uiri ac fœminæ natura: fuisse quoq; specie
mollitieq; corporis fœminæ similem, & opera exercuisse uiri. Quidam eiusmodi
partus asserunt naturæ monstra, quòd raro fiant, atq; aliquid tum bonū
tum malum portendant. Quoniam uerò Musarum in Dionysij gestis meminimus,
uidetur nunc de his diligentius scribendi tempus. Plurimi, & ij presertim
qui probantur scriptores, tradunt eas Iouis & Memoriæ filias: pauci ex
poëtis, in quibus est Alcmeon, filias esse Cœli ac Terræ aiūt. In numero quoque
dissentiunt. nam quidam tres, alij nouē asserunt extitisse. Verùm nouem
numerus inualuit, ijs comprobantibus, qui habiti sunt (Homerum dico atq;
Hesiodum, cæterosq; eiuscemodi) cæteris præstantiores. Homerus enim ait,
Musas nouem esse pulchritudine eximia. Hesiodus etiam recenset nomina,
Clio, Euterpe, Thalia, Melpomene, Terpsichore, Erato, Polymnia, Vrania,
Calliope, quæ omnibus est nobilior. Harum cuilibet sua officia tribuunt, eorum
quæ ad musicæ artem spectant, ueluti poëticam, melodiam, saltationem,
choreas, astrologiam, reliquasq; doctrinas. Plures asserunt eas fuisse uirgines,
quoniam uirtutis disciplina incompta esse uideatur. Musas eo uolunt cognominatas,
quòd homines bona utiliaq; docent, & quę ab indoctis ignorantur.

A tur. Nomina cuiq; à proprio munere tribuerũt. Nam Clio propter gloriam, quæ ex poëtarum laudibus oritur, dictam uolunt. Euterpem, propter uoluptatem quæ ab audientibus ex honesti eruditione percipitur. Thaliam, quòd in longum tempus poëtarum laus parta uirescat. Melpomenẽ à melodia, qua audientes demulceantur. Terpsichorem, eo quòd audientes oblectat propter bona quæ proueniunt ex doctrina. Erato, quòd docti homines ab omnibus amentur. Polymniam, quoniam cantus suauitate poëtas reddit gloria immortales. Vraniam, quòd uiros eruditos ad cœlum tollat. Gloria enim ac sapientia eleuat animos ad cœlestium contemplationem. Calliopem, quòd cantus suauitate cæteras antecedens, magni ab auditoribus æstimetur.

DE HERCVLE, ET DVODECIM *eius laboribus, cæterisq; ab eo usq; ad uitæ finem gestis. Cap. II.*

POsteaquàm de Musis retuli, nunc gesta Herculis recenseamus. Neq; uerò me latet, magna in difficultate uersari tum ueterum rerum, tum præcipuè operum Herculis scriptores. Ea enim fuisse amplitudine singuli fatentur, ut omnium quæ memoria hominum complexa est gesta, superare uideatur. Difficile quippe est pro dignitate rerũ eius acta scribere: atq; ea quæ tanta magnitudine extitere, ut immortale præmium mereantur, æqua factis oratione prosequi. Nam cum propter uetustatem admirationemq; rerum multi haud facilè crederent scribentibus, necesse fuit in his quæ maxima habebantur, prætermittere quædam: ne omnia scribendo, historiæ parum fidei haberet. Nonnulli enim legentium haud recto iudicio usi, nimis exquisitè antiquas res ex his quæ nunc geruntur, perpendunt, æstimantes Herculis uirtutem ex nostrorum hominum imbecillitate. Ita rerum gestarum nimia magnitudine moti, haudquaquam historicis crediderunt. Verùm in priscis illis rebus, ac fabulis similibus, non omnino ad quadrantem ueritas peruestiganda est. Etenim in B theatris licet sciamus Minotaurũ forma qua fertur, minimè extitisse, nec tricorporem Geryonẽ: tamen pro ueris eas fabulas ducimus, fauoreq; eius Dei honores augemus. Et sanè periniquum uidetur, cum Hercules, dum uixit, orbis monstra suo labore perdomuerit, homines tantorum beneficiorũ immemores, eius laudi claris operibus partæ calumniando detrahere: cumq; posteri propter ipsius uirtutis excellentiam communi omnium consensu immortalitatem illi tribuerint, nos neq; traditam quoq; à patribus erga illum Deum pietatẽ seruare. Verùm his posthabitis, opera eius ab initio exponemus, tum poëtarum tum scriptorum antiquissimos imitati. Ex Danaẽ Acrisij ac Ioue natum Persea ferunt: ex eo Andromedaq; Cephei Electryonem. Is deinceps sumpta Eurydice Pelopis, Alcmenam procreauit. Hanc dolo Iupiter cum cognouisset, Herculem genuit. Hoc pacto Herculis paternum genus ad maximum referunt deorum. Eius uirtutem non solum ex operibus spectare licet, sed etiã ex genere. Iouem enim ferũt tribus noctibus in unã redactis Alcmenæ operam dedisse, maximum futuri roboris indicium, tantũ temporis in eo puero creando impensum. Quod non amoris cupiditate, prout in alijs mulieribus contigit, factum est, sed pueri gignendi gratia. Itaq; nolens ui Alcmenã aggredi, neq; fidens posse illi coitum, ob eius prudentiã, persuadere, dolo mulierem aggressus est, Amphitryonis forma assumpta. Adueniente partus tempore Iouem dijs astantibus prædixisse ferunt, ea die puerum qui nasceretur, se perfidarum regem facturum. Quibus uerbis mota Iuno, Lucinam filiã iussit comprimere Alcmenæ partum, Eurystheum ante tempus in lucem educere. Iupiter licet consilio frustratus, quod prædixerat ratum, & Herculis famã claram esse uolens, dixisse Iunoni fertur, permittere se Eurystheum, ut prædi-

xerat, regem esse, Herculemque ei subijci uelle: duodecim quoque certamina ab A
eo perfici, quæ Eurystheus mandasset: quib. consummatis fieret immortalis.
Alcmena post partum Iunonem uerita, puerum in loco exposuit, quem nũc
ab eo Herculeum campum dicunt. Quo tempore Minerua unà cum Iunone
profecta, cum infantis naturam admiraretur, Iunoni suasit, ut illi mammã præ
beret. Qua præter ætatem uiolentius sumpta, Iuno dolore mota puerum abie
cit. Minerua illum matri detulit nutriendum. Mirabitur meritò quis rem in-
suetam accidisse, ut mater, quam ad filiorum amorem natura compellit, ex se
natum perditum iret: nouerca, quę natura odisse priuignos solet, ignorans sal
uaret infantem. Iuno deinceps duos dracones ad perdendum misit puerum:
quos ille utraque manu faucibus apprehensos strangulauit. Vnde illũ Argiui,
quoniam Iunonis opera gloriam esset adeptus, cum antea Alcæus uocaretur,
Heracleum dixere. Reliquis imponuntur à parentibus nomina: huic soli uir
tus nomen dedit. Interim Amphitryon è Tyrintho pulsus, Thebas cõcessit.
Hercules antea educatus optimè, certaminum quoque exercitio deditus, & cor
poris robore excelluit, & animi uirtute. Adhuc ephebus primùm ad liberan-
das seruitute Thebas operam impendit, tanque patriæ gratias redditurus. Erãt
subditi Thebani Erigino Minyarum regi, superbè ab eis annis singulis certũ
tributum exigenti. Sed minimè ueritus imperantium uires, rem aggressus est
memoria dignã. Omnes qui ad exigenda tributa missi erãt, malè mulctatos è
ciuitate expulit. Erigino eius rei auctorem dari sibi postulante, Creõ Theba-
norum rex illius potentia territus, paratus erat seditionis tradere auctorẽ. At
Hercules comparatam adolescentium manum ad libertatem patriæ cohorta-
tus, arma ex deorum templis, progenitorũ spolia dijs affixa, ad belli usum de-
prompsit. Nulla enim priuatim in urbe erant arma, sed singulis, regis edicto,
ne desciscerent, adempta. Audiens postmodum Hercules Eriginum cum ex-
ercitu appropinquare urbi, obuiam cum militibus egressus, in quodam angu-
sto aditu, ubi paucis pugnandi locus erat, regem adortus, prælio uictum occi
dit, omni illius exercitu deleto: extemploque ciuitatem Orchomeniorum cap B
tam, Minyarum prius incensa regia, euertit. Ad quarũ rerum famam per uni-
uersam Græciam dispersam stupentibus omnibus, Creon rex admiratus ado
lescentis uirtutem, filiam illi Megaram nuptui despondit: urbisque ueluti filio
curam permisit. Eurystheus habens Argis regnum, nota Herculis fama, eum
ad perficienda certamina arcessit. Renuentem iussit Iupiter Eurystheo obtẽ-
perare. At is Delphos adiens, consulto super his deo, respõsum tulit à dijs, in-
iunctum esse ut Eurysthei iussu duodecim certamina perficeret: quibus trãsa-
ctis immortalitate potiretur. Ea ex re haud parũ est cõmotus animo Hercules.
Nam & sua indignum uirtute uidebatur, humiliori seruire: & Ioui patri non
obtemperare, tum inutile, tum impossibile ducebat. Hac anxietate perplexo
animo, Iuno rabiem iniecit. Itaque in insaniam amẽtiamque uersus, Iolaum occi-
dere uoluit. Quo fugiente, filios qui prope Megaram habitabant, sagittis ue-
lut hostes appetijt. Paulatim abscedente dementia, præteritum recognoscẽs fa
cinus, doluit ex tanta calamitate. Cumque singuli unà eius malo mœrerent, diu
quieuit domi, fugiens hominũ consortia & consolationes. Tandem tempore
dolorẽ mitigante, paratus ad subeunda pericula, ad Eurystheũ uenit. A quo
primùm imperatus est Nemæi leonis interficiundi labor. Hic præter modum
ingẽs, & qui neque ferro, neque ære, neque lapide uulnerari posset, manibus neces-
sariò erat occidendus. Versabatur is maximè inter Mycenas ac Nemęam syl-
uam, circa montẽ quem à casu Tritonem dixerunt. Huius in radicibus aderat
spelunca, ad quam diuertebat belua. Hercules cum ad locum accessisset, refu-
gientem in speluncã insecutus ferã, altero aditus ore obturato, manibus leonẽ
cõprehensum suffocauit. Detractam pellem corpori tegumentũ ad futura pe-
ricula circumdedit. Secundum ei certamen additũ fuit, interitus hydræ ler-

nææ:

A nææ: ex cuius corpore centum prodibant serpentum capite ceruices: quarũ singulis cæsis, duæ renascebantur: ob eamq; rem minime uinci uidebat posse, cum pars amputata ualidior redderetur. Hanc difficultatẽ arte superans, Iolaũ monuit ut euestigio incisam ceruicẽ, face lignea, ne efflueret sanguis, inureret. Hoc pacto superata belua, sagittas suas eius sanguine tinxit, quo illarũ uulnus mortiferũ redderetur. Tertius extitit labor datus, ut aprum Erymanthium Arcadiæ uastantem agros, uiuum afferret. Quod mandatũ admodum difficile uisum est. Oportebat enim cum eo pugnantẽ adeò uiribus ualidum, animoq; prouidũ esse, ut in bestiæ congressu caueret, ne elapsa manibus, dentium discrimen subiret: ne'ue ui perimeret arctius constrictam. Hoc arduũ factu censebat: sed ea prudentia certauit, ut bestiam uiuã super humeros ad Eurystheum afferret. Qua conspecta timore ductus rex, in ęreo se uase abscõdit. His actis Hercules Centauros ob hanc causam expugnauit. Pholus erat Centaurus, à quo propinquus mõs dictus est. Hic hospitem Herculem cum domi suscepisset, defossum antea uini dolium extulit. Hoc tradunt cuidam Centauro olim à Dionysio datum, imperatumq; ut tunc uinũ proferret, cum adesset Hercules. Quarta postmodum progenie Pholum, uerborum Dionysij memorem, uini dolium aiunt ob Herculis honorẽ reserasse. Verùm eius odor, tum uetustate uini, tum uirtute ingens ad propinquos Centauros delatus, ebrios reddidit. Vnà igitur domũ Pholi magno ingressi tumultu, ad rapinam uersi sunt. Pholus timens, cum se abscondisset, solus Hercules illis obstitit. Pugnandum erat cum his, qui ex matre dij erant: quib. equorũ uelocitas, robur biformis corporis, hominũ prudentia inesset. Centauri pars tedis ab radice auulsis, pars magnis saxis, quidam accensis facibus, alij securibus ingentibus certabant. Hercules intrepidus, pro dignitate ab se gestorum, pugnam subijt. Iuuit in hoc eos bello mater Nebula, maximũ imbrem infundẽs, qui haud nocuit quadrupedibus: hominibus uerò solum lubricum fecit. Hoc auxilio fultos Centauros: Hercules tamẽ superior, multis eorum peremptis, reliquos in

B fugam uertit. Ex defunctis clariores erant Daphnis, Argeus, Amphion, Hippotiõ, Orios, Isoples, Melanchetes, Thereus, Derpos, Phrixus. Qui uerò aufugerũt, meritam deinceps pœnam dedere. Omados, qui in Arcadia Alcinoi Eurysthei sorori uim attulerat, peremptus est. Qua in re Herculis uirtutẽ admirati omnes sunt, qui & illum ut hostem priuatũ odiret, & iniuriam sit mulieris ultus. Verùm cum Pholus Centauros qui in pugna ceciderant, ut cognatos sepeliret, contigit ut sagitta à quodam auulsa seipsum feriret: quo uulnere, cum curari nequiret, obijt. Hunc Hercules magnificè sepelijt sub monte: quæ res ei gloriosior omni columna cecidit. Ab ipso enim mons absq; alio epigrammate Pholos cognominatur. Nam montis cognomen qui Pholos dicitur, non epigramma aliquod, sepulti nomen repræsentat. Eodem modo & Chironem arte medicinæ præditum, inuitus sagitta occidit. Deinceps mãdatum Herculi est, ut aureis cornibus ceruã uelocitate ex im iam, captam adduceret. hoc certamen absoluit ingenio, quod non inutilius habetur corporis uiribus. Hanc retibus quidam captam aiũt, alij indagine absq; labore deprehensam esse dormientem. Nonnulli cõtinua fessam persecutione, esse captam uolunt. Quod certamen non ui aut periculo est, sed ingenio consummatũ. Cum mandatum præterea Herculi esset, ut aues ex Stymphalide palude pelleret, arte ac prudentia facilè iniunctum laborem perfecit, expulsis auibus, quæ innumera multitudine etiam finitimarum regionum fructus uastabant. Vi superari non poterant, propter ingentem numerum: ingenio opus erat. Tabulam ergo æneam parauit, quæ repercussa ingenti sonitu, uolucres timore ad fugã compulit longinquam. Qua ex re paludem ab auium molestia exemit. Post hæc in Herculis contemptum præcepit Eurystheus, ut aulam Augię nemine iuuante purgaret. Hæc per multos annos contractis sordibus fimoq; repleta

erat. At ille ad effugiendam contumeliam humeris aulam mundare horruit, A sed Pignione flumine superinducto, cursu eius aulam purgauit absq; ignominia, una die opere perfecto. Miranda profectò Herculis prudentia: qui quod per ignominiã superbè imperatũ erat, in laudem uertens, nil indignũ egit immortalitate. Suscepit deinde onus tauri ex Creta, quẽ Pasiphaẽ amabat, deducendi. Eò in insulam nauigans, Minois regis auxilio taurũ in Peloponesum, longum profectò maris iter, deduxit. His actis Olympicũ instituit certamen, locum optimũ existimans ad tantos hominũ cõuentus, campos iuxta Alpheũ flumen sitos. Ibi hæc certamina Ioui patri dedicauit coronatus: quoniã & ipse quoq; bene de hominũ genere absq; prẽmio esset meritus. Ea uerò certamina, quanq; inuicem diuersa, absq; pugna euicit, nullo propter singularẽ eius uirtutem secũ congredi auso. Nam pugiles aut pancratiastes superare eos qui in stadio certant, difficile est. Arduũ item est, illos qui leuibus certaminibus excellant, cum ijs qui in grauioribus uersati sunt, cõtendere. Meritò igitur omnium hoc ab Hercule institutũ certamen habetur præstantissimũ, quod ab optimo uiro principiũ sumpsit. Non uidentur aũt dona omittenda, à dijs Herculi ob uirtutẽ tributa. Nam cum ex belli laboribus ad requiem se, ac hominum cœtus, diesq; festos contulisset, Deus quilibet suis eum muneribus ornauit: Pallas peplum, clauam ac thoracẽ Vulcanus dedit, uterq; insigne suæ artis opus. Nam altera rem ad usum pacis uoluptatemq; concessit, alter ad belli pericula euitanda. Neptunus insuper equos donauit, Mercurius ensem, Apollo arcum: quo & uti docuit. Ceres ad expiandam Centaurûm cædem quædam parua mysteria celebrare monstrauit. Rem præcipuã circa huius dei genus licet aduertere. Iupiter primã mortalem fœminã Niobem Phoronei cognouit, ultimã Semelem: quam sextamdecimã à Niobe scriptores genitam tradunt. à cuius primum maioribus gignere homines cœpit, in eaq; ipsa desijt. Post hãc nullius appetijt concubitum mortalis, neminẽ sperans huic similem fore, nolensq; melioribus immiscere deteriora. Postea circa insulam Pallenem Gigantibus bello cœlestes lacessentibus, Hercules pro dijs pugnans, multis ex hosti- B bus interfectis, maximam gloriam adeptus est. Iupiter eos qui sibi adstiterant deos tantum Olympios appellauit: ut hoc cognominis honore bonus à malo internosceretur. Eodem quoq; cognomine solum Dionysium Herculemq; ex mortalibus fœminis ortos dignatus est: nõ solum quia ab se nati erant, sed propter parem uirtutis æmulationẽ: cum uterq; multis mortales beneficijs affecisset. Iupiter Prometheũ, qui hominibus ignem dederat, uinculis alligauit, aquila propè posita, quæ illius iecur depasceretur. Hanc Hercules, illius miseratus pœnam, qui ob beneficiũ hominibus impensum plectebatur, sagitta peremit: Iouisq; iram mitigans, benefactorũ socium exemit à cruciatu. Labor deinceps est ei iniunctus, Diomedis Thracis equos deducendi. Erant equorũ præsepia ob equorũ feritatẽ ærea: ferreis catenis equi uiribus præualidis uinciebantur. Cibis alebantur non his quos terra fert, sed hospitũ eò diuertentiũ carnibus. Hos cupiens Hercules abducere, primò Diomedẽ cepit, deditq; suo exẽplo equis comedendũ. Mansuetiores deinde factos, ad seq; adductos Eurystheus Iunoni sacrauit. Quorum genus usq; ad Macedonẽ Alexandrũ permansit. Cum Iasone postmodũ ad uellus aureũ rapiendum nauigauit in Colchos. sed de Argonautis posterius dicet̃. Acceptis insuper ab Eurystheo mandatis Hercules, ut cingulum Hippolytæ Amazonis afferret, aduersus eam cũ exercitu profectus, ad Euxinum pontũ nauigauit. Ac per ostia Thermodontis fluuij ingressus, prope Themiscyrã, ubi Amazonũ regia erat, castra posuit. Primò cingulum ab eis postulat: sed ubi renuentes intellexit, armis agendum censuit. Amazonibus exercitui Herculis oppositis, quę nobiliores bello erãt, Herculem solum acri certamine appetiuere. Et primùm Aẽlla, quæ ex uelocitate id nomen traxerat, cum uelociorem se reperisset, pugnans occubuit.

Secun-

A Secunda Philippis, eueſtigiò in primo congreſſu unico uulnere cecidit. Poſt hanc Parthoe: quam ſepties ex prouocatione hoſtem ſuperaſſe aiebant, inita pugna eſt interempta. Quartam deinceps Eribiam, quæ bellicis rebus expertam fortitudinem præ ſe ferens, aliorum auxilium renuebat, opinione deceptã, cum fortiorem offendiſſet, Hercules interfecit. Dehinc Celeno, Eurybia, Phœbe, Artemis uenatrix ab eo peremptę. Poſt has Deianirã, Aſteriam, Marpem, Termeſſam, Adippem deuicit: quæ cum uirginitatem ſeruare iuraſſet, iuſiurandum ſeruauit, uitã nequaquã ſaluare potuit. Menalippe, quæ Amazonibus præerat, præcipua excellens fortitudine, imperium abiecit. Hercules clamoribus ſublatis, multitudinẽ in fugam uerſam inſecutus, Amazonũ gentem deleuit. Ex captiuis Antiopem Theſeo largitus eſt, Menalippæ ſublato baltheo ſalutem dedit. Decimus deinceps labor ab Euryſtheo Herculi iniunctus, ut Geryonis boues, qui in Iberia loca uerſus Oceanum ſita paſcebantur, ad ſe deduceret. Hercules ſciens hunc laborem magni difficilisq; eſſe certaminis, exercitum præparauit huic aptum expeditioni. Vulgata erat per orbẽ fama, Chryſaurũ (hoc enim à diuitijs nomẽ traxerat) qui uniuerſæ Iberiæ imperaret, tres habere propugnatores filios, tum robore corporis, tum armis egregios: exercitũ præterea cuilibet fortiſſimorũ militum eſſe. Quarũ rerum gratia motus Euryſtheus, exiſtimans eam fore difficilem expugnationẽ, hoc Herculi certamen indixit. At ille priorũ ab ſe geſtorum memor, fidenter id periculũ adiens, exercitũ in Creta coegit: exiſtimans inde facilè ſe copias traducturum. Optimè enim ſita inſula eſt, ex qua in uniuerſum orbem exercitus educi poſſit. Verùm antea Herculi Cretenſes cumulatiſſimos honores impenderant: quib. ductus, in horũ gratiã omnem feris beluis inſulã ita purgauit, ut nullũ agreſtius animal in ea deinceps, neq; urſus, neq; lupus, neq; ſerpens, neq; aliud quid ſimile ſit repertũ. Hæc ideo merita in inſulã cõtulit, quòd Iupiter ibi natus altusq; fuerit. Ex ea igitur in Libyam nauigans, Antæũ primò corporis robore ac palæſtra præclarum (multos enim externos ſecũ certamine cõgreſſos occiderat) ad pugnã prouocatũ

B peremit. Tum in Libya feris beluis plena, nõnullas quas ſubegit oras ita domeſticas reddidit, ut agrorũ cultura, plantis fructiferis, uitibus, oleis, fertiles redderent. Ita Libyam antea ob feras multiplices infeſtã ac deſertã, adeò habitabilem cultamq; præbuit, ut nulli alteri regioni cederet felicitate. Eodem pacto ſceleſtis nefarijsq; hominibus, ſuperbia inſuper elatis principib. morte ſublatis, urbes reddidit felices. Tradunt Herculem ideo feras beſtias hominesq; impios odiſſe atq; oppugnaſſe, quòd ſerpentes ſe adhuc infantẽ interficere uoluiſſent: quodq; uir factus imperiũ ſubierit ſuperbiatq; iniuſti domini, ea certamina imperantis. Poſt Antæi mortem in Aegyptũ tranſiens, Buſiridem occidit regem, hoſpitum cæde ad ſe accedentium graſſantem.

Cum tranſiſſet loca arida Libyæ, inuento ubere ſolo, urbem condidit à multitudine portarum quæ in ea erant, centum portarum appellatam. Eius urbis ſtatus uſque ad poſteriora permanſit tempora: quibus Carthaginenſes maximis copijs urbem ab ſe expugnatam cepere. Peragrata maiori Libyæ parte Hercules ad Oceanum qui eſt ad Gades, peruenit: ibiq; ab utraq; continentis parte columnis poſitis, in Iberiam cum exercitu tranſijt, Chryſaurio filios tribus magnis exercitib. fidentes, ſingulari prouocatione ſuſtulit. Capta Iberia, greges boum ſecum adducens, iterq; per Iberiam faciens, cum quidã eius gentis rex, uir iuſtus præ cæteris ac probus, eum magno honore excepiſſet, partem boum regi dono dedit. Quos ille Herculi dicans, ſingulis annis, ex his pulchriorem illi taurum ſacrificauit. Hos ſacros in Iberia boues uſque ad noſtra tempora conſtat perſeueraſſe. Poſtquam columnarum Herculis meminimus, uidetur de his amplius paulò dicendum. Montes ab utroq; latere cõtinentis mari Oceano imminent: in quibus ſtatuit columnas,

Cupiens autē sempiternū sui nominis monumentū esse, aiunt utrunq; montem cōgesta humo adeò ampliasse, ut Oceani maris aditū antea inter utrunq; continentem latū, arctiorē longioremq; redderet, quò magna cete in nostrū pelagus adire nequirent, utq; ad posteros perpetua eius operis gloria manaret. Tradunt alij cōiunctis prius montib. ab eo effossis, peruiū Oceanū ad nostrum mare factū. Verùm hæc cum singulis liceat ex uoluntate credere, existimationi hominū relinquenda sunt. Sed tamen antea huic simile opus in Græcia effecerat. Nam à locis quæ Tempe appellantur, ubi latè stagnabat in campis aqua, ducta fossa aquā deduxit, Thessaliæ circa Peneū fluuium campos fertiles præbens. In Bœotia secus egit. Nam alueo Minei fluminis effosso, omnē regionē stagnantē inutilemq; reddidit. Sed Thessaliç opera in Grçcorū gratiā acta sunt. Aduersus uerò Bœotios in pœnā mitigandā urbē incolentiū, ultionemq;, quos illi in seruitutē redegerant, Thebanorū, Iberorū regno optimis eius regionis uiris tradito, cum exercitu in Celticam Galliam profectus est: omniq; peragrata prouincia, infandum interficiendorū hospitum morem sustulit. Cum ingens ex omnibus gentibus eum exercitus sequeretur, urbem condidit amplam, quam appellauit Alexiam, plurimis ex propinquis incolis sponte in ciuitatem confluentibus: qui cum reliquam multitudinem superarent, euestigio urbs ad barbaros mores defluxit. Hanc urbē Celtæ etiam nunc in honore habent, tanquam omnis Celticæ metropolim. Permansit hæc urbs ab eius conditore hucusq; libera, ac sui iuris: postmodū à C. Cæsare, qui propter res gestas deus dictus est, ui capta, Romanorū imperio cum alijs Celtis cessit. Ab his Hercules in Italiam tēdens, iterq; per Alpes faciens, ita difficilē aditu asperamq; uiam strauit, ut postea exercitib. cū iumentis impedimentisq; facile iter esset. Barbaros montanos, infestos trāseuntibus, latrocinijsq; assuetos, occisis eorum ducibus deleuit, posteris reddita itineris securitate. Transcendens Alpes, & eam quæ nunc Galatia uocatur, per Lygusticos transijt, patriam asperā ac omnino duram, multoq; etiam incolarū labore ac studio paucos ferentem fructus: qua ex re robusti homines sunt, ualidiq; corpore. cibi enim paucitate, colendorumq; agrorū labore agiles ac leues existunt, & in bello uiri præcipuè fortes. Hi cum ultra cçteros cōtinuo agrorū exercitio fatigentur, & fœminas quoq; rustico operi assuefecerunt. Operis tum uirorum tum mulierū inuicē precio conductis, mirabile nostris unius fœminæ factum contigit, quç prægnans cum uiris opus mercede faciens, ingentibus partus doloribus abscessit inter uirgulta: ibiq; absq; eiulatu infantem editum, folijsq; inuolutū cum abscōditum dimisisset, ad opus nihil de partu locuta redijt. Sed re ad uagitum infantis cognita: qui operibus præerat, non permisit matrem à labore quiescere, donec tandem infantis misertus, præbita mercede mulierem dimisit. Hercules Lyguribus ac Tyrrhenis relictis, ad Tiberim fluuium, ubi nunc Roma est, multis postea seculis à Romulo Martis filio condita, peruenit. Tenebant tunc Aborigines, quod nunc Palatium appellant, urbem penitus paruulam incolentes. Inter prçstantiores Potitius & Pinarius erant, qui Herculem ut hospitem magno honore donisq; suscepere. Horum uirorū monumenta usq; ad hanc ætatem Romæ permanent. Nam inter nobiliores habetur Pinariorum tanquam uetustissimū genus. Potitiorum in Palatio cochleæ descensus est lapideæ, ab illo Potitia dicta, propinqua domui quæ tunc Potitij fuit. Hercules ad honorem sibi à Palatinis impensum, dixisse fertur, eos qui sibi postquam ad deos translatus esset, decimam bonorum dicarent, uitam felicem uicturos. Quod & euenisse usque ad hoc tempus constat. Multi enim Romanorum non solum mediocri censu, sed & qui ditissimi sunt habiti, decimas Herculi uouerunt: posteáque fortunatiores facti, bona sua ad quatuor talentorum millia Herculi sacrarunt. Lucullus Romanorum fermè ditissimus æsti-

matis

A matis bonis decimam Herculi partem dedit, epulas præbens continue, ac profundens multa. Templum insuper iuxta Tiberim egregium Herculi condidere Romani, in quo ex decimis sacra deo offerunt. Deinde à Tiberi profectus per littus Italiæ ad Cumæum deuenit campum: in quo tradunt fuisse homines admodum fortes, & ob eorum scelera Gigantes appellatos. Campus quoq; ipse dictus Phlegræus, à colle qui olim plurimum ignis instar Aetnæ Siculi euomens, nunc Vesuuius uocatur, multa seruans ignis antiqui uestigia. Cognito Herculis aduentu, Gigantes instructis copijs omnes ei obuiam profecti sunt: acriq; commissa pugna (pollebant enim uiribus) ferũt dijs adiutoribus superiorem Herculem, pluribus illorum interfectis, eam regionem omni feritate purgasse. Traditur Gigantes terra dici genitos, propter corporum ingentem molem. Hæc de Gigantibus qui in Phlegra deleti sunt, à nonnullis quos Timæus rerum scriptor sequitur, feruntur. Ab his locis uersus mare profectus, opus exegit iuxta stagnũ quod Auernum appellant, inter Misenum ac Dicæarchios, prope calidas aquas Proserpinæ sacrum. Eius ambitus stadiorum est quinq;, profunditas incredibilis: ut cum sit aqua clarissima, cœrulea uideatur. Ferunt in eo priscis temporibus, quod postmodum fieri desijt, inferos euocari solitos. Effluente in mare stagno, ferunt Herculem exaggerata terra fluxum clausisse, uiamq; desuper iuxta mare factam, Herculeam postmodum esse uocitatam. Hinc digressus peruenit ad quandam in agro Posidoniacorum petram: ubi fabulantur miraculum quoddam accidisse. Erat uenator in regione quæ dicitur Andragathia, solitus antea eorum quæ ceperat capita ac pedes Dianæ dicata arboribus affigere. Cum aprum ingentem cepisset, cõtempta dea ait se caput solũ dicaturum: arboriq; cuipiam suspenso, cum meridianum æstũ deuitans sub arbore quieuisset, in somnum incidit: tum ligaculo sua sponte dissoluto caput decidens hominẽ peremit. Non admirabuntur id factum fortasse homines, cum sit memoria traditum, hanc deam multos iam impios merita pœna

B mulctasse. At uerò Herculi secus ob pietatem contigit. Nam cum ad fines Rheginorum ac Locrensium peruenisset, deq; uia fessus quiesceret, cicadarũ strepitu pertæsus deos orasse fertur, ut eas inde amouerent. Exaudita prece, non solum tunc, sed postmodum cicadæ nunquam sunt in his locis repertæ. Ad mare deinde cum descendisset, apprimè angustum, utpote tredecim stadijs latum, sicut Timæus asserit, boues quidem nando in Siciliam appulere, ipse cornu bouis innixus mare traiecit. Cupiens autem circumire Siciliam, à Peloro ad Erycem cum peruenisset, perambulanti littus, ferunt Nymphas ei calidas aquas in requiem corporis parasse: quę cum duplices essent, hæ Imertæ, Gepteæ alteræ à locis sunt denominatæ. Appropinquantem suæ ditionis locis Herculem, ad palæstram prouocauit Eryx, Veneris ac Butæ eius oræ regis filius. Orta præmij contentione, cum Eryx patriam, Hercules præmium certaminis boues offerret: indignatus primum Eryx dicitur, boues minoris ęstimationis suę regioni comparari: Herculem uerò respondisse, boues sibi pluris esse: quibus si priuaretur, immortalitatem esset amissurus. His acquiescẽs Eryx, in eo certamine uictus, patria spoliatus est. Eam postmodum incolis liberam ea conditione dedit, ut fructibus illius fruerentur, quoad aliquis ex suis posteris ad ea loca transiret. Quod & ita contigit. Multis enim postea seculis Dorilęus Lacedæmonius ad Siciliam nauigans, ea regionẽ recepta, Heracleam urbem condidit. Quæ cum breui creuisset opibus, Carthaginenses tum inuidia, tum timore, nequando uiribus aucta Phœniceorum imperium deleret, magnis copijs à se obsessam, captam'que euertere. Sed de his suo loco scribetur latius. Circumdata Sicilia, cum ad loca ubi nunc sunt Syracusæ peruenisset, auditis quæ de Proserpinæ raptu feruntur, deabus illis sacrificauit: & in Cyane, præstanti forma

illis

illis taurum dedicauit. Accolas insuper quotannis sacra Proserpinæ facere, ac in Cyane dies festos agere, sacris que deam colere docuit. Deinceps per mediterranea iter cum bobus faciens, Sicanos ei instructo exercitu obuios commisso acri certamine deuicit, multis ex hostium numero cæsis: in queis dicuntur quidam præclari duces, qui usq; ad hoc tempus heroum honores assecuti sunt, occubuisse: scilicet Leucaspis, Pedicrates, Buphonus, Glychatas, Buteus, & Crytides. Post hæc per Leontinum agrũ pergens, pulchritudinem eius regionis admiratus, apud eos à quibus honore exceptus est, æterna sui reliquit monumenta. Agrenæi uelut Olympios deos festis dieb. sacrisq; Herculem coluere: & licet antea id prohibuisset, tunc tamen primum suadente dæmonio, tanquam immortalitatis præsagiũ id fieri passus est. Cum haud procul urbe iter saxosum esset, boues saxis tanquam ceræ uestigia impresserunt. Quod simile & ipsi Herculi cum accidisset, existimans decimo iam consummato labore aliquid sibi immortalitatis deberi, impensa sibi annua ab incolis sacra libens accepit. Vt igitur gratiam benè de se meritis referret, lacum ante urbem effodit quatuor ambitu stadiorũ: quem à suo nomine uocari iussit. Idem & loco ubi boum uestigia impressa sunt, nomen indidit, templo Geryoni constructo, quod adhuc honorant incolæ. Iolao quoq; nepoti templum ædificauit: ostenditq; quomodo honores ei ac sacra annua fierent, usq; ad hoc tempus seruata. Omnes enim eam incolẽtes urbem, ab ipsorum ortu Iolao sacras nutriunt comas, quoad amplissimis uictimis eum sibi Deum propitium reddant. Tanta uerò eius templi maiestas habetur, reuerentiaq;, ut qui à suetis deficiant sacris pueri, muti euadant, & mortuis similes. Iidem si uouerint solita sacrificia, suscepto uoto statim fiunt à morbo liberi. Eius regionis incolæ portam qua hæc celebritas sacraq; prodibant, Heracleam uocitarũt. Palæstræ insuper, equorumq; certamina quotannis, ad quæ publicè omnes serui liberiq; conueniunt, instituere. Docuere & seruos priuatim Deum colẽtes choreas ducere, epulasq; simul ac sacra celebrare Deo. Hinc Hercules cum bobus in Italiam profectus, cum iuxta littus progrederetur, Lacrinum furem boues furantem peremit. Crotonem uerò cum inuitus cecidisset, sepulchro ei constructo sepeliuit egregiè, incolis prædicens, futurũ tempus quo ibi ciuitas insignis ex mortui nomine conderetur. Ipse pedibus Adriaticum sinum circumuectus, in Epirum primò transijt, deinde in Peloponnesum. Decimo labore perfecto, ab Eurystheo præceptum est, ut ab inferis Cerberum ad superos educeret. Ad hoc opus sumpto consilio Athenas uenit, initiatusq; est Eleusinæ mysterijs, quib. pręerat Musęus Orphei filius. Quoniã uerò in Orphei nomen incidimus, haud ab re erit paucis de eo scribere. Orpheus Thrax genere, filius Oeagri, doctrina melodiaq; ac poesi excessit omnes quorum extet memoria. Etenim poema mirandum edidit: & suauitate cantus præ cæteris clarus, adeò fama excreuit, ut melodia feras & arbores ad se audiendum allicere diceretur. Doctrinę deditus, cum theologiæ operam impendisset, in Aegyptum transijt: plurimarumq; ibi rerum scientia percepta, Græcorum doctissimus tum in deorũ ceremonijs, tum in theologia, tum in poematibus cantuq; est habitus. Nauigauit insuper cum Argonautis: obq; uxoris amorem ad inferos descendens, à Proserpina suauitate cantus allecta impetrauit, ut defunctã uxorem ab inferis excitaret. Quod & antea fecerat Dionysius: quem dicunt matrẽ Semelem ab inferis quoque eductam, immortalitateq; donatam, Theionem denominasse. Nunc ad Herculem reuertamur: qui, ut ferunt fabulæ, inferos cum adisset, à Proserpina ueluti frater receptus, Thesea ex uinculis cum Pirithoo solutũ, fauente sorore superis restituit. Cerberum insuper uinctum præter opinionem abstrahens, ad hominum conspectum deduxit. Vltimo ei labore indicto, mala Hesperidũ aurea afferendi, in Libyã transcẽdit.

Verùm

A Verùm de his pomis non idē scriptores sentiunt. Asserūt quidā, in Libya in Hesperidum ortis mala aurea à terribili dracone asseruari. Alij pecudūm greges exquisita pulchritudine Hesperides habuisse: quæ ob decorem à poetis aureæ dictæ sint, quemadmodum & Venerem ob egregiam formam aureā appellant. Nonnulli eas pecudes colore auro simili fuisse uolūt: eoq; hoc appellatas nomine. Dracone uerò, extitisse pastorum curā: qui ui corporis fortitudineq; præstantes, custoditis gregibus latrocinia prohiberent. Sed hoc pro arbitrio accipiant legētes. Horū custode interfecto, Hercules aurea poma ad Eurystheum cum adduxisset, pro tot exactis laboribus expectabat, sicut Apollinis prædixerat oraculū, immortalium uitam. Non omittenda uerò nobis uidentut, quæ de Atlante & Hesperidum genere in fabulis feruntur. Fuisse in Hesperia tradunt fratres duos fama celebres, Hesperū atq; Atlantem. Hos habuisse oues decoras ferè colore aureo ac rubicūdo: à quo eas poetæ aurea mala dixere. Ex Hespero ortam filiam dicunt nomine Hesperis, quæ fratri nupsit: & ab ea regionem Hesperiā nominatam. Ex hac Atlas septem genuit filias: quæ à patre Atlantides, à matre Hesperides dictæ sunt. Hæ cum forma ac prudentia excellerent, Busiris Aegyptiorum rex cupiditate captus uirginū, piratas ad eas oras misit, ut ad se raptas uirgines apportarent. Quo tēpore & Hercules secundū laborē cōsummans, Anteū in Libya hospites palæstra superantē occidit: Busiridem uerò in Aegypto mactatos aduenas Ioui sacrificantē meritò affecit supplicio. Deinde per Nilū in Aethiopiam profectus, Emathionē Aethiopū regem prelio uictū occidit. Postremò iterū ad certamina cōuersus, prædones qui puellis in horto quodam dum luderent raptis, inq; nauibus positis subitò aufugerant, insecutus, in littore quodā deprehēsos interemit, uirgines Atlanti restituit patri. Quo beneficio motus Atlas, non solū dignis facto munerib. donauit Herculem, sed astrologiā insuper docuit. In qua cū operā curamq; impendisset præcipuam, ob sphæra astrorū ab se adinuentā, orbem suis ferre humeris existimatus est.

B Hercules quoq; cum sphęrā ad Græcos transtulisset, magna est gloria potitus, existimantibus eum omnibus Atlantico orbi successisse. His occupato Hercule, quæ superfuerant Amazones aiunt circa Thermodonta fluuium undiq; conuenisse ad bellum Græcis inferendū. Nam Græcorum, à quibus Hercules profectus bello ipsas superasset, & maximè Atheniensiū iniurias ob earum reginam Antiopen (alij Hippolytam tradūt) à Theseo captam, ulcisci cupiebant. Itaq; Scytharū auxilio fretæ, adiutæq; uiribus, magno cum exercitu per Cimmericum nauigantes Bosphorum in Thraciā, inde per Europam in agrum Atheniensem transeuntes, castra in his locis qui postea Amazonij appellati sunt, posuere. Theseus earū trāsitu cognito, ciuiū coactis copijs, aduersus hostes unà cum Antiope Amazone, ex qua filiū susceperat Hippolytū, proficiscit. Cōmisso certamine, Atheniensiū duce Theseo uictoria fuit: Amazonū pars interfecta est, pars Atheniensiū agro pulsa. Antiope quoq; pro uiro acriter pugnās occubuit. Quæ ex prelio superfuerūt Amazones, desperata patria in Scythiā diuertēre. Sed quoniā de his satis antea scripsimus, ad Herculis redeamus gesta. Peractis ab eo laboribus, responsoq; à dijs accepto, cōferre plurimū ad cōsequendā immortalitatē, coloniā ad Sardos ab eo mitti, filiosq; ex Thespiadibus susceptos coloniæ præfici duces: Iolaū nepotē cum filijs (adolescentiores enim erant) destinauit. Necesse uidetē nobis, quò magis huius colonię origo cōstet, horū filiorū genus referre. Thespius uir fuit nobilis Atheniēsis, Erichthei filius: qui imperās ei quę ab se denominata est regioni, ex plurib. fœminis filias genuit quinquaginta. Hercules puer adhuc, sed robore pręstans corporis, cupiens ex eis prolē suscipere: uocato ad sacrificiū patre, cū opiparè illi epulas parasset, accersitis filiab. singulatim cognouit omnes: ex qb. geniti 50, mares omnes eiusdē fermè ętatis,

communi

communi nomine Thespiadæ dicti sunt. Hos decreuit in coloniam mittere iuxta oraculi responsum, præfecto classis Iolao exercitu tradito: cui & Thespiadum & coloniæ deducendæ curam Hercules permisit. Ex quinquaginta liberis duo Thebis mansere, quorum progenies etiam nunc dicitur in honore esse septem Thespijs, quos Demuchos appellant: posteri quorum, ad hæc usque tempora ciuitatis habentur principes. Reliquis pueris, multisque præterea uoluntarijs ad ædificandam coloniam assumptis, Iolaus in Sardiniam nauigans, priorem insulæ partem, campestrem scilicet tenuit, Iolaæam ab eo hodie quoque dictam. Eam regionem cultiorem, arboribusque fructiferis uberem cum effecisset, bellicosam etiam reddidit. Adeò enim hæc insula fructuum copia celebrata est, ut Carthaginenses postmodum multa certamina periculaque pro ea subierint potiunda. Sed de his suo loco dicetur. Iolaus colonia condita, cum è Sicilia Dædalum accersisset, eam pluribus præclaris operibus, quæ nunc usque permanent, atque ab artifice appellãtur Dædalia, exornauit. Gymnasia insuper magna erexit, ac sumptuosa. Iudicia quoque, ac cętera quibus ciuitas diuturnior esset ac felicior, instituit: populos à suo nomine, Thespiadibus qui eum ut patrem colebant, hunc honorem concedentibus, Iolaos appellauit. Nam propter illius in se ut parentis officia adeò eum dilexere, ut ipsum genitoris cognomine uocarint. Quo accidit, ut qui postmodum sacra ei Deo facerent, Iolaum appellarent patrem, quemadmodum Persæ Cyrum. Rediens deinceps in Græciam Iolaus, inque Siciliam nauigãs, aliquãdiu permansit in insula. Quo tempore plures qui cum eo accesserant, capti locorum amœnitate, Sicanisque permixti, in insula remansere, summo ab incolis honore accepti. Iolao, cum gloria præclarus esset, multaque diuersis in locis sui reliquisset beneficij monumenta, & templa & deorum honores plures ei ciuitates tribuere. Verùm in ea colonia mirabile quid dictu accidit. Responsum enim à Deo datum est, eam coloniam perpetua in libertate fore: quod nostra adusque tempora uerum cõstat fuisse. Nam eius urbis populus, increbrescentibus in ea temporis diuturnitate, qui colonos numero superabant, barbaris, ipse quoque barbarus effectus, se ad montana asperaque contulit loca: ubi habitaculis terrestribus humo effossa, lacte ac carne armentorum, quorum plurima apud eos erat copia, uitam ducentes, procul à bellorum discrimine aberant. Itaque & Carthaginenses postea & Romani frustra eos armis sæpius appetiuere. Verùm ad Herculis acta proxima superioribus reuertatur oratio. Cum is omnia absoluisset certamina, Megaram uxorem Iolao propter parentis erga liberos suos officia, cõcessit: existimans amplius ex ea liberos suscipere, calamitosum fore. Ad prolem uerò procreandã, alteram minimè suspectam quærens, Iolem Eurythi filiam in Oechalia dominantis petijt: qui Megaræ repulsam ueritus, super eo matrimonio se consulturum respondit. Hercules frustratus sponsa, iniuriaque motus, Eurythi abegit equos. Iphiclus Eurythi factum, ut erat, suspicans, cum ad equos inuestigandos in Tirynthum uenisset, iussus est ab Hercule turrim quandam altam ascendere, speculatum sicubi fortè equi pascerentur. Sed cum nullos aspiceret, dicens falsò culpatum se furti, Hercules de turri præcipitem Iphiclum dedit. Ob huius mortem Hercules in morbum cum incidisset, in Pylum ad Neleum profectus est, hortans ut se mundaret à cæde. Hic cum filios consuluisset, omnes preter Nestorem iuniorem, minimè purgandum esse censuerunt. Tum Hercules ad Deiphobum Hippolyti filium adiens, ut purgaretur suasit. Sed cum nequaquam sanari posset, deque morbi cura Apollinem consuleret, responsum est, facilem eius ualetudinis curam fore, si iusto uenderetur pretio: pecuniaque exinde redacta, Iphicli liberis daretur. Coactus igitur oraculi responso parere, cum quibusdam amicis in Asiam nauigans, sponte sua à quodam ex amicis uenundatus, seruus Omphalę uirginis factus est, filię

Iardanes,

A Iardanes, eorum reginæ, qui aliquando Mæonij, nunc Lydij dicuntur. Precium Iphicli filijs cum datum esset, pristina ualetudine recuperata, Omphalę seruiens, omnes eius regionis latrones sustulit. Cecropas, qui dicebãtur, prędones regioni infestos partim peremit, partim Omphalæ uinctos tradidit. Syleum, raptos à se uiatores ad opus uinearum cogentem, ligone percussum cecidit. Itonas latrocinantes, Omphalæ patriam compescens, urbem eorum receptaculum expugnatam, captamq; diruit. Cognita Herculis uirtute, & quis esset, Omphale & liberum fecit, & ex eo genuit filium Lamonem. Susceperat uerò & antea seruus ex serua Cleolaum. Posthæc cum in Peloponnesum transcendisset, ad Troiam cum exercitu contra Laomedõtem regem profectus est. Hic cum Iasone prius militauerat ad uellus aureũ, promissisq; ob marinum monstrum à se occisum equis frustratus est. Quibus de reb. paulo pòst inter Argonautas dicemus. Iason cũ bello occupatus, postmodũ opportunitate capta Troianis arma intulit: cum nauibus, ut aiunt quidam, magnis decem & octo, ut Homerus tradit, sex, filiũ Tlepolemũ introducens dicentem, Herculem patrem equorũ Laomedontis gratia cum sex nauib. paucisq; uiris Ilij cepisse ciuitatẽ, & uiris patriã orbasse: ueniens ad Troiam Hercules cum copijs militũ præcessit ad urbẽ, Oileo Amphiarai filio præfecto classis relicto. Laomedon, improuiso hostium incursu præuentus, copias pro temporis angustijs comparatas, ad oppugnandas naues duxit, sperans, si illas incendisset, finem se bello positurum. His occurrens Oileus, commisso prælio occubuit: reliqui ad naues refugientes, classem procul à terra abegerunt. Laomedon reuersus, inito prope urbem cum Herculis exercitu prælio, & ipse & multi præterea pugnantes cecidere. Hercules ui capta urbe, multos iure belli interfecit. Priamo (solus enim filiorũ patri cõsuluerat, equos Herculi pollicitos tradendos) quoniã iustus uideretur, regnum Iliensiũ permisit. Telamonem coronauit ob egregia uirtutis merita, tradita ei Hesione Laomedontis nata. Hic enim ui primus urbem intrarat, cum Her-

B cules firmissimã muri arcis partẽ aggrederetur. Deinde rediens in Peloponnesum, militauit ob negatũ præmiũ aduersus Augeam. Cõmissa cum Eliensibus pugna, re infecta ad Olenum redijt. Huius filia Hippolyta cum Anaxio nupsisset, cœnans cum cæteris in nuptijs Hercules, Eurytionem centaurum conspecta eius cui uim inferebat iniuria, interemit. Redeuntem in Tirynthũ Herculem, Eurystheus ueluti sibi insidiantem accusans, ex Tirynthο unà cũ Alcmena Ephideaq; ac Iolao abire iussit. Coactus recedere, cum his ad Arcadiæ Pheneũ diuertit. Inde motus cum audisset pompam ex Elide Neptuno ad Isthmũ mitti, cuius Eurythus Augeę dux erat, Eurythũ iuxta Cleonem, ubi nunc est Herculis templũ, necauit. Deinceps bello aduersus Elidem moto, occisoq; Augea rege, atq; urbe ui capta, Phileo Augeæ filio regnũ tradidit. Fuerat hic antea à patre pulsus, quoniã arbiter in eum & Herculẽ factus, pręmiũ Herculi dandum censuisset. Hippocoonta postmodũ ex Sparta pepulit, Tyndari fratrem. Eoniũ uerò Lycimini, Herculis amicũ, Hippocoontis filij uiginti numero interfecerunt. Qua re incensus Hercules, cum exercitu illos adortus, acri cõmissa pugna, uictoria potitus est: plurimisq; eorũ occisis, Spartæ ui captæ Tyndarũ Castoris ac Pollucis patrem regem præfecit, statuens ut ad eius posteros regnũ spectaret. Ex Herculis exercitu pauci admodũ cecidere, in queis strenui fuerunt uiri Iphitus, Typheus, eiusq; decem & septem numero filij. Tres enim tantum ex uiginti superfuerunt. Ex hostibus uerò & ipse Hippocoon & decem filij occubuerunt, magnusq; præterea Spartiatarũ numerus. Ab hac expeditione in Arcadiam regressus, ad Aleum regẽ diuertit. Ibi cum filiã Augen ab se clàm cognitam, grauidã reliquisset, ad Stymphalon transijt. Aleus tumore uentris filiæ cognito, quæsiuit, quis eam corrupisset. Ab Hercule, ut erat, uim (inquit illa) inferente. Fidem

dictis abnuens pater, cuidam nauclero amico in mari mergendam dedit. Illa A in nauim deducta, cum esset iuxta Partheniũ montem, urgentibus partus doloribus in proximã syluam tanquã ad rem necessariã descendit. ibi cum peperisset, infante inter uirgulta abscondito, ad nauiculã rediit. Cumq; ad Endaplium Arcadiæ portum peruenisset, salutem est præter spem cõsecuta. Nauicularius enim illam mergere iuxta patris præceptum noluit, sed dono dedit quibusdã ex Caria in Asiam profecturis: qui Augen secũ uehentes, regi Mysiæ Teuthranti tradidere. Infantem in Parthenio à matre relictum, pastores quidam Corythi regis cum reperissent à cerua exhibito ubere nutriri, infantem ad regẽ detulerunt: quem Corythus ut filiũ educans, Telepho, eo quòd fuerit à cerua nutritus, nomen dedit. Hic uir factus, matrem inuestigans uenit in Delphos: respõsoq; accepto ut in Mysiam nauigaret ad Teuthrantem regem, inuenta matre, cognitoq; cuius esset filius, magno in honore habitus est. Teuthras liberis masculis orbatus, Argiopen natam Telepho despõdit, instituitq; successorem regni. Hercules cum in Pheneo quinquennio fuisset, filiorũ Licymnij, Iphicliq; fratris interitũ ægrè ferens, sponte ex Arcadia ac Peloponneso abijt. Cum plures eum Arcades sequerentur, in Calydonem secessit. Non proles ei legitima, non uxor erat. Desponsauit ergo Deianiram Oenei filiam, Meleagro, de quo haud ab re erit paucis scribere, iam defuncto. Oeneus in magna frumenti copia, quũ cęteris dijs, sola Diana neglecta, sacrificasset, irata dea Calydoniũ aprũ ingenti magnitudine celebrem, ad uastandã latè patriã propinquã immisit. Ad hunc delendũ Meleager ætate uiribusq; integer, pluribus assumptis secũ socijs, aprum iaculatus, occisæ bestiæ præmiũ (id erat animantis pellis) omniũ cõsensu tulit. Cum in uenatione Atalãta Schœnei affuisset filia, eius amore captus, pellem ueluti laudẽ occisę feræ sibi cõcessit. Quod factũ qui unà uenati fuerant Thestij filij ægrè ferẽtes, aduenã eis fœminã præferri, improbatò Meleagri facto, Atalantæ per insidias, cum in Arcadiam rediret, pellem abstulere. Meleager tum amore motus, tum incensus ignominia, Atalantæ auxiliũ ferens, primùm raptores, ut uirtutis ab se datũ mulieri præmiũ restituerent, hortatus est: eius uerbis contẽptis B omnes (ij erãt Altheæ fratres) necauit. Illa suorũ cæde mœsta, Meleagrũ execrata est, ab dijs immortalibus, qui eius uotũ exaudierunt, filio mortẽ imprecata. Fabulantur quidã, Meleagri ortu Parcas noctu in somnis Althee dixisse, tunc uitæ Meleagri filij finẽ fore, cum id lignũ (is torris extinctus erat) cõbureretur. Orto puero, existimans in eius ligni custodia filij salutẽ contineri, diligenter custoditũ seruauit. Postmodũ fratrum morte irritatam, torre cõbusto, ferunt causam interitus filij extitisse. Cuius facti postea pœnitẽs, laqueo uitã finiuit. Dum hæc agerẽtur, Hippotus in Oleno iratus filię Peribiæ se ex Marte grauidam assererẽti, ad Oeneum in Aetoliã misit, iubens ut eam quam primum perimeret. At ille cum recens uxor filiusq; decessisset, contempto patris mandato, illam uxorem cepit. Ex qua filius ortus est Tydeus. Sed de his hactenus. Hercules in Calydoniorũ gratiam fluuium Acheolum in aliũ cursum diuertens, plurimos agros ex aquæ irrigatione fertiles præstitit. Cuius rei & poetæ quidam meminere, scribentes cum Acheolo Herculem sub tauri specie certasse: qui cum in congressu tauri alterum cornu fregisset, Aetolis illud, quod Amaltheæ cornu uocant, dono dedit, fructuum omnium, uuarũ, malorũ, aliorumq; eiusmodi pomorum copia repletum. Fingunt poetæ, Acheloi cornu, fossam à fluuio ductam: pomis uerò & malis punicis ac racemis monstrari regionis fertilitatẽ, quam fluuij humor præstet, & agros red dat feraciores. Amaltheæ cornu durũ esse aiunt: qua ex re operis eius labor notatur. Hercules præsidia Calydonijs ferens, Thesprotis illato bello, & Ephiram urbem ui cepit, & Phileum Thesprotorum regem interfecit. filiam uerò eius, ex qua genitus est ei Tlepolemus, captiuam cognouit triennio

post

A post Deianiram uxorem sumptam. In cœna uino concalefactus, Eurynomũ puerum Architelij filium ministrantem, paruoq; errore lapsum, pugno ictũ occidit inuitus. Qua ex re dolore perculsus, Calydonia cum uxore Deianira Hiloq; puero ex ea orto recessit. Cum itinere ad Euenum peruenisset flumẽ, Nessum centarum reperit, precio uiatores flumen transuehentem. Hunc traductam Deianiram uiolare conantem, muliere uiri opem implorante, Hercules sagitta transfixit: cum prius tamen Deianiram cognouisset. Moriturus ex uulnere, pollicitus est ei se amoris medicamentum traditurum, quo nullã præter se mulierem Hercules aliam appeteret. Iussit itaq; semine quod ex eo exciderat, cum oleo & sanguine ex sagitta defluente immixto, Herculis tunicam ungere. Quo dato consilio cum expirasset, illa clàm Hercule quod man datũ erat assumpsit. Hercules transito fluuio cum Ceyco Trachiniæ regi obuiasset, apud eum diuertit, Arcadum militum præsidio fultus. Deinde cum Philantus Dryopum rex templum Apollinis Delphicum diceretur uiolasse, unà cum Meliẽsibus, armis aduersus eum sumptis, & regem peremit Dryopum, & incolis patria expulsis, eorum agros Meliensibus dedit. Filiam regis captiuam secum ducens compressit, exq; ea filium suscepit Antilochum. Procrearat etiam ex Deianira post Hilum filios duos, Gleneam, & Diopitem. Pulsi Dryopes quidam diuertentes ad Eubœam, ciuitatem condidere Caryston. Alij in Cyprum nauigantes, unà cum Cyprijs mansere. reliqui Eurysthei Herculis hostis præsidio freti, treis urbes in Peloponneso condidere, Asinen, Hermionen, Sionem. Orto deinde inter Dorienses, qui Estiæotes appellãtur (ijs Egineus imperabat) Lapithasq; circa Olympum habitantes (quibus rex erat Coronus Phoronei filius) bello, cum præualerent copijs Lapithæ, Dorienses ad Herculem confugẽre. Is in belli societatẽ accitus, pollicita tertia Doridis regionis parte, ac regno permisso, bellum unà cum Doriensibus aduersus Lapithas mouit: milites Arcades, qui apud eum semper erant, secum ducens. Horum præsidio usus, superatis prælio Lapithis, Coro

B num regem peremit: reliquos, multis occisis, è regione pro qua bellũ suscitatũ erat, coegit excedere. His actis, Egineum tertiæ præfecit parti sibi concessæ, mandãs ut eam suis posteris seruaret. in Trachinã transiens, Cyonũ Martis ab eo prouocatus peremit. Deinceps ab Icono profectus, per loca maritima ad Ormeniũ regem cum peruenisset, eius filiam Astidamiã sibi dari connubio petijt. Quam rem cum abnuisset, sciens illi Deianirã uxorẽ esse, bellũ Hercules regi intulit: captaq; urbe, ac rege interfecto, Astydamiã captam stuprauit: genuitq; ex ea filiũ Ctisippũ. His gestis, in Aetoliã cõtra Eurythi libe ros, quoniã Iole uxor ei antea negata fuerat, exercitũ duxit. Cumq; Arcades ei opitularẽtur, urbe capta Eurythi filios occidit, Toxeũ, Melionem, ac Pytium: Iolem captiuam secũ ducens. Ex Eubœa in montẽ profectus est nomine Cineũ: ibiq; sacra facturus, Lycam domesticũ quendã ad uxorẽ Deianirã in Trachinã misit, ut ei uestem qua in sacris uti cõsueuerat, afferret. Hæc, cum à Lyca de amore Ioles percepisset, cupiens se omnib. in amore præferri, tunicã iuxta centauri consiliũ tinxit. Hanc à Lyca rei inscio delatam Hercules indutus, medicamẽti ui paulatim inualescẽte, torqueri maximo dolore cepit. Virus enim sagittæ ueneno uipereo infusæ corpus cõficiens, dolores ciebat immẽsos. Itaq; Lycã uestis latorẽ primum occidit: tum dimisso exercitu in Trachinã uenit. morboq; magis in diem ingrauescẽte, in Delphos Licinium ad Iolaũ misit, Apollinem morbi remedia suscitatum. Deianira calamitate Herculis stupefacta, cum causam tanti mali sciret à se profectã, laqueo excessit è uita. Responsum Apollinis iubebat ferri cum apparatu bellico Herculem in Oetam, ibiq; prope eum ingentem strui pyram: de reliquis, inquit Ioui curã fore. Qui cum Iolao erant, iussa Apollinis exequentes, quod futurũ erat suspicabantur. Hercules desperata salute, in pyram cum ascendisset, rogabat

accedẽtes ut ignem subijceret. Quod cum nullus auderet, solus Philoctetes A in gratiam sagittarum quas ei Hercules reliquit, pyram succendit: subitoq; fulminibus circumdantibus pyra exusta est. Accedente Iolao ut ossa colligeret, cum nullum penitus repertum esset, credentes Herculem secundum oraculi responsa ad deos translatum, sibi ut heroi sacra quædam fecerunt. Inde ad Trachinam reuersi, Menetius postmodum Actoris filius, Herculis amicus, tauro, capro, arieteq; ueluti heroi immolatis, instituit, ut singulis annis Herculi in Opunte sacra facerent, utq; pro heroe coleretur. Cum idem Thebæi facerent, Athenienses Grecorum primi ut deum sacrificijs Herculem coluerunt: suæq; pietatis erga illum deum exemplum reliquis præbentes, uniuersam primum Græciam, deinde cæteras omnes gentes ad eius cultum conuertere. Adijciendum est superioribus, Iouem persuasisse Iunoni, ut Herculẽ se fingeret genuisse, matrisq; erga eum deinceps beneuolentiam ostẽderet. Partũ eiusmodi fuisse tradunt. Iuno cum in lectum ascendisset, sumptũ iuxta corpus Herculem per uestes inferius in terram demisit, uerum patrũ imitata: sicut & nunc usq; in filiorum adoptatione obseruant barbari. Iunonis opera post hunc partum, ferunt Heben Herculi nupsisse, de qua & poeta post obitum scribit: Ipse cum dijs immortalibus in delicijs uersatur, habens Heben pulchros habentem pedes. Herculem uerò dicunt nequaquam inter duodecim deos, prout Iupiter prædixerat, receptum. Fieri enim non poterat, nisi uno ex duodecim prius pulso, ut alter reciperetur. Iniquum enim fore, honorem uni tribui cum alterius dei ignominia. Scriptis quæ de Hercule dici possunt, nunc Argonautas, cum quibus militauit Hercules, referamus.

DE ARGONAVTIS, MEDEA, ET filiabus Pelei. Cap. IIII.

IAsonem tradunt Aesonis filium extitisse, nepotem Peliæ Thessalorum regis. Qui cum esset robustus corpore, animiq; præter cæteros suæ ætatis elati: aliquid agere optans memoria dignum, ex superiorum exemplo, maximeq; Persei, aliorumq; pluriũ, quos propter externas expeditiones, gestaq; præclara immortalem gloriam assecutos intelligebat, exarsit animo ad illorum opera imitanda. Itaq; communicato cum rege consilio, Pelias suo desiderio assensit, non ut adolescentis gloriam augeret, sed sperans illum citius in belli expeditione periturum. Se enim filijs masculis natura priuatum esse uidebat. Fratrem timebat, nequãdo filij ope sibi regnoq; insidiaretur. Hanc suspicionem occultam tenens, pollicitus est se belli auxilia laturum, si expeditionem pararet in Colchos, ad uulgatum uellus aureum rapiendum. Habitabatur tunc Pontus à barbaris ac efferis nationibus, infensisq; hospitibus, cum omnes aduenas eò nauigantes interficerent. At Iason laudis appetens, cum certamen difficile, non tamen penitus impossibile propositum uideret: sed quo maius esset, eo ampliori se gloria uictorem fore, necessaria ad id bellum parauit. Primùm iuxta Pelium nauem ædificauit magnitudine atq; apparatu longè maiori, quàm quæ ad eam diem fieri consueuerant. Erat enim antea paruarum nauicularum usus. Ad huius uerò eximiam magnitudinem stupentibus omnibus, diffusa per Græciam eius rei fama, multos egregios adolescentes ultrò ad certamen, & eius belli communionem allexit. Iason in aquam deductam nauem, quum necessarijs ad nauigandũ rebus fulsisset, optimos eorum qui secum ire appetebant, elegit, numero quatuor & quinquaginta. Ex his clarissimi erant, Castor & Pollux, Hercules, Telamõ, Orpheus, Atalanta Schœnei: præterea Thespij filij, & ipse nauigij auctor Iason. Nauis Argo dicta est, ut quidam asserunt scriptores, ab Argo eius architecto: qui etiam inter nauigandum eius resarciendæ curam ceperat. ut alij, ab eius uelocitate, quam antiqui argon appellabant. Hi omnes ducem sibi præfecerunt

Herculem

A Herculem, ueluti omnium iudicio, fortitudine & uirtute præstãtiorem. Deinde ex Aphete nauigantes, Atho ac Samothracia prætergressis, tempestate acti ad Sigæum Troiæ appulêre. Cum in terram descendissent, uirginem iuxta littus uinctam ob hanc ut ferũt causam repererunt. Neptunũ tradunt, propter operam ad ędificanda Pergama ab eo (ut fabulę tradunt) impensam iratum Laomedonti regi, è mari cete in terram misisse, à quo maritima incolentes loca, coloniq; absumebantur. Peste præterea, quæ terræ fructus corrumperet, propinquos agros afflixit. Omnibus ea calamitate territis, cũ tantis malis salus quæreretur, Laomedontem dicunt ad Apollinem destinasse, quæsitum rebus aduersis remedia. Responsum est ab oraculo, Neptuni iram causam malorum esse: quæ mitigaretur, si puerum Troiani sorte ductum cete traderent uorandum. Itaq; singulis in sortem coniectis, cum in Hesionem sors regis filiam cecidisset, coactus est Laomedon natam in littore uinctam beluæ futurum cibum exponere. Interim Argonautis in littus descendentib. Hercules uisa puella, cum rei causam cognosset, uincula dissoluit: inq; urbem profectus, regi obtulit se id monstrum interfecturum. Laomedõ accepta oblatione, equos illi inuictos dono se daturum cum spopondisset, cete ab Hercule petijt, Hesioni oblata conditione, Herculem'ne liberatorem sequi, an in patria remanere mallet. cum Hercule abire elegit, non tam uitæ beneficio, quàm timore, ne iterum prodeunte cete, ad idem supplicium destinaretur. Hercules & donis quibus honorificè cumulatus fuerat, ac equis, Hesioneq;, penes Laomedontem quoad reuerteretur ex Colcho, relictis, cum Argonautis ad destinatum certamen profectus est. Magna interim tempestate coorta, cęteris salutem desperantibus, solum Orphea tradunt religionis peritũ, uota pro salute Samothracibus fecisse: extemploq; tempestate sedata, cum duo astra super Pollucis & Castoris capita cecidissent, omnes eo miraculo stupentes credidisse, deorũ prouidẽtia se à periculis exemptos. quo facto cõtigit, ut quos postmodũ maris agitaret tempestas, Samothracibus uota pro

B salute facerent: astraq; apparentia ad Castorem Pollucemq; referrent. Inde sedato mari, in Thraciam ad regnum Phinei transcendentes, duos adolescentes offendunt: qui uerberib. cæsi, ut uiui in terram effoderentur, pœnam expectabant. Filij hi erant Phinei Cleopanæq;, quam ex Orithyia Erichthei ac Borea natam ferunt: uerùm odio ac falsis nouercæ calumnijs iniquè à parente ad eas damnabantur pœnas. Duxerat uxorem Phineus Ideam, Dardani Scytharũ regis filiam: cuius amore captus, uoluntati eius assentiebatur. Huic nouercæ, in gratiam matris, priuigni ira moti uim intulerũt. Argonautis ad rem nouã stupẽtibus, aiunt adolescentes inter tormenta ab eis ueluti dijs auxilium implorasse: & simul causam dixisse paternę iniquitatis: orantes, ut se ab iniqua eriperent sorte. His Phineus cum occurrisset, uetuit ne quid cõtra suum decretũ uoluntatemq; agerent. nullum enim patrẽ, ait, de filijs sponte suppliciũ sumere, nisi amorem in liberos paternum magnitudo scelerũ superaret. Interim qui cum Hercule in naui erant Boreades Cleopanæ fratres, tradunt propter cognationem primos è naui auxiliũ adolescentib. tulisse: eisq; à uinculis liberatis, obsistentes tantũ occidisse barbaros. Phineus ad pugnã cum uenisset, barbaris auxilia ferentib. Herculem ferunt acriter præ cæteris pugnantem, & ipso Phineo & pluribus alijs obtruncatis, captaq; regia, & liberasse Cleopanam, & filijs paternum regnum restituisse: quibus de nouerca suppliciũ sumpturis, suasit Hercules, ut ad patrem in Scythiam mitterent: rogarentq;, ut ipse ob filiæ in se iniurias, puniendæ eius auctor esset. Quo facto, Scytha natam morte multauit: Cleopanæ filij apud Thracas suæ modestiæ gloriam tulere. Non ignoro, quosdam priscarum rerum scriptores tradere, filios à patre Phineo excæcatos, & Phineum quoq; à Borea priuatũ uisu: Herculẽ præterea ad hydrã in Asiam ascendentẽ, in eis locis ab Argonautis

relictum. Dissentiunt sane in historia priscis reb. recensendis: ut haud mirandum sit, si quis ueteris historię auctor à poetis reliquisq; scribentib. quãdoq; discrepet. Verùm Phineidas tradũt regno Cleopanę matri permisso, è Thracia cum Argonautis in Pontũ profectos: ipsos aũt nauẽ ad Tauricã applicuisse, ignota incolentium feritate. mos enim erat eius regionis barbaros, aduenas nauib. aduectos Dianæ sacrificare. Apud quos aiunt Iphigeniã postmodum huius deę sacerdotẽ, captos homines ad eius aram mactare solitã. Præsens postulat historia, ut causæ huius aduenas sacrificandi ritus referantur à nobis, præsertim cum ad Argonautarũ transitum hic maximè locus spectet. Solem ferunt duos procreasse pueros, Oetam ac Persen. Oetas in Colcho regnauit, in Taurica Perses: crudeles ambo, efferiq;. Ex Perse Hecate orta est, superans audacia immanitateq; patrẽ, ut quæ cruciatu hominũ læta, eos pro feris appetere sagittis cõsueuerit. Sed ad uenena mortifera conficienda summum studiũ operamq; impendẽs, prima aconitũ inuenit, uim naturamq; cuiusq; ueneni in cibis, quos aduenis dabat, experta. His reb. admodũ edocta, primùm ueneno patrẽ sustulit: deinde regno assumpto, templũ statuit Dianæ, cui pręternauigãtes hospites sacrificabat, existimãs ea crudelitate suũ nomen clarius futurũ. Post hæc nupsit Oetæ, genuitq; liberos tres, Circen, Medeam, & Aegialeũ. Circe ad omnis generis uenenorũ curam uersa, multarũ herbarũ radicumq; uarias uires mirabilesq; reperit. Et quamuis à matre Hecate in plurimis instructa esset, tamen multis à se de nouo adinuentis, omnibus in ea re præstitit. Hęc Sarmatarũ regi, quos quidam Scythas dicunt, cum nupsisset, primùm ueneno uirũ abstulit: deinde regno capto, multa ui crudelitateq; subditos uexauit. Quibus rebus regno expulsam, quidã scriptores ad Oceani quandã desertam insulã cum mulieribus, quæ eam secutæ erant, confugisse: quidam ad Italiam uenisse tradunt, inq; eo promontorio, quod nunc quoq; ab illa Circæum uocetur, resedisse. Medeam quoq; tum à matre, tum à sorore singula ueneficia edoctam, diuersis moribus uixisse ferunt. Nam & hospites eripiebat à uitæ discrimine, & sæpe apud patrem precibus & gratia pro damnatorũ salute intercedebat, quandoq; ipsamet ex custodia captos dimittens. Oetam ferunt tum sua natura, tum uxoris suasu, crudelem necandorum hospitum consuetudinem seruasse: Medeam uerò cum magis in diem esset parentum aduersa crudelitati, ab Oeta ob filiæ timorem in liberam custodiam destinatam. Illa ad Solis templum (id in littore situm erat) confugit. Quo tẽpore Argonautæ à Taurica in Pontũ noctu delati, ad templum peruenere. Ibi Medeam iuxta littus ambulantem cum inuenissent, ab ea de hospitũ cæde edocti, uirginis humanitatẽ collaudarunt. Deinde aduentus sui causa Medeę palàm facta, illa imminens à patre periculum, crudelitatemq; in hospites ut cauerent, admonuit. Cõmunicato cõsilio Medea se adiutricem ad perficiendũ certamen propositũ pollicita est. Iason iureiurando data fide, uxorem sibi illam quoad uita superstes esset futuram spopondit. Tum noctu Argonautæ relictis templo custodibus, cum Medea ad uellus aureum profecti sunt. De quo ut apertius scribatur, præsens historia, ne quid ex his omittatur quæ ad ipsius cognitionem spectant, requirit. Phryxum Athamantis aiunt nouercæ insidias declinantem, unà cum sorore Helle è Gręcia fugisse. Transfretantibus illis, iuxta quoddam deorum oraculum, ex Europa in Asiam super aureo ariete, uirginem in mare delapsam dedisse Hellesponto nomen: Phryxum in Pontum proficiscentem, delatum in Colchida. qui cum secundum oraculum arietem sacrificasset, pellem in templo Martis suspendit. Postmodum Oeta in Ponto regnante, responsum datum est, illum tunc mortem obiturum, cum externi nauigio delati aureum uellus sustulissent. Hac ex causa, tum uerò innata crudelitate ostentauit se hospites sacrificare: ut diuulgata tanti sceleris fama, externi omnes eum accessum abhorrerent. Templum

A plum quoq; muro circumdedit, custodesq; plures apposuit ex Taurica accitos: de quibus à Græcis mirandæ fabulæ finguntur. Decantatū enim est, tauros ignem spirantes circa templum esse: à dracone insuper custodiri uellus. Verùm taurorum nomen à custodum robore traductum est: à crudelitate uerò cædis hospitum, tauros ignem efflare confictum. Modo simili cum templi custos Draco appellaretur, traduxerunt poetæ admirandas stupendasq; eius animantis fabulas. Similiter & de Phryxo quoq; fabulæ confictæ sunt. Quippe nauigasse eum ferunt quidam in naui, cuius in prora signum fuerit arietis: quod Helle molestè ferens, cum in sponda nauis incumberet, in mare decidit. Alij tradūt Gambrum Scytharum regem in Colchos, quo tempore, Phryxus cum pædagogo captus fuerit, aduectum: cum adolescentem dilexisset, dono illum ab Oeta accepisse: eumq; ut legitimum ab se filium educatum, regni hæredem relictum. Pædagogum (is Aries uocabatur) sacrificatū dijs: eiusq; pellem à cadauere euulsam, de more templo fuisse affixam. Deinde responso tradito, se tunc moriturum, cum aduētantes hospites arietis pellem sustulissent: regem aiunt adhibitis templo custodibus, eam quò diligentius seruaretur, deaurasse. Sed hæc legētibus, suo arbitratu iudicare licet. Cęterum Medeam tradunt Argonautas ad templum deduxisse Martis, longè ab urbe Sybari Colchorum regia stadijs septuaginta. Accedentem ad fores templi Medeam, appellati Taurica lingua ab ea milites, apertis ianuis ut regis filiam introduxerunt. Argonautæ templum simul ingressi, eductis ensibus cum plures ex barbaris occidissent, alijs improuisa re territis, diffugientibusq;, erepta aurea pelle, euestigiò ad nauem reuersi sunt. Medea dracone pellis custodiæ incubantem, semperq; (ut fabulæ ferunt) uigilem, ueneno perimens, unà cum Iasone mare conscendit. Re ab his qui diffugerant, Oetæ nunciata, asserunt eum cum ijs qui in promptu erant militibus Græcos insecutum, plures iuxta littus comperisse: quibus cùm primo impetu pugna cōmissa, Iphiclus Eurysthei qui Herculi certamina imperauerat frater cecidit.

B Cæteri deinceps cum suis auxilio accurrissent, instaurato certamine rex est à Meleagro occisus. Superantibus Gręcis, reliqui Colchorum in fugam uersi, magna ex parte interiere. Optimus tamen quisq; uulneratus est, Iason, Laertes, Atlantidæ ac Thespiadæ. Quos diebus paucis Medea radicib. herbisq; curauit. Deinceps cū recuperata ualetudine nauigassent, iam medium Ponti cum mare tenentes, ingens tempestas magno cū periculo adorta est. Tum ab Orpheo, quemadmodum antea, uoto Samothracibus facto, quieuerunt uenti. apparuit quoq; iuxta nauem maritimus Glaucus: qui duabus noctibus totidemq; diebus continuò nauem comitatus, & futura Herculi certamina, & immortalitatem prædixit: Tyndaridis uerò, quòd Dioscuri uocarētur, deorumq; honores ab hominibus essent consecuturi. Deniq; cum omnes Argonautas nomine appellasset, dixissetq; uotis Orphei à dijs se missum, qui eis futura prędiceret, cōsulere se illis ait, cum primū in patriā uenissent, uota dijs persoluerēt pro salute iam bis ab illis suscepta. Argonautę cum ad ostiū Ponti peruenissent, ad oram appulere, cui tunc imperabat Byzantus, à quo urbs Byzantiū est appellata. Ibi erecta ara quū dijs uota persoluissent, locū consecrarūt: quē etiā nunc nauigātes colūt. Deinde mare ingressi, per Propontidē Hellespontūq; ad Troiā delati sunt. Hic Hercules fratre Iphiclo ac Telamone ad ciuitatē missis, equos Hesionēq; iuxta promissa postulatū, tradūt Laomedontē oratores captos trusisse in carcerē: reliquos Argonautas per insidias occidere uoluisse. Cuius rei omnes, pręter Priamū, filij adiutores se pręburere. Hic solus cōtradixit, asserēs seruandā esse hospitib. promissorū fidē: atq; equos sororēq; esse tradēdos. A' qua sentētia cū auersi essent, fert Priamus duos in carcerē ad Telamonē enses clàm detulisse: narrataq; patris uolūtate, extitisse eis causa salutis. Nā illi custodib. interfectis ad mare fugiētes, exposito

singulatim socijs Laomedontis consilio, unà cum eis regi qui cum militib. ex urbe se aduersus prodierat, occurrerunt. Acri certamine cōmisso, cum Argonautæ uirtute superiores essent, ferunt Herculem præ cæteris fortiter pugnantem & occidisse Laomedontem, & primo impetu urbe capta, in regis insidiarum conscios animaduertisse: deinde Priamo, ut uiro iusto amicoq; regno tradito, cum reliquis Argonautis discessisse. Nonnulli ex antiquis tradunt poetis, ab Hercule, nō cum Argonautis, sed solo, cum nauib. sex equorum gratia profecto, Troiam deletam. Quod & Homerus uidetur in suis carminibus sentire, scribens, Herculem equorum Laomedontis gratia sex proprijs nauibus, & uiris paucis, ciuitatem ab se expugnatam cepisse. Argonautas à Troia tradunt in Samothraciā delatos, redditis magnis dijs uotis, iterum in templo posuisse phialas, quæ hucusq; seruantur. Eorum reditu adhuc apud Thessalos ignoto, diuulgatam aiunt esse famam, omnes qui cum Iasone in Pontum nauigarant, occidione occisos esse. Itaq; Pelias tempus esse ratus cęteros, quorū erat, priuare regno, primò Iasonis patrem sanguinem tauri bibere compulit. Fratrem Promachum adhuc puerum occidit. Alcimede mater morti destinata, uirili animo rem ausa memoratu dignam: cum ad interiora regiæ confugisset, orans deos ut tantæ impietati merita præmia darent, ense pectus trāsfixit. Hoc Pelias pacto omni Iasonis progenie sublata, citò suorū scelerum pœnas luit. Nam cum Iason in Thessaliam ad Ormum haud longè ab Iolcho locum urbem ingredientibus occultum noctu appulisset, impiam suorum cognouit cædem. Argonautis suam operam ad tantū scelus ulciscendū pollicentibus, omniaq; subire paratis discrimina, haud parua inter eos dubitatio incidit, subita' ne ui in urbem irruendum esset, deq; improuiso rex armis appetendus: an arcessendi à suis milites, communiq; bello res esset agenda. haud enim possibile fore, à tribus & quinquaginta uiris superari regem pōsse, cui plurimæ auxilia urbes ferrent. Cum hęc agitarentur, fertur Medea pollicita esse suis, se Peliam necaturam dolis, regiamq; se illis sine periculo traditurā. His uerbis admirati omnes, cum modū sui consilij quęrerent, respondisse Medeam dicunt, secum attulisse plura mirandaq; uirtutis uenena, tum à matre Hecate, tum à Circe sorore, quibus nunquam antea ad hominum perniciem uti uoluisset, reperta. Nunc uerò eorum causa facilè se id scelus Peliæ, si uelint, ulturam. & simul quę actura esset, singulatim cum prædixisset, à regia insuper maritimæ speculæ custodibus signum perfectæ rei se daturam asseruit, fumum die, noctu ignem. Igitur parata caua Dianæ imagine, uaria uenenorum genera in ea abscondit. Deinde capillos suos quibusdam medicamentis canos reddens, ita faciem corpusq; rugosum effecit, ut aspicientibus quædam senior anus uideretur. Sumpta deinde, quam stupendo quodam apud uulgus modo condiderat, Dianæ statua, in urbē profecta, omnes ad superstitionem cōmouit. Cum ueluti phanatica uideretur, singulis per uicos ad spectandū concurrentibus, hortabatur ut piè deam susciperent, colerentq;. Accessisse enim eam ab Hyperboreis, & regis & ciuitatis bono. Cum singuli deam sacris uenerarentur, uniuersus tanquā debachatus populus, Medeā in regiam deduxit. Hæc res & Peliæ superstitionē iniecit, & filiæ in eum stuporē Medeæ præstigijs deductæ sunt, ut persuaderent, præsentē deam felicitatē regiæ prębituram. Asserebat enim, Dianam à draconib. per aerem delatā, magnam orbis partē circumisse: ut aūt perpetuò coleretur, elegisse omniū regū pijssimum. Mandasse insuper sibi deam, ut senectā Peliæ quibusdā pharmacis ablatā, in adolescētiam uerteret, multorumq; annorū uitam beatā dijsq; acceptam pręberet. Ad quæ uerba cum rex ueluti mirāda obstupesceret, iussit Medeam in seipsa, ut fides ei haberetur, quod dixerat, experiri. Illa petens, ut pura ab una ex filiabus afferretur aqua, cum se in thalamo inclusisset, unxissetq; corpus, herbarum uiribus in priorem

ætatem

A ætatem restituta est. Quæ res & regem, & omnes qui id aspexerant, ad stuporem perduxit. Videbatur enim non nisi deorum quadam prouidentia senectutem in uirginis ętatem, eiusq; pulcherrimæ, fuisse conuersam. Fecisse quoque asserunt eam quibusdam incantationibus, ut draconum specie dea per aerem ab Hyperboreis uecta, apud Peliam diuertere uideretur. Hæc cum præter naturam putarentur humanā, cumq; Pelias plurimi Medeam faceret, existimaretq; illam uera loqui, aiunt omnibus singulatim filiabus mandasse, ut uoluntati imperioq; Medeę parerent. Non enim decere regis corpus seruorū manibus tractari, sed filiarum obsequio, deorum beneficio potiri. Diligenter igitur filias obsequi Medeæ imperauit, quicquid circa sui corporis curā mandaret. Sequente nocte cum Pelias dormitum isset, aiunt dixisse Medeam, necesse esse, ut Peliæ corpus in uase æneo coqueret. Quod cum acturæ essent uirgines, una experimēto aliquo fidem uerbis suis fieri postulauit. Aries aderat multis annis domi nutritus: quem uirginibus pollicita est, si illum prius decoxisset, in agnum se postea restituturam. Cum uirgines annuissent, ferunt Medeam arietis decoxisse corpus in frusta diuisum, ac uenenis quibusdam ex lebete agni speciem eduxisse. Quo facto, fides Medeæ habita, adolescentes omnes præter Alcesten, quæ impietatem facti abnuit, ad interficiendum Peliam induxit. Tum Medeam dicunt, ne Peliæ corpus aut inciderēt, aut coquerent, edixisse. Simulans uerò prius uotum lunæ esse faciendum, uirgines supra culmen regiæ cum lampadibus ascendere secū iussit. Ibi Colchorum lingua longa ad terendum tempus oratione habita, signum dedit Argonautis, rei conficiendæ tempus adesse. Illi igne è specula conspecto, existimātes regem defunctum, cursu urbem petentes, mœniaq; ingressi, strictis ensibus ad regiam profecti sunt, uigilibus qui obstiterant interfectis. Virgines, quæ antea ad decoquendum patrem è tecto descenderant, Iasone cæterisq; Argonautis in regia præter spem conspectis, sua calamitate admodum afflictabantur. Neq; enim Medeæ facinus ulcisci poterant, neq; erratum suum corrigere. Itaq; cum sibi mortem consciscere uellent, Iason earum misertus, à proposito reuocauit, B solatus, non sponte eas errasse, uel malitia, sed errore deliquisse. Omnes deinde benignè consanguineos allocutus, bono animo esse iussit. Populo ad concionem uocato, culpam gestorū in Peliam reiecit. Se enim minori, ait, quàm passus esset pœna priores iniurias ultum. Se Peliæ cuilibet filiorum paternum regnū traditurum. Filiarum uerò, pro earum dignitate curam se habiturum spopondit. Quod & paulo pòst effecit, egregijs eas despondens uiris. Nam Alcesten priorem filiam nuptui postmodum dedit Admeto Phereti Thessalo, Amphinomen Arobremoni Leontei fratri, Euadnen uerò Oeneo Cephali, tunc Phoceorum regis. His actis, cum Argonautis ad Isthmum Peloponesi nauigans, sacra fecit Neptuno, cui nauem Argo dedicauit. Cum ingens eius fama esset apud Corinthiorum regem Creontem, ad eum diuertens, secum uitæ reliquū tempus egit Corinthi. Cogitantibus Argonautis in patriam abire, Herculem ferunt hortatum esse ad res magnæ fortunæ obeundas: adegitq; ut iureiurando polliceretur, alterum alteri si opus esset, auxilio fore. Elegisse autem clarissimum Gręciæ locum ad statuenda certamina, concursusq; hominū celebrandos: idq; certamen maximo deorum Ioui Olympio cōsecrasse. Cum Argonautæ omnes in fœdus communis præsidij iurassent, instituendorū cura Herculi demandata, illum elegisse aiunt ad hominum conuentus Elæorū regionem iuxta Alpheum flumen. Vnde iuxta eum loca maximo deorum sacrata, Olympia ab eo appellantur. Cum equorum certamē palæstramq; instituisset, modo certaminum statuto, urbes propinquas ad deorum spectacula exciuit. Et gloria famaq; Herculis ex spectatione certaminum Olympicorum uulgata, Græcorum omnium qui clari essent, eò concursus fuit. Plurimis quoq; uarijs ex urbibus Herculis amicitiam secutis, cum singuli eius uirtutem belli-

bellicamque disciplinam admiraretur, ideoque ultro se comites periculorum obtulissent, perbreui optimum exercitum confecit. Quo omni peragrato orbe, ob plurima in homines collata merita immortalitatem meruit. Poëtæ uerò fabulis assueti, miranda quædam canētes, Herculem solum absque armis fabulantur decantata orbis monstra perdomuisse. Sed de his antea scripsimus. Nunc ad Iasonem reuertamur. Hunc Corinthij tradunt, cum annis decem cum Medea uixisset, genuisse ex ea filios priores duos, Didymū Thessalum, Alcimenum, his posteriorem tertium Thisandrum: quo tempore aiunt Medeam magno in honore nō solum propter speciem qua eminebat, sed propter prudentiam, cæterasque quibus ornata erat uirtutes, à uiro habitam esse: paulatim deinde ætate decorem formæ auferente, Iason Glaucæ Creontis filiæ amore captus, uirginem nuptui à patre petijt. Annuente Creonte, certumque nuptiarum statuente diem, Iason Medeæ nititur spōtaneum diuortiū suadere. Ait enim, cupere se illam uxorem ducere, non in eius contemptum, sed ut filios suos in domū regiam ea cognatione introduceret. Aegrè uerba hæc ferente Medea, deosque testes iuramenti præstiti appellante; Iason suscepti beneficij oblitus, Creontis filia uxore sumpta, Medeam urbe expulit. Illa cùm à recessu diem unum à Creonte petisset, noctu regiam ingressa, certis medicamentis immutata facie, domum incendit radice quadam à Circe inuenta, ea uirtute, ut incensus ignis nequiret extingui. Repentè conflagrante regia, Iasonem exiluisse tradunt, Glaucam Creontemque igne absumptos. Quidam scriptores uolūt, Medeæ filios dona quædam sponte attulisse uenenis illita: quæ cum illa corpori applicuisset, & incidisse in morbum, & patrem auxilium filiæ ferentē, cum corpori illius hæsisset, euestigiò expirasse. His haudquaquam acquiescēs Medea, inque Iasonis ultionem intenta (adeò ira, amor, crudelitasque in ea exarserant) postquam illum flammas euasisse cognouit, animum morti filiorum in patris calamitatem adiecit. Omnes, uno qui aufugit excepto, natos iugulauit: eorumque corpora sepeliuit in Iunonis templo: deinde fidissimis socijs fugæ assumptis, Medea nocte ex Corintho fugiens, Thebas ad Herculem uenit. Hic eorū quę in Colcho promissa erant sponsor factus, se ei auxilio futurum iuxta datam fidem promisit. Iason filijs uxoreque priuatus, censentibus omnib. eum iustè plecti, cum doloris uim ferre non posset, sibi mortem consciuit. Corinthij casus atrocitate obstupefacti, cum de sepulchro puerorum dubitarēt, ad Pythium, quid de adolescentum corporibus agendum esset, consultum misere. Mandatum à deo est, sepeliri eos in Iunonis templo, atque Heroū honoribus coli. Quo facto, aiūt Thessalum qui cædem matris effugerat, in Corinthum redisse. Deinde in Iolchum Iasonis patriam reuersum: ubi cum reperisset Peliæ filios recenter interisse, regnum generi suo debitum suscipiens, subditos ex suo nomine Thessalos appellauit. Nec uerò ambigo, de Thessalorū nomine non idem sentire omnes, sed uarias ferri opiniones: de quibus postmodum suo loco disseremus. Medea cum Thebis Herculem in insaniam uersum, ab eoque filios occisos reperisset, medicamentis illum ab eo morbo liberauit. Deinde cum Eurysthei præceptis Herculi parendum esset, omni eius auxilij spe amissa, Athenas ad Aegæum Pandionis confugit. Ferunt quidam ab Aegæo cognitam, filium genuisse Medum, qui postmodum Mediæ imperarit. Alij ab Ippeto Creontis accusatam, omninoque absolutam. Deinde cum Theseus ex Trœzene Athenas transisset, de ueneficio accusatam fuisse, exque Athenis migrare cōpulsam. Verùm pollicente Aegęo se eam tutò quò uellet missurum, Phœniciam elegit: quò & delata est. Inde ad superiores Asiæ partes transiens, cuidam clarissimo hæsit regi: ex quo filium peperit Medum, qui post patris obitum regno succedens, & rex fuit egregius, & populos ab se denominauit Medos. Tragœdi postmodum miranda quædam de Medea, uariaque ediderunt. Quidam in gratiam Atheniensium, Medeam aiūt susceptum ex Aegæo Medum

A dum in Colchos aduexisse incolumẽ. Cumq; eo tempore Oetas à fratre Perse ui regno pulsus esset, Medeæ opera, quę Persem sustulit, Medum regno potitum. Auctis deinde regni uiribus, Medũ plurimis Asiæ locis quæ supra Pontum est, peragratis, subiecisse eam quæ ab ipso Media sit appellata. Recensere aũt quę de Medea scripta sunt singula, & longum esset, & minimè necessariũ. Verùm quæ de Argonautis supersunt, prioribus adijciamus. Non enim pauci tum ueteres tũ posteriores scriptores, inter quos est & Timæus, tradunt Argonautas post raptũ aureum uellus, quum nauibus ostia Ponti obsedissent, rem mirificam fuisse aggressos, & historia dignam. Nauigantes enim per flumen Tanaim ad eius fontes, iuxta quendam locum naui per terram ad alium fluuium tracta, in Oceanũ uersus Arctum per eius decursum delatos ferunt. Postmodum terra à sinistris relicta, cum ad Gades peruenissent, nostrũ mare ingressi, in patriam reuerterunt. Horum uestigia feruntur, quòd iuxta Oceanum habitantes, inter deos præcipuè Pollucem & Castorem colũt. Traditum enim esse illis à priscis usq; temporibus, hos deos præsentes in Oceano nauigantibus adesse. Esse quoq; iuxta Oceanum loca, quæ uaria tum ab Argonautis, tum à Dioscuris nomina sumpsissent. Epirus insuper quæ est intra Gades, expressa reditus illorum continet uestigia. Hi iuxta Tyrrhenum nauigantes, ad insulam uenere, quam dicunt Aethaliam: ubi optimum eorum locorum portum, à naui, quod nomen ad hæc tempora permansit, Argoon appellarũt. Similiter iuxta Tyrrheniam portus octingentis procul à Roma stadijs, Telamon est cognominatus. Insuper iuxta Formias Italiæ Oeta dicta Caieta est. Postea in Syrtes uento acti, cum à Tritono Libyæ rege naturam eius pelagi percepissent, declinato periculo, tripodem ei æneũ dono dedere, literis priscis insculptum: quem adhuc apud Hesperios seruari dicunt. Neq; uerò omittendum uidetur, q̃d quidam scriptores pro uero tradũt, Argonautas per Istrum nauigantes, atq; ad eius fontes delatos, postea ad sinum Adriaticũ peruenisse. Hos tempus redarguit, existimantes Istrũ pluribus ostijs in Pontum defluentem, eumq; qui in Adriam descendit, ab eisdem locis decursus initium sumere. Romanis cum his gentibus bellum, quæ Istrum incolunt, gerentibus, eius fontes quadraginta stadia à mari procul inuenti sunt. Verùm nominis fluuiorum similitudo causam erroris scribentibus dedit.

B (marginal letter beside "tem, eumq; qui in Adriam descendit")

DE PRONEPOTIBVS HERculis. Cap. IIII.

ARgonautarum Herculisq; gestis à nobis descriptis, filij quoq; recensendi sunt. Hi post Herculis obitum apud regem Ceicum in Trachina consedere. Cum Hilus alijq; fratres quidã iam uiri euasissent, ueritus Eurystheus ne cum omnes ad eam ætatem peruenissent, se imperio Mycænarum priuarent, cupiensq; omneis eos Græcia pelli, Ceico, nisi & Heraclidas & Licymnij filios, Iolaum insuper, ac omnes Arcades qui cum Hercule militassent, eijceret, bellum indixit. At ipsi Eurystheo impares uiribus, decreuerunt sponte Trachinam relinquere. Adeuntes plures ciuitates, quæ præclaræ erant, rogitantesq; ut se in urbem reciperent, cæteris timore recusantibus, à solis Atheniensibus insita humanitate suscepti sunt, Tricorytho illis urbe, quæ Tetrapolis nominatur, ad habitandum concessa. Postea cum Herculis filij omnes ætate matura essent, prudentia adolescentibus, ut ab Hercule genitis, innata, Eurystheus eorum incremento inuidens, magno exercitu aduersus illos profectus est. Heraclidæ Atheniensium præsidio fulti, Iolaum, Theseum, Hilumq; duces belli constituentes, acie Eurystheum superarunt. Multi in ea pugna Eurystheum secuti occubuerunt; ipse curru fugiens, ab Hilo Herculis filio occisus est. Filij quoq; Eurysthei in ea pugna omnes cecidere. Heraclidæ post Eurystheum insigni prælio deuictum, mutuo cõsilio auxilioq; aduersus

Pelopon-

Peloponnesum duce Iolao mouerũt bellum. Atreus post Eurysthei obitum capto Mycænarum regno, ascitisq́ Tegeatis, ac quibusdam alijs belli socijs, Herculis filijs occurrit. Apud Isthmium cum utriq́ exercitus cõuenissent, Hilus hostem, quicunq́ is esset, ad certamen ea conditione prouocauit, ut si ipse uicisset, Eurysthei regnum filijs Herculis cederet. Si uerò occubuisset, Heraclidæ fœdus seruantes in Corinthum redirent. Paulo pòst Licymnius cum filijs Herculis ac Tlepolemo apud Argęos sponte illos suscipientes mansit. Reliqui qui in Tricorytho resederant, decursis ex pacto annis in Peloponnesum transierunt. Quorum res suo referentur tempore. Alcmena Thebas profecta cum euanuisset, à Thebanis deorum honoribus culta est. Cæteri Heraclidæ repetita ab Eginio Dori filio ei credita patris hæreditate, apud Doræos consedere. Tlepolemum in agris commorantem ferunt à Licymnio Electryonis orta contentione occisum. Qua ex cæde ex Argis fugiens, Rhodũ applicuit. Hanc insulam incolebant tum Græci, ab Triopato Phorbantis filio deducti. Quam ille communi accolarum cõsilio cum in tres partes diuisisset, tres in ea condidit ciuitates, Lindum, Ialysum, Camirum. Imperauit autem omni insulæ ob gloriam nomenq́ paternum: ac demum cum Agamemnone ad Troianum bellum profectus est.

DE THESEO, ET EIVS CERtaminibus. Cap. V.

POsteaquã de Hercule filijsq́ retulimus, locus se offert ut Thesei, qui Herculis certaminum imitator fuit, gesta narrentur. Natus ex Aethra Pitthei filia ac Neptuno, in Trœzene nutritus est penes Pittheum maternum auum: ac signa, prout ferunt fabulæ, ab Aegæo sub petra posita recognoscens, Athenas uenit. Deinde mare ingressus, ut Herculis uirtutes imitaretur, ad ea certamina adiecit animum, quæ laudem & gloriam sibi essent allatura. Et primùm eum qui dicebatur Corynetas, externorum interfectorem sustulit, hoc usum cognomine à Coryna, quod genus armorum est ad ulciscendum accommodatum. Secundum, qui in Isthmo erat, Sinim, qui duas flexas pinus, atq́ utriq́ alligato hominis brachio, sursum dimittens, corpus ui discerptum maximo cruciatu afficiebat. Tertius fuit à Theseo interemptus in Crõmyone aper syluestris, à quo plures interibãt uiribus ac magnitudine præstantes. Deleuit insuper Scyronem habitantem ea loca Megarę, quæ ab eo saxa Scyronia uocantur. Hic uiatores cogebat, ut se ipsos præcipiti iactarent loco: deductos super scopulum abruptum homines, calce in mare iuxta Chelonem proijciebat. Sustulit etiam iuxta Eleusinam, Cercyonem certantem cum prætereũtibus, atq́ ab se uictos perimentem. Deinceps Procustem occidit, in eo loco terrę Atticę qui dicitur Curdalus, habitãtem. Hic uiatores cogebat super lectum aliquem ascendere: quo si longiores erãt, parte supereminente amputabantur: qui uerò breuiores, pedibus distendebãtur. A' qua re Procustes cognominatus est. His actis Athenas ueniens, Aegæũ propter signa cognouit. Tum Marathonium taurum ab Hercule ex Creta in Pelopõnesum traductum, Athenas ab se uictum aduexit: quẽ Aegæus sacrauit Apollini. Superest ut de Minotauro, quò Thesei gesta absoluantur, ab eo interfecto referamus. Oportet enim temporibus quæ à nobis explicata sunt, contigua, quò notior fiat historia, describi. Tectamus Dori, filij Heleni ex Deucalione orti, cũ Aeolijs ac Pelasgis in Cretam nauigans, insulæ imperauit. Sumpta Creta in uxorem, filium Asterium creauit. Quo in Creta regnante, Iupiter (ut aiunt) Europam ex Phœnicia raptam super taurum detulit in Cretam. Ex ea tres genuit liberos, Minoẽ, Rhadamantum, Sarpedonem. Asterius deinceps prole carẽs, cum uxorem duxisset Europã, Iouis adoptatis filijs, regni eos reliquit successores. Horum Rhadamantus Cretensibus leges dedit. Minos suscepto regno cum Itonem

Lycti

A Lyctij filiam uxorem cepisset, genuit ex ea Lycastum. Hic quoque cum regnaret in Creta, Ida Corybanti filia uxore ducta, secundū Minoem genuit: quem nonnulli Iouis filium tradunt. Hic primus Græcorum parata classe, maris imperio potitus est. Cum despōdisset Pasiphaën Solis Cretæque filiā, suscepit Deucalionem, Crateum, Androgeum, & Ariadnem, pluresque naturales liberos. Androgeus cum Athenas consensu Atheniensium omnium cōcessisset, Aegeo regnante, inque certaminibus superaret athletas omnes, in consuetudinem Pallantis filiorum uenit. At Aegeus suspicans, nequando propter Androgei amicitiā à Pallantis filijs auxilio Minois regno pelleretur, insidijs Androgeo paratis, ad spectaculum celebre proficiscentem Thebas, per quosdam eius regionis accolas circa Inoëm terræ Atticæ interficiendum curauit. Cæde filij perturbatus Minos, Athenas uenit, suppliciū interfectoris Androgei petēs. Spretis eius uerbis, bellū Atheniensibus indixit, addita execratione, qua aduersus Athenieſes siccitatē famēque imprecatus est. Siccitate tum Atticos, tum reliquam Græciam urgente, corruptis terræ fructibus: belli duces, quomodo hæc mala auerti possent, Deum consuluere. Is iussit eos ad Aeacum Iouis & Aeginæ Asopi filiæ adire, iuberéque ut pro se uota faceret. Quibus perfectis, siccitas cum penes alios Græcos cessasset, solos Athenienses uexauit. Coacti igitur sunt rursus à Deo implorare tantæ remedia calamitatis. Hanc desiturā, Deum ferunt respōdisse, si pro Androgei cæde, Minoi quas uellet pœnas dedissent. Parentibus deo Atheniensibus, pręcepit Minos, pueros septem & totidem uirgines singulis annis Minotauro quoad uiueret uorandos tradi. His datis, defecit siccitas: à bello abstinuit Minos. Annis septem transactis, rursus cum in regionem Atticam cum magno exercitu transisset Minos, ac bisseptē pueros petisset, traditi sunt. Theseus cum esset nauigaturus, accessit ad gubernatorem Aegæus, præcipiens, si Minotaurum superasset filius, ut albis uelis portum intrarent: nigris, quemadmodum & antea in Ioniam fecerant, si perisset. Theseus in Cretam cum nauigasset, Ariadne Minois filia eius specie ac
B decore capta, & consilium operamque dedit Minotauri occidendi, & Labirynthi egressum edocuit. Deinde cum Ariadne nocte clàm recederet, in insulam appulit, aliquando Diam, nunc uero Naxum uocitatam. Eo tempore Dionysium ferunt pulchritudine Ariadnes captum, cum à Theseo uirginem abstulisset, uxorem illam ab se præter modum dilectam duxisse. Post eius obitum, propter singularem amorem honore immortalium dignatus, coronā ex astris Ariadnæ in cœlo constituit. Verùm eos qui cum Theseo nauigabant, ferunt ægrè admodum raptum uirginis ferentes, propterque dolorem Aegæi mandatorum oblitos, nigris uelis in Atticam peruenisse. Quod Aegæus cum aspexisset, existimans Theseum filium peremptum, rem heroicam aggressus, ex arce ob dolorem semet præcipitauit. Post patris interitum Theseus regno succedens, constitutis legibus populo imperauit: multaque egit ad amplitudinem ciuitatis spectantia. In queis illud fuit insigne, quòd plurimū populum Athenas ad habitandum induxit. Qua ex re uiribus & auctoritate aucta ciuitas, Græciæ principatum tenere uisa est. Verùm ad ea quæ de Theseo supersunt, redeundum. Deucalion maior natu filiorum Minois, Cretæ imperauit. Is inita cum Atheniensibus belli societate, Phædram filiam Theseo despōdit. Qui cum post ductam uxorem Hippolytum ex Amazone genuisset, in Trœzenem misit sorori Aethræ nutriendum. Ex Phædra Athamantum suscepit, ac Demophoontē. Paulo pòst Hippolytus cum Athenas ad mysteria uenisset, à Phædra propter pulchritudinē amatus est: quo recedente, Phædra templum Veneri in arce unde in Troezena conspectus erat, cōdidit. Cumque ad Pittheū cum Theseo diuertisset, Hippolyti concubitum petijt. Illo scelus abnuente, molestè id ferens nouerca, Athenas reuersa, Hippolytum quòd se uitiare uoluisset, apud Theseum accusauit. Ille dubitans uerum'ne crimen esset, rem ad

Hippolytum per internuncium detulit. Ferebatur tunc fortè equorũ curru Hippolytus. Cui, calumnia audita labenti animo, frena è manibus exciderũt. Turbati equi excussis habenis, currum præcipitem egerũt. Quo effracto, Hippolytus uestibus implicitus, atq; ad terram delatus interijt. Ob eius antè optimè actam uitam Trœzenij deorum illi honores impendêre. Theseus his turbatus calamitatibus, pulsus patria, apud hospitem functus est uita. Athenienses pœnitentia ducti, ossibus Thesei Athenas traductis, & illum coluerũt pro deo, & templum sibi intra urbem Asylum, quod ab eo Theseium dictum est, constituêre. Nunc de raptu Helenæ, deq; Pirithoi erga Proserpinam amore (gestis enim Thesei sunt immixta) dicendum. Pirithous Ixionis filius defuncta Hippodamia uxore, Polypito filio superstite, Athenas ad Theseũ uenit: cuius uxor Phædra cum defuncta esset, suasit ei Helenæ Iouis ac Ledæ raptũ. Ea tum decimum agebat annum, omnes cæteras decore ac modestia excellẽs. Lacedæmonẽ profecti, captato tempore, Helenam cõmuni consilio Athenas aduexere. Deinceps inter eos sorte iacta, utrius esset spõsa Helena futura, ea tamen adiecta conditione, ut is pro quo sors cecidisset, socio coadiutor ad alterã quærendam uxorẽ foret: idq; iureiurando cum firmassent, sorte Theseo obuenit. Quod factum cum ægrè ferrent Athenienses, timens Theseus, Helenã in Amphidriam, unam ex Atticis urbibus deduxit: eius cura Aethræ matri, multisq; ex amicis permissa. Pirithous cupiens Proserpinam uxorem habere, consilium cum Theseo communicauit. Verùm cum propter rei impietatem à proposito eum auertere conaretur: ubi illum perseuerantẽ, inq; iurisiurandi uim ad Proserpinæ raptum se adigi uidit, coadiutorem se præbuit. Cum ad inferos descendissent, uterq; ibi captus est. Sed postmodum in gratiam Herculis liberato Theseo, Pirithous apud inferos detentus, luit sempiternas suæ impietatis pœnas. Quidam scriptores tradũt, ambos redisse ab inferis: eoq; tempore Dioscuros Helenæ fratres cum exercitu Amphidriam profectos, capta euersaq; urbe, Helenam adhuc uirginem captiuamq; ad Aethram Thesei matrem Lacedæmonem uexisse.

DE SEPTEM REGIBVS, QVI AD Thebas castrametati sunt. Cap. VI.

RES postulat, ut de septem ducibus qui Thebas profecti dicuntur, scripturi, belli causas à principio ordiamur. Laius Thebanorum rex, sumpta uxore Iocasta Creontis filia, cum diutius caruisset liberis, oraculo consulto an esset filios habiturus, responsum tulit, nõ conducere sibi prolem habere. Nam qui ex eo prodiret filius, patrem occisurus esset, aduersaq; fortuna domum funestaturus. Post quod responsum pręcepit, natum infantem traiectis primùm ferro pedibus exponi: unde & Oedipus cognominatus est. Sumptum puerũ domestici cum non exposuissent, cuidam seruili mulieri nomine Polybiæ tradidere. Cum iam uir factus esset, deum de infante exposito consulere statuit Laius. Oedipus quoq; à quodam se fuisse expositum certior factus, & ipse Pythiam, qui sui parentes forent, oratum proficiscebatur. Cum ambo apud Phocidem inuicem obuiassent, Laiusq; illum de uia cedere superbius mandasset, Oedipus ira motus Laium occidit, inscius parẽtem esse. Eo tempore tradunt Sphingem beluam biformem uenisse Thebas: proposuisseq; ænigma, quod qui non soluerent, perirent. Ex quo plures ob rem dubiam interierunt. Soluenti præmium, Iocastæ connubium, & Thebæorum regnum, propositum erat. Verùm nullus, excepto Oedipo, ænigma soluere ualuit. Id erat eiusmodi: Quod animal bipes, idem tripes, ac quadrupes foret. Cæteris addubitantibus, solus Oedipus ait, hominem id animal esse: qui infans, quatuor iret pedibus: auctus ætate, duobus: iam senior factus, tribus: nam baculo tanq; tertio pede sustentaretur. Sphinx suo iudicio uicta, se ipsam ex loco excelso præcipitauit.

A tauit. Oedipus ignotam matrē uxorem sumpsit, quatuorq; ex ea genuit liberos, Etheoclem, Polynicem, Antigonē, & Ismenem. Hi cum ad ætatem peruenissent, domestica impietate cognita, Oedipum coëgerūt ob dedecus nō egredi domum. Ipsi sumpto regno, fœdere inuicem sanxerunt, ut singuli alternis annis imperarent: primusq; imperij annus Etheocli cederet, maiori natu. Is acto anno, petenti ex fœdere renuit tradere regnum fratri. Qua ex causa in Argos ad Adrastum regē cōfugit. Hoc tempore Tydeus Oenei, cum in Calydone Alcatum Lycotheumq; nepotes occidisset, ex Aetolia aufugit in Argos. His Adrastus benignè susceptis, quodam responso motus, utriq; filias uxores dedit, Polynici Argiam, Deiphilem Tydeo. Adolescentes cum à rege probarentur, magnaq; eorum uirtutis expectatio uideretur, ambos in patriam pollicitus est se reducturum. Verùm cum censeret primum debere Polynicem restitui, feruntregem ad Etheoclem destinasse. Tydeum quinquaginta uiros ab Etheocle in insidijs in itinere positos occidisse, ad Argosq; præter opinionē redisse incolumē. Hæc Adrastum impulerunt, ut quæ ad bellum spectabant, pararet. Adsciuit aūt ad belli societatem Capaneum, Hippomedontē, Parthenopeum Atalantæ Schænei. Suadebant amici Polynicis, ut ad bellū Amphiaraus uates duceretur. At is cum præuideret, si ei bello affore, se periturū, idq; propterea recusaret: ferunt Polynicem aureum torquem à Venere Hermionæ datum, Amphiarai uxori, quò belli societatem uiro persuaderet, donasse. Eo tempore Amphiaraus Adrastusq; de regno dissidētes, ad Eriphylen Amphiarai coniugē, Adrasti sororem, omne dissensionū iudicium retulerunt. Illa pro Amphiarao sententiā tulit, adijciēs, ut belli Thebis inferendi socius adiutorq; esset. Amphiaraus existimans se ab uxore proditum, ad bellum spopondit se aditurum: sed Alcmeoni filio imperauit, ut post suum obitum Eriphylen perimeret. Quod patris mandatum postea executus, facti conscientia in insaniam uersus est. Adrastus, Polynices, ac Tydeus ad bellum ituri, quatuor elegerūt duces, Amphiaraū, Capaneum, Hippomedonta, & Parthenopeum.

B Qui omnes cū magno exercitu aduersus Thebas profecti sunt. Etheocles ac Polynices mutuis uulneribus confossi cōciderunt. Capaneus magno impetu scalis murum ascendens, mortem oppetijt. Amphiaraus in terrę hiatum cum curru delatus, absorptusq;, nunq; postea uisus est. Eodem pacto & reliqui duces omnes, pręter Adrastū, multiq; præterea mortales occubuerunt: quorum sepeliendorū facultas à Thebanis cum denegata esset, insepultos sinēs Adrastus, ad Argos redijt. Cum nullus auderet hos tumulis cōdere, soli Athenienses, qui cæteros uirtute anteibant, omnes sepeliuere. Hunc belli uitæq; finem septem, qui Thebas oppugnatū iere, sortiti sunt. At uerò filij mortē parentū ulturi, cōmuni consilio contra Thebanos mouerunt arma. Dederat responsum Apollo, eam ciuitatē expugnaturos, si Alcmeonem Amphiarai filium imperatorem sibi cōstituissent. Hic ab illis dux factus, Deum & de Thebano bello consuluit, et an matrē Eriphylē puniret. Respondit Apollo, ut utrūq; faceret, nō solum quia monile aureū mater in necem paternā, sed & peplū quoque ob filij interitū acceperit. Venerē aiunt quondam Hermionæ Cadmi & monile donasse, & peplum. Ambo hæc habuit Eriphyle: alterum à Polynice, alterum à Thersandro Polynicis, quò filium ad expeditionem Thebanā hortaretur. Alcmeō igitur cum milites ad bellum plurimos ab Argis parasset, ab urbibus quoque finitimis accersito pręsidio, exercitum contra Thebas duxit. Acerrima cum Thebanis cōmissa pugna, Alcmeon uictoria potitus est. Thebanorū attritis uiribus, multisq; amissis ciuibus, cum essent impares uiribus, omni spe destituti, cōsilium à Tyresia, qui diuinator erat, exquisiuere. Is Thebanos ex urbe iussit abire. hoc solum modo illos conseruari posse. Iuxta Tyresiæ dicta urbem linquētes, aufugere noctu in oram Bœotiæ quæ Thilphosea appellatur. Thebæ captæ ac dirutæ sunt. Tyresiæ filiam Daphnē postea cum

uictores cepissent, in Delphos uoto suscepto, misere oblationem deo. Ea diui nandi artē edocta, in Delphis degens, multo magis eam scientiā calluit. Itaq; natura admirabilis, plurima scripsit uarij generis responsa. Cuius ex uersibus Homerū poetā ferunt multa ad ornatū sui poematis sumpta transtulisse. Cum hæc sæpius Dei spiritu ferretur, multaq; traderet responsa, Sibylla ab omnibus cognominata est. nam plenam Deo, & Sibyllam esse, idem notat. Victores ue rò urbe direpta, in patriā quisq; suam multis cum spolijs reuersi sunt. Ex Thebanis qui in Thilphosium confugerant, Tyresias defunctus est: quē sui ciues magna cum pompa sepeliuere, deorum sibi honores tribuētes. Deinceps aduersus Dorienses armis motis, pugna superatos ex eorum patria eiecerunt. Transacto paululū temporis, quidam ex eis in Iunonis sedibus mansere, quidam Athenas profecti sunt. Creōte Menœtij regnāte, patria pulsi, paulo pòst in Dorida remearunt, in Gryneo Limeoq; & Eubœa habitantes. Antea Boetus Arnes Neptuni filius migrans in Aeolidem, quæ nunc Thessalia dicitur, eos qui secum accesserant, Bœotos uocauit. Sed de Aeolibus paucis dicendū. Priscis temporibus, cum ex filijs Aeoli qui fuit Ellinis ex Deucalione nati, cæteri quæ dicta sunt loca habitarent, solus Minas in Aeolide regnauit. Eius filius Hippotes ex Menalippe Aeolum genuit. Huius Arnē filiam Neptunus cognouit. Qua de re indignatus pater, Metapontio aduenæ, qui tum casu aduenerat, eo pacto Arnem dedit, ut illam in Metapontū deduceret. ubi duos peperit filios, Aeolum, ac Boetū. Quos Metapontius liberis carens quodam motus oraculo, adoptauit in filios. Hi iam uiri facti, orta uiuente Metapontio seditione, regnum obtinuerunt. postmodum dissensione inter Arnem * Autolipen peremere. Eam rem grauiter ferente Metapontio, illi præparatis nauibus cum matre multisq; amicorum mare ingressi: Aeolus quidem ad insulas Tyrrheni maris appulit, quæ ab eo Aeolides sunt appellatæ: ciuitatemq; condidit, quam Lyparam uocauit. Boetus uerò ad Aeolum uenit, Arnes patrem, à quo loco filij nutritus est. Postmodum Aeolidis regnum possedit. patriam omnem à matris nomine Arnem, populos appellauit à se Bœotos. Itonus ex Boeto ortus quatuor suscepit filios, Hippodamum, Electryonem, Archilicū, Alegenorem. Horum Hippodamus Eleum genuit, Electryon Letum, Alegenor Elonium, Archilicus Protheronem & Archesilaum: qui ad Troiam iere Bœotorum exercitus duces.

DE NELEO, ET EIVS PRO-nepotibus. Cap. VII.

NVnc Salmoneū, Tytiumq;, & eorū usq; ad Nestorē, qui Troiano interfuit bello, posteros referamus. Salmoneus ex Aeolo Deucalionis est ortus: qui ex Aeolide cum magna suorū manu profectus, constitit in Elea apud fluuiū Alpheum: ubi ciuitatē à suo nomine Salmoneā condidit. Sumpta uxore Alcidice Elei filia, genuit ex ea Tyream, decore formaq; eximiam. Alcidice defuncta, Sideram uxorē duxit, quæ Tyream ut nouerca cœpit odisse. Salmoneus ob superbiam atq; impietatē cōtracto subditorū odio, Iouis fulmine conflagrauit. Eius deinceps Tyrea filia adhuc uirgo à Neptuno cognita, peperit Peliam ac Neleum. Postmodum ex Creteo Amythaonē genuit, Pheretūq; & Aesonem. Cum diem suū obijsset Creteus, orta inter Peliam Neleumq; regni contentione, Pelias Iolcho finitimæq; regioni imperauit: assumptisq; Melampode ac Biante, Amythaonis Agleiæq; filijs, quibusdamq; ex Achæis Phthiotisq; ac Aeolidibus, aduersus Peloponnesum exercitū duxit. Melāpus cum esset diuinator, Argiuas fœminas propter Dionysij iram phanaticas, ab insania curauit. Cuius rei gratia Anaxagoras Megapenti Argiuorū rex, eum donauit duabus regni partibus. Hic Argis cum moraretur, Biante fratre consorte regni facto, uxorem cepit Iphianiram filiam Megapenti; ex qua protulit Antipha-

A Antiphatum, Mantum, Biantē, Pronoen: ex Antiphato ac Zeuxippe Hippocoōtis, Iocleus Amalceusq; orti sunt. Iocleus Hypermestraq; Lesbij Iphianiram, Polybiam atq; Amphianum genuerūt. Hoc pacto Melampus ac Bias eorumq; posteri Argiuorum imperium tenuere. Neleus cum his qui eum secuti erant, in Messenam transiens, accolarum uoluntate condidit urbem Pylum: cui cum imperaret, uxorem sumpsit Chilorem, Amphionis Thebani natā: exq; ea duodecim filios suscepit: quorū senior Peridymeus extitit, iunior Nestor, qui bello interfuit Troiano. Et de progenitoribus Nestoris hactenus.

DE LAPITHIS ET CENtauris. Cap. VIII.

NVnc de Lapithis & Centauris differemus. Ex Oceano ac Theti plures filij secūdum fabulas manarūt, à fluminibus cognominati: in queis fuit Peneus: à quo accidit Peneum in Thessalia dici. Hic ex nympha Creusa liberos suscepit, Ipseum ac Stylbiam: quam cum cognouisset Apollo, Lapithū ac Centaurum genuit. Lapithus locis circa fluuium Peneum ad habitandum lectis, cum ibi imperaret, Eurionem Arsinoi uxorem duxit. ex qua duos suscepit filios, Phorbantem ac Periphantem, regni paterni hæredes. Populi omnes à Lapitho Lapithæ appellati sunt. Phorbas cum in Olenū transcendisset, accersitus ab Alectore Bœotiorum rege, tunc Pelopis uires formidante, Elęorum regnū ab eo cepit. Huius filij Aegeus Actorq; paterno successere regno. Periphas alter Lapithi natus, ex Astyagea uxore Ipsei filia, octo genuit liberos: quorū natu maior Antion ex Melate Amythoni suscepit Ixionem. Hic, ut tradunt, dona plurima Esioneo pollicitus, despondit eius filiam Cliam: ex qua genuit Pirithoum. Verùm cum Ixion nequaquam promissa uxori tradidisset, Esioneus pro ijs equos illius cepit. Tunc Ixion pollicitus, se quæ promiserat daturum, accersitū à se Esioneū in foueam ardentē coniecit. Qua crudelitate cum nullus eam cædem purgare uellet, ab Ioue, ut fabulæ tradunt, demū B purificatus, Iunonē stupri interpellare ausus est. Qua re cognita Iupiter nubem in forma Iunonis cum interposuisset, Ixion eo concubitu Centauros genuit. Tradunt tandem Ixionem scelerū magnitudine ab Ioue rotę alligatum, perpetua post obitum torqueri cruciatus pœna. Centauros nonnulli uolunt in Pelio à nymphis nutritos, postmodū equos subagitasse, exq; eis Hippocentauros natos creditum, quòd primi equitare ausi sint: eoq; natam fabulam, uelut equi essent hominisq; natura. Hos ferunt tanq; Pirithoi cognatos partem regni paterni ab eo postulasse. Quod renuenti, bellum à Lapithis illatum est. Sed eo cessante, postmodū cum Pirithous Hippodamiam despondisset, Theseo ad nuptias ac Centauris uocatis, illi uino ebrij, fœminis quæ in nuptijs erant, uim afferre conati sunt. Qua iniuria tum Theseus tum Lapithæ permoti, multis Centauris peremptis, reliquos è ciuitate eiecerunt. Hanc ob causam Centauri unà aduersus Lapithas profecti, plures interfecere. Qui cædi superfuerunt, partim in Pholoēm Arcadiæ profecti sunt, partim in Malea habitarunt. Hi rebus secundis elati, ex Pholoē egressi ad prædandum propinquos Græcos, multos ex eis occiderunt.

DE AESCVLAPIO, EIVSQVE pronepotibus. Cap. IX.

NVnc de Aesculapio, eiusq; posteris referendum. Aesculapius traditur Apollinis Coronidisq; fuisse filius. Qui natura ingenioq; præclarus, medicinæ opera impensa, plurima ualetudini hominū utilia adinuenit. Adeò aūt peritia artis excelluit, ut quamplurimos desperantes sanitatem liberarit à morbo, proptereaq; creditus sit nonnullis defunctis uitā restituisse. Ob eam rem tradunt ipsum apud Iouem ab inferis accusatum, tanq; eorum imperium

diminuentẽ,quòd sæpe excitarentur à mortuis homines illius cura. Eaq; causa exacerbatum Iouem,fulmine Aesculapium occidisse. Hac morte Apollo iratus, Cyclopes qui id fulmen fabricarãt,interfecit. Quo facto indignatus Iupiter,iussit Apollinem homini in pœnam errati seruire. Aesculapius filios reliquit Machaonem & Podalirium: qui arti paternæ dediti, cum ad Troiam cum Agamemnone accessissent,plurimũ Græcis in eo bello in curandis summo studio uulneribus, opitulati sunt,maximam ob id gloriam adepti. Meritis quorum,immunitas rerum omnium post bellum est concessa. Sed de his hactenus. A

DE ASOPI FILIABVS, ET AEACI liberis. Cap. X.

NVnc de Asopi filiabus, Aeaciq; liberis scribendum. Ex Oceano ac Thetide fabulę tradunt,ortos esse filios plures,à quibus flumina cognominata sunt,in queis Peneus Asopusq; extitere. Peneus in Thessalia sedem eligẽs, fluuio nomen indidit. Asopus cum Phliuntem ad habitandum elegisset, sumpta in uxorem Methope Ladoni,duos suscepit filios,Pelasgum,atq; Ismenũ: filias duodecim. Ismenus in Bœotia habitauit iuxta fluuiũ, quem à suo nomine Ismenum cognominauit. Ex filiabus Synope ab Apolline rapta,in eum locum delata est,ubi nunc est urbs ab ea Synope dicta. Horũ filius Syrus ijs imperauit, qui ab eo Syri sunt appellati. Corcyra uerò rapta à Neptuno, in eam insulam delata est,quam ab ea dixere Corcyram. Ex his natus est Phæacus, à quo Phæacum nomen cœpit. Phęaco filius extitit Alcinous, qui Vlyssem in Ithacam deduxit. Salamis quoq; à Neptuno rapta est,aduectaq; in insulam ab ea Salaminam appellatam. Ex ea Neptunoq; genitus Cenchreus, imperauit huic insulæ: clarusq; inter omnes,serpentem miræ magnitudinis,qui incolas uexabat,occidit. Aeginam ex Phliunte Iupiter rapuit: inq; insulam aduexit, quæ ab ea est Aegina dicta. Ab Ioue compressa genuit Aeacum: qui in ea regnauit insula. Ab eo creati sunt Peleus,Telamon,Phocus. Horũ Peleus disco B iacto inuitus Phocum fratrem interfecit. Ob hanc cædem à patre pulsus, inq; Phthiã Thessaliæ fugiẽs,ab Actore rege purificatus,inq; regnum,cũ is liberis careret,ascitus est. Ex Peleo ac Thetide Achilles ortus,cum Agamemnone ad Troiam accessit. Telamon ex Aegina abiẽs, adijt Salaminam: ubi sumpta uxore Glauca Cychrei Salaminorum regis filia,imperauit insulæ. Glauca defuncta Erybiam Alchati Atheniensis despondit: ex qua ortus Eantus, postmodum Troiano interfuit bello.

DE PELOPE, TANTALO, OENOMAO & Niobe. Cap. XI.

NVnc cum de Pelope Tantaloq; atq; Oenomao referendum à nobis sit, paulo superius historia ordienda est. In Pisa Peloponnesi ciuitate Mars ex Aegina Asopi filia genuit Oenomaum. Hic unicam filiam Hippodamiã appellauit. Finem uitę ab oraculo sciscitanti,responsum est,tunc in fata illum concessurũ,cum filia Hippodamia nupsisset. Igitur filiæ nuptias ueritus, decreuit, ut in perpetua asseruaretur uirginitate,hoc maximè existimans pacto uitæ periculum se uitaturũ. Multis puellam uxorem sibi dari postulantibus, illis id proposuit certamen,quo qui uictus esset,interficeretur, uictor uirginẽ despõderet. Equorum instituit cursum à Pisa ad aram Neptuni, quæ est apud Isthmum Corinthi. Cursus erat eiusmodi: Oenomaus arietem Ioui sacrificabat: qui uirginem postulabat,quatuor equorum ferebatur curru. Oenomaus sacris peractis cursu sequebatur præcedentem,auriga Myrtilo: assecutum hasta quam gestabat manu,interficiebat. Hoc pacto cum plures equorum uelocitate peremisset, Pelops Tantali qui Pisam accesserat, uisa Hippodamia, id conci-

A concipiens cõnubium, corrupto Myrtilo, illius opera in uictoria usus est, primusq; ad aram Neptuni peruenit. Qua ex re dolore actus Oenomaus, aduenisse responsi existimans tempus, sibi mortem consciuit. Pelops sumpta uxore Hippodamia, Pisæ regnum tenuit. Qui uiribus ac prudentia insignis, cum plurimos in Peloponnesum accolas deduxisset, eam patriam Peloponnesum ab se denominauit. Posteaquam Pelopis meminimus, necessariũ uidetur, ne quid memoria prætereatur dignum, ut & Tantalum patrẽ superioribus adijciamus. Tantalus Iouis filius, diuitijs et gloria insignis, in ea Asię parte quam nunc Paphlagoniam uocant, habitauit, plurimum dijs ob generis claritatem charus. Postmodum felicitatem suam insolenter ferens, immortalium secreta, quæ mensæ communione usuq; deorum nouerat, palàm protulit hominibus. Qua ex causa & uiuus pœnam tulit, & post obitũ, secundum fabulas, tormentis apud inferos inter scelestos perpetuis punitur. Ex eo & Pelops & Niobe orti sunt. Hæc filios septẽ & totidem filias peperit, summo decore præstantes. Tali prole superbiens, admodum gloriabatur, se Latonæ præferens numero filiorum. Itaq; ira motam fabulæ Latonam ferunt, Apollini ut Niobes filios, Dianę ut filias arcu interficerent, mandasse. Quibus matri obtemperantibus, contigit eodem tempore & abundare filijs Niobem, & carere. Tantalus deorum odio contracto, è Paphlagonia ab Hilo Trois pulsus est: de quo & eius maioribus paucis scribemus.

DE DARDANO, ET EIVS AD *Priamum usq; pronepotibus.* Cap. XII.

PRouinciæ Troadi primus imperauit Teucrus, ex fluuio Scamandro atq; Idæa nympha genitus: uir quidẽ egregius, & qui populos subditos Teucros ab se nominauit. Teucro nata est filia, Batea: quam Dardanus Iouis filius uxorem sumpsit: regnoq; succedens, gentem de suo nomine Dardaniam dixit. Vrbem prȩterea sui nominis iuxta littus condidit. Huius Erichthonius filius primùm felicitate excelluit, & fortunis: quem & Homerus scribit, ditissimum hominum fuisse, cui tria milia erant equi pascentes prata. Erichthonio natus est Tros: qui à se populos Troadas appellauit. Hic tres suscepit filios: Ilum, Assaracum, Ganymedem. Ilus campestria loca ad habitandum eligens, urbem insignẽ in Troade condidit, ab se Ilium appellatam. Huius filius Laomedon Tithonum genuit, ac Priamum. Tithonus in Asiam orientem uersus usq; in Aethiopiam militans, dicitur genuisse ex Ida filium nomine Memnonem: qui quum Troianis præsidiũ tulisset, postea ab Achille est interfectus. Priamus ex Hecuba uxore cùm alios plures, tum Hectorẽ genuit: qui uir prȩclarus Troiano in bello fuit. Assaracus Dardanis imperans, Capym genuit: ex quo Anchises natus est, exq; eo & Venere Aeneas Troianorum clarissimus. Ganymedes omnium fortissimus à dijs raptus est in pincernam Iouis.

DE DAEDALO, MINOTAVRO, ET de *Minois exercitu aduersus* Corcalũ *regem.* Cap. XIII.

DEinceps ad Dædalum & Minotaurum, ad Minoisq; aduersus Corcalum Siciliæ regem expeditionẽ transeamus. Dædalus genere Atheniensis fuit, unus ex ijs qui Erechthidæ dicuntur, natus ex Mitiono Epulami, qui fuit ex Athineo Erichthei filio. Præclarus architectus fuit. Hic multorum auxilio, quos sibi adiutores comparauit, quædam miranda effecit, uarijs in locis orbis, opera. statuis uerò fabricandis adeò superauit omnes, ut à posteris traditum sit, signa ab eo facta, cum aspicere atque ambulare uiderentur, spirantia existimari. Ita enim compositio membrorum apta erat, & suis partibus perfecta, ut omnes ad admirationem alliceret. Priores artifices ita

ſignorum oculos,manus,latera,crura componebant, ut in multis deficerent. A
Aufugit autem à patria Dædalus iam clarus architectura,cædis ob cauſam huiuſmodi damnatus. Talus adoleſcens ſororis filius ab eo erudiebatur.cum ingenij acumine præſtaret Dædalo, primùm rotam qua utuntur figuli, adinuenit: deinde reperta ſerpentis maxilla,paruulum cum ſecaſſet lignum,imitatus poſtea dentium ſerpentis ſpiſſitudinem, ſerram ferreã fabricauit. Quare multum ad architectorũ artem adiumenti contulit. Similiter cum reperto torno pluribus in rebus hominibus profuiſſet,magna laude celebratus eſt. Hũc puerum Dędalus inuidia motus,exiſtimans turpe eſſe,magiſtrum ab adoleſcente gloria uinci,dolo interfecit. Cum autem puerũ ſepeliſſet,dolore mœſtus,cum rogaretur de eo quem ſepeliſſet,ſerpentem reſpondit. Rem mirandam ducet quis fortaſſe,animal ex quo ſerræ forma ſumpta eſſet, feciſſe notam pueri cædem. Accuſatus homicidij Dædalus,damnatus ab Ariopagitis, ad quendam terræ Atticæ confugit populum,qui ab eius nomine Dædalij uocitati ſunt. In Cretam deinde tranſcendens, cum magno in honore propter artẽ haberetur, in Minois regis amicitiam uenit. Tradũt fabulæ, Paſiphaẽn Minois uxorem cum taurum adamaret,ſignum boui ſimile à Dædalo factum, eoq; modo tauro ſuppoſitam, deſiderio potitam eſſe. Ante hoc tempus Minoem quotannis ferunt ſpecioſiſſimũ omnium taurum Neptuno ſolitum de more ſacrificare: cumq; ei taurus eſſet cæteris præſtantior,aliũ ſacrificaſſe deteriorem. Qua ex re iratus Minoi Neptunus, eius tauri amorem Paſiphaę iniecit: cui arte Dædali ſuppoſita,decantatum fabulis genuit Minotaurum natura duplici,ut qui uſq; ad humeros taurus, cætera homo eſſet. Ad hoc nutriendum monſtrum aiunt à Dædalo Labirynthum fabricatum,difficiles habentem egreſſus,& inſcijs penitus irremeabiles. In quo recluſo Minotauro,ſeptẽ Athenienſes pueri totidemq; uirgines ſingulis annis,prout antea diximus,dabantur. Dędalus iram Minois ex boue à ſe fabricato conceptam timens,abſceſſit ex Creta, Paſiphaẽs auxilio nauem ad effugiendum præbentis. Poſt eum fugiens Icarus filius, cum inſulam quandam peteret, in mare decidens perijt: à quo & inſula dicta eſt,& pelagus Icarium uocatum. Ex hac inſula abiens Dædalus,in Siciliam appulit,ad ea delatus loca,ubi Corcalus imperabat: à quo humaniter ſuſceptus eſt,ac propter ingenium præſtans,famamq; eius, ſumma beneuolẽtia habitus. Tradunt quidam,cum adhuc in Creta eſſet Dædalus,& à Paſiphaẽ abſconditus,Minoem regem expetentem meritas ab eo pœnas, cum non reperiretur, & naues omneis inſulæ ſcrutari mandaſſe,& ſimul pecunias pollicitum,ſi quis Dædalum inueniſſet. At ipſe deſperato nauis tranſitu,alas ſumma arte fabricauit: quas cera compactas, cum ſuo filijq; corpori applicuiſſet, amboq; ſupra mare auolarent, Icarus cum altius iter tanquam adoleſcens peteret,ſolis æſtu cera liquefacta,laxatiſq; alarum iuncturis,in mare decidit. Pater prope mare delatus, alis ſæpius madefactis, ad Siciliã peruenit incolumis. Quæ fabula quamuis uideatur miranda,tamen eam uoluimus recenſere. Dædalus apud Corcalum ac Sicanos diutius commoratus eſt, præclarus architecturæ artis præſtantia. Aedificauit in inſula quædam quæ adhuc permanent opera. Nam prope Megaram fecit eam quæ dicitur Lymbethra, ex qua ingẽs fluuius Alabos nomine in mare propinquum effluit. Iuxta eam quæ nunc eſt Acragantina, in loco qui dicitur Camicus, urbem ſupra petram effecit: ut quę expugnari nequeat,munitiſſimã, illius aſcenſu ita arcto difficiliq; reddito, ut aditus à tribus aut quatuor uiris cuſtodiatur. In hac urbe Corcalus regia conſtructa,theſaurum omnem in ea tanquam inexpugnabili condidit. Tertiò ædificauit in ora Selinuntina antrum,ex quo ita euaporabat ab igne fumus, ut adſtantibus paulatim ſudor ex calore eliceretur: curarentur'que cum uoluptate adeuntium corpora, nulla caloris moleſtia percepta. Eſt iuxta Erycem ſaxum præceps prærùptum, ultra modum editum: per cuius abrupta
B
anguſtum

A angustum difficileq; erat iter ad Veneris templum. In eo ducto muro aditum reddidit latiorem. Multa præterea à Dædalo opera constructa in Sicilia sunt, temporum uetustate corrupta. Aureum insuper arietem Veneri & Eryci posuit, ea ingenij arte sculptum, ut uiuus existimaretur. Interim Minos classe potens, cognita Dædali in Siciliam fuga, statuit eum bello persequi. Præparatis nauibus è Creta profectus, in Acragantinam appulit: quæ nunc ab eo Minoa uocatur. Expositis copijs, per nuncium à Corcalo tradi sibi Dædalum ad pœnam poposcit. Corcalus Minoë ad colloquiũ accito, quod postularet se facturum pollicitus, domi receptum, cum in balneis lauaretur, adeò in longũ tempus in thermis detinuit, ut nimio æstu suffocaret. Eius deinde corpus Cretensibus reddidit, prælata obitus causa, q; in lauacro elapsus aqua calida perisset. Eius corpus milites magnificè sepeliuerunt, sepulchro ei duplici constructo: uno, in quo posita sunt occultè Minois ossa; alio, palàm ædificato Veneri tẽplo, quod multis seculis posteri ut templum Veneris coluerunt. Postea cum Acragantini regnante apud eos Thuono urbem conderent, repertum sepulchrum, ossibus in Cretam missis, demoliuere. Cretẽsibus qui defuncto Minoë in Sicilia absq; imperio remanserãt, inuicem diffidẽtibus, quidam qui Sicanis assueuerant, contempta patria in Sicilia mansere. Horum pars ciuitatem condidit, quam ab eorum rege dixerunt Minoën. Pars per littus errans, locũ munitum condendæ urbi elegit: quam à fonte in urbem fluente Engiam appellarunt. Post captam uerò Troiam, Merionum Creti, & cum eo Cretenses nauibus in Siciliam delatos, ueluti cognatos in ciuitatẽ suscepere. Hi postea ab Ochyra urbe recedentes, expugnatis nõnullis finitimis, eorũ regiones possederunt. Aucti postmodum opibus, templum matribus ædificarunt, pręcipuo eas cultu deas, multisq; templum donis honorantes. Has ex Creta aiunt, ubi maximè coluntur, aduectas, Ioue olim clàm patre Saturno educasse. Quo merito in cœlũ sunt in astra, quæ Arctos dicunt, translatæ. Hæc & Aratus in suo de Astris opere confirmat, inquiens eas propter Iouem occultè enutritum in

B cœlum ascendisse. Neq; uerò æquum uidetur, harũ dearum præsens hominibus numen & cultum præterire. Nam eas non solum huius urbis accolæ, sed etiam ex finitimis quidã, sacris solennibus & alijs honoribus celebrant. Quædam urbes etiam preciosa uasa earum cultui deputarunt. Futuram enim existimant & priuatis & publicis huiusmodi cultu felicẽ uitam, & urbibus diuturnam. Vsq; adeò autem istarum dearum creuit religio, ut accolæ permultis aureis atq; argenteis usq; ad scriptorum tempora donis exornarint. Templum quippe ipsis ædificatum est ingens ac sumptuosum: ad cuius structuram cum loci natura non suppeteret, ab Astygione Agyrinæorum, quæ centum ab eis distat stadijs, saxa aduehi magna impensa curarunt. Cum uerò iter quo necesse erat lapides ferri, asperum esset, ac difficile transitu, quatuor rotarum curribus ad id præparatis, centum iugis boum lapides delati sunt. Sacrarum enim pecuniarum copiæ impensam tanti operis contempsere. Paulo ante hæc tempora erant eis deabus sacri boues ad tria milia: agri adeò permulti, ut magnũ uectigal præberent.

DE ARISTEO, DAPHNIDE, EVrydice, & Orione. Cap. XIIII.

NVnc Aristei acta sequentur. Hic ex Apolline ac Cyrene Penei filia genitus est: de cuius genere quidam ita tradunt. Cum Cyrene apud Peneum uirgo educaretur, Apollo eius forma captus, raptam uirginẽ in Libyam detulit ad ea loca, in quib. postmodũ ciuitas condita est ab eius nomine Cyrene. Ex ea filium suscepit Eurystheũ, quem infantem tradidit nymphis nutriendum: à quibus triplici nomine est appellatus, Nomius, Aristeus, Argeus. Ab his nymphis cũ lac coagulare, mel atq; oleũ cõficere didicisset, primus ea in usum homi-

hominũ traduxit. A posteris ut deus meritis honoribus, sicut & Dionysius, A
cultus est. Profectum deinceps in Bœotiam aiunt, Autonoëm Cadmi filiam uxorem sumpsisse: ex qua genitus est Acteon, quem fabulæ ferũt à suis canibus discerptũ. Cuius rei causa ea traditur à nonnullis extitisse, quod Dianæ cõcubitum, cum uenaretur in mõtibus iuxta templum sitis, appetierit. Alij, quòd se illi Acteon prætulerit in uenandi arte. Vtrunque uerisimile est ad iram deam incitasse. siue enim desuetam nuptijs uirginem, ad suam quæsiuit cupiditatem traducere: siue ausus est se illi in uenationibus anteferre, cum etiã dij in eo exercitio illi cedant: meritò irata dea, eum in beluam, qui à canibus laceraretur, conuertit. Aristeum aiunt post Acteonis obitum cum ad oraculum adisset patris, Apollinem respondisse, futurũ esse ut Chium insulam adiret, in qua ei honores impenderentur. Cum in eam nauigasset, orta per uniuersam Græciã peste, sacra pro Græcis Sirij astri tempore fecisse dicunt: hisque actis, Etesijs flantibus uentis morbũ cessasse. Miranda profectò res huic homini priuatim contigit. Nam is qui filium à canibus interemptum conspexit, & astrum cœleste, quod ex nomine perniciem inferre mortalibus putant, ad salutem uertit: & cæteris extitit causa salutis. Postea nepotibus in Chio relictis, in Libyam ad matrem nympham redijt. Ac deinde in insulam Sardorum profectus, in ea constitit: captusque insulæ amœnitate, cõsitis arboribus ex agresti reddidit cultiorem. Ibi duos genuit filios, Charinum, ac Chalicarpũ. Ad alias quoque insulas cum accessisset, in Sicilia aliquandiu cõmoratus est: in qua, cum uarijs fructibus armentisque referta esset, singulorum usum edocuit. Quo beneficio Siculi, & ij præcipuè apud quos nascuntur oleæ, pro deo summo honore coluerunt. Tandem ferũt in Thraciã ad Dionysiũ transgressum, & percepisse Orgia, & diutius cum eo cõmoratum, multa ad uitam utilia didicisse. Cum aliquandiu in monte qui Hæmos dicitur, habitans, postmodum non cõparuisset, deorum immortalium honores nõ solum à Barbaris, sed à Grecis quoque assecutus est. Post Aristeũ Daphnis atque Eryx adijcientur. Erycem tradũt Veneris ac Butæ regis cuiusdam indigenæ insignis gloria filium extitisse. Hic propter nobilitatẽ maternã præclarus apud homines fuit, & imperitauit insulæ parti. B Condidit quoque super locum excelsum ex suo nomine ciuitatẽ preclaram, in cuius arce matri dicato tẽplo, & uasis illud & uarijs ornauit donis. Eam Venus urbem, tum incolentium religione, tum filij pietate allecta, plurimum dilexit: à qua Venus Erycina dicta est. Mirabitur quis fortasse huius templi famam. Nam cum aliorum templorũ gloria ad summũ perducta, quandoque aliqua obducta sit calamitate, solius templi huius cultus atque honor à primordio cœpti nunque defecerunt, semper in melius aucti. Et quidem præter honores ab Eryce institutos, Aeneas postmodum Italiam petens, cum in Siciliam appulisset, plurima dona Veneris ueluti matris tẽplo obtulit. Sicani deinde multis pòst seculis hanc uenerati deam, eius templum sacris donisque permultis ornarunt. Ab Atheniẽsibus postea qui eam partẽ Siciliæ tenuere, Venus præcipuè summo studio culta est. Romani postremò uniuersæ insulæ imperantes, superiores omneis in huius deæ cultu haud immeritò excesserunt, suũ genus ad hanc referentes: propterque eam prospera usi in rebus fortuna, eorũ imperij causam meritò gratia honoreque prosecuti sunt. Consules enim militesque qui in insulã transcendunt, ac omnes qui cum imperio aliquo illuc adeunt, cum ad Erycẽ ueniunt, præcipuis sacris honoribusque templum uenerantur: omniq; abiecta imperij seueritate, in puerorũ ac mulierum remissionẽ hilaritatemque cõuersi, solum eo pacto gratum suum aduentum esse deæ putant. Senatui eius deæ cultus atque honor curæ præcipuæ fuit. Statuit enim in eius honorem fidelissimas Siciliæ urbes decem & septem numero aurum Veneri cõferre. Milites quoque ducẽti ad eius templi tutelã deputati sunt. Sed de hac dea satis: nũc ad Daphnidem ueniendũ. Sunt mõtes in Sicilia, quos Erios uocant. Hos loci natura

tan-

A tanquam continua æstate amœnos atque uberes reddit. Fontes sunt in eis densis undique arboribus, aquæ præter cæteras dulces. Frequetes quoque in eis quercus, grossiorem quàm qui apud alios nascũtur, fructum reddunt. Domesticæ etiam arbores, & uites permultæ, copiaque ingenti mala nascuntur. Adeò autẽ fructiferi montes existunt, ut aliquando Carthaginensium exercitum permagnum fame superueniente abundè nutrierint. In huius regionis sylua admodum amœna, in qua diuertebantur nymphæ, ex Mercurio & nympha Daphnidem natum tradunt: qui à laurorum multitudine, quæ in ea frequentes sunt, appellatus est Daphnis. Educatus à nymphis, boum permulta possedit armenta: à quorum cura Bucolos dictus est. Cum esset ingenio acri, studiumque plurimum gubernandis bobus impenderet, carmen Bucolicum, quod etiam nunc usque à Siculis in precio habetur, adinuenit. Tradunt insuper, illũ in Dianæ gratiam uenandi studio impendisse operam, eamque fistula & cantu bucolico apprimè oblectasse. Huius amore captam nympham prædixisse illi tradunt, si cui alteri iungeretur, se illum uisu priuaturam. Postmodum quadam regis filia ab se ebrio stuprata, oculis (ut prædictum fuerat) captus est. Sed de Daphnide iterum referetur. Nunc de Orione paucis scribendum uidetur. Ferunt hunc tum magnitudine tum robore corporis heroas excedentem, & uenatorem fuisse, & opera effecisse multa amore laudis. Nam Zancloto in Sicilia regnante, urbem ab eo dictam Zanclem, quę nunc Messana est, ædificauit. Portum præterea, iacta mole, Acten nomine construxit. Quoniam Messanę mentio incidit, haud ab re erit, quæ de eius freto feruntur, recensere. Tradunt prisci rerum scriptores, Siciliam olim fuisse Italiæ coniunctam: sed postea ex huiusmodi causa insulam euasisse. Qua parte angustus continens ab utroque maris latere æstu collidebatur, dirupta maris fluctibus terra, aquam peruiam fecisse: à qua terræ scissura Rhegium is locus appellatus est, ac multis postmodum annis condita ibi ciuitas idem fuit nomen sortita. Quidam tradunt, terrę motu scissum continentem, dedisse mari locum, ac propterea diuisam à continenti Siciliam insulam effectam. Hesiodus poëta cõtrà sentit. Ait enim, operto mari promontorium quod iuxta Pelorum montem est, aggerasse Orionẽ: inque eo templum Neptuno, quem incolæ præcipuo honore colerent, fabricasse. Quod opus cum consummasset, ad Eubœã diuertit: deinceps propter famam inter astra annumeratus, immortale nomẽ adeptus est. Quam rem Homerus quoque in Necyia plurium uersuum testimono asserit. Postea uerò quàm de hominibus ac semideis, prout à principio sumus polliciti, scripsimus, finem huic libro statuemus.

B

DIODORI SICVLI
LIBER SEXTVS.

DE IIS QVAE FABVLOSE DE Sicilia feruntur, & de figura & magnitudine insulæ. Cap. I.

Vm omnia in quibus historia uersatur, complecti rerum scriptores deceat: tum uerò maximè, quomodo quæque res singulatim describendæ sint, cura uidet̃ suscipienda. Non enim tantummodo hæc notatio particularis, diligentiaque priuatis hominibus ad cõseruandas augendasque fortunas proficit, uerùm historicis etiam plurimum affert decoris atque ornamenti. Quidam, quorum ob eloquentiam ac rerum gestarũ copiam meritò laudatur opus, in singularũ rerum descriptionẽ aberra-

aberrarunt: ut eorum labor atq; industria à legentibus in recensenda historia cōprobetur, scribendi ordo non careat reprehensione. Timæus sanè tum temporum exquisitam diligentiam, tum plurimarum rerum historiam se traditurum pollicitus, quòd nimium operæ in alijs redarguendis impenderit, culpatur: qua ex re à nonnullis obtrectator est cognominatus. Ephorus historiam contexens, eloquenter singula priuatim diligenterq; retulit, libros suos in res singulas partitus. Huius nos morem quoad facultas tulit secuti, præsentem librum describēdis insulis distribuimus: in queis primum se offert Sicilia, quæ optima insularum omnium, rerum antiquitate cæteras antecellit. Hæc olim Trinacria ab eius forma primum appellata, Sicania deinceps ab incolis dicta est: postremò Italis qui Siculi dicebantur, in eam uulgò profectis, Siciliam dixere. Est eius ambitus stadiorum quatuor milium trecentorū sexaginta. Nam trium laterum unum à Peloro Lilybæum usq;, mille stadia et septingenta complectitur: à Lilybæo ad Pachynū, agri Syracusij stadia sunt mille & quingenta. Reliquus ambitus protenditur stadijs mille centum quadraginta. Tradunt Siculi, ducta ex antiqua à progenitoribus fama, Siciliā Cereri ac Proserpinæ sacram esse. Fabulantur poëtarum quidam, post Plutonis ac Proserpinæ nuptias hanc insulam ab Ioue Anacalyptræ nymphæ traditam. Sicanos autē, qui in ea antiquitus habitarunt, indigetes esse, pręcipui scriptores tradunt. Has simul deas primum in Sicilia uisas, inq; ea primo frumentum terræ bonitate ortum: sicut & clarissimus testatur poeta, inquiens omnia ibi sua sponte terram producere. In agro Leontino, multisq; præterea Siciliæ locis, etiam nunc triticum agreste oritur. Deniq; si quæritur ante frumenti usum, ubi primum id repertum sit, meritò eius rei laus Siciliæ tribuetur.

DE CERERE AC PROSERPINA, & frumenti inuentione. Cap. II.

HAs deas certè repertores eius constat magno in honore apud Siciliam fuisse. Raptam uerò ibi Proserpinam, argumentum esse uolunt, quòd hæ deæ in hac tanquam insula admodum eis dilecta habitarint. Raptum Proserpinæ in pratis iuxta Aetnam ciuitati propinquis ferunt, quæ lilijs uarijsq; floribus dea dignis ornata erant. Ibiq; propter odorum fragrantiam sagaces canes odoratu carent, naturam sensus, florum odore superante. Est id pratum à superiori parte planum admodum, aquis redundantibus circùm & præcipitijs undiq; abscissum: ex quo à nonnullis Siciliæ appellatur umbilicus. Sunt ei propinqua nemora, prataq; & paludes undiq;. Speluncā insuper pergrandem, quæ hiatum sub terram habeat, ad Arctum spectantem esse dicunt: per quem Plutonē fabulantur cum curru rapta Proserpina transisse. Lilia, aliosq; flores odorem præbentes, per uniuersum̄ uolūt annum, quibus aspectus oblectetur, uirides permanere. Mineruam insuper ac Dianam uirgines cū Proserpina nutritas unà flores legere solitas, fabulę ferunt, unaq; eas Ioui patri uestem fecisse. Qua mutua consuetudine usuq; eam insulam omnes maximè diligebant, quælibet locum quem elegerat sortita. Nam Minerua circa Himerā regiones elegit: in quibus Nymphæ in eius gratiam aquæ calidæ fontes scaturire, Hercule aduentante, fecere. Quæ loca, simul & urbem quæ nūc usq; Mineruæ nomen tenet, incolæ ei sacrarunt. Diana in Syracusis insulam à dijs accepit, Ortygiam, ab ea tum oraculorum respōso tum uoce nominatam. Eodem pacto & in hac insula nymphæ in Dianæ gratiam maximum produxere fontem, qui dicitur Arethusa. Hic non tantū priscis, sed nostris quoq; temporibus magna copia fert pisces sacros, quippe ab hominibus intactos. Sæpius qui eos bellorum tempore edere ausi sunt, deorum ira magnas calamitates subierunt. Verùm de his posterius. Proserpina harum instar dearum prata circa Aetnam elegit: cui fons ingens Syracusis dicatus est nomine Cyane. At

uerò

A uerò Pluto cum rapta Proſerpina prope Syracuſas per terræ hiatum ad infe ros curru deſcendit. Syracuſij iuxta Cyanem ſingulis annis dies feſtos celebrant, in quibus ſacra faciunt priuatim paruis uictimis: publicè tauros in paludem immergunt, morem Herculis imitati, qui eiuſmodi ſacris, quo tempore Geryonis boues per Siciliam deduxit, uſus eſt. Tradunt deinceps, Cererem, cum filiam reperire nō poſſet, facib. in Aetna accenſis, uarias orbis partes Proſerpinam quærentem, deambulaſſe: hominesq; qui eam gratè ſuſceperant, tanquam beneficij memorem, frumenti edocuiſſe uſum: in queis primi propter ſuam erga deam humanitatem poſt Siculos fuere Athenienſes. Qua ex re publicè hanc deam præ cæteris coluere, tum ſacrificijs ampliſſimis, tum Eleuſinę myſterijs, quæ antiquitate caſtimoniaq; apud omnes homines ſunt uulgata. Cum plures ab Athenienſibus humanitatis gratia frumentum accepiſſent, proximis illud incolis impartiti ſunt: atq; exinde per totum ferè orbem eſt diffuſum. At Siculi Cereris Proſerpinæq; erga eos indulgentia moti, ut quibus frumenti uſus primùm innotuiſſet: utriq; earum ſacra ceremoniasq; diuerſo anni tempore inſtituerunt: Proſerpinæ quidem meſſis tempore, tanta caſtimonia ſtudioq;, quantam tanti doni ratio poſtulabat: Cereri uerò, cum ſemen in terram iacitur. Apparatu ac magnificentia exquiſita decem dies feſtos agunt, priorem repręſentantes uitam: quibus diebus turpiloquio inuicem uti conſueuere, ut deæ dolor ex filiæ raptu conceptus, riſu & uerborum ſcurrilitate mitigaretur. Hunc, ut diximus, Proſerpinæ raptum plures tum hiſtorici tum poetæ fuiſſe affirmant. Carcinus ſanè tragœdus, qui Syracuſas ſæpius acceſſit, conſpecto incolarum in eiuſmodi ſacris ſtudio, Proſerpinam à Plutone raptam, atq; ad inferos deductam, poſtmodum uerò à Cerere ſumpto ex Aetna Siciliæ igne, planctu luctuq; quæſitā, ab eaq; frumentum monſtratum, unde et dea ſit habita, in ſuo poemate affirmat. Non uidentur autem omittenda huius deæ erga homines beneficia. Nam præter ab ea repertum frumentum, leges etiam edidit: quibus iuſtè pieq; homines uiuere

B aſſueſcerent. Ex quo & legiferam dixerunt. Quibus inuētis haud facilè quis maiora reperire poſſit: cum in his ſita ſit non uiuendi tantum, ſed benè honeſteq; uiuendi inſtitutio. Sed de his hactenus. Nunc de Sicanis, qui primi in Sicilia habitarunt, quoniam de eis ſcriptores diſſentiunt, eſt ſcribendum. Philiſtus eos ex Iberia in Siciliam ueniſſe affirmat, qui id nomē à Sicano Iberiæ flumine traxerunt. Timæus huius ſcriptoris inſcitiam arguens, Sicanos ait Siciliæ indigetes eſſe: multa ſuæ antiquitatis argumenta afferens, quæ haud operæprecium eſt recenſere. Cæterum habitabant priſcis temporibus Sicani in montibus natura munitis, in quibus urbes latronum metu ædificarunt. Nulli enim regi ſuberant, ſed ſuus cuiq; urbi inerat princeps. Hi primū uniuerſam tenuere inſulam, agros colentes, ex quibus uitæ cibum ſumebāt. Poſtmodum Aetna ignes, qui proximas regiones urebant, eructante, cum plures annos id incendium patriam uaſtaret, timore acti, omiſſis orientalib. locis, partes quæ ad occidentem uergunt, petiuere. Multis deinde ſeculis Siculi ab Italia in Siciliam profecti, loca tenuerunt à Sicanis relicta. Opibus deinceps ac uiribus potentes, propinquis agris occupatis, quotidie magis imperium augebant, quoad bello ſępius cum Sicanis moto, certo poſtmodū fœdere agrorum fines inuicem ſtatuerunt. Poſtremò à Græcis coloniæ in Siciliam deductæ ſunt, urbesq; maritimæ conditæ. Mutua poſtmodum conſuetudine uſuq; cum plures in diem Græci in Siciliam nauigarent, & linguam græcam omiſſa barbara didicere, & mutato nomine Siculi ſunt appellati.

DE LIPARA, ET CAETERIS QVAE Aeolides insulæ appellatæ sunt. A

Cap. III.

SEquuntur Aeolides insulæ septem numero, Strongyle, Euonyma, Didyme, Phœnicusa, Sacra, Vulcania, Lipara, in qua est eiusdem nominis ciuitas. Sitæ autem sunt inter Italiam Siciliamque recto cursu. Distant à Sicilia centum quinquaginta fermè stadijs, pares inuicem magnitudine. Earum maxima circuitu complectitur stadia centum quinquaginta. Ignem hactenus euomebant omnes: quarum meatus oraque ignis etiã nunc uisuntur. In Strongyla ac Sacra hucusque ex terræ hiatu uentus erumpit, & fœtor ingẽs: eructat quoque arenam, lapidesque igneos permultos: quemadmodum & Aetnæ accidit. Asserunt nonnulli meatus esse subterraneos ab Aetna ad has insulas, & his omnibus eandem ignem spirandi causam esse. Has insuper insulas tradũt olim desertas fuisse: sed Liparum quendam Ausonis regis filium à fratribus dissidentem, ex Italia cum longis nauibus aduecta secum militum copia ad insulam appulisse: quæ ab eo Lipara sit appellata: inque ea sui nominis urbe condita, reliquarum quoque insularum agros excoluisse. Eo senescente Aeolus Hippotæ, cum socijs quibusdam in Liparam cum uenisset, sumpta uxore Lipari filia, his postmodum insulis imperauit. Verùm Liparus cum in Italiam reuerti cuperet, iuxta Surrentum tenuit loca, quibus magna cum laude præfuit. Defunctus deinde, ac magnificè sepultus, honores Heroicos ab incolis assecutus est. Aeolum uerò (is est ad quem fabulæ Vlyssem errantem diuertisse tradunt) iustum ac pium extitisse legimus, & erga hospites perhumanum. Præterea uelis uti nautas docuit. Obseruatione ignis, qui uenti futuri essent prædixit. Vnde & illum fabulæ uentorum potentem dixere. Ob eximiam eius pietatem deorum amicus est nominatus. Ex Aeolo filij sex orti sunt, Astyochus, Xuthus, Androcleus, Pheremon, Iocastes, Agathyrsus: qui omnes ob gloriam ac uirtutes paternas magno in honore sunt habiti. B
Horum Iocastes loca Italię circa Rhegium possedit. Pheremon atque Androcleus eam regionem Siciliæ, quæ à freto quod insulam diuidit, usque ad Lilybæum est, tenuerunt. Huius regionis agros qui ad Orientem uergunt, coluere Siculi: qui ad Occasum spectant, Sicani. Hi inuicem dissidentes, Aeoli filijs, tum propter uulgatam parentis pietatem, tum ob eorum in se curam ac diligentiam sponte paruerunt. Imperauit quoque Xuthus ei parti quæ ad Leontinos uergit, usque ad hæc tempora, ab eo Xuthia dicta. Agathyrsus cum dominaretur ei quæ nunc Agathyrsis ora appellatur, urbem condidit ab se Agathyrsidem uocatam. Astyochus præfuit Liparæ. Qui omnes paternæ uirtutis æmuli, magna cum laude uixerunt. Cum pluribus seculis Aeoli progenies in Sicilia regnasset, tandem defecit. Post hos Siculi ad meliores uiros principatum deferebant. Sicani orta ob principatum contentione, bello inter se certarunt Multis deinceps exactis annis cum insula cultoribus in diem magis deficeret, Cnidij quidam Rhodij que regum Asię iniuria oppressi, in Siciliam deducere coloniam decreuere. Sumpto duce Penthalo Cnidio, qui genus suum ad Hippotam Herculis progeniem referebat, quinquagesima tunc Olympiade, in qua stadij uictor fuit Lacædemonius Epistelíades, egressi circa Lilybæum Egestæos Selinuntiosque inuicem bellantes inuenerunt. Fœdere cum Selinuntijs inito, prælioque aduersus Egestæos commisso, multi eorum cecidere: in queis dux Penthalus occubuit. Qui ex prælio superfuerunt, Selinuntijs deuictis statuerunt inde abire, creatis ducibus Gorgone, Thestore, ac Epitherside. Penthalij cum domesticis per Tyrrhenum pelagus cum ad Liparam appulissent, humaniter ab incolis accepti, habitarunt in insula, numero fermè quingenti. Postmodum

A dum Tyrrhenis mare latrocinio infestantibus, ad se tuendum naues ædificarunt. Eorum pars ad communem utilitatem colebant agros, pars piratis obsistebãt. Hi communicatis inuicem fortunis, rebusq; omnibus, aliquãdiu in ea uitæ communione permansere. Deinceps cum Liparam, urbemq; eius cepissent, reliquarum insularũ agros communiter exercebant. Postremò omnes insulas in uiginti annos, ita ut denuò illas eo exacto tempore sortiretur, partiti sunt. Nonnullis præterea naualibus pugnis superatis Tyrrhenis, spoliorum decimas in Delphis obtulerunt. Superest ut causas addamus, quibus postea felicitatis gloriæq; incrementa Lipare urbs suscepit. Primùm ipsa natura, tum pratis insula decora est, tum balneis, quæ admodum commendantur. ad ualetudinem enim conferunt, & summam ex usu præbent uoluptatẽ. Quo fit ut Siculi permulto morbo implicit, eò sanitatis gratia confluentes, ualetudinem pristinam recuperent. Profert insuper ea insula metallum celebre, quod alumen appellant: ex quo Liparenses Romaniq; magnum percipiunt uectigal. Nam cum nullo alio in loco orbis alumẽ generetur, magnos affert huic insulæ quæstus. Hæc parua est magnitudine, sed fertilis ad hominum uitam: quippe quæ omnis generis pisces abundè præbeat, & fructus arborum suaues gustu. Post Liparam occidentem uersus insula est parua admodum, deserta, & ab re quadam Osteodes cognominata. Nam Carthaginenses quo tempore aduersus Syracusios bellum gessere, magnis peditum copijs ingentiq; classe in Siciliam profecti sunt. His cum plures mercenarij uarijs ex gentibus mixti essent: & hi sæpius, præsertim ob stipendiũ suo tempore non impensum, seditiosi, numero milia sexaginta primùm ad prætoria concurrentes, tumultum aduersus duces excitabant: minabantur se, cum sæpius pecuniæ deessent, armis si quid deberetur uindicaturos. Cõsultus senatus imperatoribus occultè mandauit, ut seditiosos ab exercitu amouerent. Itaq; mercenarios omnes sumpta alterius belli occasiõe in naues imposi tos; in hanc insulam exposuerũt: ubi relicti, fame absumpti sunt. Tot hominum
B defunctorum ossa paruæ insulæ nomen dedere.

DE MELITE, GAVLO ET CERcinna. Cap. IIII.

RECensitis Aeoli insulis, deinceps ad reliqui lateris insulas transeamus. In ea Siciliẹ parte, quæ ad meridiem uergit, tres insulæ sunt: quarum singulæ portus tutos habent nauigantibus. Prima, quam Meliten dicunt, à Syracusis remota stadijs octoginta, portus habet plures admodum utiles. Eius incolæ fortunati existimantur: quoniam & uarij generis exercent artes, & optimas faciunt lineas telas, tum tenuitate, tum mollitie spectatas. Domos insuper ædificant pro loci qualitate pulchras, & exornatas gypso: Est autem hæc insula ueluti palmarum colonia quædam, cum ibi plurimæ fiant. Mercatores usque ad occidens pelagus nauigantes, ad hanc confugiunt, ut quæ plures habeat tutos portus. Qua ex causa eius accolæ, propter eius beneficia mercatoribus impensa, & opibus & gloria eum auxerunt. Est & alia insula, nomine Gaulus, quæ plures habet opportunos portus, & abundat palmis. Deinceps est & Cercinna, quæ ad Libyam spectat: in qua haudignobilis est ciuitas, & portus non solum mercatoribus utilis, sed longis nauibus accommodatus. Sequũtur post Liparam insulæ ad Tyrrhenum pelagus sitæ: in quibus una est nomine Aethalia, Populoniẹ opposita urbi, distans à continenti stadijs fermè centum: quẹ id nomen ab Aethalio, qui ei præfuit, duce sortita est. In ea effoditur petra, ex qua ferrum excuditur. Incidunt enim id metalli genus, quo abundat insula: inde ex saxis in fornacibus decoctis ferrum liquefactum in frusta partiuntur, magnis spongijs similia: quæ postmodum mercatores ad emporia deferunt. Ex ferro artifices uaria cudũt instrumenta,

rei rusticæ, diuersisq; artibus accommodata. Præter hanc est insula longè ab A
eis stadijs trecentis, quæ à græcis Cyrnos appellatur: à Romanis uerò atque incolis, Corsica. Hæc aditu facilis, portum habet pulcherrimum nomine Syracusium. Celebres in ea ciuitates habentur duæ, scilicet Calaris & Nicea. Calaris à Phocensibus, qui à Tyrrhenis postmodum insula pulsi sunt: Nicea à Tyrrhenis maritimis, qui reliquas etiam Tyrrheni maris insulas suę ditionis fecerunt, conditæ. Hi postea urbibus quæ in Cyrno erant subactis, resinæ ceræq; ac mellis, quorum ea fertilis est insula, tributa imposuerunt. Serui qui in ea sunt, plurimum ab aliorum seruorum, quod eis natura accidit, usu uitæ differunt. Insula ampla est, magnáque ex parte montuosa ac syluestris fertur, fluminibus insuper irrigua. Homines lacte, melle, ac carnibus (omnia affatim præbet patria) iustè & humaniter ultra cæteros barbaros inuicem uiuunt. Fauum quod in montanis arboribus reperitur, illius esse sinunt qui id prius adinuenit. Oues signaculis distinctæ etiam nullo custode patronis seruantur. In priuata uita actionibúsque miro quodam modo iustitiam obseruant. Mirandum uerò est, quod apud eos fit in filiorum ortu. Nam cum mulier parit, nulla est puerperæ cura: sed uir eius, ueluti & ipse implicitus puerperij morbo, statutos dies domi uxoris curam suscipit. Nascitur in ea insula taxi copia: in qua arbore mel quod fit, amarum admodum existit. Barbari insulam habitantes, uaria utuntur loquela, & ad intelligendum difficili. Numero excedunt hominum triginta milia. Huic proxima Sardinia insula, Siciliæ par magnitudine, à barbaris (Iolaos uocant) tenetur. Hos ab Iolao ac Thespiadis, quorum plures in eam insulam transcenderunt, genus ducere putant. Nam quo tempore Hercules decantatos subijt labores, liberos ab eo ex Thespij filiabus susceptos, cum Græcorum barbarorumq; copia, secundum certum oraculum in Sardiniam ad condendam coloniam misit. Quod sentiẽs Iolaus, Herculis nepos, in insulam uenit: inque ea conditis haud contemnendis urbibus, patria omni potitus, populos ab se dixit Iolaos. Gymnasia, & deorum templa, cæteraq; ad hominum felicitatem spectantia, quorum adhuc monumenta extant, ab eo sunt instituta. B
Cum ab oraculo traditum esset, hanc coloniam liberam semper futuram, uerum usque ad hæc tempora id oraculum fuit. Nam cum Carthaginenses magnis copijs insulam cepissent, nunquam Iolaos subegere. Ad montana enim atque aspera confugientes loca, effossis sub terram habitaculis, lacte, caseo, carnibus ex pecoribus, quæ plurima illis erant, uescebantur. Agriq; colendi declinato labore, in montibus uitam quietam ducebant. Carthaginenses cũ sæpius eos bello tentassent, difficultate locorum absterriti, liberos reliquerunt. Postremò à Romanis armis sæpius lacessiti, locorum asperitate inuicti permansere. Iolaus ijs quæ ad statum coloniæ pertinebant, cõpositis, in Græciam redijt. Thespiadæ cum multis seculis insulæ præfuissent, tandem in Italiam nauigantes, loca circa Cumam tenuere: reliqua multitudo deposita barbarie, pręficientes sibi ex accolis optimos duces, hucusq; libertatem seruant.

DE PITYVSA ET INSVLIS QVAS aliqui Baleares appellant. Cap. V.

PRæter has insulas est alia Pityusa, à pinis, quæ frequentes in ea nascuntur, nomen sortita. Distat ab Herculeis columnis, dierum trium nauigatione: à Libya uerò, diei noctisq; unius: diei unius ab Iberia: magnitudine similis Corcyræ, rerum copia mediocris. Vites fert ea regio, licet raras. Cæteræ arbores in conuallibus sunt. Inter ea quæ ibi oriuntur, lanam præferunt. Distincta campis ac collibus insula, urbem habet Enesum, Carthaginensium coloniam: mœnium ambitu, ac frequentibus domibus, portu insuper perutili sa-

A tili satis celebre. Palmis præterea fertilis est uarijs: à barbaris præsertim Phœnicibus habitata. Hæc colonia centum sexaginta annis post conditam Carthaginem est deducta. Aliæ quoque existunt insulæ Iberiæ oppositæ, à græcis Gymnesiæ, ab incolarum nuditate, qui æstatis tempore absque uestibus incedunt: ab accolis uerò ac Romanis Baleares, à fundæ iactu, qua rectius quàm reliqui, lapides iaciunt, appellatæ. Harum media maior est reliquis insulis, demptis septem: Sicilia, Sardinia, Creta, Euboea, Cypro, Cyrno, Lesbo. Abest ab Iberia diei unius nauigatione. Minor ad Orientem spectat, nutriens plurima omnis generis armẽta, sed mulos præcipuè: qui & magni sunt, & sonora uoce. Vtraq; insula fertilis ac fructifera est, referta habitatoribus, ut qui triginta hominum milia excedant. Ad uini potum, quod rarum apud eos est, sunt promptiores. Oleo omnino carent. Ideo ex lentisco & porci adipe mixtis ungunt corpora. Mulieres adeò præ cæteris appetunt, ut mulierẽ à prædonibus captam, tribus aut quatuor redimant uiris. Habitant in saxis concauis, iuxtaq; præcipites petras. Effossis cuniculis ad corporũ tegumenta utuntur, & uitæ securitatem. Aureo nummo aut argenteo non utuntur, quæ afferri ad insulam prohibent: causam afferentes, Geryonem Chrysaori filium auro atq; argento opulentissimum, quondam ab Hercule bello expugnatum. Existimant enim, eo pacto, cum auro atq; argento careant, sese facilè omnes uitæ insidias euasuros. Hanc ob rem cum olim cum Carthaginensibus militassent, ex stipendio impenso mulieres ac uinum emptum secũ tulere. Mirandum uerò, quod in nuptijs de more seruant. In epulis enim quę cum domesticis amicisq; in nuptijs fiunt, primus secundusq;, & deinceps secundum ętatem reliqui, nuptam magno numero cognoscunt. Vltimus sponso locus ad uxorẽ datur. Priuatim quid etiã, & à cæterorũ moribus alienum in defunctorum sepulchris obseruant. Lineis enim membra corporis incisa, in uas conijciunt, supraq; saxa accumulant. Arma eis sunt fundæ tres. Vna caput cingunt, altera uentrem, tertia in manibus gestatur. In prælio lapides
B multo maiores quàm reliqui ita iactant robustè, ut ab aliquo tormento lapis missus uideatur. In urbium expugnatione, lapidum iactu eos qui desuper ex propugnaculis tuentur mœnia, uulnerant. In pugna uerò, scuta, galeas, omneq; armorum genus confringunt. Ita autem rectè lapides propellunt, ut rarò effugiat ictum appetitus locus: quod eis continuus à pueritia usus præbet, à matribus ad id certamen coactis. Imponunt enim supra erectum lignum panem, signum, quod iactu petant: neq; antè cibum capiunt, quàm panem lapide eiectum pro cibo sumant, permissu matris.

DE INSVLIS OCEANI, QVAE AD *Hesperum uergunt.* Cap. VII.

POsteaquam insulas quæ ad columnas Herculis spectant, retulimus: ad Oceani insulas transeamus. Est Libyam uersus ad Oceanum sita plurium dierum nauigatione insula permagna: agro fertili, tum campis amœnis, tum montibus distincta. Fluminibus rigatur, quæ sint nauium capacia. Plurima sunt in ea pomaria uarijs arboribus consita, hortiq; amœni, quos aquæ dulces interfluunt. Diuersoria in illis ædificant sumptuosa: hortos quoque cotoneorum umbracula decorãt, in quæ æstus tempore diuertũt. Amœna fertilisq; regio copia fructum exuberat. Montes frequentibus syluis, arboribusq; fructiferis, aquis insuper irriguis ornantur. Abundat quoque insula fontibus aquæ dulcis: quæ non tantum usui uoluptatiq; incolentium satisfacit, sed etiam confert ad robur corporum ac ualetudinem. Sunt insuper loca diuersorum animalium uenationibus apta: ex quibus epulas conficiũt suaues ac sumptuosas. Pisces etiam mare affatim præbet. Est & aer ibi salu-

berrimus: qui maiori ex parte anni fructus ferat, aliacq; specie ac decore pręstantia: ut hæc insula non hominum, sed deorum diuersorium ob eius felicitatem existimetur. Priscis temporibus quoniam à reliquo orbe diuulsa uidetur, incognita, hoc postmodum modo reperta est. Phœnices quondam ad diuersa emporia nauigantes, sæpius plures in Libya, nonnullas in Europa quæ ad Occidentem spectat, colonias condidere. Multis deinde opibus coactis, extra columnas Herculis Oceanū ingressi, in Cherroneso Europæ littoris columnis propinquo condidere urbem, quam Gadiram dixerunt. In ea inter cætera ædificia templum Herculi, quod ad nostram usque ætatem summa in ueneratione honorecq; est habitum, statutis de more Phœniciorū sacris, sumptuoso opere construxerunt: plures Romanorum duces clarissimi magnis rebus gestis, uota huic deo suscepta persoluerunt. Verùm Phœnices per Oceanum mare iuxta Libyam nauigantes, plures dies tempestatibus acti, cum ad hanc insulam delati essent, animaduersa eius natura felicitatecq;, notam cæteris fecere. Qua ex causa cum Tyrrheni, qui classe potentes erant, in eam insulam coloniam mittere decreuissent, à Carthaginensibus sunt prohibiti, ueritis ne loci bonitate allecti ciues eorum, ad eam se conferrent. & sic, si qua forsan aduersa urbi fortuna incidisset, uolebant ignotū, ad quem facilè confugerent locum, esse. Sed ad Europam redeamus.

DE BRITANNIA INSVLA, ET DE ea quæ dicitur Basilia, ubi electrum oritur. Cap. VIII.

IN Oceano Galliæ montibus Hercinijs totius Europæ maximis, oppositę sunt insulæ plures: quarum maxima est Britannia, priscis temporibus nullius aduenæ imperium experta. Necq; enim Dionysium, necq; Herculem, neque heroa aut ducem quempiam accepimus eos bello tentasse. Nunc C. Cæsar, qui propter gestas res deus est appellatus, primus omniū Britannis subactis, certum eos dare tributum coegit. Sed de his suo tempore dicetur latius. Est hæc insula triangulari forma, Sicilię similis, latera habens inęqualia, cum protendatur per obliquum Europam uersus. Vbi minimum à continenti abest, promontorium est, qui appellatur Carion, procul à terra: quo tempore mare fluit, stadijs fermè centum. Alterum promontorium, Velerium nomine, abesse aiunt à continenti nauigatione dierum quatuor. Reliqua pars quam Orcham appellant, ad mare spectat. Minimum latus Europæ adiacēs, protendi asserunt stadijs septem milibus. Lateris secundi longitudo à Carione uscq; ad promontorium, stadia complectitur quindecim milia: tertium latus stadiorum milia uiginti. Ita uniuersæ insulæ ambitus stadiorum est miliū duorum & quadraginta. Britanniam incolere tradunt Aborigines, qui priscorum more uitā degant. Vtuntur enim in pugna curribus, ueluti antiquos Græcorum heroes usos in bello Troiano ferunt. Domos ex calamis aut lignis ut plurimum habent compactas. Frumenta cum aristis sub tectis reponunt: inde quod satis in diem sit usui, terentes. Moribus simplices, integricq; existunt, longè à nostrorum hominum astutia uersutiacq; remoti. Cibo simplici uilicq; uitam ducunt, atcq; à diuitum delicijs alieno. Multitudine hominū insula plena est. Aer, ut qui ad septentrionem spectet, frigidus. Reges principescq; ibi sunt plures, pacem inuicem seruantes. Sed de his diligentius, cum ad Cæsaris gesta quib. Britannos subegit, ueniemus. Nunc de stanno quod in ea effoditur, narrabimus. Britanni qui iuxta Velerium promontorium incolunt, mercatorum usu qui eò stanni gratia nauigant, humaniores reliquis erga hospites habentur. Hi ex terra saxosa, cuius uenas secuti effodiunt stannum, igne eductum, in quandam insulam ferunt Britannicam, iuxta quam (Ictam uocant) maris fluxu uidentur insulæ: cum uerò refluit, exsiccato interiecto

A teriecto littore, curribus eò stannum deferunt. Priuatum quid uidetur eis in sulis contingere, quæ Britanniam Europamq; interiacent. Nam pleno mari, insulæ: refluente uerò, cum interiectus locus deficitur aquis, continens uidetur. Ex his insulis mercatores emptum stannum in Galatiam portant. Inde diebus ferè triginta, cum equis ad fontem Eridani fluminis perducunt. Et de stanno hactenus. Nunc de electro dicendum. Scythiæ quæ supra Galatiam est, opposita insula in Oceano iacet, nomine Basilia: in quam tempestas electrum plurimum eijcit, nulla alia in parte orbis repertum. De eo quidam ueteres fabulas scripsere haud dignas fide, & quæ à posteris reprehensę sint. Nõnulli enim tum poetæ tum historici tradunt, Phaetonem Solis filium, cũ puer esset, petisse è patre, ut unicum diem solis currum regeret. Illo assentiente, sumpto curru, cum equorũ frena regere nequiuisset, ab equis contempto puero, extra solitum cursum esse currum delatum: & primo cœlum equorũ errore incẽsum: circulumq; qui Galaxia dicitur, exinde factum. deinde magnam combustam orbis partem. Qua re commotum Iouem, fulmine Phaetontem tradunt peremisse, Solemq; in pristinum redegisse cursum. Phaetontem in fontibus eius qui nunc est Padus, olim Eridanum dicebant, decidisse. Eius mortem nymphas fleuisse sorores, dolorisq; magnitudine mutata natura in populos fuisse uersas. Has annis singulis eodem tempore lachrymas educere, è quibus electrum fiat, reliquum splendore superans. Sed cum hi harum fabularum conditores procul à uero aberrasse à posteris deprehensi sint, nos ueram historiam sequamur. Nascitur electrũ in ea quam retulimus, insula. Cum uerò ab incolis ad proximum deferatur continentẽ, inde ad nostra usq; apportatur loca.

DE GALATIA, CELTIBERIA, IBERia, Liguria, Tyrrhenia, & de ijs qui ea loca habitant, & quibus legibus qui ea loca habitant utuntur. Cap. IX.

B

HAud sanè ab re erit, gentes Europæ contermínas, quas in superiorib. libris omisimus, paucis referre. Celticis olim imperauit, ut aiunt, uir egregius: ex quo filia corporis magnitudine ultra naturæ modum decoremq; cæteras excellens, orta est. Hęc tum uiribus, tum specie elata, omnes qui eam uxorem expetebant, contempsit, existimans neminem suo matrimonio dignum. Interim cum Hercules bello aduersus Geryonem moto uenisset in Celticam, inq; ea ciuitatem Alexiam condidisset: admirata tum uirtutẽ Herculis, tum corporis præstantiam, permissu parentum eius concubitum appetiuit. Iuncta illi filium genuit, nomine Galatem: qui coæuos suos tum uirtute animi, tum uiribus corporis excessit. Vir factus, cum paternum regnum suscepisset, plures oras sibi subdidit propinquas, præclaris rebus bello gestis. Cum eius gloria efferretur, subditos omnes à suo nomine appellauit Galatas: ex quo omnis ea regio Galatia dicta est. Hæc à pluribus nationibus incolitur: quæ inuicem gentium numero differunt. Nam quæ maior habetur inter eas, ducenta uirorum milia efficit: quæ minor, quinquaginta. Harum gens una erga Romanos, & quæ ad hanc usque ætatem manauit, affinitatem amicitiam que conseruat. Natio, ut plurimum ad Arctum sita: regio frigida, ut quæ hyemis tempore pro aqua niuibus oppleta existat. Glacies quoque immensa adeò patriam occupat, ut flumina congelata sint peruia transeuntibus, non solum paucis, sed exercitibus quoque, cum curribus atque impedimentis. Cum plures magniq; fluuij per Galatiam uario cursu fluant, hi è profundis stagnis, hi ex montibus: par-

tim in Oceanum, partim in nostrum mare decurrunt. Eorum qui in nostrum mare labuntur, maximus censetur Eridanus, qui in alpibus fontes habens, quinq; ostijs descendit in mare. Qui uerò in Oceanum defluunt, maximi habentur Danubius ac Rhenus: quem diebus nostris C. Cæsar pontibus miro modo iunxit: pedestribusq; traductis copijs, Galatas ultra Rhenum habitantes in potestatem redegit. Plures alij nauium capaces fluuij existunt in Celtica, quos breuitatis causa omisimus. Sed hi omnes ferè hyeme congelati, securum transitum, iniectis desuper, ne labantur, paleis, euntibus præbent. Id uerò, quod dictu mirabile in maiori Galatiæ parte accidit, non uidetur silentio prætermittendum. Nam æstate ab occidente septentrione´que perflant tanta ui impetu´que uenti, ut lapides quantos manus possit continere, à terra rapiant, ac ueluti arenæ lapillorum aceruos haud paruos cumulent. Est ut aliquando ab hominibus arma ac uestes, quandoq; ascensorem ui ab equo auferant. Denique tanta est aeris frigiditas, ut neq; uinum ea regio, neq; oleum producat. Quare coacti homines potum sibi ex hordeo cõparãt, quem appellant Zythum. Aqua etiam qua lauant fauum mellis, utuntur. Vino præter modum adeò delectantur, ut à mercatoribus importatum purum bibant: nimioq; potu ebrij, aut in somnum incidant, aut in insaniam. Quo fit, ut mercatores Italici plures quæstu ducti, uinum tum nauibus tum per terram curribus deferentes, pincernam puerum mercentur pro uini amphora. Vniuersa Galatia argento caret. Aurum eius absque opificio aut labore aliquo præbetur natura. Nam cum fluminum decursus difficiles flexus habeat, superãs ripas à montibus fluens aqua, arenã auream passim per campos eijcit. Glebis postmodum, in quibus aurum splendet attritis, aqua´que lotis, dempta terra reliquum in fornacem coniectum fundunt. Hoc modo liquefacto, puroq; educto auro, ad ornatum corporis mulieres uiriq; utuntur. Etenim & manuum articulos, & brachia armillis aureis exornant. Circa collũ insuper grandes torques gestant ex solido auro, & in digitis anulos. thoraces etiam auro exornant. Priuati aliquid etiam ac mirabile superiores Celtæ in deorum templis obseruant, ut in sacris templis´que plurimum auri dijs oblatum spargant: neque illud incolarum quisquam, quamuis gens auri sit auida, propter religionem audet contingere. Sunt Galatæ molles, atq; albi, corpore oblongo. Comas quamuis habeant natura rufas, studio tamen augent naturæ colorem. Calamistro capillos inflectunt, à fronte illos ad ceruicem reijcientes, ut Satyris aspectu pueris´que appareant persimiles. Capillos arte efficiunt grossiores, ut nihil differant ab equorum iubis. Barbam quidã radunt: nõnulli nutriunt parcè. Nobiles genas quidẽ radunt: barbam uerò adeò sinunt crescere, ut operiant corpora. Quo accidit, ut cum edunt, repleantur cibo: cum uerò bibunt, ueluti per canale potus uideatur inferri. Cœnant sedendo omnes, non in sedibus, sed in solo, super luporum aut canum stratis pellibus. ministrant eis pueri iuniores ætate tenera. Iuxta eos ignes fiunt, in queis ollæ sunt & ueru plena carnibus. Viros bonos melioribus carnibus honorant: quemadmodum poeta Aiaci scribit impensum ab optimatibus honorem, quando singulari Hectorem certamine uicit. Hospites ad epulas uocant: qui sint, qua causa uenerint, post cœnam rogantes. Consueuerunt quoque, sumpto cibo ad uerborum, prout casus intulit, concertationem surgentes, ex prouocotione certare inuicem, nulla habita uitæ cura. Increuit enim apud eos Pythagorę sententia, qua dixit, animas hominum esse immortales, rursusq; eas defunctis corporibus post certum tempus in alia corpora reuersuras. Ob hanc causam in defunctorum pyram epistolas scriptas quidam conijciunt, tanquam eas mortui sint lecturi. In itinere ac pugna bigis utuntur, quas rhedarius & assessor ducunt. In bellis obuium hostem iaculo ex curru primum appetunt: tum relicto

curru

A curru pedites ensibus certant. Quidam adeò mortem contemnunt, ut pugnent nudi. Custodes corporis ex liberis hominibus pauperes eligunt: qui & pro aurigis in pugna seruiant, & ferant scutum. Instructam aciem preire consueuerunt, & ad singulare certamen fortissimos hostium prouocare, arma, ut hostem terreant, quatientes. Cum quis strenuè in acie pugnauit, tum maiorum, tum suas laudes ac uirtutes decantant. Res hostium deprimunt, tanquam uituperatione dignas. Denique omneis in bello audaces extollunt uerbis. Capita hostium in acie cadentium abscissa, equorum alligant collo. Hostium spolia sanguine perfusa famulis tradunt, in foribus domorum cum cantu atque hymnis affigenda, quemadmodum feras solent uenatu captas. Hostium nobiliorum capita aromatibus uncta, in thecis condunt summa diligentia, ostendentes ea hospitibus: nulloque precio ea uel parentibus uel alijs reddunt. Tradunt eorum rideri nonnullos, quod pro capite tantundem pensi auri, barbaram magnificentiam ostentantes, nequaquam uelint accipere. Non enim bellicæ uirtutis insignia non uendere nobile est: sed cum mortuis pugnare, ferum habetur, atque agreste. Vestes ad terrorem intonsas, ac coloris uarij ferunt: quas illi uocant Braccas. Sagula gerunt uirgata: hyeme quidem crassiora, æstate subtilia. Fictilia in usu habent densa, ac floribus distincta. Arma ferunt, scutum ad staturam hominis longum, pro'que libito cuiusque ornatum. Quidam in scutis animalium formas æreas paulum eminentes gestant, & ad ornatum, & ad corporis tutelam fabricatas. Aerea galea caput muniunt, paulum eminentiore: in qua aut cornua impressa sunt, aut auium uel quadrupedum effigies sculptæ. Tubas habent suo more barbaras, ut quæ asperum sonum & turbulentum reddant. Thorace ferreo utuntur: quidam alijs armis à natura datis nudi pugnant: pro ensibus ferreas spathas gerunt oblongas, ęrea catena à dextro latere pendentes. Nonnulli tunicas aureis aut argentis zonis cingunt. Iaculis insuper bellant, quæ illi lanceas uocant, ferro cubiti aut amplius longitudinis, paulo minus duobus palmis lato. Enses haud minores sunt

B quàm apud cæteros uenabula: ac uenabula mucrone sunt, quàm sit ensibus, maiore. Hos tum rectos habent, tum incuruos, non solum ad corpora cædendum, sed & ad perforandum aptos. Aspectu sunt terribiles, uoce graui atque aspera. Sermone utuntur breui ac subobscuro, multaque ex animo dubia loquuntur: plurima ad iactantiam in suam laudem dicunt, & ad cæterorum contemptum. Minaces sunt, ac detractores, opinioneque inflati: acuti ingenio, & à doctrina minimè alieni. Sunt & apud eos melodiarum poetæ, quos appellāt Bardos. Hi cum organis ueluti cum lyra cantant, hos laudantes, alios uituperantes. Philosophi quoque ac theologi, quos uocant Saronidas, præcipuè ab illis coluntur. Vtuntur insuper diuinatoribus: qui apud eos, cum & augurijs & sacrificijs futura prædicant, plurimi existimantur, omni eis obtemperante plebe. Cum uerò de rebus magnis consultant, mirabilē incredibilemque seruant consuetudinem. Iugulant enim ense hominem: quo decidente, tum ex casu, tum ex membrorum laceratione, tum etiam ex sanguinis fluxu, ex quadam antiqua rerum obseruatione, norunt futura. Est apud eos moris, nullum absque philosopho sacrificium facere. Existimant enim, per diuinæ naturæ conscios sacra fieri oportere, tanquam deis propinquiores. Horum intercessione bona ab dijs censent petenda. Quorum consilio, & pace & bello fruuntur. Poetæ uerò tanti apud eos fiunt, ut cum instructa acie exercitus eductis ensibus iactisque iaculis propinquant, non solum amici, sed hostes quoque eorum interuentu à pugna conquiescant. Ita apud agrestiores barbaros ira cedit sapientiæ, & Mars reueretur Musas. Nunc quod à multis ignoratur, scribetur. Vltra Massiliam qui mediterraneas regiones, qui'que iuxta alpes & montes Pyrenæos incolunt,

Celtæ appellantur. Vltra hos qui ad Notum Oceanum uersus pertinentes A oras, & Hercinium montem, quiq; deinceps ad Scythiam usque habitant, dicuntur Galatæ. Quas omneis gentes communi nomine Romani Galatas appellant. Eorum fœminæ nō tantum corporis magnitudine sunt uiris simi les, sed etiam robore. Pueri ut plurimum cani sunt, ætate prouecti colorem paternum assumunt. Eorum qui subtus Arcton habitant, quiq; Scythiæ sunt propinqui, utpote ceteris agrestiores, nōnullos aiunt humanis carnib. uesci: quemadmodum & ij qui eam Britanniæ partem quæ Iris dicitur, habitant. Horum fortitudine feritateq; diuulgata, tradunt eos qui priscis temporibus omnem fermè Asiam discurrentes, Cimmerij dicebantur, ipsos esse qui pau lo pòst corrupto nomine Cimbri sint appellati. Iam prisco more dant latroci nijs operam, rapientes aliena, cæteris omnibus contemptis. Hi sunt qui Ro ma capta, cum Delphici Apollinis templum spoliassent, magnam Europæ partem, non paruam Asiæ tributariam fecere: agris eorum quos subegerant, possessis. Qui in Græciam transierunt, Gallogræci sunt nominati: postre mò plures magnosq; Romanorum exercitus attriuerunt. Pari suæ feritati impietate in deorum sacrificijs abutuntur. Noxios enim quinquennio ser uatos, sudibus affixos dijs sacrificant, cum'que alijs primitijs super ingentes pyras immolant. Captiuos quoque sacrificant dijs. Quidam de hostibus capta animantia unà cum hominibus interfecta, aut in sacris comburunt, aut alijs afficiunt pœnis. Cum mulieres habeant speciosas, ad mares tamen præter modum sunt cupidiores. In ferarum pellibus humi dormientes, ex utroque latere excubitores habent. Illa admiranda eorum impudentia, quòd speciem corporis facilè alijs offerunt in propatulo, neque hoc turpe ducunt: quin potius ignauum putant, abnuere gratiam oblatam. Sed de his hactenus. Nunc Celtiberos recenseamus. Iberi quondam Celtæq; pro agris bello certantes, pace demum constituta, communicataq; inuicem patria, cum mutua connubia permisissent, dicuntur hac rerum communione id no men sortiti. Duæ igitur robustæ nationes in patria fertili coniunctæ effece B re, ut magnum esset Celtiberorum nomen. A' Romanis postmodum certè multo pòst tempore bello cum eis gesto, uix tandem subacti sunt. Non enim equites modò, sed & pedites aptos bello, robore malorumq; tolerantia cæ teris excellentiores habent. Breui utuntur ueste, ac nigra, lanam habēte simi lem caprarum pilis. Armantur Celtiberorum quidam scutis leuibus, alij ro tundis umbonibus, magnitudine clypei. Cruribus ocreas ex pilis factas ad uoluunt. Galeas ferunt æreas, cristatas palmis. Gladios insuper ex ferro pu ro ad palmi mensuram, quibus in conferta utuntur pugna. Ferrum suo more ad conficienda arma præparant. Nam ferreas laminas in terram ab scondentes, ibi tam diu esse sinunt, quoad debiliori parte ferrugine absum pta, ualidior supersit. Ex eo tum enses fortissimos, tum cætera ad belli u sum arma necessaria componunt. Hoc pacto fabricatis adeò cedunt omnia, ut neque scutum, neque galea, neq; aliud quid eis obsistat. Duobus gladijs fulti, cum equestri certamine superiores euaserint, ex equis desiliunt, pe destrem'que adiuuant pugnam. Mirabilis apud eos uiget consuetudo. Nam cum in uictus munditia elegantes existant, una in re uidentur immun di, & spurcitie pleni. Vniuersum enim corpus lauant urina, dentes'que fri cant, hanc optimam corporis curam existimantes. Erga nepharios homi nes atque hostes crudeles sunt, cum aduenis humani atque hospitales. Ad uenientes enim externos benignè hospitio recipiunt: adeò, ut æmulatione quadam inuicem pro illorum honore certent. Quos aduenæ sequuntur, hos laudant, amicosq; deorum putant. Nutriuntur affluenter uarijs carni bus: potum ex melle conficiunt, eius copiam præbente affatim patria. Vi num emptū bibunt, mercatorum opera aduectum. Ex propinquis gentibus
gratior

A gratior est eis Vacceorũ natio. Hi enim annis singulis sortitos inter se agros colunt, fructusq; cum cæteris cõmunicant, cuiq; sua portione præbita. Quare si quis quid agricolę abstulerit, e uestigio multatur morte. Celtiberorũ fortissimi habẽtur qui appellant Lusitani. Peltas in bello paruas, ex neruis confectas, quibus tegatur corpus, habent. His in bello ea agilitate utuntur, ut & ictus & sagittas euitent. Iaculis ferreis hamatisq; utuntur. Galeam ensemq; more Celtiberorum ferunt. Iaculum longè iaciunt, & summa arte. In acie diutius perseuerant, mobili corpore, leuiq;, ut facilè & fugiant hostem, & insequantur. In perferendis periculis superantur à Celtiberis. In pace choreas leui saltu exercent, cum quadam crurum agilitate. Bella ad numerum aggrediuntur, Pæana, cum hosti obuiant, cantando. Iberi, Lusitani'que ætate integra, præsertim inopia oppressi, qui robore præstant atque audacia, in montibus asperis manu facta diuersis per Iberiam locis latronum more leui armatura agiliq; corpore ueloces discurrunt: populatisq; agris, ad montes ueluti tutam patriam, quum locorum asperitate nullus eò exercitus adire possit, confugiunt. Aduersus hos profecti cum exercitu sæpius Romani, eorum audaciam represserunt: latrocinia nequaquam tollere potuere. Sequitur ut de argento, quod plurimum apud Iberos optimum'que effoditur, quod'que multum utilitatis incolis affert, scribamus. Dictum est à nobis libro superiori in Herculis gestis, Iberiæ montes qui Pyrenæi uocantur, & altitudine & magnitudine longè alios excellere. Nam à mari quod ad meridiem iacet, usq; ad Oceanũ fermè ad Arctos situm, Galatiam ab Iberia diuidũt. Per Celtiberiam quoque protẽduntur stadijs tribus milibus: in quibus cum sint frequentes syluæ, ferunt priscis temporibus igne à pastoribus iniecto montanas omnes regiones fuisse combustas: qua ex re montes aiunt cognominatos Pyrenęos. Ardente continuis diebus igne, plures ex montibus argẽti puri riuuli flammarum ui effluxere: quod incolis ignotum, Phœnices mercatores uili rerum permutatione emptum in Gręciam Asiamq; ac nationes cæteras deferentes, magnas ex eo commercio opes contraxerunt. Adeò

B autem mercatores quæstus excitauit cupiditas, ut cum onustis nauibus superaręt argentum, amoto ab ancoris plumbo, argentum eius loco subderẽt. Hoc lucro Phœnices admodum opulenti facti, plures colonias tum in Siciliam propinquasq; insulas, tum in Libyam Sardiniamq; ac Iberiam destinarunt. Multis pòst seculis cognito argento, Iberi metallis quærendis operam dedere: magna'que optimi argenti copia reperta, ingens ex ea uectigal prodijt. Cum æs, aurum, argentumq; sint metalla præcipua: qui in reperiendo ære dant operam, quartam eius quod effodiunt portionem capiunt. Eorum qui in argento effodiendo occupantur, quidam tribus diebus Euboicũ percipiunt talentum. Terra enim omnis argento referta est: ut mirabilis sit & eius patrię natura, & operariorum continuus labor. Nam qui primum his metallis reperiendis incumbebant, magnas contrahebant diuitias. In promptu enim est argentum, terra abundè illud præstante. Postea cum Romani Iberiam subegissent, Italici qui lucri cupiditate id sibi opus sumpsere, maximè ex eo ditati sunt. Emptam enim seruorum copiam ad effodienda metalla deputant: qui uarijs locis metallorũ uenas scrutati, ac altè lateq; terra effossa plurimum auri argentiq; eruunt, uarijs multorũ stadiorũ cuniculis sub terram actis. Multo facilior quæstuosiorq; hæc cura, quàm metallorũ quæ apud Atticos reperiuntur. Ibi enim multas effodiẽdo impensas subeunt, sæpius opinione frustrati: cũ aut non inueniant quod quærũt: aut inuentũ ita parui sit, ut superet à sumptu. Apud Hispaniã qui metallis incũbunt reperiẽdis, ampliora spe percipiunt. Bonitate quippe soli glebas semper auro argentoq; fertiles inueniunt, utpote omni terra metallis plena. Subter terram reperiuntur nonnunquam flumina decurrentia: quorum cursus spe quæstus ui magna recidunt:

recidunt: aut, quod mirabilius uidetur, cochleis quas dicunt Aegyptiacas, A diuertunt, ab Archimede cum in Aegyptum profectus est, adinuentis. Eiusmodi instrumentis loca ubi metalla effodiuntur, eiecta superius aqua, summa arte diligentiaque siccant. Mirabitur profectò quis Archimedis ingenium, non solum in his, sed in cæteris quoque maioribus rebus, quas multis in orbis partibus egregias fabricatus est: de quibus scribetur diligentius, cum ad eius tempora ueniemus. Serui qui ad hæc metalla deputati sunt, incredibilē quæstum afferunt dominis. Verùm cum die noctuque in labore perseuerent, multi ex nimio labore moriuntur. cum nulla eis ab opere detur requies, aut laboris intermissio: sed uerberibus ad continuum opus coacti, raro diutius uiuunt. Robustiori quidam corpore, & animi uigore, plurimum temporis in ea uersantur calamitate: quibus tamen ob miseriæ magnitudinem mors est uita optabilior. Cum plurima in hoc metallorum munere sint admiratione digna, nequaquam tamen quis admiretur, cur nullus recens horum reperiendorum auctor extiterit. Verùm argenti studio à Carthaginensibus, quo tempore Iberiam tenuere, ea metalla adinuenta sunt. Hæc fuit causa, ut eorū postmodum excrescerent uires. Precio enim optimis militum conductis, plura gesserunt aduersus hostes bella. Neque domestico neque sociorum milite usi, Romanos Siculosque ac Libyos in maxima deduxerunt pericula, cum omnes diuitijs ob auri argentique copiam superarent. Perspicaces sanè, ut uidetur, priscis temporibus extitere ad quæstum Phœnices: Itali nullis alijs cessere. Oritur & stannum in pluribus Iberiæ locis, non casu repertum, ut quidam scriptores uulgarunt, sed effossum, conflatumque, quemadmodum argentum atque aurum tradunt. Nam supra Lusitaniam plurimum stannum effoditur in insulis Oceani Iberiæ proximis, quæ à stanno Cassiterides denominantur. Plurimum tamen à Britannia insula ad oppositam Galliam affertur. Deinde per loca mediterranea Celtici mercatores, equis per Massiliotas ad Narbonam urbem Romanorum coloniam, optimum earum partium tum opportunitate tum commoditate adeuntium emporium, perducunt. Sed de Gallis ac Celtiberis hactenus. Nunc ad Ligures transeamus. B Hi patriam habitantes asperam, ac omnino sterilem, plurimo labore continuoque uitam duram agunt. Nam multis arboribus oppleta regione, quidam cædendæ materiei, quidam subigendo agro, lapidum asperitate cultu difficili, uacant. Ita enim terra lapidosa est, ut gleba absque saxo nequeat effodi. Huic uitæ erumnosæ natura assueti, licet multo in labore uersentur, parum tamen percipiunt emolumenti. Continuum autem exercitium, & uictus parcitas, corpora eorum macilenta efficit, ac robusta. Mulieres quoque uirorum labores perferunt, assuetę unà cum uiris opus facere. Venationibus continuò uacant, captisque feris fructuum inopiam sustentant. Niuibus insuper, montanisque asperitatibus assueti, agiles corpore ac ualidi redduntur. Nonnulli messis raritate carnes partim domesticas edunt, partim ferinas, aqua in potum sumpta. Oleribus utuntur prout fert regio, ut ad quos neque Ceres adierit, neque Dionysius, præ cæteris dijs hominibus utiles. In terra cubant ut plurimum: rari sub tecto, aut in tugurijs iacent: plures ad caua saxa speluncasque ab natura factas, ubi tegantur corpora, diuertunt. Hoc pacto prisco more, absque apparatu aliquo uiuunt. Denique mulieres uirorum, uiri ferarum robur & uires habent. Afferunt, in bellis sæpius uegetum Gallum, à gracili macilentoque Ligure ex prouocatione singulari certamine uinci. Arma habent leuiora quàm Romani. Operiuntur corpora scuto longo, ad formam Galaticorum facto, tunicaque succincta. Armantur etiam ferarum pellibus, ac ense mediocri. Quidam Romanorum consuetudine, quos in ea re imitati sunt, arma immutarunt. Feroces sunt, & acuti ingenij, non in bello solum, sed in communi uita. Mercaturam exercent nauigantes per Sardonium

Liby-

A Libycumq; pelagus, sponte se grauibus maris periculis obiectantes: Scaphis enim haud satis more cæterarum nauium præparatis, nauigant: quo fit, ut imminēte tempestate, grauia subeant uitæ discrimina. Tyrrheni (superest enim ut de his loquamur) fortitudine egregij, magno potiti imperio, ciuitates condiderunt plures atq; opulentas. Classe quoq; potentes, cum diutius mari imperitassent, Italum pelagus Tyrrhenum ab se denominarunt. Pedestri quoq; exercitu prꝗualidi, tubam primi adinuenerunt, et bello admodum utilem, & ab illis Tyrrhenam appellatam. Duces exercitus pluribus insignibus decorarunt, lictores illi, eburneam sellam, togam purpuream adijcientes. Domibus addiderunt porticus, in queis seruorum ac concurrentium turba diuerteret: quæ imitati postmodum Romani, inq; melius aucta, ad suam Rempub. transtulere. Literis quoq; & rerum naturalium inuestigationi, ac theologiæ plurimo tempore impenso, præ cæteris in fulgurum interpretatione uersati sunt: adeò ut nostra quoq; ætate, uniuersus fermè orbis tum admiretur uiros, tum fulgurum interpretibus utatur. Patriam uberē incolunt, quam studio curaq; efficiunt fertiliorem. Mensa bis in die sumptuosè præparata, omnia quæ ad epularum delicias pertinent, abundè subministrant. Stragulas insuper uestes multiplices floribus distinctas, poculaq; aurea uarij generis, ac ministrorū seruorumq; numerum permagnum in usu habent: ubi non solum serui famulantur, sed etiam liberi plures. Postremò priori uirtute abiecta, potui se atque ignauiæ tradentes, haud iniuria partam maiorum suorum in bellis gloriam amisere. Non autem eos parum ad delicias impulit patriæ fertilitas, quæ fructifera rerum copia ad inertiam uoluptatemq; traduxit. Sunt Tyrrheni campi lati, collibus distincti, cultiq; admodum, solo fertili, ut qui aquis nō hyemis tantum, sed æstatis quoq; tempore abundent.

DE INSVLIS OCEANI, QVAE AD Meridiem sunt, & ea quæ Hiera appellatur, & Panchæa, & de ijs quæ in ea esse scribuntur. Cap. X.

B

NVnc insulas meridiem uersus in Oceano Arabiæ, quæ ad orientem spectat, terminatur autem ea quæ dicitur Gedrosia, positas referemus. Ea Arabiæ portio pluribus pagis urbibusq; haud ignobilibus incolitur: quarum aliæ eminentibus in collibus sitæ sunt: aliæ in tumulis, aut patentibus campis. Regias habent, quæ insigniores sunt, admodum sumptuosas, frequentibusq; habitatoribus satis opulentas. Omnis ea patria pascuis, uarijq; generis pecoribus plena est. Flumina insuper per eam decurrentia campos irrigant, quo redduntur fertiliores. Ideo quæ pars Arabiæ alijs ubertate præstat, felix est appellata. Ei regioni quæ Oceanum iuxta est, plures opponuntur insulæ: quarum tres merentur literis commendari. Vna, in qua non licet sepeliri uita functos, sacra dicitur. Altera huic propinqua est stadijs septem, ad quam deferunt sepelienda corpora. Sacra fructibus caret, præterquam thure: quod in ea adeò excrescit, ut per uniuersum orbem satisfaciat deorū sacris. Fert etiam myrrham plurimam, & alia uarij generis aromata, odorem præbentia. Thus percipitur hoc pacto. Arbor est magnitudine parua, aspectu spinæ Aegyptiæ albedine: folia, arboris quæ Cithea dicitur, similia: flos colore croceo. Thus ab arbore, quemadmodum lachryma emanat. Myrrhæ arbor lentisco ꝗqualis est: folium frequētius, tenuiusq;. Fluit autem, effossa ab radicibus terra. In solo ubere bis in anno fructum reddit, uere atq; æstate: sed rubeū uere propter rorem, æstate album. Colligunt autem paliuri semen: quo pro cibo potuq; utuntur, & ad uentris fluxum. Varij est usus ea omnis regio: sed optimam rex possidet, concessa ei decima omnium insulæ fructuum parte. Insulæ latitudinem ducentorum stadiorum esse aiunt. Incolitur à Panchæis: qui & thus, &

myrrham in continentẽ ferunt, uendentes Arabis mercatoribus: à quibus alij A
precio sumptas in Phœnicẽ, Syriam & Aegyptũ transuehunt. Inde à reliquis orbis mortalibus importat. Est & tertia magna insula, haud amplius triginta stadijs ab hac remota, ad orientalem Oceanũ spectans, plurium stadiorũ longitudine. Ab eius promontorio, quod ad occidentem uergit, elatiora Indiæ loca tradunt aspici. Sunt in Panchæa quæ historiæ mandentur digna. Habitãt eam indigenæ, qui dicuntur Panchæi. Externi præterea, Indi, Scythæ, Cretes, Oceano aduecti. Ciuitas est in ea perpulchra nomine Panara, admodũ felix. Qui in ea habitãt, ministri Iouis Triphylij dicuntur. Soli enim ex his qui Panchæam oram incolunt, suis uiuunt legibus, liberi, absq; rege. Annuos tamen sibi principes creãt tres, quorum iudicio, mortis excepta pœna, singula, ita tamen ut res maximas ad sacerdotes referant, permittũtur. Ab hac urbe stadijs sexaginta, Iouis Triphylij abest templũ, in campestri positũ loco: quod tum uetustate, tum ædificij magnificentia, tum natura loci mirabile habetur. Agri circa templum diuersis arboribus pleni sunt, & fructum & uoluptatem uisui afferentibus. Cyparissis enim ingentibus, platano, lauro, myrto abundãt: quibus augmentum præbet terra scaturientibus aquis irrigua. Ex agris templo propinquis, adeò ingentes dulcis aquæ fontes manant, ut flumen efficiant nauigijs aptum. Ex his diuisa in multas oras aqua reddit arbores altitudinis præcipuæ: quarum sub umbra æstatis tempore calorem homines uitant. Diuersæ insuper uarij coloris aues, quæ in arboribus nidificant, tum suaui aures cantu, tum uisum oblectãt. Horti præterea plurimi, prataq; multiplicibus herbis floribusq; uirentia, decorum aspectũ reddunt, dijs loci dignum. Palmæ ingenti magnitudine, etiam uberes fructu, nuces quoq; fertilem cibum incolis præbent. Præter hæc uites in altum elatæ multiplici palmite, patriam efficiunt fertiliorem. Templum ingens ex albo ædificatum lapide, magnis sculptisq; suffultum columnis, duorum iugerum longitudinem, cui ęqua est latitudo, complectitur. Permagnæ deorum statuæ, summa arte fabrefactæ, templum exornant. Circùm uerò sacerdotes, quibus sacrorum cura demandata est, domos B
habent. Est quoq; iuxta templum circus, longitudinis stadiorum quatuor, latitudine iugeri. Ab utroq; circi latere signa ęnea ingẽtia sita sunt, quadrata basi. In eius fine ex uberibus fontibus fluuius, quem diximus, colore albo profluit. Appellant autem hoc flumen, Solis aquam: quæ potu sumpta, plurimum confert ad corporis ualetudinem. Circumdant omnem fontem margines ex lapide sumptuoso. Ab utroq; latere, stadijs quatuor usq; ad marginis extremum, nulli præter sacerdotes ire fas est. Ager qui circum adiacet stadijs ducentis, dijs sacer est: cuius uectigal in sacrificijs consumitur. Hos ultra campos mons est excelsus, dijs dicatus, quem Cœli sedem appellãt, Olympumq; Triphylium. Ferunt enim, olim Cœlum orbi imperantem, cum ad hæc loca diuertisset, ex eius mõtis cacumine cœlum & stellas orbis contemplasse: ac deinceps Olympum Triphylium, quoniam ternæ in eo gentes sunt, urbes quoq; eorũ Ardeam, Loiam, Asterusam delesse. Sacra insuper in eo monte instituisse, quæ sacerdotes castè annis singulis celebrarent. Post hunc montem in alia Panchęæ ora uarij generis sunt animãtia, elephantes plurimi, leones, pardali, damæ: diuersaq; præterea animalia tum aspectu uario, tum robore mirãda. Habet pręterea ea insula tres nobiles urbes, Hiracidam, Dalidam, Oceanidam. Regio omnis fructifera, sed uini maximè abundans. Viri bello apti, curribus in bello utuntur more prisco. Politia eorum trifariam partita est. Primum locum sacerdotes tenent, quibus adduntur artifices. Secundum agricolæ habent. Tertium milites, quibus pastores adijciuntur. Sacerdotes omniũ sunt duces: quibus & controuersiarum iudicia, & publicarum rerum arbitria permissa sunt. Rustici agros colunt, fructus omneis in commune conferentes. Qui ex eis optimè uidentur agro colẽdo uacare, hi usq; ad numerum decem ad cæterorum

A exhortationem distribuendorum fructuum iudices à sacerdotibus leguntur. Pastores tum ea quæ ad sacra pertinent, tum reliqua in publicũ, alia numero, pondere alia cum omni ferunt diligentia. Nil enim priuatum cuiusq; est, domo atq; horto exceptis: sed tum uectigalia, tum cætera sacerdotes percipiũt: æque illa cęteris, prout usus fuerit, dispertientes. Ipsis duplum conceditur. Vestibus induuntur mollibus. Oues enim apud eos plurimum ab alijs differunt mollitie. Ornamenta aurea non tantum mulieres, sed etiam uiri deferunt, torquib. collum ornantes, armillis manus, aures more Persarum inauribus, pedes nouis ac uarij coloris calceis. Milites patriam armis tutantur. Pars enim quædam eius oræ à latronibus, qui agricolas per insidias capiunt, infesta est. Sacerdotes ultra reliquos delicijs uacant, uitam ducentes mundam ac sumptuosam. Stolas lineas maximè tenues ac delicatas, quandoque uerò uestes ex molliori lana contextas induuntur. Mitras insuper gestãt auro intextas. Sandalijs pro calceamentis uarij coloris utuntur, summa arte factis. Ferunt & aurea, mulierum more præter inaures, ornamenta. Hi maximè deorum incumbunt curæ, hymnis & laudibus eorum gesta recensentes. Narrant sacerdotes, genus eorum manasse à Creta ab Ioue ductum, cum in Panchæam uenisset: quo tempore inter homines uersatus, orbi imperitauit. Horum coniecturam ex sermone sumunt, cum multa penes eos uerbis Cretensium dicantur: beneuolentiamq; quã erga Cretenses habent, tradita illis à maioribus huius rei memoria, à parentibus cepisse. Ostendunt præterea horũ scripta quædam ab Ioue relicta, quo tempore templum cõstruxit. Referta est etiam ea patria auro, argento, ære, stanno, ferro: quorum nil extra insulam asportari licet. Neq; uerò sacerdotibus extra locum sacrum proficisci fas est. Vltra deprehensum, interfici licet. Dona plurima aurea atq; argentea dijs à longo tempore oblata in templo seruãtur. Valuæ eius structura mirabili, auro, argento, ebore sunt decora. Dei lectus sex est cubitorum longitudine, quatuor latitudine, aureus totus, opificio splendido ac uenusto. Simili modo & Dei mensa tum magnitudine, tum pari impensa splendoreq; iuxta lectum posita. Huius in medio est B & alter lectus ex auro permagnus, sacris Aegyptiorum literis inscriptus, in queis Cœli & Iouis gesta, deinde Dianæ ac Apollinis à Mercurio scripta continebantur.

DE SAMOTHRACIA, ET DE Mysterijs quæ in ea sunt. Cap. XI.

INsulas Oceani Arabiæ oppositas cum recensuerimus, nunc ad eas transeamus, quæ Græciam, Aegeumq; pelagus spectant, initiũ earum à Samothracia sumentes. Hanc nonnulli Samon uocitatam priscis temporibus tradunt: deinde ab antiqua Samothracia insulę propinqua, Samothraciam dictam. Habitarunt eam prius Aborigenes, cum eorum qui in ea primum fuere tum homines tum duces, nullæ nuptiæ ferantur. Quidam aiũt, priscis temporibus insulam uocatam Samũ, ab incolis qui ex Samo ac Thracia eò profecti sunt, dictam Samothraciam. Sua olim lingua Aborigines usi sunt: cuius multa uestigia in sacris ad nostram usque ætatem perdurant. Tradunt Samothraces, ante Deucalionis diluuium aliud quoq; antea magnum apud eos extitisse. Id primum ab ostio Cyaneo, deinde ab Hellesponto erupisse. Ponti enim pelagus in modum stagni fluminum incursu, aquarumq; inundatione adauctũ, adeò supra modum in Hellespontum effluxit, ut Asiæ magna pars secus mare sita, fuerit diluuio absumpta: plana quoq; Samothraciæ ora crescente mari, uastata est. Qua ex re posteri piscatorum nonnulli iactis retibus quædam columnarum lapidea capita in terram traxere, tanq; ciuitatibus aqua submersis homines ad altiora insulæ loca confugerint. Decrescente deinceps mari, accolas uota dijs fecisse: salutemq; consecutos, circum insulam salutis terminos statuisse

tradunt. Erexisse quoque aras, in quibus nuncusque sacrificatur: ut palàm sit, ante diluuium eam insulam habitatam fuisse. Postmodum ortum in ea ferunt Saona ex Ioue ac nympha, ut quidam uolunt: ut alij, ex Mercurio & Rhena. qui populum dispersum in unum congregans, inditis legibus, Saon ab insula uocatus est. Hic populum in quinque tribus partitus, cuilibet indidit filiorũ nomen. Tradunt eo tempore ex Ioue ac Electra Dardanum, Iasium, & Hermionem ortos. Dardanus uir prudens, in Asiam nauigio trãsuectus, urbem Dardanam condidit: constitutoque regno, quod posteri Troiam appellarunt, populos sibi subditos Dardanos uocari iussit. In multas præterea gentes has imperio diffuso, Dardanos in eis pro Thracibus locauit. Iouem uerò aiunt, cum uellet filiorum alterum honore insignem esse, docuisse eum initiandi ceremonias, quas haud fas est audire nisi initiatos. Videtur autem hic primus hospites initiasse: ex'que ea re ceremonias reddidisse celebriores. Cadmum deinceps Agenoris Europam quærentem, cum ad eos peruenisset, perceptis ceremonijs, Hermionem duxisse uxorem, Iasij, non (ut Græci fabulantur) Martis sororem. Has nuptias à dijs primùm celebratas ferunt: Cereremque in gratiam Iasij ei ex frumento panem attulisse, Mercurium lyrã, Palladem decantatum monile, peplum, ac tibias. Electram uerò magnæ deorum matris sacra celebrari ostendisse cum cymbalis, ac psallentium tympanis. Et Apollinem quippe cithara usum, & Musas tibijs, cæteros deos plausu nuptiarum iucunditatem auxisse tradunt. His actis, Cadmus iuxta oraculi respõsum condidit in Bœotia Thebas. Iasius sumpta uxore Cybele genuit Corybantũ. Verùm ad deos translato Iasio, Dardanus Cybele ac Corybantus sacra deorum matris in Phrygiam detulerunt. Ceres primo nupta Olympo genuit Alcem, deamque Cybelem ab se nominauit. Corybantus eos qui matris sacrificijs incumbebant, appellauit ab se Corybantas. Despondit quoque Thebem Cilicis natam. Tibias insuper inde in Phrygiam traduxit, ac in Lyrnessum Mercurij lyram ab Achille postmodum sublatã. Ex Iasio præterea ac Cerere Plutonem fabulæ natum uolũt. Verùm constat frumenti copiam in nuptijs Hermionis ob Iasij beneuolentiã dono datam. Quæ de eiusmodi ceremonijs singulatim traduntur, in arcanis seruantur, solis initiatis nota. Vulgata est horũ deorum præsentia, atque in periculis mirabile præsidium ipsorum inuocãtibus numen. Effici quoque asseuerant horum mysteriorum participes, iustiores, magis pios, & prorsus meliores uiros. Ideoque uetusti heroës ac semidei qui pręclari fuere, initiari summopere cupierunt. Nam Iason, Castor, Pollux, Hercules, Orpheus, his initiati sacris, fortunati in bello horum deorũ fauore extiterũt.

DE NAXO, CYRNO, ET CALYDNA. Cap. XII.

NVnc ad Naxum ueniamus. Hanc primum Strongylem dictam, habitarunt ex huiusmodi causa Thraces. Fabulantur Boreos pueros fuisse Butem, ac Lycurgum, nõ ex eadem matre fratres. Butes qui iunior erat, cum insidias parasset fratri, re palàm facta nil asperius Lycurgus egit, quàm ut unà cum insidiatoribus nauigijs sumptis, Butes nouam patriam cogeretur quærere. Itaque Thracibus periculi socijs assumptis, per Cycladas ad insulam Strongylẽ profectus nauibus, nauigantes prædari cepit. Cum raræ apud eos essent fœminæ, multas ex alijs locis mari raptas adduxere. Cycladum quædam omnino desertæ erant, quædam paucis incolis fultæ. Quapropter alias regiones prædandi gratia petentes, cum ab Eubœa arcerentur, ad Thessaliam nauigarunt: ubi in continentem descendens Butes, casu in sacerdotes Dionysij circa montẽ Arcadiæ qui dicitur Dryos, Orgia celebrantes incidit. His conspectis, quædã abiectis in mare sacris confugerunt, aliæ montem propinquum petiuere. Coronis rapta ad Butę concubitum compulsa est. Quod illa molestius ferente, cum Diony-

A Dionysij auxilium implorasset, Butes in insaniam uersus, in puteum se deijciens exspirauit. Reliqui Thraces alijs mulieribus raptis, in queis clarior fuit uxor Aloei Iphimedea, eiusque filia Pancratis, in insulam sunt reuersi. Hic Thraces loco Butæ alium regem insulæ præfecerunt Agassomenum, cui Pancratidem Aloëi filiam præstante pulchritudine, matrimonio iunxere. Verùm antequam regi desponderetur, duces eorum præcipui Sicelos atque Cetetus pro Pancratide mutuis uulneribus dissensione inter eos orta, conciderunt. Agassomenus amicorum cuidam nuptui Iphimedeam dedit. At uerò Aloei Ephialtes atque Othus filij ad inuestigandas uxorem filiamque missi, cum in Strongylem peruenissent, Thracibus bello subactis, urbeque obsessa, defuncta postmodum Pancratide, in insula Thracibus imperantes mansere, appellaruntque insulam Diam. Orta postmodum inter eos regni contentione, cum ad certamen descendissent, multis utrinque cadentibus, mutua occubuerunt cæde. Ab incolis postea tanquam heroës culti Thraces qui superfuerunt, cum annis postea ducentis insulam tenuissent, siccitate urgente eam deserere coacti sunt. Cares deinceps ex Samia aduecti, insulam possederunt: quibus Naxus Palemonis imperans, pro Dia ab se cognominauit Naxon. hic uir bonus ac præclarus filium reliquit Leucippũ. Ex quo ortus filius Merdeus imperauit insulæ. Theseus postmodum ex Creta cum Ariadne profectus, in ea permãsit insula. Qui cum per somnium Dionysium sibi, nisi Ariadnem reliquisset, minitantem uidisset, timore perculsus muliere omissa, ex insula discessit. Dionysius noctu sumptam Ariadnem in montem tulit, qui appellatur Dryos. Et is primũ euanuit ut Deus: tum quoque Ariadne non amplius uisa est. Ferunt Naxij hunc Deum apud eos nutritum, ob eamque rem insulam sibi acceptissimam esse, Nysiademque à nõnullis dici. Nam Iouem eorum fabulæ tradunt, Semele ante partum fulmine icta, sumptum in femore infantem, ut clam Iunone esset, usque ad pariendi tempus abscondisse: inque Naxo insula natũ filiæ Coronidi Cliedique loci nymphis præbuisse educandum. Fulminasse autem ante partum Semelẽ,
B ut non ex mortali, sed ex duobus dijs ortus euestigiò fieret immortalis. Incolis uerò ob Dionysij nutriendi curam gratiæ sunt redditæ, felicitate insulæ, & ut classe præstaret, præbita. Nam primi à Xerxe deficientes, & classe eum oppugnarunt, & apud Plateas in acie opera eorum insignis fuit. Vina præterea habent pręcipua, indicium haud paruum Dei erga insulam affectionis. Hanc Symen antea dictam, cum esset cultoribus deserta, primùm cum Triopo aduecti aduenæ habitarunt. Horum duces Cithonius Neptuni filius, ac Symes, à quo et insula id nomen sortita est, extiterunt. In ea postmodum regnauit addita Gnidiæ parte Nireus, Charopi atque Aglaiæ filius, speciosus admodũ, qui cum Agamemnone ad Troiam profectus est. Confecto Troiano bello, insulam ceperunt Cares: quo tempore plurimum mari poterant. Hi siccitate ingruente fugientes ex insula, locum quem Vranium dicunt, habitarunt. Syme mansit deserta, quoad Lacedæmonijs Argiuisque ad eam insulam trãseuntibus habitata est. Quidam Nausus nomine, qui antea cum Hippothoo uenerat, sumptis uoluntarijs colonis in Symen tunc inhabitatam primùm transijt: deinde nonnullos duce Zucho eò nauigantes, communicata cum eis insula, suscepit. Eam coloniam à Gnidijs ac Rhodijs deductam ferunt. Calydnam uerò ac Nisyrõ olim à Caribus possessas, Tettalus postmodum Herculis tenuit. Antiphus deinde Phidippusque Coorũ regis filij, ad Ilium ab his insulis nauigantium duces fuere. Tum uerò à Troia quatuor Agamemnonis nauibus ad Calydnam aduecti, immixtique accolis, ibidem permanserunt. Priscos Nisyri incolas terræmotus absumpsit. Peste deinceps afflicta insula, eò coloniam misere Rhodij. Carpathon primi inhabitarunt quidam Minois milites, quo tempore Græcorum primus maris imperio potitus est. Multis postmodum seculis Iochus Dimoleontis Argiuus genere, iuxta certum responsum, coloniam

in Carpathum deduxit. Rhodus insula primùm inhabitata est ab ijs quos Telchines appellãt, secundũ fabulas Martis filios. Fertur sanè, eos unà cum Chalpharna Oceani filia nutrisse Neptunum, ab Rhea illis datũ. Fuisse quoq; eos aiunt quarundam artiũ inuentores, aliaq; ab ipsis utilia permulta in usum hominum deducta. Statuas insuper deorũ fabricasse primò, quædamq; antiqua eorũ nomine signa fuisse appellata. Nam apud Lydios Apollo Telchinius, Iuno ac nymphæ apud Ialysios Telchiniæ, apud Camiræos Iuno Telchinia dicuntur. Incantatores etiam uolunt eos fuisse, & tanquam magos: nubes, imbres, grandinem, niuem inducere: ac mutare proprias formas, cum uellent, solitos. Inuidi quoq; in doctrinas artium extitere. A

DE RHODO, ET IIS QVAE DE ea fabulosè feruntur. Cap. XIII.

NEptunus iam uir, ex alia Telchinum sorore ab se dilecta genuit liberos, mares sex, fœmellam unicam nomine Rhodon: à qua & insula cognominata est. Fuerunt in ea parte insulæ quæ ad orientem pertinet, Gigantes, quo tempore Iouem ferunt expugnatis Titanis Imaliç nymphæ amore captũ tres ex ea suscepisse pueros, Sparteum, Saturnum, Cytum. Quorum ætate tradunt Venerem, cum ex Cithero Cyprum peteret, aditu prohibitam à Neptuni filijs, claris admodum, atq; animo elatis: eaq; re turbatam deam, eos in insaniam ab se uersos adegisse, ut matrem ui cognoscerent, multisq; incolas afficerent calamitatibus. Quæ Neptunus perspiciens, filios ob rei pudorem suffodit in terram: quos orientales dæmones appellant. Aliam in mare proiectam uocauit Leucotheam: cui immortalium honores incolæ tribuerunt. Postmodum Thelchinis futurum præuidentibus diluuium, relicta abierũt insula. Lycus deinceps cum in Lyciã uenisset, templum Lycij Apollinis ponè Xanthũ fluuium erexit. Facto diluuio, cæteri quidem aqua deleti sunt, locis insulç planis ob pluuias in modũ stagni redactis: pauci, & in his Iouis filij, qui ad montes confugerant, euasere. Sol secundum fabulas Rhodiæ amore captus, insulã aqua amota Rhodum ab ea dixit. Verùm id constat, cum à primordio insula referta paludibus admodũ humida esset, Solis calore arefactos humores, terram fertilem reddidisse. Ab eo autem genitos septem numero, qui dicti sunt Heliades. Cum alij preterea indigetes populi insulam inhabitarent, existimatum est, insulam Soli sacram esse. Rhodij quoq; postmodum Solem præ dijs cæteris coluerunt, tanq; sui generis auctorem. Traduntur filij, Ochimus, Cercaphus, Macer, Actinus, Tenages, Triopas, Candalus, filia una Electryone: quæ adhuc uirgo functa est uita, heroicos post obitum honores à Rhodijs sortita. Cum iam uiri essent Heliades, Solem ferunt dixisse, qui Mineruæ primũ sacra fecissent, apud eos deam futuram. Quod idem cum Atheniensibus prædictum esset, aiunt ab Heliadibus omisso propter festinantiam igne, immolata hostia, Cecropem Atheniensium regem postmodum accenso igne sacrificasse. Ex quo hucusq; mos huius sacrificij solum in Rhodo perseuerat: ibiq; permansit dea. Hæc de Rhodijs prisci tradunt: in queis est Zenon, qui eius insulæ gesta scripsit. Heliades peritissimi omnium, sed maximè in astrologia fuerunt. Addiderunt quoq; ad nauigandi artem permulta. Situm insuper terræ conscripsere. Præstantior inter eos Tenages fuit, à fratribus ob inuidiã occisus. Qua re nota, cædis participes aufugerunt, Macer quidem in Lesbum, Candalus in Coon: Actis ad Aegyptum transiens, in patris honorem Solis condidit ciuitatem, à quo ad Aegyptios astrologiæ notitia traducta est. postmodum Græcia diluuio oppressa, cum plurimi homines perissent, & literarũ quoq; monumenta deleta sunt. At diluuij expertes Aegyptij, astrologiæ artẽ sunt prosecuti. Qua in re cum Græcos ob literarum defectum anteirent, accidit, ut primi Aegyptij crederentur astrologiæ extitisse repertores. Eodem pacto cum

B

A cto cum ab Atheniensibus urbs nomine Sai in Aegypto fuisset condita, & hæc quoq; propter diluuium ex hominum memoria delapsa est. Hanc ob causam existimãt multis pòst seculis, Cadmum Agenoris filium, primum literas in Græciam attulisse. Atq; ideo Græcos quadam cõmuni ignorantia ductos, literarum inuentionem illi acceptam tribuisse. At uerò Triopas in Cariam nauigãs, promontorium tenuit, ab eo postmodum Triopion cognominatũ. Reliqui Solis filij qui procul à culpa cædis erant, permansere in Rhodo, habitantes in Ialyso, ubi & urbs condita ab eis est nomine Achaia. Horum Ochimus natu maior regnũ tenens, uxorem Egetoriã loci nympham duxit, ex qua genuit filiam Cydippen, Cyrben postea appellatam. Qua Cercaphus frater in uxorẽ sumpta, in regno successit. His uita functis, filij tres regnũ cepere, Lindius, Ialysus, Camirus. Inundatione deinde aquarũ secuta, Cyrbe deserta cultoribus facta est. Ipsi patriam inter se partiti, quilibet ciuitatẽ sui nominis condidit. Post hæc Danaus ex Aegypto cum filiabus aufugiẽs, in Lydiam Cypri appulit: susceptusq; ab incolis erecto Mineruæ templo, statuam ingentẽ deæ dicauit. Hoc tempore Cadmus ad perquirendam Europam missus, uehementi iactatus tempestate in Rhodum uenit: ibiq; suscepto antea dum fluctibus agitaretur uoto, ædificauit Neptuno templũ: eiusq; curam Phœnicibus quibusdam ab se in insula relictis, qui Ialysijs permixti cum eis permãsere, demandauit. Ex his postmodum sacerdotes qui faciundis præessent sacris, ex successione manarunt. Cadmus Mineruam Lindiam ornauit donis: in queis olla fuit ærea admodum conspicua, antiquo more fabrefacta. In ea literis Phœniceis, quas aiũt primùm ex Phœnicibus in Græciam allatas, appellatasq; Phœniceas, inscriptum erat, terram Rhodiam à serpentibus uastatum iri. Quapropter Rhodij postmodum in Delphos sciscitatũ misere, quo pacto id auerteretur malum. Responsum Apollinis præcepit, ut Phorbantem cum socijs in insulam asciscerent. Hic Lapithi filius cum pluribus erat in Thessalia socijs patriam ad habitandum quærens: ac citò iuxta Dei responsum, Phorbanti pars
B insulæ ad habitandum concessa est. Cuius uirtute deletis serpentibus, liberata est eo timore Rhodos. Fuit hic in cęteris quoq; rebus uir bonus: unde & post obitum, heroum meruit honores. His actis, Althemenes Catatrei filius, Cretensium regis, cum oraculum de quibusdam sciscitaretur, responsum tulit, in fatis esse, ut pater ab eo interficeretur. Euitare fata cupiẽs, spõte cum plurimis uoluntarijs abijt in eam Rhodi oram quæ Camiros dicitur: superq; Achabyrum montem Ioui templum construxit, Camiræum appellatũ: quod & nunc quoq; super excelsum montis cacumen positum, unde Creta conspici potest, præcipuo habetur cultu. Habitabat Althemenes cum his qui eum secuti erãt, in Camiro, præcipuo incolarum honore habitus. At pater Catatreus, cui nulla erat alia proles mascula, filij, quem præcipuè amabat, actus desiderio, profectus est in Rhodum, rapiendi nati, eiusq; in Cretam deducendi cupidus. Verùm ui fatorum, quæ superari nequit, urgente, cum noctu in insulam descendisset, orta inter suos lociq; incolas contentione ac pugna, Althemenes suis auxilio accurrens, iaculo inscius patrem occidit. Qua ex re Althemenes dolore ingenti perculsus, cum tantæ uim calamitatis ferre non posset, fugiens hominũ consortia ac sermones, solusq; per deserta inuiaq; loca aberrans, dolore consumptus expirauit. Cui à Rhodijs postmodum honores heroum impensi sunt. Paulo ante Troianum bellum Tlepolemus Herculis filius, ob Licymnij cædem ab se inscio interfecti, ex Argo sponte fugiens, secundũ oraculi responsum quod super colonia deducenda consuluerat, cum certis populis transcendit in Rhodum: ibiq; ab incolis susceptus habitauit. Factus deinceps insulæ rex, & patriam omnem reddidit insignem, & iustè imperauit. Inde ad Ilium cum Agamemnone profectus est, regni administratione Butæ, qui ex Argis cum eo fugerat, permissa. Is uir bello clarus, in agro Troiano defunctus est.

A

DE CHERRONESO, QVAE RHOdo opposita est. Cap. XIIII.

QVoniam Rhodiensium rebus, Cherronesi, qui locus eis oppositus est, quædam sunt immixta, haud ab re cēsemus & ipsa literis tradere. Cherronesus olim, ut nonnulli tradunt, à natura loci qui Isthmos dicitur: ut uerò scripserunt alij, à Cherroneso qui eis imperauit oris, nomen traxit. Haud multo post huius imperium, uolunt Curetes quinq; ex Creta eò transfretasse, illorum posteros, qui ab Ioue & Rhea orti sunt, inq; Idæis montibus Cretæ educati. Hi in Cherronesum haud parua classe nauigantes, Cares in ea habitantes expulere, omnemq; eam subactam patriam in quinq; distribuerūt partes, condita à quoq; eorum sui nominis ciuitate. Paulo uerò pôst Inachus Argiuorū rex amissa Io filia, Cyraum prēstantem ducem cum haud contemnenda classe ad eam inquirendam destinans, reditū absq; filia interdixit. Verùm cum diutius uarijs peragratis orbis locis, incassū quæsita esset, ex Caria Cherronesum contempta patria petiuit: deinde partim suadendo, partim cogendo quorundam locorum rex factus est, ciuitate ab eo nomine suo condita. Vtilitati publicæ intentus, magna gloria apud subditos uixit. Triopas deinceps contaminatus cæde fratris, cum in Cherronesum peruenisset, à Melisso rege cædis purgatus, in Thessaliam transijt, Deucalionis filijs belli præsidio futurus. Pulsis inde Pelasgis, agrum Doreon sortitus est. Cum templum Cereris euertisset, eius materia abusus est ad regiæ constructionem. Igitur incolarum odio contracto ex Thessalia fugiens, cum populis qui secum nauigarant, in Gnidiam uenit: in qua & urbem condidit sui nominis Triopiam. Inde profectus, & Cherronesum cepit, & ei conterminæ plurimam Cariæ partem. De Triopæ genere plures scriptores poëtæq; dissentiunt. Nam tradunt quidam, ipsum ex Canace Aeoli filia Neptunoq;, alij ex Lapitho Apollinis Scibeq; Penei ortū. Est in Castamo Cherronesi templum sanctū Semideæ: de qua cum multa uariè ferantur, haud silendum uidetur. Verùm nos id quod magis increbuit, quodq; consentiunt accolæ, referemus. Staphylo ac Chrysosteodæ fuisse tradunt filias tres, Molpadiam, Rheam, Partheniam. Rheam ab Apolline compressam, grauidam esse factam, patrem iratum, tanquam ab homine corruptam filiam, in arca inclusam, in mare deiecisse: quæ cum in Delum appulisset, filium genuit nomine Anium. Mulier præter opinionem salutem assecuta, infante post partum super Apollinis altare posito, Deum orauit, ut si ex eo esset genitus, puerum saluaret. Apollinem dicunt abscondito infante eius educandi curam cepisse: doctumq; deinde diuinandi artem, magno honore affecisse. At uerò Molpadiam Partheniamq; Rheæ sorores, patris custodientes uini amphoram paulo antè inter homines reperti, somnus oppressit. Interim nutrita apud eas sus, thalamum ingressa, uini amphoram fregit. Quo dissipato, uirgines patris iracundiam ueritæ, cum ad littus confugissent, è saxo se in mare præcipitauere. Apollo in earum sororis gratiam, manibus susceptas, in Cherronesi urbes incolumes detulit. Partheniæ in Bubasto Cherronesi diuûm honores habiti, & phanum ædificatum. Molpadia in Castamū accedens, prædicatione Apollinis Semidea dicta, apud Cherronesios in honore fuit. In eius sacris, propter casum qui ex uino accidit, melicrato libant. Tangentem uerò aut edentem porrum, nequaquā fas est templum ingredi. Adeò autem postmodum Semideæ religio excreuit, ut nō incolæ solùm, sed externæ quoq; gentes ad id templum proficiscerentur, sacris donisq; egregijs deam colentes. Quod uerò maximum habetur, Persæ imperantes Asiæ cum omnia Græcorū loca sacra expilassent, solum huius Semideæ templum intactum liquere. Latrones insuper singula rapiētes, hoc solum haudquaq; muro cinctum,

B

A cinctum, ut absque periculo spoliari queat, inuiolatum sinunt. Huius rei causam tradunt, deę cōmunem in omnes beneficentiam. Nam & ægros per somnum curas morborum docet, & multis insuper sanitatem desperantibus salutem præbet. Mulieres præterea parturientes à laboribus ac uitæ discrimine hæc liberat dea. Quo factum est, ut plurimorum qui salutem assecuti sunt, donis refertum templum existat, neque custodibus, neque mœnijs, sed religione tutum. Et de Rhodo Cherronesoque hactenus. Nunc ad Cretam transeamus.

DE CRETA, ET IIS QVAE DE ea fabulosè feruntur, usque ad iuniora tempora. Cap. XV.

QVi prius Cretam inhabitarunt antiquissimi, dicuntur Etheocretæ indigetes fuisse. Horum rex Cretas fuit, plurimarum in ea insula rerū quæ ad uitam mortalium conferunt, inuentor. Plures quoque deorum apud eos fabulantur extitisse, quos propter beneficia hominibus impensa, ut deos posteri coluerunt: de quibus singulatim recensebimus, eos imitati qui Cretensium gesta cōscripsere. Primi, qui quidem memoriæ tradantur, in Creta circa Idam habitarunt, Idęi Dactyli appellati. Hos quidam centū fuisse numero tradunt: alij decem. qui eo nomine uocati sunt, ob parem numerū manuum digitorū: in queis est Ephorus. Volunt nōnulli Idæos Dactylos ex Ida, quę est in Phrygia, extitisse: indeque cum Mygdono transcēdisse in Europā. Diuinandi quoque arte peritos, docuisse cantū, initiationes, ac mysteria. In Samothracia uerò magnam sui admirationem præbuere incolis: quo tempore Orphea ferunt ingenio ad poësim melodiamque præstanti, horum discipulum primum ad Gręcos initiandi morem mysteriaque attulisse. Idęi Dactyli traduntur ignis usum, ac æris ferrique naturam, quoque modo fabricarentur, in loco quem Berecynthū dicunt, inuenisse. Cum magnorum bonorum generi hominum haberentur au-
B ctores, immortalium honoribus donati sunt. Scribunt etiam, unum ex eis appellatum Herculem: qui cum gloria excelleret, Olympia instituerit certamina. Posteros uerò nominis similitudine ductos, esse opinatos, ab Hercule Alcmenæ ea certamina instituta. Horum asserunt antiquitus & nunc usque extare uestigia, quòd fœminæ plures ab hoc deo cantus quosdam sumant, ac superstitiosa quædam faciant: tanquam & ipse incantator extiterit, & initiationibus deditus. At hæc, plurimum aliena sunt ab Hercule qui est ex Alcmena ortus. Post Idęos Dactylos secuti sunt Curetes nouem, quos quidam ex terra genitos uolunt, alij progeniem Idæorum Dactylorum. Habitasse autem in montibus ac conuallibus arborum plenis, tecta ac indumēta quæ natura pręberet, nondum repertis domibus, habentes. Cum prudentia eminerent, multa ad uitam utilia ab eis inuenta sunt. Nam primos omnium greges coëgisse, aliquá que mansuefecisse pecora: mellis insuper, & sagittandi uenandique modum induxisse perhibent. Hominum quoque cœtus ad communem uitæ & legum disciplinam illos instituisse ferunt. Reperisse insuper ensem, galeam, ac cum armis saltandi morem: quorum strepitu permagno Saturnus deceptus est. Aiunt præterea, Iouem clàm Saturno ab Rhea matre datum his fuisse nutriendum: de quo cum singulatim scripturi simus, paulo altius narratio repetenda est. Tradunt, Cretenses Curetum tempore Titanas in Gnosia habitasse: ubi & nunc quoque fundamenta uisuntur domus, in qua educata Rhea est, atque antiquum cupressorū nemus. Fuisse autem sex numero uiros, fœminas quinque, ex Cœlo & Terra natos, quidam tradūt. Alij, ex una Curetum matre Titea: à qua & id nomen sumpsere. Mares quidem fuere, Saturnus, Hyperiō, Conis, Iapetus, Creius, postremus Oceanus. Horum sorores, Rhea, Themis, Memoria, Phœbe, Thetis. Hi omnes rei alicuius quæ usui hominū esset inuen-

inuentores,honores nomenq́ ſempiternum adepti ſunt. Saturnus natu maior rex factus,homines ex agreſti incultaq́ uita ad mores legesq́ et humaniorem cultum deduxit. Qua ex cauſa,cum magna eſſet apud omnes fama,plura orbis loca peragrauit,exhortans ad iuſtitiam ſingulos,& animi uirtutẽ: obq́ eam rem ſubditos ſuos bonis moribus inſtitutos reddidit probitate felices. Imperauit maximè ijs quæ ad Heſperum pertinent locis,maximo in honore apud omnes habitus. Ideo uſq́ ad poſteriora tempora & à Romanis Carthaginenſibusq́,ac alijs proximis gentibus ceremoniæ ſacraq́ præcipua Saturno fiunt. Multa uerò loca ab eo nomen ſumpſere. Et cum legibus homines obtemperarent,nulla iniuſtitia apud eos erat, ſed omnes eius imperio parentes,ſumma cum uoluptate felicem uitam agebant. Horum teſtis eſt poëta Heſiodus,qui eadem in ſuis carminibus affirmat. Huiuſcemodi Saturni fabulæ feruntur. At Hyperion Solis ac Lunę aliorumq́ aſtrorum motus,horasq́ primum ſumma cura obſeruationeq́ ab ſe percepta, cæteris noſcenda tradidit: ideoq́ horum parens nominatur,ueluti ipſorum naturæ contemplator. Ex Saturno ac Phœbe orta Latona eſt, ex Iapeto Prometheus, quem nonnulli ſcriptores tradunt ignem ab dijs furtò ſublatum hominibus dediſſe. Sed ab eo conſtat illa,quibus ignis alitur, reperta. Ex Titanibus uerò Memoriam tradunt loquendi modum adinueniſſe, ac rebus impoſuiſſe nomina: licet à quibuſdam ea Mercurio tribuantur. Huic quoq́ deæ rerum memoriam, à qua & nomen ſortita eſt,aſſignant. Themim tum diuinandi artem,tum ſacra cultusq́ deorum introduxiſſe dicunt: ea'que quæ ad bene uiuendum,& pacem pertinent oſtendiſſe. Ideoq́ conditores legum, ſacrorumq́ cuſtodes, eos qui deos colunt,& hominum leges ſeruant,dictos. Apollo quidem traditur,cum eſſet reſponſa daturus,Themim conſulere ſolitus,tanquam diuinandi artis inuentricem. Hi Dei quoniam in plurimis profuerunt mortalium uitæ,non ſolum immortales honores adepti ſunt,ſed primi Olympum poſt obitum habitare exiſtimati ſunt. Saturnus ac Rhea Veſtam, Cererem, Iunonem,Iouem, Neptunum ac Plutonem genuerunt. Horum Veſta ſtructuram domus inueniſſe fertur. Iupiter poſtmodum apud omnes fermè homines ob hoc beneficium honorari eam,ſacrisq́ coli uoluit. Ceres,frumenti,quod fortè inter alias herbas naſcebatur ignotum cæteris, prima uſum aduenit: docuitq́ homines naſcendi ſeruandiq́ et ſerendi modum. Eſt autem ab ipſa frumentum,ante genitam Proſerpinam repertum. Nam poſt eius à Plutone raptum, frumenta omnia tum in Iouis odium,tum propter dolorem filiæ incendiſſe ferunt. Sed ea inuenta & reconciliatam eſſe Ioui,& Triptolemo frumenti dediſſe ſemen, mandaſſeq́,ut cum omnibus id donum participans,modum ſeminandi monſtraret. Traditur à nonnullis,illam leges quoque dediſſe,quibus homines iuſtè uiuere aſſueſcerent: unde & legifera dicta eſt. Et quoniam maximorum bonorum cauſa humano generi extitiſſet,ab omnibus non ſolum Græcis,ſed barbaris quoq́, ad quos frumenti peruenit uſus, honoribus ſacrisq́ ſolennibus ac celebritate præcipua colitur. Nonnulli de frumenti inuentione ſecus ſentiunt, penes ſe eam primò deam apparuiſſe,frumentiq́ naturam & uſum penes ſe repertum aſſerentes. Nam traditur ab Aegyptijs, Cererem & Iſidem eandem eſſe deam,primamq́ in Aegyptum attuliſſe frumentum,Nilo Aegypti campos irrigante,omniq́ regione ad ferendos fructus optimè ſita. Athenienſes quamuis inuentionem frumenti fateantur, uolunt tamen aliunde in Atticam delatum: locumq́ qui id primum donum ſuſceperit,Eleuſinam appellant: eo quòd ab alijs id ſemen ad eam oram ſit apportatum. Siculi, quum inſula Cereri ac Proſerpinæ ſacra exiſtat,æquum cẽſent,frumenti uſum ei primùm patriæ fuiſſe oſtenſum, quam in primis amarit. Haud enim ueriſimile eſt,eam regionem quam ut propriam Ceres admodum fructiferam præſtitiſſet, poſtremam huius beneficij participem effeciſſe: præſertim cum in ea

inſula

A insula & filiæ raptus contigisset, & frugum esset fertilis, ubi etiam sua sponte, prout poëta tradit, nascantur hordeum ac frumenta. Sed de Cerere hactenus. De dijs uerò alijs ex Saturno & Rhea natis, Neptunus secundũ Cretenses primus, nauigandi arte inuenta classem instituit, eiusq; præfectus est à Saturno factus. Quapropter traditum est posteris, Neptunum imperasse mari, sacraq; ei à nauigantibus facta. Addunt etiam, Neptunum equos primum domuisse, artemq; equitandi ab illo traditam: ex quo Hippius sit appellatus. Plutonem uolunt, sepulchrorum, funerum, atq; honorum qui mortuis impenduntur, usum introduxisse, cum antea nulla earum rerum apud homines esset cõsuetudo. Quæ causa extitit, ut uita functis dominari existimaretur, antiquitate illi huius curæ principium tribuente. De Iouis genere atq; imperio dubitatur. Nam quibusdam placet, postquam Saturnus ad deos transijt, suscepisse regnum, non ui patrem expulisse: iusteq; & legitimè regno potitum. Alij Saturno uolunt in ortu filij respõsum, fore ut ab Ioue ui regno pelleretur. Quæ res Saturnum impulit, ut filios sæpius perimeret. Id ægre ferens Ceres, cum uiri animus placari non posset, Iouem in Ida ab se editum clàm nutriendum Curetibus, iuxta Idæ montem habitantibus, dedit. Hi in antrum ad nymphas, commendata illis infantis cura, detulerunt. Lacte capræ, quæ Amalthea dicta est, melleq; educatus est. Multa insuper Iouis tum generis tum educationis aiunt in ea insula extare uestigia. Nam cum à Curetibus infans ferretur, tradunt, Omphalum iuxta fluuium Tritonum cecidisse: ex quo & ora illa ab eo quod accidit, deo sacra, Omphalia cognominatur, & propinquus ager est Omphalios appellatus. In Ida antrum, ubi nutritus dicitur, sacrum est, & circa illud prata manent intacta. Verùm quod de apibus mirabile dictu tradunt fabulæ, minimè uidetur prætereundum: Iouem scilicet in sempiternam amoris erga eas memoriam, illarum colorem immutasse, in que æris uertisse aurati. Quamuis autem locus is admodum excelsus, asperq; situ, uentis quoq; agitatus, niuibus sit infestus: nullo tamen apes incommodo aut molestia afficiuntur.

B Capræ quæ eum nutrijt, & alij sunt honores impensi, & locus eius est Aegiochus uocatus. Adolescentiam egressus, in Ida ubi genitus est, ciuitatẽ condidit, cuius postmodum destructę etiamnũ extant reliquiæ. Excessit hic Deus fortitudine & cæteris uirtutibus omnes. Accepto enim post Saturnũ regno, maxima plurimaq; contulit ad hominum uitam. Primus omnium iustitiam docuit mutuò seruari inter mortales, omni ui atq; iniuria remotis. Lites ac contentiones iudicio auferens, singula quæ ad bene uiuendum ac pacem pertinerent, summa ope procurauit. Bonos ad uirtutem exhortatus est: improbos timore coercuit, ac pœna. Omnem penè orbem circumiens, bello impijs ac prędonibus indicto, æquitatẽ ac leges introduxit. Per id tempus & Gigantes ab eo sublatos aiũt: in Creta quidem Milinũ, in Phrygia Typhonẽ. Ante pugnã quæ cum Gigantibus in Creta habita est, Iouem sacrificasse dicunt Soli, Cœlo ac Terræ bouem. Quæ sacra Iouem fore superiorẽ portendentia, primùm uires, & ab hostibus defectionẽ, tum finem belli futurũ monstrarunt. Musæus quippe ab eis desciuit, obq; id ei honores tributi: à dijs aũt omnes hostes cæsi sunt. Sed & alios quoq; dijs præsidium belli tulisse aduersus Gigantes cõstat. Macedones quidam circa Pallenem, in campo quem olim à loci conflagratione Phlegræum, postmodum Cymeũ cognominarunt: animaduersum esse ab Ioue in Gigantes ob eam causam dicunt, q magnitudine ac robore corporis confisi, aduersiq; legibus, & multa egerint in homines iniusta, & propinquas gentes in seruitutẽ redegerint, bellumq; his intulerint qui ob singularia in oẽs nationes beneficia Dei sint existimati. Feruntur ab Ioue non solum impij nefarijq; deleti, sed etiã dijs heroibusq; ac hominibus benemeritis honores impensi. Propter eius beneficentiam, imperijq; magnitudinẽ, omnium consensu & regnum perpetuũ tributum est, & habitatio in Olympo. Sacrificia insuper

illi super cæteros statuta. Postea uerò quàm in cœlum delatus est, memoria no A minis eius animis hominum in quos beneficia contulit, adeò infixa permāsit, ut omnium quæ in cœlo fierent, uelut imbrium, tonitruum, ac fulminum, cæterorumq; eiusmodi potens existimaretur. Itaq; quòd uitæ causa hominibus esse uideretur, cum fructus terræ ad maturitatem perduceret, Iouem dixere: patrē uerò tum, quia singulorū susceperit summa cum beneuolentia curam, tum quia tanquam dux hominibus extiterit rectè uiuendi. Imperator ac rex, ob imperij amplitudinē: consultor ac prouidus, propter consulendi prudentiam appellatus est. Tradunt etiam Palladem in Creta ex Ioue apud fontes Tritonis fluminis ortam, ex quo Tritonia dicta: & nunc quoq; apud eos fontes ubi nata est, huic deæ sacrarunt. Fabulantur præterea, nuptias Iouis & Iunonis in ora Gnosiæ fluuio Therino proxima, ubi nunc templum est, factas: sacraq; quotannis sanctè ab incolis fieri, nuptias prout olim factæ traduntur, repræsentantibus. Ex Ioue cretas uolunt Venerem, Gratias, Lucinam, Dianam, & eas quas dicunt Horas, Eunomiam, Iustitiam, Pacem, Palladem, Musas: deos uerò, Vulcanum, Martem, Apollinem, Mercurium. Horum cuilibet, ut perpetua apud omnes uigeret memoria, ab se inuentorum gestorūq; Iupiter laudem & honorem tribuit. Veneri nanq; maturam uirginum ætatem, aliarumq; curam rerum, quæ nunc etiam circa nuptiarum sacra ac fœdera in eius cultum celebrantur, dedit. Sacrificant autem omnes prius Ioui perfectori, Iunoniq; perfectrici: quoniam hi primi duces inuentoresq; omnium extiterunt. Gratijs, quæ ad oris speciem, ac partium corporis formam decoremq; spectent, insuper beneficij & gratiæ retributionem. Lucinæ parientiū curam, officiumq; eorum quæ parturientes perferunt: unde & in partus discrimine ac difficultate hanc mulieres præcipuè inuocant deam. Ad Dianam tradūt infantium, ac ciborum, quos id ætatis postulet, officium pertinere: qua ex causa puerorum nutricem uocari dicunt. Earum quas Horas dicūt, datum est suum cuiq; munus ad uitæ cultum, & mortalium commoditatem. Nil enim est uitæ hominum ad felicitatem comparandam utilius, quàm leges, iustitia, ac pax. B Palladi olearum oleiq; educendi inuentionem tribuunt. Nam ante huius deæ ortum erat hæc arbor cum alijs syluestribus immixta. Olei usus aberat, cum esset ignota. Hæc olei exprimendi modum inuenit. Addunt ipsi quoq; uestium apparatum, & ędificandi artem: multaq; præterea uolunt in cęteris artibus hominibus profuisse. Nam & tibias, earumq; cantum, & plurima instrumēta ad uaria opificia, ex quibus operaria dicta est, adinuenit. Musis à patre concessa est literarum inuentio, & carminum: quæ poësis appellatur ratio. Nam qui dicunt, Phœnices à Musis perceptas literas tradidisse postmodum Græcis, ij sunt qui cum Cadmo in Europam nauigarunt: ex quo à Græcis literæ Phœniceæ appellatæ sunt. Verùm Phœnices à primordio non literas inuenisse uolūt, sed earum formam tantum immutasse: eaq; literarum forma cum plurimi homines uterentur, hoc cognomine uocatas. Vulcanum, ferri, æris, auri, argenti, omniumq; quæ igne fabricantur, artem inuenisse ferunt, eamq; cæteros docuisse. Quapropter harum rerum opifices omnes uota sacraq; huic deo maximè facientes, ignem in æternam memoriam suscepti beneficij Vulcanum uocant. Martem fabulæ tradunt, primum fabricatis armis armasse milites, pugnandiq; ac certandi morem induxisse: eos qui dijs aduersi essent, interficientem. Apollinem citharę, eiusq; musicæ inuentorem ferūt. Medicinæ insuper scientiam diuinandi arte perceptam, qua olim infirmi erant morbos curare soliti, primum attulisse. Arcus insuper, sagittandiq; extitisse repertorem. Qua ex causa Cretenses præcipuè arcu delectati sunt, quem Scythicum nominarunt. Aesculapius ex Apolline atq; Ariadne ortus, pluribus à patre in medicina perceptis, chirurgiam, et medelarum compositionem, radicum insuper uirtutes adinuenit. Adeò autem medicinæ artem extulit, ut

A uelut eius inuentor & auctor ueneraretur. Tribuuntur præterea Mercurio præconia, dissidia, ac fœdera quæ in bellis fiunt. Præcones quoque adijciuntur, qui internuncij esse solent, ob eamque rem ab hoste tuti. Vnde & ipsum communem utrisque dicunt: cum ambobus utilitatis communis, ac pacis mutuæ interpres existat. Mensuram insuper, ac pondus, & mercaturæ quæstũ reperisse affirmant, occultéque inuicem peculandi modum. Præco etiam deorum traditur, nunciusque optimus, quoniam mandata diligenter perficiat: unde et interpretis nomen assumpsit: nõ quòd nominum aut orationis, ut quidam tradunt, fuerit inuentor: sed quia diligentius quàm cæteri mandata referat. Palæstram eum introduxisse, & ex testudinis forma lyram adinuenisse aiunt. Post Apollinis cum Marsya, qua & superior fuit, contentionẽ, postque sumptam præter æquum à uicto pœnam, pœnituisse Apollinem dicunt: citharæque effractis chordis, musica aliquandiu abstinuisse. Dionysium uitis repertorem, uinique conficiendi rationem, & fructuum in longiorem usum seruandorum curam & modum docuisse scribunt. Hunc in Creta ex Ioue & Proserpina natum Orpheus tradit, inter initiationes à Titanis discerptum. Plures uerò fuisse Dionysios, iam antea scripsimus diligentius. Cretenses ea coniectura hunc deum asserunt apud se ortum, quòd duæ insulæ apud eos, sinus qui appellantur Didymi, ab eo Dionysiæ, quod nulla alia in orbis parte fecerit, sint uocatæ. Herculem ex Ioue genitum multis annis ante eum qui fuit ex Alcmena genitus, fabulantur. Huius mater incerta est. Hoc tantũ constat, illum corporis uiribus præstantiorem cæteris, orbem perambulasse, delentem iniquos, & feras bestias ac monstra domantem. Inuictus quoque absque timore in libertatem homines uindicauit. Quibus beneficijs honores immortalium ei sunt ab hominibus impensi. Qui uerò posterior ex Alcmena fuit Hercules, quoniam prioris uirtutes est imitatus, & immortalitatẽ assecutus est, & propter nominis similitudinem idem qui prior creditus. Ideo & superioris gesta huic fuerunt ueri inscitia adscripta. Asserunt quoque, superioris B Herculis operum, impensique honoris in Aegypto uestigia esse, & ab eo conditam ciuitatem Britomartyn, quam Dictynnam dicunt, in Creta genitam ex Ioue ac Acharmide Euboli Cereris filij. Hæc retia ad uenandum inuenit: ex quo & Dictynna est cognominata. Cõsuetudine Dianæ utebatur: quod causam præbuit, ut quidam Dictynnam Dianamque eandem esse existimarent: quam deam sacris templisque Cretenses coluere. Qui uerò Dictynnam à retibus piscatorijs, quæ fugerat, insequente coitus gratia Minoe, uolũt denominatam, procul à uero sentiunt. Non enim credendum uidetur, deam in eam egestatem compulsam, ut auxilia hominum imploraret, cum esset maximi deorum filia. Neque Minoem tantæ impietatis culpare decet, præsertim cũ fuerit omnium consensu habitus iustus uir, & probatæ uitæ. Plutonem natũ tradunt in Tripodo Cretæ, ex Cerere & Iasone. Eius genus bifariam ferunt. Nam quidam uolunt, cum Iason terram seuerit, adhibita culturæ diligentia, adeò uberem percepisse fructum, ut qui id conspexerunt, à messium fertilitate illum Plutonem nominarint. Vnde & à posteris is cui census superesset, habere Plutonem existimatus est. Alij tradunt, Cererem ac Iasonem puerum genuisse appellatum Plutonem: qui cultum uitæ, pecuniasque coaceruare, ac in usus custodire primus monstrauit, cum antea parua congregandæ seruandæque pecuniæ fuisset cura. Hæc de dijs, quos Cretenses apud se natos uolũt, scribũtur. Sacra uerò, honores, mysteria, ceremonias ab se hoc pacto ad alios arguũt transmissas. Nam ceremoniæ quas Athenienses omniũ celeberrimas in Eleusina faciunt, quæque in Samothracia, atque in Thracia, unde eas Orpheus sumpsisse traditur, fiunt, in Gnoso apud Cretam prisca lege statutoque celebrantur: quò palàm est, eiusmodi ceremonias ab eis ad alias gentes fuisse traductas: quæque apud cæteros secretè traduntur, eas palàm omnibus no

scendi facultatem apud Cretenses esse. Asserunt autem plures deorum ab ipsis profectos, magna orbis parte ab eis peragrata, beneficos in genus humanum extitisse, atque ab se inuentorum artem usumque docuisse. Nam Ceres cum in Atticam peruenisset, inde in Siciliam transijt: postea in Aegyptum, quib. in locis frumenti serendi cultum monstrauit: summoque propterea in honore habita est. Venus in Sicilia commorata est circa Erycem, in Cypro circa Cytherum ac Paphum, in Asia circa Syriam. Ob has peregrinationes Venerem tum Erycinam, tum Cytheræam, tum Paphiam, tum Syram incolæ appellarunt. Eodem modo plurimum temporis Apollo circa Delum ac Lyciã Delphumque uersatus est: circa Ephesum, Pontum, Persidem & Cretam Diana. Itaque à locis ac gestis eorum sumptis nominibus, hunc Delium ac Pythium appellarũt: hanc uerò Ephesiam, Cressam, Tauropoliam quoque ac Perseam, cum ambo essent in Creta nati. Colitur & à Persis plurimũ hæc dea: cui mysteria instituerunt barbari, quæ ad hoc usque tempus Persea dicuntur. His similia & de cæteris dijs, quæ longum esset recensere, traduntur. Longo post deorum ortum tẽpore plures heroes in Creta ferunt extitisse: quorum nobilissimi Minois ac Rhadamanti fuerunt ætate, ex Ioue ac Europa Agenoris, quam tauro deorum prouidentia aduectam in Cretam tradunt, geniti. Minos ætate prior regnauit in insula: in qua multas urbes, interque eas nobiliores tres condidit, Gnosiam in ea insulæ parte, quæ Asiam respectat: Vulcaniam iuxta mare, meridiem uersus: Cydoniã in eis locis, qui Peloponneso oppositi, ad occidentem uergunt. Leges pręterea multas Cretensibus dedit, simulans eas ab se in quadam spelunca meditatas. Classem insuper parauit: qua plures propinquas insulas sibi subijciens, Græcorum primus est maris imperio potitus. Cum eius magnum uirtutis ac iustitiæ nomen esset, transijt in Siciliam aduersus Corcalum: de quo in Dædali rebus, cuius causa bellum mouit, scripsimus. Rhadamantum scribunt omnium iustissimum, latrones quoque ac scelestos uiros, cęterosque improbos acri affecisse pœna. Multarum insularũ imperio potitus, magnam Asiæ maritimã partem tenuit, singulis eius imperio se sponte ob iustitiæ famam tradentibus. Is Erytheo uni ex filijs, hi Erythęi ab eo uocati sunt, regnum permisit. Inopinioni Ariadnes Minois filiæ, Chium ferunt dedisse: quem nonnulli fuisse Dionysiũ uolunt, atque à patre uini faciundi modum didicisse. Cuilibet ex alijs filijs aut insulã, aut urbem Rhadamantũ dedisse traditur: Thoanti Lemnũ, Anui Cyrnum, Pamphilo Peparœthum, Euandro Maroneam, Alceo Parum, Anioni Delum, Andreo (quæ ab eo nominata est) Andrum. Propter singulare iustitiæ nomen, illum apud inferos bonorum ac malorũ iudicem factũ, fabulæ ferũt: ob eandemque iustitiam, Minoem quoque pari honore fungi. Tertiũ fratrẽ Sarpedonem scribunt, cum magna manu in Asiam profectũ, Lyciam tenuisse. Huic Euander filius in regno successit, sumptaque uxore Deidamia Bellerophontis filia, Sarpedonem genuit: qui cum Agamemnone Troiano affuit bello: & hic, ut quidam tradunt, Iouis filius. Minois fuisse filios aiunt Deucalionem ac Molum: ex Deucalione Idomeneũ, ex Molo Myrionem genitos, cum nauib. nonaginta ad Iliũ cum Agamemnone profectos, reuersosque postea in patriam, diem suũ obijsse: honorificeque sepultos, deorũ honores fuisse assecutos. Horũ sepulchra in Gnoso hac ostenduntur inscriptione: GNOSII IDOMENEI SEPVLCHRVM ASPICE, IN QVO EGO MYRION MOLI FILIVS PROPINQVVS IACEO. Hos ut nobiles heroes Cretenses colunt sacris, in bellorum discrimine eorũ præsidium inuocantes. Nunc nationes quæ Cretensib. immixtæ sunt, referantur. Scripsimus antea, Eteocretes qui dicebantur, indigetes insulam habitasse. Multis uerò postmodum seculis propter bella ac seditiones errantes Pelasgi in Cretã appulsi, tenuerunt insulę partem. Tertij Dorienses traduntur in insulã

uenisse.

A uenisse, duce Doro Tectami nepote. Huius populi pars maior fertur ex locis Olympo propinquis, simul conuenisse: pars uerò quædã ex Achæis, qui sunt in Laconia, donorum pollicitationibus allecti. Quartum genus eorum qui in Cretam appulerunt, fuerunt Migades barbari: qui consuetudine Græcorum lingua ex frequenti usu percepta, postea Minois Rhadamantiq; imperio paruerunt. Postremò post Heraclidarum descensum, Argiui Lacedæmoniiq; missis colonijs tum alias quasdam, tum has insulas occuparunt: inq; eis nonnullas ab se ædificatas urbes, de quibus aliàs dicetur, inhabitarunt. Verùm haud mirum debet uideri, cum plures qui gesta Cretensia scripsere, admodum dissentiant: nos quoq; ea quæ non omnes sentiant, scribere. eos enim sumus secuti, quos uero similiora tradere existimauimus, quædam ab Epimenide theologo, quædã à Dosiade, alia à Sosicrate, nõnulla à Laoschermide sumentes. Et de Creta hactenus.

DE LESBO, CHIO, SAMO, COO, & Rhodiorum colonijs. Cap. XVI.

NVnc ad Lesbum transeamus. Hanc insulam olim uariæ gentes ad eam nauigãtes incoluerunt. Pelasgi primùm eam tenuere, cum antea deserta esset. Nam Xanthus Triopi filius, Pelasgorum qui ex Argo uenerant, rex, partem Lyciæ tenens, Argiuis qui secum accesserant, imperauit: deinde Lesbum cultoribus uacuam petens, agro Pelasgis diuiso, insulam quæ Issa prius dicebatur, ab eis Pelasgiam uacauit. Deinceps septima progenie, ob diluuiũ tempore Deucalionis factum, cum multi in ea interissent, accidit ut aquarũ inundatione desereretur. Macarius postea cũ in eam peruenisset, insulæ pulchritudine conspecta, in ea permansit. is erat, ut Hesiodus aliiq; poetæ nonnulli tradunt, Cyrenaici Iouis filius: qui cum habitaret in Oleno, quæ patria tunc Iados, nunc Achaia dicitur, assumens tum Ionas, tum gentes alias, nauigauit in Lesbum: deinde tum uirtute insulæ, tum humanitate ac iustitia plu-
B rimum adauctis opibus, propinquas insulas possedit, agris qui inculti erãt, diuisis. Post hæc tempora Lesbus filius Iapithi, qui erat ex Coclo Hippoti, secundum quoddam oraculi responsum cum suis domesticis nauigãs in hanc insulam, sumpta in uxorem Macarei filia Methymna nomine, unà cum ea in insula permansit. Cum uir factus clarus euasisset, & insulam ab se, & populũ Lesbium cognominauit. Macareo præter alias Mitylene ac Methymne filiæ ortæ sunt: à quibus & ciuitates sumpsere nomen. Is cupiens propinquas insulas in potestatem redigere, colonia in Chium missa filium ei præfecit: deinde alterum destinauit in Samum, nomine Cydrollum: qui in ea regnauit. Tertiæ Cæneandrum præfecit regem: deinceps in Rhodum cum pluribus colonis misit Leucippum, quos accolæ propter eorum infrequẽtiam, communicatis agris, libenti animo susceperunt. Loca insulæ opposita eo tempore propter diluuium magna grauiq; afficiebantur calamitate. Nam continuis imbribus ob corruptos terræ fructus sterilitate suborta, infectus aer pestem urbibus intulit. Insulæ uerò uẽtis agitatæ, cum aere essent salubri, ac fertiles frugibus, suos incolas beatos reddidere: ex quo ob rerum ubertatem Fortunatæ sunt cognominatæ. Nonnulli beatas à Macareo atq; Iono, quorum filij in eis regnauere, dictas uolunt. Hæ deniq; insulæ omnibus propinquis non solum priscis, sed & nostris quoq; temporibus bonitate soli, locorumq; amœnitate, tum uerò salubritate aeris, felicitate præstant. Itaq; uere dici felices ac beatæ queunt. Macareus uerò in Lesbo regnans, legem scripsit ad communem utilitatem: quam Leonem, ab eius animantis uirtute & robore, appellauit.

DE TENEDO, ET DE HABITAtoribus eius, & de ijs quæ à Tenedijs gesta dicuntur. Cap. XVII.

A

DEinceps uerò nonnullis seculis post coloniam in Lesbum missam insula Tenedos hoc pacto inhabitata est. Tenes Cycni filius imperauit coloniæ, quæ est in Troade, uir propter uirtutem insignis. Hic congregatis colonis patriam linquēs, nauigauit ad insulam desertā, nomine Leucophryn. Distributis ijs qui cum eo accesserant, insulæ agris, conditaq; urbe, ab se Tenedon insulam uocauit. Is cum iustè imperaret, multis beneficijs omnibus gratus, & magna uixit gloria, & post obitū inter deos relatus est. Nam templo illi constructo, institutisq; sacris, ad posteriora usq; secula ut deum coluerunt. Non autem uidentur omittenda, quæ de eo qui urbem Tenum condidit, apud Tenedios memoriæ traduntur. Ferunt enim Cycnum patrem uxoris calumnia inductum, filium Tenem in arca positum in mare deiecisse. Hęc tempestate acta, cum in Tenedum appulisset, Tenes mirabili deorum ope salutem consecutus, insulæ postea imperauit, uir præclarus, ac iustitia uirtutibusq; alijs honores immortalium adeptus. Verùm propter cuiusdam tibicinis testimonium, qui nouercæ insidijs fauerat, legem sanxit, ne quis tibicē templum ingrederetur. Belli Troiani tempore cum Achilles post Græcorū in Tenedum ascensionem urbem Tenum delesset, statuerunt postea Tenedij, ut nulli deinceps liceret templo restituto, in eo Achillem nominare.

DE CYCLADIBVS INSVlis. Cap. XVIII.

POsteaquam de insulis insignibus retulimus, nunc de minoribus scribemus. Cyclades insulæ, cum antea uacuæ cultoribus essent, Minos Iouis ac Europæ filius, Cretensium rex, cuius terra mariq; imperium potens erat, plurimum classe ualuit: multasq; ex Creta colonias, maximeq; in Cycladas insulas misit: quarum plures adeptus populis diuisit. Asię quoq; partem maritimam possedit. Quapropter & nonnullæ insulæ portusq; Asiæ à Cretensibus Minoeq; nomen sumpsere. Minos autem magnus imperio, Rhadamantum fratrem, uirum iustum, rectumq;, regni consortem in oras imperij ultimas ob inuidiā ablegauit. Is ad insulas Ionię Cariæq; oppositas cum accessisset, Erytheo ciuitatem à suo nomine conditam concessit. Inopinionem uerò Ariadnes filium Chio præfecit, quæ omnia ante bellum Troianū acta sunt. Deleta Troia, Cares opibus aucti, classeq; admodum ualidi, cum Cyclades insulas subegissent, ex quibusdam Cretenses penitus eiecere: nonnulli unà cum eis, ut communi patria usi sunt. Græci postea expulsis inde Caribus barbaris, plures ex eis tenuerunt. Quibus de rebus suo loco scribetur à nobis. B

DIODORI SICVLI RERVM ANTIQVArum libri VI. FINIS.

Q. SEPTIMIVS ROMANVS
Quinto Aradio S. D.

Phemeridem belli Troiani Dictys Cretensis (qui in ea militia cum Idomeneo meruit) conscripsit literis Punicis, quę tum Cadmo & Agenore autoribus per Gręciam frequentabantur. Dein post multa secula collapso per uetustatem apud Gnoson (olim Cretensis regis sedem) sepulchro, eius pastores quum eò deuenissent, fortè inter cæteram ruinam loculum stanno à fabro clausum offendere, ac thesaurum rati mox dissoluunt, non aurum nec aliud quidquã prædæ, sed libros ex philyra in lucem producturi. At ubi spes frustrata est, ad Praxim dominum loci, eos deferunt. Qui commutatos literis Atticis, nam oratio Græca fuerat, Neroni Romano Cæsari obtulit, pro quo plurimis ab eo donatus est. Nobis quum in manus fortè libelli uenissent, auidis ueræ historiæ cupido incessit, ea uti erant latinè disserere: magis confisi ingenio, ut ociosi animi desidiam discuteremus. Itaque priorum quinq; uoluminum quæ bello contracta, gestaq; sunt, eundem numerum seruauimus. Residua quidem de reditu Græcorum in unum redegimus, atq; ad te misimus: Tu Ruffine mi, ut par est, faue ceptis.

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROIANO LIBER I.

Q. SEPTIMIO ROMANO INTERPRETE.

B
VNCTI reges, qui Minois Ioue geniti pronepotes Gręciæ imperitabant, ad diuidendas inter se Atrei opes, Cretam conuenere. Atreus namque ex Minoe postrema sua ordinans, quicquid auri atque argenti, pecorum etiam fuit, nepotibus quos filiæ genuerant, ex æquo diuidendum reliquerat, excepto ciuitatum terrarum'que imperio. Hæc quippe Idomeneus cum Merione Deucalionis, Idomeneus alter Molius, iussu eius seorsum habuere. Conuenere autem Clymenæ & Nauplij filius Palamedes, & Aeas, Dictys ex Cretæ Ida: Item Menelaus Aeropa & Plisthene genitus, à quo Anaxibœa soror (quæ eo tempore Nestori denupta erat) & Agamemnon maior frater, ut uice sua in diuisione uteretur, petiuerant. Sed hi non Plisthenis, ut erant, magis quàm Atrei dicebantur: ob eam causam, quod quum Plisthenes admodum paruus, ipse agens in primis annis uita functus, nihil dignum ad memoriam nominis reliquisset, Atreus miseratione ætatis secum eos habuerat, neque minus quàm regios educauerat. In qua diuisione singuli pro nominis celebritate inter se quisque magnificè transegere. Adeò re cognita omnes ex origine Europæ, quæ in ea insula summa religione colitur, confluunt, benigneq; salutatos in templum deducunt. Ibi multarum hostiarum more patrio immolatione celebrata, exhibitis'que epulis, largè magnificeq; eos habuere. Itemq; insecutis diebus reges Græciæ, & si ea quæ exhibebantur magnificè cum lætitia suscipiebant, tamen multo magis templi eius magnifica pulchritudine, preciosaq; extructione operum afficiebantur, inspicientes repetentesq; memoria, singula quæ ex Sidone Phœniciæ patria eius, atq; nobilibus

matronis transmissa magno tum decori erant. Per idem tempus Alexander Phrygius, Priami filius, cum Aenea alijs'que ex consanguinitate comitibus, Spartæ in domum Menelai hospitio receptus, indignissimum facinus perpetrauerat. Is namque ubi animaduertit regem abesse, quòd erat Helena præter cæteras Græciæ fœminas miranda specie, amore eius captus, ipsam multas'que opes domo eius aufert. Aetram quoque & Clymenam Menelai affines, quæ ob necessitudinem cum Helena degebant. Postquam Cretam nuncius uenit, & cuncta ei quæ ab Alexandro aduersus domum Menelai commissa erant, aperuit: per omnem insulam, sicut in tali re fieri solet, fama in maius diuulgatur. Expugnatam quippe domum regis, euersum'que regnum, & alia in talem modum singuli disserebant. Quibus cognitis Menelaus, etsi abstractio coniugis animum permouerat, multò amplius tamen ob iniuriam affinium, quas suprà memorauimus, consternabatur. At ubi animaduertit Palamedes, regem ira atque indignatione stupefactum, consilio excidisse: ipse naues parat, atque omni instrumento compositas terræ applicat. Dein pro tempore regem breuiter consolatur: positis etiam ex diuisione, quibus in tali negotio potiebantur, nauem ascendere facit: atque ita uentis ex sententia flantibus, paucis diebus, Spartam peruenêre. Eò iam Agamemnon & Nestor, omnes'que qui ex origine Pelopis in Græcia regnabant, cognitis rebus confluxerant. Igitur postquam Menelaum aduenisse sciunt, omnes in unum coeunt. Et quanquam atrocitas facti ad indignationẽ, ultumq; iniurias rapiebat, tamen ex consilij sententia legãtur prius ad Troiã Palamedes, Vlysses, et Menelaus. Iisq; mandatur, ut conquesti iniurias, Helenã, & quæ cum ea abrepta erant, repeterent. Legati paucis dieb. ad Troiã ueniunt, neq; tamen Alexandrũ in loco offendere. Tum nanque properatione nauigij inconsultè usi uentis, ad Cyprum appulêre. Vnde sumptis aliquot nauibus Alexander Phœnicem delapsus, Sydoniorũ regem qui eum amicè susceperat, noctu insidijs necat: eademq; qua apud Lacedæmoniam cupiditate, uniuersam domum eius in scelus proprium conuertit. Ita omnia quæ ad ostentationem regiæ magnificentiæ fuere, indignè rapta, ad naues differri iubet. Sed ubi lamentatione eorum qui casum domini deflentes, reliquæ prædæ aufugerant, tumultus ortus, populus omnis ad regiam concurrit. Inde quòd iam Alexander abreptis quæ cupierat abscessionem properabat, paruo tempore armati ad naues ueniunt, ortoq; inter eos acri prælio, cadunt utrinque plurimi, quum obstinatè hi regis necem defenderent, hi ne amiterent partam prædam summis opibus anniterentur. Incensis dein duabus nauibus, Troiani reliquas strenuè defensas liberant, atque ita fagitatis iam prælio hostibus, euadunt. Interim apud Troiam legatorum Palamedes (cuius maximè ea tempestate domi bellìq; consilium ualuit) Priamum adijt: conductoq; concilio, primùm de Alexandri iniuria conqueritur, exponens communis hospitij euersionem. Dein monet, quantas ea res inter duo regna simultates concitatura esset, interiaciens memoriam discordiarum Ilij & Pelopis, aliorumq; qui ex causis similibus ad internitionem usque gentium peruenissent. Ad postremum belli difficultates, contraq; pacis commoda astruens, non se ignorare ait, quantis mortalibus tam atrox facinus indignationem incuteret: ex quo autores iniuriæ ab omnib. derelictos, impietatis supplicia subituros. Et quum plurima dicere cuperet, Priamus medium eius interrumpẽs sermonem: Parcius quæso Palamedes, inquit: iniquum etenim uidetur, insimulare eum qui absit: maximè quum fieri possit, ut si qua criminosè obiecta sint, præsenti refutatione diluantur. Hæc atque alia eiusmodi Priamus inferens, differri querelas ad aduentum Alexandri iubet. Videbat enim, ut singuli qui in eo con-

A eo concilio aderāt, Palamedis oratione mouerētur, ut taciti uultu tantum admissum facinus condemnarent, quum singula miro genere orationis exponerentur: atque in sermone Græci regis inesset quædam permixta miserationis uis. Atque ita eo die concilium dirimitur. Sed legatos Antenor, uir hospitalis, & præter cæteros boni honesti'que sectator, domum ad se uolentes deducit. Interim paucis pòst diebus, Alexander cum supradictis comitibus reuertitur, Helenam secum habens. Cuius aduentum tota ciuitas quum partim exemplo facinoris execraretur, alij iniurias in Menelaum admissas dolerent, nullo omnium approbante, postremò cunctis indignantibus, tumultus ortus est. Quibus rebus anxius Priamus, filios conuocat, eos'que quid super tali negotio agendum uideretur, consulit: qui una uoce, minimè reddendam Helenam, respondent. Videbant quippe, quantæ opes cum ea adductæ essent: quæ uniuersa, si Helena traderetur, necessariò amitterent. Præterea permoti forma mulierum, quæ cum Helena uenerant, nuptias sibi singularum iam animo destinauerant: quippe qui lingua moribusq; barbari, nihil pensi aut consulti facientes, præda atque libidine transuersi agebantur. Igitur Priamus relictis his, senes conducit, sententiam filiorum aperit. Deinde cunctos quid agendum esset, consulit. Sed priusquam ex more, sententiæ dicerentur, reguli concilium repentè irrumpunt, atque inconditis moribus malum singulis minitantur, si aliter quàm ipsis uideretur, decernerent. Interim omnis populus indignè admissam iniuriam, atque in hunc modum multa alia, cum execratione reclamabat. Ob quæ Alexander cupidine animi præceps, ueritus ne quid aduersum se à popularibus oriretur, stipatus armatis fratribus, impetum in multitudinem facit, multosq; obtruncat. Reliqui interuentu procerum, qui in concilio fuerant, duce liberantur Antenore. Ita infectis rebus, populus contemptui habitus, non sine pernicie sua, domum discessit. Dein secuta die rex hortatu Hecubæ Helenam adijt, eam'que benignè salutans,
B bonum animum uti gereret hortatur: quæ, cuiusq; esset, requirit. Tum illa, Alexandri se affinem respōdit: magisq; ad Priamum & Hecubam, quàm ad Plisthenis filios genere pertinere, repetens originem omnem maiorum. Danaum enim atque Agenorem, & sui & Priami generis autores esse. Nanque ex Pleione Danai filia, & Atlante, Electram natam, quam ex Ioue grauidam Dardanum genuisse. Ex quo Tros, & deinceps insecuti reges Ilij. Agenoris porrò Taigetam, eamq; ex Ioue habuisse Lacedæmonem, ex quo Amictum Musculum natum, & ex eo Argalum patrem Oebali, quē Tyndari (ex quo ipsa genita uideretur) patrem constaret. Repetebat etiam cum Hecuba materni generis affinitatem. Agenoris quippe filium Phœnicem, & deinde Hecubæ & Ledæ consanguinitatis originem diuisisse. Quæ postquam memoriter cuncta retexuit, ad postremum flens, orare, nè se, quæ in fidem semel illorum recepta esset, prodendam putarent. Ea secum de domo Menelai apportata, quæ propria fuissent: nihil præterea ablatum. Sed utrum in modico amore Alexandri, an pœnarum metu, quas ob desertam domum à coniuge metuebat, ita sibi consulere maluerit, parum constabat. Igitur Hecuba, cognita uoluntate, simul ob generis coniunctionem complexa Helenam, ne proderetur, summis opibus annitebatur: quum iam Priamus & reliqui reguli non amplius differendos legatos dicerent, nec resistendum popularium uoluntati: solo omnium Deiphobo Hecubæ assenso, quem non aliter atque Alexandrum, Helenæ desiderium à recto consilio præpediebat. Itaque quum obstinatè Hecuba nunc Priamum, modò filios deprecaretur: nec à complexu

eius ullo modo, ulla ratione diuelli posset, omnes qui aderant in uolūtatem A
suam traduxit. Ita ad postremum bonum publicum materna gratia est corruptum. Dein postero die Menelaus cum suis in concionem uenit, cōiugem, & quæ cum ea abrepta essent, repetens. Tunc Priamus inter regulos medius astant, facto silentio, optionem Helenæ, quæ ob id in conspectum popularium uenerat, offert, si ei uideretur, domum ad suos regrediendi. Quam ferūt dixisse, neq; se in patriā regredi uelle, neq; sibi cum Menelai matrimonio conuenire. Itaq; reguli habentes Helenā, non sine exultatione è cōcione discedunt. His actis, Vlysses contestandi magis gratia, quàm aliquid ex oratione promoturus, cuncta quæ ab Alexandro contra Greciam indignè commissa essent, retexuit. Ob quæ ultionem breui testatus est. Deinde Menelaus ira percitus, atroci uultu exitium minatus, concilium dimittit. Quæ ubi ad Priamadas perlata sunt, confirmant inter se clàm, ut per dolum legatos circumueniant. Credebant quippe, quod non frustra eos consilium habuit, si legati imperfecto negotio reuertissent, fore uti aduersum se grande prelium concitaretur. Igitur Antenor, cuius de sanctitate morum suprà memorauimus, Priamum conuenit, coniurationem'que factam conqueritur: filios quippe eius non legatis, sed aduersum se insidias parare, neque id se passurum. Dein non multo pòst legatis rem aperit. Ita exploratis omnibus, adhibito præsidio, quū primùm opportunū uisum est, inuiolatos eos dimittit. Dum hęc apud Troiā aguntur, disseminata iam per uniuersam Gręciā fama, omnes Pelopidę in unum conueniunt, atq; interposita iusiurandi religione, ni Helena cum abreptis redderetur, bellum se Priamo illaturos confirmant. Legati Lacedæmona redeunt, de Helena eiusq; uoluntate narrant. Dein Priami filiorumq; eius aduersum se dicta gestaq;, grande pręconium fidei erga legatos Antenoris præferentes. Quæ ubi accepere, decernitur uti singuli in suis locis atq; imperijs opes belli parent. Igitur ex consilij sententia, opportunus locus ad conueniendum, & in quo de apparatu belli ageretur, Argi Diomedis regnum deligitur. Ita ubi tempus uisum est, primus omnium B
ingenti nomine uirtutis atq; corporis Aiax Telamonius aduenit, & cum eo Teucer frater. Dein haud multo pòst Idomeneus & Meriones, summa inter se iuncti concordia. Eorum ego secutus comitatum, ea quidem quæ antea apud Troiam gesta sunt ab Vlysse, cognita quàm diligentissimè retuli. Et reliqua quæ deinceps insecuta sunt, quoniam ipse interfui, quàm uerissimè potero, exponam. Igitur post eos quos suprà memorauimus, Nestor cum Antilocho & Thrasymede (quos ex Anaxibœa susceperat) superuenere. Eos Peneleus insecutus, cum Leito & Archesilao consanguineis. Dein Prothenor & Clonius, Bœotiæ principes. Item'que Schedius & Epistrophus, Phocenses. Ascalaphus, & Ialmenus, Orchomenij. Tum Diores & Meges, ex Phyleo genitus. Thoas ex Andræmone, Eurypilus Euemonis, Orchomenius, & Leontheus. Post quos Achilles Pelei & Thetidis, qui imbutus bellis ex Chirone dicebatur. Hic in primis adolescentię annis procerus, decora facie, studio rerū bellicarū omnes iam tum uirtute & gloria superabat. Neq; tamen aberat ab eo uis quædā inconsulta, & effera morū impatientia. Cū eo Patroclus & Phœnix, alter propter coniniunctionē amicitiæ, alter custos atque rector eius. Tlepolemus, dein Eutraphates. Insecuti sunt, Phidippus & Antiphus, insignes armorum specie, auo Hercule. Post hos Protesilaus Iphicli, cum Podarce fratre. Affuit & Eumelus Pheræus, cuius pater Admetus quondam uicaria morte cōiugis fata propria pertulerat. Podalyrius et Machaō, Thracēses, Aesculapio geniti, acciti ad id bellū ob solertiā medicæ artis. Deinde Pæantis filius Philoctetes, qui comes Herculis, post discessum eius, à dijs sagittas diuinas industriæ premium cōsecutus est. Nereus

A reus pulcher ex Syme. Ex Athenis Mnestheus, & Aiax Oili ex Locride. Ex Argis Amphilochus Amphiarai, & Sthelenus Capanei, & cum his Eurialus Mecistei. Deinde ex Aetolia Thesandrus Polinicis. Postremò omnium Demophoon, atque Achamis fuere, cuncti ex origine Pelopis. Sed eos quos suprà memorauimus, plures alij ex suis quisque regionibus, partim ex regum comitibus, alij ipsius regni participes insecuti sunt: quorum nomina sigillatim exponere haud necessarium uisum est. Igitur ubi Argos omnes uenere, Diomedes hospitio cunctos recipit, necessariaque præbet. Deinde Agamemnon grande auri pondus Mycenis apportatū per singulos dispartiens, promptiores animos omnium ad bellum quod parabatur, facit. Tum communi consilio super conditione belli, iusiurandum interponi hoc modo placuit. Chalcas filius Nestoris, præscius futurorum, porcum marem in medium forum afferri iubet, quem in duas partes exectum, orienti occidentique diuidit, atque ita singulos nudatis gladijs per medium transire iubet. Deinde mucronibus sanguine eius oblitis, adhibitis etiam alijs ad eam rem necessarijs, inimicitias sibi cum Priamo per religionem confirmant, neque prius se bellum deserturos, quàm Ilium atque omne regnum eruissent. Queis perfectis purè lauti, Martem atque Concordiam multis immolationibus sibi adhospitauere. Dein in templo Iunonis Argiuæ rectorem omnium declarari placuit. Igitur singuli in tabellis quas ad deligendum belli principem, quem cuique uideretur, acceperant, Punicis literis nomen Agamemnonis designant. Ita consensu omnium secundo rumore, summam belli atque exercitus in se suscipit: quod ei propter germanum, cuius gratià id parabatur bellum: & propter magnam opum uim, quibus præter cæteros Græciæ reges magnus atque clarus habebatur, meritò acciderat. Dein duces prefectosque nauium Achillem, Aiacem, Phœnicemque destinant. Præponitur etiam campestri exercitui Palamedes cum Diomede & Vlysse, ita ut inter se diurnas, uigiliarumque uices dispartiant. His peractis, ad parandas opes atque instrumenta militiæ, singuli in

B sua regna discedunt. Interim belli studio ardebat omnis Græcia, arma, tela, equi, naues, atque hæc omnia toto biennio præparantur: quum iuuentus partim sua sponte, alij æqualium ad gloriam æmulatione ad munia militiæ festinarent. Sed inter hæc summa cura, uis magna nauium præcipuè fabricatur, scilicet ne multa milia exercituum undiqueuersum in unum collecta, incuria nauigandi tardarentur. Igitur peracto biennio ad Aulida Boetiæ (nam is locus delectus fuerat) singuli reges pro facultate opum, regnique instructas classes præmittunt. Ex queis primus Agamemnon ex Mycenis naues centum, aliasque sexaginta, quas ex diuersis ciuitatibus quæ sub eo erant, construxerat, Agapenorem præfecit. Nestor nonaginta nauium instructam classem. Menelaus ex omni Lacedæmone naues sexaginta. Mnestheus ex Athenis quinquaginta. Elephenor ex Euboia triginta. Aiax Telamonius ex Salamina XL. Diomedes ex Argis LXXX. nauium classem. Ascalaphus & Ialmenus Orchomenij, naues XXX. Oileus Aiax XII. Item ex omni Bœotia Archesilaus, Prothenor, Peneleus, Leitus, Clonius, naues L. Ex Phocide Schedius & Epistrophus, XL. Dein Thalpius & Diores cum Amphimacho et Polyxino ex Elide, alijsque ciuitatib. regionis eius, naues XL. Thoas ex Aetolia XL. Meges ex Dulichio & ex insulis Echinadibus, XL. Idomeneus cum Merione ex omni Creta classem nauium LXXX. Ex Ithaca Vlysses XII. Protheus, Magnus XL. Tlepolemus ex Rhodo, alijsque insulis quæ circa eam erant, octo. Eumelius XI. Ex Pelasgicis quinquaginta. Nireus ex Syme tres. Podarces & Protesilaus ex Philaca, alijsque quibus præerāt locis, naues XL. Podalyrius & Machaon XXX. Philoctetes ex Methone alijsque ciuitatibus, naues septē. Eurypilus Orchomeneus, XLII. Guneus, XX. Leonteus & Polypœtes, ex suis regionibus XL. Ex insulis Nisyro, Caprate,

Coo,

Coo, Eutraphrates, Antiphus, & Phidippus xxx. Thesandrus Polinicis quem suprà memorauimus, ex Thebis naues quinquaginta. Calchas ex Arcadia uiginti. Mopsus ex Colophona xx. Epeus ex insulis Cycladibus triginta. Eas'que magna ui frumenti, alijs quoque necessarijs cibi gratia replent. Quippe ita ab Agamemnone mandatum acceperant, scilicet ne tanta uis militum, necessariorum penuria fatigaretur. Igitur inter tantum classium apparatum, equi atque currus bellici locorum conditione multi, sed pedestris militis pars maxima. Ob eam causam, quia per omnem Græciam multo maior egestate pabuli, equitatus usus prohibetur. Præterea fuere multi, qui ob artis peritiam necessarij nauium apparatui credebantur. Per idem tempus Lycius Sarpedon, neq; precio neq; gratia Phalidis Sidoniorũ regis allici potuit, ut uirtutis societatem militiæ nostræ aduersus Troianos sequeretur. Quippe quem iam Priamus donis amplioribus, ijs'que postea duplicatis, fidissimum sibi retinuerat. Omnium autem classium numerus, quem ex diuersis Græciæ regnis contractum suprà exposuimus, toto quinquennio instructus, præparatusq; est. Ita quum nulla iam res profectionem nisi absentia militis retardaret, cuncti duces ueluti signo dato, uno atque eodem tempore Aulidam confluunt. Interim in ipsa nauigandi festinatione Agamemnon, quem à cunctis regem omnium declaratum suprà docuimus, longius paulò ab exercitu progressus, fortè conspicit circa lucum Dianæ pascentem capream: imprudens'que religionis quæ in eo loco erat, iaculo transfigit. Neque multo pòst ira Dianæ ob mutationem aeris corporibus pertentatis, lues inuadit: atque interim indies magis magis'que sæuiens, multa milia fatigare, & promiscuè pecora atque exercitum grauari. Prorsus nullus funeri modus, neque requies: uti quidq; malo obuium fuerat, uastabatur. Quibus rebus soliciti, ducibus mulier quædam deo plena Dianæ iram fatur. Eam nanque ob necem capreæ, qua maximè lætabatur, sacrilegij pœnas ab exercitu expetere: nec leniri, priusquam autor tanti sceleris filiam natu maximam, uicariam uictimam immolasset. Quę uox ut ad exercitum uenit, omnes duces Agamemnonem adeunt. Eum quippe primo orare, recusantemq; ad postremùm cogere, uti malo obuiam properaret. Sed ubi obstinatè renuere uident, nec ulla ui queunt flectere, plurimis cõuicijs insecuti, ad postremum regio honore spoliauere: ac ne tanta uis exercitus sine rectore profusius, ac sine more militiæ uagaretur, præficiũt ante omnes Palamedem. Dein Diomedem, & Aiacem Telamonium. Quartum, Idomeneum. Ita per æquationem numeri atque partium, quadripartitur exercitus. Neque interim ullus finis uastitatis. Tum Vlysses simulata ex peruicacia Agamemnonis iracundia, ob id domum demigrationẽ confirmans, magnum atque insperabile cunctis remedium excogitauit. Profectus namque Mycænas, nullo consilij participe, falsas literas tanquam ab Agamemnone ad Clytemnestram perfert, quarum sententia hæc erat. Iphigeniam, nam ea maior natu erat, desponsam Achilli: eum'que non prius ad Troiam profecturum, quàm promissi fides impleretur. ob quæ festinaret, eamq; & quæ nuptijs usui essent, maturè mitteret. Præterea multa pro negotio ementito argumenta locutus, fidem fecerat. Quæ ubi accepit Clytemnestra, tum propter gratiam Helenæ, tum maximè quod tam celeberrimi nominis uiro filia traderetur, læta Iphigeniam Vlyssi committit. Isq; confecto negotio, paucis diebus ad exercitum reuertitur, atq; ex improuiso in luco Dianę cum uirgine conspicitur. Quis cognitis, Agamemnon affectione paternæ pietatis motus, ne tam illicito immolationis sceleri interesset, fugam parat. Eumq; re cognita Nestor, longam exorsus orationem, ad postremum in suadendi genere, in quo præter cæteros Græciæ uiros iucundus acceptusq; erat, à proposito cohibuit. Interim uirginem Vlysses & Menelaus cum Calchante

(quibus

A (quibus id negotium datum erat) remotis procul omnibus, sacrificio adornant. Quum ecce dies fœdari, & cœlum nubilo tegi cepit. Dein repentè tonitrua, coruscationes, fulmina, & præterea terræ marisq; ingens motus, atque ad postremum confusione aeris ereptum lumen. Neque multo pòst imbrium atque grandinis uis magna præcipitata: inter quæ tam tetra, nulla requies tempestatis. Menelaus cum his qui sacrificium curabant, metu atque hæsitatione in diuersa agebatur. Terreri quippe primo subita cœli permutatione, idq; signum diuinum credere. Dein ne ceptum omitteret, detrimento militum commoueri. Igitur inter tantam animi dubitationem, uox quædam luco emissa, Aspernari numen sacrificij genus, & ob id abstinendum à corpore uirginis: misereri namq; eius deam. Cæterum pro tanto facinore, satis pœnarum Agamemnoni à coniuge eius post Troianam uictoriã comparatum: itaque curarent id, quod in uicem uirginis oblatum animaduerterent, immolare. Deinde cepere uenti atq; fulmina, aliaq; quæ in magno cœli motu oriri solent, consenescere. Sed quum hæc in luco aguntur, Achilles literas seorsum missas sibi à Clytemnestra, cũ auri magno pondere accipit, in quibus ei filiam atque omnem domum suam commendauerat. Quas postquam perlegerat, & Vlyssis consilium patefactum est, omissis omnibus, properè ad lucum pergit Achilles, magna uoce Menelaum, & qui cum eo erant, inclamans, ab inquietudine Iphigeniæ cohiberent sese, comminatus perniciem omnibus, nisi paruissent. Mox attonitis his atq; stupefactis, ipse superuenit, reformatoq; iam die uirginem abstrahit. Interim deliberãtibus cunctis, quid'nam, & ubi esset, quod immolari iuberetur, cerua forma corporis admiranda, ante ipsam aram intrepida consistit. Eam prædictam hostiam rati, oblatamq; diuinitus, comprehendere, moxq; immolant. Quibus peractis, sedata lues, instarq; æstiui temporis cœlum reseratum est. Cæterum uirginem Achilles, atque hi qui sacrificio præfuere, clàm omnibus regi Scytharum, qui eo tempore aderant, commendauere. At ubi
B duces sedatam uim mali animaduertêre, uentorum'que status nauigandi prosperos, atque æstiuam maris faciem, omnes læti Agamemnonem adeunt. Eumq; interitu filiæ permœstum consolati, honorem regni rursum concelebrant. Quæ res pergrata atque accepta per exercitum fuit. Eum quippe optimum consultorem suum, quem non secus quàm parentem miles omnis percolebat. Sed Agamemnon siue eorum quę præcesserant satis prudẽs, siue humanarum rerum necessitatem animo reputans, ob id aduersus infortunia firmissimus, dissimulato quod ei acciderat, honorem suscipit, atque eo die duces omnes in conuiuium ad se deducit. Dein haud multis pòst diebus, exercitus ordinatus per duces, quum opportunum iam tempus nauigandi ingrueret, ascendit naues repletas multis preciosissimis rebus, quæ ab incolis regionis eius offerebantur. Cæterum frumenta, uinum, aliaq; sibi necessaria, Anius & eius filiæ præbuere, quæ Cenotropæ & diuinæ religionis antistites memorabantur. Hoc modo ex Aulide nauigatum est.

DICTYS CRETENSIS
DE BELLO TROIANO
Liber II.

POSTQVAM ad Mysiorum regionem uniuersas classes uenti appulere, properè omnes signo dato, naues littori admouerunt. Dein egredi cupientibus, à custodibus loci eius obuiam itum est. Eos namque Telephus, qui tum Mysiæ impera-

imperator erat, quo omnis regio ab incursione maritimorum hostium defensaretur, littori præfecerat. Igitur ubi descendere prohibentur, neq; prius permittitur terram attingere quàm regi qui'nam essent, nunciaretur, nostri primò quæ dicebantur negligere, & singuli nauibus egredi. Dein postquam à custodibus nihil remittebatur, & summa ui resisti ac prohiberi ceptum est, duces omnes manu iniuriam uindicandam rati, arreptis armis euolant nauibus. Incensiq; ira custodes cædere, neque uersis his in fugam parcere, sed uti quisq; fugientem comprehenderat, obtruncare. Interim ad Telephum, qui primi fuga Græcos euaserant, ueniunt, irruisse multa hostium milia, eos'que cæsis custodibus littora occupasse. Multa præterea pro metu suo adijcientes, nunciant. Dein re cognita, Telephus cum his quos circum se habebat, alijs'que qui in ea festinatione in unum conduci potuere, properè græcis obuiam uenit, ac statim condensatis utrinque frontibus ui magna concurritur. Dein uti quisq; in manus uenerat, interficitur: quum interim his atque illis ex causa suorum perculsis, uehementius inuicem instaretur. Sed in ea pugna Thesandrus, quem Polinicis suprà memorauimus, congressus cũ Telepho, ictusq; ab eo cadit, multis tamen hostium antè interfectis. In quibus Telephi comitem, quem rex ob industriam uirium atq; ingenij inter duces habebat, strenuè dimicantem obtruncarat. Atq; ita paulatim elatus secundo belli euentu, & ob id maiora uiribus aggressus, interficitur. Atq; eius cruentum corpus Diomedes, quod ei iam tum à parentibus ceptum cum eo societati ius perseuerabat, humeris extulit: idq; igni crematum, quod superfuerat, more patrio sepeliuit. At ubi animaduerterat Achilles, & Aiax Telamonius, magno suorum detrimento euentum belli trahi, exercitum in duas partes dispartiunt. Ac pro tempore cohortati suos, tanquam restauratis uiribus acrius hostes incurrunt: ipsi duces principesq; certaminis, quum modò insequerentur fugientes, modò ingruentibus semet instar montis opponerent. Atq; ita omnino primi, aut inter primos bellantes, præclaram iam tum uirtutis suæ famam apud hostes atq; inter suos effecere. Interim Teutratius, ex Teutratio & Auge genitus, frater Telephi uterinus, ubi animaduertit Aiacẽ tanta aduersum suos cum gloria dimicantẽ, properè ad eum se conuertit, ibiq; pugnando ictus telo mox occubuit. Eius casu Telephus nõ mediocriter perculsus, ultionemq; fraternæ mortis expetens, infestus Aiacem inuadit. atq; fugatis quos aduersum ierat, quum obstinatè Vlyssem inter uineas, quæ loco adiunctæ erant, insequeretur, præpeditus trunco uitis ruit. Id ubi Achilles procul animaduertit, telo iaculatus femur sinistrum regi trãsfigit. At Telephus impigrè surgens, ferrumq; ex corpore trahit, & protectus concursu suorum, ab instãti periculo liberatus est. Iamq; diei plurimum processerat, quum utraq; acies intenta prælio, sine ulla requie, ac iugi certamine strenuis aduersum se ducibus fatigaretur. Namq; nostros multorum dierum nauigatiõe aliquantũ exhaustos, maximè præsentia Telephi exanimauerat. Is namq; Hercule genitus, procerus corpore, ac pollens uirib. diuinis patris uirtutib. propriam gloriã æquiparauerat. Igitur aduentãte nocte cunctis cupietibus, requies belli facta est. Ac Mysij ad domũ, nostri ad naues digrediũtur. Cæterum in ea pugna multi mortaliũ interfecti utriusq; exercitus, ac uulnerati pars maxima. Prorsus nulli, aut perpauci cladis belli expertes. Dein insecuta die, legati inuicẽ de sepeliẽdis qui in bello ceciderant, mittunt. Atq; ita inducijs interpositis collecta corpora, atq; igni cremata sepeliũt. Interim Tlepolemus, & cum fratre Antipho Phidippus, quos Thessalo genitos, nepotes Herculis suprà memorauimus, cognito Telephum in his locis imperitare, fiducia cognationis ad eum ueniunt, eiq; qui'nam essent, & quib. cum nauigassent, aperuere. Deinde multa inuicem consumpta oratione, ad postremũ nostri acrius incusare, quod tam hostiliter aduersum suos uersaretur.

A Agamemnonē nanque & Menelaum Pelopidas, non alienos generis sui, eum exercitum contraxisse. Dein quæ circa domum Menelai ab Alexandro commissa essent, raptumque Helenæ docent: atque decere eum, cùm propter consanguinitatem, tum præcipuè ob scelus uiolati communis hospitij, Græcis ultro adferre auxilium, in quorū gratiam ipsius etiam Herculis, plurima laborum monumenta, per totam Græciam existerent. Ad ea Telephus, & si dolore uulneris immodicè affictabatur, benignè tamen respondens, ipsorum potius ait culpa factum, quòd amicissimos & iūctos sibi generis affinitate, regno suo appulsos ignorauerit: præmittendos etenim fuisse, per quos cognito eorum aduentu obuiam ire gratulantem oportuerit: atque amicè hospitio receptos, donatosque muneribus, quum commodum ipsis uideretur, remittere. Cæterum militiam aduersum Priamum recusare. Astiochen enim Priami filiam sibi matrimonio iunctam, ex qua Eurypilus genitus, arctissimum affinitatis pignus intercederet. Deinde properè popularibus uti ab incepto desisterent, nunciari iubet: atque ita nostris liberam egrediendi nauibus potestatē permittit, ac pro tempore cohortari suos. Tumque Tlepolemus, & qui cum eo uenerant, Eurypilo traduntur: hique peractis quæ cupierant, ad naues pergunt, nunciantque Agamemnoni ac reliquis regibus pacem, concordiamque cum Telepho. Quæ ubi accepêre, apparatum belli læti omittunt. Dein ex consilij sententia Achilles cum Aiace ad Telephum perueniunt, eumque iactatum magnis doloribus consolati, ut uiriliter incommodum ferret, precabantur. At Telephus ubi aliquantum requies doloris intercesserat, Grecos incusare, quod ne nunciū quidem aduentus sui præmisissent. Dein percontatur quí nam, & quanti Pelopidæ in ea militia essent: doctusque multis precibus orat, ut ad se omnes ueniant. Tum nostri, facturos se quæcunque uellet polliciti, desideriū regis reliquis nunciauere. Igitur omnes Pelopidæ, præter Agamemnonem & Menelaum, in unum congregati, ad Telephum ueniunt, multumque gratulationis & lætitiæ præsentia sua regi obtulere. Ac deinde muneribus largiter donati, hospitio recipiuntur.

B Neque tamen miles reliquus qui apud naues erat, munificentiæ regis expers erat. Nanque ex numero nauium frumentum, aliaque necessaria affatim portabantur. Cæterum rex ubi Agamemnonem, fratremque eius abesse animaduertit, multis precibus Vlyssem deprecatur, uti ad eos acciendos pergeret. Hi itaque ad Telephum ueniunt, ac more regio inuicem acceptis datisque donis, Machaonem & Podalyrium Aesculapij filios uenire, ac uulneri mederi iubent: qui inspecta cura, properè apta dolori medicamina imponunt. Sed ubi tritis aliquot diebus, tempus nauigādi remorari, ac uentis aduersantibus mare in dies magis magisque sæuire occipit, Telephū adeunt, eumque de opportunitate temporis consulunt: atque ab eo docti, initio ueris ex his locis ad Troiam nauigandi tempus esse, reliqua aduersa, cunctis uolentibus Bœotiā reuertuntur. Ibique subductis nauibus, singuli in regna sua hyematum discedunt. Interim in eo ocio regi Agamemnoni cum Menelao fratre exercere discordias uacuum fuit, ob proditam Iphigeniam. Is namque autor, & ueluti causa tanti luctus eius credebatur. Per idem tempus, ubi de coniuratione uniuersæ Græciæ apud Troiam compertum est, autoribus nuncijs secutis Barbaris, qui mercandi gratia, per omnem Hellespontum commutare merces cum accolis sueti, ultro citroque uagabantur, mœtus atque mœror uniuersos inuascre, quum singuli, quibus ab initio Alexandri facinus displicuerat, malè actū aduersus Græciam, & ob id paucorum prauitate in communem perniciem præcipitatū iri testarentur. Inter quæ tam solicita, magna cura plurimi ex omni ordine lecti, ad cōtrahenda ex finitimis regionibus auxilia, ab Alexandro, alijsque pessimis consultoribus dimittuntur: eisque mandatur, uti quamprimum expedito negotio remearent, quod ea gratia maximè à Priamidis festinabatur, uti properè instructo exercitu, tempus profectionis antecaperent, atque omne quod para-

batur bellum, in regiones Græciæ transportaretur. Quum hæc apud Troiam gerūtur, Diomedes incepti eorum certior factus, magna celeritate per omnem Græciam peruagatus, uniuersos duces conuenit. Eisq; consilium Troianorum aperiens, monet atq; hortatur, uti quamprimum instructi rebus bello necessarijs, ad nauigandum festinarent. Neq; multo pòst re cognita, Argos ab omnibus conuenitur. Ibi Achilles regi indignatus, quod propter filiam renueret profectionem, ab Vlysse ad gratiam reductus est. Is nanq; diu mœsto ac luctu obsito Agamemnoni insinuans, quæ circa filiam eius euenissent, animum atq; ornatum magis reformauit. Igitur cunctis præsentibus, quanquam à nullo officia militiæ negligebantur, præcipuè tamen Aiax Telamonius, & Achilles cum Diomede curam maximam, studiumq; importandi belli susceperant. Hisq; placet, uti præter contractam classem, naues quibus loca hostilia incursarent, præparētur. Ita diebus paucis, quinquaginta nauium classem instructam omni genere compingunt. Cæterum ab incepto militiæ eius, octauo iam anno ad hoc usq; tempus consumpto, initium noni acceperant. At ubi instructæ omnino classes, & mare nauigij patiens, neq; ulla res impedimento erat, Citas, qui fortè mercandi gratia eò appulerant, conductos mercede, duces protectionis eius delegêre. Per idem tempus Telephus dolore uulneris eius, quod in prælio aduersum Græcos acceperat, diu afflictatus, quum nullo remedio mederi posset, ad postremum Apollinis oraculo monitus, uti Achillem atq; Aesculapij filios adhiberet, properè Argos nauigat. Deinde cunctis ducibus causam aduentus eius admirantibus, oraculum refert: atq; ita orat, ne sibi prædictum remedium ab amicis negaretur. Quæ ubi accepere, Achilles cum Machaone & Podalyrio adhibentes curam uulneri, breui fidem oraculi firmauere. Cæterum Græci multis immolationibus deos adiutores incepto inuocantes, Aulida cum prædictis nauibus ueniunt. Atq; inde properè nauigare incipientes, dux Telephus ob acceptā gratiā factus. Ita ascensis nauibus, uentos nacti ex sentētia, paucis diebus ad Troiam peruenere. Per idem tempus Sarpedō Lycius Xanthi, & Laodamiæ filius, frequentibus nuncijs à Priamo accitus, cum magna armatorum manu aduentabat. Is ubi animaduertit procul magnam uim classium admotam littori, ratus ut negotium erat, properè suos instruit, Græcosq; egredi incipientes inuadit. Neq; multo pòst Priamidæ re cognita, arreptis armis accurrunt: quum interim Græci infestis hostibus, & omni modo instantibus, neque egredi sine pernicie, neque arma capere turbatis omnibus, & ob id cuncta impedientibus possent. Ad postremum tamen, hi quibus in ea festinatione armandi semet potestas fuit, confirmati inter se inuicem, acriter hostes incurrunt. Sed in ea pugna Protesilaus, cuius nauis prima omnium terræ admota erat, inter primos bellando, ad postremum telo Aeneæ ictus ruit. Occidêre etiam duo Priami filij, neque reliqua multitudo utraque ex parte cladis eius expers fuit. Cæterum Achilles & Aiax Telamònius, quorum uirtute Græci sustentabantur, magna gloria dimicantes, metum hostibus, et fiduciam suis effecere. Neq; amplius resisti aduersum eos poterat, quin paulatim decedentibus his quos aduersum ierant, ad postremùm cuncti fugarentur. Ita libero ab hostibus tempore, Græci subductas naues, atque in ordinem positas tutò collocant. Dein ex omnibus Achillem atque Aiacem Telamonium, quorum uirtute maximè fidebant, custodes deligunt: eisq; tutelam classium atq; exercitus per latera atque cornua distribuentes, tradunt. Igitur ordinatis dispositisq; omnibus, Telephus, cuius ductu ad Troiam nauigatum est, magna sui apud exercitum gratia domum discedit. Neque multo pòst circa Protesilai sepulturam nostris occupatis, nihilq; tali tempore hostile metuentibus, Cygnus, cuius haud procul à Troia regnum erat, cognito aduentu nostro, clàm atque ex insidijs Græcos inuadit: eosq; ancipiti malo territos, sine ullo ordine ac disciplina militari fugere coêgit. Dein

A git. Dein properè reliqui, quibus non ea humatio mandata erat, re cognita armati contrà eunt. In quibus Achilles congressus cum rege, eum'que & magnam uim hostium interfecit. Mox in fugam conuersis reliquis, nostri quoque hoc modo liberati sunt. Cæterum solicitis ducibus, & multorum clade ob crebras hostium incursiones anxijs, decernitur, uti primùm finitimas Troiæ ciuitates cum parte exercitus adeant, easque omni modo incursent. Ita omnium primam Cygni regionem inuadunt, uastantque circùm omnia. Sed ubi Metorensium ciuitatē, quæ regni caput, filiorumque Cygni altrix memorabatur, nullo resistente inuasere, atque ignem subijcere cœperunt, ciues eius multis precibus, lachrymisque orare, ut ab incœpto desisterent: per omnia humana atque diuina nixis genibus deprecantes, ne delicta pessimi ducis ciuitatem innoxiam, ac paulo pòst fidam sibi luere paterentur. Hoc modo per miserationem seruata ciuitas. Cæterum regios pueros Cobim & Corianum, eorum'que sororem Glaucen, expetentibus Græcis tradidere. Quam nostri Aiaci, ob fortia facta eius, excepta reliqua præda, habendam concedunt. Neque multo pòst Metorenses supplices, & cum pace ad Græcos perueniūt: amicitiam, & omnia quæ imperassent facturos polliciti. Quîs perfectis, Græci Cyllam aggressi expugnauere. Neque tamen Coronen quæ haud procul aberat, contingunt, in gratiam Meandrinorum, qui contermini ciuitatis eius, fideles atque amicissimi nobis ad hoc tempus permanserant. Eadem tempestate oraculum Pythij Gręcis perfertur, cōcedendum ab omnibus, uti per Palemedem Apollini Smynthio sacrificium exhiberetur. Quæ res multis grata ob industriam & amorem uiri, quem circa omnem exercitum exhibebat, nonnullis ducum dolori fuit. Cęterum immolatio centū uictimarum, sicut prædictum erat, pro cuncto exercitu exhibebatur, præeunte Chryse loci eius sacerdote. Interim re cognita Alexander congregata armatorū manu, ad prohibendum uenit. Quem quidem Aiaces duo, priusquam ad templum appropinquaret, interfectis plurimis fugauere. Sed Chryses, quem sacerdotem Smynthij Apollinis suprà diximus, utriusque exercitus offensam metuens, quisquis partium ad eum uenerant, cum his se adiūctum esse simulabat. Interim in eo sacrificio Phyloctetа, haud procul ab ara templi eius astans, morsu serpentis fortè contingitur. Dein ab omnibus qui animaduerterant, clamore sublato, Vlysses accurrens serpentem interficit. Neque multo pòst Philocteta cum paucis, uti curaretur, in Lemnum insulam mittitur. Nanque in ea sacri Vulcani antistites inhabitare ab accolis dicebantur, soliti mederi aduersum uenena huiusmodi. Per idem tempus Diomedes & Vlysses consilium de interficiendo Palamede ineunt, more ingenij humani, quod imbecillum aduersum dolores animi, & inuidiæ plenū, anteiri se à meliore haud facilè patitur. Igitur simulato quod thesaurū repertum, in puteo cum eo partiri uellēt, remotis procul omnibus, persuadēt, ut ipse potius descenderet. Eumque nihil insidiosè metuentem, adminiculo funis usum deponunt: ac properè arreptis saxis, quæ circum erant, desuper obruunt. Ita uir optimus acceptusque in exercitu, cuius neque consilium unquam, neque uirtus frustra fuerat, circumuentus à quibus minimè debuerat, indigno modo interijt. Sed fuere, qui eius consilij haud expertem Agamemnonem dicerent, ob amorem ducis in exercitum. Et quia pars maxima regi ab eo cupiens, tradendum ei imperium palàm loquebantur. Igitur à cunctis Græcis, ueluti publicum funus eius crematum igni, aureo uasculo sepultum est. Interim Achilles ministras, & ueluti officinam belli proximas Troiæ ciuitates ratus, sumptis aliquot nauibus, Lesbum aggreditur, ac sine ulla difficultate eam capit. Et Forgaritam loci eius regem, multa aduersus Græcos hostiliter molitū, interfecit. Atque inde Diomedæam filiā regis cum magna præda abducit. Dein Pyrrham & Hierapolim urbes refertas diuitijs, cunctis suorum poscentibus, ui magna aggressus, paucis diebus sine ulla difficultate excindit. Cæterum

quà pergebat, agri referti iugi pace, deprædati, omnibusq; uexati rebus: neq; quicq; quod amicum Troianis crederetur, non euersum atq; uastatũ reliquit. Quibus cognitis, finitimi populi ultro ad eum cũ pace accurrere: ac ne uastarentur agri, di midium fructuũ pacti, dant fidem pacis, atq; ab eo accipiũt. His actis, Achilles ad exercitũ regreditur, magnam uim gloriæ atq; prædæ apportans. Eodem tempore rex Scytharũ cognito aduentu nostrorũ, cum magnis donis aduentabat. Cæterum Achilles haud contentus eorũ quæ gesserat, Cylicias aggreditur: ibiq; Lyrnesum paucis diebus pugnando, cœpit. Interfecto dein Factione, qui his locis imperitabat, magnis opibus naues replet, abducens Astynomen Chrysis filiam, quæ eo tempore regi denupta erat. Properè inde Pedasum expugnare cœpit, Lelegonum urbem. Sed eorũ rex Brises ubi animaduertit in obsidendo sæuire nostros, ratus nulla ui prohiberi hostes, aut suos satis defendi posse, desperatione suffugij salutisq; attentis cæteris aduersum hostes domum regressus, laqueo interijt. Neq; multo pòst capta ciuitas, atq; interfecti multi mortales, & abducta filia regis Hippodamia. Per idem tempus Aiax Telamonius Thracum Cherronesum omni modo infestabat. Sed ubi rex eorum Polymnestor, uirtutẽ atq; gloriam uiri cognouit, diffidens rebus suis, deditionem occœpit. Tumq; Polydorus Priami filius, quem rex recens natum clàm omnibus alendum ei transmiserat, merces pacis ab eo traditur. Aurum etiam, aliaq; huiusmodi dona ad cõciliandos hostium animos, affatim præbebantur. Dein frumentum per omnem exercitum totius anni pollicitus, naues onerarias, quas ob id Aiax secum habuerat, replet: multisq; exe crationibus amicitiam Priami aduersum Græcos renuens, in pacem fidemq; receptus. His actis Aiax iter ad Phrygas conuertit: ingressusq; eorũ regionem, Teuthrantem dominum locorum solitario certamine interficit. Ac post paucos dies expugnata atq; incensa ciuitate, magnã uim prædæ abstrahit, abducens Tegmessam filiam regis. Igitur ambo duces multis uastatis atq; expugnatis regionibus, ipsi clari atq; magnifici ingenti nomine per diuersa loca, atque quasi de industria, eodem tempore ad exercitum remeauere. Deinde per præcones cõductis in unũ cunctis militibus, ducibusq;, progressi in medium, singuli laborum suorum, atq; industriæ documenta in conspectu omniũ exposuere. Quæ ubi Græci animaduertère, fauore ingenti ac laudibus eos prosecuti, mediosq; statuentes ramis oleæ coronauere. Dein consiliũ de diuidenda præda cœptum: Nestore & Idomeneo in decernendo optimis autoribus. Itaq; cunctorum sententia, ex omni præda quam Achilles asportauerat, excepta Factionis coniuge Astynome, quam Chrysis filiam suprà docuimus, ob honorem regium Agamemnoni obtulere. Ipse etiam Achilles præter Brisei filiam Hippodomiam, Diomedeam quoq; sibi retinuit, quod eiusdem ætatis atq; alimoniæ nõ sine magno dolore diuelli poterat: ob id iam antea genibus Achillis obuolutę, ne separarent magnis precibus orauerant. Cæterũ reliqua prẹda uiritim ob singulorũ merita distributa est. Dein quę Aiax asportauerat Vlysses & Diomedes rogatu eius in medios intulere. Ex quib. auri atq; argenti quantum satis uidebatur, Agamẽnoni regi datur. Ac deinde Aiaci ob egregia laborũ facinora Teuthrantis filiã Tegmessam cõcedunt. Ita diuisis in singulos quæ superfuerant, frumentũ per exercitũ dispartiunt. His actis, fidem pacti q̃d cum Polymnestore intercesserat, traditumq; Polydorum refert. Ob quę à cunctis decernitur, ut Vlysses cum Diomede profecti ad Priamum, Helenam cum abreptis reciperent, atq; Polydorũ regi traderent. Igitur his pergentibus, Menelaus, in cuius gratia id negotiũ gerebatur, legationis officium pariter cum supradictis capit. Itaq; habentes Polydorũ ad Troianos ueniunt. Sed ubi animaduertère populares electos, ac magni nominis uiros aduentasse, properè senes omnes, quorũ consilium haberi solitum erat, in unum ducũt, Priamo à filijs domi retento. Igitur reliquis præsentibus Græcorum, Menelaus

A laus uerba facit: Secundò iam se ob eandem causam uenisse, cũ multa alia aduersum se domumq; suam admissa, tum magno cum gemitu filiæ orbitatem per absentiã coniugis queri. Quæ cuncta ab amico quondam, & hospite, nõ secundum meritũ suum euenisse. Eam seniores lamentationẽ immodicã cũ lachrymis accipientes, ad omnia quæ ab eo dicebantur, tanquã iniuriæ eius patientes, annuere. Post quæ Vlysses medius astans, huiuscemodi orationem habuit. Credo ego uos Troiani principes satis compertũ habere, nihil temerè Grecos, nihil inconsultũ incipere solere: ac semper ijs iam tum à maioribus prouisum atq; elaboratum, uti facta gestaq; eorum laus potius quàm culpa sequeretur. Et ut præterita bene consulta omittam, iam hoc licet recognoscere: iniurijs contumelijsq; Alexandri paulo antè læsa Græcia, non ad uim neq; ad arma decursum est, quod iracundiæ refugium esse solet. Nam de cõsilij sententia, legati ad recipiendam Helenam, ut meministis, cũ Menelao uenimus. Quibus præter superbas uerborum minas et insidias occultas, nihil à Priamo atq; ab eius regulis remissum. Imperfecta igitur re, ut opinor, cõsequens fuit arma capere: iusq; per uim extorquere, quod amicè impetrare nequitum est. Itaq; peracto exercitu totius Græciæ, atq; tot egregijs atq; inclytis ducibus, ne sic quidem præliũ aduersum uos inire consiliũ fuit: sed imitati morem, modestiamq; solitã, iteratò uos ob eandẽ causam oratum uenimus. Cætera in manu uestra sita sunt Troiani. Neq; nos pigebit consuluisse uobis, si modò sana mens est, decretis salubrib. priora malè cõsulta corrigere. Per deos immortales reputate animis uestris, quanta clades, & ueluti contagio huiusce exẽpli orbẽ terrarum occupatura sit. Quis enim posthac, ubi uirile ingeniũ est, recordatus Alexandri facinus, non omnia suspecta & insidiosa ab amico metuere cogetur? aut quis frater fratri aditum patefaciet? Quis hospitem aut cognatũ non tanquã hostem cauebit? Deniq; si hoc, quod haud spero, probaueritis, omnia fœderis iura ac pietatis apud Barbaros Grecosq; clausa erunt. Quocirca Troiani principes, bonũ atq; utile est, Græcos receptis uniuersis quæ per uim ex-
B torta sunt, amicè, atq; uti par est domum mitti, neq; opperiri ut duo regna inter se amicissima, manus cõferant. Quæ cum considero, dolendam mehercule uicem uestram puto, qui innoxij & culpæ eius uacui, tot tantiq;, paucorũ libidine paulo pòst alieni sceleris pœnas subire cogemini. An uos soli ignoratis, ut affectæ sint amicæ atq; uicinæ uobis ciuitates, uel quæ residuis indies præparentur? Nam captum Polydorũ, atq; apud Græcos retineri, cognitum uobis est: qui, si Helena cum abreptis nunc saltẽ reuocetur, inuiolatus Priamo restitui poterit. Alioquin bellum differri nõ potest: neq; finis bellandi fiet, quin aut omnes Græciæ duces ad eruendam ciuitatem uestram, qui singuli satis idonei sunt, mortem obierint: aut quod magis spero confore, capto Ilio, crematoq; igni, posteris etiam impietatis uestræ exemplũ relinquatur. Quapropter dum adhuc res integra uobis in manibus est, etiam prouidete. Postquã finem dicendi fecit, magno silentio cunctis uti in tali negotio fieri solet, alienã sententiam expectantibus, quum se quisq; minus idoneum actorem crederet, Panthus apud eos clara uoce ait: Vlysse uerba facis, quibus præter uoluntatẽ mederi rebus potestas nulla est. Dein post eum Anthenor: Omnia quæ memorata à uobis sunt, scientes prudentesq; patiemur: neq; uoluntas bene consulendi abest, si potestas concederetur. Sed ut uidetis, summæ rei potiuntur illi, quibus cupita utilitate potiora sunt. Quæ ubi disseruit, mox per ordinem duces omnes qui ob amicitiam Priami, quiq; mercede conducti auxiliarem exercitum duxerant, introduci iubet. Quis ingressis, Vlysses secundam orationem exorsus, iniquissimos appellare uniuersos, neq; dispares Alexandri: quippe qui à bono honestoq; elapsi, autorem pessimi sceleris sequerentur. Neq; ignorare quenquam, quin si tam atrox iniuria probanda sit, fore uti malo exemplo disseminato per mortales, ipsos etiam qui haud longè abessent, similia

similia aut grauiora hisce sequerentur. Ea ut erant atrocia, cuncti taciti repu- A
tare inter se animo: atq; ita exemplum huiuscemodi abhorrentes, indignatione rerum permoueri. Dein solito more perrogatis seniorum sententijs, pari cõsensu omnium, Menelaum indignè passum iniuriam decernitur: solo omnium Antimacho in gratiam Alexandri, aduersum cunctos reclamante. Ac statim, qui de omnibus nunciatum ad Priamum mitterentur, electi duo: hicq; inter cætera quæ mandata erant, etiam de Polydoro docent. Ea ubi rex accepit, maximè consternatus filij nuncio, ante ora omnium corruit. Deinde à circumstantibus refectus paulisper, erigitur: atq; ire in cõsilium cupiens, à regulis cohibitus est. Ipsi nanq; relicto patre, conuentum irrumpunt, ad id tempus quo Antimachus multis in contumeliam Græcorum iactis probris, tum demum dimitti Menelaum aiebat, si Polydorus restitueretur. Postremò, eundẽ casum atq; exitum utriusq; custodiẽdum. Aduersum quæ cunctis silentibus, Antenor resistere, ac ne quid huiusmodi decerneretur, magna ui repugnare. Sed postquam inuicem multa consumpta oratione, certamen eorum ad manus processerat, omnes qui aderant, inquietum ac seditiosum Antimachum pronunciantes, è curia proiecere. Sed ubi Priamidæ egressi sunt, Panthus Hectorem obsecrans (nam is inter regulos cùm uirtute, tum consilio bonus credebatur) hortari, uti nunc Helena potissimũ, quum Græci supplices ob eam causam uenissent, cum amicitia redderetur. Neq; parum Alexandro ad explendum amorem, si quem circa Helenam habuerat, transactum. Quocirca uersari ante omnium oculos oportere præsentiam regum Graiorũ, eorumq; fortia facta, ac recens partam gloriã erutis amicissimis Troiæ ciuitatibus. Ob eam etiã causam Polymnestorem exemplũ admissi abhorrentem, ultro Græcis Polydorum tradidisse. Ex quo etiam uerendum, ne quid per tale commentum finitimæ regiones, perniciosa consilia aduersum Troiam molirentur. Nihil exploratum neq; fidum esse: insidiosa cuncta, atq; aduersa in obsidione fore. Quæ si omnes ita uti res est, animo reputarent, neq; ulterius differendos legatos paterentur: & Helena cum gratia remissa, maius atq; arctius amicitię B
pignus inter duo regna coalesceret. Quæ ubi accepit Hector, recordatione fraterni facinoris tristior aliquantum, suffusisq; cum mœrore lachrymis, Helenam tamen prodendam minimè rebatur: quippe supplicem domus, & ob id fide interposita tuendam. Si qua autem cum ea abrepta docerentur, restituenda cũcta. Namq; pro Helena Cassandram, uel Polyxenam, uel quæ legatis uideretur, nuptum cum præclarissimis donis Menelao tradendam. Ad ea Menelaus iracundè atrox: Egregiè hercule nobis actũ est, si quidem proprio spoliatus, cõmutare matrimoniũ arbitrio meorũ hostium cogor. Aduersum quem Aeneas: Ac ne hæ quidẽ cõcedentur, cõtradicente ac resistente me, reliquisq; qui affines amiciq; Alexãdro in rem eius cõsulimus. Sunt enim, atq; erunt semper, qui domũ regnũq; Priami tueantur: neq; amisso Polydoro, orbitas Priamũ insequet̃, tot talibusq; filijs superstitibus. An solis qui è Græcia sunt raptus huiusmodi cõceduntur? Quippe Cretę Europã à Sydone, Ganymedẽ ex hisce finib. atq; imperio rapere licuerit? Medeã ignoratis ne à Colchis in Colchorũ fines transuectã? Et ne primum illud rapiẽdi initiũ prætermittã, Io ex Sydoniorũ regione abducta, Argos meauit. Hactenus uobiscũ uerbis actũ. Ac nisi mox cũ omni classe ex hisce locis aufugeritis, iamiam Troianam uirtutem experiemini. Deorum quippe ope atq; auxilio, iuuentus perita belli abundè nobis est, atq; indies auxiliorum crescit numerus. Postquã finem loquẽdi fecit, Vlysses placida oratione: Iam hercule ulterius, ait, differre inimicitias haud integrum uobis est. Date igitur belli signum, atque ut in inferendis iniurijs, ita in inchoando prælio site autores: nos sequemur lacessiti.

Talibus inuicem consumptis uerbis, legati consilio abeunt. Ac mox per populũ disseminatis, quæ aduersus legatos Aeneas dixerat, tumultus oritur, scilicet

A scilicet per eum uniuersam Priami domum odio regni eius, et pessimo intercedendi exemplo euersum iri. Igitur ubi legati ad exercitum reuenere, cũctis ducibus dicta gestaq; Troianorum aduersum se exponunt. Itaq; decernitur, uti Polydorum in conspectu omnium, atq; ante ipsos muros necarent. Neq; ulterius dilatum facinus: quippe productus in medium, uisentibus ex muris plerisq; hostium lapidibus ictus, fraternæ impietatis pœnas luit. Ac mox unus ex preconibus nunciatum Iliensibus mittitur, uti Polydorum sepeliendũ peterent. Missusq; ad eam rem Idæus, cum seruis regis, fœdatum ac dilaniatum lapidibus Polydorum matri eius Hecubæ refert. Interim Aiax Telamonius, ne quid quietum finitimis Troiæ regionibus, atq; amicis relinqueretur, hostiliter eas aggressus, Botyram, Cyllamq; ciuitates diuitijs nobiles, capit. Neq; contentus his, Gargarũ, Marisbam, Geniten, Scepsim, Larissam, miranda celeritate depopulatur. Dein doctus ab incolis, multa huiuscemodi pecora in Idęo monte stabulari, exposcentibus qui cum eo erant cunctis, cito agmine montem ingressus, interfectis gregum custodibus, magnam uim pecorum abducit. Deinde nullo omnium aduersante, cunctis quà pergebat in fugam uersis, ubi tempus uisum est, cum magna præda ad suos conuertit. Per idem tempus Chryses, quem sacerdotem Smynthij Apollinis suprà docuimus, cognito filiam suam Astynomen cum Agamemnone degere, fretus religione tanti numinis, ad naues uenit, præferens Dei uultus, & quædam ornamentorum templi eius, quo facilius recordatione præsentis numinis ueneratio sui regibus incuteretur. Dein oblatis auri atq; argenti donis plurimis, redemptionem filiæ deprecatur: deprecans uti magnificarent præsentiam Dei, qui secum oratum eos ob sacerdotem proprium uenisset. Præterea commemorat, quæ indies aduersum se ab Alexandro, eiusq; consanguineis, ob exhibitã à se paulo antè immolationem, inimica hostiliaq; pararentur. Quæ ubi accepere, reddendam filiam sacerdoti, neq; ob id accipiendum præmium, uniuersis placet. Quippe cum per se amicus, fidelisq; nobis, tum præcipuè ob religi-
B onem Apollinis nihil non meriti, credebatur. Namq; iam multis documentis ac fama incolarum, obsequi numini eius per omnia destinauerant. Quę postquam Agamemnon accepit, obuiam cunctorum sententijs ire pergit. Itaque atroci uultu exitum sacerdoti comminatur, ni recederet: perditũ senem atq; extrema metuentẽ, imperfecto negotio ab exercitu dimittit. Tali modo conuentu dissoluto, singuli reges Agamemnonem adeunt, eumq; multis probris insectantur: quippe quod ob amorem captiuæ mulieris, seq;, &, quod indignissimum uideretur, tanti numinis deum contemptui habuisset, ac mox uniuersi execrati deseruere. Ob idq; & memores Palamedis, quem gratum acceptumq; in exercitu haud sine consilio eius, Diomedes atq; Vlysses dolo circũuentum, necauissent. Cæterum Achilles in ore omnium, ipsumq; & Menelaum contumelijs lacerabat. Igitur Chryses ubi iniuriam perpessus ab Agamemnone, discessit: neq; multi fluxere dies, incertum alio'ne casu, an uti omnib. uidebatur, ira Apollinis, morbus grauissimus exercitum inuasit. Principio grassandi facto à pecoribus: deinde malo paulatim magis magisq; ingrauescente, per homines dispergitur. Tum uerò uis magna mortaliũ corporib. fatigatis pestifera ægritudine, infando ad postremum exitio interibant. Sed regũ omnino nullus, neque mortuus hoc morbo, neq; tentatus est. Cæterum postquam nullus morbi modus, & indies plures intereunt, cuncti duces conuerso iam in se quisq; timore, in unũ coeunt. Ac dein flagitare Calchanta, quem futurorum pręscium memorauimus, uti causam tanti mali edisseret. Ille enim perspicere se originem huiusce morbi, sed haud liberum esse quicquam eloqui: ex quo accideret, ut potentissimi regis contraheret offensam. Post quæ Achilles reges singulos adijt, uti interposita iurisiurandi religione confirmarent, nequaquam se ob eam causam offendi. Hoc modo Calchas, ubi

cunctorum animos in se conciliauit, Apollinis iram pronūciat. Eum namq; ob iniuriam sacerdotis infestum Græcis, pœnas ab exercitu expetere. Dein perquirente Achille mali remedium, restitutionem uirginis pronunciat. A
Tum Agamemnon contestans, quod mox accidit, concilio tacitus egressus, cūctos quos secum habuit in armis esse iubet. Id ubi Achilles animaduertit, cōmotus rei indignatione, simul pernicie defessi exercitus anxius, defunctorum corpora miserandum in modum confecta, undiq; in conuentu ante ora omnium proijci fecit. Quo spectaculo adeò commoti reges gentesq; omnes, uti aduersus Agamemnonem à cunctis pergeretur, duce atq; autore Achille: & si perstaret suadere, exitio uindicandum. Quę ubi regi nunciata sunt, pertinaci animo ab amore captiuæ nullo modo seiungi, apparatus experiri, nihil de sententia remittendum destinauerat. At postquā Troiani cognouere conflagrationē corporum assiduam, crebrasq; sepulturas animaduertentes: doctiq;, etiam reliquos incommodo cladis eius debiles agere, conhortati inter se arma capiūt, ac properè cum manu auxiliari effusi portis, pergunt aduersum. Ac dein per campos exercitu bipartito, Troianis Hector, Sarpedon auxiliaribus duces facti. Tum nostri, uisis contrà hostibus, armati atq; instructi pro negocio simplicis formæ aciem composuere, circa cornua diuisis ducibus. Dextrum Achilles cum Antilocho, alterum Aiax Telamonius cum Diomede curabant: Medios accepere Aiax Oileus, & Idomeneus dux noster. Hoc modo exercitu utrinq; cōposito, pergunt obuiā. At ubi in manus uentū est, cohortati suos quisq;, acie conflixere. Tum uerò aliquantulū tracto certamine, plurimi utriusq; partis cadunt, præcellentibus in ea pugna Barbarorū Hectore & Sarpedone, Gręcorum Diomede cum Menelao. Dein nox communis amborum requies, diremit pręlium. Igitur reducto exercitu, corpora suorum cremata igni, sepeliunt. Quis perfectis, Gręci statuunt inter se, Achillem, cuius in aduersis Græcorum casibus solicitudo præcipua uidebatur, regem omnium confirmare. Sed Agamemnon anxius ne decus regium amitteret, in concilio uerba facit: Sibi maximè cordi esse exercitus incolumitatem: neq; ulterius differre, quin Astynome parenti remitteretur, maximè si restitutione eius instantem perniciem subterfugerent. Nec quicquam deprecari amplius, modo in locū eius Hippodamiam, quæ cum Achille degeret, uicariū munus amissi honoris acciperet. Quę res, quanquam atrox omnibus & indigna uideretur, tamen cōnuente Achille, cui id pręmium pro multis atq; egregijs facinoribus fuerat, effectum habuit. Tantus amor erga exercitum, curaq;, animo egregij adolescentis incesserat. Igitur aduersa cunctorum uoluntate, neq; tamen quoquam palàm recusante, Agamemnon tanquā ab omnibus concessa res uideretur, lictorib. uti Hippodamia ab Achille abstraheretur imperat: hiq; breui iussa efficiunt. Interim Astynomen Græci per Diomedē atque Vlyssem cum magna copia uictimarum, ad phanum Apollinis transmisere. Dein perfecto sacrificio, uis mali leniri paulatim uisa, neq; amplius attentari corpora: & eorum qui antè fatigabantur, tanquā sperato diuinitus leuamine, relaxari. Ita breui per uniuersum exercitum salubritas uigorq; solitus renouatus est. Mittitur etiam Philoctetæ Lemnon, portio eius prædę, quam Græci per Aiacem, atque Achillem aduectam, inter se uiritim distribuerant. B

Cæterum Achilles memor iniuriæ supradictæ, abstinendum publico concilio decreuerat, odio maximè Agamemnonis. Abolitóque amore quem circa Græcos habuerat, scilicet quod eorum patientia post tot bellorum uictorias, ac facta fortia, Hippodamia, concessum pro laboribus præmium, per iniuriam abducta esset. Dein uenientes ad se duces, aditu prohibere: neque cuiquam eorum ignoscere, qui se aduersus Agamemnonis contumelias, quum defendere liceret, deseruissent. Intus igitur manens, Patroclum & Phœnicem, hunc morum magistrum, alterum obsequijs amicitię charum,

& au-

A & aurigam Autumedontem secum retinebat. Per idem tempus apud Troiam exercitus sociorũ, quiq; mercede conducti auxiliares copias adduxerant, tempore frustrato, seditione, odio, an recordatione suorũ, bellum nõ occipiebant. Quod ubi animaduerterit Hector, coactus necessitate, militibus apud arma esse iubet, ac mox ubi signum daretur, sequerentur sese. Igitur postquam tempus uisum est, & omnes in armis nunciabantur, iubet egredi ipse dux atque imperator militiæ. Res postulare uidetur, eorũ reges qui socij atq; amici Troiæ, quiq; ob mercedem auxiliares diuersis ex regionibus contracti Priamidarum imperium sequebantur, edicere. Primus igitur portis erumpit Pandarus Lycaone genitus, ex Lycia: Dein Ippothus Pylei ex Larissa Pelasgidarum, Agamas ex Tracia. Post quos Euphemus Træzenius Ciconis imperitans, Philemenes Paphlagonius patre Melio gloriosus. Dius & Epistropus filij Numaganorum regis. Sarpedon Antho genitus, rector Lyciorum. Ex Iole Monathes, & Anphimachus, Nomionis Decalanti filius. Menethles genitore Telameneo. Meoneantus Hispoliti Lycius, quem sibi Sarpedon, quòd præter cæteros regionis eius consilio atq; armis pollebat, participem bellicarum rerũ asciuerat. Phorcis & Ascanius Phryges. Fronius Midionis ex Mysia. Pyregamus Pæonis. Ampius & Adrastus Meropo geniti, ex Agrestina. Asirus Hirtacus. Dein alter Asirus Dimãtho genitus, Hecubæ frater ex Phrygia. Hos omnes quos memorauimus, secuti multi mortales inconditis moribus, ac dispari uocis sono, sine ullo ordine aut modo, prælia inire soliti. Quod ubi nostri animaduertêre, in campum progressi, more militiæ aciem ordinant, magistro ac præceptore componendi Mnestheo Atheniensi: ordinante autem eo gentes atq; regiones singulas, seorsum manente Achille cum Mirmidonum exercitu. Is nanque ob illatam ab Agamemnone iniuriam, & abductam Hippodamiam, nihil animi remiserat: tamen maximè indignatus Achilles quod reliquis ducibus ad cœnam deductis, solus contemptui habitus intermitteretur. Cæterum ordinato exercitu, ac tum primùm omnibus co-
B pijs aduersum se instructis hostibus, ubi neutra pars committere audet, paulisper in loco retẽtis militibus, tanq; de industria utrinq; receptui canitur. Iamq; Græci regressi ad naues, arma deponere, ac singuli per loca solita corpus cibò curare occœperant: quũ Achilles ultum ire cupiens iniurias, ignaros consilij sui nostros, & ob id ociosè agentes, clàm inuadere tẽtat. At ubi Vlysses à custodibus, qui eruptionẽ eius præsenserant, rem cõperit, properè duces circũcursans cum magna uoce monet, atq; hortatr̃ uti armis arreptis tuerentr̃ sese. Dein consiliũ, inceptumq; Achillis, singulis aperit. Quo cognito, clamor ingens oritur, festinantibus ad arma cunctis, ac seorsum singulis sibi cõsulentibus. Ita Achilles præuerso de se nuncio, ubi in armis oẽs sunt, neq; conata procedere queũt, intentato negotio ad tentoria regreditur. Ac mox duces nostri rati repentino suorum clamore moueri Ilienses, & ob id noui quid negotij incepturos, augendæ custodiæ causa, mittunt duos Aiaces, Diomedem atq; Vlyssem. Hiq; inter se regionẽ, qua hostibus aditus erat, dispartiunt. Quæ res nõ frustra eos habuit. Namq; apud Troiam Hector causam tumultus eorũ cupidus perscíscere, filium Eumedis Dolonẽ multis præmijs promissisq; illectũ, uti ad postremũ exploratũ res Græcorũ egrederetur, emittit. Isq; non longè à nauibus auidus ignota cognoscendi, dum cupit suscepti negotij fidem cõplere, in manus Diomedis qui eum locũ cum Vlysse custodiebat, deuenit. Ac mox ab his cõprehensus refert cũcta, atq; occiditur. Dein diebus aliquo in ocio tritis, productio utriusq; exercitus præparatur. Diuisoq; campo inter se, qui medius inter Troiam & naues interiacet, ubi tempus bellandi uidebatur, magna cura uniuersus miles instructus armis, utrinq; procedere. Deinde signo dato, densatis frontibus, conflixere acies compositæ, Græcis ac singulis per distributionem imperia ducum exequentibus: contrà, sine modo atq; ordine Barbaris

ruenti-

ruentibus. Cęterum in ea pugna interficiuntur multi mortales utriusq; partis, A
quum neq; instātibus cederetur: & exemplo strenuissimi cuiusq; qui iuxtà steterat, æquiparare gloriam festinarent. Interim uulnerati grauiter ex ducibus, bello decedere coacti sunt: Barbarorum, Aeneas, Sarpedon, Glaucus, Helenus, Euphorbius, Polydamus: nostrorū, Vlysses, Meriones, Eumulus. Cæterum Menelaus fortè conspicatus Alexandrum, magno impetu irruit: quē euitans, nec diutius sustinere ausus Alexander, fugā capit. At ubi procul animaduertit Hector, concurrens cum Deiphobo, comprehendêre fratrē, eumq; uerbis maledictisq; acrioribus insecuti, ad postremū cogūt, uti progressus in medias acies, eundem Menelaum conquiescentibus cæteris, solitario certamine lacesseret. Igitur producto ad bellandum Alexandro, progressoq; ante aciem, quod signum lacessentis uidebatur, postquam procul animaduertit hūc Menelaus, demum occasionē inuadendi inimicissimi sibi maximè oblatam, etiam ratus, iamq; confidens omnium iniuriarum pœnas lui sanguine eius, omnib. animis aduersum pergit. Sed ubi eos contrà tendere paratos armis atque animis uterq; exercitus animaduertit, cuncti signo dato, recedunt. Iamq; uterq; pleno gradu aduersum incedens, intra iactum teli peruenerant: quū Alexander præuenire cupiens, simulq; ratus primo iaculi euentu locū uulneri inuenturū, præmittit hastam, eaq; illisa clypeo facilè incussa est. Dein Menelaus magno impetu iaculatur, haud sanè casu dissimili. Nanq; parato iam ad cauendū, ictumq; declinante hoste, telum humi figitur. At ubi nouis iaculis manus utriusq; redarmatæ sunt, pergunt contrà. Tum demū Alexander ictus fœmur, cadit. Ac ne mox hosti ultionē cum summa gloriâ cōcederet, pessimo exemplo intercessum est. Nam quum ad interficiendū eum educto gladio irrueret Menelaus, ex occulto sagitta Pandari uulneratus, in ipso impetu repressus est. Igitur à nostris clamore orto, simulq; cum ira indignātibus, quod duobus aduersum se seorsum, quorum maximè gratia conflatū esset bellum, decernentibus, repentè à Troianis pessimo more intercederetur. Rursus globus Barbarorū ingruens, Alexandrum è medio rapit. Interim in ea permixtione animorum, B
dum nostri hæsitant, Pandarus procul astans, multos Græcorum sagittis configit. Neq; prius finis factus, q̄ Diomedes atrocitate rei motus, progressusq; cominus telo hostem prosterneret. Hoc modo Pandarus certaminis fœdere uiolato, atq; interemptis multis, ad postremum pœnas sceleratissimæ militiæ luit. Cæterū corpus eius liberatum ex acie, Priamidæ igni cremāt, reliquiasq; socij sibi traditas Lycij in solū patriū pertulere. Interim uterq; exercitus signo dato manus conferunt: pugnantesq; ui summa atq; ancipiti fortuna, bellum ad occasum solis producunt. Sed ubi nox aduentabat, utrinq; reges subducta haud longè acie, custodibus idoneis exercitus communiere. Ita per aliquot dies tempus bellandi opperientes, militem frequentem apud arma frustra habuere. Namq; ubi hyems aduentare, & imbribus crebris compleri cœpere campi, Barbari intra muros abeunt. At nostri nullo palàm hoste ad naues digressi, munia hyemis disponunt: mox bipartito campo qui reliquus non pugnę opportunus erat, utraq; pars aratui insistere. Dein serere frumenta, aliaq; quæ tempus anni patiebatur. Interim Aiax Telamonius instructo milite quem secum adduxerat, habens etiam nonnullos de exercitu Achillis, ingressus Phrygiæ regionem, multas hostiliter uastat & capit ciuitates: ac post paucos dies præda auctus, ad exercitum uictor redijt. Iisdem ferè diebus Barbari nostris per conditionem hyemis quietis, ac nihil hostile suspicantibus, parauere eruptionem. Quîs Hector dux atque audendi autor factus. Is nanque omnes copias instructas armis cum luce simul porta educit, ac protinus cursu pleno ad naues tendere omnes atque inuadere hostes iubet. At Graij infrequentes, tum incuriosi ab armis turbati, simul & à fugientibus, quos primùm hostis incesserat, quo minus arma caperent impediti, tum cæsi multi mortales,
iamq;

A iamq́ fusis qui in medio fuerant, Hector ad naues progressus, ignem in proras iacere, ac sæuire incendijs cœperat, nullo nostrorum auso resistere. Qui territi atque improuisi tumultu exangues, genibus Achillis prouoluti, auxilium renuentis, tamen obuoluebantur. Ita repentè mutatio animorum nostros atque hostes incesserat. Interea Aiax Telamonius aduenièns, cognito apud naues Hectore, magna armorum specie ibidem apparuit. Deinde molestia urgens hostem, multo sudore ad postremum à nauibus extra uallum detrudit. Tum iam cedentibus acrior insistens, Hectorem qui aduersum eum promptius steterat, ictum immani saxo, ac mox consternatum eijcit. Sed eum concurrentes undique plurimi multitudine sua tectum, bello atque Aiacis manibus eripiunt, semineceḿq; intra muros ferunt, malè prospera eruptione aduersus hostes usum. Ceterum Aiax sæuior ob ereptam è manibus gloriam, sumptis iam Diomede, & cum Idomeneo, Aiace altero, territos dispersosq́; hostes sequi: ac fugientes nunc telo eminus prosternere, modò apprehensos obterere armis, prorsus nullo qui in ea parte fuerat, intacto. Inter quæ tam trepida Glaucus, Hoppolomus, Sarpedon atque Steropus, ad morandum hostem paulisper ausi resistere, mox uulneribus grauati, locũ amisere. Queis uersis in fugam, Barbari nullam spem reliquam, salutis rati sine rectoribus, nec usquam certò ordine palantes, effusiq́; ruere ad portas. Eoq́; arcto ac properantium multitudine impedito ingressu, quum super alium alius ruinæ modo præcipitarentur, superuenit cum supradictis ducibus Aiax. Tum magna uis Barbarorum trepida impeditaq́; inter se, cæsa extinctaq́;. In quibus filiorum Priami Antiphus & Polites. Ac modò Nestor, atque Euphemus, Troemus dux egregius Ciconum. Ita Troiani paulo antè uictores, ubi aduentu Aiacis fortuna belli mutata est, uersis ducibus pœnas luère militiæ inconsultæ. At postquam aduentante uespera, signum nostris receptui datum est, uictores, lætiq́; ad naues regressi sunt. Mox ad Agamemnonem cœnatum deducuntur. Ibi Aiax collaudatus à rege, donis egregijs honoratur. Neque reliqui duces fa-
B cta gestaq́; uiri silentio remittunt. Quippe singuli extollentes uirtutem, memorant fortia facta, euersas ab eo tot Phrygiæ ciuitates, abductasq́; prædas. Et ad postremum, in ipsis nauibus aduersum Hectorem egregiam pugnam, liberatasq́; igni classes. Neque cuiquam dubium, quin ea tempestate, tot egregijs ac pulcherrimis eius facinoribus spes omnes, atque opes militiæ in tali uiro sisterentur. Cæterum proras nauium duarum, quibus illatus ignis eam partem tantummodo consumpserat, Epeus breui restituit. Tumq́; Græci rati post malam pugnam Troianos ulterius nihil hostile ausuros, quieti ac sine terrore degere. Per idem tempus Rhœsus de Eroneo genitus, haud alienus à Priami amicitia, pacta mercede cum magnis Thracum copijs aduentabat. Is incidente iam uespere paulisper moratus apud Oen insulam, quæ ante positam ciuitatem continenti eius adiungitur: secundam circiter uigiliam ingressus Troianos campos, explicitisq́; tentorijs ibidem opperiebatur. Quod ubi Diomedes, atque Vlysses, uigilias in ea parte curantes, procul animaduertêre, rati Troianos à Priamo exploratum missos, arreptis armis, mox presso gradu circumspicientes omnia, pergunt ad eum locum. Tum fatigatis ex itinere custodibus, & ob id somno pressis, ijq́; & interius progressi, in ipsis tentorijs regem interficiunt. Dein nihil ultra audendum rati, currum eius, & cum egregijs insignibus equos ad naues ducunt. Ita reliquum noctis in suis quisque tabernaculis requiescentes transigunt. At lucis principio reliquos duces conueniunt, eos facinus ausum expletum'que docent. Ac mox rati Barbaros incensos cæde regis affore, iubent omnes frequentes apud arma agere, oppeririq́; hostem. Neque multo pòst Thraces uiri expergefacti è somno, ubi regem interemptum fœda ac miseranda facie intra tentoria animaduertêre, & uestigia abducti currus manifesta sunt: raptim ac sine

sine ullis ordinibus, ut quemq; sors cõglobauerat, ad naues euolant. Quibus A
procul uisis, nostri cõferunt inter se, atq; imperia seruantes eunt obuiam. Sed Aiaces duo aliquantum in aciem progressi, primos Thracum inuadunt atq; opprimunt. Dein reliqui duces ut quisque locum ceperat, cedere singulos: & ubi conferti steterant, bini aut amplius congregati, impetu suo dissoluere. Ac mox dispersos palantesq; interficere, prorsus uti nullus reliquus cædis fieret. Ac statim Graij extinctis qui aduersum ierant, signo dato ad tentoria eorum pergunt. Ac illi qui custodes castris relicti soli superfuerant, uisis contrà hostibus, terrore ipso miserãdum in modum effœminati, omnibus omissis ad mœnia confugiunt. Tum undiq; uersus nostri ingruentes, arma, equos, regias opes, & ad postremum uti quidq; sors dederat, prærípiunt. Hoc modo uictores Graij deletis cum Imperatore Thracibus, onusti præda ac uictoria, ad naues digrediuntur. Quum interim Troiani ex muris respectantes, neq; quicquam pro socijs ausi, intra mœnia tamen trepidabant. Igitur Barbari tot iam aduersis rebus fracti, legatos inducias postulantes, ad Græcos mittũt. Ac mox nostris conditionem approbantibus, interposito sacrificio fidem pacti firmauere. Eodem ferè tempore Chryses, quem sacerdotem Smynthij Apollinis suprà memorauimus, ad exercitum uenit, actum gratias super his quæ in se, recepta filia à nostris, benignè gesta erãt. Ob hæcq; tam magnifica, simul & quod Astynomen honorificè habitam cognouerat, reductam secũ Agamemnoni tradit. Neque multo pòst, Phyloctèta cum his qui partem prędæ ad eum portauerant, Lemnum regreditur inualidus, etiam tum neq; satis firmo gressu. Interea concilium Græcis agentibus, Aiax Telamonius in mediũ progressus, docet oportere mitti ad Achillem precatores, qui eum imperatorum uerbis atq; exercitus peterent, ut remitteret iras, ac repeteret solitam cum suis gratiam. Minimè quippe aspernandum talem uirum: nunc uel maximè, quũ secundis rebus Græci, uel paulo antè uictores, non ob utilitatem, sed honoris merito, gratiam eius peterent. Inter quæ deprecari etiam Agamemnonem da re operam, simulq; uoluntatem agendo negotio adhiberet. Namq; tali tem- B
pore in commune ab omnibus consulendum, præsertim procul à domo, locis alienis atq; hostilibus. Neq; enim tam inter grauia bella undiq; uersus inimicis regionibus, quàm concordia tutos fore. At ubi finem loquendi fecit, cuncti duces collaudauere consilium uiri, simulq; prædicantes ad cœlum tollere, scilicet quod cùm uirtute corporis, tum ingenio uniuersos anteiret. Post quæ Agamemnon docere, se & antè ad reconciliandum Achillem multos misisse, & nunc nihil aliud cordi esse. Ac mox ipsum Vlyssem atq; Aiacem orare, susciperent negotium, atq; ad eum nomine omnium irent: maximè quod Aiax cognatione fretus, impetraturus ueniam facilius credebatur. Igitur his operã suam pollicentibus, iturum se unà Diomedes sponte ait. His actis, Agamemnon afferre hostiam lictores iubet. Ac mox sublatam super terram, quum eam duo quibus imperatum erat, suspensam tenerẽt, gladium uagina educit, eoq; bifariam excisam hostiam in conspectu uti diuiserat, collocare. Dein ferrum sanguine oblitum manu retinẽs, inter utranq; sacri partem medius uadit. Interim Patroclus cognito quod parabatur, in concilium superuenit. At rex, sicut suprà diximus, transgressus, ad postremum iurat, inuiolatam à se in eum diem mansisse Hippodamiam. Neq; cupiditate ulla, aut desiderio læsum, sed ira, qua plurima mala conficiuntur, eousq; processisse. His addit, cupere se pręterea, si etiam ipsi uideretur, filiarum quæ cordi ei esset, in matrimonium dare: decimamq; regni omnis partẽ, ac talẽta quinquaginta doti adiungit. Quæ ubi accepere, qui in concilio erant, admirari magnificentiã regis, maximeq; Patroclus. Qui cùm oblatione tantarum opum tum præcipuè lætus, quod intacta Hippodomia affirmaret, ad Achillem uenit, eiq; uniuersa gesta actaq; refert. Dein ubi rex ea quæ audierat, uolutare animo ac deliberare secum ipse occœpit,

A pit, superuenit cũ supradictis Aiax. Tum ingressos eos, ac benignè salutatos, sedere hortať, iuxtaꝗ; se Aiacē. Qui tēpus loquēdi nactus familiariter, et ob id liberius incusare atq; increpare, quod in magnis discriminibus suorum nihil iracundiæ remiserit, potueritq; cladem exercitus perpeti, quum multi eum amici, plurimi etiam affiniũ obuoluti genibus precarentur. Post quem Vlysses, illa quidem deorum esse ait. Eorũ autem, quæ in cōcilio acta essent, ordine exposito: quæ etiam Agamemnon pollicitus, quæq; iurasset. ad postremum orat, ne preces omniũ, ne'ue oblatas nuptias aspernaretur. Moxq; eorum omniũ, quę unà offerebantur, enumerationē facit. Tum Achilles longam orationem exorsus, primùm omniũ acta gestaq; sua exponere. Ac dein admonere, quãtas erumnas pro utilitate pertulerit, quas ciuitates aggressus ceperit. Cunctis interim requiescentibus, ipse anxius, ac dies noctesq; bello intentus: & quum nec militibus suis, neq; sibi ipse parceret, apportatas nihilominus prædas in commune solitum redigere. Pro queis solum omnium electũ, qui tam insigni iniuria dehonestaretur: solum ita contemptũ, à quo Hippodamia tot laborum precium per dedecus abstraheretur. Neq; in ea culpa solum esse Agamemnonem, sed maximè cæteros Græcos, qui immemores beneficiorum, contumeliam suam silentio prætererint. Postquam finem loquēdi fecit, Diomedes ait: Prȩterita omittenda sunt, neq; oportet prudentem meminisse transactorum, quando ea etsi maximè cupias, nequeas reuocare. Interea Phœnix, & cum eo Patroclus, circumstãtes, genas atq; omnem uultum iuuenis, manusq; adosculari, contingere genua: rediret in gratiam, atq; animos remitteret: cùm propter præsentes qui eum oratum uenissent, tum præcipuè ob benemeritum de se exercitum reliquum. Igitur Achilles præsentia talium uirorum, precibus etiam familiarium, ac recordatione innoxij exercitus tandem flexus, ad postremùm facturum se quæ uellent respondit. Et hortatu Aiacis tum primùm post malam iracundiam Græcis mixtus, consilium ingreditur, atq; ab Agamemnone regio more salutatur. In-

B terea reliquis ducibus fauorem attollentibus, gaudio lætitiaq; completa cuncta sunt. Igitur Agamemnon manum Achillis retentans, cum eo & reliquos duces cœnatum deducit. Ac paulo pòst quum læti inter se inuitarent, rex Patroclum quæsiuit ut Hippodamiam cum ornamentis quæ dederat, ad tentoria Achillis deduceret: isq; libens mandata efficit. Cæterum per id tempus hyemis sæpe Græci atq; Troiani singuli, plures'ue, ut sors euenerat, inter se sine ullo metu in luco Thymbræi Apollinis miscebantur.

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROIANO LIBER IIII.

Nterim per totam hyemem dilato conditionibus in tempus bello, Græci cuncta quæ in tali ocio militia poscebat, intenti animo summis studijs festinabant. Namq; pro uallo multitudo uniuersa uarijs bellandi generibus per duces populosq; instructa, & ob id more optimo diuisis ad officia sua quibusq;, hinc iaculis hastarum instar fabricatis, neq; pondere aut mensura inferioribus, & quibus ea non erant præustis sudibus: illinc alij sagittis certantes inter se inuicem, ad multum diem exercere. Alij saxis utebantur. Sed inter sagittarios maximè anteibant, Vlysses, Teucer, Meriones, & Menelaus. Neq; dubium, quin inter hos iam præcelleret Philoctetes: quippe Herculis sagittarum dominus, & destinata feriendi arte mirabilis. At Troiani cum auxiliaribus lassiores militia, neq; circa exercitum soliciti, secordius agitare. Ac sæpe sine ullo insidiarum metu, hi aut illi multis immolationibus Tymbræo Apollini

supplicabant. Hisdem ferè diebus nuncius apportatur, uniuersas propè Asię ciuitates desciuisse à Priamo, atque eius amicitiam execrari. Namque facinoris exemplo suspectis iam per uniuersos populos, gentesque circa hospitium, omnibus rebus, simulque omnibus prælijs Gręcos uictores cognitum, & euersio multarum in ea regione ciuitatum in animis hæserat. Ad postremum, graue odium filiorum, regnique eius incesserat. At apud Troiam fortè quadam die Hecuba supplicante Apollini, Achilles uolens uisere cerimoniarũ morem, cũ paucis comitibus superuenit. Erant præterea cum Hecuba matronæ plurimæ, coniuges principalium filiorum eius, partim honorem atque obsequiũ reginæ tribuẽtes: reliquę tali obtentu pro se quęque rogaturę, supplicaturęque. etiam Hecubæ filiæ innuptæ, Polyxena, & Cassandra, Mineruæ atque Apollinis antistes, nouo ac barbaro redimita ornatu, effusis hinc atque inde crinibus precabatur, suggerente ei Polyxena apparatum sacri eius. At tum fortè Achilles uersis in Polyxenam oculis, pulchritudine uirginis capitur. Auctoque in horas desiderio, ubi animus non lenitur, ad naues discedit. Sed ubi dies pauci fluxerunt, & amor magis ingrauescit, accito Autumedonte, aperit ardorem animi. ad postremum petit, uti ad Hectorem uirginis causa iret. Hector uerò daturum se in matrimonium mandat, si sibi uniuersum exercitum proderet. Dein Achilles, soluturum se omne bellum Polyxena tradita, pollicetur. Tum Hector, aut proditionem ab eo confirmandam, aut filios Plisthenis atque Aiaces interficiendos, alioquin nihil de tali negocio se ausurum. Ea ubi Achilles accepit, ira cõcitus exclamat, se eum quũ primum tẽpus bellandi foret, primo prælio interempturũ. Dein animi iactatione saucius, huc atque illuc oberrans, interdũ tamẽ quatenus pręsenti negocio utendũ esset, cõsultare. At ubi Antumedon iactare animo, atque indies magis magisque ęstuare desiderio, ac pernoctare extra tẽtoria animaduertit, ueritus ne quid aduersum se, aut in supradictos reges moliret, Patroclo atque Aiaci rem cunctã aperit. Hique dissimulato quod audierant, cũ rege cõmorantur. Ac fortè quodã tẽpore recordatus sui, conuocatis Agamemnone & Menelao, negociũ, ut gestũ erat, desideriumque animi aperit. A quîs omnibus, ut bono animo ageret, respõdetur: breui quidem dominum eum fore eius, quam deprecando nõ impetrauerit. Quæ res eo fidem habere uidebatur, quoniam iam summa rerum Troianarum prope occasum erat. Omnes namque Asiæ ciuitates execratæ amicitiam Priamidarum, ultrò nobis auxiliũ societatemque belli offerebant. Quîs à ducibus nostris benignè respondebatur, satis sibi esse pręsentium copiarũ, neque auxiliorum egere: Amicitiam sanè quam offerrent, ultro suscipere, uoluntatemque eorum fore gratam omnibus. Scilicet quia fluxa fides, & animi parum spectati, neque tam subita mutatio sine dolo credebatur. Iamque exactis hybernis mensibus uer ceperat, quũ Graij edicto prius uti omnis miles in armis esset: mox signo belli edito, exercitum per campos productũ ordinant. Neque à Troianis segnius agebatur. Igitur ubi utrinque acies instructæ aduersum processere, atque intra teli iactum uentũ est, cohortati suos quisque manus cõserunt, in medio locatis equitibus, & ob id primis congressis. Tumque primum reges nostri atque hostium, ascensis curribus bellum ineunt, ascito sibi quisque auriga ad regendos equos. Sed primus omnium Diomedes inuectus Rhœsi equis, Pichecmum regem Ciconum hasta fronte ictum, interficit. Dein cæteros, quos ob uirtutem rex secum stipatores habuerat, cõglobatos inter se atque ausos resistere, partim telo eminus fundit, alios curru per medios concito humi obterit. Dein Idomeneus adhibito equis Merione, Agamanta Thracũ regem curru deijcit, ruentique telo occurrit, atque ita interficit. Sed ubi Hector situs in parte alia, medios suorũ fundi accepit, dispositis satis strenuis ubi pugnabat, accurrrit auxilio laborantibus, Glaucum & Deiphobum & Polydamanta secum habens. Nec dubiũ, quin deleta à prædictis regibus

A gibus ea pars hostium foret, ni aduentu suo Hector nostros ulterius progredi, & fugere suos cohibuisset. Ita Græci prohibiti cæde reliquorum, represso gradu aduersum eos qui superfuerant constitere. Ac mox cognito per uniuersum exercitum prælio in ea parte, reliqui duces confirmati, ubi quisq; pugnauerat, undiq; eo confluunt. Densatur utrinq; acies, & præliũ renouatum est. Igitur Hector ubi plurimos suorum adesse, & satis tutum se intelligit, tollit animos. Dein clamore magno singulos suorum nomine appellans, confidentius in hostem pugnare hortatur: ac progressus intra aciem, Diorem & Polyxenum, aliosq; satis impigrè pugnantes uulnerat. At ubi Achilles eum ita in hostem promptum animaduertit, simul subuenire his quos aduersum bellabat cupiens, & memor paulo antè repulsæ in Polyxena, contrà tendit. Progressusq; in medio Philemonem Paphlagonum regem impedimento sibi oppositum, cominus fundit, non alienum sanguinis Priamidarum. Perhibebatur quippe hic etiam ex his, qui affines Agenoris originem propriam memoria repetebant. A' quo etiam Amalixonem genitam, postquã adoleuerat, deductam in matrimonium Dardani. Cæterum Hector postquã ad se agmine infesto tendi uidet, causam odij recordatus est: non ulterius impetũ uiri experiri ausus, ex acie subterfugit: eumq; Achilles insecutus quantum acies hostium patiebatur, ad postremum iaculatus, aurigam eius interficit, postquam Hector per aliam partem relicto curru aufugerat. Dein ereptum sibi è manibus inimicissimum omnium dolens, rursus uehemẽtius sæuire, extractoq; ex corpore aurigæ telo, fundere obuios, ac prostratos quum alios inuaderet desuper proculcans, subterere. Inter quę tam trepida cunctis fugientibus, Helenus quæsitũ ex occulto locum uulneri ubi nactus est, manum Achillis procul atq; improuisus sagitta transfigit. Ita uir egregius, cuius aduentu territus, fugatusq; Hector, multiq; mortales cum ducibus extincti, laniatiq;, ex occulto uulneratus, eo die finem bellandi fecit. Interim Agamemnon, & cum eo Aiaces duo, inter cæteram stragem ignotorum, nacti plurimos

B filiorum Priami interficiunt. Agamemnon, Arsacũ cum Deiopete, Archemachum, Laudacũ, & Philenorem: Aiax Oilei & Telamonius Mulium, Astymenen, Doriclũ, Hippodamanta. At in alia belli parte Patroclus & Lycius Sarpedon locati in cornibus, nullis propinquorũ præsentibus, signo inter se dato solitarij certaminis, extra aciem processere. Moxq; telis aduersum iactis, ubi uterq; intactus est, curru desiliunt, atq; arreptis gladijs pergũt obuiam. Iamq; crebris aduersum se ictibus congressi, neq; uulneratus quisquã, multum diei consumpserant. Tum Patroclus amplius audendum ratus, colligit in arma sese: & cautius contectus, ingressusq; hostem complectitur, manu dextra poplitẽ succidens. Quo uulnere debilitatum, atq; exectis neruis inualidũ propulsat corpore, ruentemq; interficit. Quod ubi animaduertêre Troiani, qui iuxtà steterant, gemitu magno clamorem tollunt. Relictisq; ordinibus signo dato, arma in Patroclũ cõuertunt: scilicet Sarpedonis interitũ publicam cladem rati. At Patroclus præuiso hostium agmine, telum positũ humi properè rapit, compositusq; in armis audentius resistit. Tum ingruentem Deiphobum hasta cominus tibiam ferit, atq; excedere ex acie cogit, interfecto prius Corgatione fratre eius. Neq; multo pòst, aduentu Aiacis fusi reliqui. Quum interim Hector edoctus quæ acciderant, superuenit, ac mox conuersam suorũ aciem pro tempore restituit, increpatis ducibus, ac plerisq; ex fuga reductis. Ita præsentia eius animi tolluntur, & prælium incenditur. Tum uerò inclytis ex utraq; parte ducibus, confirmatoq; exercitu confligũt acies, nunc hinc nunc inde cedentibus instantes: & ubi acies nutauerat, præsidijs accurrentibus. Interea utriusq; exercitus cadunt plurimi, neq; fortuna belli mutatur. Sed postquam miles bello intentus per multum diem, magis magisq; fatigatur, et diei uesper erat, utrisq; cupiẽtibus, pugna decessum est.

Tum apud Troiam circa Sarpedonis cadauer cunctis deflentibus, ac præci- A
puè fœminis, luctu atque gemitu omnia cōpleta sunt. Quîs non alij casus acer-
bissimi ne interitus quidem Priamidarū præ desiderio eius cordi insederat,
tantū in eo uiro presidiū, & interfecto spes ablata credebatur. At Greci in ca-
stra regressi, primùm omniū Achillē reuisunt: eumque de uulnere percūctati,
ubi sine dolore agere uidēt, læti ad postremū narrare occipiunt Patrocli for-
tia facta. Dein reliquos qui uulnerati erant, per ordinem circumeunt: ita in-
spectis omnib. ad tentoria sua quisque digreditur. Interim Achilles regressum
Patroclū extollere laudibus. Dein monere, uti reliquo quoque bello memor
rerum quas gesserat, hostibus uehementius ingrueret. Hoc modo nox con-
sumitur. At lucis principio corpora suorū quisque collecta, igni cremant, dein
sepeliunt. Sed postquā dies aliquot triti, & uulnerati cōualuerant, arma expe-
dire et producere militem placet. Sed Barbari more pessimo, neque quicquam
cōpositum, nihilque aliud quàm turbata atque insidiosa cupientes, clàm atque an-
te tempus egressi, præliū præuertere. Tumque effusi ruinæ modo, clamorem
inconditū, simulque tela in hostes cōijciunt, semiermes etiam tum atque incom-
positos. Cæsi ita nostrorum multi, in quîs Archesilaus, Boetius, & Shedius,
Cryseorū uterque duces optimi: cæterùm uulnerata pars maxima. Meges etiā
& Agapenor, Arcadiæ. Inter quæ tam fœda, tantaque indignatione rerum, Pa-
troclus fortunā belli uincere aggressus. Dum hortatur suos, atque instat hosti-
bus, promptior quàm bellandi mos est, telo Euphorbij ictus ruit. Statimque
Hector aduolans eum opprimit, ac desuper uulnerib. multis cōfodit: moxque
nititur abstrahere prælio, scilicet insolentia gentis suæ illudere cupiens, per
uniuersa genera dehonestamenti. Quod ubi Aiaci cognitum est, relicto ubi
pugnabat, properè accurrit, iamque eripere cadauer occipientem proturbat
hasta. Interim Euphorbius à Menelao et Aiace altero, summo studio circum-
uentus, scilicet autor interempti ducis, morte pœnas luit. Dein occipiēte ue-
spera, prælium dirimitur, malè & cum dedecore plurimis nostrorum interfe-
ctis. Sed postquam utrinque reductæ acies, & iam in tuto miles noster erat, B
cuncti reges ad Achillem conueniunt, deformatū iam lachrymis, atque omni
supplicio lamentandi. Qui modò prostratus humi, nunc cadaueri superia-
cens, adeò reliquorū animos pertentauerat, ut Aiax, qui solandi causa astite-
rat, nihil luctui remitteret. Patrocli uerò mors non tantum gemitum illū cun-
ctis incusserat, sed præcipuè recordatio uulnerū per loca corporis pudibun-
da. Quod exemplum pessimum per mortales, tum primùm proditum est,
nunquam antea Græcis solitum. Igitur reges multis precibus, atque omni con-
solationis modo tandem Achillem flexum, humi erigunt. Dein Patrocli cor-
pus elotum, mox ueste circumtegitur, maximè ob tegenda uulnera, quę mul-
tis modis impressa, haud sine magno gemitu cernebātur. His actis, Achilles
monet, uti custodes uigilias agerent: curarentque ne hostes detentis circa fu-
nus nostris, more solito irruerent. Ita per distributionem officia quisque procu-
rantes, igni plurimo in armis pernoctāt. At lucis principio placet, uti ex om-
ni ducum numero quinque in montem Idam uaderent syluam cæsum, quo Pa-
troclus cremaretur. Decretum quippe ab omnibus erat, ut funus eius publi-
cè curaretur. Iere igitur Ialmenus, Ascalaphus, Epios, & cum Merione Aiax
alter. Moxque Vlysses & Diomedes, busto locum dimetiuntur, quinque hasta-
rum longitudine, totidemque in transuersum. Aduecta deinde ligni copia bu-
stum extruitur, impositumque desuper cadauer igni supposito cremant, exor-
natū iam decore omni preciosæ uestis. Id nanque Hippodamia & Diomedea
curauerant: quarum Diomedea nimium iuueni & omni affectu dilecta erat.
Cæterum paucis pòst diebus, refectis ex labore uigiliarum ducibus, cum lu-
ce simul exercitus in campum productus, per totum diem in armis agit, o-
periens Barbarorum occursum. Qui muris despectantes, postquam nostros
paratos

A paratos ad prælium uident, eo die certamen diſtulere. Ita occaſu ſolis Græci ad naues regreſſi. At uix principio diei Troiani, rati etiam tunc incompoſitos Græcos, armati portis euolant temerè & cum audacia, ut antea ſoliti: inſtanteſꝗ circa uallũ, certatim tela iaciunt crebra magis quàm cum effectu, noſtris tantũ ad euitandos ictus compoſitis. Igitur ubi ad multũ diem Barbari intenti iaculis feſſi, nec ita uehementes animaduerterunt, ex parte una noſtri erumpunt, incurſanteſꝗ ſiniſtrum latus, fundũt, fugantꝗ: neꝗ multo pòſt ex alio latere abnuentibus iam Barbaris, ac ſine ulla difficultate uerſis. Ita plurimi Barbarorum, ubi uertère terga, fœdè euicti in bello, & ab inſequentibus proculcati, ad poſtremùm diſpereunt. In quis Aſius Hirtaco genitus, & cum Hippoireo Phileus, Hiralis Aſius, Seſto regnantes. Eodem die uiui à Diomede capiuntur duodecim, ab Aiace quadraginta. Capti etiam Pyſus & Euander, Priamidæ. In ea pugna Græcorũ Ceneus interfectus, rex Scythiæ. Vulneratus etiam Idomeneus, dux noſter. Cæterum ubi Troiani muros ingreſſi clauſere portas, & finis ſtandi factus eſt: noſtri ſpoliata armis hoſtilia cadauera, apportataꝗ in flumen præcipitant, memores paulo antè in Patroclum inſolẽtię Barbarorum. Dein captiuos omnes, uti quenꝗ ceperant in ordine, Achilli offerunt. Iſꝗ uino multo ſopita iam fauilla, reliquias in urnam collegerat. Decretum quippe animo gerebat ſecum, in patrium ſolum uti abiret: uel ſi fortuna in ſe caſum mutaret, una atꝗ eadem ſepultura cum chariſſimo ſibi omniũ contegi. Itaꝗ eos qui oblati erant, deduci ad buſtum, unà etiam cum Priami filijs: ibidemꝗ ſeorſum aliquantũ à fauilla iugulari iubet, ſcilicet inferias Patrocli manibus. Ac mox regulos dilaniandos canibus obijcit, confirmatꝗ ſe non prius deſinere pernoctando humi, quàm autorem tanti luctus ſui ſanguine uindicaſſet. Nec multi tranſacti ſunt dies, quum repentè nunciatur, Hectorem obuiam Pentheſileæ cum paucis profectum. Quę regina Amazonũ, incertum precio an bellandi cupidine auxiliatũ Priamo aduentauerat. Gens bellatrix, & ob id à finitimis indomita, ſpecie armorum inclyta per mortales.

B Igitur Achilles paucis fidis adiunctis ſecum, inſidiatum properè pergit, atque hoſtem ſecurum iam ſui pręuortit. Tum ingredi iam flumen occipientem, circumuenit: ita eum, & omnes qui comites regulo, dolos huiuſcemodi ignorauerant, ex improuiſo interficit. At quendam filiorum Priami comprehẽſum, mox excíſis manibus ad ciuitatem remittit, nunciatum quæ geſta erant. Ipſe cùm cæde inimiciſſimi, tum memoria doloris ferox, ſpoliatum armis hoſtem, mox conſtrictis in unum pedibus, uinculo currui poſtremò adnectit. Dein ubi aſcendit ipſe, Autumedonti imperat, daret lora equis. Ita concito curru per campum, quà maximè uideri poterat, peruolat, hoſtem mirandum in modum circumtrahens. Genus pœnæ nouum, miſerandumꝗ. At apud Troiam ubi ſpolia Hectoris deſuper è muris animaduertère, quæ Græci præcepto regis, ante ora hoſtium prætulerant: & ille qui excíſis manibus acerbiſſimæ rei indicium in ſeipſo pertulerat, rem ut geſta erat, diſſeruit: tantus per totam ciuitatem luctus atꝗ clamor editur, ut aues etiam conſternatę uocibus, ex alto decidiſſe crederentur, noſtris cum inſultatione reclamantibus. Mox ex omni parte cunctis clamantibus, urbs clauditur. Fœdatur regni habitus, atꝗ in modum lugubrem, funeſtumꝗ, obducta facies ciuitatis: quum ſicut in tali negocio aſſolet, repentè cõcurſus trepidantiũ fieret in eundem locum. ac ſtatim ſine ulla certa ratione per diuerſum fuga, nunc planctus crebri, modò tota urbe ſilentium ex incerto. Inter quæ & ſpes extremas, multi credere cum nocte ſimul Græcos mœnia inuaſuros, excíſuroſꝗ urbem, ſecuros interitu tanti ducis. Nonnulli etiam pro confirmato habere, Achillem exercitum, qui duce Pentheſilea Priami rebus auxilio uenerat, partibus ſuorũ adiunxiſſe. Poſtremò omnia aduerſa, hoſtilia, fracta, ablataſꝗ opes, nullam ſalutis ſpem habere, interempto Hectore. Quippe is ſolus omnium in ea ciuitate aduerſum

 tot mi-

tot milia, imperatoresq; hostium, uaria semper uictoria certauerat, fortior & felicior cunctis ducibus nostris. Cui fama bellandi inclyto per gentes, nunquam tamen uires consilio superfuerant. Interim apud Græcos, ubi Achilles ad naues rediit, & cadauer Hectoris in ore omnium est, dolore quem ob Patrocli interitum paulo antè perceperant, nece metuendi hostis sedatur; & ob id præcipua lætitia circumscribitur. Ac tum uniuersis placet, uti in honorem eius, quoniam abesset hostilis metus, certamen ludis solitū celebraretur. Neq; minus tamen reliqui populi, qui non certaturi spectandi gratia conuenerant, instructi armis, paratiq; adessent, ne qua scilicet hostis, quamuis fractis rebus, solito tamen insidiandi more irrueret. Igitur Achilles uictoribus præmia quæ ei uidebantur maxima, statui imperat. Et postquā nihil reliquum erat, reges omnes ad cōsidendum hortatur, ipse medius, atq; inter cæteros excelsior. Tum primùm quadriiugis equis Eumelus ante omnes uictor declaratur. Bigarum præmia Diomedes meruit. Secundò post eum Menelaus. Cæterum ad certandum, qui sagittarum arte maximè præualebant, Meriones atq; Vlysses, duos erexēre malos. Qu s religatum linum tenuissimum, atq; ex transuerso extentum, utriusq; capiti annectebatur: media columba parte dependebat, eius cōtingendæ certamen maximum. Tum reliquis incassum tendentibus, Vlysses cum Merione destinatum confixēre. Quibus quum à reliquis fauor tolleretur, Philocteta, nō columbam se, uerùm id quo religata esset, sagitta excisurum promittit. Admirantibus deinde difficultatem regibus, fidē promissi nō felicius quàm solertius confirmauit. Ac dirupto uinculo, columba cum maxima populi acclamatione decidit. Præmia certaminis eius Meriones atq; Vlysses tulere. Achilles duplici extra ordinem munere Philoctetam donat. Cursu longo certantibus, Oilei Aiax uictor excipitur. Post quem secundus, Polipœtes. Duplici campo Machaō, singulari Eurypilus, saltu Tlepolemus, disco Antilochus, uictores abeunt. Præmia luctādi intacta permansēre. Quippe Aiax arripiens, medium Vlyssem deiicit; qui ruens, pedibus eius circumuoluit, atq; ita præpedito obligatoq; nexu, Aiax penè iam uictor ad terrā cadit. Cestibus, reliquo quoq; manuum certamine idem Aiax Telamonius palmam refert. Cursu in armis postremò Diomedes præualuit. Dein ubi præmia certandi persoluta sunt, Achilles primò omnium Agamemnoni donū quod ei honoratissimum uidebatur, offert. Secundò Nestori, Idomeneo deinde tertiò. Post quos Podalirio & Machaoni. Dein reliquis pro merito ducibus. Ad postremùm eorum sociis, qui in bello occiderant. Hisq; mandatum, uti quū tempus fuisset, donum ad necessarios eorum perferrent. Postquam certandi præmiorumq; finis factus, & iam diei uesper erat, ad sua quisq; tentoria discessere. At lucis principio, Priamus lugubri ueste miserabile tectus: cui dolor, non decus regium, non ullam tanti nominis ac famæ speciem reliquam fecerat, manibus uultuq; supplicibus ad Achillem uenit. Quo cum Andromacha non minor quàm in Priamo miseratio. Ea quippe deformata multiplici modo, Astyanacta, quem nonnulli Scamandrum appellabant, et Laodamanta, paruulos admodū filios præ se habens, regi adiumentū deprecandi addiderat, qui mœrorib. senioq; decrepitus filiæ Polyxenæ humeris innitebat̄. Deinde sequebantur uehicula plena auri atq; argenti, preciosæq; uestis, quum super murum spectantes Troiani, comitatū regis oculis prosequerentur. Quo uiso, repentè silentium ex admiratione oritur. Ac mox reges auidi noscere causas aduentus eius, procedunt obuiam. Priamus ubi ad se tendi uidet, protinus in os ruit, puluerem reliquaq; humi purgamenta capiti aspergens. Dein orat, ut miserati fortunas suas, precatores secum ad Achillem ueniant. Eius ætatem fortunamq; recordatus Nestor, dolet. Cōtrà, Vlysses maledictis insequi, & cōmemorare, quæ apud Troiam in concilio ante sumptū bellū ipse aduersum legatos dixerat. Ea postquam Achilli nūciata sunt, per Autumedontem ac-

A tem accersiri iubet, ipse retinens gremio urnam cum Patrocli ossibus. Igitur ingressis ducibus nostris cum Priamo, rex genua Achillis manibus complexus: Non tu mihi, inquit, causa huiusce fortunæ, sed deorum quispiam, qui postremam ætatem meam quum miserari deberet, in hasce ærumnas deduxit, confectam iam, ac defatigatam tantis luctibus filiorum. Quippe hi fisi regno per iuuentutem, quum semper cupiditates animi quoquo modo explere gestiunt, ultro sibi, mihiq; perniciem machinati sunt. Neque dubium, quin contemptui sit adolescentiæ, senectæ ætas. Quod si interitu meo reliqui huiuscemodi facinoribus temperabunt, me quoque, si uidetur, exhibeo pœnæ mortis. Cui misero confectoq; mœroribus, omnes ærumnas, quibus nunc depressus infelicissimum spectaculum mortalibus præbeo, cum exiguo spiritu simul auferes. Adsum ultrò, nihil deprecor. Vel si ita cordi est, habe in custodia captiuitatis. Neque enim mihi quicquam iam superioris fortunæ reliquum est. Quippe interfecto Hectore, cuncta regni concidêre. Sed iam Græciæ uniuersæ ob meorum malè consulta, satis pœnarum filiorum sanguine, ac meis ærumnis persolui. Miserere ætatis: ac deos recordatus, retorque animos ad pietatē. Concede paruulis saltem, si non animā parentis, sed cadauer deprecantibus. Veniat in animum recordatio parētis tui, omnes curas, uigilias'que in te, tuamq; salutem impendentis. Sed illi quidem cuncta secundum sua uota perueniant, longe'que aliter: neque mei similem senectam degat. Interea dum hæc commemorat, paulatim animo deficere, ac dissolui membris: dein obmutescere cœpit. Quod spectaculum longè miserrimum, omnibus qui tum aderant, dolori fuit. Deinde Andromacha paruulos filios Hectoris ante Achillem prosternit: ipsa fletu lamentabili orans, uti sibi cadauer coniugis intueri saltem concederetur. Inter hæc tam miseranda, Phœnix cum Nestore Priamum sustollere, atq; uti animum reciperet, hortari. Tum rex ubi aliquantum refouit spiritum, nixis genibus, atq; utraq; manu dilanians caput: Vbi nunc illa est, ait, quæ apud Græ-
B cos præcipua erat misericordia? An iuxta solum Priamum circumscribitur? Iamq; omnibus dolore permotis, Achilles, Decuisse (ait) filios cū suos initiò ab eo quod admiserint facinore, cohibere: neq; ipsum concedendo, tanti delicti participem fieri. Cæterum ante id decennium non ita defessum senecta fuisse, ut suis despectui esset. Sed obsedisse animos eorum desiderium rerum alienarum: neque ob mulierem solum unam, sed Atrei atque Pelopis diuitijs inhiantes, raptum res more incondito perrexisse. Pro quîs æquissimum esse, eiusmodi pœnas, uel etiam grauiores pendere. Namq; ad id tempus Græcos secutos morem in bellis optimum, quoscunque hostium pugna conficerent, restituere sepulturę solitos. Contrà, Hectorem supergressum humanitatis modum, Patroclum eripere prælio ausum, scilicet ad illudendum, ac fœdandum cadauer eius: quod exemplum pœnis ac supplicijs eorum eluendum, ut Græci ac reliquæ posthac gentes memores ultionis eius, moremq; humanæ conditionis tuerentur. Non enim Helenæ, neque Menelai gratia exercitum relictis sedibus, paruulisq; procul à domo, cruentum suo hostiliq; sanguine inter ipsa belli discrimina huiusmodi militiam tolerare. Sed cupere dignoscere, Barbari, Græci'ne summa rerum potirentur: quanquàm iustam causam fuisse inferendi belli, etiam pro muliere. Nanque ut ipsi raptu rerum alienarum lætarentur, ita maximè dolori esse his qui amiserint. Ad hæc multa infausta detestandaq; Helenæ imprecari: confirmareq;, se capto atque euerso Ilio, ante omnes, tanti admissi pœnas sanguine eius expetere: ob quam patria, parentibusq; carens, Patroclū etiam, solitudinis suæ leuamen maximum, amiserit. Dein consultatum cum supradictis ducibus surgit. Quîs omnib. una atq; eadē sentētia est, scilicet uti acceptis quę allata essent, corpus exanime concederet. Quod ubi satis placuit, singuli ad sua tentoria discedunt.

scedũt. Moxq; Polyxena ingresso Achilli obuoluta genibus eius, sponte seruitium sui pro absolutione cadaueris pollicetur. Quo spectaculo adeò commotus iuuenis, ut qui inimicissimus ob mortem Patrocli Priamo, eiusq; regno esset: tum recordatione filiæ, ac parentis, ne lachrymis quidem temperauerit. Itaq; manu oblata, Polyxenã erigit, prędicta prius, mãdataq; cura Phœnici super Priamo, ut delectaretur. Sed rex nihil se luctus, neq; præsentium miseriarum remissurum ait. Tum Achilles confirmare, non prius cupitis eius satisfacturum, quàm mutato in melius habitu, cibum etiam secum sumeret. Ita rex ueritus, ne quæ concessa uidebantur, ipse recusando impediret, omnia quę imperarentur, faciẽda decreuit. Igitur ubi excussus comis puluis, totusq; lautus est, mox à iuuene, ipse et qui cum eo uenerant, cibo inuitantur. Dein ubi satietas omnes tenuit, hoc modo Achilles disseruit. Refer iam nũc mihi Priame, quid tantũ causę fuerit, cur deficiẽtib. quidẽ uobis copijs indies militaribus, ingrauescentib. aũt calamitatib. atq; erumnis, Helenã tamen in hodiernũ retinendã putetis? neq; uelut contagionẽ infausti ominis repuleritis: quam prodidisse patriam, parẽtes, & quod indignissimũ omniũ est, fratres sanctissimos, cognoueritis? Nanq; hi execrati facinus eius, ne in militiam quidem nobiscum coniurauerunt: scilicet, ne quam audire incolumem nollent, ea per se reditum in patriam quæreret. Eam igitur quum cerneretis malo omnium ciuitatem intrauisse uestram, non eiecistis? Non cum detestationibus extra muros prosecuti estis? Quid illi senes, quorum filios pugna indies conficit: non'ne adhuc præsenserunt, eandem extitisse causam tantorum funerum? Ita'ne ergo diuinitus uobis euersa mens est, ut nullus in tanta ciuitate reperiri posset, qui fortunam labentis patriæ dolens, de pernicie publica cum exitio eius transigat? Ego quidem ætatis tuæ contemplatione, atque harum precum, cadauer restituam. Neque unquam committam, ut quod in hostibus reprehenditur, crimen malitiæ ipse subeam. Ad ea Priamus, renouato fletu quàm miserabili, Non sine decreto diuûm aduersa hominibus irruere, ait. Deum quippe autorem singulis mortalibus boni maliq; esse: neque quoad beatum esse licitum sit, cuiusquam in eum uim inimicitiasq; procedere. Cæterum se diuersi partus quinquaginta filiorum patrem, beatissimũ regum omnium habitũ, ad postremùm Alexandri natalem diem: quem euitare, ne dijs quidem præcinentibus potuisse. Nanq; Hecubam fœtu eo grauidam, facem per quietem edidisse uisam: cuius ignibus conflagrasse Idam, ac continuante flamma deorũ delubra concremari, omnemq; demum ad cineres collapsam ciuitatem, intactis, inuiolatisq; Antenoris atq; Anchisæ domibus. Quæ dum denunciata ad perniciem publicam spectare aruspices præcinerent, internecandum editum partum placuisse. Sed Hecubam more fœmineæ miserationis, clàm alendum pastorib. in Idam tradidisse, in id dextrã dedisse. Eum iam adultũ cum res palàm esset, ne hostem quidẽ, quamuis sæuissimum ut interficeret, pati potuisse: tantæ scilicet eum fuisse pulchritudinis atq; formæ. Quem coniugio deinde Oenonæ iunctum, cupidinem desideriumq; maximum cœpisse uidendi regiones, atq; regna procul posita. Eo itinere abductam Helenam, uenusto aspectu decoram, urgente ac instigante quodam numine, cunctorum ciuium animis, sibi etiam lætitiæ fuisse. Neque cuiquam, quum orbari se filio, alio'ue consanguineo cerneret, non acceptam tamen: solo omnium aduersante Antenore. Qui mox post Alexandri reditum, filium suum Glaucum, qui tunc eius comitatũ sequutus erat, abdicandum à penatibus suis decreuerit, uir domi belliq; prudentissimus. Cæterum sibi, quoniã ita res ruerent, optatissimum appropinquare naturæ finem, omissis iam regni gubernaculis atq; cura. Tantũ sese in Hecubæ filiorumq; recordatione cruciari, quas post excidium patriæ captiuas, incertum cuius domini fastus manerent. Dein omnia quæ ad redimendum filium aduecta erant, ante conspectum iuuenis

A uenis exponi imperat. Ex quis, quicquid auri atque argenti fuit, tolli Achilles iubet: uestibus etiã, quod ei uisum est, reliquis in unum collectis, Polyxenã & cadauer tradit. Quo recepto, rex in gratiã ne impetrati funeris, an si quid Troiæ accideret, securus iam filiæ, complexus Achillis genua, orat uti Polyxenam suscipiat, sibique habeat. Super qua iuuenis aliud tempus, atque alium locum, tractatumque fore respondit. Interim cum eo reuerti iubet. Ita Priamus recepto Hectoris cadauere, ascensoque uehiculo, cum his qui se tum comitati fuerant, ad Troiam rediit.

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROIANO LIBER IIII.

Ed postquam Troianis palàm est, regem perfecto negocio inuiolatum, atque integro comitatu regredi: admirati, laudantesque Græciæ pietatem ad cœlum ferunt. Quippe quis ita animo hæserat, nulla spes impetrandi cadaueris: ipsumque & qui cum eo fuissent, retineri à Græcis, maximè ob Helenæ quæ non remitteretur, recordationem. Cæterum uiso Hectoris funere, cuncti ciues sociique accurrentes fletum tollunt, diuellentes comam, fœdantesque ora laniatibus in tanta populi multitudine. Neque quisquam in uirtute sua, spei bonæ fiduciã ponere, illo interfecto qui inclyta per gentes fama rerum militarium, in pace etiam præclara prudentia, ex qua non minorem quàm reliquis artibus gloriam adeptus erat. Interea sepeliere eum haud longè à tumulo Ili regis quondam. Dein exorto quàm maximo ululatu, postrema funeris peragunt: hinc fœminis cum Hecuba deflentibus, hinc reclamantibus uiris Troianis, & ad postremum sociorum gentibus. Quæ per dies decem concessa bellandi requie, ab ortu solis usque ad uesperã per Troianos gesta, nullo usquam remisso lugendi officio. Interim per eosdem dies Penthesilea, de qua antè memorauimus, cum magna Amazonũ manu, reliquisque ex finitimis populis super

B uenit. Quæ postquam Hectorem interemptum cognouit, perculsa morte eius, regredi domum cupiens: ad postremũ multo auro atque argento ab Alexandro illecta, ibidem operiri decreuerat. Dein exactis aliquot diebus, copias suas armis instruit, ac seorsum à Troianis, ipsa suis modo bellatoribus satis fidens in pugnam pergit, cornu dextro sagittariis, altero peditibus instructo, medios equites collocat. Contra quos à nostris ita occursum, ut sagittariis Menelaus atque Vlysses, & cum Teucro Meriones: peditib. Aiaces duo, Diomedes, Agamemnon, & Tlepolemus, & cum Ialmeno Ascalaphus opponerentur. In equites ab Achille & reliquis ducibus pugnaretur. Hoc modo instructo utrinque exercitu, cõflixere acies. Caduntque sagittis reginæ plurimi, neque à Teucris secus bellatum. Interim Aiaces, & qui cum his erant pedites, cõtra quos steterant cædere, ac restantes detrudere umbonibus, moxque detrusos obtruncare. Neque quoad deletæ peditum copiæ, finis fit. Achilles inter equitũ turmas Penthesileã nactus, hasta petit: neque difficilius quàm fœminã equo deturbat, manu cõprehendens comam, atque ita grauiter uulneratam detrahens. Quod ubi uisum est, tum uerò nullã spem in armis rati, fugã faciunt. Clausisque ciuitatis portis, nostri reliquos quos fuga bello exemerat, insecuti obtruncant: fœminis tamen abstinentes manũ, parcentesque sexui. Dein uti quisque uictor interfectis quos aduersum ierat, regrediebatur, Penthesileam uisere seminecem, admirarique audaciam. Ita breui ab omnibus in eundem locum est concursum, placitumque, uti quoniã naturæ sexusque conditionem superare esset ausa, in fluuiũ, reliquo adhuc persentiente spiritu, aut canibus dilanianda iaceretur. Achilles interfectam eam sepelire cupiens, mox à Diomede prohibitus est. Is namque percontatus circũstantes, quidnam de ea faciendũ esset, consensu omnium pedibus attractam in Scamandrum præci-

præcipitat: ſcilicet pœnam poſtremæ deſperationis atq; amentiæ. Hoc modo Amazonum regina deletis copijs, quibus cum auxiliatum Priamo uenerat, ad poſtremum ipſa ſpectaculum dignum moribus ſuis præbuit. At ſequenti die Memnon Tithoni atq; Auroræ filius, ingentib. Indorum atque Aethiopum copijs ſuperuenit, magna fama. Quippe in unum multis milib. armatorum uario genere inſignium, ſpes etiam uotaq; de ſe Priami ſuperauerat. Nanq; omnia circũ Troiam, & ultra quæ uiſui patebant, uiris atque equis repleta, ſplendore inſignium refulgebãt. Eos omnes è iugo Caucaſi mõtis ad Troiam duxit. Reliquos neq; numero inferiores, impoſito Phala duce atq; rectore, mari miſit. Qui appulſi Rhodum, ubi animaduertère, inſulam Græcis ſociam, ueriti ne re cognita incenderentur naues, ibidem operiebantur. Ac mox diuiſi in Camiram et Galiſam urbes opulentas. Neq; multo pòſt Rhodij Phalam incuſare, quod paulo antè euerſa ab Alexandro Sydone patria ſua, auxiliũ ei à quo læſus ſit, ferre cuperet. Quoq; animos exercitus permouerent, confirmare, haud diſſimiles Barbarorum uideri eos, qui tam indignum facinus defenderent: multa præterea quæ accenſura uulgus, & quæ pro ſe factura eſſent, diſſerere. Quæ res haud fruſtra fuit. Phœnices nanque qui in eo exercitu aderãt, plurimi permoti querelis Rhodiorũ, dein cupidine diripiendarum rerum quas ſecum aduexerant, Phalam lapidibus inſecuti necant: diſtributiq; per ſupradictas urbes, aurum, atq; reliqua prædæ inter ſe diſpartiunt. Interim exercitus qui cum Memnone uenerat, poſitis patulos per locos caſtris (nam intra mœnia haud facilè tanta uis hoſtium retineri poterat) diuerſi ſuo quiſque genere exercebantur. Neq; in eadem arte ſimplex atq; idem modus, ſed ut quenq; regionis ſuæ mos aſſuefecerat, ita telis in alium modũ formatis. Scutorum etiam & galearum multiformis ſpecies, horrendam belli faciem præbuerant. At ubi triti aliquot dies, & miles bellum cupit, ſimul cum luce exercitus omnis ſigno dato in prælium ducitur, cumq; ijs Troiani, & qui intra mœnia ſocij fuerant. At contrà Græci inſtructi pro tempore operiri, debilitati aliquantum animo, metu ingentis atq; incogniti hoſtis. Igitur ubi intra teli iactum uentum eſt, tum uerò Barbari clamore ingẽti ac diſſono, ruinæ modo irrũpunt. Noſtri cõfirmati inter ſe, ſatis impigrè uim hoſtium ſuſtentauere. Sed poſtquã acies renouatæ, atque in ordinem reformatæ ſunt, & iam hinc atque inde tela cepere, cadunt utriuſque exercitus plurimi. Neq; finis fit, quoad Memnõ curru uectus, adhibito ſecũ fortiſſimo quoque, medios Græcorũ inuadit, primum quenq; obuium fundens, aut debilitans. Ita iam plurimis noſtrorum interfectis ducibus, ubi fortuna belli uerſa, neq; ſpes reliqua niſi in fuga eſt, uictoriam cõceſſere. Eo die incenſę deletęq; naues omnes forent, ni nox perfugiũ laborantiũ ingruens, hoſtes ab incepto cohibuiſſet. Tanta in Memnone bellandi uis, peritiaq;, & noſtris aduerſæ res. Igitur Græci poſtquã requies eſt, perculſi inter ſe, ac ſummę rerũ diffidentes, per uniuerſam noctẽ quos in bello amiſerant, ſepeliere. Dein conſiliũ futuri certaminis aduerſum Memnonẽ ineunt: ac placet ſorte eligi nomen ducis, cum eo bellaturi. Tunc Agamemnon Menelaum excipit, Vlyſſem, & Idomeneum. Reliquorũ ſors agi cepta, Aiacem Telamoniũ uotis omniũ deligit. Ita refectis cibo corporibus, reliquum noctis cum quiete tranſigunt. At lucis principio, armati inſtructiq; pro negocio, pugnam aggrediuntur. Neq; ſegnius à Memnone actum, cum quo Troiani omnes. Ita hinc atq; inde ordinato exercitu, prælium initum. Tum plurimi utriuſque partis, ut in tali certamine, cadunt, aut icti grauiter prælio decedunt. In quo bello Antilochus Neſtoris obuius fortè Memnoni, interficit. Moxq; Aiax, ubi tẽpus uiſum eſt, inter utrãq; aciẽ progreſſus, laceſſit regẽ, prædicto prius Vlyſſi et Idomeneo, ut à cęteris ſe defenderet. Igit Memnõ ubi ad ſe tendi uidet, curru deſilit, cõfligitq; pedes cũ Aiace, magno utriuſq; partis metu atq; expecta-

A expectatione. Tum dux noster summa ui umbonem scuti eius telo aliquantum perforatũ, uiribus ingruens, impulit, uertitq; in latus. Quo uiso, regis comites accurrere, Aiacem exturbare nitentes. Tum Achilles ubiq Barbaris intercedi uidet, pergit cõtrà, & nudatũ scuto hostis iugulũ hasta transfigit. Ita præter spem interfecto Memnone, animi hostiũ com mutantur, & Grecis aucta fiducia. Iam Aethiopũ uersa acie, nostri instantes cędunt plurimos. Tum Polydamas renouare præliũ cupiens, circumuentus ad postremũ, atq; ictus inguina ab Aiace interficitur. Glaucus Antenoris aduersum Diomedem astans, Agamemnonis telo cadit. Tum uerò cerneres hinc Aethiopes cũ Troianis per omnem campum sine ordine atq; imperio fugientes, multitudine ac festinatione inter se implicari, cædere, ac mox palantibus equis proculcari. Hinc Græcos resumptis animis sequi, cædere, impeditos dissoluere, atque ita confodere laxatos. Redundant circum muros campi sanguine, & omnia, quà hostis ingruerat, armis atq; cadauerib. repleta sunt. In ea pugna Priami filiorum Atreus & Echion ab Vlysse interfecti sunt: Drapsis, Bias, & Corintha ab Idomeneo: ab Aiace Oilei, Ilioneus cum Philenore. Item Thiestes, & Thelesites à Diomede. Ab Aiace uerò altero, Antiplus, Agapnus, Agathon, atq; Glaucus: & ab Achille Asteropeus. Neq; prius finis factus, quàm Græcos satias, & ad postremum fatigatio incessit. At ubi à nostris in castra recessum est, missi fuere à Troianis, qui peterent eorũ qui in bello ceciderant, corpora humandi ueniam. Ita collectos suos quisq; igni cremant, & more patrio sepeliunt, seorsum à cæteris cremato Memnone: cuius reliquias urna cõditas, per necessarios regis remisere in patrium solum. At Græci lautum bene cadauer Antilochi, iustis factis Nestori tradunt: eumq; orant, ferre æquo animo fortunę belliq; aduersa. Ita ad postremum corpora sua quisq; curãtes, uino atq; epulis per multam noctem Aiacem, simulq; Achillem laudibus celebrant, atq; ad cœlum tollunt. At apud Troiam ubi requies funerum est, nõ iam dolor ex casu Memnoni, sed metus summæ rei, & ad postremum desperatio incesserat: quũ hinc Sarpedonis interitus, inde insecuta paulo pòst Hectoris clades, spes reliquas animis abstulissent: neq; quod postremũ per Memnonem fortuna auxilium obtulerat, reliquũ iam existeret. Ita confluentib. in unum tot aduersis, curam omnem exurgẽdi amiserant. Atq; post paucos dies Greci instructi armis, processere in campũ, lacessentes, si auderẽt, ad bellandum Troianos. Quîs Alexander dux cũ reliquis fratribus militem ordinat, atq; aduersum pergit. Sed priusquã ferire inter se acies, aut iaci tela cepere, Barbari solutis ordinibus fugam faciunt: cæsiq; eorum plurimi, aut in flumen præceps dati, quum hinc atq; inde ingruere hostis, atq; undique adempta fuga esset. Capti etiam Lycaon & Troilus Priamidæ, quos in mediũ producitos, Achilles iugulari iubet: indignatus, nondum sibi à Priamo super his quæ secum tractauerat, mandatum. Quæ ubi animaduertêre Troiani, tollunt gemitus: & clamore lugubri Troili casum, miserandum in modum deflent, recordati ętatem eius admodũ immaturam: qui in primis pueritiæ annis, cũ uerecundia & probitate, tum præcipuè forma corporis amabilis, atque acceptus popularibus, adolescebat. Dein transactis paucis dieb. solenne Thymbræi Apollinis incessit, & requies bellandi per inducias interposita. Tunc utroq; exercitu sacrificio insistente, Priamus tempus nactus, Ideum ad Achillem super Polyxena cum mandatis mittit. Sed ubi Achilles in luco ea quæ illata erant tum ab Ideo, separatim ab aliĳs recognoscit, cognita re apud naues suspicio alienati ducis, & ad postremum indignatio exorta est. Nanq; antea rumorem proditionis dementer ortum per exercitum in uerum traxerant. Ob quæ simul, uti concitatus militis animus leniretur, Aiax cum Diomede & Vlysse ad lucum pergunt. Hi'que ante templum resistunt, opperientes si egrederetur, Achillem, simul'que uti rem gestam iuueni referrent.

De

De cætero etiam deterrent, ne colloquium clàm cum hostib. haberet. Interim Alexander compositis iam cum Deiphobo insidijs, pugione cinctus Achillem aggreditur, confirmator ueluti eorum quæ Priamus pollicebatur. Moxq; ad aram Apollinis, quo ne hostis dolum persentisceret, auersusq; à duce, assistit. Dein ubi tempus uisum est, Deiphobus amplexus inermem iuuenem, quippe in sacro Apollinis nihil hostile metuentem, exosculari, gratularíq; super his quæ concessit, neq; ab eo diuelli aut omittere. Quo Alexander librato gladio procurrens aduersus hostem, per utrumq; latus geminato ictu transfigit. At ubi dissolutum uulnerib. animaduertêre, parte alia quàm uenerant, proruunt. Re ita maxima, & super uota omnium perfecta, in ciuitatem recurrunt. Quo uiso Vlysses: Non temerè est, inquit, quòd turbati ac trepidi repentè prosiliere. Dein ingressi lucum, circumspicientesq; uniuersa, animaduertunt Achillem stratum humi, exanguem, atq; etiam seminecem. Tum Aiax, Fuit (inquit) cōfirmatum, ac uerum etiam per mortales, nullū hominum existere potuisse, qui te uera uirtute superaret: sed uti palàm est, tua te inconsulta temeritas perdidit. Deinde Achilles extremum adhuc retentās spiritum: Dolo me atq; insidijs, inquit, Deiphobus atq; Alexāder Polyxenę gratia circumuenére. Tum expirantem eum duces amplexi cum magno gemitu, atq; exosculati, postremùm salutant. Deniq; Aiax exanimem iam humeris sublatum, luco effert. Quod ubi animaduertêre Troiani, omnes simul portis proruunt, eripere Achillem nitentes, atq; auferre intra mœnia scilicet more solito, illudere cadaueri eius gestientes. Contrà Græci cognita re, arreptis armis tendunt aduersum: paulatimq; omnes copiæ productæ, ita utrinque certamen breui adoleuit. Aiax tradito his qui secū erant cadauere, dein infensus Asium, Dimanthis Hecubę fratrem, quem primum obuium habuit, interfecit. Dein plurimos, uti quenq; intra telum fecerant. In quîs, Iastes et Amphimachus reperti, Cariæ imperitantes. Iamq; duces Aiax Oilei, & Menelaus adiuncti, fundunt plurimos, atq; in fugam cogunt. Quare Troiani cæsis suorum plurimis, nusquam ullo certo ordine aut spe reliqua resistēdi, dispersi palantesq;, ruere ad portas, neq; usquam nisi in muris salutem credere. Quare magna uis hostium ab insequentibus nostris obtruncatur. Sed ubi clausis portis finis cædendi factus est, Græci Achillem ad naues referunt. Tuncq; reflentibus cunctis ducibus casum tanti uiri, plurimi militum haud dolere, neq; uti res exposcebat, tristitia commoueri. Quippe queis in animo hæserat, Achillem sæpe consilia prodendi exercitus inisse cum hostibus. Cæterum interfecto summam militiæ orbatam, & ademptum spei quàm plurimum, cui egregio bellandi ne honestam quidam mortem, aut aliter quàm in obscuro oppetere licuerit. Igitur properè ex Ida apportata ligni uis multa, atq; in eodem loco, quo antea Patroclo, bustum extruunt. Dein posito cadauere, subiectoq; igni, iusta funeri peragunt, Aiace præcipuè insistente, qui per triduum continuatis uigilijs haud prius abire destitit, quàm reliquiæ coadunarentur. Solus namq; omnium penè ultra uirilem modum interitu Achillis consternatus est, quem dilectum præter cæteros animo summis officijs percoluerat: quippe quum amicissimum, & sanguine coniunctum sibi, tum præcipuè plurimum uirtute cæteros antecedentem sciret. Contrà apud Troianos læticia atq; gratulatio cunctis incesserat, interfecto quàm metuendo hoste. Alexandriq; commētum laudantes ad cœlum ferūt, scilicet quum insidijs tantum perfecerit, quantum in certamine ne auderet quidem. Inter quæ tam læta, nuncius Priamo superuenit, Eurypilum Telephi ex Mysia aduentare, quem rex multis antea illectum præmijs, ad postremum oblatione Cassandræ confirmauerat. Sed inter cætera quæ ei pulcherrima miserat, addiderat etiam uitem quandam auro effectam, & ob id per populos memorabilem. Cæterum Eurypilus uirtutibus multis clarus, Mysiæ instructus A B
legion

A legionibus, summa fama leticiaq; à Troianis exceptus, spes omnes Barbaris in melius conuerterat. Interim Græci Achillis ossa urna condita, adiunctaq; simul Patrocli, in Sygæo sepeliere. Cui sepulchrum etiam extruendum ab ijs qui in eo loco habitabant, mercede Aiax locat, indignatus iam Græcis, quod nihil in his dignum doloris iuxta amissionem tanti herois animaduerteret.

Per idem tempus Pyrrhus, quem Neoptolemum memorabant Achille genitum ex Deidaima Lycomedis, superueniens, offendit tumulum extructum iam ex parte maxima. Dein percontatus exitium patris, doctusq; Myrmidonas, gentem fortissimam et inclytam bellandi, armis atq; animis confirmat. Impositoq; faciendo opere Phœnici, ad naues atque tentoria parentis uadit, ibi custodem rerum Achillis Hippodamiam animaduertit. Moxq; cognito aduentu eius, in eundem locum à cunctis ducibus concurritur: uti animum æquum haberet, deprecatur. Quîs benignè respondens, nec sibi ait ignoratum esse, omnia quæcunq; diuinitus fierent, forti animo pectoreq; patienda, neq; cuiquam super fatum uiuendi concessam legem. Turpem nanq; ac detestandam uiris fortibus conditionem senectæ, contrà imbellibus optabilem. Cæterum sibi eo leuiorem dolorem esse, quòd non in certamine, neq; in luce belli Achilles interfectus esset, quo fortiorem non optasse quidem quenquam existere nunc, uel præteritum, excepto uno illo Hercule. Addit præterita, solum uirum dignum ea tempestate, sub cuius manibus excindi Troiam deceret. Neque tamen abnuere, quod infectum à patre relictum esset, à se atque à circumstantibus perfici. Postquam finem loquendi fecit, in proximum diem certamen pronunciatum: duces omnes, ubi tempus uisum est, solitò ad Agamemnonem cœnatum ueniũt. In quîs Aiax cum Neoptolemo, Diomedes, Vlysses, et Menelaus. Hiq; inter se eundem locum cœnandi capiunt. Interim inter epulas plurima iuueni patris fortia facinora enumerare, uirtutemq; eius commemorando efferre laudibus. Quîs Pyrrhus non mediocriter lætatus, accensusq; industria, se omni opere conari respondit, quo ne indignus patris meri-
B tis existeret. Dein ad sua quisque tentoria quietum abeunt. At postero die simul cum luce iuuenis castris egressus, offendit Diomedem cum Vlysse. Quos salutatos, quid causæ ad se ueniendi foret, rogat: hiq; aiũt, interponendam dierum moram ad reficiendos milites, cum eius animo, è longò maris itinere torpentibus etiam nunc membris, & ob id nequaquam satis firmo nisu, ut solitis uiribus agerent. Itaque ex eorum sententia biduum interpositum est. Quo transacto, omnes duces regesq; suis quisq; militibus instructis exercitum ordinant, atq; in pugnam uadunt. In quîs Neoptolemus regens medios, circum se Mirmidonas atq; Aiacẽ statuit, quem affinitatis merito, parentis loco percolebat. Interim Troiani uehemẽter pauere, maximè quod in suis indies deficientibus auxilijs, nouus aduersum se miles pararetur cum memorãdo duce. Tamen Eurypili hortatu arma capiunt. His nanq; adiũctis secum regulis copias suas Troianis mixtas, porta educit: atq; ita ordinata acie medium se locat. Tum primùm Aeneas aspernato certamine intra muros manet, execratus quippe Alexandri facinus commissum in Apollinem, cuius sacra is præcipuè tuebatur. Sed ubi signum bellandi datum est, manus conserunt, magnaq; ui utrinq; decertare, cadũtq; plurimi. Interim Eurypilus obuiũ fortè nactus Peneleum, proturbat hasta, atque interficit. Inde multò sæuior Nerea aggressus, mox obtruncat. Iamq; obturbatis qui in acie steterant, medios aggrediebatur. Quum Neoptolemus re cognita, cominus aduolat, deiectumq; curru hostem, & ipse desiliens, gladio impigrè interficit. Tum ablatum properè cadauer, atq; ad naues iussu eius perlatum. Quod ubi animaduertêre Barbari, quibus spes omnis in Eurypilo fuerat, sine certo ordine atq; rectore, fuga prælium deserunt, atq; ad muros reuolant. Tum plurimi eorum in fuga interfecti. Postquam uerò hostibus fusis ad naues reuertêre Græci, ex consilij sententia, Eurypili cre-

mata ossa, atque urna condita patri remittunt, scilicet memores beneficiorum atque amicitiæ. Cremati etiam per suos Nereus atque Peneleus, seorsum singuli. At postero die per Chrysen cognoscitur, Helenum Priami, fugientem scelus Alexandri, apud se in templo agere: moxq; ob id missis Diomede & Vlysse, tradidit sese, deprecatus prius, uti sibi partem aliquam regionis in qua reliquam uitam degeret, semotam ab alijs concederent. Dein ad naues ductus, ubi concilio mixtus est, multa prius locutus, Non metu, ait, se mortis patriam parentesq; deserere, sed deorum coactum auersione, quorum delubra uiolari ab Alexandro, neq; se, neq; Aeneam nequisse pati. Qui metuens Græcorum iracundiam, apud Antenorem agere: senemq; parentem, de cuius oraculo imminentia Troianis mala cognouisset, ultro supplicem ad eos decurrere. Tunc nostris festinantibus secreta dignoscere, Chryses manu uti silentium ageretur, significat, atq; Helenum secum abducit. A' quo doctus, cuncta Græcis ut audierat, refert. Addit præterea tempus Troiani excidij, idq; à ministris Aenea atq; Antenore fore. Tum recordati eorũ quæ Calchas dixerat, eadem cuncta congruentiaq; animaduertunt. Dein postero die, egresso utrinque milite ad bellandum, plurimi Troianorum cadunt: sed ex socijs tamen pars maxima. At uerò ubi uehementius à nostris instatur, & omni opera bellũ finire in animo est, signo dato dux duci occurrit, atque in se prælium conuertunt. Tum Philocteta progressum Alexandrum lacessit, si auderet sagittarum certamine. Ita consensu utriusq; partis Vlysses atq; Deiphobus spacium certaminis definiunt. Igitur primus Alexander incassum sagittam contendit: Dein Philocteta insecutus, sinistram manum hosti transfigit, reclamantiq; per dolorem dexterum oculum perforat. Et iam fugientem insecutus, tertio uulnere per utrunque pedem traijcit, fatigatũq; ad postremùm interficit. Quippe Herculis armatus sagittis, quæ infectę hydræ sanguine, haud sine exitio corpori figebant. Quod ubi animaduertêre Barbari, magna ui irruunt, eripere Alexandrum cupientes: multisq; suorum interfectis à Philocteta, negocium tamen peragunt, atque in ciuitatem reportant. Tumq; Aiax Telamonius insecutus fugientes, adusque portam pergit. Ibi cæsa uis hostium multa, quum festinantibus inter se Troianis, & singulis euadere inter primos cupientibus, magis in ipso aditu, multitudine sua detinerentur. Interim multi eorum qui primi euaserant, super muros siti, collecta undique eiusmodi saxa, super clypeum Aiacis deijcere, congestam'que plurimam terram desuper uoluere, scilicet ad depellendum hostem. Quum supra modum grauaretur egregius dux, facilè scuto decutiens, haud segnius imminere. Denique Philocteta, eos qui in muris locati erant, eminus sagittis perturbat, multosq; interficit. Neque secus à reliquis in parte alia, res gestæ. Atque eo die excisa, uersaq; mœnia hostium forent, ni nox iam ingruens, nostros ab incepto cohibuisset. Qui ubi ad naues regressi sunt, læti Philoctetæ facinoribus: & ob id maximam animo fiduciam gestãtes, summo fauore ac laudibus ducem celebrant. Qui simul cum luce, adiunctis sibi reliquis ducibus, in prælium egressus, hostes metu suo adeò terruit, ut uix se mœnibus defensarent. Interim Neoptolemus apud tumulum Achillis, postquam in autorem paternæ cædis uindicatum est, initium lugendi sumit, & unà cum Phœnice atque omni Mirmydonum exercitu, comas sepulchro deponit, pernoctatq; in loco. Per idem tempus filij Antimachi, de quo suprà memorauimus, adiuncti Priami rebus, ad Helenum ueniunt, eumq;, ut in amicitiam cum suis redeat, deprecati sunt. Vbi nihil proficiunt, ad suos remeantes, Diomedi atq; Aiaci alteri itineris medio occurrunt. A' quis comprehensi, perductiq; ad naues, qui'nam essent, & rem omnem ob quam uenerant, expediunt. Tum nostri recordati patris eorum, & quæ aduersum legatos nostros dixerit, molitusq; sit, tradi eos popularibus, atque

ante

A ante conspectum Barbarorum produci iubent, dein lapidibus iniectis necari.

Interim Alexandri funus per partem aliam portæ ad Oenonem, quæ ei ante raptum Helenæ nupserat, necessarij sui uti sepeliretur, perferunt. Sed fertur Oenonem uiso Alexandri cadauere, adeò commotam, uti amissa mente obstupefieret, ac paulatim per mœrorem deficiente animo, concideret. Atq; ita uno eodemq; funere cum Alexandro contegitur. Cæterum apud Troiam, ubi hostis muris infestus, magis magisq; sæuit, nec iam resistendi ex mœnibus spes ulterius est, aut uires ualent, cuncti proceres seditionem aduersus Priamum extollunt, atque eius regulos. Deniq; accito Aenea filijsq; Antenoris, decernunt inter se, uti Helena cum his quæ ablata erant, ad Menelaum duceretur. Quod postquam Deiphobus cognouit, traductã ad se Helenam matrimonio sibi adiũgit. Cæterum ingressus concilium Priamus, ubi multa ab Aenea contumeliosa ingesta sunt, ad postremùm ex consilij sententia, iubet Antenorem ad Græcos cum mandatis belli deponendi ire. Qui ex muris signum ostendens legationi, ubi à nostris recessum est, ad naues uenit. Vbi benignè salutatus, atq; exceptus, summum fidei beneuolentiæq; erga Græciam testimonium capit: maximeq; à Nestore, quod Menelaum insidijs Troianorum appetitum, consilio suo atque auxilio filiorum seruauerit. Pro quis euersa Troia, multa præclara polliceri: hortariq; uti dignum memoria, pro amicis aduersum perfidos moliretur. Tum longam exorsus Antenor orationem, Semper, ait, principes Troiæ pœnam ob malè consulta diuinitus consecuti. Dein subiungit Laomedontis aduersum Herculem famosam periuriam, insecutamq; eius atque regni euersionem. Qua tempestate Priamus admodum paruulus, atque expers omnium quæ gesta erant, petitu Hesionæ, regno impositus est. Tum iam inde male desipientem, cunctos sanguine & iniurijs insectari solitum prauum, insuetum atq; appetentem alieni. Quo exemplo ueluti contagione pessima imbutos filios eius, neq; sacro, neque profano abstinuisse. Cæterum se eadem stirpe qua Priamum, Græcis coniunctum, animo semper ab eo

B dissensisse. Hesionam quippe Danai filiam, Electram genuisse, ex qua ortus est Dardanus, qui Teucri filiæ iunctus Erichthonium dedit. Eiusdẽ est Tros, ex eo Ilus, Ganymedes, Cleomestra, & Assaracus. Atq; ex eo Capys Anchisę pater. Illum deinde Tithonum & Laomedontem genuisse. Ex Laomedonte Icetaonem, Clytium, Lampum, Timœtem, Bucolionem, atq; Priamum genitos. Rursusq; ex Cleomestra Lyersum genitum. Cæterùm Priamum cuncta iura affinitatis proculcantem, magis in suos superbiam atque odium exercuisse. Postquam finem loquẽdi fecit, postulat uti quoniam à senibus legatus pacis missus esset, darent ex suo numero cum quis super tali negotio dissertaret. Electiq; Agamemnon, Idomeneus, Vlysses atq; Diomedes. Qui secreti ab alijs, proditionem componunt. Pręterea placet, uti Aeneę, si permanere uellet in fide, pars prędę & domus uniuersa eius incolumis maneret. Ipsi autem Antenori dimidium bonorum Priami, regnumq; uni filiorum eius quem elegisset, concederetur. Vbi satis tractatum uisum est, Antenor ad ciuitate dimittitur, referens ad suos composita inter se longe alia. In quis donum Mineruæ parari à Græcis, eosq; cupere recepta Helena, acceptoq; auro, bellum omittere, atq; ad suos regredi. Ita composito negotio, Antenor, traditoq; sibi Talthybio, quo res finem acciperet, ad Troiam uenit.

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROIANO LIBER V.

A

Ntenore Talthybioq́ ciuitatem ingressis, cuncti populares socijq́, cognita re, propere concurrunt, cupientes dignoscere quæ apud Græcos actitata essent. Quis Antenor in proximum diem relata differt: atq́ ita dimisso conuentu, disceditur. Tum inter epulas, quum Talthybius interesset, filios suos monere Antenor, nihil his in uita custodiendum, quàm uti antiquissimam ducerent cum Græcis amicitiam. Dein singulorum probitatem, fidem atq́ innocentiam commemorando, admirari. Ita finito conuiuio, tum disceditur. At lucis principio, cunctis iam in concilio expectantibus audire, si quis modus tantis malis fieret, cum Talthybio ipse uenit. Neq́ multo pòst Aeneas, dein Priamus cum residuis regulis. Deniq́ ubi ea quę à Græcis audierat, iussus est dicere, hoc modo disseruit: Graue Troiani principes, uosq́ socij, graue bellum nobis excitasse aduersum Græciã, grauius uerò multoq́ durius mulieris causa effectos q́ amicissimos, qui inde iam à Pelope orti, affinitatis etiam iure nobis cõiuncti sunt. Namq́ si præterita mala summatim attingere oporteat, quando ciuitas nostra depressa ærumnis ad requiem emerserit, unquam nobis defuere fletus? aut socijs imminutæ calamitates? Quando non amici, propinqui, parentes, filij deniq́ in bello amissi? Et ut ex me reliquorum luctuum memoriam recenseam, quid nam in Glauco filio toleraui? Cuius interitus quanq́ acerbus mihi, non tamen ita dolori fuit, quàm tempus illud, quo adiunctus Alexãdro, ad raptum Helenæ comitatum sui præbuit. Sed pręteritorum satis, futuris saltem parcendum ac consulendũ est. Græci homines custodes fidei ac ueritatis, principes beneuolentiæ atq́ officiorum. Testis his rebus Priamus, qui in ipso strepitu discordiarum, fructũ tamen misericordiæ eorum tulit. Neq́ inferẽdo bellum quicquam prius tentatum ab his, quàm perfidiam in ipsa legatione, insidias æquè à nostris experti sunt. In qua re (dico enim quod sentio) Priamus eiusq́ filij autores: in his etiam Antimachus, qui recens amissis liberis, iniquitatis suæ pœnas luit. Hæc omnia in gratiam gesta Helenæ, eius scilicet mulieris, quam nec Gręci quidem recipere gestiunt. Retineat̃ igitur in ciuitate ea fœmina, ob quam populi amici etiã, aut non infesti huic regno. Nónne sponte supplices ut iam recipiant, rogabimus? non omni modo faciemus lęsis iam toties per nos? Non in futurum saltem reconciliabimus tales uiros? Ego quidẽ abibo iam hinc, & discedam longius. Neq́ committam ulterius, ut intersim malis nostris. Fuit tempus quo manere in hac ciuitate iucundũ erat, socij, amici, propinquorum salus, patria deniq́ incolumis attinuere in hunc diem. Cõtrà nunc quid horũ non imminutum, aut in totum sublatum nobis est? Non feram me cum his morari, quorum opera, cuncta mihi cum patria concidere. Et eos quidem quos in bello fortuna eripuit, utcunq́ iam sepeliuimus, concedentibus ultro ueniam hostibus: sed postq́ deorum arę atq́ delubra, sanguine humano per scelus infecta sunt, hoc etiam amisimus? Quippe, quis maiora supplicio post mortem carissimorũ quàm in ipsa amissione subeunda sunt. Quæ ne accidant, nunc saltẽ prouidete. Auro atq́ huiusmodi alijs præmijs, redimenda patria est. Multę in hac ciuitate dites domus, singuli pro facultatibus in medium consulamus. Postremò offeratur pro uita hostibus, quod mox interitu nostro ipsorum futurum est. Templorum etiam, si necesse erit ornamentis, pro incolumitate patriæ utendum est. Solus suas opes intus custodiat Priamus, solus diuitias potiores suis ciuibus teneat. His etiam quæ cum Helena raptæ sunt, incubet. Ipse uiderit quem ad finem utendum putet, patriæ calamitatibus. Nos uicti iam sumus malis nostris. Hæc atque alia cum lachrymis eo disserente, cuncti simul gemitum edunt, tendentesq́ ad cœlum manus, annuere tot aduersis

A uersis rebus Priamũ, singuli uel inter se omnes, finem miseriarũ deprecantes. Ad postremùm uno ore patriam redimendam clamant. In quîs Priamus dilanians caput fletu quàm miserabili, non solum iam odio, uerùm suis hostem effectum: quippe cui dijs non amicus antea, non denicq ciuis inueniri posset, qui ærũnis suis ingemisceret. Namcq optasse hæc non nunc demum, uerum uiuis Alexandro atcq Hectore agi cœpta. Sed quoniam præterita reuocare nulli concessum est, præsentium habendam rationem, spemcq futuris adhibendam. Se namcq omnium quæ haberet ad redemptionem patriæ potestatem dare: quam rem Antenori agendam cõmittere. Cæterum se quoniã iam odio suis esset, abire è conspectu, consentientem his quæ inter se decernerent. Tum separato rege, placet ut Antenor ad Græcos redeat exploratum uoluntatem certã, adiunctuscq ei Aeneas. Ipsa cõposita re, disceditur. Sed media ferme nocte, Helena clàm ad Antenorẽ uenit, suspicans tradi se Menelao, & ob id iram derelictæ domus metuens. Itacq eum orat, uti inter cætera sui quocq apud Græcos cõmemorationem faceret, ac pro se precaretur. Cæterum, ut cognitum est, post Alexandri interitũ inuisa ei apud Troiã fuere omnia, desideratuscq ad suos reditus. At lucis initio quibus imperatũ erat, ad naues ueniũt, decretũ ciuium cunctis narrant. Itacq cum quîs ante ad confirmanda quæ tempus monebat, secedũt. Ibi quum multa de republica ac summa rerũ dissererẽt, uoluntatẽcq Helenæ docent, ueniamcq orant. Et ad postremùm confirmãt inter se proditionis pactionem. Dein ubi tẽpus uisum est, cum Vlysse & Diomede ad Troiã ueniunt, cohibito Aiace ab Aenea, scilicet ne qua insidijs opprimeretur talis uir, quem solum Barbari non secus q̃ Achillem metuebant. Igitur postcq duces Græciæ in ciuitate conspecti sunt, cuncti ciues tollunt spe animos, existimãtes finem belli atcq discordiarum. Itacq properè senatus habitus. ubi nostris præsentibus decernit, primum omniũ Antimacho ex omni Phrygia exulandum, scilicet autori tanti mali. Dein super conditione pacis tractari cœptũ. Inter quę strepitus repẽtè ex Pergamo, ubi regia Priami erat, clamorcq

B ingens editur. Quare turbati qui in cõsilio erãt, foràs prosiliunt, credentes insidias à regulis solito more fieri. Itacq in templũ Mineruę properè concedunt. At paulo pòst, ex his qui ex arce descenderant, cognoscit Alexãdri filios quos ex Helena susceperat, casu cameræ extinctos: hicq erãt Bunomus, Corinthus, atcq Idus. Quare consilio dilato, duces nostri ad Antenorem abeunt, ibicq acceptis epulis pernoctant. Præterea cognoscunt ab Antenore editum quondam oraculum, Troianis maximo exitio, ciuitaticq fore, si palladium quod in templo Mineruę esset, extra mœnia auferretur. Namcq id antiquissimum signum cœlo lapsum, qua tempestate Ilus templum Mineruæ extruens, prope summum fastigij peruenerat: ibicq inter opera quum necdum tegmen superpositum esset, sedem sui occupauisse, idcq signum ligno fabrefactum esse. Hortantibus dein nostris uti secũ ad ea omnia eniterentur, facturum se quæ cuperent, respondit. Atcq his prædicit, publicè se in concilio super qualitate eorum quæ postulaturi essent, exercitũ deserturũ, scilicet ne qua suspicio sui apud Barbaros oriretur. Ita cõposito negocio, cum luce simul Antenor ac reliqui proceres ad Priamum uadunt, nostri ad naues redeunt. Dein ubi iusta pueris Alexandri facta sunt, post diem tertium Idæus supradictos duces accitum uenit. Quîs præsentibus Lampus, cætericq quorum consiliũ præualebat, multa disserere, atque docere ea quæ ante gesta essent, temerè & inconsultè, non per se, quippe qui cõtempti despecticq à regulis, arbitrio alieno agerẽt. Cæterũ quod arma aduersum Græcos tulissent, non sponte factum. Namcq qui sub imperio alieno agerent, expectandũ his, atcq exequendum esse nutum eius qui teneat. Ob quæ dignum esse, Græcos data uenia consulere his, qui semper autores pacis fuerint. Cæterum à Troianis ob malè consulta, satis pœnarum exactum. Dein multo hinc atque inde habito sermone, ad postremùm de

modo prœmiorum agi cœptũ. Tum Diomedes quinq; millia talentorũ auri, atq; argẽti totidem optat. Præterea tritici centena milia, eaq; per annos decem. Tum silentio habito à cunctis, Antenor, non Græcorum more agere eos aduersum se ait, sed barbaro. Nam quũ impossibilia postularent, palàm fieri, prętextu pacis bellum eos instruere. Cæterum auri atq; argenti tantũ ne tum quidem priusquam in auxilia conducta dilaceraretur, ciuitati fuisse. Quod si permanere in eadẽ auaritia uellẽt, superesse Troianis, uti clausis portis, incensisq; intus deorũ ędificijs, ad postremùm idem sibi cum patria exitiũ peterẽt. Contrà Diomedes: Nõ ciuitatẽ uestram consideratũ Argis uenimus, uerùm aduersum uos dimicaturi. Quocirca siue etiam nũc bellare in animo est, parati Græci: siue, ut ais, igni dabitis Iliũ, nõ prohibebimus. Quippe Græcis affectis iniuria, quoquomodo ulcisci hostes suos finis est. Tum Panthus in proximũ diem deliberandi ueniam orat. Ita nostri ad Antenorem abeunt, atq; inde in ædem Mineruæ. Interim cognoscitur in apparatu rerum diuinarum portentum ingens. Namq; composita sacrorum consueta, mox subiectus ignis non cõprehendere, neq; consumere uti antea, sed aspernari. Quare turbati populares, simul uti fidem nuncij noscerent, ad aram Apollinis confluunt, atq; ibi superpositis extorũ partibus, ubi flãma admota est, repentè cuncta quæ inerant disturbata, ad terram decidunt. Quo quidem spectaculo perculsis atq; attonitis omnibus, subitò aquila stridore magno immittit sese, atq; extorum partẽ eripit. Moxq; superuolans, ad naues Græcorum pergit, ibiq; raptum omittit. Id uerò Barbari iam nõ leue aut in obscuro, sed palàm perniciosum credere. Interim Diomedes cum Vlysse dissimulantes quæ gerebantur, obambulare in foro, circumspicientes laudantesq; præclara opera ciuitatis eius. At apud naues auspicio tali motis omnium animis, Calchas uti bonum animum gererẽt hortatur, breui quippe dominos fore eorũ quæ apud Troiam essent. Cæterum Hecuba re cognita, placatum deos egreditur, pręcipuè Mineruam atq; Apollinẽ. Quis tum dona multa uictimasq; opimas admouet: sed in adolẽdo quę sacra aris reddebantur, eodẽ modo restingui ignes, ac repẽtè interire uisi. Inter quæ tam solicita, Cassandra deo plena, uictimas ad Hectoris tumulum trãsferri, inferriq; iubet. Deos quippe aspernari iam sacrificia, indignatos ob cõmissum paulo antè scelus in Apollinem. Ita tauris qui immolati erant, ad rogum Hectoris, sicuti imperatum est, apportatis, moxq; igni subiecto, consumuntur cuncta. Inde ubi iam uesper erat, domum discessum est. Atq; eadem nocte Antenor clàm in templum Mineruæ uenit, ubi multis precibus mixtis Theanæ (quæ templi sacerdos erat) persuasit, uti palladium sibi traderet: habituram nanque magna eius rei prœmia. Ita perfecto negocio ad nostros uenit, hisq; promissum offert. Id Græci obuolutum bene, quo ne intelligi à quoquam possit, uehiculo ad tentoria Vlyssis per necessarios fidosq; suos remittunt. At lucis principio postq; senatus coactus, & nostri ingressi sunt, Antenor ueluti iracũdiam Græcorum metuens, ueniam orare eorum, quæ aduersum eos pro patria exercitus dissetuisset. Dein Vlysses, non se his moueri, neq; indignari, sed quod finis in tractando non adhiberẽt: maximè quum opportunum ad nauigandũ tempus, breui præteruolet. Tum multo inuicem habito sermone, ad postremùm binis milibus talentorum auri atq; argenti, rem decidunt. Quod ut ad suos referrent, Gręci ad naues abeunt. Ibi conductis ducibus, cuncta quę gesta sunt, exponunt. Palladiũ etiam ablatum per Antenorem, docent. Dein ex omnium sententia, reliquus miles rem cognoscit. Ob quæ placet uniuersis, mitti Mineruæ donum quàm honoratissimum. Tum accitus ad eam rem Helenus, cuncta quæ antè gesta erant, non secus ac si præsens fuisset, ordine exponit: additq;, finem iam aduenisse Troianarũ rerum. Quippe quo maximè sustentarẽt, summam ciuitatis palladium fuisse: quo ablato, exitiũ ingruere. Cæterum donum Mineruæ fatale Troianis esse, equum ligno fabrefactũ forma ingẽti, cuius magnitudine

A gnitudine muri soluendi essent, adnitente atq; ministro Antenore. Dein re-
cordatus parentem Priamum residuosq; fratres, fletum edit miserabilem, con
sternatusq; per dolorem atq; obstupefactus ruit. Tum Pyrrhus collectũ eum,
refectumq; animi, ad se deducit, custodesq; addit, ueritus ne qua per eum ho-
stibus quæ gesta erant, patefierent. Quod ubi Helenus persensit, Pyrrhum uti
bonum animum gereret hortatur, securum sui, secretorumq;. Namque se cum
eo etiam post patriæ excidium, multis tempestatibus in Græcia moraturum.
Itaq; ut Heleno placuerat, multa materies quæ apta huiusmodi fabricæ uide-
batur, per Epeum atq; Aiacẽ Oilei aduecta. Interim firmatores pactæ pacis ad
Troiam eunt. Decem lecti duces, Diomedes, Vlysses, Idomeneus, Aiax Tela
monius, Nestor, Meriones, Thoas, Philotecta, Neoptolemus, atq; Eumelias.
Quos ubi in foro animaduertêre populares, lęti animos tollunt, finem iam æ-
rumnarum credentes. Itaq; singuli pluresue uti quisq; occurrerat, benignè a-
deunt, salutantes, gratulãtesq; exosculantur. Tum Priamus pro Heleno orare
Græcos, multisq; adhibitis precibus, commendare charissimum sibi, & inter
cæteros dilectum magis propter prudentiã. Dein ubi tempus uisum est, con-
uiuium publicè cœptum est in honore ducum, ascitæq; pacis, Antenore deser
uiente Græcis, atq; omni modo benignè exhibente cuncta. At lucis initio se-
nes omnes in ædẽ Mineruæ conueniũt. In quîs Antenor refert, missos à Græ
cis super conditionibus prædictæ pacis, decem lectos uiros. Quos ubi deduci
in senatũ placuit, & dextræ inuicem datæ atq; acceptæ sunt, statuunt inter se
uti proximo die, campi in medio atq; in ore omnium aras statuant, in quîs fi-
dem pacis iurisiurandi religionibus firmarent. Quîs perfectis, Diomedes atq;
Vlysses iurare occipiunt, permansuros se in eo quod sibi cum Antenore con-
uenisset, testesq; in eam rem Iouem summũ, Terramq; matrem, Solẽ, Lunam,
atq; Oceanum fore. Dein excisis in partes duas hostijs quæ ad eam rem admo-
tæ erant, ita ut pars ad solem, residuum ad naues spectaret, per medium transẽ
unt. Dein Antenor in eadem uerba placitum cõfirmat. Ita perfecto negocio,
B ad suos quisq; abeunt. Cæterum Barbari Antenorem summis laudibus effer-
re, uenientemq; singuli quasi deum uenerari. Solum quippe omnium crede-
re autorem pacis eius, ascitæq; cum Græcis amicitiæ. Ita sopito iam inde bel-
lo, passim uti quisq; partium uoluerat, nunc Græci cum Troianis, rursusq; hi
apud naues amicè agere. Interim ubi fœdus interuenerat, cuncti Barbari so-
cijq; qui bello residui erãt, gratulantes interuẽtu pacis ad suos discedũt, nõ op-
periẽtes quidem præmia tantorũ discriminũ atq; ærumnarũ, scilicet ueriti ne
qua pacti fides apud Barbaros dissolueretur. Interim apud naues, uti Heleno
placuerat, equus tabulatus extruitur, per Epeũ fabricatorẽ eius operis. Cui edi
to in immensum, ima quæ sub pedib. erãt, rotis interpositis suspenderat, scili-
cet quod à tractu motus facilis foret: unde offerri donum Mineruæ maximũ,
omnium ore agitabatur. Cæterum apud Troiam auri atq; argenti prædictum
pondus, per Antenorem atq; Aeneam summo studio in ædem Mineruæ por
tabatur. Et Græci, postquam auxilia sociorum dimissa cognitum est, impen-
sius pacem atq; amicitiam agitauere, nullo post Barbarorũ interfecto, aut uul-
nerato, quo magis sine ulla discordiarum suspicione apud hostes forẽt. Dein
equum compactum affabrè, confixumq; ad muros mouent. Nunciatum Tro
ianis, ut cum summa religione susciperent, Mineruæ scilicet sacrũ, dicatumq;.
Quare magna uis hominum portis egressa, summa lętitia, sacrificioq; donum
excipit, attrahitq; propius mœnia. Sed postquam magnitudine operis impedi
ri per portas ingressum animaduertêre, consilium destruendorũ desuper mu-
rorum capiunt, neque quisquã secus præ tali studio decernebat. Ita inuiola-
tum multis tempestatibus murorũ opus, Neptuniq; ut perhibebatur, atq; A-
pollinis maxima monumenta, multo delectu ciuium manibus dissoluuntur.
Sed postq; maior pars operis eius deiecta est, cõsulto à Gręcis intercessum, cõ-

firmantibus non se passuros intra mœnia duci equum, priusquam prædicti A
pondus auri atq; argenti susciperent. Ita intermisso opere, semiruptisq; mœni
bus, Vlysses cunctos ciuitatis Troianæ artifices, ad reficiendas naues condu-
cit. Composita dein uniuersa classe, ubi cuncta nauigia instructa, & pręmium
persolutum est, iubent nostris peragere cœpta. Itaq; destructa murorū parte,
cum ioco, lasciuiaq; induxere equū, fœminis inter se atq; uiris certatim attrahe
re festinantibus. Interim Gręci ubi cuncta nauibus imposita sunt, incensis om
nibus ad Sigæum secedunt, ibiq; noctem opperiuntur. Fessis dein uino mul-
toq; somno Barbaris, quæ utraq; per lætitiam securitatemq; pacis interuene-
rant, nostri multo silentio ad ciuitatem nauigant, seruantes signum quod igne
elato Sinō, ad eam rem clàm positus, tulerat. Moxq; omnes postquā intrauere
mœnia, diuisis inter se ciuitatis locis, ubi signum datum, magna ui cædere eos
quos sors obiecerat, atq; obtruncare passim per domos atq; uias, loca sacra at-
que profana. Et si qui persenserant, priusquam armari, aut aliquid pro salute
caperēt, opprimere. Prorsus nulla requies stragis atq; funerum, quum palàm
& in ore suorum liberi, parentesq; magno inspectantium gemitu necarentur:
moxq; ipsi qui spectaculo carissimorum interfuerant, miserandum in modū
interirent. Neq; segnius per totam urbē incendijs gestum, positis prius defen
soribus domui Aeneæ atq; Antenoris. Interim Priamus re cognita, ad aram
Iouis Aedificialis confugit. Multiq; ex eo loco ad reliqua deorū tēpla: Cassan-
dra in ædem Mineruæ. Sed post uniuersos qui in manus uenerant fœdè, atq;
multos obtruncauère, occipiente luce domū in qua Helena erat aggrediun-
tur. Ibi Menelaus Deiphobū, quem post Alexandri interitum Helenæ matri
monium intercepisse, suprà docuimus, exectis primò auribus, brachijsq; abla
tis, dein naribus, ad postremùm truncatū omni ex parte, fœdatūq; summo cru
ciatu necat. Post quæ Priamū Neoptolemus sine ullo ætatis honorisq; dele-
ctu retinentē utraq; manu, ad arā iugulat. Cæterum Cassandram Aiax Oilei
ex sacro Mineruæ captiuam abstrahit. Hoc modo consumptis cum ciuitate
Barbaris, deliberatio inita super his qui ad deorum aras auxilium uitæ implo B
rauerant: decretumq; ab omnibus, uti per uim auulsi necarentur. Tantus do
lor iniuriæ, & ob id studiū extinguendi nominis Troiani incesserat. Ita cōpre
hensi qui cruciatū pręedictæ noctis subterfugerāt, trepidātes uice pecorum in-
terficiuntur. Dein more belli, per templa ac semiustas domos, populatio re-
rum omnium, ac per dies plurimos ne quis hostium euaderet, studium inqui-
rendi. Interim ad coaceruandū auri atq; argenti materiā opportuna loca de-
stinant, & alia ob preciosam uestē. Igit ubi satietas Troiani sanguinis tenuit,
& urbs incēdijs cōplanata est, initiū soluēdæ per prædā militæ capiūt: primò à
captiuis fœminis, puerisq; adhuc imbellibus. Itaq; ex his prima omnium He-
lena, sine sorte Menelao conceditur. Dein Polyxena suadente Vlysse, per
Neoptolemum Achilli inferias missa. Agamēnoni Cassandra datur, postquā
forma eius captus, quin palàm desiderium fateretur, dissimulare nequiuerat.
Aetram & Clymenam, Demophoō & Achamas habuere. Reliquorum sors
agi cœpta, atq; Neoptolemo Andromacha euenerat, adiunctis etiam eius fi-
lijs in honorem tanti ducis. Vlyssi Hecuba obuenit. Hactenus nobilium fœ-
minarum cessere seruitia. Alij, ut quenq; sors contigerat, prædam, aut ex ca-
ptiuis, quantum pro merito distribuebatur, habuere. Interim super palladio
ingens certamen inter se ducibus exortum. Aiace Telamonio expostulante
in munus sibi, pro his quæ in singulos uniuersosq; uirtute atque industria sua
contulerat. Quare coacti penè omnes uti ne læderetur animus tanti uiri, cu-
ius præclara facinora uigiliasq; pro exercitu, in animo retinebant, concedunt
Aiaci, contradicentib. solis omniū Diomede atq; Vlysse: sua quippe opera id
ablatū cōtrà insinuātibus. Contrà Aiax adfirmare, nō labore aut uirtute corū
rem gestā: Antenorē namq; contēplatione cōmunis amicitiæ, abstulisse. Tum
Diomedes

A Diomedes honori eius per uerecundiam cedens, à certamine destitit. Igitur Vlysses cum Aiace summa ui contendere, atque inuicem industriæ meritis expostulare adnitentibus Vlysse Agamemnone, & Menelao, obseruatam paulo antè opera sua Helenam. Namque post captum Ilium, Aiax recordatus eorum quæ tantis tempestatibus propter mulierem perpessi, expertique essent, primus omniũ interfici eam iusserat. Iamque approbãtib. consiliũ Aiacis multis bonis, Menelaus amorẽ coniugij etiã num retinẽs, singulos ambiẽdo orãdoque ad postremùm perfecerat, ut intercessu Vlyssis, Helena incolumis sibi traderet. Ob quæ ueluti iudicio amborũ merita spectantes (quum etiamnum bellũ in manibus, atque hostiles multæ nationes circumstreperent, nullo delectu uirorũ fortium, spretisque Aiacis tot egregijs facinoribus, ac frumẽti quod ex Thracia aduexerat, per totũ exercitũ distributione) Vlyssi palladium tradũt. Quare cuncti duces, qui memores uirtutũ Aiacis, nihil ei præferendũ censuerãt: quique secuti gratiã Vlyssis, impugnauerant talẽ uirum, studio in partes discedunt. Interim Aiax indignatus, & ob id uictus dolore animi, palàm atque in ore omnium ultionem se sanguine eorum à quîs impugnatus esset, exacturũ denunciat. Itaque ex eo Vlysses, Agamemnon, & Menelaus custodiam sui agere, et quò tutiores essent, summa ope inuigilare. At ubi nox aderat, descendentes uno ore omnes, lacerare utrunque regem, neque abstinere maledictis: quippe quîs magis libido desideriumque in fœmina, quàm summa militiæ potiora forent. At lucis principio, Aiacem in medio exanimẽ offendunt: perquirẽtesque mortis genus, animaduertère ferro interfectum. Inde ortus per duces atque exercitus tumultus ingẽs, ac dein seditio breui adulta, quũ antè iam Palamedẽ uirũ domi bellique prudentissimũ, nunc Aiacẽ inclytum tot egregijs pugnis, atque utrosque insidijs circumuentos ingemiscerent. Ob quæ supradicti reges ueriti, ne qua uis ab exercitu pararetur, intus clausi firmatique per necessarios manent. Interim Neoptolemus aduecta ligni materia, Aiacẽ cremat: reliquiasque urna conditas, in Rhetæo sepeliendas procurat. Breuique tumulum extructũ consecrat

B in honorẽ tanti ducis. Quæ si ante captum Ilium accidere potuissent, profectò magna ex parte promotæ res hostiũ, ac dubitatum de summa rerum fuisset. Igitur Vlysses ueritus uim offensi exercitus, clàm mari aufugit: ita palladium apud Diomedem manet. Cæterum post abscessum Vlyssis, Hecuba quo seruitium morte absolueret, multa ingerere maledicta, imprecarique infausta omnia in exercitũ. Quare motus miles, lapidibus obrutã necat, sepulchrũque apud Abydũ statuit, appellaturque Cynossema, ob linguę proteruiã, imprudentẽque petulantiam. Per idem tempus Cassandra deo repleta, multa in Agamemnonem aduersa pronunciat. Insidias quippe ex occulto cædemque domi per suos compositam. Præterea uniuerso exercitui profectionẽ ad suos incommodã, exitialemque. Inter quæ Antenor cum suis Græcos orare, omitterent iras, atque urgente nauigij tẽpore in commune consulerent. Pręterea omnes duces ad se epulatum deducit: ibique singulos quãmaximis donis replet. Tum Græci Aeneæ suadẽt, ut secum in Græciam nauiget. Ibi namque ei simile cum cęteris ducibus ius, regnique eandem potestatẽ fore. Neoptolemus filios Hectoris Heleno concedit. Præterea reliqui duces auri atque argenti quantum singulis uisum est. Dein consilio habito decernitur, uti per triduum funus Aiacis publicè susciperetur. Itaque exactis diebus, cuncti reges comam apud tumulum eius deponunt. Atque ex in contumelijs Agamemnonem, fratremque agere, eosque non Atridas, sed Plisthenidas, & ob id ignobiles appellare. Quare coacti simul, ut odium sui apud exercitum per absentiam leniretur, orant ut sibi ire è conspectu eorum sine noxa concederent. Itaque consensu omnium primi nauigant, deturbati expulsique à ducibus. Cæterum Aiacis filij Achantides Glauca genitus, atque Eurysates ex Tegmessa Teucro traditi. Dein Græci ueriti ne per moram interuentu hyemis, quæ iam ingruebat, à nauigando excluderentur,

cluderentur, deductas in mare naues, remigibus reliquisq; nauticis instru- A
mentis complent. Atque ita cum his quæ singuli, præda multorum annorum
quæsiuerant, discedunt. Aeneas apud Troiam manet, qui post Græcorum
profectionem cunctos ex Dardano, atque & proxima peninsula adit, orans
uti secum Antenorẽ regno exigerent. Quæ postquam præuerso de se nuncio,
Antenori cognita sunt, regrediens ad Troiam, imperfecto negocio aditu pro-
hibet. Ita coactus cum omni patrimonio à Troia nauigat, deuenitq; ad mare
Adriaticum, multas gentes Barbaras interim præteruectus. Ibiq; condit cum
his qui secum nauigauerant ciuitatem, appellatam Corcyrem Melenam. Cæ-
terùm apud Troiam postquam fama est Antenorem regno potiri, tum cuncti
qui bello residui, nocturnam ciuitatis cladem euaserant, ad eum confluũt, bre
uiq; ingens coalita multitudo. Tantus amor erga Antenorem, atq; opinio sa
pientiæ incesserat. Fitq; princeps amicitiæ eius rex Gebrenorum Oenideus.
Hæc ego Gnosius Dictys, comes Idomenei conscripsi, oratione ea quã ma-
ximè inter diuersa loquendi genera consequi ac comprehendere potui, literis
Punicis, à Cadmo Danaoq; traditis. Neq; sit mirum cuiquam, si quamuis Grę
ci omnes, tamen diuerso inter se sermone agunt, quando ne nos quidem uni-
us eiusdemq; insulæ, simili lingua, sed uaria permixteq; utamur. Igitur ea
quæ in bello euenere Græcis ac Barbaris, cuncta sciens, perpessusq; magna
ex parte, memoria edidi. De Antenore eiusq; regno quæ audiui, retuli. Nunc
reditum nostrorum narrare libet.

DICTYS CRETENSIS DE REDITV GRAECORVM LIBER VI.

Ostquam impositis, quæ singuli bello quæsierant, ascendere ip-
si, solutis anchoralibus nauigant. Dein à puppi secundante uen-
to, paucis diebus peruenère ad Aegeum mare. Vbi multa imbri-
bus uentisq;, & ob id sæuiente mari indigna experti, passim ut
sors tulerat, dispalantur. In quis Locrorum classis, perturba- B
tis per tempestatem officijs nautarum, & inter se implicatis, ad postre-
mùm fulmine comminuta, & incensa est. At rex Locrorum Aiax, postquã na
tando euadere naufragium enisus est, reliqui per noctem tabulis, aut alio ex
naufragio leuamine fluitantes, ubi ad Eubœam deuenere, Chœradibus scopu
lis appulsi pereũt. Eos namq; re cognita, Nauplius ultũ iri cupiens Palamedis
necẽ, per noctem igni elato ad ea loca deflectere, tanquã ad portum coegerat.
Per idem tempus Oeax Nauplij filius, Palamedis frater, cognito Græcos ad
suos remeare, Argos uenit. Ibi Aegialem atque Clytemnestram falsis nuncijs
aduersum maritos armat, prædicto ducere eos secum uxores ex Troia, præla
tas his. Præterea addidere ea, quib. mobile suapte natura ingenium muliebre
magis aduersum suos incenderentur. Ita Aegiale aduenientem Diomedem,
per ciues aditu prohibet. Clytemnestra per Aegistum adulterio sibi cognitũ,
Agamemnonẽ insidijs capit, eumq; interficit. Breuiq; denupta adultero, Eri-
gonem ex eo edit. Interim Talthybius Orestem Agamemnonis filium ma-
nibus Aegisti ereptum, Idomeneo, qui tum apud Corinthum agebat, tra-
dit. Eo Diomedes expulsus regno, & Teucer prohibitus Salamine à Telamo
ne, scilicet quod fratrẽ insidijs circumuentũ non defendisset, conueniunt. In-
terim Mnestheus cum Aetra & Clymena filia eius ab Atheniensibus recipi-
tur. Demophoon atque Achamas foris manent. Cæterum ubi plures eorum
qui mare insidiasque suorum euaserant, apud Corinthum fuere, consili-
um habent, uti iuncti inter se, singula aggrederentur regna, belloq; aditum
ad suos patefacerent. Eam rem Nestor prohibet, suadens, tentandos
prius ciuium animos: neque committendum, uti per seditionem Græ-
cia omnis, intestinis discordijs corrumperetur. Neque multo pòst co-
gnoscit

A gnoſcit Diomedes Aetoliam ab his qui per abſentiam eius regnum infeſtabant, eo nomine multis modis afflictari. Ob quæ profectus ad ea loca, omnes quos autores iniuriæ repererat, interficit: metuq; omnibus circum locis iniecto, facile à ſuis receptus eſt. Inde per omnẽ Grçciã fama orta, ſuos quiſq; reges accipiunt: ſummam in his qui apud Troiam bellauerant uirtutem, neq; in reſiſtendo cuiuſq; uires ſatis idoneas exiſtimantes. Ita nos quoq; cum Idomeneo rege, Cretam patrium ſolum ſumma gratulatione ciuium remeauimus. Dein ubi Oreſtes tranſactis pueritiæ annis, officia uiri exequi cœpit; orat Idomeneum, ut ſecum ex ea inſula quàm plurimos mitteret: cupere namq; ſe Athenas nauigare. Itaq; collecto numero eorum quos idoneos credebat, Athenas uenit: auxiliumq; ab his contrà Aegiſtum orat. Dein oraculum adijt: reſponſum refert, uti matrem, & cum ea Aegiſtũ interficiat. Ex quo fore, uti regnum patrium reciperet. Huiuſmodi nomine armatus cum prędicta manu ad Strophum uenit. Is namq; Phocenſis, cuius filiam in matrimonium Aegiſti denupſerat, indignatus quod ſpreto coniugio priore, Clytemneſtram ſuperduxerit, & regẽ omniũ Agamemnonem interfecerit, ultro ei auxiliũ aduerſum inimiciſſimũ obtulerat. Ita conſpirati inter ſe, cum magna manu Mycenas ueniunt. Statimq;, Aegiſtus aberat, primò Clytemneſtram interficiũt, multoſq; alios qui reſiſtere auſi erãt. Dein cognito Aegiſtum aduẽtare, inſidias ponũt; eumq; circumueniunt. Inde per omnem Argiuorum populum diſſenſio animorum exorta, quod diuerſa inter ſe cupientes, ad poſtremùm in partes diſcederent. Per idem tempus Menelaus appulſus Cretã, cũcta ſuper Agamemnone, regnoq; eius cognoſcit. Interea per omnem inſulam, poſtq; cognitum eſt Helenam eò ueniſſe, multi undiq; uirilis ac muliebris ſexus confluunt: ambientes dignoſcere, cuius gratia orbis penè omnis ad bellũ conſpiraſſet. Vbi inter cętera Menelaus refert, Teucrum expulſum patria, ciuitatem apud Cyprũ Salaminã nomine, cõdidiſſe. Multa etiã apud Aegyptũ miranda refert: & Canopi gubernatoris ſui, qui ibi morſu ſerpentis perierat, extructum magnificum

B cum monumentum. Dein ubi tempus uiſum eſt, Mycenas nauigat: ibiq; multa aduerſum Oreſtẽ molitus eſt. Ad poſtremùm multitudine popularium cohibitus, ab eo quod cœperat negotio deſtitit. Inde placet cunctis, Oreſtem ſuper eo facinore cauſam dicere apud Athenienſes, ubi Areopagitarum iudicium ſeueriſſimum per omnem Græciam memorabat. Apud quos dicta cauſa, iuuenis abſoluitur. Erigona, quæ ex Aegiſto edita erat, ubi fratrem abſolutum intelligit, uicta dolore immodico, laqueo interijt. Mneſteus liberatũ Oreſtem à parricidij crimine, purgatumq; more patrio cunctis remedijs quæ ad obliuionem huiuſmodi facinoris adhiberi ſolita erãt, Mycenas remittit: ibiq; regnum ei conceſſum. Dein tranſacto tempore, accitu Idomenei Cretam uenit. Neq; multo pòſt Menelaus ibi multa in patruum ſeuerè per eum ingeſta, quod ſibi per diſſenſionem popularium multis modis periclitanti, ipſe etiam inſidiatus eſſet. Ad poſtremùm interceſſu Idomenei uterq; reconciliatus, Lacedemonam diſcedit. Ibi Menelaus, ſicuti conuenerat, Hermionem Oreſti in matrimonium deſpondit. Per idem tempus Vlyſſes Cretam appulſus eſt duabus Phœnicum nauibus, mercedis pacto acceptis. Namq; ſuos cum ſocijs atq; omnibus quæ ex Troia habuerat, per uim Telamonis amiſerat: ſcilicet infeſti ob illatam per eum filio necem, uix ipſe liberatus induſtria ſua. Percunctantiq; Idomeneo, quibus ex cauſis in tantas miſerias deueniſſet, erroris initium narrare occipit. Quo pacto appulſus Zimarũ, multa inde per bellũ quæſita præda nauigauerit: appulſuſq; ad Lotophagos, atq; aduerſa uſus fortuna, deuenerit in Siciliam: ubi per Cyclopẽ atq; Leſtrigona fratres, multa indignè expertus, ad poſtremùm ab eorum filijs Antiphate & Polyphemo, plurimos ſociorum amiſerit. Dein per miſericordiam Polyphemi in amicitiam receptus, filiam regis Arenen, poſtquam Elpenoris ſocij eius amore peribat,

rapere conatus. Vbi res cognita est, interuentu parentis puella ablata per uim, exactus per Aeolos insulas deuenit ad Circen, atque inde ad Calipso, utramque reginam insularum: in quis morabantur, & quibusdam illecebris animos hospitum ad amorem sui illicientes. Inde liberatus, peruenerit ad eum locum, in quo exhibitis quibusdam sacris, futura defunctorum animis dignoscerentur. Post quæ appulsus Sirenarum scopulis, ubi per industriam liberatus sit. Ad postremum inter Scyllã & Charybdim mare sæuissimum, & illata sorbere solitum, plurimas nauiũ cum socijs amiserit. Ita se cum residuis in manus Phœnicum per maria prædantium incurrisse, atque ab his per misericordiam reseruatum. Igitur uti uoluerat, acceptis à rege nostro duabus nauibus, donatusque multa præda, ad Alcinoum regem Phęacum remittitur. Ibi ob celebritatẽ nominis per multos dies benignè acceptus, cognoscit Penelopen à triginta illustribus uiris diuersis ex locis in matrimonium postulari. Hique erant à Zacyntho, Echinadibus, Leucadia, Ithaca. Ob quæ multis precibus persuadet regi, uti secum ad uindicandam matrimonij iniuriam nauigaret. Sed postquam deuenere ad eum locum, paulisper occultato Vlysse, ubi Telemachum rem quæ parabatur edocuere, domum ad Vlyssem clàm ueniunt. Ibique uino multo atque epulis repletos iam procos, ingressi interficiunt. Dein per ciuitatem Vlyssem aduentasse, popularibus cognitum est. A' quis benignè & cum fauore exceptus, cuncta quæ domi gesta erant cognoscit. Aut supplicijs meritos, aut donis afficit. De Penelope, eiusque pudicitia, præclara fama. Neque multo pòst precibus atque hortatu Vlyssis, Alcinoi filia Nausica Telemacho denubit. Per idem tempus Idomeneus, dux noster, apud Cretam interijt, tradito per successionem Merioni regno, & Lacertę. Triennio postquam filius domum redijt, uitæ finem fecit. Telemacho ex Nausica natum filium Vlysses Ptoliportum appellat. Dum hæc apud Ithacam geruntur, Neoptolemus apud Molossos, naues quassatas tempestatibus reficit. Atque inde, postquam cognitum est ab Acasto expulsum regno Pelea, ultum iri cupiens iniurias aui, primò exploratum duos quàm fidissimos, & incognitos illis locis, Chrysippum & Aratum, Thessaliam mittit. Hique cuncta quæ gerebantur, insidiasque ei paratas per Acastum ab Ascandro non alieno Pelei, cognoscunt. Is namque Ascandrus iniquitatem tyranni euitans, ad agrum Pelei concesserat: notusque adeò eius domus, uti inter cætera originem etiam nuptiarum Pelei cum Thetide Chironis filia, Chrysippo atque Arato narrauerit. Qua tempestate multi undique reges acciti domum Chyronis, inter ipsas epulas nouam nuptam nouis ac magnis laudibus ueluti deam celebrauerant, parentem eius Chirona appellantes Nerea, ipsamque Nereidam. Et ut quisque eorum regum qui conuiuio interfuerant, choro modulisque carminum præualuerat, ita Apollinem, Liberum'ue: & ex fœminis plurimas, Musas cognominauerũt. Vnde ad id tempus, conuiuium illud deorum appellatum est. Itaque ubi cuncta quæ uoluerant cognouere, ad regem redeunt, eique singula per ordinem narrant. Ob quæ coactus Neoptolemus aduerso mari, & multis regionis eius prohibentibus, classem exornat, ascenditque. Ipse dein sæuitia hyemis multum mari fatigatus, appulsusque ad Sepianum littus, quod propter saxorum difficultatem nomen huiusmodi quæsiuerat, omnes ferè naues amittit: uix ipse cum his qui in eodem nauigio fuerant, liberatus. Ibi Pelea auum reperit occultatum spelunca abdita & latebrosa: ubi senex uim atque insidias Acasti euitans, assiduè nepotis desiderio, nauigantes, & si qui forte eò appulsi essent, speculari consueuerat. Dein ubi cuncta domus fortunarumque edoctus est, consilium aggrediendi hostis inire occipit: quum forte cognoscit filios Acasti Menelippum et Plisthenem uenatum profectos, dein uenisse ad ea loca. Itaque mutata ueste Locrum simulans, iuuenibus offert se, hisque cupitum sui interitum refert. Ob quæ iunctus his uenando, ubi seorsum à cæteris Menalippum uidet, eumque ac paulo pòst fratrem eius

insecutus,

A insecutus, interficit. Ad quorum inquisitionem seruus quidam Cirmas nomine, perquã fidus profectus, in manus iuuenis deuenit. Comprehensusq́ꝫ, Acastum affore nunciat, atq́ꝫ ita occidit. Itaq́ꝫ Neoptolemus mutata ueste Phrygia, tanq́ꝫ filius Priami Nestor, qui captiuus cũ Pyrrho ad ea loca nauigauerat, Acasto obuiã uenit: eiq́ꝫ quisnã esset indicat, et Neoptolemũ in spelunca fatigatũ nauigio, somnoq́ꝫ iacere. Ob quæ anxius Acastus, opprimere quàm inimicissimũ cupiẽs, ad speluncã pergit: atq́ꝫ ipso aditu à Thetide, quę ad ipsa loca quęsitum Pelea uenerat, re cognita reprimitur. Dein cunctis quę aduersum domũ Achillis iniquè & aduersum fas gesserat enumeratis, increpatus, ad postremùm intercessu suo, manibus iuuenis liberat: persuadẽs nepoti, ut ignosceret potius, neq́ꝫ sanguine ulterius ulcisci cuperet ea quæ antecesserãt. Itaq́ꝫ Acastus ubi se præter spem liberatũ animaduertit, spõte in loco cũcta regni Neoptolemo tradit. Inde iuuenis cum auo & Thetide, reliquisq́ꝫ qui secum nauigauerant, summam regni adeptus, in ciuitatem uenit. Ibi à cunctis popularibus, qui iuxta inhabitantes sub imperio eius agebant, benignè ac cum gratulatione exceptus, amorem sui breui confirmat. Hæc ego à Neoptolemo cognita, memoriæ mandaui, accitus ab eo qua tempestate Hermionem Menelai in matrimoniũ susceperat. Ab eo etiã de reliquijs Memnonis cognitũ est mihi, uti tradita eius ossa apud Paphum his qui cum Pallãte duce Mẽnonis mari ad Troiã profecti, ductore interfecto, ablataq́ꝫ præda, ibidẽ morabãt. Vtq́ꝫ Himera (quam nõnulli materno nomine Hemerẽ appellabãt) soror Mẽnonis ad inuestigandum cadauer fratris, eò profecta, postq́ꝫ reliquias repperit, & de intercepta præda Mẽnonis palàm ei factum est, utrũq́ꝫ recipere cupiens, intercessu Phœnicũ, qui in eo exercitu plurimi fuerãt, optionem rerum omnium ac seorsum fratris acceperit, prælataq́ꝫ sanguinis affectione, recepta urna Phœnicẽ nauigauerit. Delata dein ad regionem eius Phalonem nomine, sepultisq́ꝫ fratris reliquijs nusq́ꝫ cõparuerit. Cuius opinio exorta tripartita est. Seu quod post occasum solis cum matre Hemera è cõspectu hominum excesserit: B Siue supra modum dolore affecta fraternæ mortis, ultro præceps ierit: uel ab his qui incolebant, ob eripienda quæ secũ habuerat, cirũuenta interierit. Hæc de Mẽnone, eiusq́ꝫ sorore comperta mihi per Neoptolemũ. Post quæ profectus Cretã anno post nomine publico, cũ duob. alijs ad oraculũ Apollinis remediũ petitũ uenio. Namq́ꝫ nulla certa causa ex improuiso, tãta uis locustarũ insulam eam inuaserat, uti cuncta fructuum quæ in agris erãt, corrumperent. Itaq́ꝫ multis precib. supplicijsq́ꝫ responsum editur, diuina ope animalia interitura, insulamq́ꝫ prouentu frugum breui redũdaturã. Dein nauigare cupiẽtes ab his qui apud Delphos erant prohibemur. importunum namq́ꝫ & perniciosum tempus esse Lycophrõ & Ixeus, qui unà ad oraculum uenerãt, contẽptui habentes ascendunt nauẽ, medioq́ꝫ ferè spacio fulmine icti, intereunt. Interim ut diuinitus prędictum erat, eodem ictu fulminum sedata uis mali, immersaq́ꝫ mari, & regio omnis repleta frugibus. Per idem tempus Neoptolemus, confirmato iam cum Hermione matrimonio, Delphos ad Apollinem gratulatum, quod in autorẽ paternæ cædis Alexandrum uindicatum esset, proficiscitur, relicta in domo Andromacha, eiusq́ꝫ filio Laodamãta, qui reliquus iam filiorũ Hectoris superfuerat. Sed Hermione post abscessum uiri, uicta dolore animi, neq́ꝫ pellicatum captiuæ patiens, parentem suum Menelaum accitum mittit. Cui multa conquesta super iniuria prælatæ sibi à uiro captiuæ mulieris, persuadet, uti filium Hectoris necet. Andromacha re cognita, instãtis periculi uim subterfugit, auxilio popularium liberata. Qui miserati fortunam eius, ultrò Menelaum cõtumelijs prosecuti, uix à pernicie uiri retẽti sunt. Interim Orestes adueniens rem cunctã cognoscit, hortatq́ꝫ Menelaũ, uti incœpta perageret. Ipse dolens præreptum sibi à Neoptolemo Hermionæ matrimoniũ, insidias aduenienti parare cœpit. Itaq́ꝫ primo ex his quos secum habebat q́ꝫ fidissimos,

ſimos, ſpeculatũ de aduentu Neoptolemi, Delphos mittit. Quis cognitis, Menelaus euitare huiuſmodi facinus cupiens, Spartã cõcedit. Sed illi qui præmiſſi erãt, regreſſi, Neoptolemũ Delphis eſſe negãt. Quare coactus Oreſtes, ipſe ad inquiſitionẽ uiri profectus, alio quo ierat die remeat: ut ſermo hominũ ferebatur, imperfecto negotio. Dein poſt paucos dies fama perfert, interemptũ eſſe Neoptolemũ, eumq́ ſermone omniũ circumuentũ inſidijs Oreſtis, per populum diſſeminat. Ita iuuenis, ubi de Pyrrho palàm eſt recepta Hermione, quę ſibi antea deſpõſa erat, Mycenas diſcedit. Interim Peleus cum Thetide cognito nepotis interitu, ad inueſtigationẽ eius profecti, cognoſcũt iuuenẽ Delphis ſepultũ. Ibi, ut mos erat, iuſta perſoluũt: cognoſcũtq́ in his locis interiſſe, ubi uiſus Oreſtes negabat. Ea res per populũ haud credita, adeò pręſumpta antè iam opinio de Oreſtis inſidijs cunctorum animis inhæſerat. Cæterum Thetis ubi Hermionẽ Oreſti iunctã uidet, Andromachã partu grauidã ex Neoptolemo, Moloſſos mittit domũ Oreſtem, eiusq́ coniugẽ de interimendo fœtu uitans. A

Per idem uerò tẽpus Vlyſſes territus crebris augurijs, ſomnisq́ aduerſis, omnes undiq́ regionis eius interpretandi ſomnia peritiſsimos, atq́ ſolertiſſimos conducit. Hisq́ refert inter cętera, uiſum ſibi ſępius ſimulachrũ quoddã, inter humanũ diuinũq́ uultũ formæ perlaudabilis, ex eodẽ loco repẽtè edi. Quod complecti ſummo deſiderio cupienti ſibi, porrigentiq́ manus, reſponſum ab eo humana uoce, ſceleratam huiuſmodi coniunctionẽ, quippe eiuſdẽ ſanguinis atq́ originis: namq́ ex eo alterũ alterius opera interiturũ. Dein percontanti ſibi uehemẽtius, cupiẽtiq́ cauſas eius rei perdiſcere, ſignũ quoddam mari editum, interuenire uiſum: idq́ ſecundũ imperiũ eius in ſe iactum, utrunq́ diſiunxiſſe. Quã rem cũcti qui aderãt exitialẽ uno ore pronunciãt, addũtq́, caueret ab inſidijs filij. Ita ſuſpectus patris animo Telemachus, agris qui in Cephalonia erãt relegatur, additis ei quàm fidiſſimis cuſtodibus. Præterea Vlyſſes ſecedẽs in alia loca abdita, ſemotaq́, ſomniorũ uim euitare nitebat. Per idẽ tempus Telegonus, quẽ Circe editũ ex Vlyſſe apud Aeæã inſulã educauerat: ubi adoleuit, ad inquiſitionẽ patris profectus, Ithacã uenit, gerẽs manib. quoddã haſtile, cui quidẽ ſummitas marinę cuiuſdã turturis oſſe armabatur, inſigne ſcilicet inſulæ eius in qua ipſe penitus erat. Dein edoctus ubi pater Vlyſſes ageret, tandẽ ad eum uenit. Ibiq́ per cuſtodes agri ſuſpectior primo aditu prohibitus, ubi uehementius perſtat, è diuerſo repellit, clamare occipit, indignũ facinus prohiberi ſe à parẽtis cõplexu. Ita creditũ Telegonũ ad inferendã uim regi aduentare, acrius reſiſtitur: nulli quippe compertũ, eſſe aliũ etiã Vlyſſi filiũ. At iuuenis ubi ſe uehementius, & per uim repelli uidet, dolore elatus multos cuſtodũ interficit, aut grauiter uulneratos debilitat. Quæ poſtq́ Vlyſſi cognita ſunt, exiſtimãs iuuenẽ à Telemacho immiſſum, egreſſus foràs lanceã quã obtutelã ſui gerere conſueuerat, aduerſum, Telegonũ iaculat. Sed poſtq́ huiuſmodi ictũ iuuenis caſu quodã ſubterfugit, ipſe in præſentẽ inſigne iaculũ mittit, feliciſſimũ caſum uulnerãtis contẽplatus. At ubi eo ictu Vlyſſes concidit, gratulari cum fortuna, cõfiteriq́ optimè ſecũ actũ, quod per uim externi hominis interẽptus, parricidij ſcelere Thelemachũ chariſſimũ ſibi liberauiſſet. Dein reliquũ adhuc retentãs ſpiritũ, iuuenẽ percõtari, quis nam, & ex quo ortus loco, qui cõſilio belloq́ inclitũ Vlyſſem Laertis filiũ interficere auſus eſſet. Telegonus tum cognito parentẽ eſſe, utraq́ manu dilanians caput, fletũ edit quàm miſerabilẽ, maximè diſcruciatus ob illatã per ſe patri necẽ. Itaq́ Vlyſſi, uti uoluerat, nomẽ ſuũ atq́ matris, inſulã quoq́ in qua ortus eſſet, & ad poſtremùm inſigne iaculi oſtẽdit. Ita Vlyſſes ubi uim ingruentiũ ſomniorũ prędictũ ab interpretib. uitæ exitũ recordatus eſt, uulneratus ab eo quẽ minimè crediderat, triduo pòſt mortẽ obijt, ſenior & iam prouectę ętatis, neq́ tamẽ inualidus uiriũ. B

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROIANO, ac de reditu Græcorum, Finis.

COR-

CORNELIVS NEPOS Sallustio Crispo S.

Vum multa Athenis curiose agerẽ, inueni historiã Daretis Phrygij, ipsius manu scriptam, ut titulus indicat, qui de Gręcis & Troianis memoriæ commendauit. Quam ego summo amore complexus, continuò transtuli. Cui nihil adijcendum uel diminuendum rei formidandæ causa putaui, alioquin meam esse posset dubitari. Optimum ergo duxi, ita ut fuit, uerè & simpliciter perscripta, sic eam ad uerbũ in latinitatem transuerterem. Vt legentes cognoscere possint, quomodo res gestæ essent, quas Dares Phrygius memoriæ commendauit: qui per id tempus uixit, & militauit, quo Græci Troianos oppugnarent. Minimè Homero credendum, qui post multos annos natus est. De quo Athenis iudicium fuit, cum pro insano Homerus haberetur, qui deos cum hominib. belligerasse descripsit. Sed hactenus ista. Nunc ad pollicitum reuertamur.

DARETIS PHRYGII DE EXCIDIO TROIAE, HISTORIA, Cor. Nepote interprete.

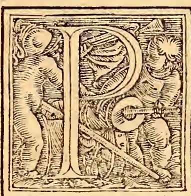
Elias rex in Peloponneso Aesonem fratrem habuit. Aesonis filius erat Iason, uirtute præstans: & qui sub ipsius regno erant, omnes eos hospites habebat, & ab his ualidissimè amabatur. Pelias autem rex ut uidit Iasonẽ acceptum esse omni populo, ueritus est ne sibi iniurias faceret, & se regno eijceret. Dicit Iasoni, Colchis pellem inauratã arietis esse, dignam eius uirtute, ut eam inde auferret, omnia se

B ei daturum pollicetur. Iason ubi audiuit: ut erat animo fortissimus, & quia loca omnia nosse uolebat, atq; clariorẽ se existimabat futurum, si pellem inauratam Colchis abstulisset, dicit Peliæ regi se uelle eò ire, si uires socijq; non deessent. Pelias rex Argum architectum uocari iussit, & ei imperat ut nauem ædificaret quàm pulcherrimam, ad uoluntatem Iasonis. Per totam Græciam rumor cucurrit, nauem ędificari, in qua Colchos eat Iason, pellem auream petiturus. Amici & hospites ad Iasonem uenerunt, & pollicentur se unà ituros. Iason illis gratias egit, & rogauit ut parati essent. Quum tempus superuenisset, Iason literas ad eos mittit qui erant polliciti sese unà ituros, & illico conuenerunt ad nauẽ, cui nomen erat Argo. Pelias rex quibus opus fuerat naui imponi iussit: & hortatus est Iasonẽ, & qui cum eo ibant, animo forti ad perficiendum irent quæ conati essent. Ea res claritatem Græcis & ipsis factura uidebatur. Demõstrare eos qui cum Iasone profecti sunt, non uidetur nostrum esse: sed qui uolunt eos cognoscere, Argonautas legant. Iason ut ad Phrygiam uenit, nauem admouit ad portũ Simoentis. Deinde omnis exercitus de naui ad terram descendit. Laomedonti regi nunciatum est, mirandam nauim in portum Simeontis intrasse, & in ea multos iuuenes de Græcia aduectos esse. Vbi audiuit Laomedon rex, commotus est, & considerauit commune periculum esse, si cõsuescerent Gręci ad sua littora nauibus aduentare. Mittit itaq; ad portum qui dicant, ut Græci de finibus eius discedant: sin edicto suo non audientes essent, sese armis eos electurum de suis finibus. Iason & qui cum eo erant, grauiter tulerũt crudelitatẽ Laomedontis, sic se ab eo tractari, quũ nulla ab eis iniuria facta esset: simul timebant multitudinem Barbarorũ: si contra imperiũ conarentur permanere, ne opprimerẽtur: quũq; ipsi non essent parati ad præliandum, nauim cõscenderunt, à terra discessere, Colchos profecti sunt, pellem

 abstulere,

abstulere, domū reuersi sunt. Hercules grauiter tulit à rege Laomedonte con A
tumeliosè se tractatum, & eos qui unà profecti erant Colchos, cum Iasone statim Spartam ad Castorē & Pollucem uenit. Agit cum his, ut suas iniurias defendant: ne Laomedon impunè ferat, quod illos à terra & portu prohibuisset. Multos adiutores fuisse futuros, si se accōmodassent. Castor & Pollux omnia promiserunt se facturos, quæ Hercules uellet. Ab his Salaminam profectus, ad Telamonem uenit: rogatq; eum ut secum ad Troiam eat, & ut suas suorumq; iniurias defendat. Telamon promisit se in omnibus rebus paratū esse, quæ Hercules uellet facere. Inde in Phrygiā profectus est ad Peleum, rogatq; eum ut secū eat ad Troiam: pollicitusq; est ei Peleus se iturum. Inde ad Nestorem profectus est, rogatq; eum Nestor quid ueniret. Hercules dicit, quod dolore commotus sit, uelle exercitum ducere in Phrygiam. Nestor Herculē con laudauit, operamq; suam pollicitus est. Hercules ubi omnium uoluntates intellexit, naues quindecim parauit, milites elegit. Vbi tempus datum est proficiscendi, literas ad eos quos rogauerat misit, ut cum suis omnibus uenirent. Quum ergo omnes unanimiter cōuenissent, in Phrygiam profecti sunt: & ad Sigæum noctu accesserunt. Inde Hercules, Telamon, & Peleus exercitum eduxerunt. Et nauibus qui præsidio essent, Castorem, Pollucem, & Nestorem reliquerunt. Laomedonti regi nunciatum est classem Græcorum ad Sigæum accessisse, & ipse statim cum equestri copia ad mare uenit, cepitq; prę liari. Hercules ad Ilium ierat, & imprudentes qui erant in oppido, urgere cepit. Quod ubi Laomedōti nunciatum est, urgeri ab hostibus Ilium, ilicò reuertitur: & in itinere obuius Græcis factus, ab Hercule occiditur. Telamon prius oppidū Ilium introijt. Cui Hercules uirtutis causa Hesionem Laomedontis regis filiam dono dedit. Cæteri uero filij qui cum Laomedonte erant, occiduntur. Priamus in Phrygia erat, ubi eum Laomedō pater eius exercitui prefecerat. Hercules & qui cum eo uenerant, prædam magnam fecerunt, & ad naues deportant. Inde domum proficisci decreuerunt. Telamon Hesionā secum conuexit. Hoc ubi Priamo nunciatū est, patrem occisum, ciues ereptos, B
prædam euectam, Hesionam sororem dono datam, grauiter tulit Phrygiam tam contumeliose tractatam esse à Graijs. Ilium petit cum uxore Hecuba, et liberis Hectore, Alexandro, Deiphobo, Heleno, Troilo, Andromacha, Cassandra, Polyxena. Nam erant ei etiam alij filij ex concubinis nati, quos nemo ex regio genere dixit esse, nisi eos qui essent ex legitimis uxoribus. Priamus ut Ilium uenit, ampliora mœnia extruxit, & ciuitatem munitissimam reddit. Et multitudinem militum ibi esse fecit, ne per ignorantiam opprimeretur, ita ut Laomedon pater eius oppressus est. Regiam quoq; ædificauit, & ibi Iouis aram, statuamq; consecrauit, tunc quando Ilio portas fecit: quarum nomina sunt hæc, Antenoride, Dardanie, Ilia, Scæa, Catumbria, Troiana. Et postquā Ilium stabilitum uidit, tempus expectauit. Vt uisum est ei iniurias patris ulcisci, Antenorem uocari iubet, dicitq; ei, se uelle legatum in Græciā mittere, ut conqueratur graues sibi iniurias ab his qui cum exercitu uenerant, factas. Idē in Laomedontis patris nece, & in abductione sororis Hesionæ, regniq; prædatione pertulisse: quæ omnia æquo se animo passurum, si tamen Hesiona ei reddatur. Antenor, ut Priamus imperauit, nauim conscendit, et profectus uenit in Magnesiā ad Peleum. Quem Peleus hospitio recepit triduo, die quarto interrogat eum ad quid uenerit. Antenor dicit quæ à Priamo mandata erant, ut Graios postularet, ut Hesiona tantum redderetur. Hęc ubi Peleus audiuit, grauiter tulit, eo quòd ad eum pertinere uidebatur: iubet eum de finibus suis discedere. Antenor nihil moratus, nauim ascendit, sed in Bœotiam iter fecit. Salaminiam aduectus est ad Telamonem: rogare cepit eum, ut Priamo sororem redderet, dicens non esse dignū, in seruitute habere regis filiam. Cui Telamon respondit, nihil à se Priamo factum: quod uirtutis causa donatum sit, se
nemini

A nemini daturum, ob hoc Antenorem de insula discedere iubet. Tunc nauem conscendit, & in Achaiam peruenit. Inde ad Castorem & Pollucem delatus, cepit ab eis postulare, ut Priamo satisfacerent, & Hesionam sororem redderent. Castor & Pollux negauerunt iniuriam ab eis Priamo factam esse, & Laomedontem eos priorem læsisse. Antenorem discedere iubent. Inde Pylũ ad Nestorem uenit, dixitq; ei de qua causa ueniret. Qui ut audiuit, cœpit Antenorem obiurgare: cur auderet in Græciam uenire, cum à Phrygib. prius Græci læsi essent. Vbi Antenor audiuit nil se impetrasse, & contumeliosè Priamũ tractari, nauim conscendit, domum reuertitur. Priamo regi demonstrat, quomodo ab unoquoque illorum tractatus sit: simulq; hortatus est regem, ut eos bello prosequatur. Continuò Priamus filios uocari iubet, & omnes amicos suos Antenorem, Anchisen, Aenean, Vcalegõ, Talantum, Lampotem, Panthum, & omnes filios qui ex concubinis nati erant. Qui ut conuenerunt, dicit se Antenorem legatum in Græciam misisse, ut hi qui patrem suum necauere, in hoc sibi satisfacerent, Hesionam remittendo: illos aũt cõtumeliosè tractasse Antenorem, & nihil ab eis impetrasse. Verùm quoniam suam uoluntatem facere noluissent, uideri sibi, exercitum in Græciam mitti, qui pœnas reciperet ab eis, ne Barbaros Græci haberent in risu. Hortatusq; est Priamus liberos suos, ut huius rei principes forent, maximè Hectorem. Erat enim maior natu: qui cœpit dicere, se uoluntatẽ patris executurũ, & Laomedontis aui sui necem, & quascunq; iniurias Græci Troianis fecissent uindicaturum, ne id impunitum Graijs foret. Sed uereri, quod non perficere possent quod conarentur, multos adiutores Græciæ futuros, Europam bellicosos homines habere: Asiã semper in desidia uitã exercuisse, & ob id classem nõ habere. Alexander cepit cohortari, ut classis præpararet, & in Græciã mitteret: se rei principẽ futurũ, si pater uellet: in deorũ benignitate se cõfidere, uictis hostib. laude adepta, de Græcia domũ reditururũ esse. Nam sibi in Ida sylua quũ uenatũ abisset, in somnis Mercuriũ adduxisse Iunonẽ, Venerem, & Mineruam, ut inter eas
B de specie iudicaret. Et tunc sibi Venerem pollicitam esse, si suam faciem speciosam iudicaret, daturam se ei uxorẽ, quæ in Græcia speciosissima uideretur. Vnde sperare deberet Priamus, Venerem adiutricem Alexandro futuram. Deiphobus placere sibi dixit Alexandri consilium: & sperare Græcos Hesionam reddituros, & satisfacturos, si ut dispositum esset, classis in Græciam mitteretur. Helenus uaticinare cœpit, Graios uenturos Iliũ euersuros, parentes & fratres hostili manu interituros, si Alexander sibi uxorem de Græcia adduxisset. Troilus minimus natu, nõ minus fortis quàm Hector, bellum geri suadebat, & non deberi terreri uerbis Heleni, quod omnibus placuit: classem cõparari, & in Græciam proficisci. Priamus Alexandrum & Deiphobum in Peoniam misit, ut milites eligerent, et populum ad concionem uenire iuberent. Commonefacit filios, ut maiores natu minoribus imperarent. Monstrauit quas iniurias Græci Troianis fecissent, ob hoc Antenorem legatum in Græciam misisse, ut sibi Hesionam sororem redderent, & satis Troianis facerent. Antenorem contumeliosè ab eis tractatum: nec quicquam ab his impetrare potuisse. ob hoc placere sibi, Alexandrum mitti cum classe in Græciam, qui aui sui mortem & Troianorum iniurias ulciscatur. Antenorem dicere iussit, quomodo in Græcia tractatus esset. Antenor hortatus est Troianos, ne horrescerent ad debellandam Græciã, fortes & alacriores suos fecit. Paucis demonstrauit, quæ in ipsa Græcia gesserat. Priamus dicit, si cui displiceret bellum geri, suam uoluntatem ediceret. Tunc Panthus Priamo & propinquis prodit ea quæ à patre suo Euforbio audierat, dicens: Si Alexander uxorem de Græcia adduxisset, Troianis extremum exitium futurum. Sed pulchrius esse in ocio uitam degere, quàm in tumultu libertatem amittere, & periculum inire. Populus Panthi autoritatem cõtempsit: Regem dicere iussere, quid fieri uellet.

Priamus dixit naues esse præparandas, ut eatur in Græciam. Vtensilia quoque A populo nō deesse ad eam rem faciendam, iussitque ut ire parati essent. Populus conclamauit per se moram non esse, quo minus regis pręceptis pareatur. Priamus illis magnas gratias egit, concionemque dimisit. At mox in Idam syluam misit, qui materiem succiderent, naues ædificarent. Hectorem in superiorem Phrygiam misit, ut exercitum pararet: & ita profectus est. Cassandra postquā audiuit patris consiliū, dicere cepit quę Troianis futura essent, si Priamus perseuerasset classem in Græciam mittere. Interea tempus superuenit, naues ædificatæ sunt. Milites superuenerunt, quos Alexander & Deiphobus in Peonia elegerant. At ubi uisum est posse nauigare, Priamus exercitum suum alloquitur. Alexandrum exercitui imperatorem præficit, mittit cum eo Deiphobum, Aeneam, Polydamantem. Imperatque Alexandro, ut primùm Spartam accedat, Castorem & Pollucem conueniat, & ab his petat, ut Hesiona soror reddatur, & satis Troianis fiat. Quod si negassent, continuò ad se nunciū mitteret, ut exercitum possit in Græciam mittere. Posthæc Alexander in Græciā nauigauit, adducto secū duce eo qui cū Antenore iam prius nauigauerat nō multos ante dies, quibus Alexander in Græciam nauigauit. Et antequam in insulam Cithercam accederet, Menelaus ad Nestorē in Pylum proficiscens, Alexandro in itinere occurrit, & mirabatur regiam classem quò tenderet. Vtrique occurrētes aspexere se inuicem, inscij quò quisque iret. Castor & Pollux ad Clitemnestram ierant, secum Hermionam neptem suam Helenæ filiā adducentes. Argis Iunonis dies festus erat his diebus, quibus Alexander in insulam Cithercam uenit. ubi ad fanum Veneris & Dianæ sacrificauit. At hi qui in insula erant, mirabantur classem regiam, & interrogabant ab illis qui cum Alexandro uenerant, qui essent, uel ad quid uenissent, respondēre, à Priamo rege Alexandrum legatum missum ad Castorem & Pollucem, ut eos conueniret. Helena uerò Menelai uxor, quum Alexander in insula esset Cytherea, uoluit eum uidere. Qua de causa processit ad oppidum, quod est Helena: peruenitque ad mare ubi Dianæ & Apollinis fanum est, ubi rem diuinam Helena facere disposuerat. Quod ubi Alexandro nunciatum est, Helenā ad mare uenisse, conscius formæ suę, in conspectū eius ambulare cepit, cupiens eam uidere. Helenę nunciatum est, Alexandrum Priami regis filium ad Helenam oppidum, ubi ipsa erat, uenisse, quem etiam illa uidere cupiebat. Et quum se utrique respexissent, ambo forma sui incensi, tempus dedere, ut gratias inuicem referrent. Alexander imperat, ut omnes sint in nauibus parati. Nocte classem soluunt, de fano Helenam eripiunt, secum ducunt, & cum ea aliquas mulieres rapiunt. Dum oppidani uidissent Helenam raptam, diu pugnauere cum Alexandro, nec Helenam eripere ualuere. Quos Alexander fretus multitudine sociorum superauit, fanum expoliauit, homines secum inde quàmplurimos captiuos duxit, naui imposuit, & statim classem soluit, domum reuerti disposuit. In portum Tenedon peruenit, ubi Helenam mœstam alloquio mitigauit, patrique rei gestæ nuncium misit. Menelao postquam in Pylo nunciatū est, cum Nestore Spartam profectus est ad Agamemnonem. fratrem misit Argos, rogās ut ad se ueniant. Interea Alexander ad patrē suum cū magna pręda peruenit, & rei gestæ ordinem refert. Priamus gauisus est, sperans Græcos ob hanc causam recuperationis Helenę sororem Hesionā reddituros, & ea quæ à Troianis inde abstulere. Helenam mœstam consolatus est, eamque Alexandro uxorē dedit. Vt aspexit Cassandra Helenā, uaticinari cepit, memorans ea quæ antè prædixerat. Quam Priamus abstrahi & includi iussit. Agamemnon postquam Spartā uenit, fratrem consolatus est, & placuit ut per totam Græciā conquesturi mitterentur ad conuocandos Græcos, & Troianis bellum indicerent. Conuenere autem hi: Achilles cum Patroclo, Tlepolemus & Diomedes. Postquam Spartam accessere, decreuere iniurias Troianorum persequi

cum

A cum exercitu, Agamemnonem imperatorem & ducem præficiunt. Tunc legatos mittunt per totam Græciam, ut armati ad Atheniensem portum cũ nauib. uenirent, ut inde pariter ad Troiã proficiscant, ad defendẽdas suas iniurias. Castor et Pollux iere, postquã audierunt Helenã sororẽ suam raptã nauim ascendere, & secuti sunt. Quũ in littore Lesbio nauim soluerent, maxima tempestate correpti, nunquã eos comparuisse creditũ est. Postea dictũ est, eos immortales factos. Itaq; Lesbios, nauib. eos usq; ad Troiã quęsitũ esse, neq; horũ uestigia inuẽta, renũciasse. Dares Phrygius qui hanc historiã scripsit, ait se militasse usq; dum Troia capta esset: hoc se uidisse, quũ inducię essent, pariter prælio interfuisse. à Dardanis aũt dixit se audijsse, quũ interrogaretur, qua facie & natura fuissent Castor & Pollux. Fuere autẽ alter alteri similis, capillo flauo, oculis magnis, facie pura, benè figurati, corpore deducto. Helenã similẽ illis, formosam, animo simplici, blandam, crurib. optimis, notam inter duo supercilia habentem, ore pusillo. Priamum Troianorum regem uultu pulchro, magnum, uoce suaui, aquilino corpore. Hectorem blesum, candidum, crispum, strabum, pernicibus membris, uultu uenerabili, barbatum, decentem, bellicosum, animo magnum, ciuibus clementem, dignũ et amori aptum. Deiphobum & Helenum similes patri, dissimiles natura: Deiphobũ fortem, Helenum clementem, doctum uatem. Troilum magnum, fortissimum, pulcherrimum, ætate ualentem, fortem, cupidũ uirtutis. Alexandrum candidũ, longum, fortem, oculis pulcherrimis, capillo flauo & molli, ore uenusto, uoce suaui, uelocem, cupidum imperij. Aeneam rufum, quadratum, facundum, affabilem, fortem in consilio, pium, uenustum, oculis hilaribus & nigris. Antenorem longum, gracilem, uelocibus membris, uersutum, cautum. Hecubam magnam, aquilino corpore, pulchram, mente uirili, iustam, piam. Andromacham oculis claris, candidam, longam, formosam, modestam, sapientem, pudicam, blandam. Cassandram candidam, mediocri statura, ore rotundo, rufam, oculis micantibus, futurorum præsciam. Polyxenam candidam, altam, formosam, collo longo, oculis uenustis, capillis flauis

B & longis, compositam membris dignis, digitis prolixis, cruribus rectis, pedibus optimis, quæ forma sua omnes superaret, animo simplici, largam, dapsilem. Agamemnonem albo corpore, magnum, membris ualentibus, facundum, prudentem, nobilem, diuitem. Menelaum mediocri statura, rufum, formosum, acceptum, gratum. Achillem pectorosum, ore uenusto, membris ualentibus, magna ui brachiorum, benè crispatum, clementem, in armis acerrimum, uultu hilari, largum, dapsilem, capillo mirteo. Patroclum pulchro corpore, oculis cæsijs, uiribus magnis, uerecundum, rectum, prudentem, dapsilem. Aiacem Oileum, quadratum, ualentibus membris, aquilino corpore, iucundum, fortem, sagacem. Aiacem Telamonium ualentem, uoce clara, capillis nigris, coma crispa, simplici animo, in hostem atrocem. Vlyssem firmum, dolosum, ore hilari, statura media, eloquentem, sapientem. Diomedem fortem, quadratum, corpore honesto, uultu austero, in bello acerrimum, clamosum, crebrò calidum, impatientem, audacem. Nestorem magnum, naso longo, longum, latum, candidum, consiliarium, prudentem. Protesilaum corpore candido, uultu honesto, uelocem, confidentem, temerarium. Neoptolemum magnum, uirosum, stomachosum, blesum, uultu bonum, aduncum, oculis rotundis, superciliosum. Palamedem gracilem, longum, sapientem, animo magno, blandum. Podalirium crassum, ualentem, superbum, tristem. Machaonem magnum, fortem, certum, prudentem, patientem, misericordem. Merionem rufum, mediocri statura, corpore iucundo, uitiosum, pertinacem, crudelem, impatientem. Briseidam formosam, nec alta statura, candidam, capillo flauo & molli, superciliis iunctis, oculis uenustis, corpore æquali, blandam, uerecundam, animo

ſimplici, & piam. Sic igitur claſſe ornata Græci Athenas peruenerunt. Agamemnon ex Mycenis cum nauibus numero centum. Menelaus ex Sparta nauib. numero ſexaginta. Archelaus & Protenor ex Bœotia nauibus numero quinquaginta. Aſcalaſus & Ialmenus ex Orcomeno, nauibus numero triginta. Epiſtroſus & Schedius ex Phocide, nauibus numero quadraginta. Aiax Telamonius ex Salamina adduxit ſecum Teucrum fratrem, Bublationem, Amphimachum, Dorium, Theſium, Poliſenum, nauibus numero quadraginta. Neſtor ex Pylo nauib. numero LXXX. Thoas ex Aetolia nauibus numero LX. Aiax Oileus ex Locris nauibus numero XXXVII. Anthippus, Phidippus, Thoas ex Alcedone nauibus numero XXX. Idomeneus & Meriones ex Creta nauibus numero LXXX. Vlyſſes ex Ithaca nauibus numero XL. Emeleus ex Pyrgis, nauib. numero X. Proteſilaus & Protarchus ex Phylaca, nauibus numero XL. Podalirius & Machaon Aeſculapij filij Ectrici nauibus numero XLII. Achilles cum Patroclo & Myrmidonibus ex Pithia, nauib. numero L. Tlepolemus ex Rhodo nauibus numero IX. Eurypilus ex Orcomeno, nauibus numero LX. Xanthippus et Amphimachus ex Clide, nauib. numero XII. Polybœtes et Leontius ex Lariſſa, nauibus numero XL. Diomedes Eurypilus, Steneleus ex Argis, nauib. numero LXXX. Philocetes ex Meliboœa, nauibus numero VII. Cuneus ex Cypro nauibus numero XXI. Proteus ex Magneſia, nauibus numero XL. Agapenor ex Arcadia, nauibus numero XL. Mneſtheus ex Athenis, nauibus numero L. Creneus ex Pylo, nauibus numero uiginti duabus. Hi, fuere duces Græcorum, numero ſexaginta nouem, qui adduxere naues numero MCXL. Poſtquam Athenas uenere, Agamemnon duces in concilium uocat, collaudat, hortatur, ut quamprimum iniurias ſuas defendant. Rogat, ſi cui quid placeat: ſuadetq́, ut antequã proficiſcerentur, Delphos ad Apollinem conſulendum de tota re mitti: cui omnes aſſentiuntur. Huic rei Achilles præficitur, & cum Patroclo proficiſcitur. Priamus ut audiuit quia hoſtes parati ſunt, miſit per totam Phrygiam qui finitimos adducant exercitus, domiq́ milites comparat, qui magno animo ſe defendant. B
Quum Achilles Delphos ueniſſet, ad oraculum pergit: & ex adyto reſpondetur, Græcos uicturos, decimoq́ anno Troiam capturos. Achilles, res diuinas, ſicut imperatum eſt, fecit. Et eo tempore uenerat Calchas à Teſtore natus, & diuina dona pro Phrygibus, à ſuo populo miſſus, Apollini portabat. Simul'que conſulit de regno rebus'que ſuis. Huic ex adyto reſpondetur, ut cum Argiuorum claſſe militum contra Troianos proficiſcatur, eosq́ ſua intelligentia iuuet, ne uel inde prius diſcedant quàm Troia capta ſit. Poſtquam in fanum uentum eſt, inter ſe Achilles & Calchas reſponſa contulere: gaudentesq́ hoſpitio, amicitiam confirmant, Athenas unà proficiſcentes perueniunt. Et Achilles eadem in concilio refert. Argiui gaudent, Calcantem ſecum recipiunt, claſſem ſoluunt. Quum eas tempeſtates ibi retinerent, Calchas ex augurio reſpondit ut hinc reuertantur, & in Aulidem proficiſcantur. Profecti perueniunt. Agamemnon Dianam placat, dicitq́ ſocijs ſuis ut claſſem ſoluant, ad Troiam iter faciant. Vtuntur duce Philoctcta, qui cum Argonautis ad Troiam fuerat. Deinde applicant claſſem ad oppidum, quod ſub imperio Priami regis erat, & id expugnant: prædaq́ facta, proficiſcuntur. Pòſt ueniunt Tenedon, ibi omnes occidunt. Agamemnon prædam diuidit, concilium uocauit. Inde legatos ad Priamum mittit, ſi uelit Helenam reddere, & prædam quam Alexander fecit reſtituere. Legati eliguntur Diomedes & Vlyſſes, ad Priamum ueniunt. Dum legati mandato parent, mittuntur Achilles & Telephus ad prædandam Myſiam. Ad Teuthrantem regem ueniunt, prædamq́ faciunt. Teuthras cum exercitu ſuo ſuperuenit, quem Achilles fugato exercitu uulnerat: quem iacẽtem Telephus clypeo protexit, ne ab Achille interficeretur. Eo tempore Telephus adhuc puer erat, à patre Hercule

A cule progenitus, à Teuthrante rege hoſpitio ſuſceptus eſt. Diomedem regem ferunt eo tempore uexatum, cum equis potentibus & feris ab Hercule interfectum, Teuthrantiq; regnum tradidiſſe totum: ob hoc eius filium Telephũ ei ſuppetias ueniſſe. Quod quum Teuthras intelligeret, tunc ſe eodem uulnere mortem effugere non poſſe, regnum ſuum & Myſiam uiuus Telepho tradidit, & eum regem ordinauit. Mortuum Telephus magnificè ſepeliuit. Achilles ut nouum regnum conſeruet, ſuadet: & plus iuſto exercitum adiuturum, ſi commeatus frumento quotannis ex eo regno aduehat, quàm ſi ad Troiam dimicaturus accedat. Itaque Telephus remanet. Achilles cum magno prædæ commercio ad exercitum Tenedon reuertitur, Agamemnoni & socijs rem geſtam narrat: illi collaudant induſtriam eius. Interea legati miſſi ad Priamum ueniunt, mandata'que Agamemnonis referunt, poſtulantes ut Helena & præda reddatur, ſatis'que regi fiat, ut pacificè diſcedant. Priamus iniurias Argonautarum commemorat, patris interitum, Troiæ expugnationem, & Heſionæ ſororis ſeruitutem. Denique Antenorem legatum, quàm contumelioſè ab eis tractatus ſit. Pacem repudiat, bellum indicit, Græcorum legatos de finibus repelli iubet. Legati in caſtra Tenedon reuertuntur, renunciantes reſponſum. Res conſulto geritur. Aderant uerò ad auxilium Priami aduerſus ductores duces Græcorum, hi cum exercitibus ſuis, quorum nomina & prouincias inſinuandas eſſe duximus. E' Celia, Pandarus, Amphidraſtus. De Colophonia, à ſuis Carijs, Amphimachus, Mneſtheus. De Lycia, Sarpedon, Glaucus. De Lariſſa, Hipporthogus & Cupeſus. De Cironia, Remus. De Thracia, Pyrus & Alcamus. De Pæonia, Paractemeſus, Teropeus. De Phrygia, Aſcanius, Xanthippus, Portius. De Fliconea, Euſemeus. De Bœotia, Sanias, Aſimaus, & Foricus. De Buctino, Epiſtropolis & Boccius. De Palaconia, Philleminus. De Aethiopia, Pirſes & Memnon. De Thracia, Heſeus & Archilogus. De Agreſtia, Adraſtus & Amphius. De Auzonio, Epiſtrophus. His ductoribus & exercitibus, qui cuncta paranda pararent, præfecit Priamus principem & ductorem Hectorem: deinde Deiphobum, Alexandrum, Troilum, Aeneam, Memnonem. Dum Agamemnon conſulit de tota re, & ex Cormo aduenit Nauplij filius Palamedes, cum nauibus triginta: ille ſe excuſauit, morbo affectum Athenas uenire non potuiſſe: qui ueniret, quum primum potuerit. Illi gratias agunt, rogantq; eum in conſilio eſſe. Deinde quum Argiuis non conſtaret, exeundi ad Troiam clàm noctu an interdiu facerent, Palamedes ſic iam detractionem reddit in lucem, in Troiam exceſſionem fieri oportere, & manum hoſtium deduci. Itaque omnes ei aſſentiuntur, conſultè Agamemnonem exercitui præficiunt. Legatos ad Miſyam, cæteros'que locos mittunt, ut exercitui commeatus ſupportandos curent, Heſiodum, Demorantem, & Anium. Deinde exercitum ad concionem uocat, collaudat, imperat, hortatur: monet diligenter, ut dicto audientes eſſent. Signo dato naues ſoluunt, tota claſſis ad latitudinem accedit ad Troiam, littora Troiani fortiter defendunt. Proteſilaus in terram excurſionem facit, fugat, cædit. Cui Hector obuiam uenit, & eum interfecit, cæteros proturbat: unde Hector recedebat, ibi Troiani fugabantur. Poſtquam magna cædes utrinque facta eſt, aduenit Achilles, totum exercitum in fugam conuertit, redegitq; omnes in Troiam. Nox prælium dirimit. Agamemnon exercitum totum in terram ducit, caſtra facit. Poſtero die Hector exercitum ex urbe educit, & inſtruit. Agamemnon contrà acri clamore occurrit, prælium acre atque iracundum geritur. nam fortiſſimus quiſque in primis cadit. Hector Patroclũ occidit, & ſpoliatum ex acie accepit, Merionemq; perſequitur & occidit.

B

Quem quum ſimiliter ſpoliare uellet, Mneſtheus ſuperuenit, & Hectorem in fœmore uulnerauit. Qui ſaucius multa milia occidit: & feſti naui ſſet

uiſſet Argiuos in fugam uertere, niſi obuius illi Aiax Telamonius ſuperue- A niſſet. Aduerſus quem quum congrederetur, cognouit eum eſſe de ſanguine ſuo: erat enim de Heſiona ſorore Priami natus. Hoc pacto Hector à nauibus ignem reuocari iuſſit, & utrinque ſe inuicem remunerauere, & amici diſceſſere.

Poſtera die Græci inducias petunt. Agamemnon Proteſilaum magnifico funere effert, cæterosque ſepeliendos curat. Achilles Patroclum plangit, Argiui ſuos. Achilles Patroclo ludos funebres facit. Dum induciæ ſunt, Palamedes non ceſſat ſeditionem facere: & indignum aiebat, Agamemnonem regem eſſe qui exercitui imperaret. Ipſe coram exercitu multa ſua oſtendit ſtudia, excurſionem facit, caſtrorum munitionem, ſigni dationem, uigiliarum circuitionem, librarum ponderumque dimenſionem, exercitusque inſtructionem. Hæc quum à ſe orta eſſent, non æquum eſſe, ut quum à paucis imperium datum Agamemnoni eſſet, eum omnibus qui poſtea ueniſſent, imperare, quum præſertim omnes ſignum uirtutis expectaſſent in ducibus ſuis. Dum Achiui de imperio inter ſe uiciſſim certant, prælium poſt biennium repetitū eſt. Agamemnon, Achilles, Diomedes, Menelaus exercitum educunt. Cōtra Hector, Troilus, Aeneas occurrunt. Fit magna cædes, ex utraque parte fortiſſimi cadunt. Hector Boetem, Archilochum, Protenorem occidit: nox prælium dirimit. Agamemnon duces omnes in conſiliū uocat: ſuadet, hortatur, ut omnes in aciem prodeant, & maximè Hectorem perſequantur, qui de his aliquos fortiſſimos duces occidit. Mane aūt facto, Hector, Aeneas, Alexander exercitū educunt. Omnes duces Argiuorū prodeunt. Fit magna cædes. Multa milia ex utroque exercitu mittuntur Orco. Menelaus & Aiax Alexandrū perſequūtur. Quos reſpiciens Alexander, ſagitta Menelai fœmur transfigit. Ille dolore cōmotus, pariter cum Aiace Locro nō ceſſauit eum perſequi. Quos ut uidit Hector inſtantes fratrem ſuū perſequi, ſuppetias laturus uenit cum Aenea. Quem Aeneas clypeo protexit, & de prælio ad ciuitatem abduxit. Nox præliū dirimit. Achilles cum Diomede poſtera die exercitum eduxit. Contrà Hector & Aeneas aciem dirigunt. Fit magna cædes. Hector Orcomeneum, Oramenen, B Palamonen, Epiſtrophum, Schedium, Delpenorem, Dorium, Polyxenum, duces occidit: Aeneas Amphimachum, & Nerium: Achilles Euphemium, Hippotem, Aſterium: Diomedes Xandippum, Meſtem. Agamemnon ut uidit duces fortiſſimos cecidiſſe, pugnam reuocauit. Troiani læti in caſtra reuertuntur. Agamemnon ſollicitus, duces in conſiliū uocauit: hortatur ut fortiter pugnarent, neque deſiſterent, quoniam maior pars ex ſuis exuperata ſit, ſperare ſe exercitum ex Myſia quottidie ſuperuenturum. Poſtera die Agamemnon totum exercitum, & omnes duces in pugnam prodire coegit. Contrà Troiani duce Hectore aciē direxerunt. Fit magna cædes, acriter ex utraque parte pugnatur, multa milia hinc & inde cadunt: nec differebatur pugna, ita ut continuis octuaginta diebus animoſè pugnatum ſit. Agamemnon ut uidit multa milia quottidie occidi, nec ſufficere mortuos ſepelire, miſit legatos ad Priamum, ut inducias ad triennium peterent. Vlyſſes & Diomedes legati ad Priamum ueniunt, inducias ſicut imperatum eſt poſtulant, ut ſuos funerarēt, uulneratos curarent, naues reficerent, exercitū compararēt, commeatum conueherent. Vlyſſes & Diomedes noctu ad Priamum legati uadunt, occurrit illis ex Troianis Dolon. Qui quum interrogaret, quid ita armati ad oppidum ueniſſent: dixere ſe, ab Agamemnone legatos ad Priamū miſſos. Quos ut Priamus audiuit ueniſſe, & deſideriū ſuum expoſuiſſe, in conſiliū omnes duces cōuocat. Quib. refert, legatos ueniſſe ab Agamēnone, q inducias ad trienniū peterēt. Hectori ſuſpectū uidet, quod tam longū tēpus poſtulaſſent. Priamus dicere imperat, quid cuique uideat. omnib. placitū eſt, inducias ad trienniū dare. Interim Troiani mœnia renouāt, ſuos ſaucios curant, & mortuos cū ingenti honore ſepeliūt. Tempus pugnæ poſt trieniū ſupuenit. Hector et Troilus exercitum

A citum educunt. Agamemnon, Menelaus, Diomedes, etiam ipſi exercitũ educunt: fit magna cædes. Hector in prima acie Phidippum & Xantippum duces interficit. Achilles Liconium & Euforbiũ occidit. Et cætera ex plebe multa milia ex utraꝗ parte cadũt: acriter pugnatur diebus continuis triginta. Priamus ut uidit multos de ſuo exercitu cecidiſſe, mittit legatos ad Agamemnonem, ut inducias peterent menſibus ſex. Et ex conſilij ſententia Agamemnon concedit inducias. Vt autem prælij tempus aduenit, acriter per duodecim dies pugnatur. Multi duces fortiſſimi hinc & inde cadunt, plures uulnerantᷣ, plurimi in ipſa curatione moriuntur. Agamemnõ mittit ad Priamũ legatos, & triginta dierũ inducias poſtulauit, ut funerare mortuos ſuos poſſet. Priamus conſultè fecit, annuitꝗ. At ubi tempus pugnę ſuperuenit, Andromacha uxor Hectoris in ſomnis uidit, Hectorem non debere eo die in pugnam procedere: & quum ad eum uiſum referret, hæc muliebria uerba abijcit. Andromacha mœſta miſit ad Priamum, ut illum prohibeat ne ea die pugnaret. Priamus Alexandrum, Helenum, Troilum, & Aeneam in pugnam miſit. Hector ut iſta audiuit, multum increpans Andromacham, arma ut proferret popoſcit, nec retinere ſe ullo modo potuit. Tum planctu fœmineo oppidum concitat, ad Priamum in regiam cucurrit, refert ea quæ in ſomnis uiderat, uelle Hectorem ueloci ſaltu in pugnam ire. Proiectaꝗ ad genua, aſtãte filio ſuo Aſtyanacte, eum reuocare mandat. Priamus in pugnam omnes prodire iuſſit, Hectorẽ retinuit. Agamemnon, Achilles, Diomedes, Aiax Locrus, ut uidere Hectorem in pugna non eſſe, acriter pugnauerunt, multosꝗ duces ex Troianorum numero occidêre. Hector ut audiuit tumultũ, Troianosꝗ in bello nimis laborare, proſilijt in pugnam. Statimꝗ Idumæum obtruncauit, Hiphilum ſauciauit, Leontheum occidit, Steneleí iaculo femur figit. Achilles ut reſpexit multos duces eius dextera cecidiſſe, animum in eum dirigebat, ut illi obuius fieret. Conſiderabat enim Achilles, niſi Hectorem occideret, plures de Gręcorum numero eius dextera perituros. Prælium interea acre colliditur. Hector Polybœten

B ducem fortiſſimum occidit: dumꝗ eum ſpoliare cœpit, Achilles ſuperuenit. Fit pugna maior, & clamor ab oppido & à toto exercitu ſurgit. Hector Achillis femur ſauciauit. Achilles dolore accepto, magis eum perſequi cepit, nec deſtitit niſi occideret. Quo interempto, Troianos in fugam uertit, & maxima cæde eos uſque ad portas ſequitur. Cui tamen Memnon reſtitit, & inter ſe acriter pugnauerunt: læſi utrique diſceſſere. Nox prælium dirimit. Achilles ſaucius de bello redit. Noctu Troiani Hectorem lamentabantur. Poſtera die Memnon Troianos educit, contra Græcorum exercitum. Agamemnon exercitum conſuluit, ſuadetꝗ inducias duorum menſium poſtulare, ut ſuos unuſquiſꝗ ſepelire poſſit. Legati ad Prianũ proficiſcuntur: deſiderium proſecuti ſunt, duorum menſium inducias accipiunt. Priamus Hectorem ſuorum more ante portas ſepeliuit, ludosꝗ funebres facit. Dum induciæ ſunt, Palamedes iterum non ceſſat de imperio conqueri. Itaque Agamemnon ſeditionem excitat, & dicit ſe de ea re libenter laturum, ut quem uellet, imperaret. Poſtero die populum ad concionem uocat, negat ſe unquam cupidum imperij fuiſſe: animo æquo ſe accipere, ſi cui uellent dare: ſufficere ſibi exercitum Troiæ. Sed tamen Mycenis regnum habere. Iubet dicere, ſi cui quid placeat. Palamedes prodijt, ſuum ingenium oſtendit. Itaꝗ Argiui imperium ei libenter tradunt. Palamedes Argiuis gratias agit, imperium accipit, adminiſtrat. Achilles uituperat imperij commutationem, induciæ exeunt. Palamedes ornatus exercitum inſtruit, hortatur. Contrà idem fecit Deiphobus: pugnatur acriter à Troianis. Sarpedon Lycius cum ſuis impreſſionem in Argiuos facit, cædit, proſternit. Obuius ei fit Tlepolemus Rhodius: ſed inſtando, pugnandoꝗ malè uulneratus cadit. Secundo Perſes Admeſtæ filius prælium reſtituit: diuꝗ cum Sarpedone cominus pugnando, occiditur.

occiditur. Sarpedon quoque uulneratus de prælio recedit. Itaque per aliquot dies A
prælia fiunt. Ex utraque parte multi ductores occiduntur, sed plures à Priamo. Troiani legatos mittunt, inducias petunt, mortuos utrosque sepeliunt, saucios curant, fide data ultro citroque in oppidum & castra Argiuûm commeant. Palamedes Agamemnonem, Demophoontem, & Athamantē ad Thesidas mittit. Quos legatos Agamemnoni præfecerat, ut commeatus compararent, & frumentum de Mysia à Telepho acceptum supportent. Hi subueniunt seditioni, Palamedis proditionē narrant. Palamedes m olestè fert. Agamemnō ait molestè non ferre, sua uoluntate esse factum. Naues onerandas curant. Palamedes castra munit, turribus circundat. Quærunt Troiani, quare exercitum exerceant, cur murum urbis diligenter instaurent, fossam & uallū addāt, cætera que diligēter comparent. Postquam autem anni dies uenit quo Hector sepultus est, Priamus & Hecuba, Polyxena, cęterique Troiani ad Hectoris sepulchrum profecti sunt. Quibus obuius fuit Achilles, Polyxenam contemplatur, figit animum, amare eam uehentissimè cœpit. Tunc ardore compulsus, odiosam in amore uitam consumit, & ferebat ægrè ademptum imperium Agamemnoni, sibique Palamedem præpositum cogentem. Igitur Phrygio fidelissimo seruo mandata dat ad Hecubam, & ab ea sibi uxorem Polyxenam poscit: si dederit, se cum suis Myrmidonibus domū rediturum. Quod quum ipse fecerit, cæteros idem facturos. Seruus proficiscitur ad Hecubam, conuenit, mandata dixit. Hecuba respondit uelle, hoc pacto, si Priamo uiro suo placeat: dum ipsa cum Priamo agat, seruum reuerti iubet. Agamemnon cum magno comitatu ad castra reuertitur. Hecuba cum Priamo de conditione Achillis loquitur. Priamus respondit, fieri non posse: non quod eum indignum uel affinitate extremum æstimet, sed si ei dederit, & ipse discesserit, cæteros Graios non discessuros: & iniquum esse, filiam suam hosti coniungere. Quapropter si id fieri uellet, pax perpetua fiat, exercitus discedat, fœderum iura sanciantur. Si id factum sit, sibi illum libenter filiam daturum. Itaque Achilles ut constitutum erat, seruum ad Hecubam mittit, ut sciat quid cum Priamo egerit. Hecuba Pria B
mo narrat omnia mandata: seruus hæc Achilli refert. Achilles in uulgo queritur, in unius mulieris Helenæ causa totam Græciam Europamque uastatam esse, tanto tempore tot milia hominum perijsse, libertatem mancipatam esse: unde oportere fieri pacem, & exercitum reducere. Annus circumactus est. Palamedes exercitum ducit, & instruit Deiphobus. Contrà, Achilles iratus in prælium non prodit. Palamedes occasione ductus, impressionem in Deiphobum facit, eumque obtruncat: prælium acriter insurgit, ab utrisque multa milia hominum cadunt. Palamedes in prima acie uersatur: hortaturque, pręlium ut fortiter gerant. Contra eum Sarpedon currit, eumque Palamedes interfecit. Eo facto lætus in acie uersatur. Cui glorianti Alexander pari sagitta collū transfigit. Phryges animaduertunt, tela conijciunt, atque ita Palamedes occiditur. Rege occiso, Argiui cedunt cuncti, impressionem faciunt, in castra confugiūt. Troiani persequuntur, castra oppugnant, naues incendunt. Achilli nunciatum est, dissimulat. Aiax Telamonius fortiter defendit, nox prælium dirimit. Argiui in castris Palamedis scientiam, æquitatem, clementiam, bonitatem lamentabant. Troiani Sarpedonem & Deiphobum miserabiliter deflent. Nestor qui maior natu erat, nocte ductores in concilium uocat, suadet hortari, ut imperatorem eligant: & si eis uidetur, eundem Agamemnonem minima cum discordia fieri posse. Item cōmemorat, dum fuerat imperator, quod res prosperè gestę sint, satis fœlicem fuisse exercitum. Si cui quid aliud uideatur, dicere suadet. Omnes assentiunt, Agamnenonem summum imperatorem præficiunt.

Postero die Troiani alacres in aciem prodeunt. Agamemnon contrà exercitum educit: prælio commisso uterque exercitus inter se fugantur. Postquam maior pars diei transijt, in primis prodijt Troilus, cædit, deuastat,

A deuastat, Argiuos in castra fugat. Postera die exercitum Troiani educunt contra Agamemnonem. Fit magna cædes, uterque exercitus inter se pugnant, prælium acriter surgit. Multos duces Argiuorum Troilus interfecit. Pugnatur continuis diebus septem. Agamemnon inducias petit in duos menses. Palamedem magnifico funere effert, cæterosque duces ac milites sepeliendos curat. Interea Agamemnon dum induciæ fiunt, mittit ad Achillem, Vlyssem, Nestorem, & Diomedem, ut rogent eum in bellum prodire. Achilles autẽ mœstus, qui iam destinauerat in bellum non prodire, ob id quod promiserat Hecubæ, aut certè minus pugnaturum, quoniam Polyxenam intensissimè amabat, cœpit malè eos accipere qui ad eum uenerant: dicit se debere perpetuam pacem expostulare, pugnam negat. Agamemnoni renunciatur, quod ab Achille actum sit, illum pertinaciter negare. Agamemnon omnes duces in consilium uocat, exercitum quid fieri debeat cõsulit, imperat dicere quid cuique uideatur. Menelaus hortatur fratrem suum, ut exercitum in pugnam produceret: nec debere terreri, si Achilles se excusauerit: sed tamen persuasum ei ut in bellum prodeat, nec uereri si noluerit. Commemorare cœpit, Troianos non habere alium uirum fortẽ sicut Hector fuit. Diomedes & Vlysses dicere cœperunt, Troilum non minus quàm Hectorem, uirum fortissimum esse. Diomedi & Vlyssi Menelaus resistens, bellum geri suadebat. Calchas ex augurio respondit, debere pugnare, quòd superiores Troianis fient. Tempus pugnæ superuenit. Agamemnon, Menelaus, Diomedes, Aiax, exercitũ ducunt contra Troianos. Fit magna cædes, pugnat̃ acriter, uterque exercitus in se sæuiunt. Troilus Menelaum sauciat, multos interficit, cæteros paulatim persequitur, nox præliũ dirimit. Postera autem die Troilus cũ Alexandro exercitum educit. Contrà omnes Argiui prodeunt, acriter pugnatur. Troilus Diomedem sauciat: in Agamemnonem impressionem facit, & ipsum sauciat, Argiuos cædit. Per aliquot dies pugnatur acriter, multa milia hominum ex utraque parte trucidantur. Agamemnon ut uidit maiorem partem exercitus se quoti-
B die amittere, neque sufficere posse, petit inducias per sex menses. Priamus cõcilium cogit, indicat Argiuorum desideria. Troiani renuunt debere dari tam longo tempore inducias, sed potius impressionem fieri, naues incendi. Priamus quid cuique uideatur, dicere imperat. Omnibus placitum est, debere fieri quod Argiui postulant. Priamus inducias dedit. Agamemnon honorificè suos sepeliendos curat, Diomedem, Menelaum sauciatos curat. Troiani suos æquè sepeliunt. Dum induciæ sunt, ex consilij sententia Agamemnon ad Achillem proficiscitur, ut eum ad pugnam persuaderet. Achilles tristis rogare cœpit, se non proditurum, sed pacem peti oportere. Conqueri cœpit quod Agamemnoni nihil negare possit, tamen quum tempus pugnæ superuenisset, se milites suos missurum, ipsum excusatum habere. Agamemnon ei gratias condignas egit. Tempus pugnæ superuenit. Troiani exercitũ suum educunt. Contrà Argiui prodeunt. Achilles primò Myrmidones instruit, ad Agamemnonem paratos mittit. fit pugna maior, acerrimè sæuitur. Troilus enim in prima acie Argiuos cædit, Myrmidones uerò fugat, impressionem usque ad castra Argiuorum facit. Multos hinc inde occidit, plurimos acriter sauciat. Aiax Telamonius obstitit. Troiani uictores in oppidum reuertũtur. Postera die Agamemnon exercitum educit, omnes duces & Myrmidones prodeunt. Contrà uerò Troilus in aciem lætus exiuit. Prælio commisso uterque exercitus inter se dimicat, acriter pugnatur, multa milia hominum ex utraque parte cadunt. Troilus Myrmidones persequitur, sternit, fugat. Agamemnon ut uidit ex suis partibus multos occisos, inducias in dies triginta petit, ut suos funerare possit. Priamus inducias dedit, suosque sepeliendos curat. Tẽpus pugnæ superuenit. Troiani exercitum educunt. Contrà Agamemnon omnes duces in pugnam coegit. prælio commisso fit magna cędes, acriter pugnatur.

Postquam primum tempus diei transijt, prodit in primo Troilus, cædit, prosternit. Argiui fugam cum clamore fecerunt. Achilles ut animaduertit Troilum iracundè sæuire, & Argiuis insultare, simulq; sine intermissione Myrmidones prosternere, procedit in bellum. Quem Troilus continuò excepit, & sauciat. Achilles de prælio saucius redit, pugnatur continuis diebus sex. Die septimo dum uterq; exercitus prelio facto inter se fugantur, Achilles qui aliquibus diebus uexatus in pugnam non prodierat, Myrmidones instruit: Hortatur, alloquitur ut fortiter impressionem in Troilum faciant. Postquam pars diei transit, prodijt Troilus ex equo lætus. Argiui maximum clamorem faciunt. Myrmidones superuenere, impressionẽ in Troilum faciunt, de quorum numero multi à Troilo occiduntur. Dum acriter pugnatur, equus Troili uulneratus corruit, Troilum implicitum excutit. Tum citò Achilles aduenniens eum occidit, & de ipso prælio eum trahere cœpit, quod Achilles interuentu Memnonis complere non potuit. Aduenniens enim Memnon, & Troili corpus eripuit, & Achillem uulnere sauciauit. Achilles de prælio saucius redit. Memnon insequi eum cœpit eum multis. Quem Achilles ut respexit, substitit: curato uulnere, & aliquādiu præliatus, Memnonẽ multis plagis occidit, & ipse uulneratus ab eo ex prælio recessit. Postquā ductor Persarum occisus est, reliqui in oppidum confugêre, prelium nox dirimit. Clausis portis, postera die à Priamo legati ad Agamemnonem missi sunt, qui dierum uiginti inducias peterent: quod Agamemnon cõcessit. Priamus igitur Troilum, Memnonemq; magnifico funere effert: cæterosq; milites utriq; sepeliendos curant.

Hecuba mœsta, quod duo filij eius fortissimi Hector & Troilus ab Achille interfecti essent, consilium muliebre temerarium inijt ad ulciscendum dolorem. Alexandrum filium accersit, hortatur ut se & suos fratres uindicaret, insidias Achilli faceret, & eum nec opinantem occidat: quoniam ad se miserit, & rogauerit ut sibi Prolyxenam daret in matrimonium, se ad eum missuram Priami uerbis, ut pacem fœdusq; inter se confirmarent. Constituunt in fano Apollinis Tymbrei, quod est ante portam, eò Achilli uenienti, collocuturoq; insidias collocari, sibi satis uisum esse si eum occiderit. Quod tentaturũ se Alexander promisit. Noctu eligunt de exercitu fortissimi, & in fanũ Apollinis collocantur, signum accipiunt. Hecuba ad Achillẽ, sicuti cõdixerat, nuncium mittit. Achilles lætus Polyxenam amans, postera die ad fanum se constituit uenturum. Interea Achilles consequenti die cum Antilocho filio Nestoris ad constitutum uenit, simulq; fanũ Apollinis ingrediebatur. Vndiq; insidias fieri Paris hortatur, tela conijciunt. Achilles cum Antilocho brachio sinistro chlamyde inuoluto, enses exerere. Exinde Achilles multos occidit. Alexander Antilochum interemit, ipsumq; Achillem multis plagis confodit. Ita animam ex insidijs, necquicquā fortiter faciens, amisit: quem Alexander feris & uolucribus projici iubet. Hæc ne faciat, Helenus rogat, & suis tradi. Quorum corpora accepta Argiui in castra tulere. Agamemnõ eos occisos magnifico funere effert: Achilliq; sepulchrũ ut fieri liceret, à Priamo inducias petit, ibiq; ludos funebres facit. Deinde concilio prouocat Argiuos, alloquitur, ut ea quæ Achillis essent, Aiaci propinquo eius cõmendarent. Tũc sic Aiax ait: Quũ filius Neptolemus ei supersit, neminẽ æquius habere quàm eum: oportere ad pugnā accersiri, eiq; uniuersa quæ patris erant restitui. Concilio inde placuit, ut detur negociũ Menelao: qui Scyrum proficiscitur ad Lycomedẽ auum eius, imperatq; ut nepotem suũ mittat. Quod Lycomedes Argiuis libenter concessit. Postquam induciæ transactæ sunt, Agamemnon exercitum eduxit, instruit, hortatur. Contrà Troiani ex urbe prodeunt, præliũ committũt. In prima acie Aiax nudus uersatur, clamore magno orto. Multi ex utraq; parte cadunt. Alexander arcum tetendit, multos interficit, Aiacis latus nudum transfixit. Aiax saucius Alexandrum persequitur: nec destitit, nisi eum occideret.

A occideret. Aiax fessus uulnere in castra refertur. Sagitta exempta moritur. Alexādri corpus ad urbem portatur. Diomedes uirili animo impressionem in hostes facit. Phryges fessi ad portas confugiunt, quos Diomedes usq; in urbem persequitur. Agamemnon exercitum circa oppidum duxit, & tota nocte circa murum sedit, alterna uice uigilias agit. Postera die Priamus Alexandrum magnifico funere effert: quē magno ululatu Helena prosecuta est, quoniam ab eo honorificè tractata sit. Quam Priamus & Hecuba ut filiam aspexere, & diligenter curauere, quod nunquam Troiam despexisset, nec Argiuos desiderasset. Postera die Agamemnon exercitum cœpit ante portas instruere, & Dardanos ad prælium prouocare. Priamus contrà iussit urbem munire, et interim subsistere usq; dum Pentesilea cū Amazonibus superueniret. Pentesilea postea superuenit, exercitum contra Agamemnonem eduxit. fit prælium ingens per aliquot dies, diu pugnatur. Argiui fugantur in castra, opprimuntur. Cui uix Diomedes obstitit, alioquin naues incēdisset Argiuorum, & uniuersum prælium deuastasset. Prælio dirempto, Agamemnō in castris sese continuit. Pentesilea uerò quotidie prodit, deuastat Argiuos, in bellum prouocans. Agamemnon ex consilio castra muniuit, & in bellū nō prodiuit, usq; dū Menelaus ueniret. Menelaus à Scyro uenit, arma Achillis Neoptolemo filio eius tradit. Quæ quum accepisset, in Argiuorum castris uehementer circa patris tumulum lamentatus est. Pentesilea ex more prælium instruxit, & usq; Argiuorum castra processit. Neoptolemus Myrmidonū princeps, contrà aciem duxit. Agamemnon exercitum instruit, pariter concurrūt. Neoptolemus stragem fecit, occurrit Pentesilea, & fortiter in prẹlio uersatur. Vtriq; per aliquot dies acriter pugnauerunt, multos utriq; occiderunt. Pentesilea Neoptolemum sauciat. Ille dolore accepto, Amazonum ductricē Pentesileam obtruncat. Eo facto totum exercitum Troianorum in urbem fugere fecit. Statim Argiui cum omni exercitu murū circundant, ita ut foras Troiani exire non possent. Hoc postquam Troiani uidere, Antenor, Polydamas, Aeneas ad Priamum ueniunt. Agunt cum eo, & consilium quærunt, ut

B deliberent quid de fortunis futurum sit. Priamus consilium conuocat, quid postularent iubet eos dicere, & quid desiderēt. Antenor memorat, principes defensoresq; Troiæ, cæterosq; natos eius cū aduenis ductoribus interfectos: Argiuorum principes remanere fortissimos, Agamemnonem, Menelaum, Neoptolemum, non minus fortissimum quàm pater eius fuit: Diomedem, Aiacem Locrum, cæterosq; complures summæ prudentiẹ, Nestorem, Vlyssem. Cōtrà, Troianos clausos & obsessos, & penè cōtritos. Suadet potius esse, ut Helena his reddatur, & ea quẹ Alexander cum socijs attulerat: et pax fiat. Postquam multis uerbis de pace concilianda satis fecerunt, surgit Amphimachus filius Priami, adolescens fortissimus: malisq; uerbis Antenorē adortus est, eosq; qui consenserant, improperare eis facta eorū: suadere potius educendum exercitum, & irruptionem in castra faciendum, usq; dum uincāt, aut uicti pro patria occumbant. Postquam finem fecit, exurgit Aeneas, lenibus mitibusq; uerbis Amphimacho repugnat, ab Argiuis pacem petendam magnopere persuadet. Postquam dicēdi finis factus est, Priamus magno animo surrexit, ingerit multa mala Antenori & Aeneæ: eos belli appetendi ductores fuisse, ut legati in Græciam mitterentur, quum ipse quoq; Antenor legatus redierit, & renunciauerit se contumeliose tractatum esse, & ipse bellū suaserit. Deinde Aeneam, qui cum Alexandro Helenam, et prẹdam de Argiuis nō modicam extraxit: quapropter certum sibi esse, pacem non fieri. Statimq; imperauit, ut hi omnes parati essent, ut quum signū daret portis irruptionem facerent, aut uincere mori ue sibi certum esse. Hæc postquam locutus est, concilium dimisit. Amphimachum secum duxit, dixitq; ei: uereri se ab his qui pacē suadebant, ne oppidū prodant, eosq; habere multos ne plebe qui unà senti

rent,opus esse eos interfici. Quod si hoc factum fuerit,se esse patriam defensurũ, Argiuosq́ superaturũ. Simulq́ rogat ut sibi fidelis & audiens, paratusq́ cũ armatura esset,ut sine suspiciõe fieri possit. Simulq́ suasit Amphimachus, ad cœnam eos uocari,diuinamq́ rem facturũ, & ita insidijs circumuenturũ. Amphimachus ita se facturum promisit,& ab eo discessit. Eodem die conueniunt Antenor,Polydamas, Vcalegon, Amphidamas,Dolon:dicũt se mirari regis pertinaciam,quum patriam & comites perire malit quàm pacem facere. Antenor ait,se inuenisse quod sibi & illis in commune prospiciat,si sibi fides seruaretur. Omnes fidem obstringunt. Antenor ut uidit se obstrictum, mittit ad Aeneam,dicẽs,patriam esse prodendam,& sibi suisq́ cauendũ esse: ad Agamemnonem de his rebus aliquem esse mittendum, qui id sine suspicione curet: maturãdum esse. Animaduertisse Priamum iratum,quia ei pacem suaserit,de consilio surrexisse,& uereri ne quid noui consilij ineat. Itaq́ omnes promittunt: statimq́ Polydamantẽ,qui ex his minime inuidiosus erat,ad Agamemnonem clàm mittũt. Polydamas in castra Argiuorũ peruenit, Agamemnonem conuenit,dixitq́ ea quæ suis placerent. Agamemnon clàm nocte omnes in concilium conuocat, & refert ea quæ audiuit: quid cuiq́ uideatur, dicere iubet. Inde omnibus placitũ est, ut fides proditoribus seruaretur. Vlysses & Nestor uereri se dixere, hãc rem subire. Neoptolemus hos refutat, inter se certãt. placitum est, signum à Polydamãte exigi. Et idipsum per Sinonem ad Aeneam, & Anchisem,& Antenorem mittit. Sinon ad Troiam proficiscitur. Et quia nondũ claues portæ Amphimachus custodibus tradiderat, signo dato Sinon uocem Aeneæ & Antenoris audiendo confirmatus, Agamemnoni renunciat. Tunc placitum est omnibus fidem dari, fœdere firmari, iureiurando stringi,eo pacto ut si oppidum proxima nocte tradidissent, Antenori, Aeneæ, Vcalegoni, Polydamanti, Doloni, necnon liberis,cõiugibus, propinquis, amicis, suisq́ omnibus fides seruaretur, & sua causa omnia sibi liceat habere. Pacto confirmato, iureiurando adstricto, suadet Polydamas,noctu exercitum ad portam Sceam adducãt, ubi extrinsecus caput equi sculptum est,ibi præsidia habere, noctu Antenorem & Anchisem exercitui Argiuorum portam reseraturos, eisq́ lumen prolaturos. Id signum eruptionis fore dicunt,quòd ibi præsto forent qui ad regem eos ducant. Postquã pacta data sunt,Polydamas in oppidum redijt,rem peractã denunciat,dicit Antenori & Aeneæ,cæterisq́ quibus placitum erat,ut suos omnes adducant, & noctu Sceam portam aperiant,lumen ostendant,exercitum inducant. Antenor & Aeneas noctu ad portam pręsto fuere, Neoptolemũ susceperũt,exercitui portam reserauẽre, lumen ostẽdẽre,fugam præsidio sibi suisq́ omnibus præuidẽre. Neoptolemus præsidium dat. Antenor eum in regiam duxit, ubi Troianis positũ præsidiũ erat. Priamũ persequit̃, quem ante aram Iouis Hercei obtruncat. Hecuba dum fugit cum Polyxena, Aeneas occurrit. Polyxena ei se tradidit, quã Aeneas ad patrẽ Anchisem abscõdit. Andromacha & Cassandra in ædẽ Mineruæ se occultant. tota nocte nõ cessant Argiui deuastare, prædãq́ facere. Postq́ dies illuxit, Agamẽnon omnes duces in arcẽ cõuocat, dijs gratias agit,exercitũ collaudat,omneq́ prædã iubet in medio reponẽdã, quam omni exercitui æquè partitus est: simulq́ exercitum cõsulit,an placeat Antenori & Aeneæ,qui patriã prodiderint,fidẽ seruari. Exercitus omnis cõclamat,placere sibi: conuocatisq́ omnibus,uniuersa quæ erant reddiderunt. Antenor rogat Agamemnonem,ut sibi loqui liceret. Agamemnõ dicere iubet. Mox ut loqui cœpit,primò omnibus Graijs iuuenib. gratias egit,simulq́ cõmemorat Helenũ & Cassandrã pacẽ semper patri suasisse, Achillemq́ suasu Heleni sepulturæ conditũ fuisse. Agamemnon ex consilij sententia Heleno & Cassandræ libertatẽ reddidit. Helenus Agamemnonẽ pro Hecuba & Andomacha deprecat̃,cõmemoratq́ semper ab his esse dilectũ. etiã his ex cõsilij sen-

A sisij sententia libertas concessa est. Interea prædam omni exercitui diuisit, dijs gratias egit, hostias immolauit, & quinto die statuit iter pergere. Vt autem dies profectionis aduenit, tempestates magnę exortę sunt, & per aliquot dies remansere. Chalcas respondit, inferis satisfactũ non esse. Neoptolemo in mentem uenit, Polyxenam, cuius causa pater eius perierat, in regia non esse inuentam. Agamemnon poscit, conqueritur, exercitum accusat, Antenorem accersiri iubet, imperat ut diligenter eam inquireret, inuentamq; ad se adduceret. Mox Antenor ueniens ad Aeneam, & Polyxenam ab eo absconsam suscipiens, ad Agamemnonem eam duxit. Agamemnon Polyxenam Neoptolemo dedit, quam accipiens ad tumulum patris iugulauit. Tunc Agamemnon iratus Aeneæ quod Polyxenam absconderat, cum omnibus suis à patria protinus discedere iubet. Aeneas cum suis proficiscitur, Antenori terram tradidit. Agamemnon profectus est de urbe, uictoria sibi cõcessa. Helena post aliquot dies mœsta magis quàm antè, domũ reportatur cum suo Menelao. Helenus cum Cassandra sorore, & Andromacha Hectoris fratris uxore, & Hecuba matre, Cherronesum petit. Hactenus Dares Phrygius quę gesta sunt literis mandauit: nam ipse ibidem cum Antenoris factione remansit. Pugnatum est annis 10. mensibus 6. diebus 12. Ad Troiam corruere ex Argiuis, sicut Dares scribendo tradidit, 886. milia. Ex Troianis usq; ad oppidum proditũ, 676. milia. Aeneas nauibus profectus est, in quibus Alexander in Græciam ierat, numero 22. Quem omnis ætas secuta est hominum, in milibus tribus & 400. Antenorem sequuti sunt duo milia & quingenti. Helenũ & Andromacham mille ducenti. Hucusq; Daretis historia perscripta est. Qui Troianorum, Græcorum principes occidère, denotãtur: Hector Protesilaum, Patroclum, Merionem, Boetem, Archilochum, Protenorem, Deipenorem, Dorium, Polyxenum, Phidippum, Xantippum, Leonteum, Polibœtum, Carpedontem, Lepodemon, Luforem, Epistrophum, & Schedium, Maimentum, Palamonem: Aeneas Amphimachũ, Nireum: Alexãder Palamedem, Antilochum,
B Aiacem. Aiax Telamonius, & Alexander, mutuis uulneribus se occidère. Qui etiam Græcorum & Troianorum duces occidère, literis subter notantur. Achilles Euphemium, Hippotũ, Plebeum, Asterium, Liconium, Euforbium, Hectorem, Memnonem: Neoptolemus Pentesileam, Priamum, ad tumulum patris Polyxenam iugulauit: Diomedes Xantippum, Mnestheum, Epistrophum Orcomeneum.

DICTYS CRETENSIS ATQVE DARETIS PHRYgij *de Bello Troiano historiarum finis.*

DIODORI SICVLI
BIBLIOTHECAE HISTORICAE
Liber undecimus, incerto Interprete.

DEcimus ante hunc in totius summæ contextu liber, rerum earum quæ ante traiectionem Xerxis in Europa gestæ, quæque per conciones in communi Græcorum conuentu apud Corinthios de Gelonis societate erga Græciã tractatæ fuere, deductu expositioneque conclusus est: in hoc uerò perpetuam historiæ seriem deducentes, ab exercitu Xerxis ordiemur, in Græciam traiecto: tum in annum præcedentem terminabimus, quo Atheniensium copiæ duce Cimone Cyprum inuasere. Præfecto igitur Atheniensibus Calliade, Consules apud Romanos creati sunt Spurius Cassius, & Proclus Verginius trigesimus, Olympiade quinta & septuagesima, in qua stadio uicit Asilus Syracusanus. Hac itaque tempestate Xerxes rex hac impulsus causa, contra Græcos arma mouit. Mardonius Persæ regis gener, rerumque eius administrator, uir admodum singulari calliditate, & robore præstanti corporis, summa inter Persas admiratione habebatur. Hic elato spiritu, & ætatis feruore sublatus, magnas semper res appetere, magnisque aspirare imperijs: quoque id assequeretur, uarias assiduè uarijs artibus quærere, molirique uias. Quare Xerxi persuasit, uti Græcorum uires affligare, sibique subiugare eos populos cõtenderet, assiduos infestissimosque Persici nominis hostes. Xerxes igitur in eam sententiã adductus, ac Græcas gentes uno tempore bello opprimere uniuersas, funditusque euertere Græciã tentans, legatos ad Carthaginenses misit, qui unà cum eis de re communiter gerenda tractarent: atque inter eos ita compositum, uti Græciæ incolas ipse suis copijs inuaderet: Carthaginensibus uerò, cũ essent magnis copijs coactis, eodem tempore aduersus Grecos, qui Italiam Siciliamque tenerent, proficisci. Igitur uti conuenerat, Carthaginenses magna collecta pecunia, multos ex Italia Ligustica, item ex Galatia & Iberia milites mercede conducunt. Præterea ex uniuersa Lybia & ipsa Carthagine delectu habito, ciuiles copias conscripsere. Quibus omnibus parandis triennio consumpto, exercitum coegere militum ad trecenta millia, naues ducẽtæ extructæ. Parte ex alia, Xerxes ob Carthaginensium studium excitatus, certatim in rerũ bellicarum apparatu tantum eos uicit, quanto maiori gentium imperio superabat. Naues ubique per loca maritima sibi subiecta, Aegyptumque & Phœniciam & Cyprum ædificari iubet: item per Ciliciam, Pamphiliam, adhęc per Lyciam, Cariam, Mysiam, Troada, & per Hellesponti ciuitates, & Bithyniam, & Pontum, quibus triennio (uti Carthaginenses fecerãt) comparatis, naues longas extruxit supra mille ducentas. Cui rei pater eius Darius, magno adiumento fuit, qui ante mortem ingentes conscripserat copias, & magnam materiam ad classis ædificationẽ parauerat. Nam ab Atheniensibus olim in Marathone superato Dattide, cõtra uictores animo impacato, grauiter indignabatur. Verùm cum iam proficisci, & Gręcis arma inferre properaret, substitit morte interceptus. Xerxes itaque, ceptis parentis simul & hortatu Mardonij (ueluti dictum est) impulsus, Græcos expugnare contendebat. Vbi cuncta quæ ad expeditionẽ requirebantur parata uidet, ducibus nauium mandat, uti naues undique in Cymen cõuehant, & Phocesam: ipse uerò ex omnibus prouincijs suis equitatu peditatuque coacto, ex Susis proficiscitur. Simulac in Sardis ingressus est, præcones in Græciam dimittit, mandans, uti singulas quasque urbes adeant, & à Græcis regio iussu, aquam terramque deposcant. Inde partito exercitu, numerum qui ad iungendum ponte Hellespontum, quique ad montem Atho effodiendum B

satis

A satis uisus est, eò mittit: ea re conspicatus simul tutum militibus & quàm breuissimum ingressum patefactum iri, simul se sperans perterrefacturum Græcos, uel ipsa in primis tantorum operum admiratione. Qui ergo ad id missi fuerant, multitudine ad opus ardenti, celeriter rem confecere. Græci audita Persarum innumerabili manu, mille in Thessaliam armatos mittunt, qui aditus ad Tempe occuparent. Dux autem Lacedæmoniorum erat tum Synetus, Atheniensium Themistocles: qui per singulas ciuitates legatos postulatũ mittunt, uti milites deligãt, quos cõmuni munere ad aditus Græciæ tuendos mittant. Properabant enim ciuitates omnes Græcas bello implicare, & uarijs distributos cõtinere præsidijs: ut communicato inter se officio, Persis ab uniuersa simul Græcia resisteretur. Postquam uerò compertũ eis fuit, Thessalorum, & eorum qui finitima aditibus loca incolebant, maximam partem nuncijs regijs aquam terramq; tribuisse, relicta ad munitionẽ Tempe domum regressi sunt. Hic uerò non ab re fiet dinumerare, quę Græcorũ populi partes secuti sint Barbaros, ut meritò notato uituperio auertantur per dedecus, & ignominiam communis libertatis proditores. Aenianes igitur, Dolopes, Milesij, Perrhębi, & Magnetes Barbaris adhæsere, cum adhuc præsidium in Tempe cõsisteret. Achæi deinde, Phthiotæ, Locri, Thessali, & pleriq; Bœotiorũ discedente præsidio, ad Barbaros defecere. Qui Isthmon tenebant, cum reliquis Græcis in officio præstantes, in communi conuentu decreuere, Græcos dijs deuouendos: decimandosq;, quicunq; Persicas tenuissent partes, si belli illius uictores euasissent. Ad eos uerò qui armis abstinere uelle uidebantur, mittere legatos placuit, qui eos ad belli munia pro cõmuni libertate capienda concitarent. Horum alij quidem illico pręsenti animo in societatem adducti: nõnulli se in tempus congruum idem facturos pollicebantur: re uerò magis saluti suæ prospicientes, moram trahendo, belli exitus expectare uolebant. Ab Argiuis tum legati in commune consilium missi, referũt se simul cum reliqua Græcia labores & arma suscepturos, si aliqua in ea re pars imperij designetur.

B Quibus ita responsum: Si quidẽ grauius ducerẽt sub Græco imperatore pro libertate pugnare, quàm Barbaro domino seruire, eos ad id consultò armis abstinere. sin per ambitionem Gręciæ imperium sibi postulent, æquum fuisse, prius ea à se gesta edidisse, quę talem gloriam poscere uideretur. Posthęc legatis regijs Græciã peruadentibus, & aquam terramq; deposcentibus, uniuersæ Græciæ ciuitates respondendo declararunt quanto communẽ libertatẽ studio spirituq; complecterentur. Xerxes uerò ubi iunctum Hellespontum accepit, & montem Athon effossum, illico ex Sardibus profectus per Hellespontum iter facit, productus in siccum, copias per pontem traducit in Europam: tum per Thraciam ducẽs, complures adsciscit sibi ex Thracibus & finitimis milites. Vbi in locum cui nomen Dorisco, peruentum est, classem illuc acciri iubet, ut utrasq; in uno loco iunctas munitius copias haberet. Numerumq; uniuersi exercitus illic recensere placuit, in quo supra octingenta milia hominũ pedestris exercitus conscripta traduntur: naues longas simul omnes plus mille ducentis, quarum trecentæ & uiginti græcę, rege nauium corpora præbente, Græcis eas milite & remige complentibus: reliquæ omnes barbaræ. harum ducentæ à Aegyptijs, à Phœnicibus trecentæ instructæ: Cilices octoginta, Pamphilij quadraginta, totidem Lycij: ad hæc à Caribus octoginta, à Cyprijs centum & quinquaginta. Ex Græcis uerò, Dores illi qui iuxta Cariam habitant, unà cum Rhodijs & Cois, misere quadraginta: Iones cum Chijs & Samijs, centum: Aeoles cum Lesbijs & Tenedijs, quadraginta. Hellespontij octoginta, cum his qui loca circa Pontum tenent. Insulani quinquaginta. Insulas enim omnes quæ intra Cyneas & Triopium Suniumq; cõtinentur, rex sibi ante societatẽ præoccupatas adiunxerat. Eo itaq; numero triremium classis extabat. præter eas octingentæ & quinquaginta ad equos

portandos paratæ, onerariæ tria millia. Dum itaq; Xerxes in recensendo exercitu apud Doriscum detineretur, consultoribus Græciæ ubi renunciatū esset, Persarum copi propius accessisse, placuit classem in Artemisium Euboeæ illico nauigare, conspicati eum locum maximè ad occurrendum hostibus idoneum: tum Thermopylas armatorum præsidium quod satis esset ad angustias & aditus occupandos, & arcendos ab ingressu Græciæ Barbaros, missum. nam maturandum censebat, eos qui Græcorum partes sequerentur circummunire, & contentis uiribus sociorum salutem tueri. Classis tum uniuersæ præfectus erat Eurybiades Lacedæmonius. Militibus qui ad Thermopylas missi fuerāt, dux datus Leonidas Spartiatarum rex, uir utiq; uirtute & rei militaris peritia admodum præclarus. Hic accepto ad id imperio, mille solum ex omni exercitu delectis, iubet uti se in expeditionem sequantur. Ephoris admonentibus, paruam admodū ab eo aduersus tantas copias nauiū uim delectam, imperantibusq;, uti maiorē assumeret, perplexè & intricato sermone respondit, ad prohibendos ab ingressu Barbaros eum utiq; numerum satis esse militum: ad eam uerò rem quam paratum ibant efficiendam, haud pluribus indigere. Hoc obscuro responso accepto, interrogāt, num quippiā præclari facinoris sibi commentum esset, quò eos ducat, quodq; exequi properet: percontātibus subintulit ille, se muniendi aditus titulo, illos utiq; ducturum: re uerò, ad oppetendam pro communi libertate mortem. Quare si mille soli quos delegerat, secum proficiscātur, Spartam nempe eorum cæde fore clariorem: sin uniuersi Lacedæmonij eò contendere perrexerint, nomen Lacedæmonium funditus periturum: se quidem nil usquam pro defensanda subterfugiturum. Mille itaq; Lacedæmonij ei dati, Spartiatæ trecēti, & cum eis ex reliqua multitudine ad tria millia. Quatuor militū milibus Leonidas assumptis, in Thermopylas proficiscitur. Proficiscenti nunciatur, Locros, qui finitima aditibus loca incolunt, aquam terramq; Barbaris tribuisse, atq; ab eis aditus occupatos teneri. Hi uerò aduētu Leonidæ percepto, reuocata sentētia, Græcis adiunguntur: ac mille Locrenses, totidemq; Milesij, Phocensiūq; nō multo pauciores mille, unà cum illo in Thermopylas contenderunt: nec non & ex altera Thebæorum factione ad quadringentos. nam Thebani de Persarū societate inter se diuersa sentiebāt. Hæc itaq; militū summa habetur, qui Leonida duce in Termopylas profecti sunt, ibiq; ad tolerandam Persarū uim se comparant. Xerxes autem recēsito copiarū numero, inde cum uniuerso progreditur exercitu. Procedenti uerò cum pedestribus copijs Acanthopolim, adnauigat iuxtà cursum tenens classis uniuersa: inde per locum effossum in alterum mare itinere breuissimo ac tuto cursu trajciuntur. Vbi in Cliacum sinum perlatus est, nunciatur aditus omnis insideri ab hostibus. cuius occasionis occupandæ gratia, exercitu coacto miserat ad ea loca milites, quos ex Europa sibi socios asciuerat, ducentis milibus haud admodum pauciores: ita ut præter nauales copias, non minus decies centenis millibus dux esset. Reliqua uerò turba, quæq; nauibus longis, quæq; onerarijs, alijsq; ad reliquum apparatum portandum coactis uehebatur, nil superiori numero censebatur inferior. Quare minime utiq; mirāda sunt ea quę de multitudine à Xerxe ducta, memoriæ prodita inueniūtur. Ferunt enim flumina, quæ perpetuis aquis fluere & inundare solita erant, multitudinem tantam illinc aquam petentem, alueo exhausto destituisse, pelagiq; conspectum consertis nauium malis in syluarum morem sublatum. Copię igitur ab Xerxe coactę omnium utiq; habētur maximæ, quas ulla unquam ullius historiæ memoria retulerit. Persis itaq; apud fluēta Sperchij in statione locatis, Xerxes nuncios in Thermopylas mittit, qui simul explorarent, quo animo bellum aduersum se susceptū gererent: simulq; edicerent, regem iubere uti ab armis discedant, tutiq; ac incolumes in patrias sedes remeent, sociosq; se Persis & eorum rebus præbeant. quod si fecissent,

A cissent, se per eosdem nuncios polliceri Græcis, nec minus daturum agros longè his quos nunc incolerent ampliores, ubrioresq́. Hoc nuncio audito, ab his qui cum Leonida aderant, ita nunciantibus responsum est: Se regi socios cum armis, q̃ inermes, fore paratiores: ac si qua eos pugnare sors coegerit, generosius ac fortius cum illis pro libertate periclitaturos. nam de regione & agro, quem se rex eis daturum polliceretur, uelle hoc à se discerent. Græcis patrium atque innatum more͂, non malis artibus, neq; per ignauiam & ignominiam, sed uirtute solum sibi, quod incolant, atq; agros parare, partosq́; eadem uirtute tueri. Rex accepto per nuncios Græcorum responso, Demaratum Spartiatam, qui ex patria exul ad eum profugerat, ad se illico accersiri iubet: irridensq́; quod responsum dederant, à Latone quęsiuit, num uelocius Græci equis suis insectantibus essent profugituri, an tanti possent exercitus conspectum ferre? Demaratum regi ita respondisse aiunt: Virtutem Græcorum tibi, rex, haud incognitam existimarim, quippe qui Barbaros à te deficientes Græcis soleas militibus & robore debellare. neque existimes eos qui pro imperio tibi tuendo acrius quàm Persæ bella gerere soleant, pro libertate sua retinenda aduersus Persas ignauius pugnaturos. Quæ dicta Xerxes præ fastu contemnens, sese sequatur iubet, ut Lacedæmonios coràm cernat fugie͂tes: atq; educto statione exercitu in Thermopylas co͂tendit, aciemq́; in præsidium Græcorum instruit, primos ibi omnium ad certamen adoriendu͂ Medos esse iubet, seu quod robore corporis cæteris præstare uiderentur: siue id fore ratus, ut eo prælio Græci omnes delere͂tur. hęrebat enim adhuc animis Medoru͂ grauis indignatio, & haud uetusta memoria rei malè gestę, & cladis acceptæ ducibus progenitoribusq́; suis, qui in Marathonis pugna fuerant à Græcis obtruncati. Dum itaq; Medis maioru͂ suorum cladem commemorat, alios occisorum fratres, alios nepotes appellans, hortatur, meminisse uelint iniuriæ parentibus, fratribus, sanguini, quin, & nomini suo crudeliter illatæ, eorumq́; manes id maximè à suis exposcentes ulcisci pa-

B rent. Medi itaq; prima fronte, uti dictum est, instructi, impetu facto, in præsidium Thermopylarum irruu͂t. Leonidas uerò suos opportunè instructos, in angustissimos aditus fauces producit. Orta utrinque atrox pugna, Barbaris regem suæ uirtutis spectatorem testemq́; habentibus, Græcos accendente libertatis periclitantis memoria: duce pręterea unumquęq; nominatim appellante, & in pugnam adhortante, atq; in summum propè utrinq; periculu͂, res adducta erat. Nam co͂fertissima acie cum cominus telis res gereret̃, ac ultro citroq; uulnera inferrentur, constantibus ubiq; in ordinibus ac conspicatis armis, permultum tempus anceps pugna trahi Græcis uirtute & scutorum longitudine pręualentibus: uix tandem à Medis cedere ceptum, inclinariq; acies inchoata. magna iam eorum parte cæsa, multisq́; per uulnera confectis, superata Medorum acie, Cesij & Saræ in pugnam succedunt, integri & recentes aduersus defatigatos incursantes: qui haud tamen diu pugnæ periculum sustinentes, à Leonidæ militibus cæsi, in fugam uertuntur. Nam Barbari scutis & peltis breuibus obtecti, ad apertam equo campi pugnam motu corporis aptiores erant: in angustijs uerò certantes, non facilè poterant constipata hostium corpora, & magnis defensa scutis petere. ipsi co͂trà, leui armatura tecti, ictibus & telis iaculantium patebant. Xerxes tandem cernens aditus cadaueribus suorum stratos, nec uirtutem Græcorum à Barbaris tolerari posse, lectissimos ex Persis mittit, eos qui immortales inuiolabilesq́; appellabantur, quiq; corporis robore uidebantur reliquam multitudinem longè antecellere. Breuis quoque certaminis aduersus eos Græcis dimicatio fuit. iamq́; fundi, fugereq́; cœperant, cum nox interueniens prælium diremit, magna iam Barbarorum cæde facta, paucis in Leonidę exercitu͂ desideratis. Postero die Xerxes alium longè atque animo cœperat, exitum pugnæ habitum indignans,

gnans, ex omnibus ordinibus deliberat quęq; deligere animo uiribusq; pręstantem. Quibus coactis, & in acię structis, multa eos antè precatus, adiurat, si ui irrumpāt, Græcosq; ex aditu pepulerint, magnis se donis ac præmijs eos cumulaturum: fugientibus gladios obiecturum, neq; ullam uitę spem relicturum, mortem fugæ pręmium eis fore. Hi itaq; simul armis collectis, agmine facto in Græcam aciem feruntur. Leonidæ milites contrà sese colligentes, scutis, corporibus in muri speciem consertis, acerrimè irruenti hosti resistere, mirè pugnam tolerare, atq; adeò dimicādi studio obnixè ferri, ut nec sibi ad subsidia succedi, nec quicquam laboris aut periculi diminui ac remitti paterētur: sed perpetuo atrociq; rerum discrimine & angustia adducti, suo quisq; perstādo loco, multos ex Barbarorum delectu sternūt, ac mutua inter se periclitatione certantes ordines, nil alter alteri cōcedere. Veteranis addebat animos pudor expertæ militiæ, simul & discrimen diminuendæ famæ. uereri nanq;, ne uigor roburq; iuuentę minores sibi pares faceret. Iuniores acerrima constantia persistere, dimicādo ueteranorum peritiā & gloriam periculo uirtutis studentes assequi. In tanta itaq; contentione gloriæ periclitantibus Græcis, delectus Barbarorum funditur, atq; in fugam uertitur: fugientibus armati strictis gladijs occurrūt, atq; circunsistentes, agmine stipato eos à fuga in hostes conuertunt, ac prælium instaurare cogunt. Hac re perculso rege, ueritoq;, ut par erat neminem deinde fore, qui pugnam tentare auderet, Trachynius quidam eius regionis incola, cui montana diuerticula, tramitesq; occulti locorum usu optimè noti erant, ad Xerxem accedit, sollicitoq; ac multa meditanti, pollicetur se per angustias quasdam mōtium incognitas, & occulta strata, quos sibi tradidisset milites ducturum: ac quodam constituturum loco, unde Græcos pugnæ intentos à tergo adorirentur, hoc demum eos utrinque circumuentos facilè inde pelli ac deleri posse. Quo audito, rex admodum lætatus, amplis præmijs Trachynium afficit: tum illico uiginti millia delectos, qui eum sequantur, tradit. Hac re uulgata (nec enim per multitudinem celari potuit) quidam ex his qui inter Persas aderant, cui Tyristiadi nomen erat, genere Cymæus, honestis moribus & mente ad bonum instituta, ex uigilijs Persarum noctu elabens, ad Leonidam se proripit, quæ à Trachynio acta fuerant ignorantibus aperit. Quo percepto, Græci circa noctis medium concilio conuocato, de ingruenti periculo, & rerum summa inter se multa consultare cœperunt. Erant qui sentirent confestim ad reliquos socios discedendum esse, aditusq; relinquendos: nec aliam retinendæ salutis uiam usquam sibi penitus patere: neq; manendum, ut ab hostibus circumueniantur: eos hoc comperto consilio nil conaturos, nec tantam uictoriæ occasionem frustra, ignaueq; habituros. Tum Leonidas Lacedęmoniorū dux, immortali iam sibi ac suis gloria animo concepta, reliquos omnes discedere iubet, sese ad meliora patriæ tēpora, maioresq; fortunæ impetus cum alijs Græcis reseruent: sibi cum Lacedæmonijs loco perstandum: neq; ulla ratione creditū præsidium, decere duces ac principes Græciæ præstantius aliquid & difficilius cæteris aggressos, fortiter occumbere. Hac sentētia habita, reliqui omnes sese inde mox proripiunt. Leonida uerò illic cum ciuibus relicto, cœpta ingentia atq; inaudita incredibiliaq; animo obuersabantur. Cum paucis itaque (solos enim Thespios retinuerat, qui omnes nō plus quingentis erāt) ad oppetendam pro libertate Græciæ per clarissimum facinus mortem se comparat. Interea qui cū Trachynio missi fuerant, per auia circumducti, in summū tandem collem statuuntur. Quo factū est, ut Græcorum pręsidiū inter utrasq; copias iam medium, iam undique circumobsessum teneretur. Tum Græci desperata salute, gloriam uitæ præferentes, una uoce ducem precantur, ut in media hostium castra erūpere, animasq; dimicādo fortiter effundere liceat, antea q̄ se circumuentos Persis compertū sit. Leonidas accēsos spōte ad facinus

A iam conceptum, milites pro uoto nactus, iubet uti properè ita prandeant tanquam sint apud inferos cœnaturi. ipse statim, hoc iussu, cibum sibi afferri poscit. Sic enim curatis corporibus eos fore robustiores, laboremq́ue & belli pericula maiori adituros audacia, & pertinaciori animo toleraturos. Postquam autem se quisque perfestinè curasset, atque expediti omnes duci astitissent, hortatur ut se sequuti, in castra hostium irrumpant, quoscunque obuios obtruncent, inde sese ad regis prętorium conferant: sibi nanq; regis primum opprimendi (si fortuna faueat) consilium esse. His accensi auditis milites, noctu conspicato agmine in castra Persarum, præcedente Leonida, feruntur. Barbari inopinata ac repentina re perculsi, ex tabernaculis passim tumultuantes se rapiunt: atque eos qui cum Trachinio missi fuerant, rati perijsse omnes, uniuersasq; adesse Græcorum copias, intraq; stationem irruisse, consternato pallentes animo ferebantur. Quare magna eorum à Leonidę militibus ubiq; cędes edebatur, atque à suis plerique propter ignorationem rei pro hostibus necabantur, tumultu per uniuersa castra excito: nocte quoque rerum prospectũ prohibente, erroreq; illum adiuuante, ingens promiscuè uarijs in locis strages feruebat. Nam in summa rerum trepidatione, exciti omnes, dum sibi quisque timeret, alter alterum utcunq; obstantem cędebant, cum neque tempus neque locus, quid id esset, discernendi daretur: nec qui quo se ordine reciperent, cuius'ue iussu, quo duce consererent, ad quæ signa confugerent: nec ad nomina uocarentur, neque omnino pauore omnia perturbante, mentem colligere, sistereq; possent. Quod si tunc in prætorio rex constitisset, haud dubium esse potest, quin foret inter cęteram turbam, nullo obstante, à Græcis interemptus, atque eo momento tantum belli incendium oppressum restinctumq; cessasset. At uerò Xerxes ad tumultus illico principium inde prosilierat, ac se citissimè receperat ex periculo. Græci uerò in prætorum irrumpentes, deprehensam illic obtruncãt turbã ferè omnẽ: ac regem ubiq; quęrentes, quantum tutè noctu & impunè licuit, per omnem stationẽ uictores euagan-

B tur. Exorta die, ac patefacto rerum prospectu, cum Persæ Græcos cernerent admodum raros, contempta, uti erat præter spem, paucitate, consistere cœperunt: nec contrà tamen aduersum hostem tendere audent, uirtute & audacia eorum deterriti: sed lateribus circumglobati, & undiq; à tergo procul adorientes, cõfodiunt iaculis & sagittis uniuersos. Qui itaq; cum Leonida in Thermopylas fuerant ad aditus tuendos misi, hunc uitæ exitum sortiti, interiere: quorum uirtutem nemo satis unquam profectò poterat admirari: quibus una mens extitit adeò ad mortem usque obnixa, ne patria instituta desererẽt, quibusq; sua sponte offerre animas intrepidè pro communi Græciæ salute summa uoluptas fuit, ac fortiter & honestè interire, quàm turpi seruitute ignauam uitam trahere. Nec cuipiam sanè id dubium esse potest, rem tam repentinã & inopinatam, tamq; insolentis audaciæ Persis intulisse stuporem, & consternationem ingentem animi. Quis enim Barbarorum tam incredibile facinus potuisset suspicari? Cui uenisset in mentem quingentis numero hominibus, tantum animorum fiduciæq; fuisse, ut decies centena millia adoriri nil uererentur? ita ut ne in posterum quidẽ cuipiam spes tanti per uirtutẽ nominis, tantiq; exempli gloriam assequendi relicta sit: qui utiq; uiri intra hostium munitiones innumera circumuẽti multitudine, defatigatis uincẽdo corporibus, animo cecidere insuperato, in ipsa quoq; morte uictores. Quid igitur censendũ? Num hos solos ambigendũ, qui nulla unq; uictoria uel rebus gestis clari fuere, memoriã gloriãq; superasse? Nam nõ ex rerũ euentu, sed quo consilio, quó ue delectu quid fiat, uirtutẽ perpẽdere, fortesq; & illustres inde uiros spectare oportet. Illius nanq; fortuna, cuius ratio et discretio rerũ dominat̃. Quis nam quæso eis uiris præferri, uel itẽ conferri dignus est, quos cũ nec pro parte hostiũ millesima haberẽt, tãtus egit spiritus, ut incredibili multitudini uirtutẽ

opponere

opponere suam ausi sunt: haud sane crediderim tanti agminis superandi fiducia duci, sed ferocitate inuicta, illustribus animis tentantes omnium temporum superiorum superare memoriam: pugnamq́ sibi tum cum Barbaris fore putantes, certamen uerò gloriæ indiciumq́ cuiusdam ueluti decursi spectaculi cum omnibus post orbem conditum seculis, & omni re gesta quæ ulla unquam admiratione digna sit iudicata. Soli namq́, post hominum memoriam patrias leges tueri, quàm proprias retinere animas maluerũt, maiora suis uiribus minime pericula recusantes adire, honestissimũ in primis non solum, sed etiam propè necessarium illis esse arbitrati, qui uirtutis nomen præ se ferant, animi magnitudinem, & excellẽtiam sui paribus ausis comprobare. Nec iniuria quidem istos quis existimarit communis potius libertatis Græcorũ extitisse auctores, eisq́ præponendos qui postea cæteris Xerxem prælijs superarunt. nam Barbari tam præclaro, tamq́ inauditæ audaciæ facinore perculsi, animos in bella deinceps propè consternatos ferebant. Græcis contrà, ad parem gloriam suorum, studia spiritusq́ intus accendebantur. Postremò solos istos uidetur immortalem transtulisse uirtutis excellentia, supra omnẽ priscam memoriam. Quare non ab historicis solis, uerùm à poetis q́ pluribus, eorum fuerunt laudes decantatę. Inter quos Simonides clarus cantilenarũ commentor, huius rei summam protulit commendationem, dicẽs, Eorum qui in Thermopylis cecidere, sors gloriosa, mors præclara, sepulchrũ ara, monumẽta maiorũ, exitium cõmendatio. Sepulchri titulus talis, quem nulla unquã delere poterit eluuies, neq́ uetustas rerum omnium cõsumptrix, ex hominum bonorũ abolere memoria, fanum nominis Gręci, famulorum receptaculum, cui Leonidas attestatur Spartiatarũ rex ingens uirtutis documentum relinquens, æternumq́ decus. Hos quoq́, ne sua tãtam horum uirtutem hoc loco laude fraudaremus, ad ea quæ proximè dicta sunt commemoranda congressi sumus. Xerxes itaq́, destituto, ut dictũ est, aditu potitus, sed prouerbio Cadmea ipsa uictoria uictus, paucis admodum hostibus cæsis, amisit magnũ militum suorum numerũ, aditibus difficultatibusq́ terrestribus, expeditione pedestri in potestatem redactis, strato sibi iam per terram itinere, statuit naualis belli fortunam experiri. Accersito igitur statim ad se Megabate classis præfecto, iubet ut contra Græcam classem nauiget, ac uniuersis simul naualibus copijs, instructa classe pugnã cum hoste ineat. Ille regis extemplò imperata exequitur, ex Epidne Macedonica soluens cum uniuersa classe, ad Magnesię nauigat extremam oram, quæ Sepiada appellatur. Magna illic exorta uẽtorum uis & maris procella, triremes discussit suprà trecentas, earum uidelicet, quæ ad equos portandos erant extructæ, reliquarum quoq́ magnum admodum numerum. Vbi pacatus uentorũ impetus extitit, remenso itinere quo cõtenderat, rursus in Magnesiæ fauces & recessus remis reuehitur. Inde trecentas item triremes emittit, mandans ducibus, uti circumuecti in dextrã Eubœæ, contendant circumsistere hostem, & undiq́ fugam occupare incautis. Græci uerò in anchoris, se firmarant in Artemisio Eubœę, quorũ classis uniuersa ducentis octoginta triremibus ad summũ coacta erat: quarũ centum & quadraginta ab Atheniensibus instructæ, reliquas cætera Græcia collegerat. Huic classi præfectus erat Eurybiades Spartanus: quæ uerò ad classem pertinebãt, à Themistocle Atheniense curabãtur. Hic uir ob singularem prudentiam, & præcipuam militiæ disciplinam, magna non apud cæteros solum, uerùm & apud ipsum Eurybiadem auctoritate habebatur: omnesq́ eius ueluti auspicatò cuncta gerentis, spemq́ rerum retinentis, intenti parebant imperio. Dũ autem inter nauiũ duces de certamine nauali quo potissimum loco foret, in eundum disceptaretur: cęterisq́ omnibus uideretur illic persistendum, nec ullo pacto obuiam prodeundum, sed aduentantem hostem constipata, uti erat in statione, classe operiendum, solus Themistocles aduersa sentẽtia ferebatur,

docebatq́

A docebatq; in re maritima expedientissimũ esse, semper classe instructa, in hostem intentum ferri. sic namq; collectis uiribus, ordine composito nauigantibus, cuncta maris consilia patere, subsidiaq; presto adesse: tum hostem, sparsis uiribus, acie per tumultum incomposita uagantem ex diuersis longe portubus, diuerso tempore in altum euocatum, nil firmum posse aut cõstans habere, incertosq; suorum alterum alterius, quod esse necesse foret, consilij, dissipatis ordinibus temere prodeuntes uno incursu caute instructeq; inuadẽtis, ut res perturbatæ fortunæ casibus obnoxiæ aguntur, facile opprimi posse. Themistoclis sententia tandem superante, Greci uniuersa classe instructa, nauigãt in hostes. Cum itaq; ex diuersis Barbari portubus euocati, cogi cœpissent, naues Themistoclis principio ad uaria loca discurrentes, obseruato nauigantis hostis itinere, multas occursu interceptas suppressere: plerasq; item conserto certamine superatas, ad continentẽ usq; sunt insectatæ, collecta interea utriusq; partis uniuersa classe, ac pugna atroci inita, nõnullę utrinq; naues captæ: pugnatumq;, donec neutra in parte uictoria inclinante, nox inuergens prælĩũ diremit, quã illico tẽpestas atrox subsecuta est. Feruẽtibusq; admodũ pertinacius procellis, naues extra portus in statione deprehensas cõplures afflixit, ita ut ab numine aliquo susceptas Græcorũ partes sustentari constaret: ut multitudine Barbarica ad pauciorẽ numerum redacta, Græcorũ nauigia ad bellum maritimũ contra tolerandũ fere paria fierẽt. Quare Græcis perpetuo successu rebus in omnibus, fiducia certior atq; animus augebat. Barbari cõtra aduersa ubiq; fortuna deterriti, reddebãtur ad pericula timidiores. Demũ uero sese coacta rursus undiq; classe colligentes, cum omnium simul nauiũ instructa acie contendere in hostes parãt. nec Græcos usquã uis tanta cõterruit: sed triremibus Atticis in ordinum fronte collocatis, ad quinquaginta numero Barbaros, contra accincti, intrepideq; expectãt: eoq; loco res perinde prope atq; ad Thermypolas pugnatũ fuerat, geri cæpta est, conãtib. itẽ Persis eruptione per medios Græcos facta, in Euripũ traijcere, Græcis aduersum angu-
B stias & fauces Eubœæ obsidentibus. Ac confecto in muri speciẽ cõmunientibus agmine, pugna ibi atroci commissa, multas utręq; partes amisere triremes. Nocte rursus intercipiẽte, in portus quisq; suos reuehi coacti sunt. Cæterum in utraq; pugna feruntur Atheniẽses dextrum cornu tenuisse: id ipsum apud Barbaros Sydonijs datum. Posthæc Græci, cognita quæ ad Thermopylas accepta fuerat clade, idq; pro comperto habentes, aditu patefacto, Barbaros illico Athenas inuasuros, consternatis mœrore animis, in Salaminam sese statim recipiunt: ibiq; in summa rerũ sollicitudine uexabãtur omnes. Vbi rem ad summum discrimen adductam conspexere Athenienses, turbã uniuersam imbellem, mulieresq; quæ Athenis initio belli relictæ fuerãt, cęteraq; ad usum necessaria nauibus imponentes, cuncta in Salamina cõuexere. Princeps uero Persicæ classis explorato hostium, inde quo steterant loco, discessu, extemplo cum omni classe soluit in Eubœam. Ibi primum ciuitatẽ Isticorum adortus, ui capit: depopulatisq; agris, regionẽ uniuersam uastare pergit. Dũ hæc geruntur, Xerxes a Thermopylis discedẽs, per Phocensium fines iter facit, dextra læuaq; late per irreparabilem multitudinis inauditæ impetũ, uastę tempestatis in morem, urbes expugnationibus uastando, agros passim depopulando, in prędamq; omnia agẽdo: uicos, ædificia, & quicquid ubiq; magnifice extructum, specioseq; excultũ occurrisset, cuncta deniq; incẽdijs ruinaq; proterendo. Phocenses Græcorũ partes sequuti, cum haud ad pugnam aduersus tantam uim pares haberentur, relictis oppidis, cum omni plebe in inuia & difficultates Parnasi sese cõiecere. Xerxes deinde Doriensiũ ingressus agros, abstinere ibi pręda omnes iubet: nilq; eis iniuriæ passus est inferri, quod socio nomine partes eius adiuuarent. Inde parte copiarũ in Delphos dimissa, mandat uti incẽso Apollinis adyto, reposita quæq; illic spolient. Ipse uero reliquũ

exercitum in Bœotiam traducens, eis in locis castra ponit. Eos qui ad spoliandum uatem missi fuerãt, ad Palladis usq; prouidæ prouectos templum, repentina quędam, atq; incredibilis nimborũ illic uis, procellaq; uentorum irruens obruit, creberrimis cũ tonitru ueluti ex æthere irato fulminibus erumpẽtibus: tum turbine saxorũ miræ magnitudinis, per imbrem in exercitũ pręcipitante, collisos aceruatim Persas exanimari promiscuè contigit. Quo Deorum immortalium exterriti portento, quàm celerrima inde fuga se omnes, qui cladi superfuerant, proripiunt. Quare Delphicus uates hoc diuino mortalitatem retundens occursu, à tẽtata impiè naue quæ suæ supellectilis spoliatione sese uindicauit. Delphici uerò huius prodigij à dijs immortalibus editi, memoriam posteris tradendã censentes, ingens trophæum erexerunt iuxta Palladis prouidæ, ubi id apparuerat, templũ, in quo elogiũ hoc incisum posuere:

Me belli memorem uicti, testemq; superbum,
Delphi constituunt, munera grata Ioui.
Numine qui Phœbi Medas fregêre phalanges,
Aere coronatum restituêre adytum.

Xerxes uerò per Bœotios traducens, agris Thespiensiũ uastatis, cum in Plateas uenisset, desertaq; loca cultoribus cerneret, incẽdio cũcta diruere pergit. Nam eius incolæ loci, ingruente belli tumultu, cum familijs rebusq; omnibus migrarant in Peloponnesum. Inde in agros profectus Atheniensium, depopulationibus cuncta persequitur. Athenas ipsas eruere ac solo æquare, templa igne delere, adoritur. Dum hæc ab Xerxe geruntur, classis regia, direptis Eubœæ rebus omnibus, in Atheniensium maritima quæq; pariter prosternendo traijcit. Per idem tẽpus Corcyrei sexaginta triremibus instructis, tanto immunes bello circa Peloponnesum uersabantur. Hac, uti eorum sermo ferebat, de causa prohibiti, quod ascensum malè, extremaq; superare nequirent. Vti uerò nõnulli scriptores tradidere, eo potius consilio id factum, belli tanti momenta obseruando, ut Persis uictoribus integrum sibi esset aquam terramq; tribuere: sin ad Grecos inclinasset uictoria, sese ad auxilium illis illico paratos ostenderent. Vbi uerò Atheniensibus qui apud Salamina coacti erãt, renunciatum esset, regionem suam igne uastatã, templumq; Palladis erutum, mœror immensus rerum cuiusq; suarum urbisq; deformatæ desiderio fractos admodum deiecit animos, iam propè desperato patrij deinde soli uisendi tempore: nec non & reliquam passim Græcorũ turbam, similis imagine periculi in maiorẽ trepidationẽ cõuersam, pauor ingens inuasit, cum sese intra Peloponnesum undiq; hostiũ propè copijs obsessos cernerẽt. Ob quam rem consilio omnium habito, statutũ est, uti inter se duces agitarent, decernerentq;, quo potissimum loco naualis pugnæ fortuna sibi tentanda foret. Multæ ac uariæ in ea re sententiæ prolatæ. Peloponnesijs, utpote qui saluti solum suæ prospectum ibant, uidebatur id post omnia consilia tutissimũ, penitus ad Isthmum reuocatis uiribus omnibus, belli summam statui oportere, loci illius naturam sibi firma ad salutem cuncta præstare, nullam ibi fraudibus & ludibrio fortunæ patêre uiam, si sęuius aduersari cœpisset. Vbi rem iam in malam adduci spem cerneres, licere illico laborantibus ex periculis elabi, req; incolumi, pro arbitrio in Peloponnesum, locum munitissimum atq; tutissimum, sese recipere. Hãc demum in tanta angustia & rerum trepidatione, rectè consulendi summã esse. quod si intra angustissimã insulam Salaminen constipati aliàs perstare pergerent, id non sine summo ac propè certo cladis suæ periculo fieri posse, cum in certamẽ adducti inter pugnandũ ob frequentiam multitudinis loci angustijs coarctatam, nil expeditũ penitus daretur: nec alteri alteris, pro ut res posceret, auxilio esse ualerent. Themistoclis uerò sententia erat, belli fortunam apud Salamina tentandam: in angustis enim locis haud dubiè se superiores fore. Quibus cum paucis carinis, aduersus multas simul naues

A esset confligendum, ipsas angustias cõstipatis intra uelati, in sinum quendam munimento fore, atq; arcere inde multitudine ingruere conantem. Contrà in Isthmi statione nil penitus haberi præsidij, uerùm certissima in eo loco ad pugnam ineundam tolerandám ue incommoda præstari: nil æquum pugnantibus suis cum hostibus fore multitudine: paucitatẽ, nẽpe in aperto ęquore deprehensam, facilè, quod in primis sibi cauendum esset, tanto nauium numero circumuentum obtrutumq; iri posse. Hęc & pleraq; alia in eum modum, pro re opportunè sapienterq; disserendo, reliquos egit omnes in sententiã suam. Hoc igitur communi consulto de pugna apud Salaminam gerenda decreto, duces Græci properè aduersus Persas ad periculum & certamen sese comparant. Eurybiades uerò probata Themistoclis sententia, mox populum in concionem uocat, ibiq; multa uariè, graui appositoq; sermone percurrens, hortari turbam, accendereq; ad incumbens periculum adeundum nequicquã pergit. Iam pauor occuparat mentes omnium, tumultusq; salutis in discrimen aductę obstruerat aures. Quippe multitudo prorsus sibimet animis diffisa, exercitus Barbarici fortitudine, neq; animo consistere, neq; ducũ admonita imperiaq; audire sustinebat, sed sibi quisq; in summa rerum trepidatione consulẽs, ex Salamine in Peloponnesum properat traijcere, postposito cuiuscunq; alterius consilij proposito. Nec minorem pedestribus copijs tanta uis hostiũ terrorẽ incusserat, simul internecio fortissimorum uirorũ ad Thermopylas facta frangebat animos. Tum calamitas Athenarum ante oculos obuersabatur, plurimumq; spei consternatis ademerat. Tum Græciæ consultores percipientes turbæ tumultum, occupatis iam altius pauore animis, penitus irreuocabilem, Isthmũ muro claudere deliberant. Ad quam rem cum haud segniter quæ necessaria uidebãtur, aduecta essent, matureq; opus, tum incitato omniũ studio, tum multitudine operantium surgeret, properantiumq; munire salutem uti Lacedæmonijs placuit, ad quadraginta stadia murus munitioq; illa porrecta est: omnisq; aditus, quàm lato à Lecheo in Cenchreos spacio patebat, eo septus opere claususq; extitit. Tumultuante uerò iam in stationibus
B apud Salaminã classe, cum omnes iam propè desperatio præcipites agere cœpisset, Themistocles ubi percepit omnia misceri, nec ducẽ classis Eurybiadem iam usquã audiri, nec turbatæ multitudinis impetũ cohiberi posse: conspiceretq; simul in angustijs & locorum difficultatibus, apud Salaminem plurimum ad uictoriam consequendam momenti & facultatis præstari, tale inijt cõsilium. Quendam ad id delectum, clàm per proditionis speciem ad regem ire iubet, nunciareq; illi, Græcis consultò statutũ, naues omnes ex Salamine in Isthmum traducere, copiasq; illic cogere omnes contendere: rex alioquin ad audita facilis suopte ingenio, tum maximè pro tempore ad credendũ pronus, uiro fidem perinde ac uera nuncianti adhibet: summaq; ope & celeritate prohibendum ratus, ne maritimæ pedestribus Græcorum copiæ iungerentur, Aegyptias naues extemplò ad obsidendos Salaminæ exitus, & Megaridis regionis properare. reliquã classem iubet in Salaminem contendere, ibiq; cum hostibus cum primùm confligere. Erant autem triremes regiæ classis, uti ex gentibus inter se finitimis consuetisq; instructæ, ita deinceps certo ordine conciliatæ, quo propter consuetudinẽ ad sese mutuò tuendos, auxilio promptiores haberentur. Instructa hoc ordine classe, cornu dextrum Phœnices tenuere: in sinistro Græci, qui partes Persarum adiuuabant, locantur. Tum duces Ionum uirum quendam Samium ad Gręcos clamdestinè mittunt, qui certiores faciat eos, quo rex consilio, quo'ue ordine res omnes properet: seq; simul accẽseri pugna cepisset, à Barbaris defecturos. Cum itaq; Samius ille per occulta itinera clam ad Græcos peruenisset, cunctaq; aperuisset, Themistocles re & consilio sibi ex sentẽtia succedente lætabundus, multitudinem ad belli fortunam accendit. Græci nuncio Ionum reuocatis animis, ac in spem

nouam ſublati, rerum alioquin conditione, neceſſitudineq́ ad dimicandum, A
uel inuitos cogente, à Salamine feroci ſpiritu ſoluentes, in hoſtem contendũt. Atq; illico ab Eurybiade & Themiſtocle acies inſtrui cœpta, ſiniſtrũ cornu Lacedæmonijs & Athenienſibus datum contra Phœnicẽ ab hoſte aciem. magna enim tum Phœnices in rebus nauticis gloria diuulgabant: tum multitudine nauium: tum ſingulari nauigandi peritia à ſuperioribus ſuis accepta, aſſiduoq́ deinceps uſu aucta. Aeginetæ & Megarenſes in dextro cornu ſtetere. nam hi poſt Athenienſes, cæteros nauigatione antecedere putabãtur: tum eos conſtabat acerrimè pertinaciſſimeq́ dimicaturos, cum nil ſibi penitus, urgente fortuna, inter cæteros Græcos reliquũ eſſet quò profugere poſſent. mediam aciem reliqua Græcorum multitudo ſuppleuit. Rebus itaq; hac ratione comparatis, & acie inſtructa, mox enauigant, faucesq́ & exitus inter Salaminam & Heracleam ductos occupant. Rex duci claſſis ſuæ imperat, uti nil cunctatus, hoſtes inuadat. Ipſe loco quodam præeminenti è regione Salamine delecto, ſeſe collocat, ueluti in theatro, unde belli congreſſus omnis ſpectare poterat. Perſæ itaque, principiò dum per tractus patentes uagari nauigãdo licuit, ordines quiſq; ſuos ſeruauere, nauigia lato per maria agmine porrigentes. Vbi uerò in anguſtias cogi cœperunt, eo tractu tantam aciem minimum capiente, naues nonnullæ ab ordinibus ſuis excluſæ, curſum cum reliquis haud tenere potuerant: peruertiq́ ob eam cauſam omnia, diſpergiq́ coacta. Dux uerò ante uniuerſam aciem præuectus, ueluti regi ſpectanti gratificabundus, cum hoſtibus pugnam primam conſerit: ac ſtrenuè pugnando cadit, naue in illo congreſſu eius ſuppreſſa. Perturbatio ingens claſſem Barbaricã cœpit exagitare. Nam ſublato primo duce, ad multos imperiũ redierat: ac uaria pro ſe quiſq; imperãte, diſtrahebãt permiſcebãtq; agmina: nec ultra ob eam rem progredi audẽtes, remis in obuerſa puppe adductis, in ęquor apertũ ſe recipiunt. Athenienſes cognita Barbarorũ trepidatione ac tumultu, cõcitatis remis in hoſtem feruntur, alias roſtris impetẽtes ſubfodiunt, quarundã tabulata armamentaq́ diſcuſſis per impetum compagibus, auulſere, nõnullis B
remigiorum alas deterſere. Pleræq; Barbaricæ claſſis triremes, latus in fuga detectum, roſtris impetentibus offerẽtes, à multis undiq; petitæ, trãsfodiebantur. Quo fiebat, ut cum puppem obuertere fugæ hoſtibus inſtãtibus tempus non daretur, quàm celerrimè remis auerſis ſe eximere periculo feſtinarent. Nauibus itaq; Phœniceis ac Cyprijs ab Athenieñſi claſſe fuſis, in fugamq́ uerſis, Cyliciæ ac Pamphyliæ, nec non & Lycię, quæ cohærentes illis loco ſteterant, principiò quidem acriter pugnantes, ſimulac claſſis totius robur profligatum fugere conſpexere, ipſę quoq; pugna periculoq́ excedere properant. In altero uerò cornu, cum acerrimè pugnaretur, per aliquantum temporis anceps pugna fuit. Poſtquam Athenienſes fugatis in continentem Phœnicibus & Cyprijs, in altum ad reliquam claſſem rediere, haud horum iam uim ſufferre ualentes Barbari, terga uertunt, multasq́ in ipſa fuga naues amittunt. Ita profligata paſſim per mare Barbaries à Græcis, iuſta acie uictoribus, magna clade proſternitur. Ex eo certamine quadraginta naues in Gręca claſſe deſideratæ, Barbarorum ſupra ducentæ diſſipatę atq; deletę, pręter eas quæ cum militibus integro quæq; nauigio captæ fuere. Rex uerò præter ſpem uictus atq; indignans, Phœnicas, fugæ principes, eosq́ præcipuè qui fugiendi initium fecerant, omnes necat: reliquis minitans, ſe parem in tempus eorum meritis pœnam inuenturum. Qui regijs minis perteriti, extemplò in Atticam contendunt: mox nocte inuertente in Aſiam ſoluerunt. Themiſtocles uerò cum eam ſibi maritimæ rei uictoriam, haud iniuria quidem, uendicare uideretur, ad copias pedeſtres, ut eius quoque expeditionis ſibi gloriam compararet, ſtatim conſilia conuertit, alteráq́ nequaquam utiq́ prędicta inferiorem aſtu fallaciam cõminiſcitur. Perterrefactis enim Græcis, nec audientibus penitus

A aduersus tot hominum millia pedestri acie dimicare, consilium capit quonam pacto tantas hostium diminuat copias. Pędagogum itaq; natorum suorũ, instructum ad regem mittit, qui nunciet illi properare Græcos, ad pontem appellere classem. In re tam ardua multa consultantibus, & uaria per conuentus consilia quærentibus, id demum cunctis optimum factu summeq; expediẽs uisum, quàm celerrimè soluere pontem, ductumq; aggerẽ dissipare. Quo rex nuncio perturbatus admodũ, nam facili erat (uti suprà dictum est) ad credendum ingenio, pauore ingenti repentè corripitur. uereri nanq; permaximè, ne occupato atq; obsesso ubiq; maris tractu à Gręcis, reditus in Asiam, quàm primum statuit dum tuto liceret, relicto ibi Mardonio cum robore equitum peditumq;, quorũ numerus nil quadringentis milibus habebatur inferior. Hęc à Themistocle duo reperta militaris astutiæ consilia, maximum rebus Græcis, atq; uictoriæ tantę momentum attulère. In hunc itaq; statũ res Græcæ adductæ gerebãtur. Nos uerò iam, quippe qui res in Europa eo tempore gestas sumpsimus narrandas, ad externa deinde quædam, cum his tamen attinentia paulo, digrediemur. Carthaginẽses namq; principio cum Persis cõfœderati, per idem tempus, uti dictum fuit, ingentem rerũ bellicarum fecerant apparatum ad debellandos, uti inter eos & regem conuenerat, Græcos, qui Siciliam incolebant. Igitur ubi parata sibi fuere omnia, ducem belli deligunt Himilconem, qui tum inter eos admirabili ingenio, rerumq; peritia bellicarum præstare uidebatur. Hic accepto aditoq; imperio, cum copias omnes pedestres nauticasq; coegisset, Carthaginem proficiscitur, exercitum pedestrẽ ducens, haud trecentis milibus pauciorem: naues longas supra duo millia, exceptis onerarijs, & his quæ ad uectigalia portanda statutæ erant, quarum multitudo plus tribus milibus habebatur. Dum itaq; Libycũ pelagus pernauigaret, exagitãte classem procella, & uentorũ ui, plerasq; ex his quæ ad portandos equos & currus paratæ erant, naues amisit. Inde in Siciliã tendens, Panormi portus occupat. Tum de bello actũ esse, ait: id uereri se admodum, ne maris beneficio

B & occursu tempestatis, Siculi periculum deuitarent. Ibiq; tres dies commoratus in curando recreandoq; exercitu, refectis quoq; tantisper rebus quas tempestas abstulerat, afflictauerat' ue, copias aduersus Himeram duxit itinere pedestri, adnauigante ad littus ac pariter adsequente classe. Vbi ad dictã urbem uentũ est, bina castra muniri iubet, altera nautico, altera pedestri militi opportuna. Tum naues longas subduci curat omnes, fossaq; profunda & uallo ligneo circumcludi. Castra pedestris exercitus in urbis cõspectum aduersa fronte constituit, ea munitione à nauali uallo ad colles usq; imminentes urbi producta. Postremò parte ad occasum spectãte, circum undiq; munitionibus obsessa, uectigalia omnia ex onerarijs nauigijs expauit. Rebus ita comparatis, reliquos omnes qui ad id uidebantur expediti, cum nauigijs in diuersa statim dimisit ad frumentum & commeatus ex Lybia & Sardibus conuehenda. Ipse, cum robore exercitus expedito, mox urbem inuadit: agmẽnque Himerensium primùm offendens, qui extra progressi occurrebant hosti, primo incursu per uim fusum, intra mœnia multa cum eorum cæde compulit. Qua clade accepta, cæteros omnes qui in urbe constiterant, perculsos pauor atque animi consternatio summa trepidatione, minimaq; spe, uariè exagitare cœpit: quod simulac percepit Theron Acragantinorũ præfectus, qui cum magno satis præsidio ad tuendam Himeram antea missus fuerat, simul periculo dubius, animisq; militũ diffisus, illico Syracusas ad Gelonem nuncios mittit, qui rem quo in discrimine sit, narrent, postulentq;, quàm celerrimè fieri posset, auxilium iam fluctuantibus ferre properet. Gelon parato atq; expedito iam pridem exercitu, cum desperationem Himerensiũ per nuncium accepisset, nil cunctatus, extemplò ex Syracusis copias omnes cum summa celeritate educit, peditũ quinquaginta millia, equitũ ad quinque millia: magnisq;

itineribus, uię spacio correpto, simulac oppidanis se ostēdit, animos omnium A
à terrore omnium hostium in spem reuocauit, & pristinam fiduciam. Castra
q; proxima potuit mœnibus urbis loco deligit, eaq; uallo fossaq; profūda circūdat, tum dimittit equites omnes ad cōpescendos & auertendos undiq; hostes: qui uagi ac dispersi per agros & loca finitima populabundi ferebātur, pabuliq; & rerū necessariarū gratia cuncta infestabant. Equitatus igitur Syracusius, repente effuso cursu raptus, palantibus latè, nihilq; minus quàm hostem expectantibus Carthaginensibus, Barbaris occurrūt. alios alibi uagantes, diuersis, ut quemq; libido necessitasq; agebat, rebus intentos occupant: sine ullo prorsus agminis belli'ue ordine, dissipatos, undiq; agitare pergūt: tantūq; numerum quantos quisq; potuit, supra decem millia ferūt, tum capta, intraq; urbem missa. Quæ prima Gelonis cœpta in summa laude & admiratione apud omnes habita, ingentem sibi autoritatem compararunt, ac deinceps Himerenses cōfirmato animo contemnere hostem, ludibrioq; terrorem quisq; suum habere. Post hæc Gelon intrepidè atq; fiducia constanti, uti cœperat, cętera prosequitur. Portas itaq; quas timore hostiū Theron munitionibus obstruxerat, omnes per contemptum patefieri iubet, aliasq; insuper quasdā aperiri, qua sibi ad emergentes occasiones patère promptissima commoditas uidebatur. Atq; in rebus omnibus Gelon militari disciplina & bellicis artibus admodum præstans, meditari ac consultare secum cœpit, quónam pacto per fallacias, & astu bellico hostes eluderet, copiasq; omnes funditus absq; discrimine & periculo suo euerteret. Quod eius consilium, euentus quidem fortuitus adiuuit. nam rerum statu diligentissimè perspecto, cum naues hostium incēdio absumere imprimis esset consiliū (in eo namq; facto, rerum demū summam omnium belliq; fortunam sibi uerti) accidit ut eodem tempore Amilcar res de more nauticas procuraturus Neptuno magnis hostijs peragere sacra pararet: tum quoq; ex agris equites nuncium quendam fortè in itinere interceptum, adducunt ad Gelonē, qui epistolas ab Amilcare ad Seleucios gerebat, in quibus continebatur uti ad quem diem scripserat, ad eum sine ulla mora equites procinctos mitterent. Cum dies qua Amilcar erat sacrificaturus aduentaret, id Gelon in epistola tēpus notari ratus, ex equitibus suis per literas requisitum deligit, habituq; ad hostiū Seleuciorum ritum armat, iubetq; uti noctu per loca circumuecti proxima, simulac dies illucesceret, ad nauales hostium munitiones accedant, seq; à Seleucis socijs missos dicant, simulac intra uallum sint admissi, cum primùm obtruncare properent Amilcarem. Mox ad naues incendendas irrumpant. Cum his simul certos dimittit speculatores, in proxima promontoria, quibus mandat, simulac intra septa hostium cōspexerint acceptos equites, certum indicio signum extollant. Ipse simul exorta die exercitum admonitum facit signi de specula à suis prodendi. Equites itaq; sub ortū solis ad maritimas Carthaginensiū copias, ut iussum fuerat, peruecti, statim intra munitiones à custodibus nil doli ueritis, pro socijs admittūtur. Qui repentè cursu in Amilcarē sacrificantem citato, inter sacra deprehensum obtruncant: mox ex aris in naues ignē rapiunt, omniaq; cæde atq; incendio complent. Eodem tempore signo à speculatoribus dato, Gelon uti erat ad obseruandā occasionem intētus, instructa iam ad id tempus uniuersa acie, quàm citatissimo agmine potest, ad Carthaginensium castra contendit. Phœnicum duces ubi uenire ad se hostes conspexissent, illico arma expediunt, ac castris effusi, contrà occurrere properāt, signisq; collatis, pugnam ferocissimè inire parant. tubis utrunq; signum dimicandi resonantibus, sua quisq; tela in hostem stringere, uir uirum inuadere, clamore uicissim sublato, utraq; alterno impetu contendere acies, uocis magnitudine aduersos deterrere. Iam magna ubiq; clades edebatur, certamenq; anceps utraq; aciem, nunc huc nunc illuc fluctuantem urgebat. Cum repentè flamma in naues latè correpta, atq; in altum

B

multa

A multa cũ fumi nebula erumpẽs, omniũ oculos à pugna ad id quod esset mali incertiq; periculi immĩnẽs cõuertit. Turbatis noua re inter certãdũ hostibus, mox alius atq; inde alius attulerat nuncius, Amilcarẽ cæsum, naues incensas altè uoce clamitãs. utrũq; audientibus animos Grecis addebat, spemq; uictoriæ iam certã significabãt lætis clamoribus: inde audacius atq; atrocius Barbaros urgere Carthaginẽses. Fractis animis uictoria acre desperata, uertunt in fugam. Greci fugiẽtes insectãtur, atq; imperatoris edicto, ne quis uiuus caperetur, fœda ac miserabilis palantiũ cædes edebatur: nec antea cædendi finis factus, q; centũ & quinquaginta milia cæsa concidissent. Reliqua multitudo in locum quendã natura munitũ sese recipiens, primùm conuersi confertis animis ac collecto per desperationẽ robore, acriter hosti insectanti resistere: mox ubi loco arido se deprehensos percipiunt, urgente siti, dedere se uictoribus coguntur. Gelon itaq; clarissima pugna uictor, cũ bellicæ rei peritia atq; astu cõsecutus id crederetur, magnis ubiq; in cœlũ laudibus extollebatur, summaq; habebatur autoritate non apud Siculos tantum, uerùm quocunq; rei tam preclare fama peruenerat. nullum namq; ducem memoria proditũ est, ante eum unquã tam callido atq; insueto rem gessisse, neq; in una acie tantũ hominum numerũ cecidisse, tantumq; eadem item captum. Quapropter nonnulli scriptores hãc illi pugnæ haud imparẽ existimarunt, quæ à Græcis est ad Plateas decertata, Gelonisq; fallaciam consilijs Themistoclis minimè posthabẽdam. Tum laudis principatum propter utrorumq; uirtutis claritatem, partim istis, partim illis, pro suo quisq; studio tribuere cõtendunt. Nam cum Græcorum Siculorumq; pariter ante initam pugnam, Barbarica utrinq; hostium acies sola multitudine perterruisset, ac penè fregisset animos, prima à Siculis certamina tentata, primaq; ex Sicilia in Græciam diuulgata Gelonis uictoria: spem simul Græcis fiduciamq; iam propè relapsam, ad priscæ uirtutis audaciam reuocauit. Vtriusq; præterea exercitus imperatores, dispari longè fortuna iactati, haud dubium rei utriusq; gestæ discrimen uidentur præbuisse. nam Xerxem constat cum multis milibus Græcia fugatum potius quàm uictum excessisse. Carthaginensium uerò duces modò cæsos, uerùm iusta acie collatis signis, pugnando à Siculis ita profligatos ordines, deletasq; copias omnes, ut ne nuncius quidem cladis (ut ita dixerim) tantæ multitudinis superfuerit. Imperatores item ambos omnium in Græcia clarissimos, Pausaniam atq; Themistoclem, malè post ea gesta acceptos: alterũ ob ambitionẽ nimiam proditionisq; insimulationẽ necatũ à suis ciuibus: alterũ extra Græciã penitus eiectũ, & ad Xerxem inimicissimũ tandem confugere, & apud eum exulem uitã degere coactũ. Gelonẽ contrà, parta uictoria, assiduis, clarioribusq; indies muneribus ac meritis, à Syracusano populo ornatum, in regno consenuisse, magnaq; in omnium admiratione habitũ mortem obijsse: atq; adeò gratia apud ciues suos memoriaq; ualuisse, ut tribus deinceps per successionem ducibus, perinde ac hereditario iure constitutis, ex ea familia imperium ciuitatis continuatum fuerit. De his itaq; iam satis. Nec enim hi quibus per uirtutem, & res præclarè gestas haud dubium gloriæ nomen partum uidetur, fuerant apud nos meritis laudibus fraudandi. Deinceps uerò ad cõtinuandã superioribus narrationem reuocabimur. Eodẽ nanq; die compertum est à Gelone debellatos hostes, & in Thermopyli Leonidam cum socijs dimicãdo, intra Xerxis castra occubuisse: ueluti quoddam de industria numẽ id curasset, clarissimãq; hinc uictoriam, illinc gloriosissimam mortem eodẽ tempore, pari momento rerum, pariq; uirtutis exemplo subijci, ambiguo præferendæ laudis iudicio constituisset. Confecto ad Himerã prælio, 20. naues longæ ex omni numero incendiũ euasere. Quas Amilcar ad exercitus commoda, rerumq; necessariarũ usum deduci fecerat: quæ dum pugnarẽt, acies omniaq; igne rapi uiderentur, & iam uel cæsi, uel capti forẽt ferè omnes, remis periculo subtractæ sunt: cũq; ex profligata acie multi ad eas cõfugerẽt, quantũ quæq; numerũ capere

poterat fugientium, repletæ uiris, in patriam reuehebantur. Has medio in cursu tempestas atrox irruens, discussit, atque hausit omnes. ex quo naufragio pauci admodum parua quadam scapha erepti tempestati, Carthaginem perueh‑untur: ciuibus suis affatu breuissimo nunciant, copias quæ in Siciliam traiecerant, funditus perisse omnes. Carthaginenses uerò tanta tamque inexpectata strage obruti, repentè consternatis adeò atque attonitis trepidare animis, circũ omnia suspectare, nil tutum firmumque habere, ut in singulas noctes ad custodiam urbis circa mœnia uigilias agerent, tanquam sibi id compertũ esset, Gelonem illico cum omnibus copijs Carthaginem traiecturũ. Tum tota passim ciuitas propter occisorum multitudinem luctu publico sordidata est, merebat comploratio quoque familiarũ passim exaudiri, resonare ædes fletibus, lamentisque miseris, amissos quisque suos complorare, alij fratrum, alij filiorum desiderio impacatè lugere, pueri parentibus orbati cuncta misericordia replere, calamitatem solitudinemque suam deplorantes, frustra miserabili uoce genitores quisque suos ex morte uocare, auxilio sese destitutos omni, fletu inexpleto, ululatuque fortunam ipsam cladem que urbis exasperare. Carthaginenses itaque ueriti ne Gelon expedita profectione accelerãs, Libyam occuparet, statim legatos ad eum mittũt, uiros qui in magistratu essent, potentissimos quosque, qui mitigando uictorem, cum eo de rerum summa agerent, consultarentque quid ad rem suam conduceret. Gelon parta uictoria, equites qui Amilcarem oppresserant, magnis exornat donis, reliquisque quorum egregia ac fortia facta extabant, unicuique pro meritis præmia ampla largè distribuit. Lectis spolijs, quæcunque speciosa pręstantique forma reperta fuerint, secerni, seruarique seorsum mandat, statuens ipsa Syracusanis templis ornamẽto disponere: residuorum partem Himeræ distributa, præstantissimis quibusque templis reliquit. Quod deinde reliquum fuit, unà cum captiuorum turba, computatũ in militum sociorum capita diuisit, pro cuiusque ordine militiæ & exercitus numero distribuendi ratione ducta. Ciuitates autem eos quos sibi sors dederat pro seruis habuere, publicaque per eos opera & labores exercebãt: quorũ maxima Acragantinis multitudo cum obtigisset, urbem, agrosque suos eorum opera excoluere. tantus namque numerus eis captiuorum erat, ut plærique inter eos priuati, quingentos in uinculis haberẽt. Cuius tantæ multitudinis causam præbuere tum milites Acragantini, qui ex bello in patriam cum captiuorum sorte sua redire: tum quod inclinata iam acie, multi Barbari in loca mediterranea, maximeque intra Acragantinorum fines confugerant. Quibus omnibus uiuis captis, Acragantina urbs repleta est: quorum magnus numerus in publicum relatus est, & ad lapides excidendos addictus. Ex quibus non deorum modò maxima extruxere tẽpla, uerùm & cloacas, ad educendas ex urbe aquas, spectabilis structurę ac miri artificij defodere, quanque pro sumptus modo quis id contemnendum duceret. His uerò extruendis operibus præfectus fuit quidã uir, nomine Phœax, qui propter structuræ & ędificij excellentiam id consecutus est, ut cloacas illas Phœacas cognominarent. Construxere item Acragantini magnis impensis natatoriam septem stadia circumuectam, uiginti cubitos profundam. In quam cum fluuiales aquæ riuulique fontium elicerent, tum pabulo loci, tum aquarum temperamẽto gigni atque ali pisces primùm cœpti: post, per tempus mirum in modum aucti, piscinam eam facere, quæ non ad usum solum satis, uerumetiam ad delicias pisces suppeteret. cignorum quoque phalanges in eam deuolantes, ibique uersatę, conspectu pulchrum atque amœnum locum reddebant: tandem cursu temporum diu neglecta cõputruit, collapsaque est. Agrum præterea totũ, innata præstantẽ ubertate, uitibus passim consitum, omnigenisque refertum arboribus sparsere, ita ut plurimũ inde fructus uectigaliũque demeterent. Gelon dimissis socijs, ciues suos Syracusas in sedes patrias reduxit: ob singularemque clementiã & comitatem nõ ciuibus modò suis

A dò suis charissimus, uerùm apud omnes Siciliæ populos in summa erat autoritate et gratia, cũ tantũ eius ductu captiuorũ se numerũ habere cerneret̃, ut uniuersa propè Libya uideret̃ intra eã insulã capta teneri. Vbi ea gesta ciuitates si circũ pcepere, quæcũq; partes aduersas tutatæ fuerãt, legatos illico ad eũ mittũt, qui detrectati hactenus ab se imperij ueniã petãt, polliceantq; se deinceps quicquid imperatũ fuerit, paratos obsequi. Ille se omnib. facilẽ & comẽ præbẽs, oblitusq; iniuriæ, societatẽ cũ eis iunxit, ac reb. secũdis adeò moderatè ac humanè nõ in eos modò usus est, uerumetiã Carthaginẽses, olim tã infensos accerrimosq; hostes. Nam cum eorũ legati ad se uenisset, orarẽtq; multis cum lachrymis, uti de meritis suis iniuriæq; ignosceret, ac meminisse uellet rerũ humanarũ, pacẽ ea conditione cõcessit, ut pecuniã eo bello consumptã Siculis restitueret̃, ad duo millia argenti talenta: duas insuper imperat naues sibi instructas mitti, quas in pacis cõpositæ testimoniũ & certũ pignus fœderũ statui ęquũ esset. Carthaginẽses salute rerũ suarũ in tanta hostis uictoria præter spem impetrata, nil de postulata pecunia detrectãt. Insuper coronã auream Damaratę Gelonis cõiugi spondent adiecturos: quæ ab illis requisita, magno ad pacem impetrandã patrocinio apud coniugẽ fuit. cẽtumq; auri talẽtis coronam sibi effingi deposcit, obtinuitq;, q̃d ab eius nomine Damaretanum aurum appellatũ est. constabat aũt hoc decẽ Atticis drachmis. idẽ à Siculis ob quinquaginta, quibus pẽdebat, pondo dictũ est libra. Gelon itaq; prudẽter ad æquum & bonũ cuncta cõmodoq; administrando, modestia quadã singulari, clementiq; natura, gratiã sibi omniũ conciliabat. maximo nãq; studio nitebat̃, etiã singulos quosq; priuata sibi munificẽtia deuinctissimos habere, quo uel publica autoritate, uel priuata gratia per officiũ multitudinis iã sibi meritis obnoxiũ quàm maximas cogeret copias: moxq; uti in animo erat Græcis se coniungeret cõtra Persas. Cumq; iam cũcta ad id haberet expedita, nauesq; procinctus copijs cõscendere pararet, quidã ex Corintho naue aduecti nunciãt ei, nauali pugna collatis signis cõserta, Græcos apud Salaminã uicisse Barbaricas uires

B mari penitus deletas, omnia hosti in fuga esse: Xerxẽ cũ parte copiarũ, ea clade accepta, diffisum cœptis, Europa excessisse. quo audito uoti cõpos, mox ab incepto destitit. militũ nihilominus officiũ prõptosq; ad parendũ animos excipere aliqua gratia, cõfirmareq; studẽs, comitia edicit, mandãs omnib. uti eò armati ueniãt. Ipse uerò nõ solũ armis nudo corpore, uerũ absq; tunica interiori, solo tectus pallio, prodit in concionẽ: tum uitã ibi suã explicare omnẽ, singulasq; res cœpit à se gestas erga Syracusios accurata ratiõe, causis unicuiq; adiectis, declarare. Cumq; singula quęq; nutu signisq; apertis tota cõcio cõprobaret, mirareťq; admodũ q̃d nudũ corpus armatis obtulisset, ut sicui libuisset eius interficiẽdi tam idonea facultas pręberet̃, tantũ à tyrãnidis suspicione abfuit, tamq; indignus quẽ tyrãni loco iraq; insectaret̃ uisus, ut sublata in unum mox omnes uoce, lætis clamorib. benefactorẽ quisq; suũ, liberatorẽ patrij soli, regẽ rerũ unicũ salutaret̃. Cõcione dimissa, rebusq; pro re cõpositis, inde discedit Gelon. Moxq; ad extruenda Cereri & Proserpinæ tẽpla ex manubijs hostiũ, spolijsq; summo ornatu, ingẽti impensa magnificẽtia miroq; artificio curã negociũq; omne deinceps cõuertit: simulq; tripodẽ sexdecim auri talentis eductũ, in Delphos mittit, quẽ Apollini in tẽplo dedicat, pro gratia numinis & bene gestę rei habẽda, et in posterũ cõciliãda. Post hęc in Aethna quoq; Cereri templũ noua luna ędificare ingredit̃, q̃d extremo fato interpellatus reliquit imperfectũ. Eodẽ tẽpore claruit inter Lyricos, poëta Pindarus. Hæc ita que fermè sunt, quæ digna memoratu eo anno gesta fuêre, præfecto Athenis Xantippo. Romani cõsules delegere Q. Fabiũ Syluanũ, & Seruiũ Corneliũ Tricesimũ. Eodẽ tẽpore reliquię classis Persicę, quę ex pręlio apud Salaminã gesto pręfugerãt, circa Cymen uersabãt. Exceptis Phœnicibus, qui, uti dictũ est, regijs minis se subripuerant, ibiq; hybernis actis, ubi æstas spirare cœpit, Samũ uersus Ionia euitata nauigãt, q̃ suprà quadringẽtæ naues cõuectę sunt.

Quæ

Quæ quidem Ionas iam ueluti à se alienatos, & inclinatis in aduersas partes animis, obseruando urbes uitabant, quarũ fidem suspectam habebãt. In Græcia uerò post rem apud Salamina bello nauali prosperè gestam, cum Athenienses eius uictoriæ haud obscuri auctores haberentur, atq; ob eam rem elatis animis, nulli iam dubium esset, eos deinceps Lacedæmonijs rerum naualium haud sponte concessuros principatum: id Lacedæmonij præcauentes, summa ope nitebãtur superbiam Atheniensium deprimere, & extenuare gloriã. Quare cum iudicium de his qui cæteris fortius ac præclarius pugnassent, propositũ esset per Græciã: & suffragia, quibus plurimũ ualebant, obtinere inter iudicia, primas eius uictoriæ partes urbi: Aeginitarũ decerni inter uiros Amniæ ciui Atheniensi, germano Aeschyli poetæ, palmã fortitudinis dari: quod cum triremis unius esset præfectus, certamen iniisset primus, Persarumq; primam nauem, qua classis præfectus totius uehebatur, impetu facto, magna ui pugnando discussisset ipse, hostiũ præfecto in ea interempto, Atheniensibus ob id uirtutem gestaq; sua haud merito loco habita, grauiter ferentibus. Lacedæmonij ueriti, ne eius indignatione rei commotus Themistocles, consilium aliquod aduersum se reliquosq; Græcos machinaretur: cõgeminatis eum donis præ omnibus qui fortiter fecissent, ornatum cõciliant. quæ quòd minimè fuerant à Themistocle recusata, populus indignatus, eum magistratu abdicat. in cuius locum Xanthippus Amphronis dux citatus. Diuulgata iam passim Atheniensium à reliquis Græcis secessione, legati simul à Persicis Græcisq; mittuntur Athenas. Persæ, duci Atheniensium exponunt, Mardonium ducem Atheniensibus polliceri, si partes Persicas sequi uelint, agrum, quocunq; Græciæ loco delegerint, se daturum. Tum mœnia, simulac templa restauraturum, ciuitatemq; permissurum liberam suis legibus institutisq; uti. Lacedæmoniorum legati contrà multa commemorando, demum hortari, ne priscam prudentiam suam uanis pollicitis pellici sinerent, rerumq; momenta suarum temerè fidei Barbaricæ credere uellent, sed retinere potius ac tueri pergant antiquam cum Græcis cognatis finitimisq; eodem cœlo, eisdem moribus consuetis societatem, amicitiamq;. Barbaris ita ab Atheniensi senatu responsum, nullũ tam felicem Persis esse agrũ, nullam tantam auri quantitatem offerri posse, qua ad Græcos deserẽdos prodẽdosq; impellere ualerẽt Atheniensium animos. Lacedæmonios hortantur, ne quam principio suscepissent Græciæ curam, defensionemq;, deinceps relinquere, ac potius eo quo egregiè cœpta animo, eam gerere ac prosequi studerent: se pro rerum suarum summa nunc postulare, uti quàm celerrimè cum omnibus copijs in agrum Atticum traijciant: certis compertum signis habere, Mardonium, ubi renitentes sibi Athenienses acceperit, illico exercitum Athenas contraducturum. quod haud secus ac rati sunt, accidit. Nam Mardonius in Bœotia cum copijs in statione positus, primò ciuitates in Peloponneso ad defectionem sollicitando, tentauit pecunijs optimatum omnium ac principum animos. Postea responso Atheniensium audito, grauiter commotus, copias omneis in Atticum agrum inducit. Nam præter eos quos à Xerxe acceperat, magnam insuper cõciuerat ipse multitudinẽ ex Thracia, Macedonia, reliquisq; socijs gentibus, ad ducenta armatorũ millia. Cum itaq; tantũ in se irrumpere exercitũ cernerẽt Athenienses, mittũt tabellarios auxiliũ à Lacedæmonijs imploratũ. Cũq; id differrẽt, irruentibus in Atticum agrũ Barbaris, re desperata, rursus Athenienses correptis liberis & coniugibus, cæterisq; rebus, quæ celeriter efferri poterant, in naues, relicta patria, cõportant omnia: rursusq; in Salaminã confugiũt. Mardonius uerò, infensa atq; impacata in eos furẽs ira, diripit, uastatq; regionẽ uniuersam: mox ad urbẽ conuerso impetu, monumẽta, ędes, tẽpla, et quicquid primo excidio superfuerat, nulli rei parcendo, cũcta prorsus subuertit. Interea dũ Mardonius Athenas agmine furẽti cõtenderet, cõsessu habito

cultoribus,

A cultoribus, consultoribus Greciæ uisum est, accersitis coactisq; secum Atheniensibus, unaq; cũ omnibus copijs in Plateas cõtendere, ibiq; pro libertate belli fortunam experiendam, ubi extremum periclitari commodissimum esset: dijs uota publicè nominanda, si uicerint, eadẽ die uictoriæ ad numinis gratiam propitij omnem Græciam libertate fruituram, certamenq; liberum, ludosq; libertatis in Plateis edituros. Cum itaq; in Isthmo ea decretæ rei conditione adducti stetissent omnes, conuentumq; inter eos esset, statuunt in ea statione multitudinem iam coactam iureiurãdo, ad prosequendũ bellum adigere, & religione compescere, eo potissimum consilio, uti cunctorũ in unum coirent, constiparenturq; animi: tum ea adacti religionis necessitudine, ueluti secura iam humanarũ rerum mente, generosius audaciusq; pericula quæq; subirent. Iusiurandi uerò forma expressa erat, qua unumquenque nominare necesse erat, se non grauiori discrimine habiturum, cariori'ue loco uitam q̃ libertatem pẽsurum: duces deinde suos, neq; dum uiuerent unq̃, neq; in mortis necessitudine positos deserturum: tum socijs in pugna cæsis, sepulchrũ pro uiribus paraturũ. Sin bello Barbarico uictor euasisset, nullam in eo periclitatam urbem euersurum, nullam euersam refecturum: templaq; igne, uel alia quacunq; ui diruta, nusquã ulla restauraturum: sed eas ruinas pro monumentis Barbaricæ superbiæ furorisq; impijssimi, posteris relicturum. Iureiurãdo demum eis uerbis adacta multitudine, per Citheronẽ in Bœotiam traijciunt: tum in planitiem prouecti, ad radices eius iuxta fluenta castra ponunt. Dux erat Atheniensium Aristides, sed apud Pausaniam Lacedæmonium summa imperij uersabatur, qui tum Leonidæ pueri tutor erat. Mardonius simulac hostium copias comperit in Bœotiã tendere, educto Thebis exercitu, ad Asopum fluuium properat, ibiq; castra munit fossa profunda, uallo q; ligneo circumducta. Cæterum Græcorum erat numerus centũ millium, Barbarorum ad quingenta millia hominũ. Tumq; Persæ, noctu effusa per campum acie, citato cursu certamen adoriuntur: præmissoq; ad castra Græca equitatu, dum

B furioso agmine procursarent, multa ui irruptionem tentantes, hũc impetum Athenienses primi excipiunt, uti erant ante alios excita & uigili sollicitudine procincti. Concurrentibus deinde alijs, grauis atroxq; pugna cõmittitũ. Tum reliqui Græci quoscunq; Barbaros contrà instructos, ut suo quisq; loco cornuq; pugnando steterat, tandem in fugam uertũt. Solos Megarenses, quibus aduersus equitum præfectum, roburq; Persici equitatus certamẽ obuenerat, urgebat admodum pugnæ moles: nec tamen adeò obnixos agebant in pericula & laborem animos, ut quisquã loco cederet. Cæterum in re ardua nũcios ad Athenienses & Lacedæmonios mittunt, uti quàm celerrimè laborantibus aciei iam nutanti sucurrant. Quo audito, Aristides delectos quosq; Atheniensium, qui circa eum stipati pugnabant, illico Megarensibus occurrere, auxiliumq; ferre iubet. Hi collectis armis, citato cursu in Barbaros feruntur: trepidantemq; Megarensium aciem periculo incumbenti liberant. Ibiq; cæso equitum Persarum duce, magnaq; eorum deleta multitudine, reliquos in fugam uertunt. Ita Græcis hoc primum pugnæ certamen felix, ueluti per omen quoddam fiduciam simul atq; initiũ reliquæ uictoriæ obtinendæ attulit. Post hæc relicta planitie, castra in locum munitiorẽ, situq; ad uictoriam magis idoneo mutant. Nam à dextris excelso claudebantur præruptoq; colle, sinistram fluuius Asopus præterlabens cingebat: medio inter hæc campo satis natura munito stationem copiasq; locant. Situ locorum circum omnia tuta præstabantur. Græcis itaque singula quæq; consilio prudentiaq; maturantibus, maximum ad assequendam uictoriam inter cætera momentum locorum angustiæ cõtulere. Nam per angusta producere ordines, expedireq; aciem cum hostibus minime liceret, nec magnas simul copias breuis tractus admitteret, multa milia nequicquã belli munere uacare oportebat. Ea itaq; loci munitione, opportuni-

opportunitate freti, Pausanias & Aristides expediri iubet, copias educunt, ac A
pro stationis cōmodo acie instructa in hostes procedūt. Mardonius eisdē angustijs compulsus confertam instruere phalangem, quàm commode ualet ordines in acie disponit. Tum clamore, Barbarico more, sublato fertur in Græcos. Sequebatur, circumsistebatq́ inuadentem, ad corporis defensionem delectissima iuuentus. agmine stipato Lacedęmonios uti contrà instructi steterāt adoritur, ibiq́ strenuè pugnando, magnam Gręcorum stragē fecit. Resistentibus intrepidè ferociterq́ Lacedæmonijs, nec usquam periculum declinantibus, passim cadebāt Barbari: donec Mardonius cum fortissima secum manu in bello constitit. sustinuere Barbari contentè certaminis molem. Cæterum simulac cecidisse Mardonium fortiter pugnantem diuulgatum est, electosq́ secum omnes partim cæsos, alios uulneribus cōfectos, fractis animis in fugam uertuntur. Quos cum Græci palantes insectarentur, pars intra uallum compulsi, ex reliqua multitudine Gręci qui cū Mardonio militauerant, intra Thebarum mœnia se recepere, reliquos ad quadraginta millia cogens Artabazus, uir inter Persas præclarus uirtute, audaciaq́ pręcipua, in alteram partem furtim subfugiendo duxit, ac confestim discedens inde, breuibus itineribus in Phocidas proficiscitur. Exercitu Barbarorū eo modo profligato, atq́ in diuersa per fugam dissipato, Græci pariter quacunq́ fugientem uident hostem diuisis in partes totidem copijs insectari properāt. Atheniēsium, Plateensiū, ac simul Thespiensium acies, eos qui Thebas profugerant, persequuntur. Corinthij, Sicyonij, Phliasijq́, nōnulli præterea alij eas premebant copias, quæ cum Artabazo fugiebant. Lacedęmonij cum reliquo exercitu uallum & munitiones adoriuntur, raptiq́ ad omnia simul loca impellere obsistentes Barbaros, atq́ irrumpere conantur. Thebani ad se fugientes intra mœnia accipiunt, recreantq́: tum directa acie insectātibus Atheniensibus ire obuiam properāt. Certamen sub mœnibus atrox cōmittitur: Thebanis strenuè pugnantibus, haud pauci ex utraq́ acie cadunt. Cæterum ab Atheniensibus tandē superati, intra urbem compelluntur. Deinde Athenienses ad aciem Lacedæmoniorum reuersi, simul cum illis, eos qui intra castra se tuebantur Persas, expugnāt. Vbi cum acerrime pugnaretur utrinq́, Barbaris ex loco munito petentibus hostem, Græcis uallo munitionibusq́ per iniquos accessus subeūtibus, multi perire incautius uictoriæ studio pugnantes, nec parua multitudo telis transfigi, nihilo tamen secius dimicando utrique obnixè persistere, hi laudis, illi salutis quoad ualeant, retinendæ gratia mortem intrepidè oppetere. Postremò neq́ uallum (quanquam munitissimum) neque Barbarorum manus strenuè resistens, Græcorum impetū uimq́ sufferre ualuit, sed undiq́ ex propugnatulis pulsi cedere, munitionesq́ impulsu hostium deserere coacti sunt, certabant enim inter se duces Græcorum æmulatione laudis: Lacedæmonij atq́ Athenienses superioribus quisq́ uictorijs, & rebus prosperè gestis elati, necnon & uirtute quisq́ sua cōfisi. Captis tandem ui castris, re iam desperata ac propè extrema, Barbari orare, uti uictis captisq́ tantummodo uiuere liceret: nil eius ab infenso hoste miseris, re nihilominus adhuc dubia, est impetratum. Nam dux Græcorum Pausanias, comperta hostium multitudine, cum se uinci numero cerneret, uerebatur, ne per misericordiā parcendo, sibi quippiam aduersi pararetur. Vnde edicto proposito, ne unus quispiam caperetur, incredibilis breui tempore, nil prorsus in desperatione resistētium strages edita est: uixq́ tandem cæsis iam ad centum millia, à cæde cessatum. Hoc euentu pugnæ potiti Græci, ad suos qui in acie ceciderāt ad decem milia, sepeliendos studia conuertunt. Tum spolia hostium in capita militum distributa: mox de his qui fortiter & pręclare fecissent, ratio iudiciumq́ habitum. Ac decernēte Charitide, inter ciuitates Spartæ, inter uiros Pausaniæ uiro Lacedæmonio, uirtutis honos est declaratus. Artabazus coactis ex fuga ad quadraginta milia Per-

A lia Persis, per Phocida & Macedoniam profectus, exploratissimo incessu, cautissimaq; uia proficiscebatur: maximis tamē itineribus accelerans, saluosq; & incolumes eos omnes in Asiam perduxit. Græci uerò decima spoliorum delecta, aureum tripodem inde conficiunt: atq; in Delphon missum dedicant, in quo hoc elogium incîdi fecerant:

Hanc tibi dant Graiæ tutores Phœbe salutis,
Seruitium genti qui repulêre suæ.

Inscripsere rursus Lacedæmonij, qui in Thermopylis ceciderant, communi titulo hoc:

Millibus hi contra pugnarunt Marte ducenis,
Ex Peloponneso millia bina duo.

Priuatim uerò ipsis hoc inscriptum: Hospes nūcia Lacedæmonijs istic nos iacere, decretis ducibusq; suis obsecutos. Ab Atheniensi quoq; populo sepulchra eorum qui bello Persico ceciderant, ornata sunt. ac tum primùm funebres ludi, & certamen institutum ad sepulturam, fieriq; cœptum. Lexq; etiam lata, uti rhetores præcipui laudes eorum edocendas, & gesta commemoranda susciperent, qui publica sepultura donati essent. His peractis, Pausanias imperator recreato exercitu, curatisq; corporibus, cōtra Thebas castra tēdit, autoresq; prioris societatis deposcit omnes ad supplicium. Thebanis multitudine simul hostium uirtuteq; perterritis ac consternatis, ipsi autores defectionis præcipui, haud quicquam retinentes, deduntur. Quos omnes Pausanias supplicio affectos, necat. Eodē quoq; die quo pugnatū est ad Plateas, in Ionia graui cum Persis certamine à Græcis conflictū est. Quod descripturi, ab ipso rursus initio rem ordiēdam duximus. Leotychidas igitur Lacedæmonius, et Xantippus Atheniensis, exercitus naualis duces, post prælīū ad Salamina certatum, classem apud Aeginam contrahunt: ibiq; aliquot cōmorati dies, in Delum nauigant cum ducētis quinquaginta triremibus. Cumq; illic in statione manerent, legati à Samijs ueniunt, orantes, uti Græcos qui Asiam incolunt, B imperio Barbarico oppressos, in libertatem uendicare uelint, concessu prima tum cum ducibus coacto. Legatis Sami auditis, una omnium sententia decretum est, ad liberādas, ut postulabatur, ciuitates proficisci: statimq; ex Delo soluunt. Duces Persicæ classis apud Samum cum nauibus stantes, comperta nauium Græcarum aduersum se omnium nauigatione, Samo classem omnē abducunt: inde in Micalem Ioniæ recepti, nauigia omnia subducunt. Cumq; ea conspicerent ad pugnam haud prorsus parata, ualloq; & profunda fossa circunducta locum muniunt, nihilo segnius interim ex Sardibus & finitimis undiq; populis copias pedestres cōmisere. Coactusq; inde exercitus militum ad cētum milia. rerum simul omnium ad bellum facultatem sibi comparant, rati quamprimum Ionas ad hostem defecturos. Leotychidas uerò, instructa classe uectus, nauem ad Barbaros, qui apud Micalem coacti manebāt, præmittit: præconemq; in ea imponit, qui uocis amplitudine tonoq; proclamādi exercitum omnem Græcum superabat. huic mandat, uti littoribus hostium adnauigans, iuxtà, quanta possit uoce, ut hostes audiant, intonet: Ad Plateas debellatum esse, Persas ibi profligatos, stratamq; prorsus aciem, Græcorum potestate per uictoriam teneri omnia: Deletis ita funditus hostium copijs, iam aduentare Græcam iuuentutem instructa acie, nec abesse procul ad reparandam Græcis in Asia ciuitatibus libertatem. Id à Leotychida & collegis consilio callido, bellicæq; artis fraudę memorabili tentatū: ratis, Græcos omneis, qui cū Persis haud sponte militabant, ea uoce audita, ueluti cōtigit, illico defecturos, magnoq; tumultu Persarum castra turbatum iri. Nam præcone nauibus subductis hostiū obnauigante, ac magna uoce quę iussus fuerat extollente, Persas repente perculsos, pauor ingēs simul & suspicio penitus perturbauit, nec Græcis deinceps amplius fidere. At uerò Græci qui cum Persis in statione

erant,conueniunt undiq;,simulq; conspirant omnes: Leotychides collegæq; A exploratis locis,comparato exercitu,copias exponunt. Postera die cum arma expedirent,instrueretur q; acies,rumor cœpit repentè increbrescere, Persas à Græcis ad Plateas profligatos. Quo perciti Leotychidas & collegæ aduoca concione,milites ad pugnam accendunt, atq; inter multa alia ad concitandos ordines,adductam uictoriam ad Plateas læto clamore proponunt, cuius lætitia speq; elatis animis maiorem fore pugnaturis militibus audaciam prospiciebant. Mirum sanè atque incredibile admodum,res incertis omnibus euentu comprobata. Nam compertum est,utrasque eadem die acies instructas,& ad Plateas,& ad Micalem conflixisse: quare constat Leotychidę,milites nulla uictoriæ illius re prouectos,sed sola spe ac rumore erectos: suis uerò auspicijs,atq; omine lęto bellicos astus prosequente,rē feliciter gessisse. Nā locorū illorum interualla, certo argumento sunt,nunciū eius tam breui tempore minime perferri potuisse. Cæterū duces Persarū haud iam quicq; Græcis fidentes,arma eis dempta,socijs tradūt: cōuocataq; multitudine,Xerxem nunciant cum magna manu iam aduentare, haud procul illinc castra posuisse. Atq; ita accensi omniū ad periculū parabant animi. Instructa tum utrinq; acie,atq; in certamē expedita,cū in conspectū hostiū uenisset Persę,cōtempta primùm paucitate,mox clamore sublato,in aduersos ferunt. Tum Samij Milesijq; ad ferēdū Grecis auxiliū haud segnes, copias educere omnes: alius aliū hortari,cōmuni inuicē studio quamprimū sese socijs ostēdāt properare: rati, Gręcis conspecta sociorū manu ad ferendum auxilium festinantiū,audaciam simul ac spē animos erecturā: q̄d primùm secus accidit,ac putarant: ac propè perniciosi causa fuit erroris. Nā Gręcos suspicio inuasit,Xerxē coacto ex Sardibus exercitu,suis eo agmine subsidio aduētare,atq; in se ferri. Itaq; cōspecta aduentantium acie,ingenti terrore corripiuntur, tumultumq; per exercitum & aciem repentè exorto, diuersi inter se ac trepidantes,alij ad naues cōfestim concedendum censere: alij stipato agmine,strictisq; gladijs, imperterritè perstandum,haud hosti cedendum. Dum hæc inter se tumultuarentur,Persarum B acies instructa repentè haud procul conspecta est,infensis telis,miro ac terribili agmine iactatis in cœlum uocibus irrumpens. Cumq; iam nullum Græcis consilij ulterius capiendi spacium daretur, ad impetum Barbarorum excipiendum, necessitas acuit instruitq; omnes. Pugna inita, cum ab utraque acie ferociter atque obnixè dimicaretur, res diu periculo accipiti gesta, crebriq; cadebant utrinq;. Post ubi Samia Milesiaq; manus in aciem Græcam accepta, conserere arma cœpit, auctis Græcorum uiribus,Barbari fracto animo in fugam uertuntur: magna inde cædes editur. Leotychidæ & Xantippi milites,profligatis ac palantibus instantes,ad castra usq; terga cędendo insectantur. Inclinata iam acie, Aeoles & pleriq; alij ex Asia cum Græcis uictoribus in Barbaros conuersi,inter mediam fugam irruebant. mirum namq; libertatis desiderium ciuitates Asiæ cœperat. Vnde nulla neq; finitimorum memoria, neq; fœderum religione continebantur: sed quos quisq; Barbaros sibi obuios habuit,promiscuè necabat,cū alijs Græcis uictoriā prosecuti. In hac acie Persarum ad quadraginta millia cæsa: qui superfuere,partim in exercitū,partim in Sardis cōcessere. Xerxes accepta in Plateas strage,tū fuga suorū ad Micalem partē copiarū in Sardibus relinquit,qui Grecis irruentibus occurrerēt. ipse tumultuāti perculsoq; animo cū reliquo exercitu proficiscit̄,itineribusq; per Ecbatanos actis. Leotychides uerò & Xantippus Samum adnauigāt,& Iones Aeolesq; in societatem recipiūt. Post hæc eos hortant̄,uti relicta Asia, migrare uelint in Europā: polliceturq;,populis qui Medorum partes tutati sunt,ex Gæcia eiectis,agros & sedes eorum se eis daturos. in Asia remanētibus,finitimos circū fore undiq; hostes,qui imperio & copijs semper essent superiores: tū remotos nimio interuallo socios haberi,ad auxilia pro re maturè ferenda.

A ferenda. His auditis, Iones Aeolesq; statuūt recta monentibus obsequi, sesesq; ad nauigandum cum illis in Europam comparant. Huius rei pœnitentia capti Athenienses, contrà seorsum consulere ac suadere nituntur, ne sedes suas iam paratas temerè pro spe dubia deserant: se semper uel solos, si reliqua Græcia recusârit, auxilium promptè laturos. suspicabantur enim, Ionas, ubi in communem Græciæ consuetudinem & habitationem recepti fuissent, per obliuionem uel contemptum non amplius Athenas, uti orginis suæ principiū ac metropolim, ueneraturos. Vnde Iones reuocata sentētia, negāt se Asiam, sedesq; suas antiquas relinquere posse. His peractis, Grecorum copię discinduntur, Lacedæmonijs in Laconiā nauigantibus, Athenienses unà cum Ionibus & Insulanis in Sestum feruntur. Xantippus statim ex nauigationis cōgressu, urbe oppugnata, Sestum capit: præsidioq; ibi imposito, suos in sua quenq; dimittit. Ipse cum ciuibus suis Athenas regreditur. Bellū itaq; quod Medicum appellatū est, uno anno perfectum, hoc euentu pacatum est. Inter scriptores Herodotus supra tēpora Troiana repetens, omnia fermè quæ passim gesta in continenti fuere, nouem uoluminibus comprehendit. Cæterum in pugna ad Micalem à Græcis aduersus Persas habita, & Sesti oppugnatione, scribendi finem fecit. In Italia Romani aduersus Volscos pugnantes, eos superant, magna eorum cæde edita. Spurius uerò Cassius, qui præcedentis anni consulatum gesserat, regnum & dominationem affectasse conuictus, extinguitur. Hic itaq; annus ea gesta habuit. Præfecto Athenis Demosthene: Romæ consulatum adiere, Fabius, & Lucius Aemilius Mamercus. Horum magistratu magna quædam pax Siciliæ insulam habuit, deprehensis, ac penitus fractis Carthaginensium uiribus: Gelone præterea optimo principe res Siculas opportunè & commodè administrāte, statu cōmuni legibus optimis composito, comparataq; eius studio uectigalium, rerumq; ad usum omnium singulis quibusque ciuitatibus copia. Cum uerò Syracusij funebrem pompam prisco more supra modum sumptuosam lege excoluissent, sumB ptusq; in funeribus consuetos præscripto modo coercuissent, adiectis etiam in lege expressisq; funerū actionibus, Gelon rex cupiens populi uoluntatem in omnibus sequi, suoq; exemplo plebis scita comprobari, legem quam de sepultura tulerant, in se ipsum seruauit. Nam morbo acri correptus, cum iam de uita & salute desperaret, Hieroni fratri natu maiori regnum tradit. Cæterum de sepultura & funere suo ante omnia legauit, ne usquam discederetur à lege: eoq; mortuo, ille qui successit in regnum, ita uti iusserat, pomgam eduxit. Cadauer eius in uxoris agro conditum. loco Nouem turres dicto, operum turris uel aggeris mira magnitudine, ac immēso labore molium strues extabat. Vniuersa uerò ciuitas funus comitata, ad eum usque locum perduxit, qui ab urbe ducenta aberat stadia. Eo illic condito, populus illi sepulchrum elegans mirificiq; operis extruxit, titulisq; heroicis Gelonis nomen commendauit. Ea monumenta fuere postea à Carthaginensibus diruta: quum Agathocles per inuidiam erutas turres, solo æquauit. Verùm neque publica Carthaginensium inimicitia, neque priuata Agathoclis prauitas, neque alia ullius rei uis, Gelonis unquam potuit delere memoriam, gloriamq; offuscare: quippe quam susceptam uera & immortalis historiæ testificatio commendauit, eius nomen æternitati prædicando. Dignum profectò munus, singulareq; pariter uitæ & societatis humanæ præsidium, perditorum hominum flagitia ueluti bonis moribus, & incrementis uirtutum semper obsistunt: ita tetra detestabiliq; memoria semper eorum nomina execrari: probos contrà, quorum exemplis uirtus effingitur, æternis commendatis laudibus illustrare. Nam maiorum æmulatione & memoria, plerumque posteritas ad communem beneficentiam, & uitæ uenustatem incitatur.

citatur. Gelon itaque septem annos regnauit: Hieron successor eius undecim, & menses octo. Cæterum in Græcia post uictoriam ad Plateas partam, Athenięses ex Tręzene & Salamine liberos uxoresq; suas Athenas in patriã reuehunt: statimq; curam omnem ad cingendam mœnibus urbem conferunt, nec minus ad ea quæ ad defensionem requiruntur comparanda, studij atque operę datum est. At uerò Lacedæmonij moti per æmulationem admodum, perculsiq; gloria Athenięsium, quam nautico adeptam certamine, haud ambiguè præ se ferebant, suspectas eorum res, incrementaq; habere cœperunt. qua solicitudine acti, ab extruendis eos mœnibus prohibere statuunt: confestimq; legatos Athenas mittunt, qui fidem moneant, adductaq; ratione ostendant, minimè oportere ea tempestate mœnibus eam urbem muniri: id enim communi Græcorum saluti non modò non conferre, sed maximè periculosum fore, ubi maioribus rursus copijs Xerxes in Græciam transiecisset, urbes occupaturum extra Peloponnesum ueluti ad rem suam munitas: ex quibus assidua eruptione reliquos ubique populos infestando, ac sensim debilitando, facilè posset Græcas res expugnare. Cumq; non audirentur legati in senatu, ad artifices se corripiunt, iubentq; euestigio inde discedant, opusq; relinquant. Tum dubitantibus Atheniensibus, quo potissimum in ea re facto opus esset, Themistocles in summa tum apud eos gratia & autoritate habitus, consulit, rem tum silentio dissimulent. nam si ui contendere perrexerint, Lacedæmonios cum Peloponnesijs, exercitu inducto, facilè per uim munitiones opusq; impedituros. Percunctãtibus inde legatis, quod tandem sibi responsum efferrent, retulit, tecto ambiguoq; sermone, se propediem cum quibusdam alijs Lacedæmoniam legatum aditurum, ibiq; tum de hac munitione Lacedęmonios ipsos copiosè cõsulturum. Tum primoribus clam nunciat, si legati fortè interea ex Laconia pariter inspectum exploratumq; missi fuissent, eos detineãt, donec ipse ex Sparta redierit: nihil interea minus uiribus omnibus opus cœptum, quanta potuerint celeritate prosequantur. hac demum sola uia eos monet uoti compotes fore. Huic promptè cõsilio parent Athenięses. Tum legati cum Themistocle Spartam mittuntur. At uerò Athenienses cum summa festinatione studioq; omnium, mœnia extruunt, nulli neque ædificio, neque sepulchro parcunt. Pueri passim, mulieresq;, hospites simul & seruitia operi prouehendo adhibentur, nulli ætati, nulli item conditioni eo labore uacare datur, omnis idem studium exercet. Cumq; opificum multitudine simul & uniuersi populi feruore supra quàm cuiquam credibile esset, opus eductum creuisset, Themistocles à principibus Lacedæmoniorum accitus, cum ei obiurgando munitionem obijcerent, id ipse constanter negare cœpit, obsecrariq; ne uano rumori temere fidem adhibere uellent, quin potius legatos fide probata mitterent Athenas: ita quicquid id esset, per eos re inspecta certiores futuros: sese inde, collegasq; suos eius in fidem rei obsides offerre. His persuasi Lacedęmonij, Themistoclem collegasq; sub custodia haberi iubent. Tum legatos Athenas mittunt, clarissimos uiros, quibus inspicere cura sit, quid facto opus esse censeant. Dum hæc ab eis tempore inter consultandum labente quæruntur, per eam moram Athenienses rem festinè præoccupatam maturant, murumq; circumundique ductum urbi perficiunt. Cæterum Lacedæmoniorum legatos, qui contumeliosè minacibusq; uerbis Athenas, producto iam muro, intrarant, in uincula conijciunt: eisq; asserunt, non antea inde relaxandos, quàm qui cũ Themistocle in Laconia seruarentur, contrà remissos accepissent. Hac itaque arte Lacones delusi, legatos Atheniensium pro recipiendis suis, dimittere uel inuitè coacti sunt. Cæterum hac Themistocles astutia mœnibus patriæ celerrimè expediteq; circumdatis, magnam sibi ciuium gratiam conciliauit. Per

idem

A idem tempus Romani bellum Eculanis Tusculanisq; intulere, atque acie cum Eculanis confligentes, eos superant, magna multitudine hostium cæsa, tum Tusculum ui pugnando capiunt. Anno exacto Athenis præfectus est Adimantus. Romæ creati consules: Marcus Fabius Silanus, & Lucius Valerius Publius: quo tempore Themistocles astu solertiaq; passim per res gestas celebrata, non apud ciues modò, uerùm & per uniuersam Græciam in maximo honore & autoritate habebatur. qua gloria sublatus, alijs multo callidioribus ad principatum laudis sibi comparandum usus est artibus, quę plurimum imperio, patrię, rebus Atheniensium momenti essent collaturæ. Nam ubi nunc Piræum cernitur, cum nulla tunc illic portus commoditas haberetur, sed eo solũ pro nauium statione Athenienses uterentur, cui nomen tum Phalericũ, angusto admodum, excogitat ibi portum Piræum extruere, opus quidem ad educendum paruo sumptu, rerumq; modico apparatu indigens, quo nihilominus pulcherrimus amplissimusq; omnium, qui in Græcia haberentur, portus efficeretur: eo namque Atheniensibus adiecto, sperabat Athenas maris imperium sibi facilè uendicaturas. Nam multa triremium corpora tum ædificata habebant. In bellis præterea naualibus assiduè ferè uersati, magnam in re maritima peritiam gloriamq; sibi comparant. Ionas præterea arbitrabatur, propter cognitionem semper fore priuata quadam uoluntate & studio addictos Atheniensibus: reliquis deinde Græcis, qui Asiam incolerent, recuperaturos libertatem Athenienses, atque eo beneficio illorum animos sibi perpetuò deuincturos. Insulanos insuper omnes tantis opibus, tantaq; maris potestate perculsos, haud cunctanter eisdem adhæsuros, copijsq; instructis uel ad inferendum, uel ad tolerandum bellum, plurimum subsidij collaturos. Inde Lacedæmonios inspiciebat, pedestribus uiribus instructissimos, plurimumq; ea re præpollere cernebat. Cæterum à certaminibus nauticis cùm imperitia, tum natura quoque abhorrere.

B Cum hæc itaque cuncta ratione diligentissima coniectasset, decreuit excogitatam rem cunctis clam silentio tegere. nam ea diuulgata, id pro comperto habebat, Lacedæmonios imperij coalescentis æmulos haud id facile passuros, illicoq; opus summa ope prohibituros. In conuentu itaque communi procedens, ciuibus denunciat, se res quasdam magnas excogitasse, quæ ad statum & incrementum reipublicæ maximè pertinerent, quibus exequendis consultorem pariter ac autorem sese offerret. Cæterum diuulgari eas sine periculo certo, magnoq; detrimento non posse: eius generis esse, ut nisi quàm paucissimorum fidei commendari minime expediret. proinde à populo postulare, uti duos quoscunque summa in republica fide uiros deligant, eis se rem omnem aperturum. Multitudine rationibus istis adducta, duo ueluti iusserat à populo ad id delecti, Aristides & Xantippus, non propter eorum singularem solum integritatem, uerumetiam quod istis de gloria & prętantia uirtutis cum Themistocle summum certamen gerebatur. Quamobrem abalienatis ab eo animis, eius consilia gestaq; omnia per æmulationem obseruabant. Cum itaque his priuatim Themistocles cuncta exposuisset, populo referunt, excogitata Themistoclis & præclara esse, & ad reipublicæ statum magno momento accedere, tum admodum facilia. Ingens primùm eius uiri admiratio mouit omnes: mox ex admiratione orta suspicio, solicitare populum cœpit, ne huiusmodi artibus & inuentis conciliando sibi plebis gratiam, ad quandam dominationis uim ea uia aspiraret. iubent præterea, uti quæcunque concepisset consulta, cunctis palàm proderet. ille nihilo secius in sententia tegendi perstare, minimeq; esse expediens ea diuulgari, etiam atque etiam assere re: inde multo magis rursus magnanimitatẽ uiri populus, constãtiamq; ad-

mirari. iubetq́, uti uerbis ambiguis tectis ue id conceptum significet, siquidem uel eo pacto cēseat tutò, & cum re intimari posse: tum ueluti quęsiuerit, quó nam pacto quod cogitasset perficeretur, cum singulatim sententiæ in senatu percunctatio rogatioq́ fieret, decretumq́ esset, eum quæ ad rempublicam spectarent dixisse, factuq́ facilia, tandem iam consentiente & unà cum senatu decernente populo, facultas ei potestasq́ data est, uti quicquid uellet exequeretur. Atq́ unumquenque ex eo conuentu discedentē, eius uiri uirtus haud parua mouebat admiratione, ibantq́ suspensis animis, prospectantes eius finem effectumq́ consilij. Themistocles igitur accepta à populo rei prosequendę facultate, cum rerum omnium copiam, artificumq́ ministeria satis ad id parata haberet, statuit rursus per astum fallere Lacedæmonios. Iam enim pro comperto habebat, ueluti in mœnium olim ædificatione obstare atque obnixè impedire studuissent Lacedæmonij, haud secius in portus cōstructu molestos Atheniensium consultis fore, quaq́ liceret occursuros cœptis, ac summa ope cuncta interturbare conaturos. Re itaq́ secum pertractata, statuit legatos mittere ad Lacedęmonios, qui doceant, rebus Græciæ communibus maximè conducere: quin prorsus necessarium esse, uti portum quendam idoneum aduersus futuras deinceps incursationes tumultusq́ Persarum sibi præparent. Hac re Lacedæmonios per legatos proposita, dum diu consultatione implicarentur ambigua, nec ad extructionem portus prohibendam, hac re præpediente, magnopere intenderent, ille opus aggreditur. Cui cum omnes unà studijs accensis incumberent, incredibili celeritate portum amplissimum extruunt. Extructo portu, populum hortatur, uti singulis annis ad numerum nauium quum haberent uiginti, alias noua ædificatas materia adijcerent triremes: tum edicto proponerent, quicunque illuc migrare uoluisset, eos à uectigabilibus & reipublicę laboribus immunes liberosq́ fore: priuilegijsq́ eisdem artifices eò confluentes munirēt, uti turba hominum quàm plurima per commoditatem allecta, undique in urbem commigraretur, artificum multitudine quàm maxima munirentur. Nihil his duabus rebus ad maritimas opes parandas augendasq́ magis utile, magisq́ necessarium haberi: frustra id quidem. nam ab Atheniensibus uel inconsultò neglecta fuere. Lacedæmonij deinde Pausaniam, quo imperatore ad Plateas pugnatū fuerat, classi præficiūt, mandātq́, uti ad liberandas urbes Græcas properet, quæcūq́ Barbaricis adhuc occupatæ pręsidijs ditione Persica tenerent. Hic itaq́ ductis ex Pelopōneso quinquaginta triremibus, triginta deinde Atheniensiū adiectis, quas Aristides ductabat, primò in Cyprū nauigat, ibiq́ ciuitates omnes quas præsidia Persica tenebāt, oppressas ea seruitute liberat. Inde in Hellespontū soluēs, Byzantiū ui capit, quod à Persis tenebatur: præsidiaq́ ibi Barbarorū deprehensa partim necat, alios inde eijcit, fugatq́ Barbariē omnem, urbi libertatē reuocat. plerosq́ etiam sibi Persas, quos uiuos ceperat, insignes uiros, Gangyllo Eretriensi in custodiā tradit: eos, uti ipse ferebat, ad suppliciū seruaturus, re uerò ipsa Xerxi per eorū restitutionē gratificaturus. Nā clàm per occultos internuncios & uarijs artibus amicitiam cum rege contraxerat, filiamq́ illi rex suam desponderat uxorem, ut Græcos sibi proderet. Huius rei Artabazus interpres & internuncius fuerat, magnamq́ pecuniæ quantitatem transmiserat occultè Pausaniæ: cuius largitione, bonorum animos ad honestatem affectos tentaret, atque peruertere niteretur studia libertatis. Cæterum detecta res tandem est, atq́ ipse supplicio affectus, hoc modo. Nam cum cibo mensisq́ Persicis delectaretur, contempto patrio more, cum tyrānico fastu in subditos insolesceret, indignari omnes atq́ ægrè ferre: hiq́ in primis, quibus inter Græcos aliqua principatus dignitas præferebatur. unde cum & milites in exercitu, &

qui ex

A qui ex eadem gente, quiq; ex eadē urbe essent, inter se morū deprauationē huiusmodi per colloquia cum indignatione iactarent, & Pausaniæ insolentiam detestarentur: Peloponnesij demum eo relicto, nauigant in Peloponnesum: tum per legatos Spartam missos, Pausaniam accusant. Aristides uerò Atheniensis, hanc occasionem oblatam arripiens, aperto sermone atque benigno ciuitates in conuentibus & communi colloquio affatus, lenire, multa docere, pleraq; suadere: ita ea in cunctos affabilitate usus, priuata quosq; uoluntate conciliat Atheniensibus. Necnō etiam casus quidam plurimū partes Atheniensiū his quæ narrabo causis, reddidit meliores. Composita namq; Pausaniæ ita res erat, ut quicunq; epistolas ad regem tulisset, neminem inde redire permitteret, necaret omnes, neq; ullum occultè iudicium rei sineret extare. Quod quidam ex tabellarijs animaduertēs, rem secum reputādo, uti erat suspicatus, epistolas sibi creditas aperit: certiorq; inde fit legendo, de tabellariorum nece iam suspecta, ac statim eas ad Ephoros affert. Hi uerò, quod epistolæ obsignaculis reseratis sibi allatæ fuissent, haud temerè fidem adhibendam putant: tum postulantibus rem certiori iudicio sibi probari oportere, tabellarius pollicetur se proditurū Pausaniam ipsum, haud ambiguè idemmet, quod in epistolis contineretur, confitentem. Profectus igitur in Tenarium, atq; in templo Neptuni considens, duplici circum sese tabernaculo sepit, atq; in altero se collocat, in altero Ephoros: tum quibusdā alijs Spartiatis occulit. Mox Pausanias illuc ad eum properat, & percontati quæ nam causa eum ad Deorum aras supplicem confugere compulisset: respondens, cōqueri multa cœpit, & eum accusare, quod in epistola mādasset se à Persis necari. Tum Pausanias multa profari, pœnituisse eius rei se, ueniamq; orare: tum obsecrare, obtestariq;, uti ea occulta esse sinat: amplā spem, immensaq; illi dona, si id fecerit, pollicetur. Hoc peracto, discessere à colloquio. Ephori uerò, quiq; cum eis erant, comperta palàm ueritate, rem cum silentio habent. Cæterum haud multo pòst, cum iam
B Lacedæmonia potestas unà cum Ephoris rem persequi iudicio statuisset, Pausanias id præsentiens, ne ulla salutis spes esset, comperto flagitio extremum occupare præsidiū studet, ad Deos in templum Palladis æneum confugit. Dubitantibus tum Lacedæmonijs, num fas esset, supplicem abstractum ab aris deposci ad supplicium: fama est, Pausaniæ matrem id templum petisse, taciturnamq; intrasse, neque quicquam præterea illic agitauisse: quàm laterem quem tectum secum attulerat, in limine templi deposuisse: moxq; hoc peracto, domum se recepisse. Tum Lacedæmonios matris iudicio & facto admonitos, aditus templi omnes muro obstruxisse: atq; ita per inediæ necessitatem consumpta uita, expirasse Pausaniam. Eius cadauer his quorum intererat, permissum sepeliri. Verùm numē uidere supplicium salutis contra fas, iræq; ob id suæ haud incertum signum dedit. Nam cum Lacedæmonij Delphos ad oraculū capiendū misissent, à Deo responsum, oportere eos deæ supplicē restituere. Quod cū nullo pacto à se ita uti iussum erat, fieri posse cernerent, Spartiatæ per multū tempus ambigua sententia, quid potissimū facto opus esset, solliciti ferebant. Consilio demū ad eam rem, qua licuit, inito, statuas duas Pausaniæ æreas extruxère, quas in templo Palladis pro supplice constituerūt. Nobis uerò quibus in initio institutum est, per uniuersam narrationē uniuscuiusq; uiri probitatem & gloriam, laudibus, quoad possumus, meritis prosequi, improborū contrà scelera turpitudinemq; digna detestatione conficere, Pausaniæ prauitas & proditio minimè est silentio prætereunda. Nam cui mortalium satis huius uiri insania posset esse admirationi, cuius cum clarissima in Græciam merita extarent, uictoria ad Plateas omnium seculorum memoria digna, tum pleraque alia præclara facinora, cui rei, quo consilio tantis gestis partam glo-

riam, & incomparabilem autoritatem posthabendam, abijcendamq; duxit, nomen sibi uirtute illustratum, laudumq; & meritorum congestam undique gratiam, diuitijs simul & delicijs Persarum effœminato animo restingui, ac turpissimo impurissimoq; scelere prophanari passus est. quippe rebus secundis extra sese raptus, frugalitatem & austeritatem Laconicam contemptui habere: licentia uerò, luxu, delicijsq; Persicis propense abuti: quē tamen minimè omnium, si quicquam egregij animi tenuisset, decebat, patrio ritu spreto, Persicos mores, quos sibi subegerat, alioquin & uirtuti perniciosos induere. Nec enim profectò, quod alijs referentibus per unam opinionem acceperim, sed quod ipse experientia multa didicerim, id pro rato asseuerare ausim: patriam Græcorum uitæ frugalitatem ab apparatu Persico, & propè perditam luxu Barbariæ, haud mediocri ad uirtutem discrimine dissentire. Innata igitur uiro prauitas, ingeniumq; suapte natura scelestum, nō solum digno confecit eum supplicio, uerumetiam pessimam causam præbuit, extorquendi à ciuibus suis, quod in manu tum erat maritimi imperij. Nam conspecta inter socios ueluti per utriusque collationem, Aristidæ grauitas, & administrandi fides, tum singularis in subditos facilitas, mitissimi quoque modestissimiq; mores, omniq; uirtute consuetudo refertissima, perpulere omnium animos, ueluti uno adductos ob æquitatem studio, Atheniensium imperium in se accipere, eisq; perinde ac optimis ducibus sponte adhærere. Vnde prætoribus ex Sparta ad eos missis, nil iam amplius obsequi, eorum imperata detrectare, contemnere iussa, nil prorsus audire uelle, sed Aristidem omnes inspicere, obnoxiè imperanti adesse, promptè eius imperia capessere, atque ita sine periculo atque discrimine, scelere illius, istius uerò uirtute, maritimum à Lacedæmonijs est translatum Athenas imperium. Aristides igitur iam hauddubiè totius classis Græcæ princeps, statim consulit, & hortatur socios, ut aduocato communi conuentu, in eo declarent ac statuant, in Delo publicum sibi ærarium esse, pecuniasq; omnes undique coactas illic reponi iubeant. tum aduersus suspectam deinceps belli Persici eruptionem sese munire uelint. proinde singulis urbibus uectigalia pro cuiusque facultate imperent, ita ut inde ad quingenta sexaginta talenta exigantur. Socijs ad ea consentientibus, cum ad rationem uectigalium distribuendam delectus in primis ipse esset, adeò æqua sorte eam rem deduxit, ut ab uniuersis urbibus, quicquid ipse constituerat, absq; ullius discrepatione comprobatum sit, ratumq; ac sanctum habitum. quo negocio cum rem omnium prorsus difficillimam, ac penè incredibilem uideretur assecutus, in summa iustitiæ & æquitatis est habitus ueneratione, Iustiq; inde cognomen adeptus est. Vno itaque & eodem tempore incomparabilis Pausaniæ impietas, rei Græcorum maritimæ ciuibus suis abstulit imperium. Præclara contrà Aristidæ uirtus in omni genere, idem imperium, quod ante id tempus attingere minime potuerant, Atheniensibus conciliauit. Hæc igitᵗ eò anno gesta fuere. Pręfecto Athenis Phædone, Olympiade septuagesima sexta, qua stadio uicit Scamandrius Mitylenęus: Romæ consulatū gerebāt Cęso Fabius, et Spurius Furius Manilius. Ea tēpestate Leotychidas rex Lacedæmoniorum, anno regni sui uigesimo secundo mortem obijt. Cui succedens Archelaus, gesto duos & quadraginta annos regno, interijt. Itē Anaxilas Rhegij & Zanclis tyrannus absumitur morte, cum in ea dominatione decem & octo annos explesset. eam tyrannidem adijt Micythus, cum liberis mortui nondum per ætatem ad regendū idoneis, crederetur in tempore eandem restituturus. Hieron Syracusanorum rex post Gelonis mortē, fratrē Polyzelū cernēs plurima apud Syracusanū populū pollere gratia, atq; fore suspicatus regni insidiatorē, properat eum ex pedibus amouere.

A amouere. Milites itaq; mercenarios exteri generis conducit, corpusq; & munitiones regni satellitum multitudine stipat, eo ratus regni sedem sibi fore stabiliorem, tutioremq;. Cum uerò Sybaritæ à Crotoniatis obsiderentur, auxilium'que à Syracusanis implorassent, magna militum multitudine conscripta, Hieron exercitum cogit, quem Polyzelo fratri tradit, eo consilio, ut si cum Crotoniatis cōsereret, interficeretur. Polyzelo exercitum recusante, ob dictam fratris suspicionē, ira accēsus Hieron, fugientem ad Theronem Acragantinorum tyrannum insequitur, atque ad eum expugnandum sese comparat. Post hæc Thrasydeus Theronis filius, Himerensium urbi pręfectus, cum insolentius & grauius æquo in eam urbem gereret imperium, Himerensium prorsus à se animos abalienauit. Qui cum ad patrem accedere, filiumq; accusare minimè auderent, eum haud idoneum æquum'ue in ea causa iudicem sibi fore rati, ad Hieronem legatos mittunt, qui de intolerabili Thrasydei in se imperio conquererentur: offerrentq; se urbem ei tradere statuisse, atque aduersus Theronem unà cum eo in expeditionem profecturos. Hieron hac re arbitratus Theronis posse sibi uoluntatem cum pace conciliari, Himerenses ei prodidit, consultaq; eorum clàm indicauit. Quæ cum Theron diligenter inuestigasset, remq; omnem, uti significata per Hieronē fuerat, comperisset, Hieroni conciliatur, & Polyzelo pristinam fratris reparat beneuolentiam & gratiam. Himerensium uerò, eos qui aduersum se consilia ceperant, comprætensos, quæ maxima turba erat, omnes iugulat. Hieron autem Cathanenses, Naxiosq;, urbibus suis eijcit, coloniasq; eò deducit, quinque hominum milia ex Peloponneso conciens, adiectis totidem Syracusijs. Cathaneámque immutato nomine appellauit Aethnam, atque agrum illis non solum Cathanensem, uerumetiam magnam finitimi partem sorte diuisit, suppletis illic decem milibus colonis. Hoc autem ab eo idcirco properatum, ut idonea sibi ad emergentes necessitates subsidia quàm paratissima forent: simulq; ut ex urbe decem milium colonorum à se condita, præmia

B laudesq; heroicas assequeretur. Naxios uerò & Cathanenses patria exutos, in Leontinos transcripsit, eamq; illi sedem instituit: iussitq;, uti cum incolis & ciuibus urbē colerent. Theron Himerensibus iugulatis, cernens ea re urbem cultoribus exhaustam, Dores eò colonos ducit: tum ex alijs gentibus, quicunq; illi immigrassent, inter ciuium nomina scribi mandat, ac pro ciuibus haberi. Hi quidem mutuis inter se muneribus præclarè rempublicam administrantes, ad octo & quinquaginta annos usque progressi sunt. Post id tempus haud multo, Carthaginenses eam urbem à stirpe euertêre, quæ ad nostrā usq; ætatem uastata, cultoribusq; penitus deserta permansit. Dromodide Athenis præfecto, cōsules à Romanis creati, Marcus Fabius, & Gneus Manlius. Eo tempore Lacedęmonij, cum ablatum sibi per tumultum et iniuriam, ut uidebatur, imperium maritimum haud æquo animo pati possent, ira impacabili flagrantes, grauibus Græcos qui à se defecerant minis terrere, atque intentare, se pro meritis habituros eorum curam, fidemq; proditam supplicijs dignis exacturos. Conuocato itaque senatu, consultare inter se cœperunt de bello Atheniensibus inferendo, rei maritimæ recuperandi causa. Tum communi pariter conuentu habito à iunioribus & plerisque alijs, contentiosè agebatur, recuperandum omnino amissum imperium. Eo recuperato, asserentes magnas sibi inde pecunias & ingentia uectigalia prouentura: tum studia passim omnium ad rempublicam maiora fore, ac magis excitata, intentaq; magis munijs urbis: præterea priuatas familias haud mediocre ad locupletandum, diuitiasq; parandas incrementum, per maritima negocia suscepturas. Commemorabant quoque antiquum oraculum, quo Deus iubebat eos cauere, ne claudum imperium gererent: nilq; aliud indicari oraculo, nil

lo, nil aliud intelligi deum uoluisse asserebant, quàm quod præsenti discrimine uersaretur. Claudum tum maximè sibi imperiū geri, quod duo imperandi iura soli cum habere soliti essent, altero iam priuati, ueluti membro mutilata maiestate, reliquum ferrent claudicando. Cum itaque ab omnibus fermè ciuibus in hanc pronè sententiam iretur, delataq; rursus ad senatum re, nemo credere posset quempiam in senatu fore tantæ audaciæ, qui contra illam sentiret, aut quippiam aduersus conari tentaret: senator quidam, cui nomen Oetimarides, ex genere Herculis, magna propter singularem uirtutem inter ciues habitus autoritate, contrà consulere, ac suadere ingressus est, rei maritimæ curam atq; imperium Atheniensibus permittendum. Spartanis nequaquam usui esse, rerum maritimarum sollicitudine uexari, nil sibi inde formidandum, nil graue incumbere posse. Cumq; in hanc, tametsi aliena principiò penitus ab re & omnium opinione uideretur, multas atque ipsam rem explicantes differendo rationes attulisset, præterquam cuipiam credibile uideretur, senatui populoq; persuasit. Tandem Lacedæmonij re inspecta, cernentes & Oetimaridam nil ad gratiā fictè, nil imperitè, uel dissimulanter, sed seuerè atque apertè, quæ ad rempublicam præstarent proloquutum, cœptum de bello Atheniensibus mouendo consilium relinquunt. Athenienses uerò in initio graue sibi bellum cum Lacedæmonijs pro re maritima fore rati, multas ad id triremes ædificant, magnumq; pecuniæ numerum congerunt, clementerq; & benignè socios in omnibus muneribus & gestis habere student. Audita deinde Lacedæmoniorum deliberatione, timore eius belli sublato, ad augendam excolendamq; urbem mox studia conuertêre. Præfecto Athenis Acatestoride, Romæ consules declarati C. Fabius, & Titus Virginius. Horum tempestate Hieron Syracusarum rex, cum legati ad eum ex Cumis Italiæ imploratum uenissent auxilium aduersus Tyrrhenos maris dominos, à quibus tum expugnabantur: contracta societate cum eis, ac bellum commune suscipiens, triremes quæ ad eam rem satis uidebantur, eis subsidio mittit: earumq; prætores Cumas aduecti, cum eius urbis incolis agmen iungunt: in aciemq; unà descendentes, cum Thyrrhenis confligunt. ingentiq; certamine conserto, uictores Siculi compresse re Tyrrhenas uires. Tū Cumanis terrore simul & periculo liberatis, Syracusas repetunt. Menone rem Atheniensiū gerente, Romani consules creant Lucium Aemilium Mamercū, & C. Cornelium Lentulum. In Italia tum bellum feruebat inter Tarentinos & Iapygas. nam diu atque assiduè de finibus agri inter se certantes, diuersis ultro citro'que perciti causis, per leuia perpetuò certamina cōtendere, alternisq; uicissim iniurijs alter alterius uires iraq; lacessere, quo magis in dies ac magis utrinque uastari priuatis direptionibus agri. Crescente paulatim per priuata mutuò bella, & cædes mutuas, quę crebro edebantur, utriusque populi discordia, publica tandem maiestas utriusque in iram partemq; iniuriæ fracta, nec iam turmatim procursare, sed palàm ad decernendum iusta acie sese utrinque uiribus omnibus comparant. Iapyges igitur habito suorum delectu, magnum finitimorum socio nomine numerum adsciscunt, exercitumq; ad uiginti hominum millia compleuere. Tarentini audita exercitus in se armati multitudine, delectum ciuium habent. Tum à socijs Rheginis magnam accipiunt manum. Descendentibus utrisque in aciem, conseritur atrox pugna. in qua cæsis iam acie plerisque, uix tandem Iapyges uictoria potitūur. Victi ac profligati hostes, in duas partes fuga directa, diuersi rapiuntur: pars Taretum agmine præcipiti, pars Rhegium contendunt. Iapyges confestim duo similiter agmina ad terga fugientium cędenda dirigunt. Alterum Tarentinos premere properat, quibus cum breue spacium fugæ daretur, magna occurrentium & resistentium multitudo

A titudo cæditur. Qui Rheginis insistebant, tanta præcipites contentione sunt insectati, ut cum illis simul intra mœnia irruperint, atque illo impetu momentoque sunt urbe potiti. Anno post ea gesta, præfectus est Atheniensibus Chares. Romæ creati consules, Titus Minutius, & C. Oratius Pulcher: tum apud Helios agebatur Olympias septuagesima septima, in qua stadio uicit Dandes Argiuus. His magistratum gerentibus, Teron Acragantinorum princeps interijt, sextodecimo sui principatus anno. cuius filius Thrasydeus imperium suscepit. Theronis itaque mortui memoria ob singularem imperandi modestiam, & præclaram uirtutem (nam in concilianda sibi ciuium per bonas artes gratia uitam omnem consumpserat) heroicis laudibus & ornamentis immortalibus est commendata. Eius filius etiam dum pater uiueret, nimia ferocia crudelique ac carnifico spiritu feruebat: mortuo patre iam per imperij licentiã & ingenium fœdum, discussis legibus urgere cœpit dominatione dira patriã. Ex qua re abalienatis mox à se subditorum animis, nil sibi fidum habere, nil tutũ: perinde ac inter hostium insidias assidua solicitudine uexari, circumspicere omnia, singula quæque pro suspectis ducere, uita eius inhumanique mores cunctis passim summo odio haberi. Inde haud diu pòst, innatæ prauitatis & ingenij mali præmia digna retulit, rebus eiectis suis, uitaque uiolentissimè rupta. Nam post mortem Theronis, multis militibus mercede conductis, delectúque Acragantinorum atque Himerensium habito, copias coëgit ad uiginti millia hominum, equitum peditumque, quos aduersus Syracusanos in expeditionem ducere pararet. Hieron coacto atque instructo haud impari exercitu, contra Acragantum proficiscitur, ibique certamen atrox conseritur: ac Græcorum plerique, uti Græci Græcis aduersi ordine instructo dimicabant, cecidere. Superiores in ea pugna Syracusij fuere, quorum ad duo millia desiderati sunt: hostium uerò supra quatuor millia cæsa. Hoc cõgressu, rebus suis afflictis, Thrasydemus iam sibi diffidẽs, imperio excedit, & ad Megarenses profugit, cognomento Myseos, ibique mortem sibi ipse consciuit. Acragantini populari statu rem suam componentes, per legatos ad Hieronem missos pacem impetrant. In Italia Romanis aduersus Veientanos feruente iusta acie, ad Crumerum pugnatum est: in qua Romani uicti, magnaque eorum multitudo (ueluti quidam autores sunt) cecidere. qua pugna Fabios trecentos eadem gente ortos, & eadem (uti nomen quoque unum indicat) familia, constat omnes propè ad internicionem eius familiæ cecidisse. Hæc igitur eo anno gesta fuere. Præfecto Athenis Prexiergo, Romani consules creant, Aulum Virginium Tricesimum, & C. Seruilium Structum. His consulibus, Helia gens prius per multa tempora plerisque sparsa urbibus, cum uaria loca incolerent, unam ex omnibus urbem conflant, commigrantque undique in eam omnes, quam Elim nominant. Lacedæmonij uerò, cernentes Spartæ nomen & gratiam solitam ob ducis Pausaniæ impurissimam proditionem, admodum reiectam, ac fœdè pollutam, tum suo probro famam fidemque Atheniensium sublatam in primis haberi, quod nullus eius urbis ciuis ulla unquam proditione gentis patriæque suæ dignitatem læsisset, conabantur artibus omnibus, parem nomini Atheniensi calumniam inurere. Cum itaque Themistoclis autoritas & fides plurimùm pollere uideretur, eiusque nomen celebre, ac uirtute illustratum, proditionis eum insimulant: crimini dantes, quod sibi cum Pausania summa consuetudo amicitiaque fuisset, unà cum eo commune de prodenda Xerxi Græcia consilium iniisse. Multa præterea ad hæc disserere: æmulos eius hortari atque incitare ad eum accusandum tabellas iudiciaque prodidere quædam: quibus ostendebatur, Pausaniam concepta iam intra se Græciæ proditione, insidias illas, cõsiliaque omnia Themistocli communicasse, uarijsque eum propositis præmijs adduxisse, uti communi

B

muni uoto atque arte rem aggressi prosequerentur. Themistoclē tum quidem haud cōditionem accepisse: sed neque uirum amicum, quod paris propè crimi nis fuit, tanti sceleris reum prodere uoluisse. Cæterum tametsi tantis autori bus accusaretur Themistocles, sese eo crimine cum clarissimè purgasset, per iu dicia absoluitur. ac initiò quidē, post iudicium illud plurima eius uiri gratia apud Athenienses pollebat: quippe ciuibus summè propter clarissima gesta charus erat. Post uerò quosdā timor & suspicio potentiæ ipsius, plerosque eti am gloriæ inuidia rerum gestarum, meritorumque omnium oblitos fecit. Eius itaque potentiam & elationem deprimere, tum obscurare & demoliri pruden tiæ nomen nituntur. Primùm suffragijs ex lege in eum exactis, quod Ostra cismum uocitatū est, ipsum ex urbe eijciunt. hoc namque iudicij genus lege san ctum Athenis habebatur. Post deletos à Pisistrato tyrannos, res ita per legem agebatur, ut unusquisque ciuium nomen illius in testa scriberet, qui per poten tiam ad popularem statum euertendum proximus uideretur. in quem plures demum testæ fuissent scriptæ, eum patrio solo excedere, & quindecim annos exilium agere cogebant. Hoc uerò ab Atheniensibus cautum institutūque ui debatur, non utique tam ad puniendam prauitatem, quàm ad reprimendā co ercendamque potentum ambitionem, superbiæque occurrendum, ut exilio fra cti discerent in ordinem inter ciues consistere. Themistocles itaque ea suffragi orum lege, patria eiectus, confugit Argos. Audita re, Lacedęmonij eam uoti assequendi sibi à fortuna oblatam occasionem rati, ad inurendā Themistocli, quod uidelicet quæritabant, calumniam, legatos rursus Athenas ad accusan dum eum denuò mittunt, reum esse, quòd cum Pausania de proditione con spirasset: tum oportere, aiunt, in publicas Gręciæ iniurias animaduerti non iudicio seorsum priuato Atheniensiū cuiusquā'ne populi: uerùm in commu ni Græcorum conuentu eas causas cognoscendas, quod eius tempestatis in stitutio cogi consueuerat. Tum uerò Themistocles percipiens Lacedæmoni orum studia ad eum calumniandum, gloriamque Athenarum deprimendam atque obscurandam, obnixius intenta, nec Athenienses minori cōtentione cer nens ad deprecandā culpam paratos, suspicatus est sese proditum iri, in com munem consensum, iudicióque sistendum. Alia ex parte cōsideratis iudicijs quæ iam quidem ab iustitia aliena & corrupta ad gratiam & libidinem Lace dæmoniorum uersari cœpta erat, quod & ex multis alijs, tum ex iudicio nu perrimè in se habito compertū habebat: ex his præterea quę de Atheniēsibus & Argiuis iudicarant. adeò namque eius iudicij principes inuidia in Atheni enses flagrasse constabat, ut cum plures reliqua Græcia tota, Atheniensium triremes in bellum armatę uenissent, nullo tamen è cæteris præstantiori hono re merito' ue dignas censuissent. His rationibus exemplisque deterritus Themi stocles, haud fidendum rebatur: nil in iudicibus tuti præsidij, nil fidei firmæ, quo recti quicquam sperari posset, prospiciebat. præsertim quod ex despera tione prima Athenis habita, indicia quædam & argumenta ad accusationem secundam captarent Lacedæmonij. In defensione namque illa Themistocles epistolas à Pausania ad se missas confessus est, quibus eum solicitatum consta bat ad cōspirandum, & proditionem communi negocio prouehendam. atque hoc maximo tum indicio & argumēto fretum concessisse. Pausaniam nil tan topere suasionibus adhortationibusque apud se usurum fuisse, nisi in primis ue ritus esset, sese pro sua dignitate & solita constātia, cœpta quæcunque sua inter rupturum. His itaque deterritus, ueluti dictum est, rationibus, ex Argis profu git ad Admetum Molossorum regem. ad aras itaque Vestæ confugiens, sup plicē se præbuit. Rex illum principiò benignè ut amicum excepit, charumque habebat: & hortabatur bona spe esset, in se fidem omnē ponat, sibi deinceps salutem suam curæ summæ fore. Cæterum ubi à Lacedæmonijs solennis lega tio ad Admetū uenit, quæ eum palàm dedi ad supplicium deposceret, appel

lantem

A lantem proditorem, euersorẽ, ac pestem Græciæ: sin dedere recusaret, sibi bellũ ab uniuersa indici Græcia, expectandumq́. Rex hinc minis perterritus, illinc misericordia & religione supplicis tactus, ignominiamq́ proditionis deuitare in primis studẽs, hortatur Themistoclem, ut quàm raptissimè clàm Lacedæmonijs inscijs se inde proripiat: magnumq́ auri pondus ad auxilium fugę, commeatumq́ tribuit. Ille undique eiectus, accepto auro, rege cuncta sibi quo tutò facileq́ se eripere posset, suppeditante, noctu ex Molossis profugit. Nactus uerò inter fugiendũ duos iuuenes genere Ligures, negociationibus & mercaturę operam dantes, ac propterea mariũ itinerisq́ expertos, cum his fugit. Lacedęmonios latuit per nocturna raptus itinera: & iuuenum itaq́ beneuolentiam, duce & opera solerti, in Asiam tandem peruenit. Quò cum uenisset, ad quendam suum priuatum hospitem, uetustumq́ amicum se recepit, nomine Lysithidem, fama celebri, et opibus potentissimum: maximam uerò Lisythides Xerxis regis familiaritatem & gratiam sibi conciliauerat, quod in transiectu & profectione exercitui uniuerso cibaria commeatusq́ tribuisset. Hac itaq́ cum rege fretus consuetudine & gratia, tum maximè cupiens hospitis salutem tueri, Themistocli pollicetur, se cũctis in rebus auxilio futurũ. Postulãti tum Themistocli, uti se ad regem duceret, principiò recusauit: uereri maximè se, ne ad pœnas & supplicia ob gesta & malè merita in Persas, deposceretur. Vbi uerò rem secum diligentius tractasset, considerans quid potius esset, uoluntati hospitis parère statuit: consilioq́ quodam solertiæ mirè inito, illum incolumem, tutoq́ per omnia Persidis, quà transiturus erat, loca perduxit. Nam cum Persis esset consuetudo, mosq́ iam pridem institutus, si quis ad regem pellicẽ duxisset, eam curru obtectam uehere undiq́ clauso, neque occurrentem quempiam impedimento esse, seu quid id foret scrutari uel percunctari, neq́ eius quę duceretur aspectum petere auderet: hac arte & occasione arrepta, Lysithides rem aggreditur. Fabricato magnis sumptibus curru, ac speciosissimis uelis undiq́ circumtecto, Themistoclem illi imponit: ita tutissimo expeditissimoq́ itinere saluus ad regem perducitur. Quo cum
B primum cautè & circumspectè sermonem habet, fidemq́ ab eo exigit, se nullam uim uel iniuriam uiro inferri passurum: tum eum ad regem adducit. cui cum præbuisset rex sui alloquendi facultatem, ac ab eo didicisset, nullam à se Persis illatam iniuriam, supplicio ac pœna liberat. Cum uerò præter opinionem se ab hoste salutem impetrasse cerneret, securusq́ deinceps confidere cœpisset, in maiora cursus his causis pericula reuoluitur. Mandane filia fuerat Darij, eius qui magos deleuerat. Proxima Xerxe soror: huic ingens apud Persas autoritas & gratia habebatur, quæ filijs interemptis orbata, quo tempore classis Persica afflicta est à Themistocle, mœrore inde impacato, necem filiorum lugens, magnam sui consciuerat in multitudine misericordiam, propter extremam orbitatis calamitatem. Hæc itaq́ cum audisset Themistoclem illuc aduenisse, repentè iniuria rapitur, ueste lugubri, miserabilis multis lachrymis fratrem precari atq́ instare, ne suorum natorum cædem sinat inultam: à sæuissimo hoste, quem in manu haberet, supplicium sumat. Pòst ubi se nõ audiri percipit, ad optimos quosq́ Persarum se confert, ambitq́ precibus omnes, postulãs Themistoclem per eos ad supplicium deposci. Multitudine concitata, concursuq́ in curiam facto, cum magnis turbæ clamoribus Themistocles deposceretur, rex respondit, se principibus Persarum de ea re iudicium instituturũ: tum quicquid illi iudicassent, id permissurum. Quod cum omnibus æquum uideretur, assensi discedunt. Dato temporis iusto ad iudicium parandum interuallo, Themistocles interea linguam Persicam discit: ac sermone Persico sese obiectis criminibus purgans, pro insonte habitus pœna liberatur. Rex uiri salutem gratam habens, præclaris eum donis ornat. nam uxorem ei tradit ex Perside, genere honesto ortam, formaq́ præstantem, tum mo-

ribus pudicis, & honestate præcipua. Domesticam præterea ad seruitia & ministeria multitudinē addit, omnimodamq; supellectilem, ac reliquos qui ad usum & delicias facerent sumptus suppeditat. tres namq; eius ditioni subijcit urbes, quæ ad necessitates uitæ subministrandas habebantur idoneæ: Magnesiam ad flumen Mæandrum sitam, omniū Asiæ totius urbium frumento feracissimam, qua sibi panem conficeret. Cæterum Myonta ad obsonium, piscium copia, quippe quæ mari iuncta sit, pręstantem. Lapsacum agro uitibus consito cultam, unde uino afflueret. Themistocles itaq; terrore iam liber, eo quem sibi Græci incusserant, atq; ab his (facinus sanè detestabilis ingratitudinis, & extremæ propè nequitiæ) patria expulsus, quos meritis incomparabilibus ornarat, exceptus contra ex fuga ab his quos maximè læserat, eas urbes incolebat, uitā in summa rerum fructuumq; omnium copia tranquillam ducens. Pòst in Magnesia moritur, dignoq; ac præstanti sepulchro fuere cōdita eius ossa: monumenta cuius ad hæc usque tempora extantia conspiciuntur. Sunt inter scriptores qui dicant, Xerxem, cum rursus in Græciam copias traijcere cuperet, multis orasse, atque adduxisse Themistoclem, uti secum ad id bellum proficisceretur: nec renuisse regis iussa Themistoclem, sed eo pacto id annuisse, rege iureiurando adacto, quod in Græcos absq; Themistocle non duceret copias. moxq; iuramento prolato, taurum sacrificantis more iugulasse, atq; illico poculū taurino sanguine plenum hausisse, confestimq; expirasse. Ita ea arte Xerxem à profectione instituta reuocatum iurisiurandi religione, eo mortis genere Themistoclem honestissimè prudentissimeq; sese incumbenti ignominiæ subduxisse, ac fidem in rebus Græcis integerrimè à se ministratis suam ostendisse constantissimam. Nobis autem isthæc latius prosequenda sunt, cum ad mortem peruenerimus præstantissimi omnium Græcorum uiri: de quo iam à multis quæsitum comperi, num ob iniuriam patriæ reliquæ'ue Græciæ illatam, culpæ conscius ad Persas confugerit: an magis cō ciues sui, cæteriq; Gręci, clarissimis eius in se beneficijs obnoxij, per ingratitudinem coëgerint benefactorē suum extremos labores pati, atq; insperata subire pericula. Quod si cui sine inuidia ingenium uiri gestaq; præclara contemplari libet, diligenterq; rem perquirere, compertū utiq; habebit, hunc uirum omnium quos in ducibus prædictis rerū memoria celebramus, lōgè præstantissimum. Quapropter cuiq; præfecto dignum uidebitur admiratione, quod tanta rerum gestarum gloria clarum, tamq; excellenti ingenio uirum, ciuitas spōte à se eijcere properarit, tantoq; ciue carere quàm uti maluerit, tum maximè, cum eius operā tempestas postulare uideret. Nam cum res Spartana pollens ingensq; constaret præ cæteris, atq; Gręciæ classis uniuersæ imperiū summum esset penes Eurybiadem, cuius alterius artibus consilijsq; potuisset ex illorum manibus ea gloria extorqueri, quem præterea alium memoriæ proditū legimus, qui unius solum facinoris admiratione ducibus imperatoribusq; reliquis omnium seculorum præferri cūctis meruerit, quiq; urbē suam Græcis urbibus, Græcos Barbaris dederit esse superiores? Cui unquam imperatori pauciores rei bene gerendæ occasiones, ac grauiora simul pericula sese obtulere? Hic aduersus coactam in Græcos totius Asiæ potestatem, re tum demum Græca periclitante, pro sua patria instructus, atq; in certamen descendens, uictoriam pugnando adeptus est: hic opera sua, consilijsq;, rem atque opes patrię in pace firmauit, & auxit mirum in modum: hic bello periculosissimo incumbente, eam liberauit. Huius unius cōsiliū de ponte ruendo, pedestres hostium copias dimidia ob eam rem parte sublata repressit: quo Græcis pugna tolerabilior, ac uictoria facilior est habita. Postremò si rerum à se gestarum magnitudinem contemplari libet, & singula quæque discutere, haud obscurè constabit, cùm spretum iniuria eiectumq; à ciuibus: tum ciuitatem, cui per illius præclara facinora ingens gloria parta fuerat, quæq; meritò ut do

ctissima

A ctissima omnium honestissimaq; putaretur, ab eo accepisse uidebatur, ad id magna momenta difficillimo imperio, in eum ciuem uisa est sæuissimas sententias exercuisse. Cæterum circa Themistoclis uirtutes laudesq; cōmendandas, quanquam latius admodum, idcirco tamen euagati sumus, quòd indignius nimis uidebatur, tam egregias & incomparabiles uiri uirtutes silentio præterire. Per idem tempus Mycithus in Italia Rhegij & Zanclis dominus: urbem Teuxonta condidit. Præfecto Athenis Demotione, à Romanis consules creati, Publius Valerius Publicola, & C. Appius Rufus. His consulibus, Athenienses imperatorem deligunt Cimonem Mylciadis, cui exercitum satis magnum tradunt, iubentq; uti in maritima Asiæ traducat, ac urbibus nominis Græci socijs auxilium ferat: si quas adhuc Persicis præsidijs oppressas deprehendat, eas uendicet in libertatē. Hic assumpto exercitu, classem conscendens, propter Byzantium nauigat contra urbem Eiona, quam pugnando capit. Scyum quoq;, quam Pelasgi & Dolopes incolebant, obsidione expugnat. Hanc pro Atheniensium fundo constituit, agrumq; sorte ducta diuidit. His gestis, res maiores animo aggressus, rediti in Pirea, delectis & assumptis inde alijs triremibus ad priorem classem: congestisq; uectigalibus & commeatu, quantum ad rem satis uidebatur, inde cum ducentis triremibus soluit. Cæterum accedentibus pòst, quæ ab Ionia cæteris omnibus missæ fuerant, trecentas duxit. Hac itaque classe coacta, nauigat in Cariam: ibiq; eo uersante, maritimæ urbes, quæcunque à Græcis incolebantur, illico defecēre à Persis, imò fermè momento omnes: in quibus uerò diuersis incolæ gentibus habebantur, præsidiaq; Persica, eas per uim adigens obsedit, urbibus Carię in potestatem redactis. In Lyciam deinde traijciens, populos sibi simili arte & bello adductos recipit: tum socijs nauis imperat, his qui semper in societate & officio permanserant, classemq; maiori auget numero. Cæterum Persæ delectu ex nominis sui populis habito, copias pedestres parant: tum nauticum ex Phœnicia, Cypro, Ciliciaq; exercitum cogunt. His dux & imperator creatus Tithracistes, filius Xerxæ spurius. Vbi uerò Cimoni satis

B exploratum fuit, classem Persicam apud Cyprum uersari, confestim in Barbaros nauigat, pugnamq; haud trepidè, cum ducentis quinquaginta nauibus aduersus trecentas quadraginta conserit. Cumq; acriter pugnaretur, utraque classe ferociter ac strenuè dimicante, tandem ad Athenienses uictoria inclinata est, ac plerę que hostium naues discussæ periere, supra centum cum uiris ipsis captæ: reliquæ incolumes in Cyprum se recipiunt, ibiq; milites relictis in statione nauigijs uacuis, in terram confugiunt: ita naues defensoribus uacuæ, in manus hostium integræ omnes ueniunt. His gestis, Cimon satis ea confectum uictoria ratus, properè cum tota classe in copias hostium pedestres tendit, quæ ad Eurybanta fluuium in castris agebant consilioq; per fraudem ludificandi hostes inito, tum parata occasione, fortissimos quosque ex suis in naues Persicas quas cœperat construit, tiarisq; & reliquo ornatu Persico componit, tum ad Barbaros nauigare iubet. Barbari ueluti adnauigante quam nuperrimè emissam nouerant, sua classe, figuris nauium & ornamentis ipsi suis decepti, triremes suas aduentare crediderant: ita Athenienses hostes pro amicis imprudenter excipiunt. Nocte iam prospectum rerum inuoluente, Cimon milites in littus exponit: qui pro amicis accepti, repentè in castra Barbarica irrumpunt: tumultuq; per stationem inter Persas ingenti excitato, Cimonis milites obuios quosq; cædunt: alterum Barbarorum ducem Pheredantem, filium Rhegij germani, in tabernaculo occupatum obtruncant: reliquam turbam uariè miscentes, alios necant, uulnerant alios. Postremò omnes re inopinata perculsos attonitosq;, in fugam uertunt. Cæterum stupore & rei tam repentinæ suspicione longè abesse uidebantur, nec

cuipiam id ab exercitu Græco fieri credibile erat, cum nullas iam pedestres copias usquã Græcos parauisse compertũ haberent: uerùm Pisidas finitimos sibi iam pridem infensos opinabãtur manu clàm coacta tale facinus adortos. ita hostiũ agmen à continente instare credẽtes, ad naues confugiebant, ueluti ad amica & proxima in re tam ancipiti præsidia. Cæterum nocte inualescente, atq; obscurãte passim omnia, cũ nullo lumine lunę tunc umbra appareret, confusione ordinum, & incognita rei causa, maiori tumultu cuncta miscebãtur: atq; ita uexatis undiq; Barbaris, ingens cædes passim edebatur. At uerò Cimon milites antea præmonitos fecerat, quo primum loco facem sublatam uidissent, eò concurrerent omnes. Tum ueritus, ne sparsis militibus, & ad cædem prędamq; intentis, aliquid aduersi (uti res belli fert) oboriretur, id signũ ad naues in tempore extulit: equo conspecto, mox milites dimissa prædæ cura, illuc undiq; omnes reuocantur. Postera die trophęum eius rei erigitur: inde duabus uictorijs clarissimis, altera pedestri, altera nauali certamine potiti, nauigant in Cyprum: res sanè admiratione digna. nam ad hæc usq; tempora est inauditũ, res tantas una die terra mariq; confectas. Cimon uerò peritia rei militaris simul & uirtute diuulgata, rerum optimè gestarũ fama celebre passim nomen habebat. Nec inter ciues modo, sed per uniuersam Græciam eius facta extollebantur. trecentis namq; triremibus, & nauibus quadraginta hostem pugnando spoliarat. Captiuos supra uiginti millia ducebat, ingentẽ præterea pecuniam. Cæterum Persæ rebus suis duplici clade afflictis, alias rursus triremes ædificant, multo prioribus plures: quippe quibus Atheniensium opes & incrementa formidini iam esse cœperant. ex eo namque tempore res Athenienses magna simul pecunia, & gloria bello & uirtute parta, maximè pollere & uigere cœperunt. Populus Atheniensis decimam ex eis spolijs delectam deo dedicat inscriptionemq; loco ubi ea reposita sunt: talem incidi iussere.

Europam ab Asia separat mare fluctibus, ex quo
 Visq; hominum cætus bellica Martis agit.
Nullum tale aliquid terraq; mariq; patratum
 Contigit, ut quisquam uincat utrumq; simul.
Ni in Cypro Medorum acies cœpere, mariq;
 Centum Phœniceas abripuere rates,
Milite completas. quo facto, plurima belli
 Regna manu capiunt, gloria parta manu.

Isthæc igitur anno eo gesta fuere. Cæterum præfecto Athenis Pheone, Romæ delecti consulatum adiere Lucius Furius Mediolanus, & Marcus Manilius Bassus. Ea tẽpestate ingens quędam & in credibilis calamitas rebus Lacedæmonijs irruit. Nam in Sparta cõplures domus magnis terræmotibus concussæ, funditus corruere: supraq; uiginti milia, Spartanos fama est, ruinis obtritos interisse: ac deinceps assiduè per multum tempus urbe ita terræmotu concussa, ruentibus ędificijs, multa mortalium corpora cadentium murorum mole obruta expirasse: tum rerum opumq; & supellectilis cuiusque generis haud parua per domos quantitas soli tremore absumpta. His malis ueluti numine quodam infesto & supplicia sumente, affligi uidebantur. Alijs præterea periculis ope mortalium adacti sunt. Eilotes namque & Messenij Lacedæmonijs iampridem infensi, principiò iras silentio & quiete habere, opibus & uirtute Spartanorum deterriti. Pòst ubi magnam eorum per terręmotus interisse multitudinẽ resciuère, sublatis animis, contempta reliquorum paucitate, sæuire palàm cœpere: ac confœderati, uiribus coniunctis bellum cæteris Lacedæmonijs inferre. Archidamus uerò Lacedæmoniorum

rex, pru-

A rex, prudentia sua ruinis terræmotuum ciues suos eripuit, & belloinuadentibus hostibus generosè & impigrè occurrit. Nam cum primũ terræmotus concussio sæuire atq; urbem premere cœpisset, primus omnium, ereptis omnium ex urbe generum armaturis, in campos sub apertum cœlum properauit: reliquisq; ciuibus mãdat idem faciant, ac sequantur. Cui cum paruissent Spartiatæ, hoc consilio, qui terræmotuũ ruinis superfuerãt, saluant̃ omnes. His itaq; coactis atq; instructis, Archidamus cõtra eos qui à se defecerant, arma mouere parat. Cæterum Messenij cum Eilotus coniuncto agmine, primum Spartam adoriuntur, se facilè eam euersuros rati, quòd defensoribus desertã audierant. Vbi compertum habuere, eos qui terræmotibus superfuerant, cum Archidamo rege instructos armis, ac pro tuenda patria adesse ad periculum omne paratos, ab incœpto destitere. Tum quendam Messeniæ locum munitum occupãtes, inde assiduis emptionibus totam incessere Laconiam statuũt. At uerò Spartiatę ad Atheniensium opes confugiunt, subsidiaq; ab eis impetrãt: necnon à reliquis socijs undiq; coacta manu, parem hostibus exercitũ cogũt. ac principiò quidẽ multo superiores hostibus uires habuere. Post uerò suspicione perculsi, ne Athenienses transirent eo bello per proditionem ad Messenios, eos à socijs eius belli armis dimittunt, asserentes sibi reliquorum sociorũ copias ad incumbens periculũ propulsandũ satis fore. Athenienses dimissi, sese ignominiosè cõtemptos rati, taciti tum quidem abire. Post uerò graui in Lacedæmonios indignatione concepta, abalienatis iam palàm animis, magis ac magis indies odia atq; iræ accendi. Ita hinc inimicitiæ atq; discordiæ ex orta origo, pòst adeò paulatim coaluit, ut ipsas etiã ciuitates ad extrema odia & pericula excitarit: quę bella pòst inter se grauissima cõcitantes, uniuersam penè Græciã magnis ac uarijs calamitatibus afflictauere. Verùm de his in tẽpore idoneo seorsum singula quæq; præscribere in animo est. Cæterum Lacedęmonij tum contra Iithomem cum manu sociorum profecti, eam obsedere. Eilotæ uero infensis prorsus in Lacedæmonios animis, Messenios socia manu

B adiuuabant: nũc quidem uictores, nunc uicti certare. Eoq; bello cum nec decerni, nec cõponi inter eos posset, decẽ annos uariè sese uexarũt mutuis iniurijs & cladibus. Post ea gesta Athenis pręerat Theagenides: Romæ cõsules creati Lucius Aemilius Mamercus, & Lucius Studius Iullus, Olympiade septuagesima octaua, qua stadio uicit Parmenides Posidoniates. Ea tempestate inter Argiuos & Mycenos bellum his causis ortum est. Mycenei ob antiquam patriæ suæ dignitatẽ & gloriã sublati, subesse ac parêre Argiuis cum reliquis in Argo urbibus indignabantur. Cęterum seorsum suis legibus atq; institutis componentes sese, nulla in re Argiuos audire: contendere insuper de Iunonis sacris & templis, agonemq; Nemæũ postulare sibi decerni. Ad hæc cum Argiuis decretum esset, principio ad Thermopylas cum Lacedęmonijs minimè arma iungere, nisi sibi pars quædam in ea re imperij designaretur, Soli Mycenei ea expeditione cum Lacedęmonijs militauere. Postremò penitus suspicio inuaserat Argiuos, ne fortè crescentibus opibus, antiquo eius urbis argumento gloriæ Mycenei in certamen de imperio Argiuis uenirent. His causis intra se discordes, iampridem per multũ tempus uirtute multa contrà alteri alteris obniti. Tum demum Argiui occasionẽ rei conficiendę sibi sublatam rati, cũ Lacedæmonias res afflictas admodũ cernerẽt, nec ullo pacto posse se saluti suę periclitanti intentos, Myceneis auxilia mittere, ex agris undiq; & socijs urbibus copias cogunt: quas ad bellum expeditas ducunt in Myceneos, & acie iusta pugna commissa eos fundunt, atq; intra mœnia compulsos includunt, urbemq; obsidere pergunt. Cæterũ Mycenei per aliquod tempus haud segniter obsidentibus resistere: diuturno tamen bello fracti, defatigatis animis, cũ subsidia à Lacedæmonijs eò mitti nequiuerint (quippe qui suo bello occupati, ac terræmotu afflicti, extrema patiebantur pericula) nec alios ha-

berent socios, unde spes daretur, deserti auxilijs ui capiunt. Argiui urbe potiti Myceneos omnes seruitute damnãt, decimamq́ eorũ dijs dedicant: tum Mycenas euertunt, urbem quidẽ seculis & temporibus priscis felicẽ, magnorũq́ eductricem uirorum, præclaris gestis celeberrimã, ea extremũ calamitas obruit, quæ ad ætatem usq́ nostram deserta habitatoribus permansit. Isthæc eo anno gesta traduntur. Præfecto Athenis Lysistrato, à Romanis consules creati, L. Pinarius Mamertinus, & P. Furius Philosophus. Eorũ temporibus Hieron Syracusanorũ rex cum Syracusas accersisset filios Anaxilæ Zanclis quondam domini, magnis eos donis ornatos commonefacit, docetq́ quãta à Gelone in eorum parentem beneficia collata fuerint: tum hortatur, cum iam uirili ætate uigerent, ratione cum Myceto tutore suo ducta, dominationis sibi ius administrationemq́ suscipiant. Hi Rhegium regressi, ita uti moniti erant, rem properant. Accitus ad rationem reddendã Micythus, uir castissima & integerrima uita conuocatis patrijs adolescentulorum amicis, rerum adeò omnium calculum integrum synceruméq produxit, ut summa ipsius integritatis & fidei admiratio inuaderet omnes: inualescentesq́ pudore & pœnitentia eius rei ducti, postulare, atque obtestari eum uti sibi rursus placeret, dominationis ut prius curam suspicere, seseq́ parentis ueluti eum loco habebant gubernaret, cæteraq́ quæ ad principatum pertinerent gereret, atque haberet, ueluti antea consueuerat: quibus tamen Micythus haud est assensus. Cæterũ cum diligentissimè cuncta restituisset, rebus suis naui impositis, Rhegio cum summa omnium beneuolẽtia discedit, populo eum comitãte. Tum soluens inde in Græciam, Tegæis Arcadiæ exceptus, uitam cum laude traduxit. Hieron Syracusanorum rex Catanę interijt, titulisq́ & monumentis heroicis eius memoria ornata est, quippe qui eam urbem condiderat. Hic cum undecim annos regnasset, Thrasybulo fratri regnũ reliquit, qui annũ unum Syracusios rexit. Præfecto Athenis Lysania, Romani consules creant Appium Claudium, & T. Curtium Capitolinum. Horum magistratus tempore Thrasybulus Syracusanorũ rex, regno eiectus excidit. Quibus de rebus mihi per singula quæq́ historiam deducere aggresso, isthic opus est superiora breuiter tempora repetere, atque ab ipsis initijs rem ita uti acta est explicare. Gelon igitur singulari uirtute atque bellicis artibus longè superior cæteris ducibus, fallacia & arte inaudita Carthaginẽses circumuenit, & acie iusta pugnando cum strage ingenti debellauit Barbaram multitudinem, ueluti supra dictum fuit. Tum uictoriæ licẽtia modestissimè in uictos usus, atque erga populos finitimos prorsus in omni re singulari præstans humanitate, magnam sibi & gratiam & autoritatem apud Siculos comparauit. Hic in summa omniũ charitate ob præcipuam benignitatem habitus, uitam cum tranquillitate traduxit. Cui in regno Hieron successit, cæteris fratribus maior natu, haudquaquam pari natura, uel simili regendi, & subditos gubernandi prudẽtia: quippe qui flagrabat auaritia, animus alioquin ferox, et ad uim paratus, atq́ à puritate & honesto bonoq́ penitus alienus. Quibus uitijs pleriq́ subditorum lacessit, iiam pridẽ ab eo defecissent, nisi Gelonis recens memoria & maiestatis reuerentia, quam summè Sicilia omnis colebat, eorum impetus uoluntatesq́ coercuisset. Hierone mortuo, Thrasybulus suscepto regno, præcedẽtem se regem omni improbitatis, prauitatisq́ genere superauit. Nam uiolento uir animo atque carnifici, plerosque ciues iniuria, crudeliterq́ necauit: nonnullos quoq́ haud paruum numerum falsis criminationibus perculsos, profugere compulit, atque eorum diuitias, resq́ omnes ueluti damnatorum retulit in ærarium Rhegium. Postremò, eorum quos iniuria læserat, odio & formidine ductus, cum iure sibi infensos multis suis demeritis haud ambigeret, magnam mercede militum multitudinem conscribit, eo se præsidio aduersus ciuiles seditiones & insultus munitum satis fore ratus: tum indies magis ciuibus in-

A bus infestus, alios contumelijs, nonnullos cęde opprimendo, coēgit tandem crudelitate intolerabili concitos à se deficere. Ita Syracusij delectis inter se ad id ducibus, dominationem excutere plebe uniuersa concitata, ac se in libertatem uendicare aggrediuntur: tum rebus paratis, signoq; per duces dato, capiunt arma pro libertate omnes. Cæterum Thrasybulus cernens uniuersam ciuitatem contra se armatam, primùm uerbis adhortando tentat seditionem componere: ubi uerò animos accensos adeò, & implacabili raptos ira sensit, ex Catina confestim uirorum præsidia, quos illic colonos Hieron instituerat, atque ex reliquis socijs magnum numerum accersit: mercenarios inde complures adijcit, exercitumq; cogit ad quindecim fermè hominum millia. His coactis, eam urbis partem occupat, quæ Achradina dicitur: insulam quoque munitionibus tutam, inde per eruptiones assiduo bello defectores lacessere, urbem perterrefacere. Cæterum Syracusij principiò partē urbis Itham nomine insederant, ex qua rem adorti legatos Gelam, Acragantum, & Selenuntam mittunt, ad hæc Simeram, & ad mediterraneas insuper Siculorum ciuitates, orantes, uti ad liberandas Syracusas præsidia mittere maturarent. Qui benignè à cunctis auditi fuere: præsidiaq; illico delecta illuc mittunt, alij copias pedestres, alij equestres, nonnulli naues longas, omni ad bellum instructas apparatu: ita breui Syracusijs coactus est haud mediocris exercitus, tum classe instructa, & in altum educta, exercituq; pedestri expedito. Syracusij pugnandi copiam hosti terra mariq; faciunt, eumq; utrinque prouocant. At uerò Thrasybulus socijs destitutus, nil usquam sibi, nisi in solis mercenarijs, spei reliquum cernens, in Achradina & insula dominium sibi tuebatur, reliquam urbis partem Syracusij obtinebāt. Pòst hæc Thrasybulus nauali bello inuadens hostes, plerasque triremes amisit: cum reliquis confugit in insulam. tum copijs pedestribus pariter ex Achradina eductis, acie instructa cum socijs pugnam init sub mœnibus urbis: qua uictus, magno suorum militum numero cæso, rursus intra Achradinam ui compellitur. Postre-
B mò dominatione desperata, legatos ad Syracusios mittit. Rebusq; inter se compositis, conditione imposita, atque in fidem acceptus, inde discedens, Locros abijt. Syracusij itaque ciuitate hoc pacto liberata, mercenarijs permittūt libere Syracusis discedāt. Reliquas præterea respublicas dominatione uel præsidijs occupatas, reuocant in libertatē, statumq; popularem ubique constituunt. Ex eo tempore longa deinceps pace fruens, magna ad felicitatē adepta est incrementa, statuq; populari annos fermè sexaginta deducta est, usque ad Dyonisij dominationem. Thrasybulus itaque cum regnum optimis artibus adeptum familiæ suæ accepisset, per improbitatem & scelera turpiter amisit: cumq; Locros confugisset, reliquum ibi ætatis statu priuato cōsumpsit. Dum hæc in Sicilia geruntur, Romæ tum primum creantur quatuor Tribuni plebis, C. Sicinius, & L. Numitorius, ad hæc M. Duillius, & Spurius Acillius. Anno elapso Athenis præfectus est Lysitheus: Romæ consules creati, L. Valerius Publicola, & T. Aemilius Mamercus. Horum tempore in Asia Artabanus, qui plurimum apud regem Xerxem poterat, stipatorumq; eius princeps, init consilium Xerxis necandi, regniq; in se transferendi. rem hanc Mithridati eunucho & cubiculario regio communicat, in quo summam fidem habebat positam. Qui Artabani cognatus, alioquin etiam amicus, insidijs eius assensus est. Ab hoc itaq; Artabanus clàm intra cubiculum regium noctu admissus, Xerxem obtrūcat: tum eodem animo fraude parata, regis filios petit, qui ea tēpestate tres supererant: Darius natu maior, & Artaxerxes, qui ambo in regia uersabant: tertius Hystaspes, qui tunc absens Satrapiā Bactrianorū gerebat. Artabanus igitur noctu adhuc obscurante ad Artaxerxē properat, eiusq; nunciat à Dario fratre parētem necatum, regnumq; occupatum

iri secum hortari, antea quàm frater principatum adeat, rexq́ declaretur, rei A
suæ maturæ consulit, nec seruire fratri per negligentiam & desidiam, quam Persis fortiter ausus imperare malit: regnumq́ ipse præoccupans, fratris patricidæ scelus ulciscatur: tum se ad id facinus perpetrãdum regios stipatores pollicetur adhibiturũ adiutores. His itaq́ adductus Artaxerxes, cateruis satellitũ stipantibus, fratrem repente incautum adoritur, atq́ interimit. Quod cernẽs Artabanus, per insidias cœpta consilia ubiq́ sibi succedere, liberos suos ad se accersit, docetq́ iam tempus adesse, quo regnũ audendo sibi uendicent: tum gladio stricto inuadens Artaxerxem, uulnerat. Ille percussus, cum tamen nil letale uulnus inflixisset, sese ocyus Artabano fuga subripit: nec usquũ uulnere impeditus, re commutata, Artabanum insectari, & meritis supplicijs affligere pergit: quem per opportunas torturas discerptum necat. Ita tantis præter spem omnium insidijs liberatus Artaxerxes, ultusq́ parentis necem, parricida scelestissimo crudelissimoq́ necato, Persarũ potitur regno. Hoc itaque Xerxes fato absumptus tradit, cum Persis regnasset annos supra uiginti. Suscepto Artaxerxes regno, annos quadraginta regnat. Præfecto Athenis Archedemide: consules à Romanis creati, A. Verginius & T. Minutius. Olympias tum agebatur nona & septuagesima, in qua stadio uicit Xenophõ Corinthius. Eorum itaq́ tempestate Thasij ab Atheniensibus deficiunt, adducti per conspirationem, cum à cæteris in dubiũ de summa rerum ab Atheniensibus obsidentur, rursusq́ se dedere, atq́ in ditionem uenire compelluntur. Aeginetas quoq́ rebelles sibi subsedere aggressi Athenienses, Aeginæ parant obsidionem. Ea namq́ urbs persæpe maritimis certaminibus, re strenuè gesta, superbè turgebat, pollens opibus, magnamq́ triremiũ multitudinem paratam habebat. Quibus rebus confisa per æmulationem, semper quacunq́ in re ab Atheniensibus dissentiebant. Ducto itaq́ in eam exercitu, uastant ubiq́ agrum: ipsamq́ Aeginã obsidentes, ui expugnare properant, atq́ euertere. Nam opibus & potentia sublati, non iam solita ut prius humanitate socios habere, nec faciles cuiquam se præbere, sed per uim atq́ superbiam cru B
deliter imperium in omnes agitare. Vnde pleriq́ ex socijs intolerabili imperio pressi, inter se de defectione consultare conspirareq́ cœperunt: nonnulli præterea spreto communi conuentu, priuatis iam consilijs res suas gerere. Dum hæc ita geruntur, Athenienses maris iam passim domini, decem millia colonos in Amphipolim transcribunt, partim ex ciuibus, alios ex socijs: delectos, agrumq́ eis sorte describunt, quantum Thracibus ipsis per uim & bella eripuerant. Postea uerò ipsis in Thraciam ascendere adortis, pessimum facinus obtigit: quippe necati omnes ab Hedona gente periere, quicunque agrum antea Thracum occuparant. Præfecto Athenis Tlepolemo, Romani consules creant, T. Quintium, & Q. Seruilium Structum. Ea tempestate Artaxerxes rex Persarum ab ipsis recentis regni primordijs, omnes facinoris in parentem admissi conscios supplicijs uarijs necat: tum quæcunque ad regni statum pertinere, reiq́ suæ conducere prospicit, omnes componit. Nam satrapas, quorum suspecta in se fides, atque animus haud beneuolus erat, subuertit omnes: tum conuocans, ac deligens ex amicis eos quos nouerat sibi summè affectos satrapas, illis distribuit: simul ad uectigalia, fructus, commeatuumq́ omniũ facultatem cogendam, tum ad construendum exercitum studium intendit. Rerumq́ omnium apparatu constituto, ac singulis quibusq́ regni partibus commodissimè diligentissimeq́ administratis, re passim digesta prudentissimè, magnam apud Persas autoritatem gratiamq́ consequutus est. Cæterũ Aegyptij Artaxerxis morte audita, quibusq́ periculis, quantoq́ tumultu res Persicæ fluctuarent, ad libertatem uendicãdam ea occasione accenduntur, ac confestim coactis copijs, & exercitu instructo à Persis deficiũt: tum eiectis ex Aegypto quęstoribus, prætoribusq́ Persicis omnibus, regem sibi

A sibi creant quendam, nomine Inaro. Hic itaq; suscepto regno, primùm milites ex incolis loci deligit, tum mercenarios ex alienigenis undiq; quantos ualet aggregat. Ita comparato ingenti exercitu, legatos Athenas mittit de iungenda cum eis societate: polliceri in primis, si Aegyptijs libertatem recuperassent, id regnum fore deinceps illis commune, plurimasq; pro tanto beneficio se gratias relaturos. Athenienses uerò conspicati, rebus suis id maximè cõducens, tutumq; esse, ut quocunq; daretur, Persicas opes, potentiamq; tãtam compressam minorem redderent, tum Aegyptios sibi ad quoscunq; fortunæ euentus ad præsidia paratos, adscitosq; haberent, trecentis triremibus decernunt Aegyptijs auxilium ferre. Igitur ad classem summo apparatu, summaq; ope intenti, nil temporis intermittunt. Artaxerxes comperta Aegyptiorum defectione, bellũq; tanto apparatu construi, multitudine sibi agendum censuit: ita numero militum obrui posse Aegyptios. Statim itaq; ex omnibus satrapis delectũ habet, tum naues mandat uarijs in locis ædificari, cæteraq; ad bellum necessaria summa cura comparat. Dum hæc in Asia, Aegyptoq; geruntur, in Sicilia cum nuper Syracusij dominatione liberi, reliquæq; eius insulæ urbes adepta libertate fruerentur, magna eo loco ad felicitatẽ incremẽta prodibant. Nam in summa pace cum agrum uberrimum incolerent, Siculi fructuũ copia, res quiq; suas, domesticamq; facultatẽ, breui diuitijs opibusq; auxere: regionemq; eam omnem cultoribus atq; omni pecudum genere, cæterisq; ad felicitatem bonis refersere. quippe quibus summa frugum omnium iugiter solo fœcundissimo surgeret ubertas, & res coalesceret, nihilq; inde ad bellicos sumptus exponeretur. At uerò postea rursus in bella & seditiones incidere, quibusdam causis, ad quas iam narrandas accedo. Nam sublata Thrasybuli dominatione, conuentum omnium conuocarant: in quo de communi republica & statu populari multa consultantes, una omnes sententia decreuere statuam colosseã Ioui liberatori extruere: tum singulis annis sacra Libertati solemnia peragere, claraq; magnis præmijs certamina eo die proponere,

B qua tyranno eiecto, patriam liberarant. Cæterum dijs inter certamina quadringentos quadraginta tauros imolare, quos ad commune ciuium conuiuium impendere statuerãt: tum magistratus omnes priscis ciuibus distribuere, & familijs uetustis. Nam nouos homines alienigenas, qui à Gelone fuerãt adscripti ciuitati, indignum ducebant ad munera publica & honores ciuiles admitti: seu quod parum meritos censerent, siue quod incertæ fidei morumq; aliorum uiris haud temerè credendam rem putarẽt, ne fortè per occasionem rursus dominationis ambitione, cui iampridem assueuerãt, sub uno principe militiam exercentes, tentarent aliquid innouare: quod quidẽ nihilominus accidit. Nam Gelon supra decẽ millia alienigenas, quibus mercede ad bella conductis usus fuerat, in ciuitatem accipi, & inter ciuium nomina recenseri iusserat, quorũ septem millia ad eam usq; tempestatẽ superfuerãt. Hi itaq; se magistratuũ honore exclusos, nullo pacto uolebant æquo animo ferre: consilioq; inter se habito cõspirantes deficiunt à Syracusijs, occupantq; armis partẽ urbis Achradinam, & insulã, loca duo ingẽti muro munita. Syracusij rebus suis perturbatis, excitoq; nouo tumultu, reliquũ urbis insident: tum eam partem, quæ ad plateas et locos apertos uergebat, ex muro claudũt, multisq; sese circũtuenẽ munitionib. illico nãq; defectorib. undiq; excursus, pabuliq; uias facile intercludunt: q breui in difficultatẽ & inopiã uectigaliũ, rerũq; omniũ ueluti per obsidionẽ adducti sũt. Erat inquilinorũ manus multitudine Syracusis inferior, cæterũ peritia militari atq; artib. bellicis multo præstabãt: unde p insultus et eruptiões cũcta urbi infesta reddẽtes, premere undiq; ciues si qua cõcurrere, et particularia miscere certamina contigisset, uictores ubiq; pugnæ redibãt. Obsessis itaq; exitib. euagatiõe agrisq; & pabulatu prohibiti, rursum difficultate premebãt: tũ annonę urgebat penuria, uectigaliũq;. Ac res quidẽ in Sicilia eo

cilia eo statu deductę uertebantur. Præfecto Athenis Conone, Romæ cōsulatum gerebant, Q. Fabius Iubilanus, & Tyberius Aemilius Mamercus. Ea tempestate Artaxerxes Persarum rex bello, quod aduersus Aegyptios parabat, ducem præfecit Acamenen Darij filium, alumnū suum. Huic itaq; tradidit pedestres equestresq; copias ad trecēta millia, mandauitq; uti bello Aegyptios expugnare properet. Hic fines Aegypti ingressus, iuxta Nilū castra posuit: ubiq; refectis recreatisq; ex itineris labore militib. quę ad pugnā necessariā erant cōparari, expedirīq; omnia iubet. Cæterū coactis ex Libya & Aegypto copijs, Aegyptij expectabāt auxilia Atheniensium sociorum. Interea nauigant cum ducentis nauibus in Aegyptum Athenienses, iunctaq; & instructa cum Aegyptijs acie, in Persas feruntur. Inito certamine, obnixè ferociterq; dimicabatur utrinq;: ac per aliquantulum tempus urgente multitudine, res Persarum superior apparebat. Haud diu id passi Athenienses, collectis uiribus, impetu facto, cornu sibi aduersum loco pellunt: multisq; necatis, reliquam Barbarorum multitudinē cum multa rursus cæde fundunt. Cæso tandem suorum magno numero, Persę in locum sese recipiunt, cui Leucotycho nomen habetur. Cæterùm Athenienses suis uiribus potiti uictoria, Barbaros in prefatum usq; locum insectari summa ope ad cōficiendos internitione adniti, nusquā ab obsidione diuerti. At uerò Artaxerxes audita suorū strage quosdā confestim familiares, amicosq; suos, cum magna pecunia mittit in Lacedæmoniam, qui tentent ac moueant Lacedæmonios ad inferendū bellum Atheniensibus: ratus ea re necessarium Atheniensi classi fore, relictis Aegyptijs ad tuendam patriam reuocari. Vbi uerò neq; pecunias acceptas, neq; postulatis suorum prębitas à Lacedæmonijs aures comperit, desperato inde auxilio, atq; ea spe frustratus Artaxerxes, alias rursus copias comparat: quibus duces præfecit Artabazum & Megabyzum, uiros omni uirtute præstantes, quos rursus contra Aegyptios ire in expeditionē iubet. Præfecto Athenis Euríppo: Romani consules creant, Q. Seruilium & Spurium Posthumium Album. Eisdem temporibus in Asia Artabazus & Megabyzus bellū Aegyptijs illaturi, ex Perside proficiscuntur cum pedestribus equestribusq; copijs ad trecenta millia hominū. Vbi in Ciliciam & Phœnicem uentum est, pedestres copias itinere defatigatas recreant. Tum Cyprijs, Phœnicibus, & Ciliciæ accolis mandant, uti quàm properè naues ædificent. extructas exinde trecentas triremes, nautis doctissimis, militibusq; robustissimis instruunt, & armis, telis, reliquisq; rebus ad belli naualis usum necessarijs muniūt: atq; ita in eo rerum apparatu, exercendis militibus, quo ad quæq; belli pericula & artes assuescerent, audaciaq; maiori ferrum terra mariq; tractare discerent, eum propè totum annum uersati. Athenienses interea qui tuebantur Aegyptum, fugatos ex Memphi hostes, ac conclusos in Leucotycho obsidebant. Quibus cum ferociter atq; indefatigatè Barbari resisterent, nec capi locus ulla ui posset, annum & ipsi integrum in ea obsidione consumpsere. In Sicilia uerò Syracusij contra inquilinos, quos defecisse suprà diximus, bellum impacatè gerentes, assiduis oppugnationibus Achradmam insulam adoriebantur: tum bello nauali defectores fortunam tentare ausos superant. Pedestri uerò acie ex urbe pellere nequibant, defensos munitione locorum. Postremò eductis in apertum copijs, cum iusta acie certamen consertum gereretur, ferocia ingenti pugnantibus utrinque ordinibus, ac sponte pericula ipsa adorientibus, diu ancipiti re quàm plurimi ex utraque parte cecidere. Syracusijs tandem uictoria cessit. Peracto prælio, populus Syracusanus delectos uiros ad sexcentos numero, quorum uiribus & uirtute ea pugna deuicta fuerat, coronis donarunt, præmia certaminis insuper unicuique argenti nummum distribuentes. Simulac isthæc gesta fuere, Domecius Siculorum Imperator indignatus, atq; infensus incolis Catanæ, quòd agro Siculis

per

A per iniuriã ablato fruerentur, cõtra eos arma mouit. Ab Syracusijs similiter eisdem bellum infertur. nam hi communi inter se sorte obtinuerant agros, & illuc ab Hierone principe ueluti in coloniam ducti, belli munera prosequebãtur. Catanenses itaq; contrà instructi procedere ausi, cũ multis iam in prælijs superati, fractis animis iam amplius sese tueri minimè possent, agro tandem & urbe simul coacti sunt cedere, tum eam quæ nunc Aethna uocitatur cõdunt urbem, cui antea Enneosię nomen habebatur. Veteres uero Catanæ incolæ iam reuocati, per multa postea temporum curricula patrias sedes incoluere. His rebus gestis, quicunq; Hierone imperante proprijs ex urbibus eiecti, ad id usq; tempus exularant, auxilio sociorum in pristinas quisque patrię suæ sedes restituunt: eosq; inde ejciunt, quicunq; per uim & iniuriam alienis locis, aut urbibus insederant. Horum ex numero erant Geloi, Acragantini, Himerenses: proximè his Rhegini, cum Zanclis, qui filijs Anaxile domini ex imperio & urbe eiectis, patriæ libertatem recuperarunt. Postęhc Gelôi Camarinam exædificantes, deductis eò colonis, denuò agros sorte distribuunt. Postremò ciuitates fermè omnes ad delendos hostes consurgentes, edicto decretoq; communi aduersus inquilinos aduenasq; colonos proposito, sese in sua iura reuocarunt. Tum reductis exulibus, ciuitates ciuibus priscis unicuique suas restituere, simul alienigenas omnes, qui per uim & potentiam aliena loca usurpauerant, non sua, incolas Messanæ constituere. Tumultus itaque, seditionesq; omnes, quæ per Siciliam solitæ erant frequentes cocitari, hoc modo sedatæ sunt. Vrbibus quoq; singulis cura fuit lapsas leges & respublicas iampridem abalienatas, pro suo cuiq; iure & prisco more instaurare: tum quicquid publici relictum agri accepere, per ciuium capita quæq; suis distributa sorte tradũt. Præfecto Athenis Torylla Thessalo, à Romanis consules creati, Q. Fabius, & T. Quintus Capitolinus. Horum magistratus tempore in Asia Persarum imperatores per Ciliciam circumlati construxerunt naues trecẽtas, quibus omni bellico apparatu instructis, copias pedestres per

B Syriam & Phœniciam terrestri itinere ducũt, adnauigante simul secundum profectionem ad littora classe. simulac Memphim Aegypti peruentum est, illico totis uiribus ad soluendam Leucotychi obsidionem contendunt. Quę cum primùm in hostium conspectũ uenerunt, soluta est, perterrefactis repentè tanta multitudinis ui, atq; inde fugatis Aegyptiorum Atheniensiumq; copijs. tum multa inter se callidissimè consultantes, ad fauces & hostia instructã tenere aciem: ibiq; si res coegerit, dimicare statuunt. Cæterum bellicis potius artibus & fallacijs bellum illudi trahẽdo gerere atq; conficere, magis q̃ tentare fortunam confligendo nitebãtur. Nauibus itaq; Atheniensium procul ad insulam, quæ Prosopitis dicitur, coactis, ibiq; in statione positis, fluuium circumfluentem fossis in aduersum erutis deduxere, insulamq; illam aqua subducta siccam undiq; cõtinenti restituere. Simulac naues repentè solo incidisse conspectæ sunt, Aegyptij quidem re penitus desperata, cõsternatis animis destituunt Athenienses, & ad Persas transfugiunt. Athenienses præsidio sociorum destituti, cum naues suas ad bellicos usus prorsus incommodas cernerent, igne subiecto concremant omnes, ne carinis integris in hostium manus uenirent: tum nulla circumstantis se periculi difficultate aut terrore perculsi, constantibus animis sese uicissim hortari, pristinam uirtutem ac præclara gesta commemorare, postulare omnes ab omnibus ne in partam clarissimis olim sæpe certaminibus gloriam suam quippiam indigni dedecoris admittant. unde uirtute profectò hi præstantiores illis putandi, qui pro Græciæ salute ad Thermopylas occubuere. Paratis namque aderant animis ad manus cum hostibus conserendas. Imperatores uerò Persarum Artabazus & Megabyzus, conspecta omnium incredibili audacia, ueriti ne cum

obstinatis

obstinatis iam salute abiecta ad mortem pugnando uiris multa ne quicquam suorũ millia amitterent, fœdus cum Atheniensibus certa conditione ineunt: permissumq́;, uti absq; periculo incolumes Aegypto excedant. Athenis audacia & uirtute simul salutẽ consequuti, relinquunt Aegyptum. Tum per Libyam profecti, in Cyrenem, inde tandem in patriam salui præter spem redeũt. Dum hæc geruntur, Ephialtes Simonidis Athenis dux populi, concitat plebem aduersus Areopagitas: populoq́; suadet, ut per decreta abrogent collegij ius, iudiciumq́; Areopagitarũ: eaq́; prisca patriæ, clarissimaq́; instituta euertant. qui tamen nil prorsus efficere, haud tanta diu impunè abusus temeritate, sed nocte quadam interemptus, autore necis incomperto, sublatusq́; è medio res innouare destitit. Reuoluto anni tẽpore, Athenis Philocles præfectus est: Romæ delecti consulatum adiere, A. Posthumius Regulus, & Spurius Furius Mediolanus. Horum temporibus Corinthijs & Epidaurijs bellum aduersus Athenienses exortũ, & agitari cœptum est. Quos contra Athenienses arma expediuere, pugnaq́; atrox commissa, in qua uictores Atheniẽsium milites tandem hostem strauere. Tum instructa ingenti classe, contra populos qui Alienses dicuntur, in Peloponnesum traijciunt, magnũq́; hostium conserendo manus numerum cædũt. At uerò conuersi Peloponnesij, coacta ingenti manu prælium cum Atheniensibus committunt, apud locum Cecryphaliam dictum: in quo rursus Atheniensium uictoria fuit. Hoc successu rerum sublatis animis, cum Aeginetas conspicerent prioribus gestis in superbiam elatis à se dissentire, statuerentq́; cum eis bello decernere, classis ingens ad bellum instructa eò missa, nec tum Aeginæ urbis incolas peritia singulari, & certaminũ naualium gloria confisos, quasq́; tenuere Atheniensium opes, sed ad triremes, quas prius satis paratas habebant, adiectis compluribus alijs nuper ędificatis, instructisq́;, bello nauali confligunt. Superati, septuaginta triremes amittunt: fractisq́; ea calamitate animis, uiribusq́; diffisi, rursus in Atheniensium ditionem redire coacti sunt, uectigalesq́; facti eorũ. Hæc omnia duce Leocrate gesta fuere, Atheniẽsibus in Aeginetas bello nouem menses ex- B
agitato. Interea dum hæc geruntur, Deucetius in Sicilia rex Siculorum, genere admodum clarus, atq; ea tempestate opibus plurimum pollens, urbem Menenon condidit, finititimum ei agrum colonis illuc deductis distribuit. Tum contra Morgantinam urbem haud ignobilem ductans exercitum, eam pugnando capit: inde clarum nomen, gloriamq́; magnã inter cognatas sibi gentes adeptus est. Annuo tẽpore lapso, Athenis prefecto Bione, Romę creati sunt cõsules, P. Seruilius Structus, & L. Emutius Alba. Horum temporibus inter Corinthios & Megarenses orta de finibus controuersia, eas urbes ad arma mouit. Principiò quidem agros Mutius uicissim depopulationibus uastare: pauci interdum, crebroq́; inter se manus conserere, paruaq́; ciere certamina, crescere in dies magis magisq́; ira atq; discordia. Megarenses res suas in dies relabentes, diffisi uiribus, & formidine Corinthiorum, societatem cum Atheniensibus iungunt. Vnde æquata iam cum hostibus ope, nil cedere, nil trepidè quicquam facere, cuncta audere contrà cœperunt. Cumq́; Corinthij cum Pelopõnesijs magnas copias in Megarenses expediuissent, ab Atheniensibus subsidia Megaram missa: quibus dux erat Myronides, uir admirabili uirtute. Expeditis utrinq; armis, cum iam diu obnixè ferociterq́; certatũ esset, atq; uiribus paribus, ancipitiq́; diu certamine utraq; constaret acies, uicêre tandem Athenienses, magnamq́; hostium cędem edidere. Paucos rursus post dies in Cimolia conserto prælio, rursus Athenienses secunda uictoria potiuntur, cęso hostium magno numero. Transactis rursus paucis post id dies, tertium certamen atrox committitur.

Hic aliquid deesse uidetur in Græco exemplari.

Phocenses

A Phocenses aduersus Dores arma mouere, qui à Lacedæmonijs originem ducunt, tresq; urbes incolunt, Cyntinium, Erybium, & Erineum sub collem Parnasum sitas. Ac primùm quidem Dores ui superant, urbesq; eorum subigunt suæ ditioni. Post hæc Lacedæmonij Dorensibus miserēdo moti, quòd à se orta esset ea gens, Nicomeden Cleomenis ducem cum copijs auxilio mittunt: qui mille quingentos Lacedæmonios assumens, cum aliorum populorum delectu, ad decem millia hominum cōtraxit. Hic igitur Pleistonactis regis ætatem puerilem agentis tutor, eas copias in expeditionem duxit auxilio Doriensibus. Quo in bello superatis Phocensibus, urbes receptas in libertatem uendicat, Doriensium inde populos cum Phocensibus cōponit. At uerò Athenienses, cum apud Phocenses bellum Lacedæmoniorum opera pacatum audissent, eaq; re gesta, eos in patriam reuersuros compertum esset, statuunt ea qua rebant̃ regredi uia agmen procedens insequi, atq; in itinere fatigatos inuadere. Igitur expeditione adducta, assumptis Argiuis & Thessalis cum nauibus quinquaginta, & militibus ad quatuordecim milibus in naues impositis ad hostes contendunt, itineraq; per Geraniam occupata obsident. Lacedæmonij uerò cognito Atheniensium consilio, per Bœotiam profecti, contendunt in Tanagram. Cumq; Athenienses eò properassent, instructa utrinq; uniuersa acie, instigatis animis, atrox pugna cōmittitur. Thessali inter pugnandum transeunt ad Lacedæmonios, & re nihilominus ab Argiuis & Atheniensibus pugnari, quàm plurimi in utraq; acie cadere, nocte intercipiente prælium diremptum. Post hæc cum Atheniensibus magna uectigalium copia ueheretur ex Attica, Thessali tempus adesse rati facinoris adoriendi, noctu corpora curant, moxq; uectigalium uectoribus obuiam properant. Hi ab Atheniensium præsidio, quod uectigalia tuebatur, re nōdum cognita, pro amicis admittūtur: ibiq; multa pro uectigaliū defensione certamina conserta fuere. Thessali principiò ab hostibus imprudentibus amicè excepti, ut quis cuiq; proximè occurrebat, omnes obtruncant: instructiq;, perturbatis at-
B que incautis ingruentes, plerosque cædunt. Huius rei nuncio his perlato, qui in castris erant Atheniensibus, concursus confestim fit ad defendenda uectigalia. Thessalos facinori intētos, eaq; re incautos adorti repētè, ab incœpto repellūt, atq; ingenti cæde conficiunt. Cumq; Lacedæmonij Thessalis implorantibus auxilium inferrēt, instructis iam utrinq; copijs, iustaq; expleta acie, totis uiribus res geri cœpta: exercitu utroq; obnixè, ac summa contentione dimicante crebri cadere utrinq;, certamen diu anceps marte atroci dimicatione præstabat. Re uariè periclitāte Lacedæmonij simul & Athenienses de uictoria diffidere, pugnā nihilominus nusquā remittere: rursus noctis interuentu sese utrinq; soluto certamine, recipiunt. Cumq; uictoria adhuc anceps in medio esset, mutuis inter se legationibus missis, quadrimestres inducias componunt. Anno elapso, Athenis præficitur Mnesithides: Romæ consules creati, L. Luctatius, & T. Veturius Cichorinus. Horum temporibus Thebani debilitatis ac depressis rebus suis, propter Xerxis regis habitam cum illis societatem belli, summa ope nitebantur priscas uires quocunq; modo, uetustamq; patriæ gloriam recuperare. Cumq; ita ab uniuersa Bœotia se contemptos dolerent, nec iam amplius audiri, sed ubiq; sua detrectari imperia indignarētur, postulant à Lacedæmonijs, uti totius Bœotiæ imperium uendicent suæ urbi: quod si fecissent, se pro eo munere & gratia bellum priuatum suis copijs & uiribus contra Athenienses pro eis suscepturos, nec iam deinceps ulla necessitate eos cogi posse ad copias extra Peloponnesum eius rei gratia educendas. Tum Lacedæmonij quod à Thebanis offerebatur, ad rem suam maximè pertinere rati, urbemq; Thebarum contemplantes, si potentiæ incremento, opibusq; plurimum posset, ueluti propugnaculum quoddam sibi aduersus Athenienses futuram, cum iam tum in Tanagra exercitum magnum expedi-

tumq; haberent: primùm mœnia ambitumq; Thebarum ampliorem ducunt, tum reliquas Bœotiæ urbes Thebanis subesse, eorumq; ueluti postularant parêre imperio cogunt. Athenienses uerò contrà rati munitiones illas Lacedæmoniorum subruere properandum, sibi magnas copias cogunt, ducemq; eis præficiũt Myronidem Calliæ. Hic numero ciuium qui satis ad rem uidebatur delecto, nunciat eis, statuitq; diem, qua proficisci ex urbe intenderet. Vbi tempus illud aduenit, cum nõnulli ad eam diem uenire neglexissent, assumptis his qui in tẽpore parati aderant, expedire properat traijcere in Bœotiã. Cui cum nonnulli ex militũ tribunis & amicis multa cõmemorando suaderent, reliquos qui tardassent operiendos, Myronides prudenti simul, & ad rem prosequendam prompto ingenio præditus, illis respõdet, id minimè expedire, duci nihil cunctandum esse. Quo uerbo innuit, eos qui sponte sibi moras in profectione quæsissent, neq; constanter usquam, neq; strenuè pugnaturos, sed formidolosè omnia habituros animo ignauo, quo detenti uim quoq; labores periculaq; pro patria subeunda subterfugissẽt. Cæterùm qui ad diem statutam prompti uenissent, quiq; arma præsto struxissent, eorũ iam præstantem constare audaciam: nec uerendum esse, ut ordines in acie dati ab his usque deserantur, nusquã in pugna loco cessuros: quod ipsa re comprobatũ est. Nam paucis admodum militibus in expeditionem ductis, cæterum robore uirtuteq; præstantissimis, in Bœotiã profectus aduersus multiplicem pro sua paucitate exercitum, in aciem descendere & pugnam conserere, parua cum multis manu nil cunctatus, uirtuteq; & pertinacia militum hostes aduersos profligauit. Hoc autẽ certamen nulli rerum ab Atheniensibus ante ea gestarũ tempora magnitudine ac gloria cedere uidetur. Nam neq; uictoria in Marathone habita, neq; res ad Plateas aduersus Persas feliciter gestæ, neque alia quæcunq; Atheniensium præclara facinora uidentur, ulla in re huic pugnæ anteponenda, qua Myronides Bœotios superauit. Superiora namq; ab se gesta, alia cum Barbaris conserta, alia communi sociorum munere & auxilio perpetrata fuere. In hac uerò acie, sola Atheniensiũ manus periclitata, dimicauit aduersus ferocissimos uniuersę Græciæ populos. Nã Bœotij siue in adeundis ac subeundis tolerandisq; belli periculis, atq; in ferenda rerum omniũ difficultate nulli Gręcorum genti constat inferiores haberi. Pòst namq; Thebani ipsi circa Leuctra & Mantineã soli aduersus Lacedæmonios omnes, sociosq; simul instructos, in aciem descendere ausi, magnamq; uirtutis & ferociæ gloriam adepti sunt: tum Gręciæ totius principes ac duces pręterquã cuipiam credibile esset, facti. Eius uero pugnæ tam & si clarissimæ, scriptorũ nemo neq; laudes, neq; modum, neq; ordinem commendauit. Myronides igitur clarissima pugna Bœotijs superatis uictor, superioribus Atheniensiũ ducibus uel clarissimis, gloriam haud imparem adeptus est, Themistocle, Milciade & Cemoni. Myronides itaq; parta uictoria, Tanagram ui capit, eiusq; circum mœnia subruit: tum Bœotiã excurrens excindit, uastataq; ubiq; uniuersa, prædaq; militibus distributa, magnis eos opibus explet. Bœotij uastatione agri sui commoti, conueniunt undiq; omnes, exercituq; magnis copijs coacto, in expeditionem prodeunt. Pugna in uinetis Bœotiæ commissa: utraq; acie obnixi ad consistendum resistendumq; animis accensa, in noctem usque pugnatum: uixq; tandem uirtute Atheniẽsium inclinata, fusaq; Bœotiorum acies. Mox uictor Myronides, cunctas Bœotiæ urbes, Thebis exceptis, in ditionem accipit. Post hæc ex Bœotia profectus, Locros Oppuntios petit. Quos quum primo impetu repètè cœpisset, obsidibus inde acceptis, in Pharsaliam traijcit: ea qua Locros, celeritate & uirtute Phocenses expugnat. Obsidibus quoque ex his delectis, in Thessaliam tendit, eos criminatus proditionis patratæ: imperans'que, ut exules quos ipsi expulerant, reciperent. Pharsalijs imperata detrectantibus, urbem obsidione urgere parat: quam

quam cum pugnando capere minimè posset, nihilominus persistere. Pharsalij per multum tempus obsidionem tolerauere. Postremò de re Thessalica prorsus desperans, Athenas rediјt. Myronidas itaque breui tempore clarissimis rebus gestis, magnis'que inter ciues laudibus efferebatur. Hæc igitur eo anno gesta sunt. Præfecto Athenis Callia: apud Helios acta est Olympias octuagesima prima, qua stadio uicit Polymnastus Cyrenæus: Romæ consulatum gerebant, Seruius Sulpitius, & Volumnius Auentinus. Ea tempestate Tolmides nauticis Atheniensium copijs præfectus, uirtutis & gloriȩ Myronidȩ æmulatione stimulatus, haud animo quiescere: assiduè multa secum cogitando, uarijs machinationibus intentus esse, si qua præclari cuiuspiam facinoris aggrediendi uia patesceret, quo aliquam sibi præcipui nominis, & gloriæ dignitatem parare liceret. Cùm itaque ante ea tempora Laconicum agrum nemo inuadere ac depopulari tentasset, id ipsum tentatu præclarum arbitratus, populum concitat atque accendit ad diripiendam Spartiatam regionem: sese polliceri, si mille armati sibi in nauibus adijcerent, cum ea manu & Laconiã depopulaturũ, simul Spartiatarũ, assentiẽte populo Atheniensi, cum plures cuperet callidè per artem educere ciues, huiusmodi consilium inijt. Erat omnium opinio, ad summam quam postularat copiarum, numero eum quoscunque ætate & robore corporis præstantissimos delecturum. At uerò Tolmidam mens alia agebat, nec mille solùm qui permissi essent, sed maiorem longè turbam sibi concitaturus, progreditur in exercitum: ac singulos quosque ætate & robore præstantes adiens, unicuique priuatim denunciat se delecturum eum ad bellum, quod pararetur: longè prȩstantius unicuiq; esse, sese sponte ad expeditionem paratum offerre, q̃ delectus lege ueluti per extorsionẽ coactum ad arma expedienda trahi. Vbi supra tria millia hac arte eduxisse se uidet ultro ad nomina danda, reliquosq; cerneret haud iam ad id promptos, tũc mille sibi permissos à populo ex reliqua multitudine deligit. Vbi
B uerò cætera sibi ad expeditionem parata uidet, cum quinquaginta triremibus & quatuor armatorum millibus portu soluit: mox in Laconicæ Mothonem nauigans, locum illum illicò capit. Tum Lacedæmonijs eò confluentibus auxilio, discedit inde: atque in urbem Gythium contendens, ubi naualia Lacedæmonijs habebantur, eam quoque urbem ui capit, nauigiaq; Lacedæmoniorum ibi deprehensa incendio absumit. Tum agros ubiq; uastat: inde mox soluens, Zacynthum Cephaloniæ petit. Hac quoq; pugnando capta, tum percursis, atque in ditionem acceptis cunctis passim Cephaloniæ urbibus, in loca ulteriora transuectus est. quo cursu in Naupactum fertur, quam eodem congressu repentè sibi subigit: atque eò colonos ducit Messeniorum, claros quosque uiros in fidem & amicitiam à se acceptos, qui à Lacedȩmonijs dimissi eiectiq; fuerant. Ea namq; tempestate Lacedæmonij, Eilotis & Messeneis bellum intulerant, per quod utroque populo in potestatem redacto', eos qui ex Ithome sub fœdus & fidem deditos acceperant, dimisere omnes, quemadmodum suprà dictum fuit. Cæterũ ex Eilotis quoscunq; defectionis autores deprehendere potuerant, supplicio omnes affecerunt, reliquos pro seruis habuere. Præfecto Athenis Zosistrato, creati sunt à Romanis consules, P. Valerius Publicola, & C. Claudius Regulus. Horum magistratu Tolmide circa Bœotiam uersante, Athenienses Periclem Xantippi uirũ optimũ, exercitus imperatorẽ creant, eiq; triremes quinquaginta cum mille armatis datæ, mandatumq; ut in Peloponnesum nauigaret. Hic magna Peloponnesi parte direpta eo cursu, pòst in Acarnaniã transuectus propter Oeniadas, nauigando urbes ad partes eas omnes in ditionem suam compellit. Complurimi itaque eo anno

populi, sub Atheniensium imperium & ditionem concessere: tum uirtute & peritia militari nomen Atheniensium auctum admodum, et magna laude celebratum est. Præfecto Athenis Aristhone: Romani consules creant, Q. Fabium Bibulanum, & L. Cornelium Curetenum. Eodem tempore inter Athenienses & Peloponnesios pax in quinquennium fœderibus firmata, Cimone Atheniense ad ea patranda & componenda decreto autore. Cæterum in Sicilia inter Aegestæos & Lilybæos pro agro ad Maxarum fluuium posito, atroci certamine inter eos conserto, multi utrinque cecidere: quam ob cladem ab armis & discordia tum maximè discessum est. Post uerò ciuium adscriptionem per urbes factam, agro pro sorte rursus remenso, ac distributo, cum multorum illic nomina promiscuè admissa utrinque & adscripta forent, feruescere rursus dissidia passim, urbesque intestino morbo laborare cœperunt, seditionibus ciuilibus uexari, & populares ubique misceri tumultus, quæ labes ac pernicies Syracusijs in primis inualuit. Nã Tyndarides quidã nomine, uir facinorosus, atque incredibili audacia tumens, initio quidem inopes plerosque sustentans per alimenta & cæteras uitæ necessitates, illis suppeditando cuncta propẽsè, sibi maximè obnoxios fecerat, adeò ut ad occupandã tyrannidẽ, ad quã aspirabat, sibi fidos ac prõptos ministros, adiutoresque haberet. Post hæc, cum res comperta fuisset, ipsum affectasse regnum, capitis legibus damnatur. Cumque à iudicio in uincula duceretur, qui ab eo ali & nutriri consueuerant, stipato agmine adoriuntur eos à quibus abducebat͂, manusque cõserere cœperunt. Quare tumultu in urbe excitato, primores ciuium in unum conueniunt, eosque rerum innouatores unà cũ Tyndarione raptos ad supplicia necant. Cumque hæc persæpe pericula emergere cœpissent, ac iam multos ambitio mortales, libidoque occupandæ tyrannidis indies stimularet, Syracusanus populus Atheniensium instituta imitari ac sequi compulsus est, legemque ferre persimilem, qualem illi de suffragijs olim & ostracismo tulerant. Nam apud Athenienses ita statutum habebatur: unumquemque ciuem oportebat nomen illius ciuis testæ inscribere: qui sibi per opes & potentiã uel aliã rem proximus ad arripiendum tyrannidem uisus fuisset: apud Syracusios uerò itidẽ in folio oliuæ potentissimi cuiusque ciuis nomẽ scribi uidebat͂: dinumeratis deinde huiusmodi folijs, in quem plurima conscripta cõperissent, eum quinquennio exulare iubebant. eo namque exilij spacio existimabant plurimorũ potentum repressum iri insolentiam. Postremò uerò non ad punienda scelera, flagitiaque transgressorum id supplicij genus instituerant, uerùm potius ad debilitandas opes, & frangendam potentium audaciam, tum prohibenda huiusmodi hominum incrementa intenderant. Cæterum Athenienses hoc instituti genus ex ipsius rei casu ostracismum, Syracusij uerò Petalismũ uocarunt. Hæc itaque lex per multum tempus seruata apud Athenienses ualuit, apud Syracusios breui post rogationem eam abrogari oportuit, huiusmodi causis. Nam cum initiò potentissimus quisque & opulentissmus ea lege ex urbe pelleretur, tum qui plurima gratia & autoritate præstabãt inter ciues, quique sua uirtute & prudentia plurimum moderari rem ciuilem dirigereque potuissent, ea lege perculsi à negocijs reipublicæ, & dignitate magistratuum aberant, eoque metu uitam priuatã agere. publicis itaque muneribus & curis uacui, ad ocium que priuatum traducto studio omni, securam uitam degere: simulque ad opes fruendas, quibus abundabant, conuersi, in delitias & luxum subitò lapsi sunt. Tum demum destituta bonis uiris ac defensoribus reipub. pessimus quisque audacissimusque sibi magistratus deposcere, munera publica adire, ingerere sese, multitudinem cõcitare malis artibus, ac tumul-

A ac tumultu cuncta miscere, alias ex alijs semper intenti res nouas adoriri. Postremò seditionibus rursus excitatis, cum iam plerosque discordia & bella intestina stimularent, ciuitas in nouas factiones distrahi, assiduisque tumultibus æstuare, uexarique grauiter cœpta est. Nam plebis concitatores ignobili genere, flagitiosoque ingenio ingẽs multitudo cuncta occuparant: ac nouorũ hominum rem ubique turbantiũ intolerabilis quædam cõspiratio, uertebat omnia. Postremò plerique pro uetustis & honestis patriæ moribus, perniciosa quædã & ab æquo bonoque aliena instituta ausi inducere, priscum uiuendi modũ omnem demoliti sunt. ex pristina uetustate immutata urbis species, opes quidem diuitiasque pace adiuti, ingenioque ad id intento coegere maximas. Cæterũ nulla inter eos concordię cura, nullum de iustitia seruanda consiliũ, nil æqui bonique ratio pendi, nullus denique cæteris in rebus prauitatis socordiæque modus. Quapropter Syracusij legis Petalismi pœnitẽtia ducti, prorsus eam haud multo post tempore, quàm edita fuerat, usi abrogant, atque eò res Siculæ adductæ uertebãtur. Prefecto Athenis Lysicrate: Romæ cõsules creati, C. Nautius Rutilius, & L. Minutius Carutianus. Horũ tẽporibus Pericles Atheniensiũ imperator, trãsuecto in Pelopõnesum exercitu, agros Sycionios diripit. cui cuncta uastanti cum Sycionij copijs uniuersis undique eductis occurrissent, conserta cum eo pugna fundũtur. Tum plerisque in fuga cæsis, Pericles reliquos intra mœnia inclusos obsidere atque oppugnare parat: igitur oppugnatione mœnia adortus, cum nulla ui eam se capere posse cerneret, præsertim Lacedęmonijs rursus obsessis auxilia mittentibus, è Sycione discedit, inde trajciens in Acarnaniam, agrũ Oemadorum excurrens depopulatur. Ingenti inde coacta præda, relinquit Acarnaniam. Post hæc in Chersonesum delatus agrũ, illum mille ciuibus sorte distribuit. Interea dum hæc gerũtur, à Tolmide altero duce in Eubœam profecto, Naxiorum ager mille alijs ciuibus est distributus. In Sicilia uerò Tyrrhenis infestantibus atque prædantibus mare, Syracusij prætorem classis sibi quendam Phaylum deligunt: quem nauibus instructis in Tyr-
B rheniam nauigare iubent. Hic itaque classe, primo cursu insulã, nomine Aethaliam depopulatur: tum magna pecunia clam à Tyrrhenis accepta, in Siciliam redijt, cum nil memoria dignum ea expeditione edidisset. Quem Syracusij in iudiciũ tractum, & pro proditore iudicatũ, abire in exiliũ coëgere. Alterum item pro hoc ducem sibi creant, nomine Apellem, quem rursus contra Tyrrhenos mittunt cum sexaginta triremibus. Hic excursa primùm Tyrrheniæ maritima ora, uertitur in Cyrnam, quę ea tempestate Tyrrhenorum imperio & ditione tenebatur. Ibi plurima depopulatus insulæ loca, post Aethalia pugnando capta, Syracusas repetit cum ingenti præda, & magno captiuorũ numero, rebusque alijs ad uarios usus commodis, haud paucis quidem. Post hæc Ducetius Siculorũ dux, urbes omnes quæ eiusdem gentis incolas habebant, exempta Hybla, in unam & communem duxit ad stipendia cõtributionem, & uitæ parem reique institutionem. Cumque acri & ingenti uir ingenio esset, ad facinora promptus adorienda, nouis ac magnis animo rebus insistebat: tum ex ære Siculorũ publico ingentes sibi cõpilando diuitias, magnã inde potentiam, magnamque pecunię uim cõtraxerat: qua subnixus facultate, ipsas Neas, quæ eius patria erat, in æquum campũ translatam construxit. Præterea iuxta templum earũ, quæ Palice appellabantur, urbem haud ignobilem condidit, quam à dicta appellatione sumpto Dearum nomine, Palicem appellari instituit. At uerò postquam de dijs istis hoc loco mentio nobis incidit, indignum nempe esset, singularem uetustatem excellẽtiamque eius templi ob res in eo incredibiles, atque unicum miraculũ eorum quę Crateres dicuntur, silentio pręterire. Fabulantur namque, templũ hoc tum uetustæ excellẽtia memoriæ, tum ueneratione religionis cæteris omnibus longè præferendum, quòd multa in eo rari admodũ, & diuina quadam perseuerantis uirtute miraculi, quod fidẽ pro

pe omnem exciperet, adhuc extare traduntur. Primùm crateres ibi quosdam conspici magnitudine haud prorsus modum excedenti, uerùm profunditatis inenarrabilis: ex qua scintillas immensi incendij interdum erumpere, alios iuxta interdũ natura uideri lebetibus persimiles multo igne concalefactis ebullientibusq́, feruentẽ inde aquã extumescere, & eructari. speciem namq́ feruoris aqua inde eiecta, ueluti feruet, præseferre conspicitur. necdum tamen quicquã eius rei explorando compertum habetur, quod nemo adhuc tentare ausus sit. Tanta enim admiratione illius æstuatio humoris eniti uidet̃, ut haud dubium sit, diuina quadam ui, necessitateq́ naturæ internis excedentis effundi. Sulphuris odorẽ perspectum latè aqua abundeq́ fumans emittit. Cæterũ hiatus profunditatis stridorẽ subter, ingentemq́ rugitum, fremore ab imis horribili perrũpit. quodq́ his omnibus est admirabilius, neq́ supereffũdiur, neq́ subsistit aqua, impetumq́ & uim expulsi fluctus in excelsum sublata ferre uidetur obstupescendam. Cum itaq́ tam diuino spectaculo, tamq́ arcanis miraculis, perinde ac quodam habitatum numine, templum illud cunctis passim habeatur admirationi, sanctissima per ipsum, summæq́ obstricta religioni iuramenta depromi solent, explorariq́ fides & integritas dictorum. Periuros illicò deus ultor supplicio repentino corripit. Nam nonnullos templo cõpertum est discessisse, luminibus ob periuriũ excæcatis. Cum itaq́ summa ibi numinis præsentia cuiusdã, metusq́ deûm locum illum religione seuera tueatur, sic ubi quibusdã de aliqua re ardua & inextricabili discordia & disceptatio intercidat, uel aliqua fortè quis ui superioris potẽtiæ urgeatur iniuria hoc adactis iureiurando disceptantibus, res quoq́ discernitur, ac ueluti in quoddam Diuini iudicij examen librata perpenditur. Est aũt hoc templum ex certis quibusdam temporibus asylum tutissimũ & inuiolatissimũ, supplicibusq́ quocunq́ infortunio uel calamitate oppressis, uel his qui in dominos ingratos, uiolabundosq́ inciderint seruis, plurimũ subsidij præbet. Nam qui eò confugerint, nulli domino quacunq́ conditione seu ui, alio'ue quouis pacto licet eos abducere: sed ibidem intactos permanere inuiolatosq́ oportet, donec per certos amicos & arbitros æqui & boni persuasi, & adducti domini, tũ iureiurando de conuentis adacti, & promissis seruandis per fidem eo modo firmatã admittãtur. Neq́ ullus adhuc memoriæ proditus inuenitur, qui eam fidem supplicibus præstitam irrumpere sit ausus. Atq́ ita deorũ timor quodcunq́ seruis iuratum, atq́ in fidem spõsum fuerit, per dominos infraudatum, inuiolatumq́ seruari compellit. Est aũt hoc templũ in speciosissimo campo, planitie æqua positum. De his itaq́ nobis hæc satis dicta sint: deinceps uerò ad narrationem superioribus scriptis continuandam reuocemur. Ducetius itaq́ cum Palicẽ urbẽ condidisset, muroq́ eam circummuniuisset satis firmo, finitimũ colonis eius agrum diuisit. Quæ quidẽ cum ubertate agri, tum multitudine incolarum breui mirum in modum coaluit, creuitq́: nec diu quidem ea fœlicitate perfrui ualuit, uerùm paulo pòst eruta, euersaq́ est: et usq́ ad nostra tempora sine cultoribus & incolis uasto solo & inhabitato permãsit: de quibus rebus suo deinceps loco & tempore sumus scripturi. Res itaq́ Siculæ eo statu uertebantur. Cæterum in Italia iam euersa à Crotoniensibus Sybari, anno post ea tempora 58. Thessalus collectis Sybariensiũ reliquijs, denuò Sybarim ab ipsis erigit atq́ extruit fundamentis, quam inter duo flumina, Sybarum & Crathium ponit: qui fertilitate agri breuiter ad opulentiam prouecti, urbe sex annis possessa, inde eiecti Sybare excessere. Quas res sequenti libro singula quæq́ satis explicãdo, perscribere aggrediemur. Præfecto Athenis Antidoto, à Romanis cõsules declarati, L. Posthumius, & M. Horatius. His magistratu fungẽtibus, Ducetius Siculorum dux Aetnam occupat, principe eius per fraudem necato: tum in agrum Acragantinorum copias trajciens, Mortyum præsidio Acragantino munitũ oppugnare adoritur. Huic Acragantinis

A gantinis opem ferentibus, expedito agmine occurrit, cōsertaq; pugna uictor utrosq; castris spoliat. Pòst ingruente hyeme diuisi, in domos quisq; suas rediere. At uerò Syracusij Bolconem ducē, qui eius fugæq; amissi certaminis auctor ferebatur, ac si cū Ducetio clàm cōspirasse, indeq; rem ex composito agere uideretur, in iudicium tractum damnarunt, eumq; pro hoste & proditore necarunt. Aestate iam spirante, ducem alterum creant: cui exercitu satis ad id dato mandant, uti Ducetium bello deleat. Hic ductis in expeditionē copijs, Ducetiū deprehendit, in castris quæ circa nomas posuerat commorātem. Expeditis utrinq; armis, ac pugna conserta, cum pleriq; ex utraq; acie caderent, uix tandem ui Syracusiorum Siculi uicti, in fugam uertuntur, plurimaq; eorum inter fugiendum cædes facta, maior uerò ex fuga pars in loca Siculorum munita incolumes euasere: cæterum paucis admodum in eadem cum Ducetio rerum spe, atq; fortuna uersari placuit simul. Dum hęc geruntur, Acragantini Motyum castellum à suis qui cum Ducetio in expeditionē aggregabantur occupatum, oppugnando capiunt: tum copias inde ad Syracusios uictores traducere properant. Ibi iam armis iunctis communi munere bellum gerere cœperunt. At uerò Ducetius amissa pugna, rebus suis fractis, tum militibus partim eum deserentibus, partim subdola fide tempus obseruantibus, si quà per occasionem & insidias uitam eius excipere daretur, adductus in desperationem, incertis passim consilijs agitabatur. Postremò cernens eò rem adductam, ut si qui adhuc secum remanserant amici, iam tandem pararent sibi manus inijcere, præoccupare ipse omnium consilia properat, noctuq; sese inde proripiens è manibus, citato cursu Syracusas aduehitur. Nocte adhuc obscurante in forum Syracusiorum concedit: atq; ad aras consistens, supplex totius ciuitatis populiq; efficitur: tum sese regionemq; cuius fuerat dominus, in manus ac fidem Syracusiorum tradidit. Cæterum cōcursu per multitudinem in forum, rei nouitate & admiratione facto, magistratus in concionē omnes uocantur: ibiq; de Ducetio quid potissimum esset agendum, rogitari atq; agitari cœptum. In quo nonnulli qui ad populum habere conciones consueuerāt,

B consulere multa, & suadere nituntur, eum pro hoste habendum, proq; sceleribus admissis ad supplicia abstrahendum. Qui tum aderant è senatu principes, quibus plurimum gratiæ & autoritatis erat inter ciues, illis contentè aduersari, nil penitus tam fœdi dedecoris contra ius fasq; admittendum, supplici suo salutē nullo pacto uiolandam, fortunæ magnopere uim considerandā, deûm in ea re uersari rationem. In primis id cauendum, ne numinis ira per impietatem irritetur: nec in ea causa quidem, quid Ducetius sua culpa meruisset, uerùm quid Syracusani populi poscerent iura, quid mores, quid antiqua instituta deceret, inspiciendū: necare eum, qui à fortuna deiectus iaceat, nulla prorsus laude dignum haberi: uerùm deûm religionem inuiolatam seruari, simul & supplici per fas salutem defendi: hoc in primis ad populi Syracusani maiestatem spectare. Hac sententia præualente, à populo uniuerso uoce una acclamatum est, Supplicem saluum esse oportere. Ducetium igitur ita supplicio liberatum, Syracusij Corinthum relegant: ibiq; iubent, reliquum ætatis agat. quæq; ad uitam necessaria requiri uidebātur, ei satis abundè liberaliterq; suppeditant. Cum itaque iam ad annum præcedentem scribendo peruenerimus, quo Atheniensium copię in Cyprum Cimone duce traiectæ fuerunt, ueluti in initiò polliciti fueramus, huic libro finem imponemus.

LIBRI VNDECIMI FINIS.

DIODORI SICVLI BIBLIOTHE-cæ historicæ liber duodecimus.

I cui uarias humanarum rerum uices incertãq; fortunam mente contemplari libuerit, haud sanè mediocri, singula quæq; inspiciendo, admiratione meritò capietur, cũ nullũ penitus ex his quæ à nobis bona putantur, purum comprehenderit, atq; sine omni prorsus molestia sincerũ mortalibus unq; obtigisse: contraq; nullum usquã tam extrema conditione malũ, qui cum non aliqua quocunq; modo præsidij ratio comes & uoluptatis adueniat. Cuius rei satis aperta licet documenta ex his quæ suprà narrata sunt exemplis colligere, singula quæq; percurrenti, negocijs præcipuè in quibus summa rerum pericula sunt exagitata. Nam Xerxis Persarum regis exercitus in Græciam traiectus, principiò propter innumerabilẽ armatorũ uim, Græcos quidẽ haud frustra, uanoq; necessitudinis ultimæ pauore perculsit. Quippe quibus aut extremũ dimicando, sua coniugũ et liberorũ libertas, salusq; manu tutanda erat: aut cedentibus ea demum fortuna, seruitutisq; cõditio subeunda, quam Grçcæ in Asia urbes Barbarica ui subactæ experiri impositã coguntur. Eo bello tantis opibus parato, tanta illato ui, tam deinde insperato rerum deniq; euentu, soluto non solũ pauore, summisq; periculis Grçcia liberata cõstitit, uerùm clarissimã & immortalẽ ex inaudita gloriæ magnitudine gloriã consecuta est: tantasq; simul diuitias unaquæq; Græciæ ciuitas ex ea præda cõtraxit, ut rebus quorũcunq; passim locupletatis stupor ingẽs populos inuaserit, cunctis supra modũ admirãtib. quò nam pacto tantã opũ molẽ, tantasq; uires fortuna possessorib. extorquere, atq; in aduersam partẽ traducere sustinuerit. Ex eo nãq; tẽpore in 50. sequẽtes annos, perpetua Grçcis ad felicitatẽ populis incremẽta prouenere. Tũ bonæ artes omnes, opũ ui prosequẽte, uirtutis præmia, & dignitatẽ honestate doctrinæ mirũ in modũ excoli, coalescereq; cœperũt, clarissimisq; & excellẽtissimis cuiusq; artis disciplinæq; autorib. artificibusq; seculũ illud primũ floruisse memoriæ ꝓditũ est, ꝗ Phidiæ sculptoris in educendis rerũ simulachris acumẽ illud propè diuini opificij enituit. Disciplinarũ quoq; institutio, eruditioq; haud mediocriter exculta coaluit. Philosophiæ præcipuus honor habitus: necnõ & eloquentiæ facultas in dignitate fuit passim quidẽ apud Græciç populos omnes, at uerò Athenis in primis: ꝗ tẽpore Socraticç disciplinç ꝓfessores, Platonis deinde Aristotelisq; traditio uiguit: eloquẽtia Pericles et Isocrates, eiusq; discipuli excelluere. Nec minoris excellẽtiæ uiri tẽporis eius militari disciplina, clarissimis gestis, famaq; nobilissima recẽsent, Milciades, Themistocles, Aristides, Cimõ, Myronides, ac pleriq; alij: quorũ singula cuiusq; nomina recẽsere, frustra præsentis historiæ succincta narratio non permittit. Atheniensiũ in primis prçclara facinora, uirtutũq; laudes ad inuidiã usq; prouectæ, passim per uniuersum orbem terrarũ pro maximis celebrant. Nam tanta opũ ui, tantoq; imperio res eorũ subnixa cõstitit, ut uiribus ipsi suis absq; ulla Lacedæmoniorũ ope, subsidio'ue Persarũ, magnas terra mariq; persæpe copias pugnãdo profligarint: atq; minabundũ illud, formidatũq; ceruicib. Grçciæ, Persicũ imperiũ adeò cõcussum labefactatũq; & depressum reddidere, ut in fœderũ cõpositione cõditionibus pro arbitrio impositis, Barbaros assentiri coegerint, cõtra rem dignitatẽq; tanti imperij, ut Grçcas urbes in Asia cõditas libertati legibusq; suis restitutas dimitterent, eaq; imperij parte cederent. Quorũ omniũ singula quæq; diligẽtius diffusiusq; explicãdo, memoria, duobus uoluminibus, hoc uidelicet ꝙd iã ingressi conteximus, et superiori proximè cõscripto extat cõmendata: nũc uerò deinceps ad propositũ prosequendũ conuertamur, resq; in diuersis orbis partibus uariè gestas explicare pro uirili conabimur, unicuiq; de more nobis ab operis huius initijs suscepto, tempus quo facinus quodq; gestũ, traditum prçstruendo. Superiore uolumine à Xer

xis ex-

A xis expeditione in Græciam traducta, ingressi uaria per orbem terrarũ gesta memoratu digna percurrendo deduximus, historię seriem in annũ proximum, illi uidelicet quo populus Atheniensis in Cyprũ duce Cimone copias traiecit. In hoc uerò ab ipsa eadem dicti populi eodẽ duce expeditionis in Cyprum traiectione, sumpto scribẽdi exordio, rerũ seriem suo cursu deducentes, ad bellũ usq; cõtra Syracusios ab Atheniensi populo decretũ pro uehemur. Athenis igitur præfecto Euthidemo, Romæ consules creati, L. Quintius Cincinnatus, & M. Fabius Iubilanus. Horũ tẽporibus Athenienses bello pro Aegyptijs cõtra Persas suscepto, cum naues omnes in insula Prosopitide amisissent, breui pòst id intermisso tempore, rursus statuunt contra Persas alia causa bellũ restaurare: Græcorũ uidelicet urbiũ, quæ in Asia sitæ erant, libertate uendicãda. Instaurata igitur ducentarũ triremium classe, rebusq; cunctis ad bellũ paratis, Cimonem Milciadis filium ducem creant: mandantq;, ut quàm properè in Cyprũ classe traiecta, Persis bellũ inferat. Cimon itaq; nauibus magna militũ ui completis, uectigaliumq; & rerum omniũ apparatu composito, populi iussa secutus, Cyprum remigijs petit. Eadem tempestate Persicas copias ductabant, Artabazus classis prætor, qui trecentas triremes in Cypro habebat in statione dispositas: Megabizus circa Ciliciam ad trecenta peditum millia in castris contracta tenebat. Cimon igitur obnauigato maris tractu, cum nullum sibi hostem obuium prodire cerneret, Cypro applicãs, iam nauticæ rei, ut uidebatur, dominus, Ceteũ, Malumq;, oppida ui expugnat: tũ singulari aduersus uictos humanitate usus, aliorũ animos populorũ clementia pellicere, & ad defectionem sollicitare pergit. Post hęc cũ triremes ex Cilicia & Phœnicia missas, in eam insulã auxilio properare audisset, classe instructa, cursuq; maris undiq; explorato, ubi cõmodum opportunũq; uidet, inuadit adnauigantẽ hostem: atq; ipso cõgressu magno nauium suppresso numero, centũ cum ipsis uiris integras capit. Reliquã turbã effuso cursu fugientẽ in Phœnicię usq; oram

B uariè insectatus exagitauit. At illi mox ubi notum littus attigere, relictis quibus eò uecti euaserãt nauibus, in terram desiliunt: atq; in ea loca sese trepidi recipere properant, ubi Megabizus copias in castris habebat. Ast Atheniẽses appulsa ad terram classe, milites illico in continentẽ exponunt, fuga hostem properantes auertere. Pugnaq; ibi per tumultum conserta, dum acriter utrinq; subtus pro uictoria ab illis pro salute in extrema spe dimicaretur, Anaxicrates alter classis prætor, ferociter pugnando uirtute heroica iaculo traiectus concidit. Reliqui pugna obtenta uictores, magna cæde hostium edita, redeunt ad naues. His gestis, Athenienses retro conuerso cursu, Cyprum petunt. Hęc igitur gesta traduntur primo eius initi belli anno.

Præfecto Athenis Pedieo, Romani cõsules creant, M. Valeriũ Lactucã, & Spuriũ Verginium Tricesimũ. Horũ temporibus Cimon classis Atheniensis prætor, maris uictoria imperioq; potitus, Cyprias urbes in potestatẽ cũctas redigere molitur. Cũ uero Salamina firmissimo Persarũ præsidio defensam teneri, magnamq; ibi telorũ uim, tum omnis armorũ generis facultatẽ ingentem contractã pro comperto haberet: oppidũ pręterea copia frumenti immensa, rerũ deniq; omniũ incredibili apparatu munitissimum cõtemplatus, si uiribus caperet, deliberat eã ad rem maturè peragendã momenta adiecturũ, statuit cumprimũ eam expugnationẽ tentare. Nã tanta simul uiribus expugnatione, sperabat reliquã Cyprũ facilè totã in deditionẽ & potestatẽ uenturã, tum Persarũ deinceps fiduciã, audaciã ue simul eo facto perculsis animis, ac re in discrimẽ adducta, se cõpressurum. Quibus cũ nulla Salaminis succurrẽdi uia pateret, Atheniensib. iã mare passim obsessum, occupatosq; aditus tenentibus, ea re fore, ut per proditionẽ et perfidiã officij, iurisq; socialis desertores haberentur: atq; deinceps eo exemplo fide labe-

de labefactata, apud reliquos socios plus in fidei incõstantia periculi, quàm in opibus præsidij societatibus afferre existimarentur. Postremò Cypro tota per uim in potestatem redacta, summa belli illius momenta, quod haud secus obtigit, pro arbitrio collibraturum, remq́ ex æquo iam præoccupatam inclinaturum, quò potissimum libuisset. Ita Salamine in obsidione occlusa, singulis diebus Athenienses oppugnationem tentare, cuncta ad uim moliri. Cæterum milites, & urbis præsidia, telorum missiliumq́ copia, cæterisq́ rebus bellicis affatim muniti, facilè ex muro pugnantem, iniquo loco ac munitionibus subire conantem, hostem submouere: contrà passim intrepidè impigreq́ obsistere locis omnibus, prout res postulabat, armatis adesse, ac consistere corporibus. Artaxerxes uerò rex audita Cypri periclitatione, remq́ in arduum & graue discrimen adductam uerti, consilio inito cum amicis de bello illo quid statuendum esset, id potissimum uisum est maximèque ad rem facere, cum primùm pacem cum Græcis componere. Quo decreto, scripsit illico ducibus & satrapis Cypri, ut quocunque pacto, quàm commodè liceret, rem cum Græcis componerent. Literis acceptis, Artabazus & Megabizus legatos confestim Athenas de pace tractaturos mittunt. Pacem ab hoste quæsitam haud negarunt Athenienses, legatosq́ ad componenda & ferienda fœdera decernunt, quibus summa eius rei transigendæ potestas, summumq́ ius permittitur. Eius legationis dux ac princeps constituitur Callias, Hipponici filius. Impositæ igitur paci conditiones, & fœdere firmatæ inter Atheniensem populum, sociosq́ nominis Atheniensis, & Persas. Quarum hæc fermè capita traduntur. Colonias omnes in Asia Græcas, liberas, ac suis legibus permitti: satrapæ Persarum nulli intra maris tractus ultra trium dierum iter excurrere licere: nauem nullam longam inter Phaselida & Cyaneas nauigaturam. Hæc dum à rege & præfectis seruata essent, Athenienses nunquam intra cuiusq́ regionis fines, quæ sub ditione regia teneretur, ulla occasione arma illaturos. Cõpositis obsignatisq́ fœderibus, Athenienses extẽplò copias à Cypro abducũt, insigni uictoria parta, clarissimaq́ fœderum sanctione, ac cõditione hosti potentissimo expressa, impositaq́. Per idem tempus dum Cimon apud Cyprum commoraretur, morbo correptus, interijt. Præfecto Athenis Philisco, Romæ consules creati, T. Romulius Vaticanus, & C. Veturius Cichorinus. Helij Olympiada egere octuagesimã tertiam, qua stadio uicit Crisson Himerensis. Horum tempestate Megarenses decreta iam inter se ab Atheniensibus defectione, legatos ad Lacedęmonios de societate cum eis iungenda mittunt. Quo facto commoti Athenienses, copias in agrum Megarensium immittunt: illi passim excursis locis omnibus, uillas rapinis diripere, cuncta promiscuè populationibus incendijsq́ miscere pergunt, prædamq́ ingentem undiq́ contractam abducunt. Tum oppidanis agro spoliato ac direpto succurrere properantibus, pugna committitur: in qua uictores Athenienses effusam se proripientem fuga compellunt. Pręfecto Athenis Timarchide, Romani consules creant Spurium Tarteium, & A. Austerium Phontinum. Horũ temporibus Lacedæmonij in Atticam irrumpentes, magnam agri partem depopulationibus uastarunt, cum quodam castello oppugnationibus tentato, regressi sunt in Peloponnesum. Tolmides uerò Atheniensium imperatori Cheroniam capit: cuius facti ira conuersi Bœotij, contracta manu per insidias Tolmidem adoriuntur. atrox pugna circa Coroniam cõmittitur: in qua sæuiente certamine, Tolmides in medijs hostibus pugnando necatur: reliqui exercitus partim cæsi, alij uiui capti distrahuntur. Hac strage accepta, coactus est Atheniẽsis populus urbes omnes Bœotiæ, quas captas sub ditione tenebãt, pro captiuorum redemptione, libertati legibusq́ suis restituere.

A restituere. Præfecto Athenis Callimacho, Romę cõsules creati, Sextus Quintius Trigeminus. * Horum tempestate debilitatis Atheniensium opibus ob cladem in Bœotia pro Cheronia acceptam, plerique deinde ab eorum urbis imperio defecere, eisq; rebus uariandis principes auctoresq; Eubœæ sese incolæ præbuerant. Quo tumultu Pericles creatus imperator, cum magna manu in Eubœam traijcit: ibiq; capta per uim Estieęnsium urbe, ciues eius omnes patria sede eijcit. Quo facto, reliquos omnes pauore perculsos, atq; consternatis animis, rursus sub Atheniensiũ ditionem redire coëgit, imperatisq; ut consueuerant accipere fœderibus, re composita in triginta annos, Callia & Charete cõpositionis eius autoribus, pacemq; firmantibus. In Sicilia inter Syracusios & Acragantinos his causis exortum bellum, fractis Ducetij Siculorum domini opibus, in Syracusana, cum ipse iam extremum diffisus saluti suæ Syracusas ad populi misericordiam confugisset, supplex urbis factus, culpæ supplicio à populo ea conditione absoluitur, ut Corinthi relegatus habitaret, ibiq; reliquam ętatem agere pergeret. Cęterum ille breui intra fines datos Corinthi commoratus, rupit conuenta & pacta relegationis: flagitium religione defendit, rumore ficto, sibi fatis & oraculo deûm datum, ut pulchrum littus in Sicilia conderet. Cum iam magnam hominum multitudinem cõciuisset, quos illuc colonos ducere parabat, in insulã cum illis nauigat. Rem cum eo nõnulli Siculi suscipiunt, operamq; adhibẽt, in quibus fuit & Archonides princeps Erbitæorum. Dum itaq; horũ cura ad pulchrum littus exædificandum intenta perstaret, Acragantini simul inuidia & odio ueteri Syracusiorũ stimulati, simul et occasione data illos accusantes, quod Ducetium cõmunem amborum hostem in explorato ad id Acragantinorum (quod utiq; æquũ fuerat) consilio dimisissent impunitum, bellum Syracusijs intulere. Quo indicto, Siculæ inter se urbes dissentire, ac diuersa sequi cœpere. Aliæ, partes Acragantinas tueri, Syracusias aliæ. magna inde utrinq; manus armatorũ contracta, populis ipsis ueluti contentione quadam in arma ruentibus, sua quenque studia rapiebãt animo intenso in aduersum hostem. Copijs itaq; eductis,

B castra è regione posuere ad Himeram fluuiũ. Tum acie instructa in pugnam collatis signis descendentes, ferociter dimicare cœperunt. Victoria tandem Syracusiorum fuit, cęsiq; in ea acie Acragantinorũ supra mille. Post pugnam legati ab Acragantinis pro compositione missi, pacem à Syracusiano populo impetrãt. Dum eò res Siculæ uertunť, in Italia Thuriorũ his causis urbs cõdita tradiť, quib. seculis superioribus, in Italia Græci Sybarim oppidũ condidissent. Vbertate ac fœcũditate soli factũ est, ut breui res & opes eius coalescerẽt. Hac inter duo flumina posita, Crathiũ, Sybariũq;, à q̃ nomẽ acceperat oppidũ. eius incolæ amplo simul & frugũ feracissimo incumbentes agro, ingentes inde diuitias & opulentiã miram congessere: tum plerisq; alienigenis in ciuitatẽ & munera ciuilia ascriptis, adeò res prouecta est, ut multo reliquas Italię urbes antecedere opũ ui putareť. nec nõ etiã populi numero, & multitudine exuperabat, ut treceta millia ciuiũ ea tẽpestate capita illic recensita tradanť: in qua Teles quidã populi dux, cum in magna plebis esset gratia, autoritateq; præstaret, potentissimũ quenq; calumniari apud populũ, atq; uarijs criminibus accusando dilacerare cœpit, donec tandẽ uoti compos, Sybarensibus persuasit, ut quingẽtos ex ditissimis ciuibus eijcerẽt urbe, fortunasq; & opes eorũ in publicũ redigerent. Quo facto, fugata magna ciuiũ uis, qui uago errabũdi exilio, Crotona petũt: ibiq; ad aras in foro erectas supplicũ more cõfugiũt. Quo audito, Teles legatos ad Crotoniatas mittit, qui iussu suo postulẽt, ut uel exules dedãt: uel si id renuãt, exin sibi indici bellũ, armaq; & uim expectent. Conuocato senatu, cum inter se consultare, multaq; agitare pergerent, num dedi Sybariensibus exules præstaret, an bellũ contra potentiores suscipiendũ esset, senatu populiq; cõcione uaria & ancipiti sentẽtia hærente, primùm

quidem plebis animi ad dedendos supplices inclinari uidebantur, pauore bel A li perculsa multitudine. Post hæc Pythagora philosopho rogantibus consulente, atq; multa obtestante, supplices, incolumi Deûm fide ad quam confugerant, esse protegẽdos. Reuocata sententia, bellum pro supplicum salute tutanda suscipiendum decernunt. Ita armato in se & iam aduentanti hostium Sybariẽsium agmini trecentis milibus stipato, Crotoniatæ centũ milibus obuiam ire properant, Milone gladiatore duce: qui conserta pugna, uigoris corporei inuicto robore cornu hostium contra se in acie instructum, primus in fugam uertit. Hic uir sexies in Olympia uictor extitit, robur corporis quo præstabat, comitem habẽs. Fertur, coronis Olympiacis ornato corpore, in Olympicis uictorijs partis in eam aciem descendisse: Herculis autem ritu, leonis spolio clauaq; armatus, præcipuam uictoriæ adeptæ causam huic tribuisse armaturæ. Cuius uirtutis insolita magnitudo, summam ciuibus admirationem attulit. Fusis uerò hostibus, cum Crotoniatæ per iram, iam irritatis animis, neminem capi uiuum iussissent, quoscunq; in fuga comprehensos necant. unde maior tanti exercitus pars cæsa interijt. qui urbẽ ingressi, eam diripiunt: cunctisq; passim uastatis, cultoribus uacua loca desertaq; reddunt, quę annis post eam cladẽ octo & quinquaginta, Thessali eò concedentes, restaurauere, atq; incoluere: qui paulo pòst rursus à Crotoniadis quinq; annis desertam, rursus reliquere, pòst secundam restauratione per eadẽ subiecta tempora. Prǽfecto Athenis Callimacho, rursus extrui & cohabitari cœptum est: quæ breui pòst in alterum locum translata, altero quoq; nomine imposito, mutauit appellationem. Cuius autores fuisse Lampus & Xenocritus, hoc modo traduntur. Ab his enim qui secundò patria eiecti profugerant Sybariensibus, in Græciam legati ad Lacedæmonios & Athenienses missi sunt, deploratum errores, & auxilia sua: postulatumq;, ut reducere eos in patrias sedes, secumq; sibi ut placeret, eam sibi urbem ex parte coloniam facere uellent. A' Lacedæmonijs auditi frustra, nil impetratum. Res Atheniensibus placuit: moxq; decreto eis auxilio, decem naues cõpletas, Sybariẽsibus subsidio mittunt, quas Lam- B pus & Xenocritus ductabant. Missis quoq; per Peloponnesi urbes præconibus, edicto proponi ac prouulgari fecerant, urbem se communem his facturos, qui eò cõmigrare uoluissent. Cui cum pleriq; assentirẽtur, oraculo Apollinis maximè adducti: percunctatis namq; responderat, tale quęrendum, quo sibi conderent urbem eiusmodi, solum, ubi aquam mensura sumptam potarent, cibum contrà sine mensura caperent. In Italiam itaq; nauigant, atque Sybarim delati, loca passim omnia scrutari pergunt, sicubi uestigia loci à deo iussi per oraculi interpretationẽ se offerrent. Cumq; haud procul Sybari inuestigatione sollicitis fons occurrisset, cui Thuriæ nomen erat, latices erumpentes ærea fistula procul fundens, quam accolæ medimnam, modium'ue appellare consueuerant: re simul & nomine ad omen & interpretationem oraculi prouecti, eum locum sibi à Deo ostensum ac iussum iudicant. quem mox circumacto muro communiunt: urbemq; ibi cõdentes, eam fontis nomine Thuriam uocant. Tum urbis spacium in longum porrectum, in quatuor plateas, & fori loca distribuunt, quorũ unum Heraclæã appellant, alteri Aphrodiside noment dant, tertium Olympiada, & reliquum Dionysiada uocitari instituunt. Per latitudinem uero tribus rursus foris spacia locis diducunt, nominaq; singulis imponunt, alteri Heroa, alteri Thuria, tertio Thurinam. Interualla uerò inter hæc intermissa domicilijs extructis replent: uidebaturq; ea urbs & specie cõmoda, & eleganti admodũ opificio educta. Cæterũ breui tempore concordia nulla Thurios continere ualuit, sed graui & sæua admodum haud temerè seditione res eorum uexari, discerpiq; cœpit. Nam Sybarienses incolæ uetusti primos quosq; magistratus, summasq; dignitates per usurpationem, ueluti hæreditario sibi iure debitas inter se partiri, ab onere abesse, con-

A esse, contributiones, reliquaq; dispendij & bonorum munia posterioribus & nouis ciuibus prosequenda demandare. Tum ad sacra Deûm mysteriaq; peragenda mulieres patricias, antiquę originis ciues primò deligi, primoq; in stitui loco: post has secundo nouam urbis restauratæ prolem, ueluti deteriori iure progenitam. Ad hæc agrum mœnibus finitimum, eoq; cõmodissimum pro sorte cuiq; dimensum possidere, remotiore nouis hospitibus pro colẽdi incommoditate distributo. Animis itaq; dictæ iniquitatis indignatione commotis, sæuiẽte iam discordia, cum noui adscriptiq; ciues, antiquis & numero plures, & re superiores, uiribusq; præstarent, tumultu excito, uetustos Sybarienses fermè ad internitionẽ cũctos ferro absumunt: ipsiq; deinceps urbem, iam libera administratione obtentam, disponere pergũt. Cumq; agro & optimo & amplo supra cultorum usus q; sui modum abundarẽt, accersitis ex Gręcia plerisq; eò frequenter colonis, Reipub. munia digerebant, agrumq; rursus æqua sorte dimensum, per capita distribuere. Cæterũ illi rempub. pręstanter agrumq; colendo, magnas breui diuitias, opumq; uim cumulauere: atque amicitia cum Crotonitatis societateq; conciliata, res summas optimis artibus administrabant. Populari statu ciuitatem constituentes, in decem tribus ciues omnes distribuere. Quibus à gente cuiq; sua sunt indita cognomẽta: tres quidem ex colonis à Peloponneso accitis, appellarunt Arcades: totidem ex locis extra Peloponnesum sitis, ex una & eadem gente ductas, Bœotiam, Amphictyonida, Dorida: reliquas quatuor ex alijs, diuersisq; nationibus Iadẽ, Athenaidem, Euboidem, Nesiotin. Tum delegere communi cõsulto, qui uiuendi modum sibi præscriberet legislatorem Charondam quendã, uirum in primis natura optimum, tum singulari rerum peritia humanarum diuinarumq;, & summa sanctissimæ cuiusq; disciplinæ institutione præditũ. Hic inspectis diligentissimè cuiusq; gentis legibus & institutis, optima quæq; ex illis ad rem, (uti sapientia pręstabat) deligendo, & in unum ueluti corpus redigendo, eaq; pro legibus seruanda ipsis mandauit: quibus multa quoque adiecisse à se in-
B uenta, excogitataq; memoriæ proditum est: quorum haud equidem incongruum duxerim, ad historiæ legentiumq; satisfationem, isthic inserere commendationem.

Primùm igitur: si quis nouercã filijs proprijs superinduxisset, eum censuit à consilio senatuq; patriæ penitus submouendum. Nunquam ab eo exististimans patriã cõsilia recta ac salubria sperare posse, qui liberis olim proprijs malè consuluisset. Eos, inquit, quibus primæ nuptię secundis auspicijs successissent, ea perfunctos felicitate, iam in expleto satis priore animo cõquiescere oportere: sin infelices primas expertus quis haud abstiterit, semel admonitũ idem secundis tentare, rursusq; eodem errore pergentem, hominis id esse dementis, ac prorsus insani.

Secundum: si qui illatæ à se calumniæ crimine doloq; conuicti in manus uenissent, per urbem miryca circumuectari coronatos, & cunctis sic circum passim ciuibus palàm ostentatos innotescere, peruulgato supplicij probro, ueluti perniciosissimo flagitij genere contaminatos mores gererent, exagitari. fuisseq; nonnullos hac culpa tum iudicatos, quibus manus sibimet ipsis spõte afferre, uitãq; rumpere, quàm in tanta probri ignominia usquam conspici, iucũdius uisum est. Cuius legis seueritate calumniatores omnes tandem, perniciosissimum sanè societati humanæ genus hominũ, cum urbe fugati excessissent, ita deinde rempub. tali peste uitioq; purgatam, felici æquabiliq; administratione eductã coaluisse. Scripsit quoq; Charondas legem de consuetudine ciuiũ prauorũ, & cõfabulatione, profectò elegantẽ, à cæteris scilicet legumlatoribus prætermissam. Nam considerata humanæ mentis inconstantia, & leuitate animorum, nonnunquam compertum, uiros quantumuis bono &

A mode-

modesto ingenio natos, bonisq; educatos artibus, flagitiosorum consuetudine & amicitia paulatim ab honestatis procul uia auersos, in uitia & improbitatem corruisse: tum ipsam flagitij labem ueluti pestilentiam quandam contagio sensim irrepere in cœtus hominum, ex paruo primùm initio, pòst uiribus sumptis latius manando: iam populum uniuersum (quod sæpe conspectum est) in uitium trahere, uitamq; humanam deformare, atq; ita ueluti tetro morbo infectis optimatum mentibus, uirtutem honestatemq; demoliri. Obuia namq; patet, ac glabra ad libidinem uia, facileq; delabitur per uoluptatem in flagitium prona mortalitas. unde plerosq; constat continentiæ principiò spectatę, & probis moribus uiros, quibusdam pòst clandestinis uoluptatis, libidinisq; illecebris sensim delapsos à probitate, demumq; ueluti expugnata ingenij uirtutumq; integritate, pellectos in teterrima fœdissimaq; flagitia, uitam præcipitasse. Huic occursum esse pesti ac labi cupiens legislator, uel eius originē procul auertere à rep. uel exortam in ipsis primordijs extinguere & eradicare, ciues suos à familiaritate & consuetudine perditorum, lege prohibuit, actionemq; prauæ consuetudinis constituit, grauiq; eius delicti reis imposita mulcta, licentiam coërcuit, reliquos à delinquendo ratus deterritum iri metu pœnæ. Tulit præterea legem alteram longè superiore potiorem, quæ à prioribus quoq; legumlatoribus fuerat omissa: liberos ciuium omnes in ipso ludo & primis literarum rudimentis instituendos tradi, conductis ad id mercede & ære publico præceptoribus, lege iussit. Prospexerat namq;, multis iam pridem exemplis admonitus, plerosq; uel optimo natos ingenio fore, qui rei familiaris angustia pressi, dum priuatæ mercedis præceptoribus tribuendæ inopia desisterent, ob eam singulari & tam opportuna priuarentur institutione. Grammaticam uerò eruditionem cæteris disciplinis legislator haud immeritò quidem præferendam duxit. Huius namque præceptis, institutisq;, q̄ plurima, quæ ad uitę usum maximè necessaria parantur, putantur parari: prestariq; conspicimus suffragia, decreta, consulta, epistolas, pacta, leges, conuenta, cæteraq; huiusmodi omnia, quibus uitæ societatisq; humanæ ratio potissimum continetur, resq; passim mortalium corroboratæ simul & excultæ consistunt. Cui nam tanta ingenij facultas suppetit, ut dignis laudibus literarū disciplinam institutionemq; se prosequi posse confidat, quibus solis uita defunctorum mortalium memoria nomenq; inter secula uiuentiū in mortem perpetuò celebratur: tum quos longissima procul terrarum interualla separatos tenent, hi literarum sese mutuis ueluti internuncijs salutāt, uisunt, cum absentibus amicis tanquā præsentis consuetudine mutuis colloquijs perfruuntur: tum ad bella siue inter gētes quascunq;, seu inter reges sedanda, quid idoneū, quid magis accomodatum literarum munere posset excogitari? Fœderibus commendandis, pactis, cōuentis, promissis testes primi accersuntur, cæteraq; omnia quibus seruandis summa opus est fide, ipsis tutò commendantur: illæ commendata quæcunq; excipientes, æterna integritate, & inconcussa fide custodiunt. Postremò sanctissimas sapientissimorum uirorum sententias, oracula Deûm, philosophorum inuenta, disciplinarum denique omnium præcepta ac monumēta humanarū diuinarumq; rerū, solæ literarū ædes reposita cōseruant: atq; à uetustatis & temporis uoracitate defensa, ueluti diuina quadā tuendo ui, posteris ex ordine deinceps per succedentia secula, demū ęternitati cōmendāt. Vitam nobis à natura datā haud ambigi negarí ue potest: uerū bene beateq; uiuendi rationē à literarū eruditione sumptam, euidentissimis probat argumētis: unde ciues illiteratos tanq̄ summis quibusdā priuatos bonis, simul increpādo cōmonuit, simul subsidio opportunè cauto leuauit, imposita erudiēdi lege, Quod munus cura, sumptu, impēsaq; publica, ueluti ad rep. maximè necessaria dignū duxit. Tāto nēpe superiorib. legūlatorib. præferēdos, qui me-

qui medicos publica mercede cõduci ad morbos ciuiũ curãdos sanxere, quan
A tum animæ eductio, & exornatio ingeniorũ, corporeæ saluti præstantior pro
bat. Nam quod illi corpori doloribus uexato, medicinis & periculis: hic eru-
ditione & institutione languẽtibus, & perturbatis ignoratione animis salutẽ
in primis curandã censuit. tum mediocrũ ullam unq; nobis accidere optamus
necessitatẽ: uerùm cum eruditoribus, disciplinæq; præceptoribus usqueadeò
uersari, totam unam consumere ætatem iuuat, perinde ac ab illo abhorreat sol
licitudinis munere, hoc pro mutua gratia complectatur natura mortaliũ. Præ
dictis uerò ambabus legibus attestatos poëtarum plerunque uersus constat,
De sceleratorũ familiaritate & cõsuetudine scriptum accepimus, quem socijs
flagitiosis delectari conspexerim: uerùm eum qualis sit, haud percunctari per
rexerim, cum eum sodalibus esse persimilẽ minime dubitarim. Legem uerò
de nouerca inter has datam, aiunt legis latorem Charondam in quadã legum
conscriptione inter alia multa his uerbis scriptã tradidisse: Qui liberis suis no-
uercam superduxerit, eum neq; ullo dignitatis loco, precij ue uirum habeto,
neq; ulla ciuium cõsuetudine communicare, fruiq; finito: quippe qui malum
alienum rebus ipse suis intulerit. Si prosperè, inquit, tibi coniugium fortè suc-
cesserit, primùm eo successu contentus cõquiescito. Sin aduersum obtigerit,
furiosi nempe esto, idem malum secunda exploratione tẽtare uelle. Nam qui
his ab assequenda re in suis negocijs fallitur, demens is meritò existimatur. À
Philemone quoque comico de his qui sæpe nauigando maris sæuitiam expe-
riri uoluere, pro lege traditum, nõ admiratum quidem si quem duxisse uxo-
rem conspexerit, uerùm secundũ coniugiũ quæsiuisse: tutius namq; tolerabi-
liusq; uideri, his sese maris periculis & tempestatibus exponere, quàm mulie
bribus ludibrijs & fluctuationib. intestinæ pesti uitã obnoxiã degere. Quan-
tas olim quamq; sæuas in familijs optimis discordias nouercarum seditione
excitatas accepimus? parentes cum filijs digladiatos, & ad extremã feritatem
& crudelitatẽ furentiũ more prolapsos. Inde multa persæpe in theatris teter-
rima fœdissimaq; facinorũ simulacra conspicimus à tragœdis effingi. À Cha-
B ronda itẽ lex altera, gratia & fauore plena, traditur cõscripta, de tutela & edu
catione orphanorũ. quam si quis ex uerborum superficie & cortice perpende
re interpretariq; perrexerit, nil in se neq; dignitatis, neq; facinoris cõtinere ui
debitur. Vbi uerò profundius inspectionem duxeris, ac diligentius res ip-
sa introrsum ad medullã perquiratur, sapientissimo conditam consilio, singu
lariq; admiratione dignam iudicaueris. scriptũ enim reliquit, orphanorũ for-
tunas, & bona hæreditaria eorum tutelæ administrationiq; permitti debere,
quibus ex paterno genere proxima sibi cognatio duceret, orphanos illos edu
candi curam tradi maternis affinibus. Enimuero ex uerbis istis nulla in lege
perpendit neq; prudentiæ præcipua ratio, neq; cautionis ullius singularis ha-
bita diligentia. uerùm altius ac perspicacius inspicienti dignũ laude admirabi
li uidebitur institutũ, ac summa sapientia pro re cautum. Nam causas inuesti-
gandi cur alijs opum & patrimonij curam, alijs uerò uitæ eductionẽ infantiũ
credi statuerit, singularis quædam & propè diuina conditoris prouidentia &
cautio occurret, ad utriusq; rei incolumitatem protegendã excogitata: affines
nẽpe maternos, quibus nullũ ius in hereditate tractanda permissum esset, sub
mota per id auaritiæ occasione, & irritamento adeundæ per fraudẽ pecuniæ,
nunq; frustra sine aliqua spe adduci posse ad insidias pueris moliendas. Pater
nis item cognatis pariter insidiandi facultate erepta: quippe quibus nulla cor
poris uitæq; contrectatio, nullum arbitrium datum sit. Cæterum fortunarum
patrimonijq; q̃d ad se peruenturũ intelligunt, si hæres ipse uel morbo, uel alio
casu absumptus, uita decesserit, curam gesturos diligentiorẽ, fideq; magis in
columi pecuniã tractaturos: ueluti si fors uel casus aliquis tulerit, spes propri-
as prosecuti. Alteram item legem de his tulit, qui in prelijs signa ordinesq;

destituissent, qui'ue prorsus arma pro patria capere recusassent. Huiusmodi A uirorum ignauiam, cæteri legum conditores, mortis supplicio coercendam cẽsuere: huic uerò placuit, huiusmodi uiros uestibus muliebribus indutos, medio in foro sisti, terq; eodẽ singulis diebus ante omniũ ora suggesto, eodemq; ornatu cõsistere. Qua quidem lege simul clementiæ & humanitati satisfactũ uidetur, quod à cæteris legibus crudelius exactum est: simul quo huiusmodi animos hominum ab ea mollitia & fœminea liceret timiditate sensim reuocari in audaciam, probri adiectione prudentissimè excogitatũ haud auferendo, sed expiando patriæ, & conciliando res, ut decet, prauas. Longè namq; mortẽ præstat oppetere, quàm tantam ignominiæ calamitatem diutius in media patria experiri: tamq; abiecto ludibrio ciuibus suis, uulgoq; uitam perpetuò obnoxiam trahere. Et hoc fieri cõueniebat, ut eo morbo animi seu naturæ uitio, siue molliciæ consuetudinis laborantes, in deteriorem mortis conditionem adducti, primùm desperatione quadam, & doloris insania efferatis animis pauorem abijcerẽt: pòst, laboribus et periculis assuescendo, exuerent insitã prorsus ignauiam: ac iam impigra ad ferrum & certamen manu, prompti patriæ discriminibus occurrere, alienæ mox laudis æmuli, gestis etiam gloriam quærere, acceptamq; ignominiam uirtutis attestatione diluere certarent. Tum legum exceptionibus, earundem legum sanctionem lator ipse corroborauit: A' legis namq; scripto iussit, ne ullo pacto discederetur, nisi demũ à re & perniciose uitioq; cõscripta deprehensa esset: cum sicubi emendatione opus esse conspectũ fuisset, ius emẽdandi populo facultatemq; permisit. Nam à legum conditore sua cohiberi consulta ac scita, autoritati sancientis subiecta teneri, æquũ censuit. Id uerò priuato cuiq; licere prorsus absurdum, tametsi rectius consulenti: atq; hoc modo potissimũ, ne cui (quod fieri solet in iudicijs rerum capitalium) licentia occasione pateret per argutias pro commodo exquisitas interpretãdi leges, uariasq; pro ratis uiris sententias inducẽdi prohibuit, neu cauillationibus interpretum, legum seueritas & maiestas distraheretur: unde fuisse inter criminũ capitalium nonnullos accusatores, qui coram iudicio causam agendo, dum à iudicibus in reum uẽdicari postulassent, districtius dixissent, aut uirum in eo casu, aut legem seruari necesse esse. Charondã itaq; ferũt B mira suprà quàm credi aut dici posset prudẽtia, de legum moderatione & interpretatione cauisse. Nam cum perspexisset in plerisq; circum ciuitatibus à multitudine admittẽtium, pro suo cuiusq; commodo leges interpretando distrahi, iamq; totũ propè prisci ea re iuris columen cõcussum labare, deflexãq; prorsus uariè legum seueritatem haud posse cõsistere, inde sæuas in uulgo excitari seditiones, uariosq; tumultus: singulare quiddã admirabileq; supra modũ & elegans, quo tali flagitio occurreretur, excogitasse: sanxisseq;, si quẽ cuiuspiam legis abrogandæ libido seu necessitas adduxisset, ei collum laqueo inductũ primùm circumdare: tum sic ornatum in concionẽ ad postulandam à populo legis emendationẽ prodire oportere, ibiq; expectare, donec à populo de legis mutatione quid sciret decerneret. Vbi comitia mutandã probassẽt, tum priore iure pro antiquata habendam, nouamq; subrogandã. Quod si uerò priori scita rogatio noua eiecta exautorataq; fuisset, tum mox ibidem nouo rogatori laqueo quo uinctus accesserat, guttur perfringendũ. Tam seuera & terribili de legib. abrogãdis cautione cõstituta, supplicij discrimine nouos legislatores deterrente, nemo de illius legis abrogatione ne uocem quidẽ audebat emittere. Vnde apud Thurios in toto prorsus post ea scita temporũ cursu, tribus ad summum derogatũ tradunt propter errores & iniquitates quasdam, quæ ad derogationem pro æquando iure consultandam plebem perpulêre. Lex erat, si cui quis oculum eruerit, oculum reo pariter eruito. Monoculo cui aliquis oculum, quo solo inspiciebat, effodit, qui tractus in iudiciũ, cum lege in eum ageretur, altero priuatus oculo satisfecisse iuri se arbitrabatur. At
qui ex-

A quí excæcatus,luce carebat,haudquaquam par illato damno reum pependiſ-
ſe ſupplicium cernens,multa paſſim conqueri:rem indignam ſanè,neqꝫ in ul-
la iuſtè,beneqꝫ adminiſtrata repub.tolerandam, eum qui ciuem quempiã ex-
cæcauerit,ſi lege puniatur,haud ſanè per eam iuſta pœna & pari, quam intu-
liſſet calamitate puniri:æquum igitur eſſe, monoculum, cui luce ablata, tene-
broſa uita degenda ſit,ambo excæcatori ſui lumina exterebrare, ſi parem pen
dere de merito pœnam oporteat. Ita monoculum dolore ſimul ereptæ lucis,
& iniquitate rei perpulſum,in mediã cõcionem ſe duci iuſſiſſe: ibiqꝫ primùm
multa uitam luce deſolatam conqueſtum: tum ſingulos quoſqꝫ appellando ci
ues,calamitatemqꝫ ſuam miſerè deplorando, totam concionem in miſericor-
diam commouiſſe. Demum à populo poſtulare auſum,uti legẽ,cuius iam ini-
quitatem experiretur,abrogare contenderent. Poſtremò collum iuſſi legis la
queo inductum,conſultanti plebi obtuliſſe: atqꝫ ea impetraſſe conſultatione,
ut lege priore antiquata, noua emendatior ſubrogaretur, eoqꝫ modo laquei
necem euaſiſſe.

Secunda lex modificata,qua ius uxori permittebatur à uiro, ubi uiſum eſ-
ſet,diſcedere,uiroqꝫ alteri,cuicunqꝫ collibuiſſet,conſueſcere. Cuiuſdam uerò
ætate prouecti coniux iunior cum eſſet,eo relicto,alteri iure legis iuncta,con-
ſueſcit: ille facti indigni ira percitus, populum Thurienſem cõſuluit,legemqꝫ
poſtulat emendari: idqꝫ adiici,relicto priore uiro,cuicunqꝫ collibuiſſet,qui ui-
delicet priore nomine iunior haberetur: pariterqꝫ ſi coniugẽ uir eieciſſet, nul-
lam dehinc eiecta iuniorem ſibi iungere liceat. Qui cum in conſultando ſapi-
entiſſimè ac eloquentiſsimè pro re diſſeruiſſet, impetrata legis emendatione,
laquei periculo ſeſe exemit. Quo facto coniux eius iuniori prohibita iungi,
rurſus ad relictum uirum redire coacta eſt.

Tertia lex emendata,quæ de uirginibus hæredibus, ſcita quoque à Solo-
ne,ſic iubebat uirgini in hæreditatis ſpem conſtitutæ,coniugari: proximũ ge-
nus tantundem uirginem ipſam hæredẽ proximo cognato debere adiudica-
B ri,qui cum cõſueſcere eam oporteret,aut quingentas exponere drachmas gra
tis dotis nomine dono dandas inopi hæredi. Orphana quædam honeſto loco
nata,hæreſqꝫ relicta,cum ſumma rerum omnium penuria urgeretur,nec pro-
pter inopiam rei familiaris nubere poſſet,ad populum cõfugit: multiſqꝫ cum
lachrymis ſolitudinem deplorando ſuam, extremamqꝫ inopiæ conditionem,
ob quam cunctis deſpectui eſſet,multa conqueſta: mox orare ſupplex, ac po-
ſtulare cœpit, uti legis ſeueritas mitigaretur,ſcribiqꝫ pro quingentarum con-
tributione drachmarum: lege nubere oportere, proximo addictam cognato
uirginẽ,in ſpem hęreditatis relictam. Lege,prout petebatur,emẽdata, popu-
li ſuffragijs miſericordia uicti,puella quoque orphana laquei ſuppliciũ,q̃d ob
legis correctionẽ illi imminebat, hac ratione effugit. Aſt qui proxima neceſ-
ſitudine ducebatur, uir quidam locuples inopem mulierem extrema ſorte hæ
redem, lege coactus uxorẽ duxit nuptijs indotatis. Reliquum nobis dein-
de eſt, ediſſerere mortem Charondæ,in qua ſingulare quoddam atqꝫ penè in-
credibile contigiſſe,memoriæ proditum eſt. Quadam die ferũt, cum in agrũ
exiuiſſet gladio accinctus propter latronũ incurſationes, atqꝫ in regreſſu ſuo
conuocata fortè concione populi cõſederetur,ibiqꝫ tumultus excitari miſce-
riqꝫ plebẽ, & agitari uariè cœptum per facinoroſos & ſeditioſos uiros audiſ-
ſet,immemor gladij ad latus pendentis, properat in concionem. At cum lege
à ſe cautum, capitaléque iudicatum eſſet, ne qua quis cauſa in concionem
cum armis prodiret: ibi mox ab æmulis ſuis notatus criminis obiectione. Ea
enim occaſione oblata haud ceſſarunt quidã ex eis, repentè procul inclaman
tes: Leges,inquiũt,quas condidiſti,nobiſqꝫ cõpoſuiſti Charonda,primus prę
uaricari adortus es. Ille repentè ad gladium conuerſus, ita per Iouem reſpon-

dit: uerùm mox comprobatas reddam pœnas, confestimq́ stricto gladio si- A
bimet, conspicientibus omnibus, iugulum aperuit. Fuerunt inter scriptores, qui facinus istud Diocli Syracusiorum legumlatori adscriberet. Cæterũ cum iam satis in declarandis Charondę latoris legum gestis uersati uideamur, libet paulisper pauca quædam de Zaleuco legumlatore percurrere, cùm propter horum inter se uirorum uitæ morumq́ similitudinem, tum quod in tam finitimis ambo ciuitatibus floruere. Zaleuco itaq́ generis ex Italiæ Locris origo ducta est, uir clara stirpe, optimo ingenio præditus, disciplina admirabili, Pythagorę philosophi discipulus. Hunc itaq́ ob spectatam probitatem, & integerrimam uitæ castimoniam, apud ciues in magna obseruatione & autoritate habitum, populus elegit ad rem componendam, & leges urbi condendas. Qui quidem ad munus sibi demandatum prosequẽdum sese comparans, primùm nouis consultis penitus antiquatis, initium ab alijs immortalibus uiris conscribendi fecit. Nam in præfatione totius summæ conscriptarum legum, mox in ipso ingressu ait, oportere eos quibus urbs una incolenda sit, antę omnia opinari ac credere Deos esse: tum ad contemplandum cœlum conuertere mentem, orbisq́ compositionem inæstimabilem, & tantum ornatum aduertere, ac singula quęq́ iudicio rationeq́ discernendo, tantã molẽ, rerumq́ tam consentaneã passim speciosissimamq́ uarietatem, tam æquabiles cursus, tam deniq́ immensum tamq́ incomprehensibile opificium, neq́ incerto casu deduci, neque ullo artificio uel ope humana parari potuisse: subinde uenerari Deos, & in primis coli, ueluti primos scilicet mortaliũ, summosq́ benefactores: à quibus solis proles, diuitiæ, uirtutes, bona deniq́ omnia humanitati propinarentur, tum animum omni improbitate & labe expiatum purumq́ præstare. Quippe deos haudquaquam numine læto ad polluta flagitiosorum sacra muneraq́ inspicere uelle: cæterum iusta & innocentia mortalium instituta, probosq́ mores, tota diuinitate cõplecti. Ciuibus ita in ipsis exordijs ad religionem & deorum cultum excitatis, subijciẽs prosequendo iubet, ne cui
ciui cum ullo mortaliũ discordia implacabilis, ubi contigerit, ira'ue geratur B
diuturna: uerùm sic inimicitias, ubi cõtingeret, cum unoquoq́ suscipiendas, tanquam sint breui rursus in concordiam & beneuolentiã redituri: sin quem secus pergentem cõspexerint, hunc pro indomito & fero, agrestisq́ & inhumani ingenij habendum, censendum'ue. Primatos ab insolẽtiæ et fastus intumescentia magnopere dehortatus est, ne ad amicitiam odium'ue ferrent iudicia. In reliquis uerò particularibus rebus, lege singulas quasq́ cohibẽdo, multa admodum sapienter atq́ elegantissima subtilitate ingenij excogitata conseruit. Nam cum apud cæteras gentes mulieribus delicta cunctis argẽtea multa redimiendi ius fiat, hic argutissima quadam pœnæ pensione, earum compressit intemperantiam. Quibus sic licẽtiam præscripsit: Mulierẽ, inquit, liberam una non plus pedissequa comitari debere, nisi cum temulenta fuisset: nec urbem noctu egredi, nisi cum mœchos adire pararet: neq́ aureis circumponi ornamentis, neq́ cõtextis indumentis, arteq́ laboratis uenustari, nisi cum scortari atq́ amatorem sibi moliri studuerit: neq́ uiros annulis aureis splendescere, neq́ Isomilesia ueste contegi, nisi cum lenocinari, aut adulteria committere niterent̃. Atq́ ita facillimè pœnę genere, uituperio scilicet probri, perniciẽ deliciarũ omnem atq́ intemperantiæ labem coërcuit, exculsitq́ licentiæ procacitatem, maxima impudentiæ irritamenta. Nemo enim tam perditæ libidinis inueniri poterat, qui domestica attestatione & proprio suæ turpitudinis testimonio, uellet se perpetuo inter ciues probro ludibrió ue damnare. Cæterũ pleraq́ alia de conuiuijs & sodalitatibus, cæterisq́ rebus, quarum usus ambiguæ in uita æstimationis habebatur, lege compescuit. Quæ singula persequi prolixum nimis, & admodum remotius quàm liceat nobis ab incœpto digredi. Itaq́

A di. Itaq; ad continuandam deinceps superioris narrationis seriem, sermonem conuertemus. Præfecto enim Athenis Lysimachide, Romani consules crearunt T. Menenium, P. Sestium Capitolinum. Horum temporibus Sybarienses, qui seditionis euaserant cædem, iuxta fluuium Tarenta congregati, sibi domicilia extruxere: eaq; loca simul cõmorati, per aliquod tempus incoluere: postea à Brutijs inde eiecti, dissipati, deletiq; sunt. Cæterum in Gręcia Athenienses Eubœa potiti, eiectis urbe Estiensibus, propriã eò coloniam deduxere, Pericle duce. Transcriptis itaque illuc mille colonis, urbem simul agrumq; pro sorte distribuere. Præfecto Athenis Praxitele, quarta & octuagesima Olympias acta est, qua stadio uicit Crison Himerensis: Romæ Decemuiri designati ad leges populo conscribendas, P. Claudius Regillanus, T. Minutius, Spurius Veturius, C. Iulius, C. Sulpitius, P. Sestius, Romulus Spurius, Posthumius Caluinius: ab his leges cõditę. Horum tempestate Thurij cum Acragantinis bellum gerentes, infensi infenso hosti certare, utrunq; mutuis depopulationibus agros uastare, terra mariq; cũcta infensa reddi, crebrò per leuia certamina inter se pugnam telis & iaculis lacessere: nil tamen dignum memoratu ea contentione patratum traditur. Pręfecto Athenis Lysania, à Romanis Decem rursus uiri legum conditores creati sunt, Appius Claudius, M. Cornelius, L. Minutius, C. Sergius, Q. Publius, Manius Rabuleius, Spurius Veturius: à quibus haud absolui legum conscriptio ualuit. Vnus namque eorum perditus amore cuiuspiam uirginius, ingenuæ quidem, sed rei familiaris inopia à nobilitatis fauore & patrocinio deiectæ, principiò pecunia pudicitiam puellæ tentare adortus est. Vbi nil muneribus, pollicitis'ue perfici uidet, maiorem ui rem pergit assequi: nactusq; uirum quendam ad id idoneum, cum eo componit, ut cum ficta calumnia puellam seruam suam asserat, atque repetat. Ille causa in iudicium prodita, eam ueluti seruam suam accusare, iusq; eius uindicandę sibi à magistratu fieri postulare. Puella ad magistratum adducta, corrupto iudicio per fraudem traditur ueluti mancipium in ma-

B nus recipientis. Quam acceptam cum calumniator pro serua abduceret, ac pater uirginis præsens multa principiò remittendo, ac graui animi indignatione & dolore tantam iniuriam repellere certando, ubi nullum usquã iam retinendæ filiæ præsidium adesse uidet, abducentem cum filia sequi. Tum permanentes fortè iuxta macellum quoddam iter tendunt: hic correptam bipennem, quæ fortè in foribus hærebat, pater in caput filiæ librat: ibiq; eam necat, ne tam indignã contumeliam experiri cogeretur. Simul eo patrato, confestim ex urbe in castra se proripit, quæ in Algido posita stabant, cui nomen erat Iparcho. Mox aduocata militum concione, multa lachrymando, multisq; querelis calamitatem suam filiæq; iniuriam deplorando, commouit concionem omnem misericordia, iraq; & indignatione tam impuri sceleris, & intolerabilis superbiæ. Accensi omnes, misero fauere, armisq; sumptis ad iniuriam ulciscendam properant. Noctu urbem ingressi, collem Auentinum occupant. Vbi lux effusa rem palàm fecit, cognita militum ira & seditione, Decemuiri collegam manu teneri cœptant: atque iuuentute collecta, acies utrinque instructa, ferro decertare parant. Cum itaque ingens ac dira dimicatio futura uideretur, tum optimates ac patres, prospecto periculi discrimine, graui admodum, & propè extremo, legatis internuncijsq; ad utrosque missis, rem componere moliuntur: summóque studio instare, multa orare, obtestariq;, ut ab intestina discordia desisterent, nec patriam ipsi suam grauibus calamitatibus obruere pergerent. Postremò parte utraque adducta, his conditionibus & fœderibus inter se rem componunt: primùm decem tribunos plebis debere creari, quibus summa præ cæteris magistratibus potestas daretur, ueluti protectoribus communis ciuium liber-

tatis: tum ex his qui in annum crearentur consulibus, alterum prorsus ex ple A be deligendi populo ius esset. Hoc autē statutum ad comprimendam patritiorum & nobilitatis superbiam, cui semper plebs infensa aduersabatur. nam generis claritate, maiorumq; suorum memoria, & famæ gloria sublatis animis, ueluti specie quadam dominij ius sibi, potestatēq; rei totius usurpabant. In fœderibus item id adiectum, uti tribuni plebis exacto sui magistratus anno, mox totidem alios in annum sequentem designarēt: quod si prætermisissent, illico uiui concremarentur. Vbi fortè tribunos in designandis magistratibus discordia remoraretur paulo diutius, nihilominus eo temporis interuallo ueteribus imperium prorogaretur, donec consensu alios creassent. Ita his fœderibus comprobatis, Romæ consules creati Ancus Horatius, & L. Valerius Turpinius. Ea tempestate cum Romæ iuris conscriptio ea seditione interpellante perfici nequisset, consulibus eius exequendæ munus potestasq; data est: quod ab ipsis actum fuit. Nam ex duodecim tabulis decem iampridem à Decemuiris absolutæ habebētur: reliquū duabus consules suppleuere. Absoluta iuris quo nunc utuntur Romani, cōscriptione, duodecim tabulis æreis eam consules incidi iussere, quas inter rostra in foro ante curiam confixère. Ipsa uerò conscriptio legum breuis admodum, nullaq; uerborum superfluitate cōpacta, nempe admirabilis ad hæc usq; tēpora incolumi sculptura perdurauit. Dum hæc agerentur, uniuersi fermè orbis terrarum gentes, pace composita fruebantur. Nam Persæ cum Græcis duo diuersis temporibus fœdera percusserant. Primum cū Atheniensibus & socijs suis, quo in fœdere conuentum erat, ut urbes in Asia Græcę, libertati suisq; legibus permitterentur. Alterum postea cum Lacedæmonijs, per quod, pacto superiori soluto, dictæ urbes sub imperium Persarum rediere. Similiter inter Græcos pax ubiq; agebatur, inducijs inter Athenienses & Lacedæmonios ad triginta annos pactis. Tum quoq; res Siculas tranquillo statu fœdus tenebat, ictum iam pridem inter Gelonem & Carthaginenses. Ipsæq; urbes in Sicilia Græcæ summam imperij, & rerum administrationē sponte penes Syracusios esse permisere. Iamq; A- B cragantini rem cum Syracusijs composuerant post amissam pugnam ad flumen Himeram, necnon & gentes Italæ, Celtæq; populi arma posuerāt. Item Hiberia tota, reliquæq; propè totius orbis terrarum gentes bello passim abstinebant: unde nulla usquā bellica facinora memoratu digna, ea tempestate patrata traduntur. Quando res gentium cunctas ubiq; pax una, tacita ducebat tranquillitate, conuentus, spectacula, ludi, deorum supplicationes, & sacra celebrari certamina, passim præmijs laudi uirtutiq; propositis exerceri, ceterisq; tum maximè iocundis negocijs operam dari, studiaq; mortalium intenta rebus esse, quæ temporum felicitas & quies afferre solet humanæ societati.

Præfecto Athenis Timocle, Romæ consules creati Laricinus Hermenius, & Titus Stertinius Structo. Horum temporibus Samij cum Milesijs de pace contendentes, eam in bellum uerterunt. Qua in re cum perspectum palàm haberent Milesiorum partes ab Atheniensibus gratia maiori sustentari, mox ab eis desciscunt. At illi Periclem iam antea ducem creatum, cum triremibus quadraginta contra Samios mittunt. Hic educta classe, ubi Samum applicuit, urbe in potestatem redacta, res ibi statu populari componit: tum octuaginta talenta, totidemq; obsides Samijs imperat. Quos acceptos Lemnijs tradidit custodiendos. Ipse paucis post diebus, re passim pacata, compòsitis'que omnibus Athenas redit. Orta deinde contrà optimatum administratio placeret magis: certantibus atque Sami graui seditione, cum alij statum popularem retinere adniterentur, alijs altercantibus inter se ciuibus, ingens urbem tumultus cœpit agitare. Cæterū illi quibus popularis status erat infensus in Asiam profecti, in Sardis ad Pissuthnem

quendam

A quendam eiusdem loci satrapam parti suę implorant ab eo auxilium, qui septingentos eis milites tradit, sperans ea re Samum in suam ditionem peruenturam. Eo militum pręsidio accepto, Samij noctu nauigantes, clandestinè insidijs aduersarijs urbem ingrediuntur, opitulante patrum factione: uiribusq; cunctis iam superiores, facilè Samo, rebusq; omnibus potiuntur: mox aduersam factionem urbe eijciunt, obsides deinde suos furto Lemnijs subreptos, abducunt. Tum sese undique remq; Samiam præsidijs firmantes, contractis uiribus, iam palàm se Atheniensium hostes nulla dissimulatione ostendunt. Illi rursum Periclem ducem creantes, traditis illi sexaginta nauibus, contra Samios tendere iubent. Rebus paratis, Pericles in hostem profectus, contra septuaginta triremes conflixit. Qua in pugna deuictis Samijs, nil cunctatus, quinque & uiginti naues accersit à Chijs & Mitylenæis: cum ea classe Samum obsidere pergit. Paucis pòst diebus parte copiarum ad obsidionem relicta, cum classis reliquo nauibus quibusdam Phœnicibus, quas auxilio Samijs mittere Persas audierat, obuiam occurrit. Samij explorata Periclis profectione, tempus idoneum adesse rati reliquæ classis inuadendæ, mox agmine facto in eam erumpunt, consertaq; pugna hostem fundunt. Parta inde uictoria, sublatis etiam animis iam contendere cœperunt. Pericles itaque audita suorum strage, confestim accepto cursu, conuersus ingentem undique nauium classem contrahit: cum iam sibi certum constituisset, cōterere, & euertere funditus hostium classem. Accrescenti uires simul undiq; properè accedūt: sexaginta triremes ab Atheniēsibus missę, triginta à Chijs et Mitylenęis. Ingenti igitur ui, manuq; constipatus, terra mariq; parat obsidionem: assiduisq; oppugnationibus hostem fatigat. Tum machinas & expugnationum instrumenta primus omnium qui ante sua tempora urbem expugnarant extruxit, arietes puta scorpionesq; cuiuspiā Artemonis Clazomenij artificio fabricatos. Summa igitur ope, summisq; uiribus obsidionem prosecutus, deiectis iam per tormenta mœnibus, urbem tandem ad deditionē compulit. Qua potitus, affectis supplicio defectionis eius autoribus & principibus, ducenta talenta Samijs imperat æstimatione consumptæ in obsidione pecuniæ: tum naues eis omnes adimit, & subruit. Postremò statu populari illic constituto, redijt in patriam. Cæterum inter Athenienses & Lacedæmonios fœdera olim in triginta annos icta, ad ea usq; tempora sancta inuiolataq; permansere. Hæc itaque eo anno gesta traduntur.

B Præfectò Athenis Myrichide, Romæ consules creati L. & M. Geganius: apud Helios Olympias acta octuagesima quinta, qua stadio uicit Crison Himereus secundum. Horum temporibus in Sicilia Ducetius, urbium quondam Sicularum dux, Collatinorum patriam condidit: compluribusq; colonis eò adductis, imperium Siculorum sibi uendicare properabat. Cæterum morbo sublatus è medio, uita defungitur. Syracusiorum iam tum magnæ opes, & formidolosum imperium latè patebat. Siculas namque urbes omnes, excepta Trynacia, ditioni suæ subiectas tenebant. Hanc quoque sibi iungere statuentes, copias ad id comparant. Trynacias enim opes habebant admodum suspectas, ueriti, ne quondam fortè tum uirium magnitudine, tum cōmuni eiusdem generis nomine & studio Siculorum gentis sibi cognatæ uendicarent imperium. Quippe iampridem urbs illa uirorum robore & multitudine munitissima, inter Siculas urbes principatum semper obtinuerat: tum optimatū fœcunda ciuium, præclara uirtute & ingenti præstantium spiritu ingens, pollensq;, haud facilè iniuriæ patêre, neq; ui parua opprimi poterat. Vnde delectu undiq; ex urbibus socijs, & ex ipsis Syracusis habito, cōtractis uiribus omnibus, exercitum in eam trajciunt. At Trynacij socijs, externoq; præsidio destituti, per alias urbes, quæ Syracusio imperio parebant, ingens cōmisere certamen. Intrepidè namque crociterq; periculi sæuiciam tolerantes, cæsa hostium magna turba, hero-

ba heroicè dimicando, mortē omnes oppetiêre: nec minus pleraq; sociorum pars, animis inuictis, propria manu uitam effudere, ne captiuitatis contumelias, uictorisq; per licentiam ludibria experiri cogerentur. Syracusij uictores prostratis à se iam palàm penitusq; profligatis his qui antea habebantr inuicti, populo inde omni, incolisq; in prędam & seruitutem adductis, urbem euerterunt: ex præda uerò & manubijs delectum quicquid, optimumq; in Delphos mittunt, eas deo gratias pro uictoria adepta referentes. Præfecto Athenis Glaucide, à Romanis consules creati T. Quintius & Agrippa Phrurius. Horum tempore prouecta re Syracusana, auctisq; opibus prædicto successu, centum triremes ædificant Syracusij, numerumq; conduplicant equitum. ratio quoque pedestrium copiarum habita, neque ad pecuniam contrahendam segnior opera data. Cuius opera, data gratia, contributiones auctæ, maioraq; stipendia subiectis urbibus Siculis imposita, imperataq;. Hoc autem ab eis factum, quod iampridem uniuersam Siciliam sibi subigere meditarentur. Dum hæc gererentur, bello, quod Corinthiacū appellatum est, in Græcia his causis est initium datum. Epidamnij ad Andriam in colle positi, à Corcyrensibus eò quondam Corinthijsq; deducti coloni, seditione concitata, inter se tumultuari cœpere. tum pars potentior plerosque factionis aduersæ urbe fugat: qui in unum congregati, accitis quoq; ad id commune facinus Illyrijs, Epidamnum nauibus contendunt: tum educto exercitu Barbari, magnaq; ui occupato uastatoq; agro, ad urbem oppugnandam properant. Epidamnij uiribus haud pares hosti, legatos Corcyram mittunt postulatū, an illi cognatæ urbi Corcyrenses auxilium mittere uellent, à quibus cum nihil impetrari posset, mox ad Corinthiorum opes se conferunt. Quibus cum iuncta societate urbis suæ totam originem in eam retulere, dedicaruntq; sese illi populo, eam solam sibi metropolim constituentes: simulq; postulauere, ut urbem iam exhaustam propè cultoribus supplerent. Cæterum Corinthij Epidamniorum miserti, simulq; Corcyræis iam pridem infensi, quòd soli ex colonis sacra consueta metropoli mittere contemnerent, decernunt Epidamnijs auxilium ferre, protinus transcriptis familijs eò colonos deducunt: militumq; præsidio misso, satis ad urbem tuendam, rem undiq; cōmuniunt. Quarum rerum Corcyræi ira & indignatione commoti, classem quinquaginta triremium militibus instructā, cum duce in eos mittunt. Appulsis ad urbem nauibus, dux imperat, uti exules intra mœnia recipiant. Tum legatis ad Corinthiorum præsidiū missis, postulāt, ut de colonia malint iudicio inter se quàm armis decernere. Renuentibus Corinthijs bellum condictum, inde nauticas utrinq; uires parari cœptum, socia auxilia contrahere studio dimicandi uicissim contendere. Bellum itaq; istud, quod celebri nomine Corinthiacum appellatum est, tali causa accensum traditur, Romanis tum aduersus Volumnios bellum gerentibus. Huius initio paruis leuibusq; cōcursationibus lacessendo magis missilibus, iaculisq;, quàm conferendo pugnam, discrimen protelabant: postremò iusta acie copijs omnibus utrinque certatum: Romanis uictoria cessit, maxima hostium parte cæsa. Præfecto Athenis Theodoro, Romæ consules creati M. Genucius, & Agrippa Curtius Chilo. Eorum temporibus gens Cappadocum in Italia cepit originem, id sortita cognomētum à fertilitate & planicie campi iuxtà finitimi. Cæterum in Asia qui Bosphoro Cimmerio præerant reges, cognomento Archeanactidæ dicti, duos & quadraginta regnarunt annos. pòst in regno succedens Spartatijs, annos septem regnant. In Græcia bellum inter Corinthios & Corcyræos accenso, ac iam tum feruescente, magna ui nautica comparata, Corinthij statuunt belli naualis fortunam experiri. Nauibus itaque septuaginta, quas rerum omnium instructissimas habebant, in hostem nauigant: quibus Corcyræi cum triremibus octua-

A bus octuaginta obuiam profecti, conserto certamine, uictores euadũt: moxq́ expugnata Epidãno, captiuos omnes alienigenas tentant, Corinthios uictos in custodiam tradunt. Amissa nauali pugna, Corinthij fracto animo, nauigãt in Peloponnesum. Cæterum Corcyræ redacto in potestatem circum passim sua loca maris tractu, socios Corinthiorum bello incessere pergunt: agros depopulando, prædam undique agendo, omnia hosti infensa reddunt. Annuo tempore elapso, præfectus Athenis est Euthymenes: Romæ tres tribuni consulari potestate creati, Aulus Sempronius, L. Attilius, T. Quintius. Horum tempore Corinthij iam nauali prælio strati, classem alteram idoneã ædificare adoriuntur, ad quam rem magna materiæ ui comparata, tum opificibus undique ex circumfinitimis urbibus mercede conductis, accitisq́, summa ope studioq́ triremes, arma telorum missiliumq́ omnifariorum copiam ingentem extruunt. Postremò rerum ad usum belli omnium summo sese apparatu comparant, quasdam naues extemplò noua materia ædificãt, reliquas quæ attritę erant resarciunt, nonnullas à socijs accersunt urbibus. Nec minus interea à Corcyræis cessatur, nil usq́ belli parandi cura, diligentia, opera ceditur hosti. Quo iam constabat apertè, bellum tanta utrinq́ contentione, tanta ui paratum, magna olim incendia daturum. Interea dum hæc geruntur, ab Atheniensibus Amphipolis habitata, ac deducta colonia est. Coloni partim ex ciuibus, partim ex finitimis castellis delecti. Præfecto Athenis Nausimacho, Romani consules crearunt T. Quintium, & M. Geganium Mamercum: apud Helios acta octogesima sexta Olympias, qua stadium uicit Theopompus Thessalus. Horum temporibus Corcyrenses audita hostium contra se armatorum ui, legatos Athenas mittunt imploratum rebus suis auxilium. Quod idem cum à Corinthijs obnixè peteretur, conuocato populi consensu, legati audita tum re per suffragia ducta, Corcyræis adesse, sociosq́ eos relictis Corinthijs habere decernunt. Nec mora, decem mox triremes instructas mittunt auxilio. Post ubi res postularet, plures se missuros
B pollicentur. Cæterum Corinthij non consequuti societatem Atheniensium, suis opibus ad nonaginta naues compleuere: sexagintaq́ sociorum acceptis, centum & quinquaginta nauium classem construunt. Prætores deligunt ex optimatibus gratissimos quosque. Rebus omnibus comparatis, in urbem Corcyram contendunt, certi cum primùm liceret nauibus cum hoste confligere. Corcyræis ubi nunciatum est, hostium classem haud procul abesse, cursuq́ cito aduentare, nil cunctati cum centum & triginta triremibus, connumeratis Atheniensibus, hosti obuiam ire properant. Conserta pugna, dum atrociter dimicaretur, initiò res Corinthiorum superior esse: pòst ubi inter certandum uiginti naues Atheniensiũ repentè per altum aduentare Corcyræis perspectę sunt, quas sibi in secunda societate trãsmiserant, deterriti hostes cedere, ac Corcyræa nostra consistere acies, atque inualescere cœpit: uiribusq́ iam superior, premere hostem. Postera die cum cũctis uiribus in aciem Corcyræi descendissent, atq́ obnauigantes ad certamen prouocarẽt hostem. Corinthij haud soluere stationibus ausi, pugnam detrectarunt. Præfecto Athenis Antiochide, Romæ consules creati M. Fabius & Posthumius Ebutius Vlecus. Horum tempestate Corinthij iniquo admodum ferentes animo, quòd Atheniensis populus iuncta cum Corcyræis manu, contra se bellum suscepissent, superiorisq́ uictoriæ fuissent autores, par aliquid mulctæ uice contra eos moliti, urbem Potidæam coloniam suam, ut descisceret ab eis, impulere. Pari modo Perdicas Macedonum rex Atheniensibus iam pridem infensus, Chalcidenses ad defectionem hortatus, adduxit, ut urbibus maritimis destitutis, in unam omnes undiq́ commigrarent, cui nomen Olyntho. Nunciata Potidæorum defectione, mox Athenienses triginta naues instructas eò mittunt, mandant'que, ut agro passim direpto, urbem expugnent,

pugnent, depopulẽturq;: qui mittebantur, iussa populi secuti, Macedoniam A
remigijs petunt, urbiq; Potidææ parant obsidionem. Tum militum duo millia à Corinthijs missi auxilio obsessis. Quo Athenis cognito, par militũ manus obsidentibus contra hostium missa subsidia mittitur. Conserta pugna ad Isthmum Pallenijs proximũ, uictrice Atheniensium acie, cecidere hostium supra trecenti: inde Potidæi arctius in obsidionem inducti, uehementer urgeri. Interea dum hæc gerũtur in Propontide, conditur urbs ab Atheniensibus, quam Letamum uocitari placuit. In Italia Romani missis in Sardea colonis, agrum sorte diuisere. Præfecto Athenis Charite, à Romanis consules creati Q. Phrurius Phosus, & Marcus Papirius Crassus. Horũ temporibus in Italia inter Thurios, cum in eam urbem uarij ex uarijs gentibus urbibusq; coloni commigrassent, orta contentione, disceptari contentiosius cœptum: quæri'ue cuius potissimum gentis, urbis'ue coloniam eam appellari fas esset, quémue præcipuè conditorem colere. Atheniensibus id sibi autoritatis, tituliq; uendicare summa ope enitentibus, capitum numero contendere: ex una Athenarum urbe longè plures, eoq; cæteris quibusque populis colonos transcriptos haberi. Cæterum Peloponnesij populi haud paruam proferre multitudinem, si numero censendum, sibi palàm Thuriorum conditionem, coloniæq; deberi conditionem titulosq; adscribi: sibi quoque itidem postulare, nonnulli clarissimi potentissimiq; uiri, quorum commune munus, & magna præterea ad coloniam condendam collata afferebantur præsidia. Ingens ac uehemens agebatur inter se disceptantium altercatio, dum sibi quisq; talem properat ac nititur usurpare dignitatem. Postremò his sine fine dissentientibus, Thurij ueluti in re ambigua, nec humano ingenio satis explicabili, in Delphos quendam percunctatum mittunt, quẽ eis Deus cõditorem decerneret oraculo. Responsum accepere, conditorem urbis Apollinem scribendum. Hoc modo pacata altercatione, & explicato dubio, conditorem suum declarant Apollinem: seditioneq; sedata, plebs in pristinam concordiam conciliatur in Græcia. Lacedæmoniorũ rex Archidamus, cum duos B
& quadraginta regnasset annos, interijt: cui succedens Agis, annis septem & uiginti regnũ continuauit. Præfecto Athenis Apseude, Romæ consules creati T. Verginius, & Proclus Gegannius Macerinus. Horum temporibus Spartacus Bosphori rex, anno regni sui decimoseptimo acto, interijt. Seleucus regnũ suscepit, regnauitq; annos quatuor. Cæterũ Athenis Meton Pausaniæ filius, uir magnæ singularisq; in Astrologia eruditionis, tabulam quæ decem nouennalis circuli inscribitur, exposuit, eius ingressu tertiadecima die mensis Scirophorionis Athenis dein instituto. nam in eo annorum numero ferunt astra progressu quodam per colum loca deuolui, ac ueluti quodam anno magno reuolutione peracto, referri rursus eadem. Quapropter à nonnullis cursus ille, Metonis annus inuenitur appellatus. Videtur nempe uir ille in perstructione & perscriptione huiusmodi, quadam admirabili, indagatione rem ipsam assecutus, astrorumq; ipsorum progressu motũ ue, quęq; suo tum protendendi natura scripturæ positæ respondere obseruatum, compertũ est. Ad tempora enim usq; nostra, Græcorum pleriq; decem nouennali tabula, & ratione iussi nusquam aberrasse depræhenduntur à ueritate. In Italia Tarentini Siris oppidi ueteribus colonis patria excedere, & aliò migrare coactis, nouos ex proprijs capitibus colonos transcribunt: urbemq;, cui nomen dant Heracleam, condunt. Præfecto Athenis Pythodoro, Romæ consules creati, T. Quintius, & Titus Memmius: apud Helios agebatur Olympias septima & octogesima, qua stadio uicit Sophion Ampraciensis. Ea tempestate Spurius Manius affectati regni conuictus, necatur. Cæterũ Athenienses apud Potidæam iusta acie cum hoste certamine conserto, uictoriam adepti, imperatorem in pugna amisere: mox alterum creatum, nomine Phormi

onem,

A onem,ad exercitum mittunt. Hic castris ad mœnia positis,urbem perpetua oppugnatione fatigare. contrà perstanter hostis uim oppidani excipere impigres,atque indefessè periculis adesse: inde deferri,diuturnaq; fieri obsidio. Thucidydes Atheniensis inde orsus historiam,bellum inter Lacedæmonios & Athenienses gestum scripsit,quod Peloponnesiacum est appellatum. Huius nanque belli incendia octo & uiginti uariè deducta annis, deflagrauere. Cæterum à Thucidyde duorum & uiginti annorũ gesta,uoluminibus octo conscripta traduntur: ut nonnullis id diuidere placuit,nouem uoluminibus.

Præfecto Athenis Euthydemo,Romę tres tribuni cõsulari potestate creati, Manius Aemilianus Mamercus,& C. Iulius, & Lucius Quintius. Horum temporibus inter Athenienses & Lacedæmonios est ortũ bellum illud ingens,& celebratum cladibus uarijs utriusq; populi, quod Peloponnesiacũ est appellatum , omnium quæ ulla unquã tradiderit historia, diuturnissimũ. Cæterum huic nostræ historiæ conueniens uidetur, ac pro modo in initio & deductione operis posito necessariũ,causas prius tam grauis tamq; diuturnæ discordię exponere. Athenienses igitur iam ad maritimi imperij summã uendicandam aspirabant,ac per licentiam quandam depositam communi contributione Græciæ in Delo pecuniam inde ablatam comportarunt Athenas, eamq; Periclis fidei & curæ custodiendam crediderunt. Vir ille tum generis antiquitate,tum fama,acumine quoq; ingenij, & acrimonia differendi ciues longè cæteros anteibat. qui aliquanto pòst tempore cum magnam pecuniæ eius partẽ priuata auctoritate expendisset,peteretur q; deinde uti populo rationẽ redderet,mœrore animi incidit in morbum, diffisus eius à se crediti rationẽ assignari posse: cui tanta ob eam rem mœstitia & ægritudine languenti,Alcibiades sororis filius tum orphanus,qui apud eum puerili adhuc ætate educabatur,consilium sese ab ea molestia liberãdi patefecit. conspiciẽs nanq; patrui nimium mœrorem,percunctari cœpit, quæ nam tantæ molestiæ causa accidisset. Rettulit ille, diẽ sibi dictam, qua de pecunia assumpta sese defen-

B deret: id nunc quærere atq; meditari se,qua uia ciuibus rationem posset reddere. At, ille inquit, non quidem quo reddas rationẽ patrue,sed quo non reddas,est ineundum consilium . Quæ pueri dicta Pericles complexus , exinde meditari cœpit,atque eniti summa ope , quo pacto populum Atheniensem aliqua graui implicaret expeditione. Sic nanq; opinabatur,disturbata tumultu ciuitate,tum curis omnium ciuium à reliquis negocijs ad belli terrorem & trepidationem conuersis,se facile subterfugiturũ calculum rationemq; pecuniæ. Huic consilio casus quidã accessit,remq; prouexit ex sentẽtia, his causis. Simulachrum Palladis olim educendũ, Phidiæ fabro locatum fuerat: cui tum operi exequendo,curandoq; præfecere Periclem Xantippi. Quidam uerò ex ministris & cooperarijs,Phidiæ subinstructi, & ab inimicis Periclis adducti,ad aras deorum confugere, re quadam inopinabili & absurda diuulgata prouocare. Namque architectum incusantes , polliceri se compertè ostensuros,ingẽs pecuniæ sacratæ æs à Phidia clam sacrilegio subreptum teneri,idq; patratum complice ac consilio tum locati operis præfecto Pericle. Conuẽtu itaque ob eam rem congregato , Periclis aduersarij populo suadent, ut Phidiam comprehendi iubeat: tum ipsi Periclem sacrilegij indicati insimulare pergunt. Adhæc Anaxagoram eruditorem, quòd Periclis præceptor esset, calumnijs lacessere ac criminari, quòd de Dijs in præsenti ex religionis contemptu,prophana cuncta promiscuè haberet. Quibus nihilominus calumnijs implicare Periclem eadẽ disciplina imbutũ,et eidem impietati obnoxiũ ostendere, uiribusq; omnibus & quacunq; arte tentare per inuidiã illius uiri potentiã & præstantem dignitatem nomen polluendo, inquinandoq; uitę famam contũdere. Tum Pericles intellecta uulgi natura, ubi belli pericula laboresq; publici impendeant, tum maximè uirtuti optimisq; artibus locum dari pro in-

gruẽte necessitudine requiri, magniq́; probitatem fieri. In pace uero per ociũ A
& inuidiam cuncta promiscuè miscente uulgi proteruia, & lasciuia mẽtes uacuas inuoluente, tum maxime bonos & uirtutem cõtemptui esse, ubi nullus usquã eius appareat usus: tum ut cuiusq; nomen opesq; emineant, ita inuidiæ popularis proximũ fieri, & offendi multitudinem alieno successu, iniuriæq; & criminibus uulgi obnoxium uiuere. Vnũ demum rebus suis salubre consilium cernens, statuit cum primum quacunq; occasione oblata liceret, ciuitatem in quoddã graue bellum inijcere: ita ut admonente periculo uirtutis memor populus, tum Periclis opera indigẽs, amoliendis sibi calumnijs, & prosequendo iudicio ad maiorem curam auerteretur, neq; tempus, aut ocium rationis daretur de pecunia exquirenda. Decretũ iampridem Atheniensibus erat, foro, cõmeatibus & portubus arcere Megarẽses. qui demũ eius rei difficultate compulsi, ad Spartiatarũ auxilia confugere. Lacedæmonij Megarensium postulatis assensi, repente legatos re propalã facta, misere ex communis omniũ conuentus sententia, qui iuberent Atheniensibus tolli atq; abrogari decretũ, quod contra Megarenses sponte inter se rogatum tulissent: sin id recusaretur, bellum detrectantibus indicerẽt, denunciarentq;: Lacedæmonios cum socijs opibus, iura cõmunia libertatemq; Græciæ contra uim, iniuriasq; eorũ defensuros. Populi consensus ad ea legatorũ postulata audienda habet. Ibi Pericles eloquentia uir longè cæteris omnibus acriore, & uehementiore spiritu, in concionem prodiens, populo suadet, decretũ nullo pacto, quod ab eis legatis postulabat, posse abrogari, re populi maiestateq; urbis seruata: quę nam, inquit, confessio certior, quod seruitutis acceptæ testimoniũ atq; initiũ magis apertũ dari potest, q̃ ubi uel inuitus prodita in aliũ arbitriũ maiestate, cogaris Lacedæmoniorũ iussu consilia capere, ac ueluti imperatis parẽdo, re tua relicta, quod alteri uisum fuerit sequi. Iam accensis idoneè animis cõsulere pergit, ut quæ quisq; in agris haberet, omnia properè congerãt intra mœnia: nec usq; uereri eos oportere, cum rei maritimæ potiantur, imperioq; maris potiti sint, bellum cum Lacedæmonijs ultro lacessentibus suscipere: tũ de B
bello singula quæq; prudentissimè nunc disputando, nunc confutando exponere sociorũ multitudinẽ, quantaq; reliqui copijs nauticis essent ope superiores, ostendere. Adhæc uim pecuniæ ex Delo Athenas translatæ cõmemorare, quæ quondã ex cõmuni urbium contributione fuerat conflata ex decẽ millibus talentis, æris cõmunis quatuor olim millia in Propylæorũ cõstructione & obsidionem Potidæorũ absumpta. Tum ex uectigalibus & stipendijs sociorum quadringenta & sexaginta quotannis afferri. Præter hæc omnia põpæ ornatus, spoliaq; & manubias Medicas quingentûm talentorũ æstimatione haberi: in operibus quoq; & templis magnã sacrę supellectilis, repostarumq; rerũ facultatẽ docere, statuãq; Palladis quinquaginta talentis aureis ueluti suprema ueneratione excultam constare. His omnibus ubi aliqua belli urgere perrexit necessitas, fas esse à Deo tantisper acceptis ueluti subsidio quodam, ad rerum summam sustentandam uti, dum parta pace, ciuibusq; compositis, res ipsæ diuturna quiete coalescentes, ac ad fœlicitatem prouectæ, pecuniam ueluti mutuò à dijs acceptam, cumulatè restituere ualeãt. Hac ærarij opulentia declarata, subiungit militum ad duodecim millia eis parata adesse præter socia auxilia & eorum manus, qui diuersis dispositi in præsidijs haberentur. quorum multitudinem cum colonorum delectu supra decem & septem millia censeri, triremes adesse trecentas. Lacedæmonios cõtrà premi pecuniæ caritudine, tum rebus nauticis longè inferiores. His omnibus ita percursis, cum ciues iam ad bellum accẽdisset, hortari mox populum pergit, ne maiestatem, quam tueri suis opibus egregiè liceret, suam, Lacedæmoniorum patiãtur imperio pessundari, legatorum postulata sequi desistant. quod facile est acrimonia dicendi consequutus, quamq; ob causam Olympius cognomento appellatus est.

A tus est. Huius rei meminit Aristophanes ueteris comœdiæ auctor, qui Periclis ætate poeta floruit, ubi inter alia scripta sic habetur:

Si uultis discere hanc quo pacto perijt, primum quidem initium dedit Phidias infortunij. Post Pericles, ueritus ne malo implicaretur eodem, excussa Megarici decreti parua scintilla, tantum incendit bellum, ut eius fumo Græci omnes sint illachrymati, quicq; ultro, quicq; citro constitere.

Item in alijs Eupolis poeta: Pericles Olympius fulminabat, intonabat, confundebat Græciam: Suasio quædam labijs insederat, adeò imprimebat, & solus oratorum stimulos intus relinquebat, auditoribus immissos.

Peloponnesiaci belli talibus fuisse initium causis, Ephorus scripto tradit. Hoc itaque modo cum inter duas potentissimas Græciæ urbes iam discordia sæuire, atque odia flagrare cœpissent, Lacedæmonij conuocato Peloponnesiorum conuentu, bellum Atheniensibus inferre decernunt, confestimq; ad regem Persarum legatos mittunt, qui iuncta cum eo societate, auxilia implorarent. tum ad socios in Italia & Sicilia, missis legationibus, ducentas ab eis triremes impetrant: tum ipsi unà cum Pelopõnesio robore contractis undique copijs pedestribus, alioq; rerum bellicarum apparatu instructa acie, primi bellum intulere. Platæensium urbs in Bœotia erat libera, suisq; legibus ciuium arbitrio administrata, cui societas olim cum populo Atheniensi contracta, uetusto iure seruabatur. In hac nonnullos ciues eius libertatis demoliendæ libido ceperat: ea re cum Bœotijs tractata, pollicentur se ditioni imperioq; Thebanorum, tradituros q; illis urbem Platæas, si militum eò præsidia miserint, quorum freti auxilio, rem perpetrarent. Trecentos itaque milites delecta uirtute Bœotij properant eò transmittere, quibus intra mœnia noctu acceptis, auctores proditionis urbem tradunt in potestatem. At uerò Platæenses, Atheniensium societatem integra & incolumi fide tueri pergentes, initio quidem copias omnes Thebanorum illic adesse rati, legationem mittunt ad eos, qui mœnia arcemq; occuparant, orantes, ut per inducias & fœdera rem componere liceret. Vbi uerò exorta luce paucitas hostium conspicata apparuit, mox conuersi Platæenses ad tuendam manu libertatem, repente accinguntur. Commissa in uijs pugna, principio Thebana uirtus superior, hostem multa cæde premere: pòst ubi ex fastigijs domiciliorum, in quæ pueri domesticaq; turba consederant, deuolui tegulæ, iactariq; undique pondera cœpere, crebrisq; ictibus passim haud incassum iaciendo in agmen, stipatim obruere hostem, haud iam pari certamine coacta Thebanorum manus cedere fugereq; cœpit. Alij mox extra mœnia exilientes euasere: nonnulli intra quoddam sese domicilium cum recepissent, ab oppidanis ibidem obsessi, tandem sese dedere coacti, in manus hostium uenere. Thebani re ab his qui euaserant nunciata, confestim cum omnium copijs properè in expeditionem prodeunt: cumq; eos qui in agris uersabantur omnes, ueluti re inopinata, repentino cursu, incautos imparatosq; passim offendissent, diuersis iam agminibus factis, alios uiuos necant, alios in prædam ducunt captiuos. Totus uerò ubique ager cæde, uastationibus, rapinis infestari, tumultuq; cuncta ferueſcere, nil intactum relinqui. Tum Platæenses legatis ad Thebanos missis, postulant uti agro suo excedant, seq; pro ea re captiuos eis relaxaturos. Eo pacto re composita, Thebani receptis captiuis, tum restituta Platæensibus præda, Thebas reuertuntur. Platæenses ea re commoti, legatos Athenas mittunt, imploratum auxilium. Ipsi autem tantisper ex agris pleraque intra mœnia congerunt. Athenienses audita Platæensium uexatione, extemplò magnam militum manum eò traducunt: hi properè profecti, cum Thebanos iam inde digressos haud assequi, quod cupiebant, potuissent, quicquid in agris reliquum comperiunt, intra urbem comportãt, cæteramq; turbam imbellẽ transferunt Athenas. Lacedæmonij iudicantes ob eã rem fœ-

B a dera

dera ab Athenienſibus rupta, copias ingentes undiq; contrahunt ex Lacedæmonia & reliquis Peloponneſijs, ſociorumq; populis. Socij uerò Lacedæmonijs tunc habebantur Peloponneſij primum omnes, demptis Argiuis, qui à munijs belli uacabant: extra Peloponneſum Megarenſes, Ambraciotæ, Leucadij, Phocenſes, Bœotij, Locrenſes, & pleriq; eorũ qui ad Eubœam populi uertebant. Item ex reliquis Amphiſſenſes. Cæterum Athenienſium ſocietatẽ ſequebantur, qui maritima Aſiæ incolebant, Cares, Dores, Iones, Helleſpontij, Inſulaniq; omnes, præter Meli & Theræ incolas. Ad hæc Thraces, exceptis Potidæis & Chalcidenſibus. Præterea Meſſenij, qui Naupactũ tenebant, & Corcyrenſes. alij omnes pedeſtrem manum miſere: prædictas itaque gẽtes utraq; ciuitas ſibi ſocietatis iure conciliarat: cæterũ Lacedæmonij coacto magno exercitu, Archidamo regi imperium tribuere, qui confeſtim copijs præcinctis in Atticã irrumpit: ibi caſtella oppugnationibus adoriri, paſſim diſcurrendo prædã undique agere, cunctaq; uaſtando progredi pergit, iamq; magnã agri partẽ populationib. diripuerãt, cũ populus Atticus irritatis animis, iraq; agri ſui accenſus, coràm impunè uaſtari omnia, exuriq; cernẽs, in aciem deſcendere, atq; occurrere hoſtiũ petulantiæ ſtatuũt. At Pericles dux, quẽ penes imperij ſumma erat, reuocare properat in arma ruentes, iuuentutẽ orare uti rem ſilentio habeant, polliceri ſe propediẽ ſine ſuo periculo ex Attica Lacedęmonios eiecturũ: mox centũ triremes inſtrui iubet, quib. magna iuuentute completis, prætorem Carcinũ, nõnulloſq; alios creat. tum confeſtim in Peloponneſum, ut traijciant, iubet: qui properè deuecti, totã propè maritimę orę partem, depopulando uaſtandoq; agros, excurrunt, nõnullaq; caſtella ui capiũt, tumultu reliqua pauoreq; concutere. Quo metu perculſi Lacedæmonij, cum primũ ex Attica copias reuocãt ad muniendã contra uim hoſtiũ Peloponneſum. Hac arte liberata manibus hoſtium Attica; Pericles magnã apud ciues multa cum laude adeptus eſt laudem & auctoritatẽ: quippe quem ducibus Lacedæmoniorũ omni genere belli poſſe opponi conſpicerent. Præfecto Athenis Apollodoro, Romani Conſules crearunt M. Geganiũ & L. Sergium. Horum tempeſtate dux Athenienſium haudquaquã finibus Peloponneſijs exceſſit, bello ue deſtitit, ſed paſſim undiq; prædã agendo, uaſtatis agris omnia diripere, hoſti infenſus ubiq; eſſe, caſtella oppugnare. Accedentibus deinde haud multo pòſt quinquaginta triremibus Corcyra miſſis, multo ferocius, ac latius euagari tumultu, armiſq; miſcendo omnia, nil inuiolatũ, nil depopulationibus tutũ relinquere, ac maximè eã maritimæ oræ partẽ, cui litus nomen habet, infenſe uaſtare, uillas in ea & diuerſoria, ædificiaq; incendio euertere. Deinde in Methonẽ urbẽ Lacedæmoniæ nauigãs, præda ex agro, undiq; acta, oppidũ ipſum ui oppugnare adoritur. Ibi Braſidas Spartanus adoleſcenti quidem adhuc ætate, uerũ uiribus corporeis & audacia plus quàm uirili præditus, Methonẽ conſpicatus in expugnationis periculũ, ut ui caperetur, adductã, aſſumptis ſecum quibuſdã Spartanis, agmine ſtipato per medias hoſtium acies & ſtationes uiã manu facit: multiſq;, qui obſiſtere irrumpenti conarentur, cæſis, intra oppidum euaſit. Perſtantẽ deinde in obſidione Athenienſium exercitum, Braſidas in dies magis ſtrenuè dimicando, nulliſq; periculis uſquã cedendo, ſpe uictoriaq; fruſtrari, donec amiſſa loci per uim capiendi fiducia, Athenienſes intra naues ſe recipiũt. Ibi Braſidæ auſu patratũ, uirtuteq; liberata periculo Methone, apud ciues Spartanos gratiæ auctoritatiſq; ſibi cõparauit, tum illius egregiè fortiſſimeq; auſi facinoris memoria & laude elatus, perſæpe in tẽporibus deinceps ſubſequutis admirabili audacia dimicãdo, ingentẽ fortitudinis gloriã retulit. Cæterũ Athenienſes circũuecta, & ad Heliam appulſa claſſe, prædã undiq; ex agris agunt: tum Pheriã caſtellũ Heliorũ oppugnationibus & obſidione adoriuntur. Helijs auxilio accurrẽtibus congreſſi contrà, uictores fundunt hoſtẽ: magna cæde facta, Pheriam per uim capiunt.

A piunt. Post hæc cum iam contractis uiribus omnibus, Helios instantes instructa acie haud ultra sufferre ualeret, intra naues compelluntur. Deinde abnauigantes in Cephaloniā, populis illis acceptis in societatē, Athenas uersus remigia torquent. His gestis, Athenienses Cleopompū ducē crearunt, cui datis triginta nauibus, mandant ut nauigans Eubœā, præsidio partes eas tueatur, Locris auferat arma. Ille eductis properè nauibus, maritima Locridis rapinis & depopulationibus excurrere pergit, oppidumq; Throniū oppugnando, obsidione capit: tum Locrensiū copias contrà instructas, in aciemq; descendentes profligat, inserta iuxta urbē Alopē pugna: post hæc in insulā Locridi adiacentem, cui nomen extat Talante, pro obstaculo Locridi proposito munijt, assiduis inde eruptionibus & excursibus infestaturus oppidanos, & eius incolas loci. Per idē tempus Atheniensis populus Aeginetas urbe omnes ejciūt, crimini dantes, q Lacedæmoniorū fouerēt partes. Ex ciuibus uerò suis eò colonos transcribunt: quibus deductis, agrū urbemq; sorte distribuere. Cæterum à Lacedæmonijs ea quæ Thuræ loca appellantur, Aeginēsibus urbe expulsis in habitaculū dato exemplo Atheniensiū, qui Messenijs antè similiter à se eiectis, Naupactū tribuerant habitandum. Inde Pericles dux ab Atheniensibus cum exercitu ad bellum Megarēsibus inferendū missus, in expeditionē proficiscitur, depopulatusq; agrū, uillisq; eorū direptis & uastatis, cum ingēti præda redijt Athenas. Parte alia Lacedæmonij cum Peloponnesijs, cæterorumq; sociorū præsidio secunda expeditione in Atticā irrumpunt: excidioq; arborū, quibus tota passim regio consita florebat, cuncta prosternunt: tū uillas ubiq; uastant, incendijs ædificia euertunt, ac solum fermè totū proculcatū protritumq; deformant: ea tantūmodo parte intacta, quæ Tetrapolis appellatur. ab huius ueluti hospitalitatis quondā soli uiolatione abstinuere, q proauos suos eius loci habitaculis & hospitio exceptos olim, acceperant tum Eurystheum inde bello adortos superasse. æquū nanq; probè uidebatur his, qui maiores suos beneficijs affecerant, pares ab nepotibus eorum gratias referri.

B Cæterū Atheniensibus in aciē descendere, manusq; cū hoste conferere, haud fuit animus: uerùm intra mœnia se continentes, cōputrescente ueluti per sitū et immobilitatē corporū temperamento, auraq; spirabili infecta, in pestilentē morbū incidere. Nam recepta intra urbē fugientiū undiq; per trepidationē omnis generis ingēti multitudine, cū propter angustiā loci per habitacula incōmodè, ac passim sine ullo ordine ꝑmiscuè cōstipati, uarij uarijs uitæ modis haud sine causa incidebant in morbos. quippe conuolutū ueluti ex colluuie, & corruptum tetrumq; olentem spiritū trahentes, cōcreto iam exæstuanti circū undiq; per quandā præfocationē æthere, intraq; præcordia acceptū dirum uirus cōcipiebant. Cum itaq; nulla illis tam ferocis hostis ex agro abigendi facultas adesset, rursus ingenti nauium numero classem instructā duce Pericle properare iubent in Pelopōnesum. Hic excursa direptaq; maritimæ oræ magna parte, tum nōnullis urbibus populatione uastatis, Lacedæmonios rursus ex Attica coegit excedere. Post hæc cum res suas admodū afflictas cernerent, agros arborum excidio uastatos, desolata circum loca omnia: populi preterea ingentē stragem, incredibilemq; numerū pestilentia absumptū, magno perculsi pauore Atheniēses, propè iam uiribus suis diffidere cœpere. Proinde Periclem, utpote quem belli illius autorem causamq; putarent, odio, infensisq; animis habere, quare eum quamprimum magistratu abire iubent. Pòst quaidam leues eius criminādi occasiones nacti, talentis octoginta mulctant. Deinde legatis ad Lacedæmonios pro pace impetranda missis, ubi nusquā præberi postulatis aures uident, rursus angustia & necessitate rerū coacti, Periclē ducem creant. Hæc itaq; eo anno gesta traduntur. Præfecto Athenis Epaminunda, Romæ cōsules creati L. Papyrius, & A. Cornelius Macerinus. Horū temporibus Athenis Pericles dux interijt, uir sanè genere & opulētia, adhæc

acrimonia facundiæ, reiq́ peritia militaris longè præstantior reliquis ciuibus. A
At uerò summa populum Atheniensem Potideæ per uim capiédæ libido inuaserat: quam ob rem Agnonem ducem cum his copijs, quas antea ductabat Pericles, eò misere, qui cum classe uniuersa, rebus iam quæ ad obsidionē requirebantur paratis (machinas nanq́ & instrumenta expugnandi omnifaria, telorumq́ & armaturæ uariæ uim ingentem nauibus impositã secum attulerat: item frumenti uectigaliumq́ quanta copia satis esset) Potidæã appulsus, rem assequi molitur, assiduis oppugnationibus indies urbem adoriri, multumq́ in ea re frustra tēporis consumere, nec ulla tamen dabatur oppidi per uim potiẽdi spes aut uia. Obsessis nanq́ formido captiuitatis animis, uires quoq́ ad se defendendũ addebat, eoq́ acrius, faciliusq́ resisti, q̃ oppugnari iniquo certamine ab hostibus tentato, oppidani ex mœnibus tutè dimicãtes, subeuntia ex portu agmina facile opprimebant: muroq́ submouebãt, frustra irrumpere conantes. Morbus præterea obsessores inuadens, plerosq́ cõfecerat, ne animis magis quàm corporibus ægris diffiderent. militũ ordines satis discernere erat, quòd nõ spe ulla, nec cõsilio, sed formidine magis magistratuũ & populi rem cœptã, duces pertinacius prosequi cõstabat. Nam Agnon cernens in ea obsidione iã tum plus quàm mille talenta ab Atheniensibus impensa, tum populũ in Potidæas ira grauissima accensum, quòd à se primi omniũ ad Lacedæmonios desciuissent, aut ullo pacto soluere obsidionē iniussus audebat, inde in cœpto perstare, & (quanquam id difficillime) nequicquam uideretur, nihilominus obsidendo pergere, milites ad uim urbi inferendã pro uirili cogere. Vbi uerò ciuiũ plerosq́ partim oppugnationibus interemptos, partim morbo absumptos uidet, relicta ad obsidionē exercitus parte, Athenas remigio petit, amissis iam supra mille militibus. Agnone discedẽte iã tum prorsus defecerat oppidanis annona: nanq́ extrema famis necessitate urgente, cũ cuncta sibi desperatione plena cernerent, Potidæatæ per præcones hosti nunciari iubent de obsidione soluenda: quã uocẽ proclamãtis milites in castra procul auditã (quippe iam uarijs defatigati malis, tædioq́ ita laboris incassum, uti rebant̃, suscepti, prorsus relãguẽtes) ueluti opẽ cuiusq́ oblatã grata salutatione excepere, deinceps de cõpositione inter eos agi cœptũ est. His demũ cõditionibus res cõposita: Potidæatas uiros cum singulis, mulieres cum duabus uestibus omnes urbe discedere oportere, nil præterea extra mœnia exportare licere. Hac conditione pacta, Potidæatæ cũ uxoribus & liberis, uti cõuenerat, omnes urbe excedũt. Inde ad Chalcidẽses Thraciæ se cõferũt, à quib. benignè excepti, ꝑ habitacula distributa collocãt̃. Ab Atheniẽsi uerò populo ex ciuib. ad mille coloni Potidæã trãscripti sunt, quib. urbẽ agrũq́ cuiq́ ꝑ sorte distribuere. Phormio deinde dux ab Atheniẽsib. creatus, cũ xx triremibus instructis, populi iussu in expeditionẽ proficiscit̃. qui Peloponesum circũnauigãdo peruectus, q̃ properè cõtẽdit in Naupactũ: ubi potitus Crisæo sinu, illinc Lacedæmoniorũ nauigia arcere, hosteq́ ea maris nauigatione & libertate excludere tentat. Cæterũ illi delectu habito, Archidamũ cũ magna manu instructa, q̃ maius periculũ impẽdere, discrimenq́ rerũ maturius implorare auxilia cerneret, eò properare iubent. Hic permeata Bœotia, re undiq́ explorata, copias in Platæas traducit. Ibi procincto iam ad uastandũ agrũ exercitu, prius hortari ac sollicitare, eo pauore ad defectionẽ Platæenses cœpit. Pòst ubi id frustra à se tentatũ uidet, signo repente agminibus dato, passim per agros effusi milites, omnia diripere, uillas uicosq́ depopulationib. uastare, diuersis locis eruere ædificia: post hæc ad urbẽ cõuerso agmine, dux illã mox uallo munitionibusq́ circũ obstruere properat, ratus Platæẽses frumenti penuria & difficultate rerũ necessariarũ coactos, tandẽ ad deditionẽ perduci posse. nihilo tamẽ segnius tormẽtis machinisq́ adactis, mœnia cõcutere pergit, atq́ assiduis oppugnationibus nil uacui ocij tẽporisq́ intermittendo tentare irruptionẽ, nulli B
occasioni

A occasioni abesse. Pòst ubi oppugnando ui nulla capi posse oppidũ cernit, relicto in munitionibus idoneo exercitu, cũ reliquis copijs in Pelopõnesum regredit. Cæterum Athenienses Xenophontẽ & Phanomachum duces creant, quibus mille militibus traditis, iubent in Thraciã proficiscãtur. Hi pòst ubi in Pactolũ Bœotiæ uentũ est, agrum excidio uastare pergũt, annonamq; adhuc in segete uirentẽ discerpunt, proculcantq; frumenta surgentia. Ad eũ tumultum Olynthiorũ iuuentute armata, Bœotiensibusq; auxilio properante, pugna cũ illis inita, profligant Atheniẽses: ubi & duces, & maiorẽ copiarũ partẽ cæsam amisere. Simul dũ hęc gerunt, Lacedęmonij ab Ambracijs exorati, bellum Acarnanibus intulere, Cnemo duce, mille in eã expeditionẽ milites missi, cũ paucis nauibus. Dux itaq; cõtracta sibi ex socijs magna manu, copias in Acarnaniã traijcit: atq; iuxta oppidũ, cui Strato nomẽ extat, castra posuit. Ast Acarnanes cõtractis uiribus cõuersi, per insidias incautũ hostẽ excipiũt, multaq; cęde facta Cnemũ ducẽ ui pulsum, copias abducere cogũt intra Oeniadarum fines. Per idem tẽpus Phormion Atheniensiũ prætor cũ uiginti fortè triremibus enauigãs, in septẽ & quadraginta Lacedæmoniorũ naues incidit, cõsertaq; cũ eis pugna, nauẽ imperatoriã classis hostilis suppressit, ac plerasq; ex alijs discussas, nauigationi reddidit inutiles, captis duodecim cũ ipsis uiris, reliquas in continentẽ usq; est insectatus. Ast Lacedæmonij præterq; cuiq; uideretur credibile, tanto nauiũ numero parua manu hostiũ profligati, in urbem Achaiæ Patras confugere. Cæterũ ea pugna circa locũ nomine Rium cõmissa traditur. Ab Atheniensibus uerò illius uictorię trophæũ extructum est, nauemq; Neptuno dedicarunt, quã circa Isthmũ compositã statuunt. Pòst inde abnauigãtes in urbẽ Naupactũ, sibi iure sociali iunctã ad se recipiũt. Aliæ rursus à Lacedæmonijs naues Patras mittuntur ad reliquias classis profligatę colligendas: quæ cursu eò prouectæ, tũ assumptis reliquis quæ ex pugna euaserant, in Riũ rursus cõstipato agmine contendũt: in quẽ eundẽ locũ pedestres
B quoq; Peloponnesiorũ copiæ traductæ, classi occurrũt, ac q̃ proximè licet, nauibus castra ponũt. Cęterũ Phormiõ superiori uictoria elatus, numero classis hostilis quo longè uincebat contempto, audet parua manu cõtra multitudinẽ confligere. pugna accensa, nõnullas hostiũ supprimit naues: tum certis suarũ amissis, uictoria ancipiti, prælio discessum est. Post hæc cũ uiginti triremes Athenis missę Phormioni accessissent, Lacedęmonij perterriti, Corinthũ remis petũt, haud deinceps ausi naualem fortunã tentare. Hæc itaq; eo anno gesta tradunt. Præfecto Athenis Diotimo, Romani consules crearũt C. Iuliũ, & Proclum Virginiũ Tricesimũ. Ab Helijs agebat Olympias octogesima octaua, qua stadio uicit Symmachus Messenius ex Sicilia. Horũ tẽpestate Cnemo Lacedęmoniorũ duci, dum apud Corinthũ cũ classe in statione esset, animus accendit Piræi per occasionẽ occupandi. compertũ namq; p exploratores habebat, neq; naues illas eo in loco deductas haberi, neq; præsidia usquã ad defensionẽ disposita, neglectũ prorsus incustoditumq; patere: illius uerò custodias ab Atheniẽsib. idcirco negligẽtius curari, quòd nullo pacto adducerent, cuipiã mortaliũ uel audacissimo tantũ unq; animi adesse posse, ut tã insolens, & nunquã antea tentatũ, inuadẽdi loci, facinus aggredi quis primus auderet. Mox igitur re cõsulta, in Megarẽsibus quadraginta naues ibi nuperrimè deductas, assumit: inde noctu ad Salamina cõtendit: ac repẽte inuadẽs, inopino cursu in castellũ Salaminis, nomine Budoriũ, tres ibi naues, hoste incauto deprehensas, dissipat: reliquas mox passim Salamina percurrit. Salaminij per igneas faces, uti inter se cõuenerãt, significãtib. hostẽ adesse incolis Atticæ, Athenienses iam captũ Pyrea existimãtes, repẽtina re perculsi trepidare, undiq; ingẽti tumultu et pauore cõcurrere, auxilio loci raptis armis, pperare. Pòst ubi q̃d gestũ fuerat resciuere, nauib. plerisq; summa celeritate cõpletis, Salamina cursu citissimo petũt. At Pelopõnesij cœpto pręclarę audaciæ frustra tentato,

Salamine digressi, domum remis referuntur. Cæterũ Athenienses amotis ho- A
stibus, diligentiori deinceps Salaminem custodia defendere pergunt, firmoꝗ
satis præsidio imposito, locũ cõmuniunt: tum Piræũ clausuris opportunis, cu
stodibusꝗ idoneis corroborantes, quacunꝗ defensum credunt. Per idẽ tẽpus
Sitalces Thracum rex, principio quidem cum angusti admodũ agri regnũ ac
cepisset, pòst fortitudine & prudentia latũ procul in diuersas gentes amplũꝗ
sibi parauit imperium. Hic namꝗ optimis artibus rem gerendo, subditos be-
nignitate magis, & clementia, quàm imperandi iure fastuꝗ sibi deuinciendo,
cunctaꝗ beneficijs suis læta obnoxiaꝗ reddẽdo, uir præterea animo inuicto,
præstãtiꝗ in prelijs robore, & natura bellicosa, tum uectigaliũ prouentuumꝗ
curam gerendo summã, in tantã adeò potentiam, tantas opes prouectus est,
ut amplissimũ longè omnium, ꝗ qui antea in Thracia regnassent, dominandi
sibi ius arbitriumꝗ uẽdicaret. Nam eius maritimæ oræ iurisdictione, quę ab
agro Abderitarũ ingressum habebat, ad Istrum usꝗ fluuiũ imperio, & nomi-
nis extenso titulo possedit: à mari uerò in mediterranea procedenti, tredecim
dierum per regnũ eius iter uel optimo cuiꝗ uelocissimoꝗ pediti porrigebat.
regni tam latè potentis dominus, supra mille quotãnis uectigalium talenta cõ-
trahebat. Progressu uero temporum cum in bellum quoddam incidisset, dele
ctu ex Thracia habito, peditum contraxit supra CXX millia, equitum ad L
millia: cuius belli causam istic quoꝗ necesse est explicare, ut eius ratio legẽtib.
clarior pateat. Sitalces igitur iuncta olim cum Atheniensibus amicitia, inter
conueniendum spoponderat, eis se in bello Thracensi peragendo socium au-
xilio fore. Cum igitur ad expugnandam unà cum Atheniensibus Chalciden
sem gentem, uires suas pro officio societatis parare pergeret: tum simul à Per-
dicca Macedonum rege abalienatus non solum, sed animo quoꝗ in eum in-
censo inuectus, statuerat Amyntam Philippi filium reducere in regnum Ma
cedonicum. Ad eam utranꝗ expeditionem supplendã haud parua utiꝗ ma-
nu opus erat: ubi quæ ad exercitũ spectabant, sibi cuncta cõparata uidet: mox
eductis copijs omnibus per Thraciam prouectus, in Macedoniã traijcit. Cęte B
rum Macedones hostium multitudine perterriti, haud se credere pugnæ, nec
in aciem descendere audebant, ac frumento rebusꝗ omnibus, quæcunꝗ abri
pi potuere, intra munitissima castella congestis, ipsi sese intra easdem muniti-
ones continentes, pugna & dimicatione abstinebant. At uerò Thraces A-
myntam in Macedoniã pro rege inducto primum uerbis, persuasionibusꝗ
hortari: tum etiam legationibus missis, populos sollicitando sibi conciliare
tentabant. Vbi uerò cuncta incassum conari, nec usquã se audiri conspiciunt,
repentè in agmen egressi, quod excursu primum se obtulit castellum, id pri-
mùm adorti, per uim capiunt. Cuius rei impetu nonnullæ deinde urbes, atꝗ
castella formidine perculsa, sese dedere: cum totã depopulati Macedoniam,
præda hinc ingenti coacta, traijciunt in Græcas Chalcidensiũ urbes. Interea
dum hæc ab Sitalce geruntᷓ, Thessali, Achæi, Magnetes, reliquiꝗ Græci, qui-
bus inter Macedoniam & Thermopylas regio sita incolebatur, cõcilio habi-
to, cõspirauere in omnes, idoneũꝗ cõscripsere exercitũ cõmuni delectu. Ve-
rebantᷓ enim permaximè, ne tanta armatorũ ui procincti, Thraces agros suos
inuaderent, patriumꝗ solũ in discrimen adduceretur: quod idem cum à Chal
cidensibus perpetratũ esset, Sitalces audito Græcorũ apparatu, ingentesꝗ cõ-
tra se copias armari: tum milites suos urgente iam hyemis asperitate afflictos
subtumultuari, Perdiccæ conciliatᷓ: nuptijsꝗ in ea cõpositione cum eo contra
ctis, inde copias abducit in Thraciã. Simul dum hæc geruntur, Lacedæmonij
socijs ex Peloponneso assumptis, duce Archidamo rege, rursus in Atticã traij
ciunt, segetẽꝗ frumenti adhuc cum uirenti surgentẽ passim destruxere. Nam
Atheniensibus haud audacia tulit in aciẽ cõtra se descẽdere, quippe rebus pe-
nuria frumenti, simul & pestilentia cuncta fœdante propè afflictis, in malam
deinceps

A deinceps spem deiectos animos habebāt. Hæc eo anno fermè gesta tradūtur.

Præfecto Athenis Euclide, Romani tres tribunos consulari potestate crearunt, M. Manium, Q. Sonticium Prætextam, Seruitium Cornelium Cesum. Horum temporibus in Sicilia Leontinis Chalcidensium colonis, Atheniensiumq; cognatis, aduersus Syracusios obtigit bellū. Pressi itaq; uiribus hostium, tum opibus potentiaq; Siracusiorū quàm longè inferiores erant, in discrimen amittendæ per uim patriæ adducti, legatos Athenas mittunt oratum à populo auxiliū, ut q; celerrimè suę originis urbē, iam incumbēte periculo, liberare properarent. Legationis eius princeps fuit Gorgias rhetor, omnium ætatis suæ sermonis acrimonia lōgè præstantissimus. Ab hoc primo uariæ dicendi artes & exornationes inuentæ traduntur, tum in exercitatione, & declamādi usu peritiaq; cęteros adeò superabat omnes, ut à discipulis minas centum acciperet pro mercede doctrinæ. Hic igitr Athenas ingressus, tum in populi conuentū adductus, pro societate & auxilio impetrādo cōcionabundus, multa uariè disserere cœpit: ubi peregrino quodā dicēdi artificio usus, adeò diserta lingua singula quæq; prosequi uidebat, ut Athenienses ingenio quidem acuto, & natura eloquētes (alioquin quoq; sermonis percupidos) tā compti, tamq; felicis admiratione proloquij captos, in stuporem conuerterit. Primus namq; figuris dictionū elegantioribus inuenitr orationē ornasse, atq; affectata eloquendi arte cōtentionibus contrarijs, membris, articulis cōparibus, similiter desinentibus, alijsq; quibusdā huiusmodi lenocinijs uerborum, quæ tunc quidem rei nouitate & cultu peregrino admirationi erant, aliquam'ue pręse ferre gratiā sermoniq; adijcere dignitatē uidebātur. Nūc uerò sicubi frequentius eis, & ad fastidiū quis utatur, garrulitate plena ridiculoq; dignissima censentur. Postremò impetrata Atheniensiū cum Leontinis suadendo societate, uir quidem in admirabili admiratione artis disserendi, facundiæq; apud Athenienses habitus, ad Leontinos redijt. Ast Athenienses, alioquin iampridem libido haud mediocris inuaserat Siciliæ capiēdæ, propter opportuni-

B tatem loci, soliq; fertilitatem. Tunc quoq; oratione Gorgiæ iocundè ad ambitionē audita, decreuere Leontinis auxilia ferre. Hac belli occasione oblata, consiliū tegere, titulo ac rumore simulato sese cognato populo auxiliū imploranti ob necessitudinē negare nō posse: eorū defensionis gratia ea moliri, cæterum re ipsa magis insulæ totius sibi potestatem imperiūq; uendicare properabant. Nam haud multis ante id tēpus annis, bello inter Corinthios & Corcyrenses feruente, cum ab utrisq; summa contenderetur ope sibi cōciliare Atheniensiū societatem, idq; præoccupare alterutrū certarent, prætulit Corinthijs Corcyrensium partes populus, eisq; coniunctus auxilio fuit, propterea quod Corcyream urbem idoneo maximè ad inuadendā Siciliā loco sitam uidebāt. Postremò Athenienses imperio iam passim maris nullo resistente potiti, clarissimis quoq; rebus gestis celebri gloria, famaq; passim potētiæ formidabiles, ingentē sibi sociorū manum cōciliarant, tum copiarū, opumq; magnitudine maximas opulentissimasq; urbes in potestatē pugnādo redegerāt, ingentēq; pecuniæ uim coēgerant, quam reconditā ad necessitatē habebant, sublatis ex insula Delo cōmunis Græcorū æris collati supra decem millibus talentis: magnis præterea ducibus ac rei militaris peritia, famaq; clarissimis, quorū urbs illa fœcunda fuerat, res gesserāt. His omnibus sublatū, adductumq; populum, spes ac fiducia cœperat, nomine gloriaq; Lacedæmonios superādi: tū ad Græciæ totius imperiū aspirātes, magna iam parte uendicata Siciliā ad id maturandū, uotumq; assequendū idoneam pręoccupare cōtendere. His permoti causis, decreto Leontinis auxilio, C. naues in Siciliā mittunt: ducibus Lachete & Charonde, qui Rhegiū aduecti, C. naues à Rheginis & Chalcidēsibus colonis traditas, suæ classi adijciunt: inde enauigantes, insulas primū Liparensium, q; societatem tuerentur Syracusiorū, excurrunt. Pòst in urbem Locros perlati,

captis ibi quinq; Locrensiũ nauibus, castellũ obsidere pergunt cum finitimis A
Siculis, auxilio Milæis occurrentibus. Cõserta pugna uictor Atheniensis manus supra mille hostium cædit, captiuos haud sexcentis pauciores abduxere, moxq; expugnato castello ui potiunt. Interea dum hæc fiunt, adnauigãt XL. naues ab Atheniensi populo missæ, ut generosius atq; ferocius id suscipi bellũ pro maiestate urbis uideret. His præerant duces Eurymedon & Sophocles, cõtractis in unũ locũ maritimis uiribus. Iam haud spernẽda classis apparebat CCL. triremibus instructa. Dum itaq; bellũ diutius trahi uiderent, Leontini defatigati, per legatos Syracusas missos, rem cõposuere. Ita triremes Atheniensiũ, bello soluto, reuehuntur in patriã. Syracusij uerò data Leontinis ciuitate, Syracusios ciues omnes fecere: tum urbem declararũt municipiũ esse Syracusarũ. Rebus in Sicilia eo statu constitutis, in Græcia Lesbij ab Atheniensibus defecere. Eos namq; accusabãt, q̃d cũ uoluissent cohabitare omnes * Lesbo finitimi habitatores, Mitylenem eos esse translatos. Missis itaq; ad Lacedæmonios legatis, cõposita prius cum eis pace, initaq; societate, uno omnes ore cõsulunt, ut omnibus maritimis locis posthabitis, bellũ Spartiatis indicãt: utq; ad eam rem hoc sint propensiores, sufficientes se illis triremes curaturos pollicentur. Huius itaq; consilij nuncio Lacedæmonijs perlato, uehementer gaudebant, confestimq; ad classium se præparationẽ accingunt. Athenienses uerò magna militũ collecta ui, facinori immortuos, mutuoq; intentos studio, eaq; re incautos adorti, repentè ab incœpto repellũt, ingentiq; eos cæde conficiunt. Tum iam ante instructum agmen magna ubiq; corrasa nauium copia Lesbo immittũt, duce Cliuipede. Qui parato à socijs præsidio, traijcit in Mitylenẽ. Quo exercitu nauali Mitylenæi uiso congregantur, in obsidionem. Lacedæmoniorum enim, quod Mitylenæis promiserant auxilium nauale, interceperunt Athenienses, qui ultra mille naues in Lesbon trãsuexerant, quibus Pachites Epideri filius delectus dux subitò occurrit in Mitylenem. Præsentiq; instructo exercitu, urbeq; obsidione capta, continuè in eam irrumpit: idq; non in nauium solum statione, sed toto etiam maris circo. Cæterum Lacedæ- B
monij quadragintaquinque Mitylenem transmittunt triremes, quibus præficiunt Acidam ducem. Qui postquam ad Atticam appulisset, discedentibus fugientibusq; inhabitatoribus omnibus, regione penitus uastata, prædaq; distributa, reuertuntur in patriam. At Mitylenæi diuturna partim fame, partim uero longo bello fracti, defatigatis iam animis deficiunt: unaq; sententia omnes uastandã hosti tradunt urbẽ. Inter Athenienses itaq;, populo diu multũq; quibus nam rationibus Mitylenæi extingui possent cõsultãtibus, Cleon quidã, qui quòd consulatũ tum Athenis gerebat, singulari autoritate apud populum, popularitateq; ualebat, cum uideret in præsens nihil esse quàm ut Mitylenæi ad unum interficerentur omnes: eorum uerò liberi cum uxoribus mancipio uenderẽtur: ad hãc igitur stragem suo populum sermone usqueadeò incendit, ut deinceps nemo qui in suam non iuisset sententiam, repertus sit. Postremò itaq; persuasis iam ad Cleonis sententiam cunctis, sui repentè ducis decretum Mitylenæis adnunciant, iubentq;, ut uel exules se dedant, aut iugo suscepto duci se submittant. Quo nũciato decreto, Pachites primus restitit. Cum enim totus Lacedæmoniorum illi pateret animus, conuocatis undiquaq; Mitylenæis, omnibus illorum superioribus ac ducibus, omnem interitus eximit metum, exitijq; scrupulũ qui omnes penè exanimarat, aufert. Athenienses aũt magna subitò Mitylenæis obsidione sua, cingũt mœnia: totumq; Lesbon, solis Mitylenæis exceptis, quasi hæreditario quodam iure occupant. Talemq; Lesbæorum ab Atheniensibus finem tandem defectio est consequuta. Haud deinde longo pòst tempore recrudescente eodem morbo, Lacedæmonij Platæenses uastare, urbemq; magna militum copia ui capere, captamq; munire cœperunt. Cumq; nimis admodum diu urbis perduraret depopulatio, nul-

A tio, nullaque omnino præsidia ab Atheniensibus mitterentur, fame iam ingrauescente Platæensium ciuium, qui partim necessariarum inopia, partim urbis eruptione consumebantur, non parua strages facta est. Hæsitantibus igitur illis, multáque inuicem dubia agitantibus, multis sane uidebatur, ut sedati expectarent meliora. alij uerò, apud quos uidelicet summa erant rerum reposita gubernacula, ut nocte intempesta in hostium irruerent custodias suadebant: hac enim ratione faciliorē postea in Athenas ingressum fore. Obscurissimam igitur aliquam obseruantes noctem, alij ad urbis proruunt seseque diuidunt monimēta, ad diruenda ciuitatis propugnacula: alij uerò uias scansionesque ex inuersis demolitis'ue mœnibus, ad auxiliādum militibus depopulaturis ciuitatem præparant: per quas alij conscendunt mœnia, custodibusque singulis confectis confugiunt Athenas. Sequenti uerò die cum iniquo Lacedæmonij sociorum acceptam stragē ferrent animo, in furorem ea re uersi omnem deinceps operam nauāt in id, ut depopulatores milites subiugarentur. Platæenseis interim ob amissam uictoriam consternati, emissis legatis, nō solum ciuitatem, sed & seipsos in mancipia hostibus suis tradiderunt. Lacedæmoniorū aūt duces conuocato Platęensium conuentu, singulis nūquid beneficij in Lacedęmonios collocarint, percūctatis: singulis tum quibusque confitētibus nullū à se beneficiū collatū, rursus interrogāt, num quid iniurię mali'ue Spartiatis intulissent: minimè contrà respondētes, cūctos morti adiudicarūt. Ita deprehensi, omnes ibi necati sunt: urbeque eruta, agrū sub hasta uendidere. Platæenses itaque dum Atheniensiū societatem sequi, atque fide incolumi officiū tueri pergūt, extremis immeritò calamitatibus obruti interiere. Interea dum hæc fierent, sæua Corcyrenses seditio, concertatioque ciuilis exagitare cœpit, his causis oborta. Bello pugna'ue circa Epidamnū cōmissa, captis per Corinthios plerisque Corcyrensibus, atque in uincula publica coniectis, pollicebantur Corinthijs, quod lubenti seipsos animo illis mācipare uellent, si de uinculorū liberatione illos certos facerēt. Cumque perexigua inde exeundi, spes ipsis offerret, per internuncios Corinthijs pollicentur, si uinculis soluātur, urbem se

B Corcyream illis prodituros. Quę uerba Corinthij lętabundo animo excipiētes, re cōposita, uinculis omnes solutos dimittunt. At Corcyrenses simulato redemptionis quęstu, per quæstores ad id constitutos nōnulla argenti talenta colligere: tum ad seruandā pactæ rei fidē intenti, ubi in patriā uenere, comprehendentes eos qui in populo gratia præstare consueuerant, omnes, præcipuè uerò multitudinis cocitatores iugulant, statumque popularē euertunt. Cæterū paulopòst Atheniensibus populi partes subleuantibus, Corcyræi in libertatē reuocati, mox ad puniendos euersæ rei seditionisque autores accinguntur: qui supplicij formidine perterrefacti, ad aras confugere, atque ita dijs populoque supplices facti, uitam tutari pergebant. Præfecto Athenis Euthydemo, tres tribuni à Romanis cōsulari potestate creati sunt, M. Fabius, M. Falinius, L. Seruilius. Horum temporibus Athenienses olim remissa per aliquantum tempus pestilentiæ sæuitia, paululū respirare. Pòst recrudescente eodē morbo, rursus in sæuas calamitates reuolui cœpere: adeò namque labes illa dirè, sęueque miseros discerpere pergebat, ut supra quatuor militū millia absumeret, equites ad 400. tum ex alia multitudine liberorū capitū seruorumque supra decē millia. Cæterū cum historię primum studiū primaque solertia esse uideat, cuiusque insoliti grauisque casus principiò causas inuestigare, hoc loco necessariū est, huius initia mali à nobis explicari. Igit hyeme superiori cū magna uis imbriū defluxisset, accidit primò perfundi solū omne: tū imbre præstāte iam humefacta, & diluta cuncta in limū colliquari ac cōputrescere: pleraque deinde loca caua colluēte pluuia inuadēteque cōpleri, ibique in modū lacus stagnātes aquę, ęstuarijs diuturnis speciē paludis cōtraxisse, quib. pòst ęstatis sole cōcalefactis atque efferuescētibus, cōtaminato per ęstū & quietē liquore, auras inde crassas,

tetrique

tetricꝗ odoris exhalare. His exurgentibus, ac uento diffusis, ueluti in pestifera intemperie & æstu maligno cernitur, aerem circum proximũ deprauari, pestilenticꝗ iam spiritu coinquinatum, ineuitabiliter consuescente promiscua multitudine, uicissim uirulentius semper reddi, quàm trahi. Eam quoqꝫ mali labem adiuuit, pabuli iam infecti conceptum uirus. Omnes enim eius anni fruges humectę nimium, & indecocto succo uirulentæ uescentes mortales inficiebãt. Tertia pesti causa accessit, quod eo anno uenti Etesiæ, qua soliti erant tempestate, minimè spirauere: quorum recenti flatu magna pars molestiæ feruoris æstiui remitti, temperaricꝗ solebat. Exacerbato itaqꝫ supra modum, sæuienteqꝫ æstu, tum solo æthereqꝫ inflammato, corpora mortalium undiqꝫ circuientia, nullo præsidio defendi, nulla respiratione recreari cũ possent, urentemqꝫ pręcordia trahere spirareqꝫ halitum cogebãtur, unde & morborũ omnium genera fabricosa acerbitate, æstus intra uenas concepti, miseros exurebant: inde plerosqꝫ ægrotantium traditum est, ultro semetipsos in puteos fontesqꝫ præcipitasse, conati eo remedio flammam intus sęuientem præcordiaqꝫ conficientẽ restinguere. Verùm Athenienses atrocitate pestilentiæ aucti, tantæ calamitatis causam ad deos religionemqꝫ retulere. Qua procuratione ex quibusdã oraculis perquisita, insulam lustrari iussere deo Apollini dedicatã: quæ polluta uiolataqꝫ idcirco putabatur, quod ad sepelienda expirantiũ cadauera, per nefas, ueluti læsa immortalitatis dignitate usurpari cœpta esset. Erutis itaqꝫ cunctis in Delo sepulchris, urnas omnes in insulam Delo proximam cognomento Rheniam trãstulere: tum lege cautum, ne cui párere, sepulchrũ ue defodere in Delo liceret: tum ludos & festa Deliorum prisca instaurauere, quæ longo iam tempore obsoluerant. Dum in his procurandis Athenienses interritis studijs detinerentur, Lacedæmonij concitis Peloponnesijs auxilijs circa Isthmum in castra ibidem posita, se comparant ad inuadendam rursum Atticam. Cumqꝫ terram sæuis concuti tremoribus conspicerent, illo portẽto non secus ac diuersis auspicijs numineqꝫ irato deterriti, in patrias quisqꝫ suas, reuocato proposito, rediere. Tum autem sæuis pleraqꝫ Græciæ loca concussionibus contremuisse, memoriæ proditum est, ut nonnullas urbes maritimas subsidente solo, superinfusa maria obruerint. In Locride tum quoqꝫ qua intra mare porrectum, eius lateris solum, angusto ueluti aggeris cuiusdã tractu continenti iunctum, constabat, eaqꝫ disruptione ac discisione, eo uinculo insulam illinc abscissam, cui Atalante nomen est inditũ. Simul dum hæc geruntur, à Lacedæmonijs urbs Trachinia, cum uasta cultoribus suppleret, quam mutato nomine Heracleam uocari placuit, inhabitauerunt. Huius autem rei causas huiusmodi accepimus: Trachinij iam antea multos annos aduersus Oetæos finitimos populos bellum gesserant, in quo maximus ciuium numerus re aduerse gesta, perierat. Quapropter exhausta iam, & propè deserta ciuibus incolis urbe, postularunt à Lacedæmonijs, olim colonis suis, uti curam replẽdæ ciuitatis suscipere uellẽt. at illi cùm cognatione suæ originis moti, tum Herculis progenitoris sui memoria, quem priscis olim seculis apud Trachinios habitasse acceperãt, ad eandem urbem instaurandam ampliandamqꝫ accenduntur. Vnde ex Lacedæmone reliquisqꝫ Peloponnesijs quatuor millia delectos eò colonos transcribunt: tum reliquis per Gręcias populis cuicunqꝫ colonia cõmunicare libuisset, ius potestatemqꝫ eòdem commigrandi faciunt. Plerosqꝫ nouæ rei cõditio, uti solet, trahere, cõmigrante m recusari neminem, singulos quosqꝫ commodè pro re quantum licebat admitti iubebant: atqꝫ hac ratione eò parua utiqꝫ turba ad sex miliũ multitudinẽ confluxit. Repleta igitur decem milibus ciuiũ capitibus Trachine, tum agro per capita sorte distributo, uocant urbem Heracleam, mutato prisco uocabulo. Præfecto Athenis Stratocle, Romæ tres tribuni consulari poteſtate creati, L. Frurius, Spurius Pinarius, Horũ temporibus ab Atheniensibus Demosthenes classis prætor crea-

A tor creatur, cui triginta naues militum, satis idonea manu instructæ, traduntur. Hic accitis à Corcyre quindecim triremibus: tum milite Cephallenis, Acarnanis, & Messenijs in Naupacto sitis, imperato, collectis undiq; copijs, remigio in Leucada contendit: ibi depopulatus agros Lacedæmoniorum, traijcit in Aetoliam, ac plerosque eorum uicos uillasq; depopulationibus uastare pergit. Aetolis contrà conuersis, atque agmine facto in eam ruentibus, acie confligitur, qua superati Athenienses, intra Naupactum sese recepere. Cæterum Aetoli elato recenti uictoria animo, tribus Lacedæmoniorum militum milibus assumptis, in Naupactum expeditionem ducunt, quos Messenij, eius tunc incolæ loci in quem uenerant, contrà progressi repulere. Pòst Molycriam traiecti, urbem eam capiunt. At Demosthenes Atheniensium dux, ueritus ne forte Naupactum quoque oppugnando uincerent, accersitis ex Acarnanijs mille militibus intra Naupacti oppidum, præsidio mittit: ipse in Acarnania uersatus forte inter explorandum, in mille Ambraciorum milites in expeditionem exeuntes incidit, cum quibus manus conserens, cunctos fermè deleuit. tum ex Ambracia progresso contrà uiribus omnibus populo, rursus commisso cum eis certamine, Demosthenes maiorem eorum partem necauit: adeò ut urbs exhausta propè desertaq; relinqueretur. Demosthenes igitur eo certamine uicto, peropportunã sibi Ambracij obsidionem censet, sperans oppido deserto defensoribus, se facile potiturum. Cæterum Acarnanes ueriti ne urbe in Atheniensium potestatẽ redacta, grauiores Ambracijs deterioresúe, cogerentur uicinos Athenienses experiri, haud rem uoto succedere passi, sed illis seditione iam perturbatis, Acarnanes Ambracijs conciliati, pacem in centum annos componunt. Demosthenes ea fraude Acarnanum circumuentus spe, cœptoq; irrito, cum uiginti nauibus Athenas abnauigat. Ast Ambracienses re sua graui calamitate penè obruta, atq; in anceps discrimen adducti, præsidia Lacedæmoniorum sibi accersunt, Atheniensium metu perculsi. Demosthenes uero ducto in Pylum exercitu, lo-

B cum illum adortus est intra fines Peloponnesios munitionibus circumuallare, ac ueluti propugnaculum quoddam sibi in hostis solo parare, tametsi munitus antea satis haberetur: quippe in Messenia positis ab ipsa urbe stadijs absens quadringentis. Tunc itaque cum & pleræque naues, & firma idoneaq; militum manus adesset, uiginti dierum opera Pylum circummunijt. At Lacedæmonij audita Pyli munitione, magnas satis pro re copias contrahunt, pedestrium simul & naualium militum: deinde triremibus in Pylum nauigant quinque & quadraginta apprimè instructis, peditum ad duodecim millia in eandem expeditionem educunt. Turpe enim, ac pro uetusta sui nominis gloria prorsus intolerandum ducebant, eos quibus nuper agro suo in Attica ab hoste depopulationibus uastato, succurrere non solum, sed ne extra quidem mœnia prodire haud animus tulisset: nunc intra Peloponnesi fines ultro uictoribus incursare, loca sibi impunè pro munitionibus propugnaculisq; occupata tenere. Hæ igitur copiæ ductante Thrasymedo eductæ, proxima Pylo castra posuere. Libido furorq; idem cunctos rapiebat ad locum per uim recuperandum, pericula omnia adire, nil intentatum relinquere, dummodo Pylo potiantur. Naues igitur adductas contrà, in proram aduersus portus fauces aditusq; in septi speciem, confertis carinis statuunt, ut undique ingressus hosti adnauigatioq; abarceretur. tum pedestribus copijs munitionem adorti, per successionem oppugnãdo persistere, contentioneq; obstinatissima periclitantes obstupenda certamina edere, labores inauditos & pericula tolerare. Cæterum in insulam Phacteriam intra fluctus in longũ porrectam, qua portus tranquillior, & uentorum ui tutior unda reddebatur, ingressusq; facilior patebat, robustissimos quosque Lacedæmoniorum sociorumq; militum exponunt, consilio hostis in occupando loco præueniendi:

C quippe

quippe cuius ad obsidionem maximas opportunitates situs præbebat. Cumque diuturno per dies singulos in oppugnandis munitionibus certamine uario sauciarentur, plerique ex locis eminentibus, & propugnaculis murorum tela coniicientes in subeuntes hostes, nihilo tamen secius instare, haud usquã uim ferociamq; remittere, frequentes inde confossi interiere, nec rari uulneribus uarijs saucij pugna discedere, nec quicquam loco subire iniquo, irrumpereq; in munitissimum uallum conari. Nam Athenienses occupato iampridem loco, auctaq; & corroborata naturæ situs ue illius munitione, tum telis iaculorumq; multitudine, rerumq; omnium ad defensionem requisitarum copia communiti, prompte instanti hosti ubique adesse, atque indefesse resistere: eoq; contentius obnixiusq; dimicare, quòd sperabant ea munitione defensa, cœptoq; obtento, se reliqua deinceps eius belli momenta tumultusq; omnes intra Peloponnesi fines contributuros: tum inde per excursationes particulatim cuncta infestando, depopulaturos agrum hostilem, sollicitudineq; perturbaturos omnia. Cumq; iam utrinque summis uiribus summoq; conatu ab his oppugnando, ab illis defendendo resistendoq; periclitaretur, Spartiatis ad muros per impetum agmine uiolento succedentibus, præclara ubique uirtutis edebantur spectacula: ac plerosque incredibili dimicantes audacia, passim diuersis in locis cernere erat. Verùm longè ante alios Brasidas fortitudinis ac ferociæ palmam uidetur adeptus. Nam cum ex triremium prętoribus nullus carinam terræ primus appellere auderet, deterritus litoris aspe ritate, & difficultate locorum, prætor ille magna uoce nautam suum è prora procul inclamat, iubetq; ut nil de carina prorsus curando, quantis adniti uiribus posset, triremem in terram contorqueat. Turpe namque esse Spartanis, quibus animam pro uictoria semper effundere promptum sit, nunc in eandem necessitatem positos, parcere malle carinis, quàm uincere: ac coràm spectando, pati Athenienses per uim Laconicæ petitos insistere. Postremò nauta appellere coacto, simulac triremis ad terram stetit, ille in descensu collectis armis adstans acie terribili, trucíq; infrendens ore, hostium agmen in se irruentium, immoto corpore excipit: plerosque primo cõgressu ante alios celerius audaciusq; occursantes necat. Deinde multitudine ingruente, cum multa in unum undique tela coniicerentur, crebris in aduersum corpus ictibus sauciatus, nihilominus contrà persistere. Postremò multo per uulnera manante cruore, iam languentibus uiribus, animoq; labante, brachium extra nauis oras prolapsum extenditur semiuiuo ac nil lora retinenti, clypeus simul fluctus obruentis, in mare namque deciderat, depressus pondere simul suo sinistra delabitur, quem mox obreptum hostes abstulere. Ipse uerò magna cęde edita inter aceruos cadauerum, semianimis ex naui à suis excipitur: tantum nempe cæteris uirtute audaciaq; præferendus, quantum omnium iudicia, disciplinæq; ipsius militaris, maiestatem legemq; superauit, ut quod cæteris capite luebatur, si quis in pugna clypeum amisisset, huic in eadem causa deprehenso non supplicij modò censuram ullam attulit, sed ad summam propè gloriam adscriptum est. Igitur Lacedæmonij assiduis oppugnationibus Pylum tentantes, tametsi frequentes pugnando caderent, ferocitate tamen obstinatis animis insistere, nil arduum periculosumq; recusare. Cæterum fortunę uertiles ludos inconstantiamq; quis admirari perget, remq; ipsam apud Pylum gestam, ludicro persimilem cernens, Athenienses assuetos mari ex Laconia Spartiatas repellendo superiores fieri contra Lacedæmonios in proprio solo, consitos ex mari hostes inuadere, ut qui pedestribus certaminibus asseuerant maritima pugna hostem lacessere superareq; contenderent: contrà quibus classe dimicare solitum erat, pedestri concursu terra insistentes prohibere inimicos. Cum itaque diutius obsidio traheretur, Atheniensium classe circum undique latè maris tractũ potita, tum terris annonam importari prohibente,

A hibente, qui depressi in insula tenebantur, ad extremum famis periculum adducti, summe trepidare, & ad omnia nequicquam uerti consilia: quorum casu perculsi Lacedæmonij, legatos de re componenda mittunt Athenas. ubi de compositione nil assentiri uident, postulare pergunt, ut permutando, rem pari captiuorum Atheniensium numero pensarent. nil rursus horum ab Atheniensibus concessum: inde legati per licentiam palam Athenis proferre, ea re satis apertè confiteri, populum Atheniensem Lacedæmonios longè se præstantiores haberi: quippe quibus par captiuorum permutatio haud æqua uisa esset. Cæterum Athenienses rerum necessariarum difficultate propè debellatos, eos qui in Sphacteria stabant, omnes in ditionem accepere. Fuere qui tum se dederunt Spartiatæ centum & uiginti, sociorum centum octoginta: quos omnes Cleon dux uinctos Athenas misit. Eosdem populus seruare decreuerat, si possent Lacedæmonij ad soluendum bellum adduci: sin dimicare perrexissent, tunc necare captiuos uniuersos. Post hæc ex his qui Naupactum incolebant, Messenijs, delectu habito, robustissimos quosque, tum ex reliquis socijs idoneam manum accersunt, quibus pro præsidio impositis, Pylum defendendum tradunt: rati, Messenijs odio Spartiatarum promptissimos usque fore ad infestandam, diripiendam, defendendamque Laconiam, ipsa loci munitione in tuto positis: addente animos, tum opportunitate inuadendi facultatẽ, curasque agendi prædam, diripiendique omnia subijciente. Re itaque Pyli eò adducta, perstabat, quo tempore Artaxerses Persarum rex interijt, cum annos regnasset quadraginta. Xerxes regno suscepto, annum regnauit in Italia, cum Aequi in bello desciuissent à Romanis, ipsi dictatorem dixere A. Postumium, L. uerò Iulium magistrum equitum. Hi magno comparato exercitu, contra defectionis autores in expeditionem proficiscuntur: ac primùm depopulationibus uillas diripere pergunt. Mox occurrentibus Aequis acie instructa, conseritur certamẽ. Romani uictores magna hostium cæde facta, plerosque uiuos capiunt, multisque potiti spolijs manubijsque locupletant. Post eam pugnam qui defecerant fractis clade animis, in ditionem
B Romani imperij rediere. Cęterum Postumius ob rem bello pręclarè gestam, more patrio triumphum duxit. Hic de Postumio singulare quoddam atque penè incredibile facinus commemoratur. in acie namque ferunt pugna accensa filium eius audacia præstanti & dimicandi studio tractum, longius prosilijsse, extra ordines scilicet à patre institutos: quo commisso, mox à patre correptũ, ac seuerè, more patrio, in eum capite, ueluti desertorem ordinum, uindicatum. Elapso anno, præerat Athenis Isarchus, Romæ consules creati T. Quintius, & C. Iulius: apud Helios Olympias agebatur octogesima nona, qua stadio uicit Symmachus secũdò. Ea tempestate Nicias Nicerati filius, dux ab Atheniensibus creatur, cui sexaginta triremes cum tribus armatorum milibus traditæ, iussumque uti ad socios Lacedæmoniorum depopulandos properaret, qui rebus paratis enauigat in Melon primam, classe delata agrum diripere festinat: mox ad urbem conuersus, complures ibi perstando dies, eam oppugnando contendit. Sola enim ex Cycladibus insulis, quippe quæ Spartiatarum colonia erat, in officio & societate Lacedæmoniorum perseuerauerat. At uerò Nicias, strenuè se defendentibus oppidanis, urbis expugnatione desperata, inde adnauigat in Oropum Bœotiæ. relictis ibi nauigijs, in agrum Tanagræorum copias inducit: ubi alterum exercitum comperit Atheniensium, quem Hipponicus Calliæ filius ductabat. Iunctis itaque copijs utrisque, uniuersum passim agrum populationibus peruagãtur. Tum uerò Thebana iuuentus hosti cuncta uastanti occurrit: consertaque pugna, uincunt Athenienses, magna hostium cæde edita. Confecto itaque certamine, redit Athenas Hipponicus cum copijs suis: cæterum Nicias naues repetens, in Locrida fertur: atque ex agro maritimæ oræ præda populationibus acta, qua-
 draginta

draginta triremes à socijs missas accipit: ita ut centum carinis iam classem coa A
ctam duceret: tum delectu peditũ habito, magna copiarum ui contracta, Corinthum intendit: ibiq; cum milites exponere properasset, occurrẽtibus acie instructa Corinthijs, Athenienses duobus prælijs conserto certamine, bis hostem fudere, magnaq; hostium cæde facta, erexere trophæum. ad octo namq; ex Atheniensi acie cecidisse traduntur, Corinthiorum supra trecentos cæsos constat. Inde Nicias classe in Cremyona traiecta, diripit agrum, castellumq; ui oppugnando cœpit: mox inde soluens, in Methonam properat: ibiq; munito confestim altero castello, præsidij satis tum ad loci defensionem, tũ simul quòd agros finitimos depopulando, omniaq; circum hosti excursibus diripiendo infesta faceret, imponit. Ipse maritimam depopulatus oram, remigijs Athenas reuertitur. His peractis, naues sexaginta cum duobus armatorum milibus in Cythera dimittunt, quarum Nicias cum quibusdam alijs prætor curam gerebat. Hic appulsa ad insulam classe, cum castris ad urbem positis, oppugnare pergeret, tandem coactam ad certam conditionem & fœdus, in deditionem accepit. Mox præsidijs insula confirmata, Peloponnesum uersus enauigat, maritimaq; eius loca passim cuncta depopulando diripiendoq; uastat, Thyreasq; inter montana Laconiæ & Argiæ sitas, expugnando capiẽs, populum inde omnem captiuum abduxit in prædam et seruitutem, mœniaq; euertit. Tum Aeginetas omnes illic habitantes, castelliq; & præsidij principẽ Tantalum Spartanum Athenas captiuos duxit, quem cum reliquis captiuis & Aeginetis Athenienses

Hic deest aliquid in exemplari græco.

Interea dum hæc geruntur, Megarensium rebus admodum afflictis, hinc bello potentiaq; Atheniensium contrà urgente, illinc exulum infestante manu, atq; intestina discordia seditioneq; sibi cuncta distrahente, cũ per legationes inter se de recipiendis ciuibus ultro citroq; missas ageretur: ac iam ad compositionem res inclinare uideretur, nõnulli ciues odio exulum per clandestinos internuncios, ducibus Atheniensium pollicentur seädituros urbem: ac re B
iam parata, ubi accesserint cum armis, nil remoraturos facinus. Igitur imperatores re composita, Demosthenes & Hippocrates proditioni intenti, noctu sexcentos milites intra urbem mittũt, qui ab autoribus proditionis intra mœnia admittũtur. Detecta demum, uulgataq; per urbem proditione, populum repentè grauis seditio distrahere cœpit, diuersa omnes sentire, alijs alia placere: pars Atheniensium, alij Lacedæmoniorũ societatem præferre. Inter hunc tumultũ è media turba repente quidam sua sponte proclamando, magna uoce nominare pergit eos omnes, quibus arma cum Atheniensibus, Megarensibus'ue componere constitutum esset. Quo audito, Lacedæmonij relictos se circumuentosq; à Megarensibus cernentes, qui mœnibus longis præsidio stabant: ilico relicta loci custodia, in locum nomine Nisæam, quod erat armamentarium Megarensium, sese recipiunt, quem uallo fossaq; repente obstructum, Athenienses pergunt obsidere. Nec mora, accersitis ex urbe Athenarum fabris artificibusq;, muro Nisæam circumcludunt. At uerò Peloponnesij ueriti, ne per uim capti necarentur omnes, Nisæam fœdere pacto tradunt obsidentibus. Rebus igitur Megarensium eo statu uertentibus, Brasidas accepto ex Lacedæmone, reliquisq; Peloponnesijs exercitu magno, Megaram cũ expeditione properat: hinc Athenienses aduentu suo perterrefactos, illico ex Nisæa exturbat, urbemq; Megarã libertati priscæ restitutã reconciliat Lacedæmoniorũ societati: ipse per Thessaliã iter tendẽs, in aperta planaq; Macedoniæ perducit. Pòst inde traijciens Acanthum uersus, arma iunxit & societatem cum Chalcidensibus, ac præcipuam Acanthiorum urbem modò minis incusso terrore, interdum blando sermone affatus, ut ab Atheniensibus desciscerent, tandẽ compulit. pòst aliorũ quoq; Thraciæ populorum, plerosq; so-

A cietati Lacedæmoniæ adiunxit. Cæterum cupiẽs clarioribus gestis, maioriq́ bello rem prosequi, milites ex Lacedæmone sibi accersit, atque idoneam manum contrahere properat: Spartanis uerò institutum erat, Eilotarum optimos quosque fortissimosq́ delere: idcirco mittunt ex eis mille, quoscunq́ audacia uiribusq́ elatissimos uident: plerosque eorum rati inter uaria certamina pugnamq́ casuros. Aliud quoque fœdum tetra in eos crudelitate, uiolentumq́ admodum cõmisere: quo facto, rem magis Eilotarum se depressuros arbitrabantur. iussere namq́ per præconem, ut ex Eilotis quicunque unquam beneficio Spartam affecissent, nomen quisque suum scribendum proferret, pollicenturq́ se eorum libertati consulturos. quorum cum ad duo millia nomina protulissent, mandant fortissimis prudentissimis'ue quibusq́, uti eos intra lares quenq́ suos occupando necarent. Supra modum namq́ uerebantur, ne quando fortè per occasionem rebus nouandis, uti erant semper intenti, iuncta cum hoste manu, rem Spartanam in periculum & discrimen adducerent. Quicquid tamen id fuerit, accedentibus Brasidæ mille Eilotarum armatis: tum delectu passim à socijs habito, præsidijsq́ missis, magna copiarum uis breui contracta, Brasidæ astitit. Exercitus itaq́ multitudine simul & robore confisus, Amphipolim uersus expeditionem ducit. Hanc urbem initio condere adorsus est Aristagoras Milesius, dum Darium fugeret, Persarũ regem. Mortuo ipso, colonisq́ à Thracum gente Hedona eiectis urbe, anno post id patratum trigesimo secundo, decem millia colonos eò deduxere Athenienses: quibus rursus à Thracum manu deletis, circa Drauiscum interiecto biennio restaurant: item colonis eodem transcriptis oppidi populum Apione duce. Vrbem igitur persæpe bello tentatam, armisq́ assuetam, nec paruo ad rem, si caperetur, momento futuram, Brasidas in potestatem redigere adoritur. Qui ductis ad eam copijs, castra ponti proxima ponit, initioq́ perstructa urbi præsidia, suburbiorumq́ propugnacula, per uim capit: quo perterrefactis oppidanis, urbem ea conditione ad deditionem coëgit: cuiq́ ut discedere uolenti simul rebus suis sumptis, impunè abire liceret. Mox hoc facto, pleB ræque finitimarũ gentium urbes in deditionem societatemq́ uenere, in quibus dignissimæ fuere Syma & Galepsus, ambæ Thraciorũ coloniæ, Myrcinumq́ Hedonicum oppidũ. Dehinc ad ædificandam quoq́ in fluuio Strymone classem, mentem curamq́ adhibuit, supplementaq́ exercitus ex Lacedæmone, reliquisq́ socijs sibi acciuit: ibiq́ plerasq́ graues armaturos extrui fecit, quas inermi iuuentuti distribuit, cum telis, iaculis, frumento, uectigalibus, reliquoq́ rerum omnium apparatu apprimè curato. Vbi cuncta sibi in promptu uidet, copias urbe Amphipoli educit. inde in locum cui Acte nomen extat profectus, castra per eas partes agebat. In hac quinq́ celebrantur urbes, quarum quidem originem Græcam ducebant, Andriorum uidelicet coloniæ: reliquas barbarica promiscuè turba, populiq́ Bisalticorũ bilingues habebant. His omnibus in potestatem redactis, ad urbem Toronam copias duxit, olim coloniam Chalcidensium, sed imperio tamẽ subditam Atheniensi. proditione per quosdam oppidanos parata, noctu intra mœnia admissus à proditoribus, Torona tutò sineq́ discrimine potiť. Res itaq́ à Brasida eousq́ prouecta est eo anno . Per idem tempus dum ea gerunť, Deliũ acie instructa concursum est in Bœotia, ab Atheniensibus contra Bœotios, bello inter illos his causis oborto. Plerosq́ Bœotiorum cœperat ea tempestate fastidium, patritiæq́ potentiæ odium, penes quam summa imperij reiq́ publicæ administratio uersabať: inde assiduis consilijs quærere, quo'nam modo rebus patritiorũ euersis, status populares urbibus instituerent huiusmodi coniurationis principes. Quæ studia quò tenderẽt, consiliaq́ omnia ducibus Atheniensiũ Demostheni & Hippocrati exponũt, pollicenťq́ se prodituros eis urbes Bœotiæ. Placuit tanta ducibus occasio, & facultas clarissimæ rei gerendæ oblata.

Diuisisq; inter se copijs pro rerum dispositione assequenda, prout id momēti A
requirere uidebat. Demosthenes maiori parte copiarum assumpta, traijcit in Bœotiā, ibiq; proditionē detectā comperit, Bœotiosq; iā præmunitos, firma passim cuncta præsidijs tueri. Ita spe frustra adacta, negocio infecto inde disce dit. At Hippocrates cū omnibus Atheniensiū uiribus Delum petēs, locū oc cupat: tum Bœotiorū quos accursuros eò, uti contigit, rebat, anteuertere pro perans, agmen Delum circū undiq; munitionibus firmat: hic locus Oropiæ proximus, iuxta Bœotiæ montes ad confinia iacet. At uerò Pantodas Bœo- tiorū imperator, accitis ex uniuersa Bœotia militibus, cōtra Delū cum ingen ti manu q; raptissimè proficiscit. nam pedites haud uiginti milibus pauciores, equitū ad mille ductabat: Atheniensiū copiæ numero quidē superabāt hostē, uerum haud paribus tecti armis prodierant. Nam repentino preruptoq; euo cati imperio ex urbe, ueluti tumultuario excursu sese proripuerant, armis ut cuiq; trepidanti obuiū fuit, assumptis eruperant. Vtroq; igitur iam procincto exercitu, animis ad manus conserēdas accēsis, acies utrinq; instrui cœptę, pri- mumq; apud Bœotios dextrū cornu tenuere Thebani, sinistrū Orchomenijs datū, mediū agmen Bœotijs suppletū: in fronte uerò pro tota acie dimicabant hi, quos illi aurigas assessoresq; appellant, trecenti delecto robore uiri. Parte alia Athenienses quoq; copijs in aciē eductis, ab hoste manus cōserere cogun tur, accensaq; per equites pugna, cum ferociter utrinq; dimicaret, sæuiēte per ordines certamine, protinus Atheniensiū equitatu strenuè insistendo, aduer- sus hostiū turmas in fugā uertunt. Post hæc concurrendo peditum acie, ultro citroq; iam uolantibus hastis, Atheniensium cornu, cui contra Thebanā iu- uentutem instructò agmine pugnare obtigerat, primùm ui pulsum funditur: reliqui deinde Bœotiorū ordines à reliquis contrà fusi, in fugā uertunt, quos præcipites Atheniensium manus agens cum multa cæde, ad certū usq; spaciū est insectata. Interea uerò Thebana phalanx, robore corporū uirtuteq; longe cæteros antecedens, ab hoste insectando ad suos tuendos conuersa, in agmē Atheniense incidit, quod uictoriæ successu lætum grassabat: rursusq; redinte B
grato uictores cum uictoribus certamine, fundunt Athenienses. Hac clarissi ma potiti uictoria Thebani, magnam roboris uirtutisq; gloriam haud imme rito retulere. At uerò Atheniēsium profligato exercitu, pars in Oropum, alij intra Deli munitiones confugere: tum miscente uariè cunctos ordines, & a- gente fuga, fuere qui mare uersus ad naues iter tenderent, alios in alia loca, ac cuiq; proximā fugienti salutem pauor ostenderat, impetus fugiendi diuersos egit: superueniente nocte ab insectatione cessatum & cęde, Bœotiorū circiter quingentos nō amplius cecidisse proditum est, Atheniensium maiorem lon- ge numerum. ac nisi nox cædem interpellasset, eorum maxima cecidisset mul titudo. Tenebris itaq; interrumpentibus, insectantis hostis impetus, ipsa fugi entibus opem salutemq; attulit: tametsi tantā occisorū plebem acceperim, ut ex manubiarum precio, spoliorumq; magna à Thebanis in foro porticus extructa, æreisq; statuis ordinata constiterit. templa quoq; armis, porticusq; circum forum ex acceptis cadauerum spolijs ære munitæ: tum Deliorum ludi spectaculaq; hac eadem pecunia parata atque instituta. Deuicta pu- gna Bœotij extemplò Deli munitiones oppugnationibus adorti, locum per uim capiunt, pleraque præsidij Delum defendentis multitudo strenuè dimicando ceciderat: ducenti capti, reliqui fuga in naues compulsi, cum reliquis in Atticam reuersi sunt. Igitur Athenienses talibus insidijs Bœo- tias opes adortos, tanta ac tam fœda clades deinceps ab huiusmodi incœpto cohibuit. In Asia uerò Xerxes rex cum annum regnasset, mortē obijt. Non- nulli scriptores tradunt, duobus non amplius mensibus in regno uixisse: cui succedens in regno germanus eius Ogdianus, septem mensibus imperauit. Hunc cum Darius interemisset, ipse regno adito, rexit annos decem & nouē.

Variant.

A Variant inter se scriptores. ab Antiocho Syracusio Siculorum historia in hunc usque annum deducta terminatur, nouem uoluminibus comprehensa, quam à Cocalo Sicanorum rege orsus edidit. Præfecto Athenis Aminia, Romæ consules creati C. Papyrius, & L. Iulius. Ea tempestate Sicyonij contempto ob cladem ad Delum acceptam, Atheniensium imperio, deficiunt ad Lacedæmonios: ac Brasidæ exercitus Laconici in Thracia uersantis imperatori, urbem tradunt. Cæterum in Lesbo post captam ab Atheniensibus Mitylenem, qui inde tunc ex ea captiuitate euaserant, profugum turba ingens, tametsi iampridem multa pro reditu in Lesbum moliti, nequicquam laborassent, tunc tandem ea occasione conuersi, Antandrum occupant, atque inde assiduis eruptionibus bellum perenne cum præsidio Atheniensium quo defendebantur, Mitylenæ gerebant. Quorum infestationibus lacessitus contrà, tandemq; irritatus Atheniensis populus, duces cum copijs ad eos debellandos misit Aristidem & Symmachum: qui nauibus in Lesbum traiecti, mox assiduis oppugnationibus hostem defatigando, capiunt Antandrum, partemq; exulum neci dant, alios urbe eijciunt, præsidijsq; statis ibi ad defensionem relictis, remigijs ex Lesbo discedunt. Post hęc Lamachus prætor decem triremes ducens, in Pontum nauigat, tum per flumen nomine Chachetum remis subigendo nauigia, uiribusq; contemptis, Heracleam petere adortus, naues omnes amisit. Ingenti namque imbrium procella præcipitante, cum fluuius repentino, ut fit, uiolentoq; defluxu raptus, ruentibus undis omnia secum traheret, naues haud uim sufferre ualentes, in quædam loca aspera & uadosa contortæ, fluctu rapiuntur: illisisq; terræ carinis, discussæ atque penitus disruptæ omnes. Cæterum inter Athenienses & Lacedæmonios annuæ induciæ his conditionibus & fœderibus pactæ, ut quæcunque tum utrique ditione tenuissent, eorum proprium utrisque ius imperiumq; esset: tum colloquijs crebrò inter se habitis, multa de bello dissoluendo disserere, id omnibus consilium placere. Placatis tandem ab ira atque odio & contentione discedendum. Lacedæmonios summum desiderium, summaq; eos qui in Sphacteria capti fuerant recipiendi cupido ad pacem maxime trahebat. Re conditionibus, fœderibusq; antea prædictis composita, de reliquis omnibus magno inter se consensu perstabant, de Scione uerò disceptari ab utrisque cœptum, multaq; contendi: inde rem in altercationem & certamen ducta, fœdus solutum, rursus'que armis sumptis, belloq; redintegrato, de Scione pergunt inter se decernere. Per idem tempus urbs ipsa defecit ad Lacedæmonios: quæ causa acrioris odij, peruicaciorisq; discordiæ incendia concitauit. Vnde Brasidas ex Menda & Scione liberos apportans & coniuges, reliquamq; supellectilem quæ necessaria usui parata erat, idoneis præsidijs eas urbes firmat, cunctaq; defensionibus munit. Athenienses facti indignatione irritati, decreto statuunt, Scionæos omnes, si quando in manus uenissent, promiscuè nulli parcendo ætati, internecione extinguere, classemq; triremium quinquaginta in eos armatam mittunt. Hanc prætores ductabant Nicias & Nicostratus, qui ducta ad Mendam prima classe urbem capiunt, quorundam proditione traditam: mox Scionem circumuallando obstruunt, ibi'que in obsidione positi, assiduis oppugnationibus irruptionem tentare. quos contrà resistere impigre, qui præsidio locum tuebantur, ingens iuuenum manus: iaculorum præterea, frumentiq; copia subuecti, tum reliquarum rerum apparatu munito loco, facile repentinos hostium insultus repellere, munitionibus subire conãtes ex eminenti desuper uallo tela conijciendo plerosque transfigere. Hęc igitur eo anno gesta traduntur. Præfecto Athenis Alcæo, Romæ consulatum adiere Hopiterus Lucretius, & L. Sergius Fidenates. Horum temporibus ab Atheniensibus accusati Delij, quòd occultam cum Lacedæmonijs societatem

tatem inissent, eorumque clàm partes sequerentur, ex insula soloque patrio eijciuntur omnes, urbemque ipsi incolis repleuere. Ast Delijs expulsis uagisque, Pharnaces Satrapas urbem Adamytium tribuit habitandam. Interea ab Atheniensibus Cleon plebis princeps dux creatur, cui magna peditum manu tradita, populi iussu mandatum est, ut in loca Thraciæ copias traijciat. Ille Scionem remigio delatus, assumpta ibi militum parte, eorum scilicet qui ad obsidendum locum perstabant: abnauigat inde, Toronamque contendit. exploratum namque habebat, Brasidam ex eis locis iam abijsse, præsidiumque Toronæ relictum haud satis firmum, inualidumque ad loci defensionẽ. Castris itaque urbi quamproximè positis, terra marique undique oppugnationẽ adortus, tandem ui capit, puerosque & mulieres omnes inde in prædam seruitutemque adduxit: uiros uerò & præsidia pro captiuis habita, uinculis iniectis misit Athenas. tum relicto in urbe idoneo præsidio, copias inde remigijs educit, atque Strymonem aduersus Thraciæ fluuium cursu contendit: illic Heroni castra admouit. ea triginta circa stadijs urbs ab Amphipoli distabat: dum arcem expugnare aducitur, comperto Brasidam circa Amphipolim cum copijs uersari: mox in eum expedito agmine properat. At uerò Brasidas ubi aduentare hostem, iamque adesse comperit, copijs in aciẽ eductis, obuiã ire promptus pergit. instructis utrinque ordinibus cum graui certamine accenso strenuè dimicaretur, starentque loco inconcussæ cohortes, agmen agmini, miles militi infensus insistere. Initio quidem res par, pugnaque diu ancipiti concursu ducebatur: pòst ubi imperatores ipsi circumferri, ac quenque fortissimũ hortari cœpere, obnixi eo periculo, pro sua uterque uirtute decerni uictoriam: dum collectis uiribus atque accensis in immensum utrinque animis ad uincendũ atrocissimè ferocissimeque concurrerent, plerique clarissimi in utraque acie uiri cecidere: quos in confertissimos hostiũ cuneos secum quacunque penetrassent imperatores ipsi gloriæ ambitione trahebant. ac Brasidas quidẽ fortissimè ante omnes pugnãs, inter stratos à se hostiũ aceruos, heroicè uitã tradidit: interfecto pariter inter dimicandũ altera ex parte Cleone, utraque acies amissis ducibus titubare ac uariè fluctuare cœpit. Tandẽ uictoria inclinauit ad Lacedæmonios, trophæumque erexere. Cæterũ Athenienses receptis per inducias suorũ cadaueribus, sepulturæque traditis, inde Athenas uersus abnauigãt. Nunciata pòst Lacedæmone à quibusdã, qui in ea acie pugnauerant, domũque iam redierãt, uictoria, simul & morte Brasidæ, matrẽ eius audito pugnæ euẽtu percunctatam à nuncijs ferunt, qualẽ Brasidas in acie se præbuisset: respõdentibus illis, omniũ longè Lacedæmoniorũ apparuisse fortissimũ, fortissimeque dimicasse: eandẽ subintulisse, Brasidam filium suum bonũ sanè fortemque uirum fuisse, plerosque tamẽ alios longè se uirtute prætãtiores & habuisse antea, & reliquisse conciues. His uerbis passim per urbẽ diuulgatis, Ephoros iudices publicis honoribus ac laudib. ornasse mulierẽ, cui patriæ laudes, & maiestas publica nati sui gloria chariores extitissent. Post eã pugnã uisum est Atheniensib. opportunũ, pacẽ cum Lacedæmonijs, huiusmodi cõditionibus pactis, in annos quinquaginta cõponere: ut partis utriusque relaxarent captiui, urbesque eo bello utrinque captæ restituerent. Bellũ itaque Peloponnesiacũ, quod uariè ad subiecta usque tempora fuerat in annos decẽ protractũ, dicto modo solutum pacatumque extitit. Præfecto Athenis Aristone, consules à Romanis creati T. Quintius, & A. Cornelius Cossus. Ea tempestate bello Peloponnesiaco tum nuperrimè pacato, rursus tumultuari, bellicosque denuò motus inter eos cieri cœptum, causis huiusmodi. Athenienses & Lacedæmonij cõmuni olim consensu fœdera inter se iniere, socijs utrorumque in ea compositione superiori nominatis. Cæterũ pacato bello societatẽ quandam simul contraxerant priuatã, ut uidebatur, urbibus ad id tempus sociorũ inconsultis, exclusisque. Quo facto mox orta suspicio, populos solicitudine uexare cœpit, eam priuatã cõcordiã insidijs

A insidijs carere non posse, cõmuni libertati fraudem parari, ceruicibus Græciæ iugum seruitutemq́ muniri, ditioni & imperio duûm populorũ subeundũ esse. Quare perculsis potentissimi quique populi animis, per legatos uicissim inter se missos de iungenda simul societate contra Athenienses Lacedæmoniosq́ consultare, conspirareq́ cœperunt. Erant eius rei principes quatuor urbes potentissimę, Argos, Thebæ, Corinthus, Helis. nec sine certa profectò ratione motę gentes suspicabantur, eo duorum tam insolito consensu in Grę cam libertatẽ conspiratum iri. Enimuero in cõmuni fœdere adscribi iussum erat, Atheniensibus Lacedæmonijsq́ ius potestatemq́ esse quodcũq́ sibi collibuisset adijcere, detrahere'ue fœderibus. Ad hęc Atheniensiũ consulto decẽ uiri creati erãt, quibus potestas curaq́ mandata fuerat reipub. prouidẽdæ, ne quid detrimenti pateret. Quod idẽ cum Lacedæmonij constituissent, iam palàm cernere erat, urbis utriusq́ quo tandẽ consilio ambitioq́ contenderent. Compluribus itaq́ populis ad cõmunem libertatem tuendam accensis, cum iam Atheniensiũ opes clade ad Delum accepta attritæ, contemptui esse cepissent, tum Lacedæmoniorũ nomen & gloria admodũ demissa uideret, captis in Sphacteria insula robustissimis quibusq́, conspirauere: contrà pleræq́ urbes, ducemq́ sibi constituere in ea re urbẽ Argiuorũ. Præclara namq́ huius urbis propter priscæ memoriæ ingentia gesta, maiestas & autoritas habebat. Nam ante Heraclidarum interitum regum, proles omnium propè clarissima stirpe Argia prodibat. Ad hæc diuturna admodum pace perfruens, uectigalibus quàm plurimis frugibusq́ auxerat opes: nec æris pecuniæq́ facultate modò, uerùm frequentia quoque populi uigens pollensq́ degebat. Igitur Argiuus populus imperij summam ad se delatum iri ratus, mille ciuium capita deligunt, quibus ætatis uigor roburq́ corporis in primis adesse uideretur: tum facultas opum præcipua. quos ab reliqua operum munerumq́ cura uacuos fecere: tum sumptu, ciboq́ publica impensa illis suppeditato, mandant uti cura assidua, exercitioq́ perpetuo bellicis artibus, disciplinæq́ militari assuescant. B Hi cibariorum subministratione, tum assiduo usu militiæ, breui bellicis instructissimi, laborisq́ patientissimi milites euasere. At uerò Lacedæmonij Peloponnesum in se conspirare, ac iam armari cernentes, prospecta simul belli surgentis mole, quæ ad imperium, statumq́ retinendum spectant, quantis licet uiribus, consilijs, præsidijsq́ cuncta passim firmare nituntur. Ac primùm quidem mille Eilotis, quos Brasidas in Thraciæ expeditione duxerat, libertatem dant: post hæc, eos qui in Sphacteria insula deprehensi, captiuos se abduci permiserant, ob id commissum honore militiæ tum priuatos, utpote qui Spartæ nomen gloriamq́ ea ignominia polluissent, ignominia absolutos, in pristinam dignitatem munusq́ restituere: quibus consentaneè quoque permissum uidebatur, ut ad munia militaria reuocatis, inter laudes & præmia bellica liceret insequentibus deinceps certaminibus, pristinæ uirtutis & dignitatis locum nomenq́ præferre, tum aduersus socios mitiori administratione uti: benignitateq́ & clementia reconciliare eos, quos imperãdi sæuitia abalienasse uidebatur. Ast Atheniensibus contrarium consilium est initum. Per terrorem namq́ & sæueritatem uolentes eorum infringere audaciam, quos defectionis suspectos haberent, exemplo sæueritatis & ultionis in Scionenses exactè pręmonuere reliquos omnes. Nam captos per uim & obsidionẽ, pubertatẽ iuuentutemq́ ad unum omnem iugularũt. Pueros ac mulieres abduxere in prædam & seruitutẽ, insulamq́ Platæẽsibus qui propter Atticam partim expulsi patria uagabãtur, habitandam tribuere. Per idem tempus in Italiam Campani magno exercitu contra Cumas ducto, Cumæos pugna conserta fundunt, hostiumq́ maiorem partem in ea acie necãt: mox ad obsidendas Cumas se comparantes, crebris expugnationibus adorti, tandẽ per uim potiuntur urbe: qua direpta, incolisq́ quos ibi deprehenderãt,

in prædam & in seruitutem adductis, eodem transcripsere colonos ex gente A
sua, qui satis uidebantur ad replendum locum. Præfecto Athenis Aristophilo, Romani consules crearunt T. Quintium, & A. Sempronium. apud Helios agebatur Olympias nonagesima, qua stadium uicit Hyperbius Syracusius. Ea tempestate oraculo quodam adducti Delijs insulam restituere: qui facta potestate, reuersi sunt in pristinum solum. Verùm qui Adramytium incolebant Delij, Atheniensibus Pylum, aditumq́ sibi negantibus,

Hic deest aliquid in exemplari græco.

rursus urbes ipsæ dissentire inter se, bellumq́ suscitare cœperunt. Quo audito, populus Argiuorum multa dehortatus, demum adduxit Athenienses, uti secum iungerent societatem. Crescente indies magis simultate & discordia, Lacedæmonij Corinthios suadendo impellunt, ut relicto communi conuentu, partibus suis adhæreãt, populis iam passim tanto tumultu excito uariè fluctuantibus, sine duce & principatu res Peloponnesiæ eò adductæ agitabantur. In his uerò quæ extra Peloponnesum habentur locis, Aenianes, Dolopes & Milienses conspiratione simul facta, cõtra urbem Heracleam in Thrachinia sitam, copias educũt. Heraclienses in aciẽ descedentes, obuiamq́ hosti properãtes, conserta atroci pugna fundunt, ac plerisq́ eorũ cæsis, compelluntur intra mœnia: tum uiribus suis diffisis, præsidia à Bœotijs accersunt: missi mille ad eos Thebani, delecta iuuentus armis, quorum manu urgentem hostem repulere. Simul dum hæc geruntur, Olynthij educto exercitu, urbem Micybernam Atheniensium præsidio defensam, inuadunt, præsidioq́ inde eiecto, ipsi oppidum sibi subigunt. Præfecto Athenis Anchia, Romæ creati consules L. Papyrius Mutilanus, & C. Seruilius Structus. Horum temporibus Argiui Lacedæmonios accusantes, quòd Apollini Pythio consueta sacra non peregissent, eis indicunt bellum. Quo eodem tempore Alcibiades Atheniensium imperator copias in Argiam traiecit. Eo præsidio accepto Argij, exercitum ad urbem Trœcenem ducunt, sociam Lacedæmoniorum. Tum præda undiq́ ex agris acta, uicis, uillis, ædificijsq́ incendio uastatis, domum regressi sunt. Ast Lacedæmonij iniurias Trœceni illatas grauiter ferentes, bello in Argios ulcisci statuunt. Contractis itaque copijs, Argim regem, ducem creant. Hic exercitu educto, contendit in Argios, agrumq́ eorum depopulando uastare pergit: tum copijs ad urbis mœnia adactis, hostem ad pugnã prouocare. Interea Argiuis tria millia armatorum accessere ab Elide missi, à Mantineis haud multo pauciores. Quibus freti Argiui, mox extra mœnia copias in aciem educunt: iamq́ ordines instrui, armaq́ expediri utrinq́ cœpta, cum imperatores legationibus inter se missis, inducias quadrimestres componunt. Reuertentibus itaque nequicquam domum re infecta militibus, urbs utraq́ cõtra fœderis illius autores ira accẽsa, fremere, ducesq́ Argiorũ lapidibus à populo petiti, uixq́ multitudini impetus in se ruentis, & ueluti proditores ad necẽ uocantis, multa precãdo cõtineri potuit, ægreq́ impetratũ ut uitæ parceretur: nihilo tamẽ minus eorũ bona in publicum, domusq́ erutæ. Parte alia Lacedemonij parato iam in Agim regem iudicio, plenaq́ instituta, uix omnia precibus pollicitisq́ impleti, seseq́, si seruatus esset, ad ignominiam contractam fortissimis clarissimisq́ deinceps gestis diluendam offerenti, crimen condonauere: cæterum in reliquum deinde tempus decem summa sapientia peritiaq́ uiros deligunt, quos rei consultores adhibent: mandantq́, ne quid deinceps audeat illis inconsultis. Post hæc ab Atheniensibus missi sunt Argijs per mare mille delecti scutati, ducẽti equites, quos Laches & Nicostratus ductabant, quibuscunq́ stipendia priuata gerebat Alcibiades ob amicitiam, qua deuinctus erat Helijs & Megarensibus. Conuentu simul omnium celebrato, cunctis una sententia uisum est, neglectis fœderibus ad bellum accingi: tum imperatores suos quisque milites ad pugnam hortati,

A hortati, mox arma expediant iubent. Qui cum promptè præstoq; paruissent, extra mœnia copias in castra educunt. Tum cunctis potissimum uisum, primumq; omnium, Orchomenum urbem Arcadię castra adire. Traiecto itaq; in Arcadiam exercitu, castrisq; ad eam urbem positis, quotidiana expugnatione mœnia adoriri pergebant: urbe tandem in potestatem redacta, castra proximè urbi Tegææ admouent, certa ad eam quoq; expugnandam sententia. Verùm Tegæatis auxilium à Lacedæmonijs implorantibus, utq; sibi celerrimè succurreretur postulantibus, Spartani contrà iuuentute sua sociorumq; auxilijs omnibus Mantineam uersus armati properāt: rati, hostes audita eius hostis debellatione, Tegeæ obsidionem soluturos. Mantinęensibus haud mora fit, accersitis mox sociorum auxilijs: ipsiq; cum omnibus copijs armati, contra Lacedæmonios in aciem descendūt: consertaq; pugna, cum acriter dimicaretur, delecta Argiuûm iuuentus ad mille numero bellicis artibus apprimè militiæ instructissimi (namq; laboribus assiduo usu, disciplinæq; iampridem assueuerant) primum agmen quod in aciē contra se steterat, primi in fugam uertunt, proculq; fugientes contentius insequuti, magnā cædem edunt: reliqua dehinc acies à Lacedæmonijs contrà fusa, profligataq; passim. Igitur præceps cum multa cæde, mox conuerso in Argiuos uictores agmine, circunfusa undiq; in coronam multitudine militum, Lacedæmonij in medium conclusos occidione omnes necare parabant. Erant quidem cohortes illæ pro numero hostium paucæ admodum, uerùm uiribus & mira fortitudine excellebant. Igitur Lacedæmoniorum rex in agmine primus insistere, primusq; dimicando cuncta obnixè moliri, ac tentare, si qua rerum eos difficultate, casu'ue aut periculo implicitos omnes obruere posset. Nam quod ciuibus suis fuerat pollicitus summa ope, dictis ut fides quàm maturissimè fieret, enitebatur aliquo præclaro facinore ab ignominia superius admissa, nomen suum uendicare. Verùm tunc huiusmodi uotum haud est explere permissus. Nam Pharax Spartiata, unus ex consultoribus, cuius summa Spartæ auctoritas habebatur, iusserat Arcadibus ita inclusis, cōmodè exitum patefieri, neq;
B in uitę desperatione positos ullo pacto tentandos: aut in eam necessitudinem adducendos, ut uirtutis extremùm periclitantis, ultima præsidia quærere expeririq; cogerentur. Eo nuper ex Pharacis sententia iussu coactus, aperuit hostibus exitum, atque ita mille illi dicto modo emissi, incolumes abiere. Cæterum Lacedæmonij ingenti uictoria læti, trophæo erecto, domum rediere.

Anni cursu reuoluto, Athenis præfectus est Antiphon: Romæ quatuor tribuni militum creati, C. Phurius, T. Quintius, item M. Postumius, & A. Cornelius. Ea tempestate per legatos ultro citroq; missos, pax inter Argiuos Lacedæmoniosq; conuenit, simulq; societas contracta. Quare Mantinenses Argiuorum præsidio destituti, Lacedæmonio parēre subigiq; imperio coacti sunt. Per idem tempus in urbe Argia iuuentus, quos ad munia militiæ delectos suprà commemorauimus, ad mille ciuium capita simul conspirauere: consiliumq; inierant, ut euerso populari statu, rem ad optimatum patritiorumq; administrationem reuocatam, sibi primi usurparent. quorum cœpta cum pleriq; complices proueherent, quos iam sibi opum facultate meritisq; obnoxios, fautoresq; parauerant: primum primates populi quoq; comprehensos necant, alijs metu perculsis, iam uoti compotes populi iura legesq; dissoluunt: mox sibi cuncta miscendo usurpando'ue rem uendicant, publicaq; munera pergunt iure suo auctoritateq; disponere. Hoc statu mensibus octo retento, pòst insurgente in eos populo, disiecti cessere: quibus deletis, rursus ad populum res redijt, iuraq; popularia in pristinum statum reuocata, conualuere. Altera præterea belli incendia in Græcia eruperunt. Phocenses enim & Locri odijs inter se flagrantes, suis utriq; uiribus, acie instructa, dimicando rem decreuere, in qua uictor Phocēsis manus, hostium plus mille obtruncarunt.

truncarunt. Tum quoque Nicias Atheniensium imperator duas urbes captas imperio Atheniensi adiecit, Cythera, Nisæorumque oppidum: tum Melo expugnata, pubertatem iugularunt, pueris & mulieribus in prædam seruitutemque abductis. In Italia Fidenates Romanorum legatos illuc à populo missos, leui quadam causa obiecta necant. Qua iniuria Romani in eos grauissimè accensi, bello ulcisci decernunt: delectuque habito, dictatorem creant Anium Aemilium, qui more maiorum, Aulum Cornelium sibi magistrum equitum duxit. Aemilius rebus ad bellum comparatis, educit in expeditionem milites, ulturus legatorum iniuriam, descendentibus contrà in aciem Fidenatibus. Conserto prælio, acerrimè diu, fortissimeque dimicatum est ancipiti certamine, plerisque cæsis utrinque. Præfecto Athenis Euphemo, Romæ tres tribuni militum creati sunt cõsulari potestate, C. Phrurius, C. Corinthius, A. Sempronius. Horum temporibus Lacedæmonij cum socijs exercitu in Argiam ducto, Higiæ locum cœpere, necatisque eius incolis, castellum euertunt. Tum audito quòd ab Argijs maiora mœnia producturis ad mare usque prouecta forent, eò progressi, quod extructum fuerat, eruunt. Eo facto, domum uersus iter tendunt. Cæterum ab Atheniensibus Alcibiades prætor creatur, cui uiginti naues datæ, mandatumque ut ad Argios nauigans, ad rem componendam eis adessent: adhuc namque tumultu seditioneque feruebat ciuitas, quòd magna adhuc multitudo eorum supererat, quibus optimatum status præferebatur populari: cunctaque interturbando agitabantur. Alcibiades igitur ingressus urbem, atque cum his compositus qui popularia iura fouebant, ex Argis eos deligit, quos Lacedæmoniorum maximè sequi partes uidet: his urbe eiectis, composito confirmatoque statu populari, remigijs Athenas repetit. Eo anno iam inclinante, Lacedæmonij cum magna manu in Argiam traijciunt: ac magna Argi parte depopulando uastata, exules Argiorum in Horneas habitatum mittunt: quem locum in Argia munientes, firmoque præsidio imposito corroborantes, mandant ut Argiam excurrendo, omnem infestam reddant. Simulac discessisse inde Lacedæmonios resciuere Athenienses, Argijs præsidio mittunt triremes quadraginta cum mille & ducentis scutatis. Igitur Argiij cum Atheniensibus unà in expeditionem profecti, Horneas inuadunt: captoque per uim oppido, præsidij exulumque partem neci dant, alios inde expellunt. Hæc gesta traduntur anno quintodecimo Peloponnesiaci belli. Eiusdem anno sextodecimo Athenis prætor administrabat Aristomnestus: Romæ quatuor tribuni consulari potestate creati, T. Claudius, & Spurius Nautius, item L. Sentius, & Sextus Iulius. Horum tempestate nonagesima prima Olympias apud Helios acta est, qua stadium uicit Exænetus Acragantinus. Byzantij & Chalcedonij accitis secum unà Thracibus cum uiginti militum manu traijciunt in Bithyniam, ibique passim depopulati agros, plerisque oppidulis per uim expugnatis, tetra quædam & supra modum crudelia facinora edidere. Nam cum magnum admodum captiuorũ numerum, uiros, mulieres, pueros, atque omnis denique generis conditionisque promiscuè ingentem turbam coëgissent, nulli ætati aut conditioni parcentes, ad unum omnes ueluti pecora iugularunt. Per idem tempus in Sicilia bellum inter Egestæos & Selinuncios. Feruebant discordia pro finibus agri exorta, fluuio Amphisbete limo urbis utriusque contendentis agrum fines'ue discernente. Selinuncij itaque torrentem transgressi, primùm partem agri fluuio adiacentem per uim occupant. pòst id ablata insuper proximi magna parte, per contemptum illudere finitimis alia ad aliam iniuria affectis pergũt. Qua indignatione commoti haud parum Egestenses primum uerbis hortari, multaque differendo suadere: deinde alienum agrum inuadere abstinerent, ac non suo, sed iniuria per uim occupato cedere uellent. Pòst ubi à se id frustra queri, contendique insuper ius suum postulantes contemni uident, armis expeditis

A expeditis, in iuris humani uiolatores copias educunt: atque loco eiectis aduersarijs, agri sibi ablati possessionem recuperant. Exacerbata inde inter utrosque populos discordia, rem ferro decernere statuunt. Expeditis copijs utrinque in aciem descenditur: atroxq; certamen accensum, quo Selinuncij uictores, haud paruum hostium numerum interemerunt. Qua clade deinceps Egestei re labefacta, cum uiribus suis diffiderent, haud iam hosti pares, Acragantinorum præsidium Syracusiorumq; sibi conciliare societatem conantur. ea frustra spe cœpta, ab utrisque eiectis, legatos Carthaginem mittũt, imploratum auxilium: quibus itidem renuentibus, ad maris auxilia, societatem quacunque fortuna obtulisset contrahendam conuertuntur, quorum cõsilia casus ipse prouexit. Leontinos olim Syracusij urbe eiectos, agro quoque spoliauerant. Solo itaque patrio extorres, consilium ineunt societatis Atheniensium sibi rursus conciliandæ, per originis inter eos antiquã cognationem. Hac re gentibus communicata, quibuscum amicitia deuincti erant, communi decreto legatos Athenas mittunt oratum, uti urbibus suis ui & potentia quorundam oppressis, opem ferre properarent, simulq; eis operam suam pollicentur ad rem Siculam peragendam. Quum legati Athenas uenissent, Leontinis antiquam cognationem, & pristinam societatem commemorantibus: tum Egesteis ingentem proferentibus ad id bellum sibi pecuniam, quam paratam haberent, simulq; capturos arma contra Syracusios spondentibus: Athenienses adducti statuũt eò dimittere uiros quosdam spectatæ uirtutis & fidei, qui simul insulæ situm, opesq; & Egesteorum res diligenter explorarent: quibus Egestam peruectis, Egestæi pecuniæ uim, opum'ue facultatem quanta domi pollerent per ostentationem iactari, quanta'ue suburbijs & locis proximis pro arbitrio cogere in manu esset ostendere. His diligenter exploratis, domum regressi, Egestæorum opulentiam renunciant. Comitijs habitis de ea re, populus consulitur. Relata in medium consultatione de exercitu in Siciliam traijciendo: Nicias Nicerati filius, uir admirabili inter ciues uirtute & auctoritate, contrariam habuit sententiam, minimè esse traijciendum: haudquaquam eam adesse Atheniensibus opum uim, ut simul cum

B Lacedæmonijs potentissimo Græcorum populo bellum sustinerent, & magnas procul in exteram expeditionem copias trans maria traijciant: temerarijq; consilij par uideri, qui Græciæ imperium sibi, quod sæpe tentassent, integris, coactisq; uiribus uendicare non ualuissent, eosdẽ mox uana spe, magis quàm ulla ratione adductos parte copiarum uelle rem grauiorem aggredi, belloq; subigere tẽtare maximam totius orbis terrarum insulam opulentissimamq;, quam Carthaginenses, gens in terris potentissima, cuius pollens admodum lateq; patens imperium porrigeretur, persæpe multa bello moliti, uarijs'que conati artibus suæ ditioni subigere, nil prorsus adhucusque uel uiribus consilijsq; omnibus proficere potuissent. Quia Atheniensium populum Carthaginensibus omni ui potentiæ opum'ue facultate longè inferiorem tandem effecturum putandum, num inuictas tam diu tantis opibus gentes, tum potentissimas in ea insula urbes nauibus quibusdam debellaturos sperandũ. Hęc & pleraq; alia ad rem propositã accõmodata cũ eleganter disseruisset, in contrariam sententiam adductus Alcibiades, uir Atheniensium clarissimus, hortari populum pergit, ut illud bellum confidenter adoriatur. Erat namque huic uiro acerrimum in dicendo ingenium, atque facundia super ciues omnes uehemens & elegantissima: tum genus clarissimum, amplissimæ opes, reiq; militaris peritia summa, nomenq; passim laudibus & gloria celebratum. Persuasus itaque illius sermone, assensusq; populus, extemplò classem ad id idoneam extrui iubet, triginta à socijs triremes missæ, centum ipsi suis opibus instruunt, rebusq; muniunt ad bellum necessarijs: quina deinde armatorum millia eis imponuntur. eo delectu ex ciuibus habito, duces eius expeditionis

tres creati, Alcibiades, Lamachus, & Nicias. Athenienses igitur in huiusmodi rebus apparandis propenso studio uersabantur. At uerò nos iam ad initium belli perducti, quod Athenarum populus cum Syracusijs gessit, ueluti persoluto quod in principio polliciti fueramus, quæ deinceps gesta accepimus, in uolumen sequens dilata prosequemur. A

DIODORI SICVLI HISTORICAE bibliothecæ Liber decimus tertius.

SIQVIDEM in explicanda historia nil usquã nobis ab aliorum scriptorum modo & processu digredi liceat, discussis in præfatione paucis quibusdam, quantum pro loco & tempore conuenerit, idoneè deinceps ad continentia superioribus negocia, seriemq; rerum perpetuo textu deducendam, mox erit sermo conuertendus. Nam breue admodum illis, qui ad perferendam historiæ commendationem properant, ocium permittitur, differendæ narrationis, & diutius in præfationibus diuersandi. Quoniam præterea superius polliciti sumus, in paucis nos uoluminibus non res modò gestas pro uirili parte descripturos, uerùm & tempora comprehensuros supra mille & centenos annos petita, maximè necessarium uidetur prætermissa præfandi prolixitate, quàm primum ad ipsa gesta differenda descendere: hoc solum initio commemorantes, quod sex superioribus uoluminibus res post Troiæ fata ad eam usq; tempestatem gestas commendauerimus, qua bellum ab Atheniensibus decretũ susceptumq; fuit contra Syracusios, quod octingentis post captam Troiam annis obtigit. In hoc itaq; tempus superiori continens prosequuti ingrediemur, à prima in Syracusios ab Atheniensibus ducta expeditione, terminabimusq; ad belli secundi initium, quod ab Atheniensibus aduersus Dionysiũ Syracusiorum dominum gestum est. B Præfecto Athenis Chabria, Romæ tres tribuni militum consulari potestate creantur, Sergius Lucius, Marcus Papyrius, M. Seruilius. Horum temporibus Athenienses decreto iam contra Syracusios bello ad parandas naues, pecuniamq; cogendam: tum cætera queq; ad usum belli & instruendum exercitum necessaria componenda summis studijs, & festinanter insistebant: proditisq; tribus ducibus, Alcibiade, Lamacho, Nicia, penes eos omnem gerendi belli summam imperiumq; esse uoluere: atq; inter priuatos opulentissimi quiq; ciues populi gratiam sibi quisq; impensiores conciliare: illius rei studio properantes, alij priuatis opibus sese triremes armaturos, alij pecuniam in exercitus stipendia & commeatus exposituros sponte polliceri: ac pleriq; ex inferiori plebe ciues & inquilini, item exteri, sociorumq; magnus numerus ultro ad nomina in militiam danda confluebant ad duces, orabantq; obnixè ut inter ordines admitterentur. Ita omnes in magnam spem sublati, iamiam sibi, ueluti ad certam uictoriam raperentur, Siciliæ possessionem, sortemq; polliceri: classe iam procincta, statuæ quæ per urbem dispositæ erant, innumera multitudo nocte una omnes detruncatis capitibus repertæ sunt. Quod tantum facinus populus haudquaquam casu aliquo euentu'ue contigisse arbitratus, sed ab his potius patratum qui gloria elati, ad soluendum statum popularem inuigilarent, odio, iraq; sæuire atq; infrendere cœpit, eiusq; flagitij auctores inuestigare infense; atque obnixè magnis indici præmijs propositis: inter hæc procedẽs quidam ex priuatis ad senatum, exponit se intra domum cuiuspiam inquilini uidisse nonnullos mensis initio nocte intempesta intrasse: inter quos Alcibiadem à se co-

gnitum

A gnitum afferebat. Percunctante deinde senatu, ac quærente, quo'nam pacto per noctem uultus discerni potuisset: respondit, lunæ radijs proditos percepisse. quem facile per sermonis inconstantiam deprehensum, pro falso reiecere, nec ulla præterea eius rei uestigia inueniri potuerunt. triremes instructę centum & quadraginta olcadum, & quas ad equos portandos parauerāt: hæc præterea, quibus commeatus & frumentum, reliquusq; omnium rerum apparatus ferretur, ingens numerus scutatorum, baleatorumq;: item equitum, socijq; nominis supra decem & septem millia, præter illos qui ad supplementa ascripti ducebantur. Tum demum senatus cum ducibus in secretum adductis, simul consultare cœpere, quo'nam modo res Siculas tractare oporteret, ubi insula potirentur: quibus tandem uisum est, Selinuncios & Syracusios in prædam dari, abduciq; prorsus in seruitutem: reliquas urbes passim uectigales, omnes Atheniensium facere, stipendiaq; annua singulis imponenda. Postera die eius diei duces unà cum militibus in Pyræum descendunt, quos uniuersa plebs urbana ciuium, peregrinorumq; promiscuè progredientes, sequuta est. Pars cognatos ægrè ueluti in alienum orbem traiecturos, discedere à se passi, usque comitari: alij uaria spe multa hortari, polliceri multa, sibi in uicem amicos obstringere. Cæterum triremes passim per uniuersum sparsæ portum, uago exultantium nouis cœptis remigum pulsu perferebantur, coronis ornatas proras circumuertentes: tum armis certo ordine per tabulata dispositis, luce longè per undas micante, splendescere circum omnia, oculiq; inspiciētium perstringi radijs per totum portus ambitum, in margine litoris odoramēta passim effumantia, crateres argentei omnibus in locis positi conspiciebantur, ex quibus latices haustos poculis aureis libabant, deos uenerati suppliciter, orantesq; multis uotis, ut propitio numine, faustisq; auspicijs classis profectionem prosequerentur. Igitur ex Piræeo demum euecti, remigijs circumnauigata Peloponnesi ora, Corcyram deferuntur. Ibi namq; commorari iussi, dum sociorum accolarumq; præsidia acciperent: ubi conciti omnes

B accessere, mox inde soluentes, pronauigato maris Ionij tractu, ad extremam applicuere Iapygiā: atq; inde moti, Italię oras perlegendo, à Tarentinis nusq; accepti traijciunt: tū Metapōtinos & Heracleenses præteruecti, appulsa inde ad Thurios classe, ibi benignè rebus omnibus excipiunt. summamq; in se humanitatē Thuriorum experti, mox Crotonā petunt, sumptoq; ab his cōmeatu, propter Iunonis Laciniæ templū, naues remigijs impellunt, ac superare loci promontoria contendunt, Dioscuriada ducti. Post hęc Tescyletium Locrosq; pertranseūt: tū haud urbe Rhegio procul in anchoris constituti, Rheginos hortari, ut arma secum societatemq; iungere uelint: à quibus respōsum est, se cōsiliū de ea re cū reliquis Italis habituros. At Syracusij cōperto classem copiasq; Atheniensiū iam intra maris Italici sinū aduectā, haud procul Siculis oris, atq; in ipso traiectu adesse, tres dictatores creāt, Hermocratē, Sicaliū, Heracleidē: quorū prima trepidando cura fuit conscribere. delectuq; undiq; habito, exercitū legatosq; simul p Siculas urbes dimittūt oratū, atq; excitū populos omnes, ut pro salute cōmuni nunc demū accingi, armaq; sumere properent. Athenienses enim titulo & rumore belli contra Syracusios suscepti, uiribus omnib. in Siciliā aduentare: ea simulatione longè alterius sentētiæ uera consilia, grauioraq; cœpta tegi. Siculis populis uim per insidias, fraudemq; parari, ita uel accipiendā, quā uires Atticæ afferrēt, seruitutis conditionē: uel cōmunem libertatē contra uim hostis fraudulenti ferro defendendū. Ab Acragantinis & Naxijs responsum legatis datū: se, q̄d iam polliciti fuissent, pro seruanda fide, cū Atheniensib. societatē iuncturos. Himerei uerò Messenijq; bello tantisper abfore promisere, de societate iungenda se cōsulturos interea, relaxaturosq; mox: deinde Selinuncij, & Geloi, adhæc Himerenses & Catanenses arma uiresq; suas Syracusijs pollicentur. Siculorum quoque urbes

ad idem faciendum beneuolentia Syracusiorum adduci uidebantur: uerùm A.
satius pacem agere, et à periculo tantisper abesse ducebant, dum tutò, quò tanta demum moles esset inclinatura, spectare liceret. tum quoque cum Aegestæi ad seruanda promissa poscerent, nec ullo pacto adduci possent, ut plus talentis triginta contribuere uellent, Atheniensium duces fidei fraudatę, dicti'que inconstantis incusantes, Rhegio classem soluunt, inde ad Naxum Siciliæ applicant. Ibi ab oppidanis amicè excepti, mox Catanam petũt: Catanenses militibus ingressu mœnium prohibitis, duces cum paucis admisere: conuẽtuq́ue populi conuocato, prętores Atheniensium in concionem prodeuntes, de iungenda societate disserere cœperunt: dumq́ue Alcibiadi concionanti populus uniuersus curata portarum parum custodia, intentius adsisteret, euulsa tantũ à nonnullis per uim ualua, milites intra urbem irrupere. qua causa coacti Catanenses, arma simul cum Atheniensibus contra Syracusios haud spõte sumpserunt. Simul dum hæc geruntur, qui priuatas cum Alcibiade inimicitias simultatesq́ue gerebant, Athenis occasione detruncatis statuis captis, calumnijs eum grauibus per conciones insectabantur, conspirasse illum iampridem consiliumq́ue iniisse plerunque aduersus patrias leges, statumq́ue popularem calumnias huiusmodi crimenq́ue impium comprobare uidebatur, id quod Argiuis proximè obtigerat: in patrias leges coniurasse, primates urbis priuata potentia fretos, statumq́ue popularem euertere adortos: demum à populo extinctos, omnes interisse. Igitur persuasus populus, creditis insimulationibus, grauiq́ue admodũ per concionatores accensus ira, nauẽ Salaminã properare in Siciliã iubet, mandatq́ue ut quàm celerrimè Alcibiadem ad se reuehat, causæ iudicioq́ue responsurũ. Naui Catanã delata, Alcibiades audiens legatis nunciãtibus populi mandatũ, assumptis ilicò in triremẽ suã his qui secũ in eadẽ calumnia nominabantur, unà cũ Salamine naui in altũ abnauigat. Vbi ad Thurios applicuere, siue quòd eius impietatis sceleris'ue sibi conscius esset, siue magnitudine periculi perterrefactus, cum eisdẽ quorũ unà causa periculũq́ue agitabatur, arrepta clàm fuga, per latibula ex pedibus proripitur. Qui in Salamine naui uehebãtur, primũ B
satis ubique quæsito Alcibiade, ubi nusquam inueniri posse uident, abnauigantes Athenas redeunt, populoq́ue renunciant quæ gesta fuere: quo cõmoti Athenienses, nihilo secius ira in reos pertinaci inuehuntur, datisq́ue in iudiciũ Alcibiadis sociorumq́ue qui simul aufugerant nominibus solis, sententia uacua capitis reos iudicarũt. Ast Alcibiades ex Italia in Peloponnesum naue delatus, Spartam profugit: ibiq́ue Lacedęmonios multa differendo accendere nõ desistit ad insectandos expugnandosq́ue Athenienses. Duces uerò qui rem in Sicilia gerebant, appulsa Aegestũ classe, Mycarã Siculorũ castellum capiunt, cuius ex præda & spolijs ad centũ talẽta uenundatis omnib. coëgere: exactis præterea ab Aegesta triginta talentis, Catanã repetunt. Consiliũ deinde ineũt, qua'nã uia locum magno Syracusiorum portui proximum, sine dimicationis periculo ualeãt occupare. Mittunt itaque uirũ quendam Catanensem, sibi utique fidũ, sed ducibus quoque Syracusijs fama cognitum, cuique fides haberetur satis dignũ: mandantq́ue uti per proditionis simulationẽ prætoribus Syracusiorũ nunciet, quosdam Catanẽses composuisse simul constituta nocte, ubi per multa Atheniensiũ manus sine armis, uti consueuerãt, intra urbem diuertissent, somnoq́ue oppressos repentè occupare, eademq́ue celeritate nauibus, quæ in portu staret, ignem inijcere: seque ut eius consilij certiores faceret, missum, quò id tutius succedere, peragiq́ue posset. postulare uti duces cum copijs eodem accederent, ac sese ciuibus ostenderent, ne fortè cœpto aberrantes, in discrimen adducerent. Ille protinus impigrè mandatis acceptis iter init: ad duces perductus, omnia uti instructus erat, per ordinẽ exponit. credita res ducibus simul ueri facinoris similitudine, simul fide nuncij. Cum eo mox componũt, qua nocte copias essent educturi: quo cõfecto, uirum Catanam remittunt. A' Syracusijs igitur

nocte

A nocte constituta copiæ Catanam uersus educuntur. At uerò Athenienses intra magnum Syracusiorum portum appulsa classe, cum summo silentio potiuntur Olympio: locisq; circumpositis omnibus occupatis, castra sibi stationemq; munire properant. At duces Syracusij percepta demum fraude, raptissimè relicto quod peruaserant itinere, munitiones hostium inuadunt: exeunte contrà in aciem hoste, pugna committitur: qua cæsis Syracusiorum quadringentis, Atheniensis acies reliquos fundunt, atq; in fugam conuertūt. Duces itaq; Atheniensium cum percepissent hostem equitatu superiorē esse, cupientes sese resq; omnes agilius copiosiusq; ad obsidionem comparare, Catanam retrouehuntur, certisq; nuncijs Athenas missis, epistolas ad populum dedere, quibus postulabant equites sibi, pecuniamq; mitti. quippe diuturnā eam obsidionem fore, nec sine magna ui posse obtineri: trecenta à populo talenta, certusq; equitum numerus eò decretus traijcitur. Dum hæc geruntur, Diagoras cognomento Atheus, calumnia notatus ob impietatem, & deûm contemptum, timens iram populi, ex Attica profugit. Cuius odio promitur ab Atheniensibus edictum: Si quis Diagoram interemisset, argenteum ei talentum præmio daturos. In Italia Romani cum Aequis bellum gerentes, Lauinium expugnarunt. Hæc eius anni gesta traduntur. Præfecto Athenis Pisandro, Romæ quatuor tribuni cōsulari potestate creati, P. Lucretius, C. Seruilius, Agrippa Menenius, Spurius Veturius. Horū tēporibus legati à Syracusijs missi Corinthū & Lacedæmona, imploratū auxilia, oratumq; ne se in summum adductos discrimen desererent, extremaq; experiri paterētur: concionante simul cum illis, atq; Lacones adhortante Alcibiade, decernitur Syracusijs auxilium, cuius traijciendi dux creatur Gylippus. A' Corinthijs uerò cum pleræq; ad idem triremes portarentur, tunc per festinationē cum Gylippo properante, Pythem cū duabus triremibus in Siciliam traijcere iubent: parte alia Catanæ Nicias & Lamachus Atheniensium imperatores, aduectis ex Attica ducentis quinquaginta equitibus, cum tricenum talentorum pecu-
B nia, recreato exercitu, classem Syracusas appellunt, atq; urbi noctu clàm applicantes nil aduertentibus Syracusijs, occupant promontoria & portus moles. quod sentientes oppidani, mox auxilio trepidè undiq; accurrunt: amissisq; dimicando trecētis militibus, intra mœnia compelluntur. Post hæc trecentos ab Aegesta equites cū accepissent Athenienses, ducentis quinquaginta à Siculis quoq; gente missis, iam octingentorum equitum classem contraxerant. tum ducto circa Labdalum uallo, & munitione urbem obstruere pergunt. quo facto, pauor ingens inuasit Syracusios: ea trepidatione mœnibus effusi, properabant opificibus murum ducentibus occurrere, atq; ab incœpto repellere. Conserto equestri certamine, cū creberrimè caderēt, propulsarenturq;: tum Athenienses parte copiarum eò missa, locum occupāt imminentem portui, locoq; Polichna dicto circūmunito, templum Iouis eadem munitione inclusere, atq; ita utraq; ex parte Syracusas obsidione compescere conantur. Tantis unà calamitatibus rem Syracusiam demolientibus, plebs exanimis iam diffidere cœperat: cum renunciatum est, Gylippum Himeram applicuisse, copiasq; ibidem undiq; contrahere. quo nuncio spe reuocata, accingere, pristinaq; consistere cœperūt audacia. Nam Gylippus ubi quatuor triremib. Himeram attigit, illico subduci naualia curauit. tum adductis in societatem Syracusiorum suadēdo Himerensibus, ibi militum delectum habet. A' Geloïs quoq;, Selinuncijs & Sicanis copias & præsidia concire properat. Contracta itaque peditum inde trium millium manu, & ducentûm equitum, per mediterranea cum his iter contendens, Syracusas proficiscitur. ac paucis post aduentum suum diebus, copias in aciem cum Syracusijs iunctis educens, in hostem contendit. nec pugna ab Atheniensibus detrectata, concursu facto, dum magna ui dimicaretur utrinque, Lamachus alter Atheniensium impe-

rator pugnando cadit. Plerisque ultro citroq; cæsis, uicere tandem Athenienses. Post eam pugnam tredecim triremes accedunt à Corinthijs missæ, sumptis inde qui uecti fuerant auxilio militibus, Gylippus unà cum Syracusana ui castra inuadunt hostium, molesq; & promontoria ab hoste occupata expugnare pergunt, acie undique fusa. Quos contrà Athenienses agmine facto, munitionibus undique erumpunt. Conserta cum hoste irruente pugna, Syracusij uictoriam adipiscuntur magna cæde edita: moxq; ex tota undique mole & promontorio deturbato hoste, uallum septaq; demoliuntur. Cæterum Athenienses eo loco deiecti, copias inde omnes traducunt in alteram stationem. His gestis, legatos Syracusij rursus Corinthum Spartamq; mittunt ad nouum auxilium implorandum: quibus mille à Corinthijs simul et Bœotijs, Sicyonijsq; milites dati, sexcentos misere Spartani. Nec minor interea expediendi belli cura Gylippum agebat. nam per Siciliam latè circumactus, urbibus quibusque aditis, plerosque uariè sollicitando traxit in societatem. Tum acceptis ab Himera & Sicania tribus militum milibus, per mediterranea iter tendens, petebat Syracusas. Audito eorum accessu Siculi, properè expeditis armis in agmen procedentes, medio itinere inuadũt. in quo conflictu cecidit dimidia pars, reliqui Syracusas incolumes peruenere. Auctis sociorũ accessu uiribus, Syracusij fortunã quoq; maritimi certaminis ausi tẽtare, naues pristinas deducũt, aliasq; nouas in portu cõstructas, & adhuc intactas, experiẽtia confirmant. Interea Nicias Atheniensium dux hæc cernens, epistolas Athenas mittit, in quibus scriptum mandarat, quamplurimas sociorum naues diuersis locis accitas, accessisse Syracusijs, pararíq; ingentem classem, ut nauali pugna rem decernãt, ab hoste summis studijs maturari. nec pariter ulla mora sibi opus esse. Postulare in primis, ut triremes, pecuniæ quod satis sit, copiasq; quantas possint q; celerrimè ad se mittant: necnon et idoneos pretores qui secum belli munia obeant. Alcibiade fuga subrepto, tum Lamacho interempto, se solum ad tantam rem relictum, ægrè cuncta sustinere, nec diutius sanè molem illam gestare posse. Hoc audito, Athenienses Eurymedonti duci naues decem tradunt, ac centum & quinquaginta auri talenta, quibus cum Siciliam petat, mandat. Hoc circiter æstatis reuolutiones & initia patratum. nam ubi uernum tempus spirare cœpisset, eódem classem mittere parabant. cuius rei gratia iam copias undique à socijs conscribere, pecuniamq; contrahere. Cæterum in Peloponneso Lacedęmonij uerbis Alcibiadis concitati, fœdere quod ictum fuerat rupto, cum Atheniensibus bellum restaurant, cuius duodecim annis incendia flagrauere. Anno reuoluto Cleoritus Athenis præfectus est: Romani quatuor tribunos militum consulari potestate crearunt, A. Sempronium, & M. Papyrium, Q. Fabium, & Spurium Nautium. Horum temporibus Lacedæmonij unà cum sociorum manu traijciunt in Atticã, Agide duce, & Alcibiade Atheniense, locumq; Deceliã occupãt, situ manuq; satis munitum: quod sibi in Atticã pro munitione & præsidio castellum esset, unde hoc bellum Deceliacũ est appellatũ. Ab Atheniensibus uerò triginta triremes in Laconiã mittuntur duce Charicle: tum in Siciliam octogintę, decretę cum quinque clypeatorum milibus. At Syracusij deliberata nauali pugna, triremibus octoginta instructis in hostes enauigãt: quibus Atheniensis classis sexaginta nauibus in aciem educta, occurrere pergit. Vbi confligi cœptum, iam undique ex munitionibus & præsidijs confluxerant Athenienses ad mare, littusq; complerant, partim spectandi è terra certaminis gratia, partim si quid pugnando aduersi obtigisset, auxilio suis ut in promptu parati adessent. Quod ubi à ducibus Syracusijs negligentius haberi præsidia, munitionumq; custodias animaduersum est, eos qui urbis præsidio relicti fuerant, clàm per occulta circumuectos, ad hostium munitiones procurrere iubent, ubi nautica facultas omnis, pecuniæq; reconditæ habebantur, tum rerum

A rum omnium apparatus, impedimentaq́ militum congesta. quò cum perue nissent, defensa per paucos loca deprehendentes Syracusij, oppugnare adori untur. His qui ad mare descenderant accurrentibus auxilio, magnam eorum cædem faciunt. Tum clamore ingenti per castra sublato, cum ad classem usq́ pugnantem tumultus sonitu perlatus exaudiretur, res insperata dimicãtium curas ad se conuertit, uarieq́ perculsa Atheniensium acies funditur: atque in reliquam stationem adhuc sibi tutam defensamq́ confugiunt, insectantibus passim sine more, sine ordine ullo auersum fuga hostem Syracusijs, dum in terram euadendi nullam tutò patere sibi uiam cernunt, quòd iam duas munitiones hostis captas haberet, in agmen insectantium conuersi retrò, & ex fuga pugnam redintegrare coguntur, uaga iam ac passim studio insectandi solutis ordinibus, classis Syracusana incomposite ferebatur, in quam uicti agmine collecto conuersi, impetum uictoris primum comprimere, inde etiam dispersas uires frangere, uersaq́ fortunæ uice, superatum in fugam uertere cœperunt. atque inter insectandum naues undecim suppressere, reliquas in insulam usque insectati compulerunt. Soluto prælio, trophæa ab utrisque erecta sunt: ab Atheniensibus uictoria nauali obtenta, à Syracusijs re terrestri optimè gesta. Cum nauale certamen euentum huiusmodi accepisset, Athenienses audito quòd intra paucos dies cum Demosthene prætore classis adesset, statuunt nullo amplius pacto ante earum copiarum aduentum belli fortunã experiri: Syracusios contrarium consilium agebat, priusquã Demosthenes accederet, auxilijsq́ confirmarentur magis, omnia moliri, obnixè adeò insistere, ac ui cogere hostem ad pugnam capiendam, & decernendum, atq́ ita indies classe instructa inuadere cunctantes, atq́ intra munitiones se continentes lacessere ad certamen, uarijs irritamentis prouocare. Tum suadente Aristone quodam Corinthio nauta, uti nauium proras & breuiores & depressiores constituerent: re perspecta, consilio parent, quod in posterioribus deinceps maris periculis magno præsidio extitit, ac persæpe ea causa re Syracusijs bene gesta, superiorq́ propè euasit ubiq́. Triremibus namq́ Atticis infirmi-
B ores ipsa figura proræ compagibus excelsius suspensæ eminebant. quam ob rem fiebat, ut earũ rostra nihil concursu, nisi aut paria aut eminentiora maris loca petere ferireq́ ualerẽt: inde leui damno premi hostẽ. Syracusię uerò compages ad proram corroboratas depressasq́ ferentes incursu rostrorum una persæpe inflictione triremes supprimebant Atheniensium, atq́ ita singulis diebus castra inuadendo, oppugnatione terra mariq́ tentata, nequicquã cuncta infestando Syracusij, nil quieti hosti dari, frustra tamen omnia moliri, nihilq́ usquam uiribus proficere, dum intra stationem consistere conquiescendo, nec pugnandi copiam hosti faciendo, Atheniensibus ea sese tutari arte cura fuit. Verùm ubi nonnullis prætoribus incaluere animi, pugnæq́ studia incendi exæstuareq́ cœperunt: nec iam diutius lacessentem ultrò, atq́ illudentem ueluti per contemptum tam insolenter, tamq́ impunè hostem ferre possent, arma expediunt, seseq́ ad decernendum accingunt, acie in magno portu totis utrinque uiribus extructa. Erant Atheniensium partes celeritate triremiũ, rerũq́ maritimarũ experiẽtia, disciplina præterea et arte nautarũ logè superiores. Verũ ea omnia alioquin ad uictoriã per ęquor apertũ maximè requisita, frustra illis tũ usui fuere, in angusto quodã sinu cõmisso certamine. At Syracusij cõfertis nauigijs infensi protinus adesse, nil ocij ad quicq́ expediẽdũ, nil quietis hosti sinere, q̃s ex tabulatis obsistere cernunt, eos primos hastis transfixos inde deijcere: alios fundis saxisq́ peritos locis undique deturbare, prorasq́ deserere impulsos cogere: postremò plerasq́ incursando rostris per aduersas proras infodere. moxq́ cum hoste connexi, saltim medias Atheniensium carinas (tãta uincendi libido trahebat) sese inijcere, ibiq́ cominus iã gladijs rem gerentes, edere speciem pugnæ pedestris. ita rebus undique affli-

ctis, Athenienses in fugam præcipites aguntur: quos Syracusij insectati, septem suppressere triremes: plerasque compagibus discussis, reddidere prorsus ad munia belli inutiles. Elatis iam in certam rerum suarum spem Syracusijs, hoste tum propè terra mariq; profligato, ecce repente procul apparēt Eurymedon & Demosthenes cum ingēti classe, innumerisq; copijs adnauigantes. Nam in transcursu à Thurijs & Messapeis præsidio iure sociali accepto, supra trecentas naues adducebant, militum ad quinque milia, præter eos qui in onerarijs ad supplementa portabantur: arma præterea pecuniæq; magnam uim, adhæc machinę & omnifaria instrumenta ad expugnationem requisita. Postremò rerum omnium maximus apparatus ad quoscunque belli usus afferebatur. Quo repentè prospecto, fracti rursus animi Syracusijs, spesq; & fiducia successu priore cōcepta, mox languescere, ac retrò relabi cœpit: nec iam facile deinceps se pares hostibus uires comparare posse. Demosthenes explorato iam satis hostium loco, collegas hortatur ad occupādas moles & promontoria, nulla aliàs ui posse obstrui urbem. Assumptis itaque decem milibus grauis armaturæ, totidem leuis, noctu Syracusios inuadit. Ita repentino atq; improuiso hostibus impetu irruentes, parte munitionis præsidijq; potiuntur: mox intra septa molis irruptione facta, muri partē occupāt, cōcursu repentē ad ea loca à Syracusijs facto: tum Hermocrate cum electa iuuenū manu propere auxilium ferente, inde nil minori quàm inuaserant impetu uiq; eijciuntur. Athenienses qui nocte tenebris cuncta inuoluente, in diuersa præcipiti fuga ruunt, imperitiaq; locorum cuncta inuoluente, alij alio itinere dispersi, palantesq; rapiuntur. Ac Syracusij unà cum sociorum manu propensius insectati, necarūt ad duo millia & quingētos, magno numero expeditorū sauciato, multisq; armorū spolijs potiti sunt. Post eam pugnam Sicanus unus ex prætoribus, à Syracusijs mittitur cum duodecim triremibus in alias circū urbes, ad nunciandam socijs uictoriam, & imploranda auxilia, uiresq; undique contrahendas. Cæterum Atheniensium res deteriori indies spe fieri, retroq; cedere: tum ex circum tetrè spirantibus aura maligna paludibus, pestilentia contingere, atq; male afficere cœpit exercitum: nec mali modus esse, contentius perpetuò sæuiente cœli inclementia, ob stationem qua classis continebatur, undique cœno palustri limoq; conclusam. In hanc igitur difficultatem adducti duces, inter se consultare cœperunt, quo facto opus esset, quem'ue rerū potissimum sequi cursum expediret. Demosthenis erat sententia, quàm celerrime Syracusis relictis, Athenas nauigandum, longe satius ac maximè tutissimum uideri, patrio solo armatos adesse: contraq; Lacedæmonios ferocissimam gentem, finitimoq; lacessentem bello, proprios lares tutando periclitari, q; procul in alieno propè orbe, ueluti relegatos residēdo per Siculas oras tēpus, pecuniā, copias ipsas, maxima rerū momēta atq; ipsum salutis imperijq; columen frustra, in cassumq; conterere. Nicias uerò contrariæ sententiæ auctor, id in primis opportunum conueniens'ue negare: turpe admodum esse, atq; ignauissimæ gentis certum documentum dari, ita nequicquam nulla ui, nulla causa cogente cœptam destituere obsidionem: satis triremium, satis copiarum, pecuniæ quoque magnam uim superesse. Præterea pacem cum Syracusijs iniussu populi componere, minime iuris sui esse: nec id sine salutis periculo fieri posse, relicto sponte munere, publica auctoritate sibi demandato, nullo reuocante in patriam redire: in tanta occasione haud cessaturas plebis concitatorum artes, quorum consilia, oculi, studiaq; omnia ad primatum inuidiam conuersa, nihil inobseruatum, nihil quod maledicendo posset deprauari prætermitterent: mox instructos calumnijs affore, criminibusq; populum uarijs concitaturos in capita et salutem suam. reliqui subinde qui ad consilium uocati accesserant, alij Demosthenis consilium in primis probare, alijs Niciæ sententia magis tuta uideri: atque consultatione mutuis altercationibus

bus

A bus distracta, nihil certi decernitur, dubioque diducti consilio, uariè multa meditando, nequicquam persistere, nihil aggredi audere. Syracusijs interea magna à socijs præsidia accedunt, à Siculis & Selinuncijs, item Gelois, Himerensibus & Camarinis: crescentibus uiribus, simul populo fiducia audaciaque crescere. Athenienses contrà pauore adn odũ graui perculsi, diffidere, morbo iã passim sæuiente, luridisque omnia fœdante contagijs. quo magna militũ multitudine absumpta, iam tum interierant plerique eodem periculo uitæ adducti, ægrotare: tum languor quidam, animique torpor habebat omnes, salute prope desperata, quòd sibi abnauigatio negaretur. Tandem tumultuante multitudine, cum iam contineri nequirent, idemque omnes tum commorandi tædium, tum cupido discedēdi præcipites in naues ageret, Nicias reditum in patriam militibus probare coactus est. Ducibus itaque iam concordi sententia annuentibus, milites trepidè sua quisque impedimenta colligentes, & uasa undique intra naues congerunt. completis iam triremibus, malos & antemnas extollunt ad uela uentis danda: tum duces multitudini nunciant, ubi datum signum acceperint, omnes illico prompti adsint, nulla usquam mora detineat quenquam. Si quis retardauerit, in littore relictum iri. Comparatis omnibus, cum postera die statuissent abnauigationem, luna noctis initio deficere uisa est. Quam ob rem Nicias admodum perturbatus, ut erat natura religionis cultor obseruantissimus, tum propter excellentiam exercitus pestilentiam exercitum depascentem, ingenti deûm formidine tali portento corripitur, moxque accitos aruspices consuluit: à quibus responsum est, post tres sequentes dies abnauigationem oportere differri. Hoc responso hi quoque qui sentiebant cum Demosthene, religioni deûm timore maioris mali parere coguntur. Syracusõ cognita per transfugas eius dilationis causa, triremes omnes militibus completas instruũt, numero quatuor & septuaginta. Tum eductis pedestribus copijs, hostem terra marique adoriuntur. Vrgente iam extremo discrimine, classis ab Atheniensibus illico armatur, nauium sex & octoginta: inde trepidè instruuntur acies. Dextrum cornu Eurymedonti datum,
B cui contrà à Syracusijs Agatarchus prætor disponitur: alterum cornu duxit Euthydemus, huic quoque Sicanum ducem Syracusij opposuere, medium agmen in Atheniensi Menandrus tenuit, in Syracusia Pythes Corinthius. signo dato phalanx Atheniensium sese porrigere pergit secundum littus, quia maiore triremium numero constaret eorum acies, ea maxima re atque arte, qua superiores esse, uictur ique uidebantur si successisset, amisere uictoriã. Nam Eurymedon multitudine fretus procul sensim abnauigando, cornu hostium circumuenire adoritur. Quem ubi ab ordinibus & reliquo agmine satis digressum conspexere Syracusij, impetu rapto, remisque citatis, in eum feruntur: interceptumque ab acie suorum intra sinum nomine Dascona, quē tenebant ipsi præsidio munitum, compellunt: qui iam undique à circunsistente hoste in angustum locum conclusus, cogitur in terram appellere nauigia, ibique transfossus à quodam, mortem oppetijt: septem'que naues eodem loco obtritæ periere. Iam'que accensa passim omnibus pugna, copijs efferuescere, ferociter'que concurrere ordines, ac truci quisque intentus in hostem acie dimicare pergebant: cum rumor male cœptæ rei ducem cum plerisque triremibus interijsse, palàm cœptus diuulgarat: ac per ora periclitantium iam increbrescens, iras audaciamque militum conuertit in pauorem, titubareque tota cœpit acies eo nuncio concussa. Primæ omnium quæ locum Eurymedonti in ordine coercentem tenuerant triremes, inclinare cœperunt: inde ferocius instare. turbatis & iam cedentibus Syracusij, successuque nouo efferatis animis irrumpere, reliquaque ui pellere agmina contendunt. Victi demum Athenienses, in fugam uertuntur, atque inter pauentium tumultus, et fugi-

fugientium passim trepidationes, cum nihil cuiquam certi præsidij succurreret, urgente undique passim, atque omnia consilia interturbante uictore, plerasque triremes egit fuga præceps in breuia quædam loca, & in portus extremos uadosa, limoq; subterfugitantia. Quod ubi Sicanus aduertit, Syracusiorum prætor, olcada confestim complet sarmentis & fascibus, multa pice superiniecta. Hanc igne subiecto ad comburendas naues in breuia fluctuantes, uadisq; retentas compelli iubet, quibus iam infumantibus, incendium Athenienses opprimere tantæ cladis exorsę properant, flammamq; erumpere parantem undique occupatã extinguunt, & ex firmatis nauibus per tabulata conserti, repellere fortiter, impigreq; inuadentem hostem, extremumq; periclitari, cum nusquam sibi, nisi in dextris solis ullam salutis spem, defensionemq; relictam cernerent. Tum copiæ pedestres auxilio accurrere, præstoq; adesse ad eas littoris partes, ad quas & fuga naues suorum appulissent. Cum itaque utrobique ferocissimè dimicaretur, acies Syracusia pedestri prælio demum inclinata, funditur. Cæterum per mare uictores profligata hostium classe, Syracusas repetunt. Paucos eo prælio Syracusio cecidisse proditum est: Atheniensiũ uerò haud minus duobus milibus, triremes decẽ & octo dissipatæ. Successu tali Syracusij cõfirmata spe (iam enim periculum deinceps omne penitus tantis propulsatum uictorijs urbe procul abesse uidebatur) non solum confidere rebus suis, uerùm multo contentiori certamine moliri omnia, summisq; obniti uiribus ad obsidenda castra, & hostem ad deditionem cogendum, illico portus hostia ducto quodam septo, exitusq; iunctis clausuris obstruunt. Leuibus namque triremibus ad littus compactis, prima anfractus labra utrinque coercuerant naues, deinceps in summa unda, ubi profundius subire fundus uidebatur, natantes firmarant in ordinem, anchoris in altum demissis. Harum præterea carinas mutuo nexu per ferreas cathenas & uncos constrinxerant, quas demum tabulis cratibusq; instratas continuarunt, eo quòd strenuè pontem iunxere. tridui laboris opera tantum opus constitit absolutum. Agitabantur interim Atheniensibus uaria consilia, salutem sibi proscientibus ubique ab hoste, fugamq; obstructum iri. Demum triremes omnes destruunt pedestribus copijs, delecto fortissimo quoque complere, atque in nauium multitudine, eorum'que effrenata audacia, qui ueluti in desperatione salutis essent, extrema periclitaturi perterrefacere, atque ab incœpto deterrere Syracusios. Principes igitur ordinum omnes cum ex toto exercitu audacissimum quenque delectum nauibus imponentes, quinque de centum & uiginti triremes complent, reliquam copiarum partem per littus disponunt. A' Syracusis contrà pedestris acies pro mœnibus urbis instructa stetit, naues quatuor & septuaginta armatæ: tum libera soboles omnis, pueri impuberibus annis, necdum bello maturam satis ætatem naues subsidiarias conscenderant, trepideq; unà & sollicitabundi parentibus in certamen descendentibus aderant, eorum uires, ferociamq; in dimicando conspectu suo corroboraturi. Muri deinde circum undique portum ducti: cuncta præterea urbis eminentia loca, unde posset acies spectari, constructa passim mortaliũ corporibus conspiciebant: mulieres cuiusq; conditionis, matres familiarum, uirgines, puellæ, quicq; per ætatem à belli munijs aberant, omnes undique cum summa trepidatione & sollicitudine, ad spectandũ ueluti extremi certaminis discrimen, confluxerant. Eodem tempore Nicias Atheniensium dux, cum iam acies utrinque procinctæ confligere pararent, conspecta periculi magnitudine perculsus, haud tulit pedestri quod agebat agmine in terra tum frustra uersari: sed confestim relicto peditatu, nauem quandam conscendens circumuehi, singulas quasque suorum triremes adire pergit, omnes ad uictoriam hortari,

prætores

A prætores in primis, unumquenque nomine appellans manibus obtentis obtestari, primi omnium uirtutis quisque sua documenta nunc maximè cum res extrema postulabat, edant: nec sese in hac sola & reliqua rerum spe destituāt: meminisse in hoc congressu dimicaturos, conspicariq; oportere sibi rem eò demum discriminis adductam, ut solis dextris & fortitudine patriæ simul, suæ'ue cuiusque salutis spem ac defensionem gerant: parentes liberorum suorum commemorando pietatem concitare, claris parentibus ortos ad retinendum uirtutis paternæ nomen, nouumq; suæ nobilitatis præstandum documentum accendere, ne familiæ gloriam uetustam per se pollui, ne'ue senescere famam patiantur: quos à populo quondam ob merita ornatos præmijs laudibusq; sciebat, eos multa commemorando admonere, ne quid dedecoris pristinis ornamentis indignum admittant. Tempus iam extremum adesse, quo laudes quondam iudicio omnium meritas, uel fortiter dimicando sibi cumulent, uel amittant per ignauiam. Postremò necessitudinem cunctis, in quam demum res sint adductæ, proponendo, trophæa Salaminę extructa in memoriam adducēdo: postulare, ne partam tantis periculis laudem, patriæq; nomen iam passim gloria celebre, ac diuulgatissimum, obscurari nunc primùm, obliterari'ue patiantur, nec sese ueluti ignaua mancipia Syracusijs hostibus tanto præmio indignissimis, dedere sustineant. His uerbis cunctos hortatus Nicias, rursus in aciem pedestrem ad suos ordines refertur. Mox undique ex uniuersa classe uocibus sublatis, læti milites, de more Pæana canendo, naues ex ordine remis impellunt: quodq; fœlix adorientibus, faustumq; cœptum sit, numina precati ad septa dissoluenda, hoste cursu, ut uidebatur, præoccupato, properant: quo inspecto Syracusij, correptis ascensisq; summa celeritate nauibus, agmine citato procurrunt, hostemq; accelerantem tempestiuè assequuti premunt: moxq; consertis manibus, à dissoluendo septo reuocatos ad certamen dimicandum compellunt, concursuq; uariè utranq; aciem miscente, cum alij ad littus appellerentur, alijs medium portus æquor pateretur,
B nonnulla alia ad munitiones uis auocaret. Breui dissipatis ordinibus, dispersę triremes, palantesq; incerto cursu passim fluctuantiū more deferri, reuocato iam à septis ad maiorē curam tumultu, per totū ubiq; portum uaria ubiq; diuersis in locis misceri. Conspicere erat singulari propè concursu certamina, iam tum obnixis animis utrinque ferociter atque indefesse pro uictoria dimicari. Athenienses nauium multitudine freti, tum desperato prorsus salutis aliunde præsidio, pericula intrepidè subire, nihil extimescere nunc consistendo, nunc hostem impellendo, feroces usque impigrè consequendo, omnino rem uariè gerere. Postremò strenuè constanterq; periclitādo mortē oppetere. At Syracusios tum parentes circum undique, liberi, uxores in speculis positæ, monebant, cum ueluti in theatro communis salutis se periclitaturos, & suæ quisque uirtutis domesticos testes atque imploratores adesse scirent, eo stimulo subacti, uires animis, audaciam uiribus contendere: alter alterius exemplo concitari, pro sua quisque uirili maximè eniti, ut proprio primùm periculo ac capite uictoria patriæ parta, iudicaret. Incensa itaq; utrinque tam effrenatis animis pugna, fuere plerique qui carina sua uehebantur hostis incursu transfixa, mox in proras pugnantium insilirent, medijsq; in cuneis excepti dimicare pergerent: alij ferreis uncis se cum hoste uincientes, cominus corpus corpori conferendo rem gerere: plerunque proprijs iam carinis attritis, saltu in diuersas translati, ui facta, repente præclarum conspectu, memoratuq; facinus occupare uictrices: atq; inde partim defensoribus cęsis, partim in mari deturbatis, integra hosti adempta carina, rursus in certamē ferri. Postremò per uniuersum portus sinum fragor illidentium & perfringentium carinas rostrorum procul exaudiri, dimicantium quoq; uarios clamores in æthera iactari, gemitusq; & lamenta cadentium per littora circùm latè resonare.

resonare. Interdum nauem unam, miserabile admodum, cernere erat à compluribus simul impetu facto petitam, rostrisque undique perfossam, irrumpente per aperturas fluctu, cum ipsis uiris à gurgite subter in profundum hauriri: alios carinis suppressis, cum enatando salutem retinere properarent, sudibus, iaculis, hastis, omnique genere telorum undique petitos, in medijs undis animas reddere. Nautæ uerò ubi promiscuè misceri tanto tumultu cuncta, tamque acri furore sæuire pugnam conspexere, cum persæpe in unam triremē plerasque simul agmine facto irruere cernerent, attonitis animis pauentes circumspicere salutem: cum neque quod sequerentur, neque quò se conferrēt signum ullum usquam extolli perspicerent, neque ipsis persæpe ad tantam laboris & periculi molem digerendam, satis consilij aderat: nec si quicquam horum fiebat, nihil intelligi iussa imperantium, nihil prospectari daretur. Postremò nihil quod usquam proferretur ad reuocandos ordines cerni, nihil quod enunciaretur audiri posse, fragoris obtundentis æthera latè magnitudine, telorumque multitudine prospectum eripientium: hinc collidentium inter se, ac transfodientium fragor nauigiorum: illinc pulsus remorum remigiorumque trahentiū ictus creberrimi littora, procul maria, cœlumque ipsum sonitu resultare, uocesque pugnantium reboare, eorumque qui ex littore spectantes suis secunda uocabant, fortunamque & uires lætis clamoribus prosequi, uel excitare pergebant. Totum namque litus hinc Atheniensium copijs, illinc Syracusijs passim stratum constabat, inde fieri nonnunquam, ut si quos certamen haud procul à litore commiscuisset, uti uarijs in locis crebrò contigit ab occurrentibus: econtrà socijs proximi protegerentur. Qui uerò è muris spectabant, ubi rem suis succedere uidissent, lætis mox clamoribus applaudere, atque adiuuare fortunam: ubi contrà periclitari miseros ac premi, tacitis supplices gemitibus manus ad cœlum tollere, dijs uota precesque multis cum lachrymis pro salute periclitantium effundere. Neque in tanto agmine cuncta uicissim nunc luctu, nunc lætitia successu stragē promiscuè miscēte fortuna, marteque sine more sæuiente, ulla furoris, crudelitatisque, miserabilis casus, & spectaculi species abfuit: his animo spe uictoriæ, illis contrà extrema desperatione furentibus. Ac ueluti belli impetus tulit, nonnullæ Syracusiorum triremes sub mœnia patriæ dimicando, ui hostium pulsæ, dum se defendere obnixè pergerent, diram suis pugnæ faciem, ac miseranda sub oculis spectacula præbuere. Cognatos ibi quisque suos ante ora obtruncari, è fastigijs murorum cernere cogebantur, parentes filiorum uulnera cadentium inspicere, ac uoces implorantium nequicquam impacato dolore excipere: coniuges uirorum, fratres & sororculæ fratrum iugulatorum animas, miseramque necem conspectu sequi, inexpleto luctu tolerare. Cum uerò iam per multum tempus atrocissimè cum maxima utrinque cæde certatum esset, nihilo tamen usquam pugna remitti: nihil enim qui carinis discussis iam cum periculo per fluctus uehebantur, audebant ad terram confugere. Nam si ex suis utrilibet, quos pugna excedere, littusque petere prospexissent, Atheniēses eò protinus accurrentes, multa improperando obijcere, sæuis iurgijs increpare: postremò percunctari, nunquid deserto maris præsidio, sat ad littus fugientibus usquam forte spes oblata foret, Athenas remigijs per terram reuehi posse. Syracusius peditatus astans in littore, paribus conuicijs suorum fugam comprimere: cur se conscendere classem, secumque in pugnam proficisci contendentes, initio pro audacia prohibuissent, nunc ita sponte suos in medijs hostibus pro salute communi periclitantes destituant, quo tandem pauore perculsi, qua demum ultima spe parentes, patriam, prodere hosti pergāt: num portus, fauces, & hostia eo consilio à se obstructa, ut hoste fuga prohibito, haberent ipsi quem fugerent: atque in Syracusij nominis excidium conuerterent suamet machinamenta, tantopere contracta: sibi demum præsidia salutis non in ui-
ctoria,

A ctoria, sed in littore quo confugerent, quærenda censerent: cum cuique mortalium semel moriendi necessitatem natura imposuerit, quam tandem forent honestiorem mortem adituri, quàm patriæ extremũ periclitanti succurrẽdo: pro aris, pro focis, pro coniugibus, liberis, parẽtibus constantissimè dimicando concidere: quos spectatores ac testes sui certaminis adesse uiderent, implorantes eorum dextras, tam turpi & ignaua fuga desererent miseros, atq; hosti in seruitutem, prædamq; & contumelias prodere pergerent. Talibus à peditatu conuicijs ac probris in fugientes ad terram iactatis, qui eò confugere properarent, eo pudore repulsi, rursus in certamen referebantur: tametsi nauibus contritis, ac corpore uulneribus confecto, ægrè uitam tuerentur. Qui ad urbem periclitabantur, Atheniensium agmen primo impetu in fugam diffunditur: mox reliqui ordines, ut quisq; fugatis proximè pugnabat, paulatim cedere: pòst breui tota inclinari acies, ac passim fuga fieri cœpit, ubique fugientibus instare cum magnis clamoribus. Syracusij naues quæ ad terram usque appellentes insectari. qui inter alia non perierant, impulsi in breuia & uadosa è nauibus iam penitus discussis, ac subter undas subsidentibus exiliebant, atque in exercitum pedestrem euadere properabant, per sinum latè portus ubique totum tabulæ arma uirûm, ac dilacerata passim corpora nauium, per summas undas uariè fluctuantia, ueluti ex ingenti naufragio & tempestate disiecta conspiciebantur. Quippe quum sexaginta Atheniensium triremes eo conflictu dissipatæ per fluctus ferrentur, Syracusiorum uiginti ad summum: quarum sexdecim concursu attritæ perierant. Confecto prælio, Syracusij quantascunque potuere triremes in terram subduxere: simulq; ut ciuium, sociorumq; cadauera legerentur, cura summa adhibita, quos publicis honoribus, sepulchrisq; recondi placuit. At uerò Athenienses concursu ad tentoria facto, multa cuncti orare, ut iam militibus miseris suæ quoque saluti consulere ipsi, rationemq; habere uellent. Quo in conuentu Demosthenes primus ait, dissoluendum esse septum, dum lassitu-
B do & fiducia simul per uictoriam recentem capta, ab ea custodia auerteret hostes, triremes confestim complendas, ac repentè nihil minus quàm talem expectantibus Syracusijs audaciam classis à se profligatæ irrumpendum: nihil usquam fore impedimento, quin facile uoti compotes euadant. Niciæ consilium longè diuersum penitus fuit, relinquendas penitus naues, ac per mediterranea potius itinera in socias urbes confugiendum. Cui mox assensi omnes una mente quasdam ex nauibus incendio dant: tum ad profectionem sese quique properè comparant. Cum iam passim diuulgatum ferretur, eos ea nocte discessuros, Hermocrates Syracusios hortatur, ut omnibus copijs noctu instructis exeant, quaq; fugiturum hostem crederent, uias & itinera ubique omnia occupando insideant. quo à Syracusijs neglecto, cum magna pars uulneribus curandis insisteret, tum exercitus omnis corpora ex certamine lassa & defatigata potius curare studerent, ac quieti dare, nihilominus ipse rem persequi consilio pergit: certos equites mittit ad hostium stationem, qui nuncient eis præmissas clàm à Syracusijs properè copias ad itinera passim, quò profecturi essent, occupanda, ad obsidendas uias, & exitus omnes. Equitibus imperata sequutis, iam obscurante nocte, Athenienses eos à Leontinis clàm ob amicitiam missos ad se, nunciatum id ad cauendas insidias rati, haud mediocriter turbatis consilijs, à profectione supersedere: quòd nisi ea fraude reuocati à fuga, retentiq; fuissent, tutò omnibus ubique abire, atque euadere licuisset. Illucescente iam die, mittuntur à Syracusijs in diuersa milites ad exitus uiarum & angustias, faucesq; itinerum occupandas. At uerò duces Atheniensium distincto in duas partes exercitu, saucios, ægrotosq; & impedimenta in medium agmen disponunt: quòd ad pugnam integri idoneiq; uidebantur, partem ex ordine procedere, alios ulti-

mum subsequi iubet, atque eò ducto, acie instructa Catanā proficisci pergunt, illos Demosthene, reliquos Nicia ducante. Descendentibus illis, quinquaginta triremes relictas Syracusij alligantes, intra urbem traxere: moxque eductis inde uiris omnibus, ac repente armatis cum omni copiarū ui abeuntem persequi hostem properant: extremum tandem agmen assequuti, sine mora conserendo manus, atque è diuersis locis accensa pugna, ab itinere ad dimicandum reuocant. Triduo itaque miseros insectati, uarijs undique circumuenti necessitudinibus, ad decem & octo millia necarunt, septem millia capta: in quibus ipsi duces Demosthenes & Nicias abducuntur, reliqua turba militibus in prædam data. Ita demum Athenienses undique obstructa salutis uia circumuenti, armis traditis, sese hosti dedere compelluntur. His rebus gestis, duo à Syracusijs trophęa extructa, spolijsque ducum hostis pari numero in utroque præfixis, in urbem regressi sunt: ac tunc illico dijs sacra publicè ab uniuerso populo peracta. Postero die conuētu aduocato, consultari cœptum, quid de captiuis esset constituendum: ubi Diocles quidam uir summa auctoritate, & inter populi principes clarissimus, huiusmodi sententiam protulit. Duces ipsos uirgis uerberibusque primùm mactatos, mox etiam cum probro necandos, reliquam captiuorum turbam tunc per officinas omnem ad lapides cędendos distribuendam. Post hæc sociorum nominis Atheniensis capita, nudatis corporibus, sub hasta uendenda, ipsis Atheniensibus ad opera in uinculis prosequenda traditis, duas farinę mensuras in cibum dandas. Quod decretum cum recitatum esset, Hermocrates in concionem prodiens, intercedere atque impedimento esse ne sciretur à plebe nitebatur. Multaque proclamando asserere, uictoria clementer ac humaniter uti scire, longè quàm ipsum uincere satius esse. Tumultuante nihilominus populo, atque ipsi concionanti uarijs undique clamoribus obstrepente, Nicolaus quidam duobus præstantissimis liberis in pugna cæsis orbatus, in suggestum profertur, à domesticis propter membra iam ætate labantia sustentatus: quem ubi populus concionabundum conspexit, confestim pacato tumultu, arrectis in senem auribus, intenti adsistere, rati parentem ob cladis acceptæ iram contra captiuos, uelut in necis filiorum ultionem, sæuum aliquod atroxque dicturum conuicium. Silentio passim facto, senior ille huiusmodi sermonis initium habuit.

ORATIO NICOLAI SYRACVSII PRO LIBERANDIS *captiuis Atheniensium.*

Earum calamitatum, quæ bello infligi solent, uiri Syracusij, mihi in hac extrema uita degenti, haud minimam partem quæ fortuna pugnæ inferre solet, illatam omnes conspexistis. Nam cum duos liberos iam ętate, uiribusque pollentes educassem, mittere utrosque in periculum patriæ (uti par erat) nihil sum cunctatus. nuncium demum allatum accepi, perijsse ambos in acie necatos: ita quærenti pòst per dolorem, magisque indies cognoscere cupienti, quid uita ipsa momenti in se gerat, quid uiuendi finis efficere possit: illi profectò perbeati, perbeataque nunc demum uita perfrui uidentur. Huius uerò spiritus ipsius, lucisque quā inuitus haurio miserrimè iampridē, tędet pigetque, qui omnium longè calamitosissimam infelicissimamque trahi mihi uitam conspicio. Illos namque quam demum necessitati naturæ frustra debuerant anima, pro patriæ salute in tempore effusa, quanque prematura, præclara tamen utique mors in æternam fama gloriam, & immortalem piorum societatem proculdubio transtulit. Ego uerò extremis confectus annis, omnium indigens, omni meorum patrocinio destitutam senectam, solo uix spiritu retentam, duplici dolore confodior, cui dulcissima simul proles erepta est, orbitas misero deploranda: tum aliena ætati imbecillæ, & membris iam labentibus quæritanda præsidia. Nam quanto generosius ac ferocius illi cecidere, tanto dulciore, maiore'ue desiderio affectam utique mortalium relinquere memoriam,

A riam. quare nomen Atheniense, mihi merito utique, mihi inimicissimum atque extremo odio propter meorum pietatem execrabile esse debet: quippe quem uidetis trementem membris, & toto procumbentem corpore, non à liberis meis, uti æquum esset, quos illi ferro abstulere, sed à domesticis miserum alieno obsequio subleuari. Verùm si conspicerē, uiri Syracusij, hoc ipso conuentu de solis Atheniensium demeritis statuendum esse, haud iniuria quidem tum ob tantam patriæ illatam calamitatem, tum priuatis meis malis & doloribus in eos amarè atque atrociter quantis possem uiribus inueherer. Cęterum quoniam simul & de habenda infœlicibus misericordia, & de communi bono & honestate nunc maximè consultatur; qua in re quale demum sint uniuersæ orbis terrarum gentes iudicium de populi Syracusani modestia & prudentia facturæ, potissimum uideo uersari communis boni honestatisq; primam omnium, sine ullo penitus discrimine consultationem ducemus. Populus quidem Atheniensis temeritatis socordiæq; suæ dignum utique supplicium tulisse uidetur à dijs immortalibus primum, deinde à nobis, quos nefaria iniuria læserant. Numen profectò per se potens, atque paratum stat intenta in eos ira, qui uiolato gentium iure, bellis iniustis diuina humanaq; confundere omnia pergunt, qui'ue suasmet ipsi opes & fastigia rerum humanè ferre nesciunt, eorum plerunque audaciam uæcordiamq; inopinis calamitatibus, extremisq; malis uel obruunt dij, uel coërcent. Cui namq; in mentem unquam uenire potuisset, Athenienses, qui ablatis ex Delo decem milibus talentis, re tanta argenti ui locupletata, ducentis triremibus in Siciliam traiecissent, exercitumq; cum eis ad quadraginta & amplius milia pugnantium tam incredibili clade, tam extremis demum calamitatibus circumueniri, deleri'ue potuisse tam funditus, ut ex tantis copijs, & tam potentissimo apparatu, non solùm nauis ulla relicta non superfuerit, uerùm ne nuncius quidem classis euaserit? Cum itaque iam palàm multis exemplis compertum habeatis, uiri Syracusij, mortales quoscunque superbiæ immanitas extra se, modumq; conditionis humanæ insolentes rapuerit, dijs iuxtà hominibusq; B summè inuisos, ac ueluti perniciem quandam execrabiles haberi in hoc uestro fœlici successu quadratum perpetuumq; huic nostræ urbi per sæcula opto, salutata blandè fortuna uerebundi simul & propitiè gratulabundi. Videte ne quid insolens & inhumanum per elationem commiseritis. Quæ'nam obsecro pietas, quod sæueritatis exemplum, quod specimen esse maiestatis prudentiæ'ue, aut modestiæ ualet, prostratum atque ad pedes procumbentem hostem iugulare? Quæ deinde gloria, ipsum eundem nudum, uinculis constrictum ulcisci ulterius, ac sæuire odijs pergere? Nam qui deiectos à fortuna ferocius, neglecta commiseratione insectatur, qui'ue aduersus calamitatibus & miserijs obrutos iram & crudelitatem retinet, hic utique suæ conditionis primùm oblitus, imbecillitati humanæ uim afferre uidetur. Nemo enim unquam post cœlum conditum sæculo tanta sapientia, tantaq; potestate inueniri potuit, qui fortunam, uel qua demum sit natura, percipere, uel illius uolubilitatem sistere ualuerit: quæ quidem suopte ingenio calamitatibus, & humanarum rerum, uti conspicere licet, exagitatione, euersionibusq; indies uarijs grassata, tranquillitati secundisq; euentibus insidiatur: quos ipsamet nunquam rata fide, nunquam tutò, uel sine fraude prosequi uidetur. Ac ueluti sui ipsius muneris clementiæ'ue summa semper inuidia flagrans, ac pœnitentia beneficij à se collati, mox in diuersum adducta desæuit: nec infestissima quicquam diu lætum, inconcussumq;. Hic mihi fortasse nonnulli dixerint: Vim primi sponte iniuriasq; intulere, nunc hostis ulciscendi nobis est manu parta potestas. Sed per Deos immortales, num satis superq; sumptum de ipso populo supplicium? Grauius etiam multo ipsa culpa, in captiuos

quid atrocius animaduertere demum contenditis? Ipsi profectò sese digna ultione periere: nam sese ipsos, armaq́ quibus salutem tueri consueuerant, ultrò dedere in manus nostras, fidei nostræ suas animas, sua quisque corpora commendauere. Ea re credentes (uti humanum est) sibi uictorum iras per clementiam conciliatum iri. Indignum nempe, per Deos immortales, atque atrox nimium, miseros illos qui ad fidem nostram & humanitatem, ueluti ad aras quasdam deûm, confugerunt, spe nostræ benignitatis & clementiæ, per crudelitatem & sæuitiam fraudari. Nam qui contra nos ira odioq́ implacabili flagrando perrexere, in pugna cæsi uiribus uestris, omnes interiere: isti uerò sese dedentes in uestram potestatem, gladijs simul cum ira depositis, supplices pro hostibus uestræ clementiæ facti sunt. Qui enim in ipsa pugna hosti arma corpusq́ dedunt, eos uiribus diffisos, eam ultimam salutis spem tentare constat: quòd si sua spe delusi, contrà rapiantur ad supplicia, calamitatem quidem cogentur illi insperatam subire: uerùm qui id coëgerint, auerso sanè, immaniq́ ingenio existimabunt. Eos enim qui cęteris pręesse, uereq́ principes haberi contenderint, uiri Syracusij, in primis oportet non tam armis corpora sibi circum undique munita protegere, quàm bonis artibus & clementia ad rerum fastigia subniti. Nam qui pauore coacti, & ui imperata faciunt, cuncta ad id obseruantes momenta, cumprimum per occasionem licet, repentè inuisi imperij iugum ceruicibus excutere properant. Si quos uerò mansuetis moribus & ingenio miti principes nacti fuerint, (ea est omnium animantium natura, mansuetudine magis quàm ui gubernari) firmo in eos amore conciliati, non imperium modò quod gesserint, illis contingere ac cõfirmare, uerùm longè indies amplius reddere nituntur: perinde ac clementia & uirtute imperantium parendi uoluntatem & studia mortalibus exprimere. Quid enim aliud magis Medorum deleuit imperium, quàm crudelitas & superbia principum, patientiam subditorum tandem demolita? Nam deficientibus primum Persarum populis, maxima reliquarum gentium multitudo desciuit. Quo namque modo Cyrus priuato quodam loco proditus, priuatus & ipse initio, pòst ad regium euectus culmen, uniuersis Asiæ gentibus imperauit: eò namque flagitij sola eum benignitas & clementia moderandi prouexit. Crœsum namque regem à se captum, quanquam sibi inimicissimus hostis esset, non ulla molestiæ ui affecit: uerùm multis ornatum beneficijs reddidit: atque eisdem moribus & artibus erga cæteros reges & populos usus, cunctis æquè dilectus charusq́ habebatur. Diuulgata igitur & collaudata passim eius per omnia loca mansuetudine & clementia, omnes Asiæ populi certatim studijs & officio, reges antè capere sibi, quiq́ & conciliare societatem contendebant. Verùm quid ego quæ procul olim locis & temporibus gesta, remotissimè propè iam à memoria absoluere, commemorare perrexerim? In urbe nostra haud multo post hanc tempestatem, Gelon priuata familia progenitus, totius princeps Siciliæ creatus est, cunctis circum undique populis ac urbibus in ditione sua sponte concedentibus. Inuitabat enim atq́ alliciebat ad se cunctos mortales eius uiri comitas & clementia, quam in calamitatibus & miserijs oppressorum maximè ostendebat. Cum itaque ex eo tempore Siciliæ principatũ nostræ huiusmodi humanissimis artibus urbi paratum accepimus, uiri Syracusij, summa ope cauendum est, ne laudes & gloriam maiorum nostrorum uirtutibus partam, nos per sæuitiam & humanitatem polluere atque obscurare pergamus: neque illos nobis imitandos proponamus, quibus more ferarum, truci atque inexplicabili furore per alienas miserias grassari uoluptas existit: neque prębenda usquam inuidiæ, atque his qui nostra odio habent occasio deprauandæ uictoriæ, ut aliqua causa dicere ualeant, nobis indignis atque ingratissimis immeritò fauisse fortunam.

Dulce

A Dulce namque & exoptabile uidetur, in aduersis rebus habere qui nostras communi dolore defleant miserias: rursus'que in secundis, qui communicata lætitia Dijs nobiscum unà, fortunæ'que gratias agendo congratulentur. Quæ quondam armis præclara facinora uictoriæ'que parantur, plerunque fortunæ, uel ipsi tempori solent adiudicari. Verùm secundas res modestè, temperanter, humanè perferre, id certum proprium'que uirtutis existit documentum, in animis fortunatorum sitæ. Quare ne obscuræ inuidere patriæ uelitis, hoc nomen per uniuersas orbis terrarum partes laudibus clarissimis, & æterna fama celebrandum, Athenienses non modò armis, uerùm & ipsa humanitate, & clementia, à Syracusijs superatos. Iactabant namque illi, & gloriabantur, se benignitate & mansuetudine longè mortales cæteros anteire: cum tamen uestram ipsi ijdem in se clementiam uenerari ac prædicare gentibus uniuersis cogerentur: & qui primi sacellum, aram'que misericordiæ extruxisse dicuntur, hanc ipsam in urbe Syracusiorum se pulcherrimam confitebantur, & sanctissimam inuenisse, expertos'que ab alienigenis esse eius religionis auxilium celeberrimum. Quibus uestris beneficijs palàm cunctis passim populis constare oportebit, illos meritò sua culpa, suis'que demeritis corruisse. Nobis uerò indigna passis, æquo iure fortunam fuisse propitiam: quum iam palàm mortalibus constabit, præter ius omne illos uitæ nostræ insidiatos: tum'que bellum tentasse genti illi, quæ neque in sæuissimos hostes crudelis atque inclemens esse ualuerit: à nobis uerò superatum populum illum, quem temeraria ambitio ad eos insectandos, & per insidias lacessendos adduxit, quorum misericordia infensissimis etiam inimicis ignoscere consueuit. Ita factum Atheniensium non modò uarijs per reliquas gentes criminibus feretur, penitusq; damnatum uidebitur cæteris populis: uerùm & ipsi sponte semetipsos accusabunt, sua'que primi cœpta detestabuntur, quum cognoscent, quibus tandem uiris infensi esse cœpissent.
B Egregia res est, & propè honestissima, uiri Syracusij, amicitiæ sibi & beneuolentiæ, prima per officium initia, prima'que iura occupare: & ignoscendo calamitosis, iras conceptas extinguere: tum miserendo submouere discordiam. Nam beneuolentiam inter inimicos oportet inuiolatam, immortalemq; seruari: odia uerò irasq; in aduersarios, quàm celerrimè fieri potest, tolli. Ea namque ratione sociorum semper, & eorum qui te incolumem optent, augescere: sed hostium contrà necessariò, inimicorum'que numerum tibi decrescere uidebis. Qui perpetuis persequi inimicitias odijs, & implacata flagrare perrexerint iracundia, horum proculdubio res in magnis ad occasum & ruinam properant. Pro nepotibus eosdem suis, iniucundum, inconstans, infestum, ac nulla prorsus parte tutum patrimonium parare constat: quippe quorum res omnes fortunæ simul insidijs, inimicorumq; odio semper obnoxiæ relinquantur. Nonnunquam enim id obtigisse conspeximus, ut qui potentia præstarent, quiq; quondam hostes suos longè uiribus opibusq; uicissent, momento temporis eo fastigio deturbatos, in deteriorem ruere his longè conditionem, qui tamen olim fastu insolentiaq; fortunæ consueuerant alios proterrere. Cui rei bellum utiq; nuperrimè à nobis deuictum, palàm attestari uidetur. Nam qui ad nos obsidendos accesserant, initio multis copijs, ingenti opum ui & excellentia potentiæ, hanc urbem uallo circum undique obstructam uiolabundi coërcebant: pòst, fortunæ mutata uicissitudine, captiui intra hæc mœnia omnes, uti conspicitis, uinculis quoque constricti, pauore miserabili tenentur. Tutissimum itaque, nec minima laude dignum uidetur, alienis instrui pro tempore calamitatibus, externæ'que exemplo miseriæ

assuescere uirtuti, probis'que moribus, atque animum uacuum ira, clementia, atque misericordia in primis comparatum habere: & quum aliquid cuiquam mortalium (ueluti res humanæ sæpe ferre solent) aduersi acciderit, non iam uelut feris belluis esse duros, sed generi suo male affecto mitescendo ignoscere, & afflictis pro humanitate commiserescere mortalibus oportet. Innumeris namque fortunæ casibus, & inopinatis euentis fortunas, corpus, uitam denique ipsam omnem quisque obnoxiam trahimus: nil ætatis nobis, nil momenti terrore, periculo, insidijs'ue uacat. Hinc ciuiles seditiones terrent, illinc latrocinia, prædationes infestant: aliunde semper aliud incumbit, bella, casus, euenta, incursus: ipsa demum rerum omnium mutabilitas, incompertis penitus homini cuncta modis, momentis'que insidiantur: in quibus euitare incumbens assiduè, per occultas uias, & incertos exitus, periculum difficillimum est admodum illi, qui intra societatem, cœtus'que hominum degere perrexerit. Quapropter si deuictis misericordiam ueniam'que negauerimus, diram utique & amaram contra nostrammet ipsius salutem deinceps in posterum sempiternis sæculis legem statuemus. Neque enim fieri posse, uel debere uidetur, ut qui inexorabili sæuitia crudelitatem in alios exercuerint, ab alijs unquam clementiam facilitatemq; expectent: ut qui dira immaniter intulerint initia, læta'ue recipiant, & ex antiquis Græcorum moribus, & institutis, qui tantos interfecissent uiros, in ipsa spiritus exhalatione inclamari communia cunctis legitima. Quis namque Græcorum passim omnium dabitur, qui eos unquam qui sese dedissent, quiq; ad uictorum fidem, misericordiamq; confugissent, indeprecabili duxit damnandos supplicio: aut cui demum misericordia crudelitate deterior, temeritas prudentia, procacitas'que & contumelia, modestia & uenustate. priorum quæ admissa fuit, omnibus id mortalibus natura tributum uidetur, ut his quos contra se infensos uenire per uim uiderint, contentè resistant: uictis uerò ac prostratis parcendo cedant: illorum uidelicet, ut par est, retundere certantes audaciam: horum miserijs & calamitati, molito iam iræ impetu, ultrò commiserescentes percellitur intus utique sponte, ueluti ipsi afflictè ingemiscendos, ipsa communis natura mortalium, nec iam ulterius persistere sæuireq; alijs ualet animus noster, quum illos uidet, qui nuperrimè pari conditione contra hostes steterant: mox re mutata, deiectos ac supplices extrema spe fidem hostis spectare, corpore ad subeundum quicquid uictori libuerit parato. Vincuntur, uti puto, mitium uirorum semper animi in primis utcunque misericordia, quodam mutuo conditionis communis intus affectu perculsi. In bello Peloponnesiaco Athenienses magnum Lacedæmoniorum numerum in insula Sphacteria conclusos, olim cœpere, quos omnes pòst uti erant, captiuos Spartanis incolumes restituere: Lacedæmonij uicissim, captis tum plerisque ex Atheniensibus socijsq;, pari clementia usi, redimendi captiuos hosti potestatem facere pro re mediusfidius, atque belli ipsius gloria factum ab utrisque. Græcos enim eousque quo uictoria potiantur, tendere inimicitias decet: & eò pœnas exposcere, donec domitum debellando hostem in potestatem redegerint: qui quum iam uiribus prostratum, & ad fidem misericordiam'que uictoris prouolutum ulterius exagitare & distorquere perrexerit, immanis ille haud hostem ulcisci, sed potius imbecillitati humanæ infensus esse, & uim afferre conatur mortalitati. Cui tam obstinatè sæuienti, fortasse quis haud intempestiuè ueterum sapientum dicta proposuerit: Vir, caue ne nimium fidas: Cognosce teipsum: Considera fortunam omnium dominam. Cuius rei gratia maiores parentes'ue totius Græciæ, in uictorijs olim bello partis, curauere, ne lapidea,
sed

A sed lignea potius utcunque trophæa erigerentur? Quod eo uidelicet, ut his breui tempore consumptis, quàm celerrimè auferrentur è medio monumenta discordiæ. Postremò si qui inimicitias implacabili prosequi uolueritis iracundia, aduertite simul quæso, quid sit humanarum rerum inconstantiam imbecillitatem'que contemnere: persæpe namque uel minima temporis concussio, uel quodcunq; fortunæ mutamentũ fastuosos & insolenter agentes repentè periclitatos proculcant. Quòd si expediat etiam ad gloriã, neglectis bellorũ damnis, supplicibus hostibus nõ inferre malũ, quæ unquã quæso alia honestior, ac magis idonea dabitur, q̃ præsens occasio clementiæ & humanitatis in uictos ostendere? Qui tanti ad amicitiam conciliandam momenti exaucupati? Nec existimaueritis populum Atheniensem ob cladẽ in Sicilia acceptã funditus uirib. exhaustum contabuisse, quippe cuius imperio ditioni'que pareant omnes fermè Græciæ insulæ: tum non Europæ modò, sed totius Asiæ maritima subiecta tenentur. Superioribus nempe, nec diu, temporibus apud Aegyptum quum trecentas naues uiris plenas amisissent, tum maximè regem ipsum, qui hauddubie uicisse uidebatur, ad iungenda secum per ignominiosam etiam conditionem fœdera compulere. Rursus eruta quondam eorum urbe à rege Xerxe, haud multo pòst id patratum, eum quoque superarunt, tantis opibus potentissimum, mox'que sibi uendicarunt Græciæ totius principatum. Ipsa enim eius urbis potentia, in maximis calamitatibus, quo magis urgeri ac premi se uidet, eo uiolentius ac ferocius exurgit, atque prorumpit in aduersos, nec ulla ui cogi posse uidetur ad sese abijciendum, uel diffidendum, & humile quicquam aggrediendo. Præstat igitur, in primisq; honestum est, pro acerbitate & irritamentis concepti iam odij & inimicitiæ, nobis ut eorum societatem potius per clementiam conciliare properemus, parcendo captiuis. Nam si miseros necauerimus, nihil prorsus nisi animo furenti morẽ fœdissimè gesserimus, explentes frustra iracundiæ libidinem, sine ullo prorsus u-

B su tam tetrum facinus molientem. Si incolumes nostra reddiderimus clementia, mox aderunt cum lachrymis immensa turba eorũ, quos tam incomparabili donatæ salutis beneficio affecerimus, inexplebili uoto dextras tam propitias tam'que mites amplexabuntur: reliquæ ubique gentes factum probabunt, uirtus'que hoc modo nostra, modestia'que in cœlum extolletur. Celebrabitur per orbem terrarum mite ac tractabile Syracusij populi præ cæteris ingenium. Hæc profectò utcunque res ipsa fatetur, sunt ipsa, ut ita dicam, ueritate certiora: ita res habet. Nec inficior quidem, fuisse inter uarias Græcorum turbas, qui captiuos olim iugularint. Quid igitur? Siquidem illis ea laudi res attributa, nobis imitandi quoque erunt illi qui laudis & gloriæ curam habuere: sin ipsi illi à nobis primi facinoris immanitate uituperantur, id'que execrabile uisum fuit tam fœdè patratum. Ne per deos, quæso, de nobis ipsis eadem criminum præbere pergamus illis documenta, quos apertè constat errasse grauissimè: quousque quidem nihil indignum patiantur à nobis hi, qui salutem suam nostræ fidei commendauere. Palàm populus Atheniensis à cunctis gentibus merita culpa damnabitur. Vbi uerò auditum fuerit, contra ius gentium in captiuos à Syracusijs contempta fide sæuitum esse, mox in nosmetipsos ueluti patrati sceleris auctores, undique uituperium, culpaq; omnis transferetur. Etenim sicubi quicquam pensi habendum, si qua Atheniensium intercedere merita possunt, est inter cætera profectò tam præstantissimæ ciuitatis reuerenda maiestas, cuius gratia ciues suos eorum participes beneficiorum reddere conuenit, quæ mortalium societas inter se solet sanctissima pietate communicare. Hi namque sunt homines illi, à quibus primis Græciæ quon-

dam populi deposita uictus prisci feritate, cibos humanos accepere, quos A
sibi seorsum priuata'que gratia à dijs tributos, nihilominus absque ulla prorsus inuidia opportunè utique communi usui cunctis exhibuere. Ab his ipsis leges inuentæ, quibus communis uita ex agrestibus & uiolentis moribus, in æquatam & tractabilem redacta est societatem. Hi primi omnium confugientibus ad fidem suam, miseros mortales tutati, supplicum leges ediderunt, & exemplo suo per reliquas ubique gentes, ut seruarentur, adduxere: quarum quum principes & auctores extiterint, earum nunc præsidio destituti, rés nempe supra modum indigna, & insolens, atque hæc ad uos omneis dicta. Cæterum quosdam quoque priuatim, quos obnoxios humanitati conspicio, suæ professionis & officij commonefaciam. Vos omnes appello, uiri dignissimi, quibuscunque existit eloquentiæ & eruditionis aliqua in ciuitate parta facultas, uos inquam, eorum misericordia moueat, quorum patria cunctis patet mortalibus, uelu ti communis quædam institutionis & eruditionis officina. Vos quoque, quibus Deûm castissimis & arcanis mysterijs cura fuit, horum insinuatores, inuestigatores'que saluti restitutæ, qui'que iam bonarum artium, humanitatis'que participes estis facti, tantæ beneficentiæ gratias habentes: qui'que mox participaturi, eisdem bonis præstatis, haud abijcientes proprias spes, fauete miserrimis. Nam quis, obsecro, locus hospitibus alienigenis relinquetur alius usquam, quo ad disciplinas capiendas liberius atque commodius possit accedi, sublata Atheniensium ciuitate? Leue quidem in delicto demeritum, sed ampla admodum, & pleraque eorundem extant ad beneuolentiam edita munera & officia: tum quoque præter urbis reuerentiam & dignitatem, priuatim si quis rationem captiuorum scrutari perrexerit, haud iniustè misericordia dignos inueniet. Nam si fuerint ex socijs, imperantium iussu coacti arma capere: quod siquidem in eos qui per insidias & fraudes iniurias sponte inferunt, iustè uendicari licet. At inuitis certe, ui'que ad delinquendum coactis, æquum erit utique ignoscere. B
Quid de Nicia dicam, qui causa in initio pro Syracusijs in senatu suscepta, solus de exercitu in Siciliam traijciendo, repugnauit quoad licuit, ac semper peregrinantium in eas partes Syracusiorum summam curam gerebat, hospitio'que deuincire sibi propè omnes pergebat. Quàm igitur absurdum, quam'ue tetrum esset, Niciam ipsum, qui rem nostram Athenis tutatus est, pro meritis & gratia supplicio afficere? quam'ue deinde extremæ feritatis, si pro sua in nos beneuolentia, clemen tiam in se nostram non consequutus, sæuitiam experiri cogeretur? Tum propter munus publicum, quod nulla in nos ira, sed uel uiro iussu popu li urgente, recusare non licuit, num trahetur ad pœnas? Ipsi uerò huius contra nos belli concitatori Alcibiadi simul & nostram & Atheniensium ultionem effugisse, ac scelere impunito, uersari inter munera mortalium licebit? hunc nos, quem constat longe Atheniensium omnium humanissimum haberi, ne communi quidem dignabimur misericordia? Quapropter me, nempe uitæ nostræ inconstantiam, mutabilitatem'que considerando, piget, pudet'que afflictorum fortunæ. Nam qui paulo antè inter clarissimos Græciæ principes uenerabatur, & ob singularem uitæ integritatem laudibus ubique celebratus, summa rerum omnium fœlicitate per totam circumspectus urbem ferebatur genitricem, nunc in arcta uincula illiberaliter constrictus, sordida ueste, deformi aspectu captiuitatis, calamitates ultimas cogitur experiri: tanquam fortuna in eius uiri uita uim suam ostenta re uoluerit, cuius insolentẽ nimirum licentiam, ludicramq́; petulantiã decet nos pro humanitatis modo coërcere, neque crudelitate & sæuitia barbarica
in uiros

A in uiros cognato sanguine, & ex eadem nobiscũ stirpe progenitos desæuire. Nicolaus hac oratione ad populum habita ad Syracusios, discessit: auditamq; cum illis concionem recitasset, omnes ferè ad misericordiam adduxit auditores. At Gylippus Lacon implacabili in Athenienses odio flagrans, mox in concionem conscendit, ibiq; his uerbis loqui cepit.

ORATIO GYLIPPI LACONIS, PRO NECANdis captiuis Atheniensibus.

Admiror supra modum, uiri Syracusij, quum uos conspicio uerbis quibusdam tam breui in eorum mutari ac uerti sententiam potuisse, quorũ facta, uiolentæq; manus rem uestram multis cladibus afflictam, penè obruere. Nam si demum uobis in animo certum est, eorũ comprobare audaciã, qui ad euertendam patriam & mœnia uestra subruenda dextris armatis, atque infensis animis accessere, quid iam ulterius frustra contendendum? Quid oportet eos ad ultionem sui concitare? qui nullam se accepisse sponte, etiam in extremis propè malis, offensam fatentur? Date mihi ueniam, quæso, per Deos immortales, uiri Syracusij, qui liberè uerbis per ueritatem erumpentibus, sententiam meam explico. Spartanus namque sum, atque utor Spartano sermone. Nam si principio quis inspicere studuerit, quo'nam modo Nicolaus habendam suadet Atheniensium misericordiam, à quibus orbata prole senectus eius ac miserabilis facta est, ipse miser in conuentu, ueste lugubri, multis lachrymis orbitatem deplorat: tum non modò sentire, sed & suadere conatur, eorum miserendum esse, qui proprios liberos crudelissimè iugularunt. Quæ'nam est hæc in se suosq; immanis pietas? quæ feritas inaudita? quod demum hoc diræ stoliditatis deliramentum? Nihil iam amplius utique mente constat: neque audiendus, qui nece obliteratorum atrocissimos suæ prolis carnifices saluos esse iubet. Enimuero assentiendum censerem, si soli sibi tanta clades incubuisset, soliq; uni deflendum conspicerem: uerùm quantos uos ui-
B deo in hoc conuentu, cuius sanè miseret, afflictos sedere, quibus lugentur natorum manes in pugna interemptorum? Ad quod uerbum cum magnus sedentium numerus gemitibus & lugubribus suspirijs infremuisset, subiecit ille: Agnosco iam, inquit, per has tandem querelas, ueros læsorum dolores. Hi mihi gemitus patefaciunt, quibus hæc est inflicta calamitas. Quanti præterea inexpletis lamentis, alij fratres, alij cognatos aut amicos nequicquam desideratis cęde sublatos. Huic quoq; uerbo cum multo maior turba ingemuisset, tum Gylippus: Conspectas, inquit, Nicolae, quantã Atheniensium gladij multitudinem in hoc cœtu cruentarint, languentemq; ac miseram reddiderint? hos omnes utiq; nihil à se tale demeritos, charissimis ac iunctissimis corporibus priuauere. quibus nẽpe tanto nomẽ Atheniense odio haberi, execrationiq; debet, quanta suos quisque olim, quos amisere, charitate amplectebantur. Quo'nam pacto non esse tetrum ac dirum facinus potest (uiri Syracusij) sanguinem pro nostra salute fusum tam nihil pendere, tamq; obliuisci misericordiæ nosmet domesticæ, generi uestro illatæ, ut eorum qui sponte pro hac urbe tuenda sese gladijs hostium obijciendo occubuerunt, manes multos errare patiamur? Carnifices huius miseræ plebis in media hęc mœnia inter nos uersari incolumes? Rorantes cruore nostro manus impune liberas conspicere possumus? Hæc'ne pietatis munera? has gratias nostris defensoribus referamus? Illi fortissimè pro suis ciuibus, pro communi huius urbis libertate dimicando uitam effudere? nos ultrò suis interfectoribus salutem tuebimur? Quàm disparia, dij immortales, quàm inimicissimis, ingratissimisq; hæc propria sunt, uel stupẽtibus simillima, ut pluris uitam sæuissimi hostis, quàm piam gentis nostræ memoriam facere studeamus. Quid'nam est istud aliud, quàm

quàm utrunq; probare, & cædem nostrorum ciuium iure inultam relinqui debere, & hostis salutem meritò inuiolatam esse oportere, ut haustos iugulis nostris spiritus crudelitati Atheniensi debuisse fateamur. Hæc de nobis meruistis manes fortissimi? ubi ubi uis gentium? quò cessit conditio uictorum? quo'ue memoria cuique sui? Victoriam cladi nostræ per socordiam condonabimus? Ornare decreuistis publicis titulis eorum qui cecidere sepulchra: quæ'nam obsecro maiora ornamenta adhibere, quibus potioribus uictimis unquam parentare poteritis, quàm carnifices suos sibi ad manes adhuc inultos inferias mittere? nisi iam fortassis per Iouem eos, quod utique uereri incipio, ipsos extrema insania adducti, ultrò in ciuitatem transcribere, trophæaq; animata & uiuentia necatis uestris constituere malueritis. Sed hostis nomine mutato, supplices appellantur. Vnde sibi, quæso, hanc humanitatis appellationem promeriti probantur? Nam qui principiò de his rebus leges & instituta tulere, calamitosis habendam misericordiam: contrà si qui, quos lædere per iniquitatem & peruersitatem perrexissent, eos supplicio statuerunt cohibendos. Quo demum in ordine captiuos istos distribuemus? an inter calamitate miserabiles? quæ'nam, malum, eos prius nulla usquã, nempe à uobis iniuria lacessitos fortuna? quæ necessitas demum coegit, bellum quiescentibus intra fines suos inferre Syracusijs? Quid'nam compulit pace, quã omnes gentes probant, cunctiq; mortales lætam & iucundã optare uidẽtur, contempta, ad nostram urbem eruendam accurrere? Ita profectò perhumanum tutumq; consilium, bellum ui & iniuria plenum suscipientes, nihilq; eius laboris, nil periculi prætermittentes, cuncta postremò pòst cœpto assequendo indefessis adeuntes & obstinatis animis, siquidem uicisset, inexorabili plebem hanc miseram excepturi crudelitate: nunc secus ac sperauissent fraudati uoto, ac rebus omnibus lapsi misericordia, & humano supplicum nomine, culpam mitigare suam, intentumq; olim à se iugulis nostris contendunt deprecare supplicium. Cæterùm si palàm redarguantur, quod per insitam ingenijs nequitiam, auaritia & libidine imperanti suadente, præter spem in has meritò præcipitarint calamitates, iam desinant accusare fortunam: neque implorato frustra supplicum nomine, culpam propriam pergant defensare. Hoc namq; uiris illis licet ac permittitur, qui integro consilio, & innocenti animo fortunæ coguntur inclementiam experiri. Verùm hi uitam omnem prauis consilijs, iniustitia, iniquitate, iniurijsq; plenam trahentes, humana diuinaq; iura uiolando, nullum iam usquam sibi misericordiæ locum, nullum prorsus refugiũ ueniæ reliquere. Quid enim turpius dabitur, quod non ab his inueniatur excogitatum? quid tam tetrum, tamq; intolerabile, quod non sint exequuti? cupiditatis & auaritiæ id maximè proprium habetur, nunquã bonis fortunisq; suis expleri, satiari'ue potuisse: semper alienis rebus sitibundi, uulturis rapacis more auida rapina insidiari: quæ procul absunt, nihilq; ad se pertinent, arte, dolo, fraude, omni denique ui tentare, aggredi incautos, sibi cuncta uocare uelle. Hæc omnia ab his gesta conspeximus. Nam cum opibus potentiaq; super omnes Græciæ populos res eorum pollens potens'que uigeret, secundam fortunam ueluti onus quoddam sibi graue admodum haud sustinere ualentes, Siciliam tam uasto maris pelago repostam sibi usurpare, eiusq; incolis omnibus in prædam & seruitutem adductis, fundum proprium facere sunt adorti. Graue, atque admodum ab æquitate remotum est, nulla accepta iniuria, nulla causa, bellum inferre pergere alienigenis & amicis. & hoc ipsum commisere. Cum enim superioribus sæculis uideretur uobis amicitia recõciliati, repentè mutato consilio, uestrûm tale quid expectãte nemine, quod sanè incredibile uidebatur, tãtis copijs Syracusas oppugnare conati sunt. Superbũ præterea, supraq; modũ insolentissimũ uidet & temerariũ, de hostis

A hoſtis ſupplicio ante uictoriam, ueluti præoccupata belli uictoria, decernere. Neq; hoc ab his delictum eſt prætermiſſum. nam priuſquam traiecisſent in Siciliam, communi inter ſe ſententia decreuerunt, Syracuſios & Selinuncios in prædam & ſeruitutem datos abducere: reliquas urbes impoſito ſtipendio, uectigales ſibi facere. Cum itaq; ferociſſimam intra horum pectus auaritiam exæſtuare conſtiterit, fraudulenta inſidijsq; plena ingenia, inſolentiam intolerabilem, crudelia & cruenta conſilia, nocentiſſimam deniq; uitam: quænam demum, cum in manus uenit eorum, miſericordiam mouere quempiam debet? quandoquidem haud obſcurum ſit, qua ſint ab Athenienſibus Mitylenæi quondam habiti clementia. nam cum eos ſuperaſſent bello, nulla alia illata iniuria ſuſcepta, niſi quòd ſeſe ſolum in libertatem uendicare ſtatuiſſent, decreto iam inter ſe ante id bellum populi excidio, cunctos intra urbem captos iugularunt: dirum utiq;, crudele ac barbaricum facinus. atque hæc in Græcos cōmiſſa, in ſocios, in eos à quibus plerunq; beneficijs et opera fuerint res eorum adiutæ. Nec iam profectò indignum, neque ægrè ferendum, ſi quę cæteris olim intulere, nunc eadem ipſi ſupplicia experiantur. Iuſtum namq; eſt, ut quam quis legem in alios tulerit, eandem æquo animo ipſe ſubeat. Quid dicam de Melijs, cuius urbis ab ſe per uim captæ, pubertatem (dictu miſerabile) omnem immaniter pecudum in morem iugulatarum, necarunt? Scionæos ſubinde, qui Melijs cognato ſanguine iungebantur, eandem coëgerunt experiri fortunam. Ita duos populos ab Attica crudelitate raptos, atque occidione funditus occiſos: adeò, ut ne relicti ſint miſeris, qui cadauera iugulatorum paſſim ſolo iacentia ſepelirent. Qui Scythæ, quæ barbaries, quæ demum feritas hæc commiſiſſet? Ita uerò qui ſibi humanitatem uendicare contendit populus, duobus ſæuiſſimis decretis, duas urbes tales à ſtirpe necauit. Iam operæprecium eſt differere, & ſpectare, quid'nam in urbem Syracuſiorum moliri parabant. Agro depopulato mœnia in obſidionem occluſerant: tum uti rebus omnibus ad uim inferendam inſtructi acceſſerant, ita

B ſi obtinuiſſent, deliberata iam per decretum uaſtatione, & carnificio, nullam crudelitatis ſpeciem prætermiſſuros. Nec dubium nempe, quin qui domeſticos & familiares tam truculenta immanitate diſcerpſiſſent, immanius aliquod & horribilius in eos, quibuſcum nihil habuiſſent commercij, commentaturi fuerint. Nulla ſupereſt igitur uſquā iſtis ignoſcendi, ueniæq; depoſcendæ ratio ſeruata, quorum ſæua conſilia & cruentæ manus à ſe miſericordiam ipſam procul abegere. Quo'nam demum eos confugere poſſe putamus? ad deos forſan immortales? quorum patrias cærimonias, & pia ſacra euertere ſtuduerunt. Ad hominum fidem? quos in prædam & ſeruitutem, cæde prius & ſanguine ſaturati, pararant abducere. Cereris'ne & Proſerpinæ numina implorare audebunt? cum earum myſteria impijſſimè, ſacramq; illius inſulam depopulationibus diripuerint? Ita res nempe eſt. Sed non Athenienſis multitudinis hæc culpa, ſed potius Alcibiadis culpa bellum ſuadentis. Verùm plerunque fieri comperimus in multitudine, conſultores ipſos coniecta prius & explorata auditorum uoluntate, ſententias eò cunctas ad gloriam dirigere. Nam qui concionantis comprobat ſermonem, qui'ue intentius dicenti aſſentiendo aſſiſtit, hic proculdubio quid ipſe ſentiat, quid'ue potiſſimum exoptet, inſinuat. Nec enim in perorantis exiſtit arbitratu uoluntas multitudinis, ſed populus ipſe ſi quem optima ſemper conſulta trahunt, pro more ſuo oratores aſſuefacit ad conſilia ſemper optima differenda. Quòd ſi uiris nequiſſimis (quod minimè conuenit) ueniam dederimus, ubi in conſultores errati culpam reiecerint, ſceleratis utiq; quibuſcunq; idoneam & promptam defenſionem parabimus. Poſtremò, cui non uidetur omnium apertè iniquiſſimum, bene geſtarum rerum beneficiorumq;, non oratoribus & conſultoribus, ſed populo gratias haberi à bene affectis: iniuriarum uerò &

rò & offensæ crimen, in solos oratores & consultores transferri: atque nonnulli tantum adeò differendo propensius prouecti sunt uerbis, ut dicere etiam non ueriti sint, Alcibiadem perridiculum, in quem nullam nunc potestatem habemus, esse hac culpa puniendum: subinde captiuos ipsos iam adactos ad meritum supplicium, ueluti innocentia intercedente liberandos, cunctisq; ad idem palàm ostendere conantur. Ergo iam quoq; contendent, non esse populo Syracusio legitimum in hostes truculentissimos odium, iustamq; irascendi causam. Sed esto, consultores ipsos demum belli suscepti faciamus auctores: accuset eos licet multitudo, quorum consilijs adducta, temerè deliquerit: uos uerò nihilominus æquum est ab ea quam constat illatam per multitudinis uim iniuria & offensa, deos, aras, patriam, cæsorum ciuium manes, uos demum metipsos uindicetis. Postremò siquidem decreto certa sententia bello, palàm infensis uim animis uobis afferre conati sunt, haud dubium esse potest, eos supplicio dignos: sin temerè adducti, alieno consilio bellum illuc intulere, neque hac ratione liberandos, ne in reliquam mortalium uitam simili insania rapti irrumpere, & iniurijs inferendis per impunitatem assuescant. Nec enim tolerandum est, stultitiam temeritatemq; Atheniensium sic impunè ac petulanter in discrimen & cladem periclitari Syracusiorum: neque ubi palàm constat peccatum, ibi delinquentibus nullus est defensionis locus relinquendus. Non utique per Iouem. Sed Nicias pro Syracusijs causam egisse fertur, solusq; bellum hoc dissuasisse. Sermonē quidē, qui fertur illic habitus, alijs referentibus, audiuimus: uerùm quę isthic apud uos gesta fuerint, oculis ipsis omnes in conspectu patrata spectauimus. Nam quem illic aiunt contra cæteros de exercitu & bello disseruisse, hunc ipsum isthic imperatorem cum multis militibus oppugnantē mœnia nostra pertimuimus: multaq; cæde nostras cohortes insectantem perpessi sumus. & à quo causam pro Syracusijs susceptam credi uolunt, ab eodem hanc urbem summis uiribus obsessam, uix multo cum sanguine tutati sumus: & cuius existimant præcipuam in nos humanitatem haberi, idem ipse contra Demosthenem reliquosq; omnes obsidionem percupidè soluere parantes, solus persistere cœpto coegit, pugnamq; adoriri. Quàm hæc inter sese maximè dissonent, nec adducar ego quidem ulla ratione, ut plus uerba debere confitear apud uos, quàm facta, ualere: neque nuncium & pollicita rebus ipsis, & experientiæ præponenda, quæ procul comperta ueritate habita feruntur. His'ne credibiliora gestis fatendum, quæ cunctis spectantibus fuere patrata? Ita nempe per Iouem: sed honestū est inimicitias inter mortales nos geri sempiternas. Esto id igitur: post sumptum de nequissimis uiris supplicium, soluite licet, si uobis uidetur, inimicitias. Indignum nempe, iniquum'ue supra modum existit, ubi uicerint, ipsis captiuis pro arbitrio abuti uelle: ac pro seruis habere, ubi uicti cesserint: tum ueluti nulla à se illata iniuria, nihil læsum fuerit, impunitos abire: tum maximè ueniam crudelibus, & spontaneis deposcere delictis. quòd si iudicio agere secum contenderitis, ut criminis & culpæ deprecandæ potestatem facias, sermone pro re composito, ad tempus & occasionem parati adsunt. Commemorant multorum antea sociorum uetustissimas amicitias, nouas fingunt fabulas, noua argumenta, nouas ambages. Vnum hoc uos moueat uiri Syracusij, si hoc feceritis, Lacedæmonios utique cum multis alijs, haud mediocriter à uobis offensum iri, qui pro uestra salute promptè isthic bellum suscepere, præsidijsq; pro iure sociali missis, uestro simul periculo implicari, succurrereq; nihil sunt cunctati: cum liceret eis sine utriusque iniuria & offensa in pace tutò quiescere, Siciliamq; relinquere cuique utcunque depopulandam. Quòd si dimissis captiuis, amicitiam nouam cum hoste iunxeritis, proditam sanè iuris socialis à uobis fidem haud negare poteritis: tum communes hostes, quum uestra nunc sit in manu, depressos

A pressos fractosq́ comprimere, tanta iuuentute restituta, ferociores rursus, ac sæuiori in capita nostra irritaturos odio reddetis. Nec id mihi quidẽ suaderi potest, Athenienses tãta iampridem in uos ira concepta, firmam hanc, si fiat, habituros amicitiã. Verùm dum res fracta cohibebit, opesq́ debiliores uim negabunt, tantisper beneuolentiam simulaturos: ubi ex inopia conualuerint, ac sese constare perceperint, mox ueluti è morbo & è quibusdam uinculis erumpentes, ferarum more ad ingenium redibunt, pristinamq́ nihilominus sententiã, primaq́ cœpta (tanta homines uoti prosequendi libido trahit) exequi properabunt. Ego itaq́ demũ te, Iupiter pater, reliquiq́ Dij, uos omnes testes inuoco, ne seruentur hostes, ne fides, ne ius sociale prodatur, ne socij periculorum pro hostis salute destituantur: ne rursus alterum grauius patria periculum experiri cogatur. At uos, uiri Syracusij, dimissis his, si quid deinceps obtigerit aduersi, nullam honestam uobis defensionem relinquetis. Hæc disserente ac concionante Lacone, reuocata, permotaq́ turba, sanxit Dioclis sententiam. Quare duces illico ad supplicium rapti, necantur: socijq́ omnes in prædæ locum ducti, sub hasta uenduntur. Athenienses per officinas lapidum distributi, tenebantur in uinculis sub custodia: quorum pòst pleraque pars, quicunque uidelicet disciplina arteq́ aliqua præditi fuissent, liberantur: inde exempti ab adolescentibus, reliqui ferme omnes in uinculis & carcere tetram laboriose uitam sustentantes, miserè interiere. Bello iam pacato, Diocles Syracusijs leges scripsit. Cui uiro memorabile quoddam facinus obtigisse proditum est. Nam cum sæueritate inexorabili delicta persequeretur, errantesq́ summota prorsus uenia punire pergeret, inter leges hanc inseruerat, ne cui cum armis in forum & concionem prodire liceret. Si quis id transgressus esset, capite puniretur. neque imprudentiæ, neque alij cuipiam in ea re necessitati ulla exceptione cautum erat. Quadam die cum nunciatum esset, hostes in agrum irrupisse, gladio accinctus obuiam properabat: tum repentè seditione & tumultu circa forum excito, conuersus imprudenter, uti erat accinctus ense, procurrit in forum: ibiq́ à quodam priuato fortè obseruatus, cum clamasset ille, quòd leges ipse suas transgredi atq́ antiquare cœpisset: ad incusantem
B conuersus, magna uoce respondit: Vtique per Iouem, sed nõ sic quidem, iam iam comprobabo illas, maiestatemq́ & ius suum restituã. Quo dicto, gladiũ illico stringens, sibimet per iugulum adegit. Hæc igitur eo anno gesta fuere.

Hactenus quæ in præsentia habere licuit.

DIODORI SICVLI BIBLIOTHECAE historicæ Liber decimus sextus, de gestis Philippi regis Macedoniæ, Angelo Cospo Bononiense interprete.

IN omni rerum gestarum narratione, illud scribentis uidetur esse officium, ut libris singulis ciuitatum, aut regum facta integra ab initio ad finem usq́ comprehendat: quod ita præcipuè narratæ res fideliori memoria retineãtur, & aptiores fiant ad cognoscendum. Quæ enim interrupta finẽ principio continuũ nõ habent, ea intentionem & studium legentium abrumpunt: quæ uerò continenter ad exitum deducuntur, absoluta utiq́ rerum ipsarum utuntur declaratione. Ex quadã igitur materiæ, & eius qui scripturus est, iuncta progressione, cum prorsus obseruandum appareat, quod propositum suprà est, nos etiã ad Philippi Amyntæ filij res accedentes, eius facta enitemur hoc libro includere. Is

quidem annos quatuor & uiginti Macedonum rex fuit, minimisq; occasionibus se ei offerentibus, omnium quę in Europa essent, maximũ regnum suum A constituit. Acceptam enimuero Macedoniã Illyrĳs parentem, multarũ ac nobiliũ gentiũ & urbium dominã reddidit. Ob suam deniq; uirtutẽ ab uniuersa Græcia imperator electus, populis ei ultrò obsequentibus: & raptores Delphici templi, unde oracula petebantur, ultus, meruit ut inter Amphictyonas nominaretur. In eiusdem pietatis suæ mercedem assequutus suffragiorũ ius, quod habuerãt Phocenses ab eo deuicti: post Illyrios, Thraceis, Pæonas, Scythas, & conterminas eis genteis expugnatas, ad Persarũ imperiũ extinguendum se accinxit. Iamq; præmissis copĳs, Græcas aliquot urbeis in libertatem uendicauerat: cum fati uiolentia interceptus, tãtos post se reliquit apparatus, ut Alexandro ad eandẽ expeditionẽ contra Persas alienis auxilĳs haud opus fuerit. Nec tantæ res, fortunæ ipsius potius quàm uirtuti adscribendæ sunt, quòd pluriũ in re bellica & ui, & industria magnanimus hic rex excelluerit. Ne uerò in præfatione res eius immaturè tractemus, ad historiæ ordinem nos conferemus, breuibus priora tempora repetentes.

REGNI PHILIPPI ANNVS I.

Cum Athenis Callimedes imperaret, Olympiade quinta et centesima, qua Cyrenæus Porus uictor stadiũ obtinuit, Romani autem consules essent Cn. Genutius, & L. Aemylius, Amyntæ filius Philippus, & Alexandri, qui Persas deuicit, pater, Macedoniæ regnũ illo occupauit modo. Cum pridem eius pater Amyntas Illyrĳs, qui eum debellauerant, stipendium pendere, & obsidem Philippum, cæteris filĳs iuniorem, dare compulsus esset, illi adolescentulum Thebas custodiendũ miserunt. Ciuitas autẽ eam curã Epaminondæ patri demandauit, ut scilicet puerũ creditũ diligenter seruaret, & bonis disciplinis institui faceret. Erat eius domi Epaminõdæ filĳ pręceptor Pythagoricus, sub quo multum profecit Philippus. Cumq; adolescentes duo & natura adiuuarent, & diligentia sibi non deessent, uterq; ad maximas uirtutes peruenit. Epaminondas quidẽ magnis & periculosissimis certaminibus, pręter omniũ opinionem patriam suam totius Græciæ principem fecit: Philippus autẽ captata temporũ ratione in rebus agendis, nihilo Epaminondæ laudibus inferior fuit. Post obitum enimuero Amyntæ, Alexander filius maior natu alĳs, cum regnũ suscepisset, Alorites Ptolemæus dolis & regno & uita eum spoliauit. Sed Perdiccas postea idem in Ptolemæũ patrauit: potitusq; regno, ausus est magno prælio cum Illyrĳs confligere, qui ab eis captus, & ad summam miseriam redactus est. Interim Philippus frater de custodia elapsus, regnũ male affectum apprehendit, quod in proxima pugna Macedones plures quatuor milibus extincti fuissent: qui autem supererant, adeò essent consternati, ut ex magna Illyriorum trepidatione uix consisterent, omninoq; bellum abhorrerent. Accedebat, quòd & Pæones ipsis finitimi, ex quodã contemptu, agros passim populabant. Illyrĳ ingenteis comparabãt copias, ut in Macedoniam irruerent. Et Pausanias quidem regiæ stirpis, in regnum illud inuadere conabatur. Athenienses insuper ad Philippi gratiã male inclinati, Argæum contra illum iuuabant, Mantiæ duci dato eo negocio, cum tribus hominum milibus & classe, quæ rei cœptæ sufficeret. Ex incõmodis itaq; prius in bello acceptis, & maioribus quæ uidebant impendere, anxĳ & ancipites plurimũ erãt Macedonũ animi. Sed Philippus in tãto rerũ omniũ timore, in periculis, quę euidentissimè apparebãt, neutiq; perterritus, habita concione, ad firmitudinẽ animi suos hortatus, audẽtiores aliquantulũ reddidit. Conuersusq; ad emendandam militarem disciplinã, curauit ut decẽtibus armis milites sui instructi essent: utq; meditationibus bellicis exercerent. Excogitauit præterea ordinẽ illum iunctissimũ phalangis, quę Macedonũ peculiaris fuit, sumpto exemplo heroũ, qui clypeos clypeis coniungebant in bello Troiano. In familiari autẽ

sermone

A sermone mirificè omnibus blãdiri nouerat: aliquos muneribus, quosdã promissis in suam concilians beneuolentiã. Sed & imminentibus sibi cladibus sapienter ita prouidit. Videbat in primis Athenienses mirifico quodam studio teneri recuperandę urbis Amphipolis, propterea \& Argæũ cõmouere ad turbandum regnũ Macedoniæ. Sponte itaq; ea urbe cessit, ut esset sui iuris. Ad Pæonas autẽ missis legatis effecit & donis & pollicitationibus, ut pacẽ secum pro tempore firmarent. A' Pausania se liberauit, largitione regẽ qui eũ inuasurus erat, ad suam uoluntatẽ pelliciẽs. Sedenim Mantias cum classe Methonem traijciens, ibi ipse subsistit: Argæũ autem cum mercenario milite Aegas misit. Qui cum urbi appropinquasset, oppidaneos cœpit hortari, ut se reciperent, ex tali beneficio principẽ locũ in regno Macedoniæ habituri. Sed nullo ei assentiente, Methonẽ reuertebat̃, cum Philippus instructis copijs eũ adortus, multos cęcidit: reliquos qui ad montẽ uicinũ se retraxerant, dimisit, perfugis ex pacto sibi deditis. Ex hac pugna uictor Philippus, cõfirmauit plurimũ Macedonũ animos ad futura deinceps bella. Dum autẽ hæc agerent̃, Thasij habitatũ iuerũt Crenidas, quam urbem deinde à suo nomine Philippos nuncupatam, habitantium frequentia ampliorẽ fecit. Et hinc quidem Chius Theopompus initium sumpsit libris quinquagintaocto, quos de Philippi rebus edidit. Sunt autem in eo numero quinq;, quorum fides haud satis consistit.

II.

Iam uerò principem Athenienses Euchariοũ, Romani Q. Seruiliũ & Q. Genutium consules habebant, cum Philippus Athenas missis legatis pacẽ ab eo populo impetrauit, cum de Amphipoli repetenda nihil actum esset. Ita ab hoste illo iam liber, persensit Agim Pæonũ regem mortem obijsse: nec oblata occasione ulciscendi, Pæonas dimisit. ductis namq; in illos copijs, facta dimicatione, in Macedonũ potestatẽ superatos eos redegit. reliqui erant Illyrij, ad quos expugnandos miro intendebat̃ studio. Proinde concione habita, cum milites ad id bellum animasset, in Illyrici fines cũ decem millibus peditum &
B sexcentis equitibus intrauit. Quod cum Bardylli regi allatũ esset, misit protinus ad Philippũ legatos, qui offerrent ei urbiũ deuictarũ ęquã secum administrationẽ, & eo pacto pacẽ firmarent. Sedenim Philippus eam denegauit, nisi omnibus Macedonicis urbibus cederet. Itaq; re infecta legatis redeũtibus, Bardyllus plurimũ fiduciæ reponens in suorũ uirtute, ex uictorijs quas prius multas acquisierant, parato exercitu decem milliũ peditum, & quingentorũ equitum, hosti obuiam uadit. Cumq; alteri alteris uicini constitissent, emisso ingenti clamore, in certamẽ irruunt. Philippus in dextro cornu, ubi erãt spectatæ uirtutis Macedones, cum circũagi equites iussisset, ut ex transuerso barbaros adoriretur, hosteis à fronte ferocissimè oppugnabat. Illi autẽ quadrata acie instructa, omnibus periculis acriter resistebant: diuq; anceps fuit præliũ, ob egregiã utrorumq; fortitudinẽ. Et cum ex omni parte multi caderent, multi confoderent̃, res nunc in hanc, nunc in illã partẽ fluctuabat, prout dimicantiũ uirtus uel excitabat̃, uel remissa erat: tandẽ cum præmissi equites à latere, à tergo hosteis premerent, & Philippus cum fortissimis suorũ magna ui eosdẽ fatigaret, coacti sunt Illyrij in fugã se conijcere: ita etiã multis absumptis, cum eos per loca uaria Philippẽses persequerent̃, nouissimè Philippus dato signo suis, uti se reciperent, trophæũ erexit. Qui ex suis occubuerãt, eos sepeliri curauit. Et Illyrij petitas prius urbeis Philippo per legatos dedentes, pacẽ obtinuerunt, cum amisissent in ea pugna plus septẽ milibus hominum. Cum uerò Macedoniæ & Illyrici res satis in præsens tractauerimus, ad diuersarũ gentiũ facta diuertemus. In Sicilia cum iunior Dionysius regnum Syracusarum pridem accepisset, homo minimè industrius, & à patre plurimum degenerãs, sub pacis & quietiorum morum prætextu, turpem ignauiam tegere conabatur: & cum successisset in bellum contra Carthaginienseis, cum eis pacem fir-

mauit. Cum Lucanis itidem bello summa negligentia prorogato, & ad ultimum prælijs aliquot superior cum fuisset, cupidissimo animo pacem eis concessit. In Apulia urbeis duas extruxit, ut tutã efficeret maris Ionij nauigationem. Qui enim loca maritima incolebant, prædatorijs nauibus discurrentes, Adriaticũ pelagus omnino mercatoribus infestum reddiderant. Post id summo ocio se tradens, omnem militarem exercitationem aboleri permisit. Regnum maximum omnium in tota Europa, & quod eius pater adamante munitum gloriabatur, sua ignauia perdidit. quod quemadmodum ab eo cõmissum sit, & quæ idcirco fieri contigerit, suo explicabimus ordine. A

III.

Cephisodoto Athenis imperante, Romæ consulibus C. Licinio, & C. Sulpitio, clarissimus inter Syracusanos optimates Dion Hipparini filius ex Sicilia aufugit: deniq; & Syracusanos, & alias Siciliæ urbeis ingenti animo in libertatẽ uendicauit, huiusmodi initijs. Habuerat senior Dionysius uxores duas, & ex utraq; liberos susceperat: ex prima, quæ erat Locrensis, Dionysium, qui ei defuncto successit: ex altera, Hipparini filia, summæ honestatis inter omneis Syracusanas, Narsæũ & Hipparinũ filios. Huius secũdæ uxoris frater erat Dion, uir in philosophiæ studijs famæ celebris: cõstantia aũt & rei militaris sciẽtia longè omnibus suis ciuib. pręstans: accedebat ad hęc nobilitas summa, & singularis animi magnitudo, quæ omnia eũ tyrãno formidolosum reddiderant: utpote qui aptissimus uideret̃ ad retũdenda eius scelera. Itaq; decreuerat uirũ talẽ procul à se habere, intentãs etiã ei mortẽ. Id persentiens Dion, apud amicos quosdã primò latitauit, postea ex Sicilia in Peloponnesum traiecit cũ Megacle fratre & Chariclide, qui sub Dionysio copijs militaribus pręfuerat, Corinthumq; perueniẽs, ab eo populo impetrauit, uti liberationis Syracusarũ curã secũ susciperet. Cũ milites mercenarios uellet scribere, & arma conquireret, multis eũ iuuantibus, breui tẽpore & arma et conductos milites in nauibus duab. onerarijs disposuit: cumq; ijs tantũ è Zacyntho, quę est prope Cephalleniã in Siciliã transmisit. Triremes & alias onerarias naues Chariclidi, qui paulo pòst Syracusas trãsiret, dimisit. Eodẽ fermè tẽpore Andromachus Tauromeniensis, Timæi historici pater, opibus animoq; plurimũ excellens, in unũ congregatis ijs qui fuerãt reliqui ab excidio Naxi dirutę à Dionysio, collẽ urbi uicinũ, qui Taurus nũcupabat̃, ad multũ temporis inhabitauit, & à sua diutina mansione in Tauro, Tauromeniũ eũ locũ appellauit: breuiq; auctis oppidi rebus, factũ est ut incolæ opulẽti, & locus honoratus redderet̃. Nostra tandẽ ætate, Cæsare adijciente animũ ad Tauromeniensiũ incrementa, Romanorũ colonia illuc deducta est. Euboei autẽ, dum hæc in Sicilia agerent̃, ciuilibus discordijs laborãtes, hi quidẽ Bœotos, alteri autẽ Athenienseis in auxilium accersiuerunt: cœptoq; ibi bello, leuia certamina, & quasi præludia frequenter fiebant, in quibus nunc Thebani, nunc Athenienses erant superiores. sed nunq; iusto certamine dimicatum adhuc fuerat, cum Euboei post bello uastatã insulam, & multos utrinq; mutuis odijs cęsos, tandem suo malo docti, simul conciliati sunt. Proinde Bœoti illinc discedentes, citra noxã domũ reuersi sunt. Athenienses autẽ, cum ab eis Chij, Rhodij, Coi, & Byzantij defecissent, inciderunt in bellum quod Sociale dictũ est, sustinueruntq; illud per trienniũ. Electos itaq; duces Chareta & Chabriã cum exercitu ad id bellum miserunt. Illi statim Chion inuadentes, inuenerunt illuc missa auxilia ab ijs qui simul desciuerant, & præterea à Carũ rege Mausolo, instructisq; ordinibus, urbem & mari & terra oppugnare aggressi sunt. Cares cum pedítũ manu ad mœnia terrestri pugna contendebãt, cum ijs qui ex oppido eruptiones faciebãt. Chabrias autem in portũ inuadens, nauale præliũ acriter incepit: sed eius naui ab actuarijs hostium nauibus afflicta, succumbebat, & sui fortunæ cedentes, saluti consuluerant. Itaq; maioris faciens gloriosam mortem, q; ut B

uictus

A uictus uiueret, à se hostes fortiter repellẽs, confectus obijt. Interea Philippus rex magno prælio ab se deuictis Illyrijs, omnes eorum gentes, quæ usq; ad paludem Lychnitida inhabitãt, ad sui obsequiũ compulit, & in Macedoniã est reuersus, cum gloriosam pacem Illyrijs concessisset. Iamq; celeberrimũ eius erat nomen apud Macedonas, utpote cuius uirtute res prius male affectas recreatas uiderent. Post hęc cũ Amphipolitani malignè se gererent in Philippũ, & pluribus modis eũ irritarent, parato iusto exercitu eos inuadit, & inductis ad mœnia machinis, acri & continua oppugnatione eos premens, muri partẽ ariete deiecit: irrumpensq; in urbem per apertũ locũ, & repulsis qui se opposuerant, ea est potitus: ciuesq; omnes humanissimè habuit, præter paucos, q̃s sibi aduersos patria mulctauit. Vrbs autẽ ea ex Thraciæ propinquitate & aliorum locorũ multũ cõtulit ad Philippi incrementa. Subitò enim ab illa Pydnam occupauit, & Olynthijs ad obtinendã Potideã, cuius rei erant cupidissimi, tulit auxilia. Olynthiorum autem ciuitas & potentia & habitantiũ multitudine plurimi erant momenti ad bellica negocia perficienda: & qua aduersante, multum laboris subeundum esset ei, qui imperiũ suum uellet proferre. Propterea mutua quadam ęmulatione & Philippus & Athenienses tenebantur, utri ipsorum illa se adiungeret. Sed enim Philippus Potideam expugnãs, Atheniensium præsidium illinc depulit, deuictosq; incolumes Athenas humaniter remisit. Reuerebatur enim ualde eã rempub. Philippus, cùm ob potentiam, tum propter dignitatẽ. Olynthijs Pydnam etiam urbem prius ab se captam, & ei finitima, quæ possidebat, donauit. Crenidas dein se conferẽs, inductis pluribus qui eam urbem incolerẽt, ex sui appellatione instituit, ut Philippi nominaretur. Erant in eo tractu fodinæ auri, sed tenues, & nõ bene exploratæ: eas Philippus magnis operibus ita instruxit, ut annua ei redirẽt amplius mille talenta. Vnde magnis opibus breui cumulatis, Macedoniæ imperium plurimum auxit, cum pecuniæ cœptis omnibus negocijs sufficerẽt. Nummum aureũ Philippi nomine cudi instituit. Multorum qui stipendia facerẽt,
B certum & ualidum numerum sibi legit. In Græcia multos muneribus corruptos, ad patriæ proditionem allexit: quæ omnia sigillatim ut facta sint, declarabimus, prius tamen quæ hoc loco subsequuntur, narraturi.

IIII.

Cum Athenienses Agathoclem principem, Romani M. Fabiũ & C. Petilium cõsules haberẽt, Dion in Siciliã peruenit, Dionysij tyrannidẽ oppressurus. Is cum ante tam nobile cœptũ facinus, nulla facultate ad id faciendum inuitaretur, præter omniũ spem, regnũ amplissimũ totius Europę penitus labefactauit. Quis enimuero credidisset eum uirũ cum nauibus duabus tantũ onerarijs uictorem futurũ in eum regẽ, qui longas naues quingentas, pedites ad centũ millia, & decem equitũ millia, armorũ autem, cõmeatuum, & pecuniarum tantum haberet apparatũ, quantus enumeratis copijs abundè sufficeret? Vrbem præterea maximã Græcarum omniũ tenebat, cui erant portus & naualia, & instructissimæ arces fermè inexpugnabiles: non deerant & auxilia ualidissima. Sed cõtra ea omnia Dioni aderãt potiora, ingens animus, uirtus summa, & magna eorũ qui miserè seruiebãt erga eum beneuolentia: quodq; ijs maius erat, ipsius tyranni ignauia, & popularium uoluntates ab eo alienatæ. Huiusmodi igitur omnia eodem tempore simul emergentia incredibilem exitum rebus quæ gerebantur dederunt, illo propemodũ ordine. Cum è Zacyntho Dion duabus nauibus acceptis discessisset, præternauigãs Agrigentinos, Minoã tenuit. Ea urbs superioribus annis à Cretensiũ rege Minoë fuerat extructa, quo tempore persequutus Dædalum, usus est Cocali Sicanię regis hospitio. Sed dum hæc agerentur, Carthaginiensibus parebat, præeratq; ei Paralus, Dioni amicissimus: à quo prompto animo acceptus Dion, cum è nauibus arma numero ad quinq; millia exportari fecisset, ab eo impetrauit,

ut Syracusas curribus illa deuehi curaret. Ipse autem iter eódem cœpit, mille A
uiris comitantibus: statímq; Agrigentinos, Gelenses, & alias Siciliæ mediter raneas gentes, Madinæos & Camarinenseis adhortatus ad uendicandam libertatem, sibi contra tyrannum iunxit, concurrentibusq; ex omni parte auxilijs, comparauit exercitum amplius uiginti millium hominum. Græci pariter ex Italia & Messanenses multi accersiti, magna promptitudine aduenerunt. Iam Dion Syracusanos fines intrauerat, cum ei facta est obuiam ingens multitudo & ex agris & ex urbe uenientum ad se hominum inermium: multis enim, quibus parum credebat, arma Dionysius ademerat. Ipse quidem per ea tempora in urbibus nuper à se constructis circa mare Adriaticum erat, cum magnis copijs. At hi quos ad Syracusarum custodiam duces reliquerat, primò tentauerunt, ut in tyranni fide oppidanos retinerent, ne defectionem molirentur. Sed quum id frustra fieret, tumultu passim succrescente, coacto mercenario milite, & his qui in urbe parteis regias fouebant, tumultuantibus ita obsistere decreuerunt. Dion interim Syracusanis, qui armis carebant, aduecta arma distribuit: alios autem eo armorum genere, quod fortuitum sibi offerebatur, instruxit. Hisq; omnibus in concionem uocatis, dixit: eo animo se uenisse, ut Siciliæ libertatem acquireret: ideo oportere duceis eos deligi, qui & libertati recuperandæ, & extinguendæ funditus tyrannidi pareis essent. Tunc una ueluti uoce ab uniuersa multitudine conclamatum est, ut ipse Dion & frater Megacles imperatores in eo bello essent. Subitò igitur à concione urbem inuadens, nullis in aperto se ei opponentibus, audacter ingressus per Achradinam, in forum cum exercitu contendit, cum nullus ei occurrere auderet. Erant cum Dione omnino hominum millia quinquaginta. Hi omnes coronati in urbem intrarunt ducente Dione, Megacle, & triginta Syracusanis, qui soli è numero eorum qui in Peloponneso exulabant Syracusis, ausi sunt fortunæ cum Dione se exponere. Vniuersa autem urbe à seruitute ad libertatem, à taciturnitate quam sub tyranno seruabant, ad summam hilaritatem & laudationes conuersa, omnia gaudij, omnia sacrificiorum plena erant. B
Priuatim unusquisque ad lareis suos excitatis uaporibus, gratias dijs referebat ob accepta bona, concipiebatq; uota, uti futuræ res prosperè cederent. Sentiebatur & quidam ueluti ululatus fœminarum, exultantium ob fœlicitatem adeò insperatam. Passim uerò ab omnibus urbis partibus concursus ad Dionem erat. Non liber, non seruus, non peregrinus inueniebatur, qui eum uidere nõ discuperet: cum summa admiratione eius uirtutis, quam maiorem humana omnes animo cõcipiebãt, nec immeritò. Maxima enim ea erat rerũ commutatio, & quam nullus unquam futuram existimasset: amarissima quinquaginta annorum seruitute tunc primùm depulsa, & libertate unius hominis uirtute restituta. Dionysius tunc temporis ad Cauloniam Italiæ, cum moram traheret, Philisium, quem Adriatico mari præfecerat, ad se cum classe accersitum, iussit Syracusas contendere: ipseq; eódem peruenit, die septimo post eum diem, quo urbem Dion occupauerat: tentauitq; initiò, num astu Syracusanos posset circumuenire. Ad eos enim legatos, qui pacem peterent, misit, uarijs modis per eos significans, se concessurum populo imperium: siquidem honores aliquos decenteis in remunerationem ipse possit obtinere. Petens etiam, ut ad se uenirent è populo aliqui, cum quibus consultaret de bello cõponendo, quod factũ est. Missi enim sunt uiri honoratissimi à Syracusanis, quos iam multũ spes inflauerat. Iis cum Dionysius custodias apposuisset, aditum ad se diutius distulit. Animaduertẽs interea hosteis, expectatione pacis negligentius in stationibus agenteis, & omnino ad dimicationem male expeditos, extemplò reseratis portis arcis quæ est ad insulam, cum instructo agmine se intromisit. Extruxerãt Syracusani murum ex opposito uersus mare: super eum Dionysiani cum clamore & perturbatione ingenti inscenderunt: trucidatisq;

A trucidatisq́ non paucis, qui ea loca tuebantur, iam interius penetrauerant, conserebant'que manus cum ijs qui ad muri subsidium ueniebant. Tunc Dion præter spem deceptus, cum melioribus è suis obuiam iuit hostibus, cœpto'que prælio multos passim cædebat. Cumq́ haud magnum loci spacium intercederet (quippe intra munitiones statim erat pugna) accurrit subitò magna hostium uis in eum locum satis angustum, & uix stadij unius. Vtrinque autem qui summa excellebant uirtute, periculis se animose offerebant: his quidem ob ingentia Dionysij promissa, illis autem libertatis amore ad summum uincendi studium inflammatis. Et primò ancipitem reddebat pugnam æqualis fermè utrorumque uirtus, cadebantq́ plurimi, nec pauciores confodiebantur, uulneribus omnes aduersis. Qui enim in primori parte erant, generosissimè ad mortem usque decertabant: proximi autem pro eis cadentibus, strenuè subibant incommoda omnia. Et pro adipiscenda uictoria nullum erat periculum quod recusarent. Sed enim Dion cupiens plurimùm facere egregium aliquid, ut labore suo parta uideretur uictoria, in mediam hostium aciem prorupit, & acriter dimicans, multos cæcidit, perturbatisq́ aduersis ordinibus, in media ea turba solus constitit. Ibi emissis undique iaculis & in clypeum & in galeam, nihil offendebatur, armis eum tuentibus. Sed in brachio dextro confixus, uulneris asperitatem haud poterat ferre, paulumq́ aberat, ut deueniret in hostium manus, cum Syracusani prò duce suo seruando solliciti, facto uehementiori impetu in hostem, & Dionem periculo eripuerunt, & illum ad fugiendum compulerunt. Itidem & ad aliã muri partem superiores oppidani persequuti sunt Dionysij milites usque ad portas insulæ. Quum uictoriam hanc clarissimam, & per eam stabilitam libertatem Syracusani obtinuissent, trophæum in tyranni exprobrationem erexerunt. Dionysius uerò ab eo quod sperarat uidens se decidisse, iam'que regni recuperandi animum despondens, ualidis præsidijs arceis firmauit, impetratisq́ suorum cadaueribus, quæ erant octingenta, honorificè ea sepeliri cu-

B rauit: aureis coronis & purpureis uestibus adornata. Sperabat enim huiusmodi officio, alijs animos auctum iri ad subeunda discrimina pro eius tyrannide. Magnis etiam muneribus eos qui strenuè pugnauerant prosequutus est, & ad Syracusanos misit qui agerēt de pace. Sed Dion excusationibus uarijs legatos distinebat, donec absoluta sine impedimento muri parte quæ deerat, eadem arte hostem ludificatus, qua ipse deceptus fuerat, introductis legatis, quum de pace uerba habuissent, respondit: unicam esse pacis uiam, si deposita tyrannide, contentus sit honoribus certis. Id quum Dionysio renunciatum esset, duceis suos consuluit tyrannus, qua uia Syracusanos tam superbè respondenteis posset ulcisci. Postmodum quum omnibus rebus, præter quàm frumento abundaret, maritimisq́ uiribus præstaret, hostilem agrum populatus est: diuisisq́ inter suos frumentis illis prædatitijs, misit onerarias naueis cum pecunia ad comparandos commeatus. Syracusani haud multas habebant longas naueis, sed in locis quæ opportuna nouerant, occurrentes, magnam uim frugum emptarum, quæ deuehebatur, abstulerunt.

Dum uerò hæc Syracusis gererentur, in Græcia Alexander Pheris tyrannus fraude uxoris Thebes, & fratrum eius Lycophronis & Thisiphoni interfectus est. Qua ex re non mediocrem gratiam tanquam tyrãnicidæ primò adepti sunt: postea immutati animo, muneribus sibi milites concilarunt, nec tyrannos seipsos dissimulabant. Sublatis enimuero è medio qui eorum uoluntati renitebantur, & confirmatis multum uiribus suis principatum apprehenderant. Erant ea tempestate in Thessalia magni nominis, ac nobilitatis summæ, qui nuncupabantur Aleuadę. Hi tyrannos eos comprimere conati, cum per se haud sufficerent, Macedoniæ regem Philippum inuocauerunt. Qui in Thessaliam profectus, tyrannis deuictis, pristina urbibus libertate reddita,

eam sibi Thessalorum beneuolentiam comparauit, ut ipse ac filius Alexeādr in uarijs bellis eos auxiliares habuerint. In his autem qui historias conscripserunt, Demophilus Ephori filius, belli, quod Sacrum uocarūt, & in annos undecim, donec sceleris illius participes extincti essent, dilatum est, narrationē omissam à patre suscepit ab eo tempore, quò Delphici oraculi templum & occupatum & direptum est à Phocensi Philomelo. Sed hucusq; tantum peruenit Callisthenes decem libris, quos de Græcorum rebus scripsit. Rursus inde Atheniensis Diyllus libros uigintiseptem auspicatus est, queis & Græciæ & Siciliæ facta recensentur. A

V.

Iam principatum Athenis Elpinus, & consulatum Romæ iniuerant M. Popilius Lenas, & C. Manlius Imperiosus: cœperatq; centesima & sexta Olympias, cum uictor in stadio fuisset Maliensis Porus. Eo tempore in Italia circa Lucaniam colluuio quædam hominum, omnium fermè fugitiuorum, è locis uarijs in unum confluxit, passimq; primò latrocinabatur: dein & excubias agendo, & incursionibus crebris, alijsq; exercitationibus cœpit assuefacere se ad militareis ordines seruandos. Itaque iusta acie cum eorum locorum cultoribus congressi, semper uictores euadebant: auctisq; uiribus ad urbium oppugnationem conuersi, Terinam oppidum captum diripuerunt. Postea in ditionem suam redactis Arponio, Thurijs, & alijs aliquot urbibus, sibi suam rempublicam instituerunt: uocatiq; sunt indigena appellatione Brutij, quòd eorū pleriq; omnes fugitiui serui, gens nimirū bruta essent. Huiusmodi originē habuit is Italiæ populus. At Philistus Dionysij præfectus Rhegium transiens, illic Syracusas quingentos equites traiecit, assumptisq; ibi pluribus alijs, & peditatu duûm millium in Leontinos (qui & ipsi à Dionysio desciuerant) se conuertit: ac noctu mœnibus superatis, cum partem urbis occupasset, confertis atrociter manibus, præcipuè Syracusanorum uiribus, qui Leontinis uenerāt auxilio, illinc eiectus est. Interea Chariclides, quem Dion in Peloponneso cum nauibus longis reliquerat, impeditus antè tempestatibus, ne posset in tempore liberationi Syracusarum adesse, uenit cum longis nauibus uiginti, mille & quingentis militibus. Cumq; is uir plurimū uirtute excelleret, uidereturq; tantæ rei maximè idoneus, præfectus est Syracusanorū omnibus maritimis copijs, ut cōmuni consilio eius & Dionis gererēt bellū contra Dionysiū. Et iam Philistus instructa classe triremiū sexaginta, ad nauale prælium excibat Syracusanos, haud multum ei nauiū numero cedentes. Pugnatum est utrinq; summis uiribus, inclinabatq; primò uictoriæ spes ad Philistū, ob egregiam eius fortitudinem. Sed à suis tandem derelictum undiq; Syracusani eum prementes, ut uiuum caperent, laborabant. Sed Philistus ut uitaret quæ plerunque in captiuos committi solent, sibi mortem consciuit: uir integerrimæ fidei, & qui magno usui fuerat tyrannis donec uixit. Huius cadauer discerptum Syracusani per urbem traxerunt, abiecerunt'que insepultum. Dionysius amisso tantæ experientiæ duce, cum alium qui bello administrando par esset, non haberet, nec per se idem posset, legatos ad Dionem misit, qui ei primò dimidium imperij sui, deinde & totum obtulerūt. His à Dione responsum est, uti rex arcem populo dederet, impetraturus ex eo munera & honores. Nec Dionysius eam conditionem rejciebat, dum tamen præsidium & opes quas in ea haberet, in Italiam tutò posset transferre. Approbabat id totum Dion, hortabaturq; populum ad subeunda ea pacta: uerùm cōcionantibus quibusdam in contrarium, noluit Dioni assentiri populus, sperans ui se illud assequuturum. Sed enim Dionysius ualido præsidio firmata arce, thesauros & omnem regiam supellectilem nauibus clanculum impositam in Italiam transtulit, & in urbe seditiones erumpere cœperūt. Erant qui summam rerum Chariclidi conferent demandandā, quòd is homo ad tyrannidem nunquam B

A quam uideretur aspiraturus. Alij uerò præfici omnibus debere Dionem adse uerabant. Accessit ad alia incōmoda, quòd mercenarij milites, qui uenerant è Peloponneso ad Syracusarũ liberationem, cum stipendia multa eis deberentur, nec solutioni ob indigentiã satisfieri posset, plures tribus millib. omnesq; spectatæ uirtutis, & qui multa in bellicis rebus exercitatione longè omnibus Syracusanis fortitudine præstarent, discesserunt: adhortati prius Dionem, ut secum & ipse recederet, ulcisceretur q; secum cōmunes iniurias à Syracusanis acceptas. Denegauerat primò id se facturũ Dion: uerùm paulo pòst, ardente urbe seditionibus, compulsus est recipere se ad externos milites abeunteis, simulq; iter faciebant ad Leontinos, cum Syracusani inflammãti odio eos persequi cœperunt: & in ipso itinere facta dimicatione, cum multos è suis amisissent, se retraxerunt. Nec Dion ex ea uictoria sustinuit, ut odium contra ingratissimos ciues exerceret. Missis enimuero ad se qui defunctorum corpora ad sepulturam peterent, benignè indulsit, captiuosq; multos citra redemptionē liberos dimisit. Multi etiã ex prælio, cum in fuga interfici potuissent, quia tamen uerbis ostentabant se esse Dionis partium, ab eorum cæde temperatum est. Dionysius tunc temporis, cum Neapolitanũ Nypsium, uirũ & prudentiæ & fortitudinis egregiæ, ducem elegisset, ei ut Syracusas cōtenderet, iniunxit: deditq; aliquot onerarias naues ad cōmeatus deuehendos. Ille igitur è Locris Syracusas uersus discesserat. Iisdem diebus cum diutius præsidia à Dionysio arci imposita, panis & aliorum necessariorum inopiam summa constantia tolerauissent, tandem premente necessitate, ad salutem prospiciendam conuersi omnes, nocte simul habitis consilijs, decreuerunt sequenti die & arcem & semetipsos Syracusanis dedere. Iamq; primo diluculo ibant ab arce ad populum qui deditionem paciscerentur, cum Nypsius conspectus est, classem circa Arethusam in portum appellens: ex cuius aduentu ab inopia recreati, summa rerum omnium abundantia adfluere cœperunt. Eodem modo arx fermè alienata, ex insperato cōfirmata est, cum præcipuè Nypsius milites qui arcem

B tuebantur, in concionem euocatos, oratione tempori accommodata, plurimum ad futura omnia toleranda animauerit. Syracusani tunc instructis triremibus hosti obuiam egressi, cum ille in concionem totus conuersus esset, incursione subita ingentem tumultum excitarunt: quo uehementer perturbati sunt qui primi impetum debebant excipere. Itaq; prælio conserto, Syracusani hostiles aliquot naues demerserunt, nonnullis potiti, reliquas in fugã conuerterũt. Ex ea uictoria multum elati, deis primum sacrificia amplissima reddiderunt, ipsi dein ad conuiuia & ingurgitationes conuersi, nullam habebãt excubiarum curam: utpote contra hosteis, quos uictos nihil facerent. Interim Nypsius acriter intentus, ut acceptam cladem ulcisceretur, copijs nocte expeditis, inscendit ipse furtim oppositas munitiones, ibiq; in temulentiam & somnum reuolutos uigiles offendit. Non cunctatus, scalas ad id factas applicat, per quas strenuissimi aliquot superato muro, trucidatis custodibus, cum portas reserassent, introductus est totus exercitus in urbē. Syracusani qui in subsidium accurrebant, cum omne eorum robur uino langueret, uel trucidabant, uel fugam statim arripiebant. Eodem tempore & qui erant in arce, cum omnia incustodita essent, intra munitiones penetrarunt. In oppidanos subito casu consternatos & incompositos multa cædes committebatur. Intrauerant cum Nypsio plures decem millibus acie ordinata, ut in urbe nullus eorum impetum posset sustinere: quippe cum in ea quispiam ducis officio non fungeretur. Iamq; occupato foro in domos irruebant, diripiebant'que passim opes. Fœminæ, pueri, serui captiui ducebantur. Refugerant uiri in angiportus & uias quasdam, ubi continuis dimicationibus decertabant, sed cum magno detrimento: quum multi interficerentur, alij autem grauissima subirent uulnera. Et noctu hæc quidem omnia, uti sors in tenebris obtulerat, utrinq;

committebantur. Nunquamq; apparuit, quāta hominum strages ubiq; facta esset, nisi demum die adueniente. Tunc Syracusani animaduertētes unicam salutis spem in Dione esse, miserunt equites aliquot in Leontinos ad eū, orantes, ne in seruitutem redactam patriam uellet destituere: utq; iniuriarū, quas ei intulissent, sibi ueniam indulgens, patriæ calamitatē miseratus, ad eam subleuandam festinaret. Dion, ut qui animi magnitudine, & ex philosophiæ studijs sedatum sensum haberet, nihil indignationis in ciues suos retinuit, sed repentè milites suos adhortatus, duxit Syracusas. Cumq; ad Hexapyla peruenisset, ibi extructis ordinibus progredi cœpit: tūc obuiam facta sunt ei fermè decem millia mulierum, puerorum, & senum ab urbe fugientium. hi omnes multis lachrymis sortem Dioni cōmendabant. Eo tempore hostes qui ex arce descenderant, domibus quæ circa forum erant, post direptionē iniecto etiam igne, ad ulteriores occupandas se conuerterant: totiq; in illo erant, cum locis pluribus facto agmine Dion in urbem irrumpens, occupatos in auferendis raptis rebus, incompositos & subito eius aduētu perterritos passim trucidat, & in domibus, & in uijs, prout se ei offerebāt: pluresq; iam quatuor millibus cæsi erant, cum reliqui fuga celeri in arcem se recipiētes, obstructis portis, imminentem cladem euitarunt. Id facinus celeberrimum omnium quæ prius à se gesta erant, cum Dion peregisset, curauit ut incendia, quibus multę domus ardebant, coërcerentur, utq; reficerentur munitiones, ne ab arce hosti in urbem aditus pateret. Expurgatis deniq; omnibus locis, ubi cadauerum acerui iacebant, trophæum erexit. Et Deis, quorum ope patriam seruasset, sacrificia exoluit. Populus uerò ut gratitudinem suam in Dionem ostenderet, eum imperatorem delegit, decreuitq; ei honores diuinos. Ille tunc, ut eodem tenore ubiq; se magnanimum ostenderet, eis qui inimico animo in se deliquerant, clementer ueniam indulsit, populumq; uniuersum ad concordiam seruandam exhortatus est. Vnde plurimum charitatis & commendationis apud suos ciueis, ueluti unicus patriæ seruator, & cui ex maximis beneficijs multum deberet, consequutus est. Cum uerò Siciliæ res in huiusmodi statu essent, in Græcia Chij, Rhodij, Byzantij, & Coi bello sociali cum Atheniēsibus contendentes, summo studio se instruebant, ut exitum rei nauali pugna experirentur. Itidem Athenienses, quum prius ad eam expeditionem Chareta cum nauibus sexaginta misissent, tunc Iphicrati & Timotheo, clarissimis uiris ea tempestate in populo Atheniensi, totidem dederunt naues, ut profecti contra hosteis, communi consilio cum Charete rem gererent. Iunctis autem quatuor gentium uiribus illi habebant centum nauium classem, qua Imbrum & Lemnon Atheniensium insulas depopulati, in Samon demum inuaserant: uastatisq; agris omnibus, urbem & mari & terra oppugnabant. Complures autem insulas Atheniensium diripuerant, coactaq; inde ingenti præda, oneribus belli sufficiebant. Atheniensium duces postquam in unum uenerunt, ad oppugnandum Byzantium subitò profecti sunt: qua ex re hostes ut socijs succurrerent, à Samo auersi sunt: conuenerātq; omnes copiæ in Hellespontum, expediebantq; se utrinq; ad nauale prælium, cum subitò magna uentorū uis coorta dimicationē cohibuerit. Et cū nihilominus confligere Chares deliberaret, Iphicratis & Timothei copiæ eum in tanta tempestate sequi noluerūt. Tum Chares militum testimonio in præsentem rem aduocato, collegas proditionis insimulauit, populoq; Atheniensi eos, quòd se in prelio conserendo deseruissent, per literas detulit. Ille plurimum commotus, aduersus eos iudicium habuit. Condemnati sunt Iphicrates & Timotheus talētis multis, & reuocati à belli administratione. Itaq; Chares omnium rerum curam solus suscipiens, laborabat multum, ut impendijs belli remp. suam leuaret, & præceps tale facinus aggressus est. Artabazus qui à rege defecerat, compellebatur confligere cum illius præfectis, quorum exercitus erat septuaginta millium hominum.

A num. Is cum exiguas haberet copias, Charetis auxilium implorauit: qui totis uiribus accedens, hosteis superauit. Huic tanto beneficio parem gratiam relaturus Artabazus, magna munera dedit Chareti, ut facilè inde posset exercitum suum sustentare. Atheniensibus ea res initio uehementer placuit. Sed Athenas à rege superuenientibus legatis, qui de Charete conquerebantur, animi multum immutati sunt, cum rumores iactarentur, regem daturum nauiū trecentarum auxilia Atheniensium hostibus. Id uerita ciuitas, decreuit componere cum socijs bellum. Cumq́ꝫ illi non abhorrerent à pace, facilè illud factum est. Taliq́ꝫ causa, bello, quod Sociale nuncupatum, tres annos durauit, finis est impositus. Sedenim prope Macedoniam tres reges Illyrici, Pæonum, & Thracum, cum in uicino Philippi regis res indies crescenteis suspectas haberent, iniuerunt consilia de eo coniunctis uiribus opprimendo: quandoquidem anteactis annis ipsorum quilibet separatim ab eodem uictus fuerat, nec dubitabant se illud facile facturos. Verùm Philippus imparatos adhuc, dum copias cogunt, ac reliquo belli apparatui se accingunt, de improuiso adortus, superat, compellitq́ꝫ in ius Macedonum.

VI.

Insequenti anno, quo Athenis Callistratus imperauit, & Romæ consules fuerunt M. Fabius, & C. Plotius, exortum est bellum, quod Sacrum uocauerunt, uiguitq́ꝫ ad nouem annos. Philomelus enimuero Phocensis, confidentiæ & improbitatis extremæ uir, occupauit Delphicū templum ob huiusmodi causam. Postquam Lacedæmonij pugna illa nobili Leuctrica à Thebanis deuicti sunt, eisdem ut ingentem soluerent pecuniam, in Amphictyonū iudicio sunt damnati, ob occupatā urbem Cadmeā. Itidē & Phocenses, quòd magnam partem Cirrhęi agri, qui Apollini est sacer, depopulati fuerāt, plurium talentorum condemnationē subiuerunt. Sed neutris mulctam exoluentibus, agitatū est rursus de eis inter Amphictyonas, & primò de Phocensiū peruicacia. Fuerunt qui censerēt, ni deo pecunia iudicata persolueretur, uti Phocen-

B siū agri consecrarent, & iuris diuini fierēt. Pariter dictū est, alios omneis Amphictyonū dicto audienteis esse oportere (inde autē Lacedæmonij notabantur) qui minus id fecissent, eos uniuersæ Græciæ indignationē mereri. Hæc sententia cum ab omnibus comprobata esset, uidereturq́ꝫ imminere, ut regio Phocensis deo addiceretur, Philomelus autoritatis summæ apud populareis suos, eos longa oratione docuit, grauissimā mulctā haudquaq́ꝫ persolui posse. Rursus omniū ipsorum agros consecrari, non tantū turpe, sed etiā periculosum esse: quòd, unde uictū haberent, eis auferret: summaq́ꝫ iniuria id ab Amphictyonibus factum esse, cum ex pusilla regione uastata, maxima summa damnati sint. Proinde consulebat, iudicium tam iniquum uti rescinderent: nec eis defuturas rationes contra Amphictyonas, quòd antiquitus oraculi locus, iuris & potestatis Phocensium fuerit. in cuius rei testimonium antiquissimū, iuxta maximum poëtam Homerum, ita scribentem induxit:

Phocenses Schedius ducunt & Epistrophus, illi
Saxosam Pythona tenent, simul & Cyparisson.

Et ideo oportere acriter eniti, ut locus, qui patrius esset, uendicaretur. Promisit dein, si tanto negocio sese uellent præficere, ut plenum ius imperiumq́ꝫ haberet: se bona diligentia curaturum, ut imminens infortuniū ab eis auerteret. Nec illi, urgente metu pœnę in eos dictę, cunctati sunt, quin imperatorē eum deligerent. Tunc Philomelus, ut quæ promiserat, re præstaret, initiò statim Spartam se cōtulit, secretosq́ꝫ cum rege Archidamo sermones habuit: nō minus ei, quàm sibi laborandum esse, ut Amphictyonū iudicationes irritæ redderent, cum & in ipsos Lacedæmonios grauē & iniquam sententiā ualde dixissent. Se quidem ideo Delphos inuadere decreuisse: quibus cum esset potitus, Amphictyonum decreta uellet rescindere. Ad hæc Archidamus respondit,

dit, manifesta in præsens auxilia se ei non daturum, sed clanculum & stipendio & militibus eum iuuando, rei cœptæ non defuturum esse. Acceptis igitur ab eo quindecim talentis Philomelus, simul & sua pecunia mercenarios milites conduxit. Ex Phocensibus autem mille uiros delegit, quos iaculatores nuncupabat: magnoque militum numero coacto, Oraculum inuasit. Thracidas gentem in Delphis, sibi obsistenteis cum magna cæde repulit. Eorum bona passim concessit diripienda. Cæteros enim loci habitatores perterritos, adhortatus est ut bono animo essent, ne'ue mali aliquid ab se timerent. Sed cum fama templi occupati latè iam uagaretur, Locrenses finitimi subitò instructis copijs Philomelum aggressi sunt: commissoque circa Delphos prælio uicti, multis suorum amissis, in propria reuersi sunt. Ea uictoria audẽtior factus Philomelus, è columnis Amphictyonum decreta excîdit, & damnationum quæ conscripta erant monumenta prorsus extinxit: palam'que illud promulgauit, se nec Oraculi diripiendi, nec alicuius iniqui facinoris perpetrandi animum habere, sed maiorum suorum iura uendicantem, iniquo Amphictyonum iudicio rescisso, patrias leges confirmare uoluisse. Bœotij interim habito consilio deliberarunt, capto templo succurrere, raptimque milites negocio destinarunt. Sed Philomelus templo murum undique induxerat, coẽgeratque magnam uim hominum, dimidiatum, præter integrum, stipendium exoluens. E' popularibus quos meliores sciebat, delectos conscripserat, ut instar iusti exercitus, ad quinque hominum millia sub signis haberet. Cum ijs ante Delphos consedit, non minus hosti metuendus, quàm ipse eum metueret. Duxit deinde copias eas in agrum Locrensem: magnaque ex parte eum populatus, conuertit se ad munitissimi castelli (secundum quod flumen labebatur) oppugnationẽ: multisque conatibus cum id frustra tentasset, omissa oppugnatione, conseruit manus cum Locrensibus. In quo certamine, cum uiginti sui milites occubuissent, & eorum corpora essent in hostium potestate, petijt ab eis per legatos, ut sibi concederentur: id illi denegarunt, insuperque addiderũt, apud Græcos omneis communi lege sancitum esse, uti insepulti abijcerentur sacrilegi omnes. Quam rem ægerrimè ferens Philomelus, iterũ cum Locrensibus prælium iniuit: plurimumque laborauit, ut hostium quospiam interficeret, eisdemque potiret. Ita compulsi sunt illi, permutatione facta tradere, quos inhumatos tenebãt. Hinc Philomelus, multis populationibus factis, militem suum præda onustum reduxit Delphos. Vbi per oraculũ rescire cupiens belli quod gerebat euẽtum, Pythiam coẽgit, uti tripoda inscenderet, sibique daret responsum. Sed quoniam tripodis occurrit mentio, haud abhorrens uidet, ueterem de eo traditam historiam repetere. Antiquitus fama ea inualuit, capras oraculum ipsum inuenisse: cuius gratia & Delphici hac tẽpestate capris ut plurimum sacrificant in consulendo oraculo. Inuentum uerò ita aiũt. Cum eo in loco, ubi nunc templi adytum est, terræ hiatus pateret, circumque errarẽt pascentes capræ (quod scilicet Delphi eo tẽpore inculti erant) frequenter contigit, ut ad cauum illud capra quæpiam accedens, & introspiciens, miris quibusdam exultationibus, & uoce prius ei insueta, incredibilem pastori suo admirationem concitaret, adeò ut & ipse spectatum eius loci situm accesserit. Eum tunc, quod & capris euenerat, perturbatio ingens corripuit: ut illæ, ea propemodum quæ diuino furore uexatis accidunt, paterentur: hic uerò præter illud, etiam futura prædiceret. Quapropter apud eius regionis homines diuulgata commotione mentis (quæ ad hiatum accedentibus oboriretur) cõplures illuc conueniebant, tentandique gratia quicunque propius se inferebãt, diuino agitabantur spiritu. Propterea res in admirationem uersa, creditumque terrestre illud esse oraculum. Et aliquandiu seruatum est, ut consulturi de rebus suis, ad hiatum se promitterent, alter alteri responsa redderent. Sed cum multi ex furore in præceps desilirent, itaque interirẽt, qui eum locũ seruabant, instituerunt,

A instituerunt, ne quispiam periclitaretur, ibi fœminam uatem ad omnium usum deligi, à qua prædictiones acciperentur. Ei uerò machinam erigi, super quam tutò & diuinitus afflari, et consulentibus respondere posset. Quia uerò ea machina fulturis tribus sustinebatur, ideo tripus nuncupata est: cuius faciē fermè & nunc retinēt ænei tripodes. Quo igitur modo & oraculum inuentū sit, & quibus initijs tripus in usum uenerit, pro re dictum satis arbitror. Solebant etiam primo illo tempore uirgines ob naturam puriorem, & quòd Dianæ uideantur propinquitate quadam iungi, ad officium illud diuina enunciandi adsumi. Aptissimæ enim credebantur ad seruanda ea arcana, quæ in responsis contineantur. Sed annis posterioribus Echecratem quendam Thessalum fama est, cum ad oraculum peruenisset, uisam uirginem Pythiam summæ uenustatis adamasse, & raptam uiolasse: unde ob admissum facinus Delphici sanxerint, ne in posterum respondendi officio fungeretur uirguncula: sed senior fœmina, annorum saltem quinquaginta, quæ tamen uirginali habitu, in memoriam ueteris uaticinandi moris, uteret. Et hæc quidem sunt, quæ fabulose de oraculo inuento tradunt. Sed nos ad res Philomeli regrediamur. Is quidē eius loci dominus, Pythiā, uti aliquid sibi de patriȩ rebus prædiceret, monuit: & cum uates eam ipsius patriā sibi uideri responderet, minari & cogere eam, uti tripoda inscenderet, cœpit Philomelus. Ad cuius uim inferētis asperitatem offensa mulier, cum dixisset, Tibi quidem quodlibet permittitur: lætus plurimum, uerbum id, utpote oraculum rebus suis aptissimum, accepit Philomelus, statimq; exscriptum illud in propatulo posuit, & passim uulgauit, sibi à deo licentiā datam faciendi quod uellet. Postmodum concione uocata, quid sibi responsum esset, exposuit: adhortatusq; uti firmiores animos haberent, ad belli negocia se totū cōuertit. Factum est & ei in Apollinis templo ostentum huiusmodi: Aquila ædem superuolans, uorticibus quibusdam in terram se demisit, educatasq; in templo columbas persequebat, ut earū aliquot ex ipso altari arripuerit. Idipsum earum rerum periti Philomelo & Phocensibus fortunatum exitum Delphici belli portendere affirmabant. Inflatus B proinde hic Philomelus, delegit è suis qui magis idonei uisi sunt, hosq; partim Athenas, partim Lacedæmona, alios item Thebas, cæterasq; Græciæ insigniores ciuitates iubet adire, excusatum se, ne crederent diuitiarum rapiendarum gratia, sed quò recuperaret ius, quod antiquitus Phocenses in templo constat habuisse, Delphos ab se occupatos: paratumq; esse Græcis omnibus sacrarum opum rationem reddere, recensendo numero & pondere munera quæcunq; in templo fuerant dicata, si quispiam id quærere desiderauerit. Precari deniq;, si fortè ab aliquo in Phocenses ex inimicitia aut odio bellum pararetur, ut ipsi uel sibi auxilio essent, uel saltem hostes non iuuarent. His per legatos expositis, Athenienses, Lacedæmonij, alij'ue quidam & societatem & auxilia polliciti sunt. Sed Bœoti, Locrenses, & quamplures alij in aduersum bellum pro deo contra Phocenses gerere decreuerunt.

VII.

Et hæc quidem anni huius spacio contigerunt. Quo autē Diotimus Atheniensium princeps, C. Martius & Cn. Manlius Romæ consules fuerunt, Philomelus belli quod cœperat magnitudinem prospiciens, qui secum stipendia facerent, multos ad se incitabat: & Phocensium qui bello idonei uiderentur, delectū habebat. Cumq; his omnibus parādis pecunia opus esset, à rebus quidem sacris manus continuit: cæterum Delphicos, qui erant ditiores, compulit ut sibi exoluerēt, unde stipendia mercenario militi commodè dari possent. Comparatis proinde copijs iustis, eas in campū eduxit, ut appareret eum certamen non detrectare contra quoscunq; Phocensium hostes. Locrensibus uerò ei occurrentibus, commissum est prælium ad petras quæ Phædriades nuncupantur: in quo uictor Philomelus, multos ex hostibus interfecit, plures ap-

prehendit, quosdam ut se de rupe præcipites darēt coëgit. Ex hac pugna prospera elationis multū Phocensibus iniectum est. Sed enim Locrēses grauiter affecti, legatos Thebas miserunt: & sibi & deo auxilia implorātes. Tunc Bœoti & propter pietatem erga deos, & quòd eis conducebat, decreta Amphictyonum rata permanere, legarunt ad Thessalos & ad cæteros Amphictyonas, qui orarent, uti secum contra Phocenses bellum susciperent. Et illi quidē cum id ipsum facere constituissent, ingens tumultus & seditio per uniuersam Græciam excitatus est, cum aliqui deo subueniendum, & in Phocenses, ueluti sacrilegos, animaduertendum: alij rursus, ut Phocenses auxilijs iuuarent, decreuissent. In diuersum proinde tendētibus gentiū & urbium quibusdam fermè factionibus, templo succurrere proposuerunt, Bœoti, Locrenses, Thessali, Perrhœbi: & prȩter hos, Dores, Dolopes, Athamanes, Achȩi, Phthiotæ, Magnetes, Aenianes, & aliquot alij. Phocensibus uerò auxilio erant Atheni enses Lacedæmonij, quidam'ue alij ex Peloponneso. Sed promptissimi omniū in hoc erant Lacedæmonij cum alijs quibusdā, ea de causa. In pugna Leuctrica Thebani cum uictores fuissent, litem ad Amphictyonas cōtra Lacedæmonios detulerūt, quòd eorum ciuis Phœbidas Cadmeā occupasset, dictaq; ob eam iniuriam mulcta est illis talentorum quingentorum. Sed cum tempore legibus præfinito Lacedæmonij iudicatam summam non exoluissent, rursum Thebani causam renouarunt, ut duplo mulctarentur, mille scilicet talentis: quod cum ab Amphictyonibus factum esset, Lacedæmonij ob debiti magnitudinem similes Phocensibus, tergiuersationes moliebantur, iniustè damnatos sese prȩdicantes. Idcirco cum ipsis pariter expediret, quòd multum condemnationem eam uererentur, ut bellum conflaretur laborabant: existimantes Amphictyonum scita rescindi posse citra pudorem, sub Phocensium uela mine. Propter huiusmodi rationes, alacres ualde Phocensium rei aderant, uti ius templi in eorum manu confirmarent. Verùm enimuero cum iam pro certo haberet Philomelus, Bœotos magnas copias contra se ducere, statuit conducere affatim mercenariorum militum. Sed cum ea res pecuniam ingentem exposceret, coactus est inijcere manus rebus sacris, & oraculum diripere. Pollicente autem eo stipendia integra cum dimidiatis, ocyus ad eum magna hominum uis confluxit, offerentium se bello ob ampla præmia. Sed nullus utiq; probi ingenij uir ei militiæ nomen suum dedit: tantum qui erant summæ improbitatis, & lucri gratia deos insuper habētes, alacri animo ad Philomelum concurrebant: ut breui iustum exercitum equitum & peditum fermè decem millium comparauerit, quos in Locrensem agrum duxit: factisq; ei obuiam Locrensibus & Bœotis uires iunctas habentibus, equestre prælium commissum est, in quo Phocenses superiores fuerūt. Hinc Thessali & propinquæ ciuitates sociæ coacto sex millium hominum exercitu, in Locridem uenerunt. Factoq; certamine cum Phocensibus ad tumulum qui Argolas dicitur, & ipsi uicti sunt. Superuenerunt postmodū Bœotûm tredecim millia armata. Ab Achæis rursus mille & quingenti milites in Phocensium subsidium adducti sunt, constiteruntq; utrinq; copiæ eodem in loco. Tunc inter pabulandū Bœoti aliquot mercenarios Phocensium milites comprehenderunt, adductosq; ad ipsam urbem, per præconem declararunt, Amphictyones illos, utpote cū sacrilegis stipendia facientes, morte mulctari: req; id confirmantes, iaculis omnes confixerūt. Qua ex re multum conductitius Phocensium miles indignatus, ut simili pœna hostes afficeret, Philomelum rogarunt, acriterq; contendentes, multos ex hostibus per agros uagantes cœperunt: adductosq; Philomelus itidem iaculis confecit, ut deinde hostes ab arroganti & truculenta illa punitione destiterint. Vtroq; demū exercitu in alia loca transeunte, cum per syluas & difficiles saltus iter faciundū esset, de improuiso primæ utrinq; acies sibi inuicem occurrentes, leue certamē inceperunt. Sed postea acriter & totis
uiribus

A uiribus pugnatũ eſt. Bœotiq́ꝫ cum militũ numero longè hoſtibus præſtarent, Phocenſes profligarũt. Per loca autem præcipitia, & quæ anguſtos exitus haberent, cum fuga fieret, milites multi Phocenſium interfecti ſunt. Et Philomelus audacia incredibili depugnans, multis affectus uulneribus, in locũ quendam præruptũ, & unde non facilè poſſet euadere incluſus, ſupplicia quę nonnunq́ꝫ in captos edi ſolent timens, ſeſe illinc præcipitẽ dedit: & ad eum modũ perſoluta deo pœna debita, extinctus eſt. Tunc Onomarchus, qui ſecũ ordines ducebat, ſuſcepta rerũ adminiſtratione, exercitus reliquias reduxit, & fuga ſe recipientes milites in unum cogebat. Dum hæc gererentur, Philippus Macedoniæ rex Methonẽ urbem expugnauit, direptamq́ꝫ euertit. Pagas etiã capiens ſuo imperio ſubiecit. Et in Ponto Leuco Boſphori rex, cum annum quadrageſimum regnaſſet, mortuus eſt: cui Spartacus filius ſuccedens, quinq́ꝫ annos in eo principatu uixit. Romani uerò cõtra Phaliſcos bellum iniuerũt, nec memorabile aliquid, aut magnum geſſerunt: ſolis incurſionibus & populationibus Phaliſcum agrum deuaſtarunt. In Sicilia Dione imperatore à Zacynthijs mercenarijs militibus interfecto, adminiſtrationem eam ſuſcepit Calippus, qui cædis illius autor & hortator fuerat.

VIII.

Iam uerò Athenis imperante Eudemo, & Romæ conſulibus M. Fabio & M. Pompilio, Bœoti uictoria contra Phocenſes potiti, exiſtimantes ſacrilegij autore Philomelo deorum hominumq́ꝫ uiribus pœna affecto, alios quoſcunque à facinore ſimili perterritum iri, ſeſe in ſua receperunt. At Phocenſes aduerſo prælio afflicti, Delphos contendentes, facto ſociorum omnium cõſilio, de bello conſultabant. Ibi qui ingenij æquioris erant, ad pacem trahebantur: ſed impij, quibus nec audacia, nec lucri cupido imminuta erat, circumſpiciebant, num quiſpiam oratione ſuam improbitatẽ adiuuaret. Tunc Onomarchus, quò honoris initi prærogatiuã tueretur, oratione meditata bellum turbæ illi cœpit ſuadere: nequaquam perinde commodi publici, uti ſui priuati rationem habens. Quòd enim iuxtà ac alij grauiter ac ſæpius pœnis ab Amphictyonibus fuerat mulctatus, nec aliquid exoluere uoluerat, pace bellum ſibi commodius fore ducens, Phocenſes ſociosq́ꝫ ad perſeuerandum in Philomeli cœpto, uerbis ſuis impellebat. Electus igit̃ imperator, mercenariorũ militũ magnum numerũ conciuit. Ordines militum obitu extenuatos ſuppleuit, auctisq́ꝫ multum collectitio milite copijs ſuis, in comparãdis auxilijs, alijsq́ꝫ bello neceſſarijs multum ſatagebat. Adhæc magnos ei animos fecit ſomnium, quod gloriæ incrementi præſagium ei facere uiſum eſt. In quiete enim exiſtimauit ſe uidere æneum Coloſſum, quem in Apollinis templo Amphictyones poſuerant, manibus ſuis ab ſe in maius refingi, & ampliorem multo fieri. Hinc conijciebat nominis amplitudinem ſibi in imperio deorum ope adfuturam eſſe. Sed ſecus ſe res habebat, contraq́ꝫ id portendebatur Phocẽſibus, qui ob direptas res ſacras ab Amphictyonibus malè habiti fuerãt, auctiorem pœnam Onomarchi manibus adiunctum iri: itaq́ꝫ euenit. Sed enim imperator Onomachus ænea ferreaq́ꝫ arma multa confici curauit. Ex argento autem & auro ſignatam pecuniam ſocijs ciuitatibus miſit, maximeq́ꝫ præfectos, & earum magiſtratus muneribus ſibi obnoxios reddidit. Ex hoſtibus etiã quoſdã ut ſibi auxilio eſſent: aliquos, ut neutri parti ſe adiungerent, largitione facilè eſt conſequutus. Ea hominibus eſt innata diuitiarum cupido. Theſſalos quidem, quorum nomen inter hoſtes ampliſſimum erat, per munera induxit, ut à bello contra ſe ceſſarent. Inter Phocenſes uerò quos ſibi aduerſos comperit, interfecit, publicatis eorum bonis. Quibus peractis, in hoſtilem terram inuadens, Thronium expugnatum diripuit: indeq́ꝫ Amphiſſenſes perterritos, ad faciendam deditionem compulit. Doricis autem urbibus direptis, & agris uaſtatis, in Bœotiam irrupit. Ibi capto Orchomeno, cum Cheroneam oppugnare aggreſſus

re aggressus esset, à Thebanis uictus in Phocida reuersus est. Interea Artabazus, qui à rege defecerat, bellum cum regijs præfectis contra se missis gerebat: & initiò quidem cum Atheniensium dux Chares eum iuuaret, fortissimè illis resistebat: abeunte uerò illo, solus relictus, à Thebanis auxilia impetrauit, qui Pammenem ducem cum quinque millibus hominum in Asiam ad eum miserunt. Ibi duobus magnis prælijs præfectos regios in rem Artabazi, cum superasset Pammenes, magnam sibi & popularibus suis Bœotis gloriam peperit. Mirum enim proculdubio uidebatur, Thebanos desertos à Thessalis, premente difficili Phocensium bello, in Asiam tamen nauales copias misisse, & in summo rerum discrimine uictoria esse potitos. Cœptum est hisce temporibus bellum inter Argiuos & Lacedæmonios, commissoque certamine ad urbem Orneas, superiores fuerunt Lacedæmonij: Orneisque ui captis, in sua se receperunt. Chares autem Atheniensium dux Hellespontum petẽs cum classe, Seston occupauit: ibique puberes omnes interfecit, cęteros in seruitutem traxit. Et Cersobleptes Scotyis filius, Philippo regi aduersus, Atheniensibus, quorum amicitiæ indulgebat, Cherronesi urbibus, Cardia excepta, cessit: in quas Atheniensis populus colonias deduxit. At Philippus rex, cum Methonenses hostibus suis receptum dare accepisset, ad eos expugnandos contendit, qui aliquanto tempore fortiter propugnarunt: tandem coacti sese regi dediderunt ea conditione, ut omnes urbe Methone cum singulis uestimentis exirent. Philippus oppidum diruit, & agros omneis inter Macedonas est partitus. In ea quidem oppugnatione Philippus alterum oculum confixus sagitta amisit. Inde cum eius auxilium Thessali implorarẽt, copias suas in Thessaliam duxit: statimque pro eis contra Lycophronem, qui Pheris tyrannum agebat, bellum iniuit. Cumque ille petito à Phocensibus auxilio obtinuisset, ut Phayllus Onomachi frater cum septem milibus armatis ad se mitterẽt: cum his Philippus congressus, Phocenses uictos de Thessalia expulit. Tunc Onomarchus in spem ueniens totius Thessaliæ obtinendę, mouens cum omnibus uiribus suis, Lycophronis rebus properè iuit succursum. Opponente uerò se illi Philippo & Thessalis, Onomarchus, quippe qui numero militum erat superior, Macedonas multos interemit, & Philippum ipsum in maximum discrimen deduxit. Eius enim milites animo ualde consternati eum deserebant: uixque & multa oratione in fide, & ne sibi non audientes essent, retinuit. Discessit post id Philippus in Macedoniã: & Onomarchus cum exercitu in Bœotiam transiens, prælio facto Bœotos deuicit, & Coroneam urbem occupauit. Philippus autem subitò ex Macedonia in Thessaliam rediens, contra tyrannum Lycophronem castra posuit. Ille impar uiribus, à Phocensibus auxilia accersiuit: se pariter cum eis pro Thessaliæ rebus obtinendis laboraturum pollicitus. Propterea Onomarcho cum peditatu uiginti millium, & equitibus sexcentis in subsidium ueniente, Philippus Thessalis persuasit, ut uiribus iunctis secum bellum gererent: coëgitque ita pedites supra uiginti millia, equitum uerò tria millia. Consertis proinde fortissimè manibus, quum Thessali equites & numero & uirtutibus alijs præstarent, factum est ut Philippus uictor euaderet: Phocensibus qui iuxta Onomarchum erant, ad mare fugientibus. Et eo fortè tempore Atheniensi Charete cum triremium classe illac transeunte, dum multi (in queis & ipse Onomarchus fuit) abiectis armis ad triremes natare contendunt, ingens eorum cædes est facta: ut Phocensium & mercenariorum militum cum ipso duce interemptorum numerus fuerit plus quàm sex millium, captiuorum fermè trium millium. Philippus tunc Onomarchum suspendi, alios ut sacrilegos demergi fecit. Mortuo ita Onomarcho, Phayllus eius frater Phocensium curam suscepit: qui afflictas res recreare connixus, mercenarium militem multum coëgit: stipendia tanto altero quàm soleret maiora exoluens. A' socijs auxilia adsciuit: armorum magnam

A gnam uim fieri, pecuniam argenteam & auream signari curauit. Sub hæc tempora Cariæ princeps Mausolus, uigesimumquartũ annum cum regnasset, mortem obijt: cui Artemisia & soror & coniunx successit in biennium usque. Et Heracleæ tyrannus Clearchus cum Bacchanalibus quæ celebrabantur, inter spectandum quæstiones multas anxiè adduceret, interfectus est, regni sui anno duodecimo. Ei suffectus est Timotheus filius, qui annos quindecim imperauit. Hetrusci interea bellum gerentes contra Romanos, eorum agros populati, ad Tyberim usq; incursiones fecerunt: inq; sua demum sunt reuersi. Syracusis uerò seditione orta inter Dionis amicos & Callippum: qui erant Dionis partium, superati, ad Leontinos se contulerunt. Postq; aliquantum temporis Hipparino Dionis filio classem armatam Syracusas appellente, Callippus uictus ex urbe aufugit, & Hipparinus paternum imperium recuperatum duos annos tenuit.

IX.

Sequitur annus, quo Athenienses principem Aristodemum, Romani C. Sulpitium & M. Valerium consules habuerũt: inita Olympiade septima supra centesimam, qua in stadio Tarentinus Smicrinas uictor fuit. Tunc Phocensium dux Phayllus, à fratris sui clade & interitu Phocensium res ob magnam militum stragem male affectas, reficere nitebatũ. Cumq; pecuniæ abundantia plurimum polleret, milites multos conduxit, multos etiam è socijs impulit, ut secum belli curam subirent. Re enim numaria citra pudorem quempiam in omnem rem utens, non tantũ priuatos homines promptos belli adiutores sibi comparauit, sed & clarissimas ciuitates ad fortunam secum periclitandam traxit. Lacedæmonij enim mille, duo millia Achæi, Athenienses peditum quinq; millia, & sexcentos equites, duce Nausicle ei auxilio miserunt. Lycophron autem & Pitholaus, qui Onomarcho mortuo omnibus destituti præsidijs, Pheras ubi tyranni erant, Philippo dediderant, seq; ei iunxerant fœdere: tunc duobus hominũ millibus stipendio cõductis, ad Phayllum transie-
B runt, & in Phocensium auxilijs erant. Minorum quoq; ciuitatum non paucę Phocensibus ob largitionem factam se adiunxerunt. Aurum enim, quod hominum auaritiam excitare solitum est, illas ad lucri emolumentum decurrere compellebat. Phayllus igitur cum his copijs in Bœotiam mouit, & ad Orchomenon urbem prælio uictus, multos ex suis perdidit. Rursusq; ad flumen Cephisum inito certamine, uictores fuerũt Bœoti. E militib. Phaylli ultra quingentos desiderati, & sexcenti fermè capti. Paucis etiam diebus pòst, iuxta Coroneam est pugnatum: ubi itidem Bœotis uictoribus, centum & quinquaginta Phocensium interfecti, & centum triginta capti sunt. Sed à Bœotũ & Phocensium rebus ad Philippum transeamus. Cum is nobilissimo prælio Onomarchum superasset, Pheras à tyrannide liberauit, concessa urbi libertate: rebusq; alijs Thessaliæ compositis, contẽdebat ad Thermopylas, ut Phocenseis debellaret. Sed transitum ei intercipientibus Atheniensibus, reuersus est in Macedoniam, imperio suo plurimum ex rebus gestis, & pietate erga deũ aucto. Phayllus uerò copias ducens contra Locrenses qui Epicnemidij nominantur, alias quidem eorum urbes ui occupauit: Arycam, quę sola supererat, per proditionem nocte cum inuasisset, eiectus, ad ducentos milites suos amisit. Cum demum prope Abas castra posuisset, Bœoti nocturno impetu in eũ facto, multos interemerunt. Qua uictoria elati, in Phocensem agrum incursiones fecerunt: lateq; eum populati, cum præda ingenti reuersi ad Arycensium propugnationem contenderunt. Ibi superueniens Phayllus, eos in fugam uertit: & captam urbem diripuit, ac solo æquauit. Hic deinceps in tabidam ægrotationem incidens, diu ea cruciatus cum magno dolore, ut sua merebatur impietas, mortem obiuit: relicto Phocensium duce Phalæco Onomarchi, qui bellum id sacrum inflammauerat, filio pubere adhuc, sed guber-

natorem, simulq; ducem ei constituit Mnaseam, unum ex suis familiaribus: A
Post id cum nocte semel Bœoti in Phocenseis inuasissent, Mnaseam cum ducentis militibus interfecerunt: moxq; ad Cheroneam equestri prælio commisso, Phalæcus uictus multos ex suis amisit. Interea & in Peloponneso tumultus facti sunt, ea de causa. Inter Lacedæmonios & Megapolitanos orta controuersia, in horum agros incursiones fecerunt Lacedæmonij, duce Archidamo. Qua iniuria Megapolitani commoti, cum per se eiusmodi cõtentioni nõ sufficerēt, sociorũ auxilia implorarũt. Igit̃ Argiui, Sicyonij, Messenij festinanter auxilio eis iuerũt. Thebani uerò Cephisiona ducẽ, datis quatuor milibus peditũ, & equitibus sexcẽtis, miserũt. Cum his copijs Megalopolitani mouentes ad Alphei fontes, castra posuerũt. Lacedęmonij rursus ea Phocensibus peditũ tria millia, à Pitholao et Lycophrone, q Pheris pulsi fuerãt, equites centũ quinquaginta obtinuerũt, cõparatoq; ita iusto exercitu, cõsederũt prope Mãtineã. Deinceps Orneas in Argiuũ agrũ cõtendentes, prius q̃ hostes ad urbis socię defensionẽ uenirẽt, eã expugnarũt. Cum post id Argiui aduenissent, cõmisso prælio, à Lacedæmonijs uicti sunt: sed Thebanis superueniẽtib. duplo iam hostib. plures, uerùm inordinata acie, atrox prælium instaurarũt: in quo ancipiti, neq; alterutris certa uictoria, Argiui & socij in suas urbeis se retraxerunt: Lacedęmonij in Arcadiã inuadentes, Elissunte urbe ui capta, direptaq;, Spartã sunt reuersi. Interiecto tẽpore aliquantulo, Thebani socijq; prope Telphusam cũ hostibus congressi, eos profligarũt: multisq; interfectis, ducẽ eorũ Anaxandrũ cũ alijs circiter sexaginta cœperũt. Paucis etiã diebus pòst Lacedæmonij cũ non paucorũ cæde ab eisdem sunt superati. Sed tandem magnis uiribus congressi, ipsi uictores fuerũt. Tunc utriq; in sua redierũt. Cumq; Lacedęmonij inducias Megalopolitanis petentib. cõcessissent, Thebani Bœotiã sunt reuersi. Ibi Phalæcus Cheroneã occupauerat, sed Thebanorũ aduẽtu ab ea eiectus est. Compararũt post hæc Thebani magnas copias, & in Phocida irrumpentes, eam latissimè populati sunt, & ædificia omnia diruerunt: expugnatisq; aliquot castellis, cum ingenti præda in Bœotiam se receperunt. B

X.

Anno uerò succedente, quo Athenis princeps Thessalus, Romæ Marcus Fabius & T. Quintius consules præfuerunt, Thebani Phocensi bello fatigati, & re numaria multum exhausti, legarunt ad regem Persarum, qui ciuitatis suæ indigentiæ subsidium peterent. Nihil ille cunctatus, promptissimè argenti talenta trecenta eis exoluit. Et leuia quidem duntaxat certamina, agrorumq; uastationes: nil uerò memoratu ualde dignum anno hoc inter Phocenses & Thebanos gestum est. Verùm in Asia Persarum rex, quum annis superioribus Aegyptum cum ualido exercitu inuasisset, nec tamen aliquid ei cessisset ex uoto, hac tempestate renouato in Aegyptios bello, multis egregiè gestis, summa sua industria Aegyptum, Phœniciam, & Cyprum recuperauit. Quo uerò rei huius historia apertior sit, repetitis altius temporibus, belli causas explicabimus. Annis anteactis, quum Aegyptij à Persis defecissent, Artaxerxes Ochus cognomento, rei bellicæ parum studiosus, à quiete mouere se haud uoluit: missoq; illuc exercitu & præfectis, ex eorum imperitia & fraude fortunam minus prosperam expertus est. Et Aegyptijs nihili eum facientibus, coactus est tantæ ignominiæ, ob animum nimis sedatum, & insitam desidiam succumbere. Aegyptiorum exemplo annis citerioribus Phœnices & reges Cypri & ipsi contempto Artaxerxe, defectionem commiserunt: propterea concitatus rex, decreuit in eos omnes qui ab se defecerant, nõ amplius per præfectos, sed præsens pro tuendo imperio suo bellum gerere. Itaq; armorum, telorum, commeatuum, & militum apparatum magnum faciens, peditum trecenta millia, equitum triginta millia, triremeis trecentas, onerarias, aliasq; naueis ad necessaria comportanda quingentas coëgit: bel-

lumq;

A lumq́ contra Phœnicas ex huiusmodi causa iniuit. Est in Phœnicia nobilis urbs Tripolis, nomen ex re habens: sunt enim urbes tres, inuicem stadij interuallo distantes, appellaturq́ Aradiorum una, altera Sidoniorum, Tyriorum tertia. Est uerò ciuitas hæc in magna dignatione apud Phœnicas omneis, in qua conuentus habere, & per concilium de maximis rebus agere consueuerunt. Præfectis autem & ductoribus regijs, qui in Sidoniorum parte uersabantur, contumeliosa & superba imperia in Sidonios exercentibus, male habiti hi, non satis sibi in dolore temperantes, à Persis desciscere statuerunt: cæterosq́ Phœnicas ad libertatem occupandam exhortati, legatis ad Nectanebum Aegypti regem, qui Persis erat hostis, missis, ut in belli societatem ab eo reciperentur, omnia quæ bello usui sunt comparabant. Cumq́ Sidon urbib. alijs opulētia præstaret, priuatiq́ homines ex mercationibus essent ditissimi, ocyus & triremes complures paratæ, & milites multi conducti sunt. Ad hoc tela, arma, commeatus, reliqua omnia bello opportuna breui conquisita. Initio autem eius cōcitationis regium uiridarium, ubi Persarum reges animum remittentes, oblectare se consueuerant, decisis arboribus prorsus deuastarūt. Pabuli quoque uim magnam, à præfectis in usum belli alendis equis collectā, incenderunt. Animaduersum est & in captos illos Persas, à quibus contumelias sustinuerant. Quæ omnia confidenter ab illis patrata rex accipiens, Phœnicibus cunctis grauiter, sed omnium maximè Sidonijs cōminatus est. Cum uerò Babyloniā copiæ eius omnes peditum & equitum conuenissent, eas mouit contra Phœnicas: interimq́ dum illuc contendit, Syriæ præfectus, & Mazæus qui Ciliciæ præerat, iunctis uiribus aduersus Phœnicas pugnabant. Ibi Tennes rex Sidonis ab Aegyptijs Græcos mercenarios milites ad quatuor millia, quibus Rhodius Mentor præerat, obtinuit. Cum his alijsq́ suæ gentis conscriptis in regios præfectos, quos diximus, uadens, commisso certamine uictor fuit: illiq́ ex Phœnicia sunt pulsi. Eodem tempore & in Cypro bellum est cœptum, superiori & causa & rebus actis consimile. Erant in ea insu-
B la insigniores nouem urbes, quibus reliqua minora oppida in obsequiū adsignata erant. Habebant illæ reges singulos, quibus parērent: ut tamen regi Persarum illi audientes deberent esse. Hæ omnes nouem ciuitates conspirantes, Phœnicum exemplo ab rege desciuerunt: comparatisq́ belli rebus, summum imperium iusserunt illis esse qui regna habebant. His Artaxerxes commotus ualde, Cariæ præfecto Idrieo, qui nuper principatum eum iniuerat, & qui maiorum suorum instituto amicus & socius erat Persarum regi, per literas iniūxit, ut naualibus & peditum copijs comparatis, in Cyprios reges bellum susciperet. Ille nihil moræ interponens, quadraginta triremes, milites cōductos ad octo millia instructos in Cypron misit: data eorum cura præfectis duobus, Atheniensi Phocioni, & Euagoræ: qui annis superioribus in ea insula regnauerat. Hi nauigatione illuc deuecti, subitò ad primariam insulæ urbem Salamina copias adduxerunt. Ibi uallo & aggere communito, mari terraq́ oppugnationem aggressi sunt. Cumq́ insula ea multos annos pacem habuisset, magnaq́ esset loci fertilitas, milites agros omneis pro arbitrio peragrantes, magnas opeis corripuerunt: ac diuulgata ea rerum abundantia, multi ex ulteriori Syria & Cilicia ultronei milites spe lucri accurrerunt: ut ad duplum fermè Euagoræ & Phocionis aucto exercitu, in magnam trepidationē & metum Cyprij reges coniecti sint. Et is quidem erat rerum Cypri status.

At Persarum rex Babylone in Phœniciam cum exercitu contendit. Ibi Mentor, cuius magna Sidone erat potentia, audito ingentem numerum Persarū aduentare, iudicans Phœnicas eis minimè pares esse, saluti suæ priuatim consulere deliberauit. Itaq; ex suis familiaribus fidum maximè Thessaliona, clàm Sidonijs omnibus misit ad Artaxerxen, Sidona ei prodere recipiens, simulq́ ad bellum Aegyptium cum eo proficisci: in quo, utpote locorū & eruptionū

quas Nilus faceret, cognitionem exactam habens, adiumentum magnum af- A
ferre posset. Thessalionem omnia ea narrantem rex audiens, mirificè est gaui
sus: commissæq; defectionis gratiam Mentori se facere respondit. Cæterùm
si, quæ offerebat, fecisset, magnis muneribus ab se donatum eum iri pollici-
tus est. Ad hæc cum Thessalio sibi à Mentore, ut eius dexteram fidei causa re-
ciperet, iniunctum dixisset: rex, ueluti fides dicto suo non haberetur, commo
tus, Thessalionē apparitoribus ut capite plecteretur addixit. Cum ita ad pœ-
nam is ducerer, regiq; dixisset: Facies quidem quod tibi libuerit, sed Mētor,
cui illa omnia peragere in promptu est, quòd fidem dare detrectaueris, nihil
prorsus promissorum efficiet. Admonitionem eam rex secum uoluens resi-
puit: apparitoribusq; reuocatis, dimisso Thessalioni dexteram porrexit: quæ
res apud Persas pro firmissima fide habetur. Tunc Sidona Thessalio reuer-
sus, ciuibus omnibus id ignorantibus, Mentori quæ egisset renūciauit. Rex
uerò plurimi faciens, uti Aegyptum deuinceret, quòd ea prima in se grauiter
commiserat, legatos in ciuitates Græciæ nobiliores, qui contra Aegyptios
auxilia peterent, misit. Ex eis Lacedæmonij & Athenienses amicitiam qui-
dem erga Persas tueri sibi esse propositum, sed auxilia minimè se daturos re-
sponderunt. Thebani Lacratem ducem cum armatis mille, Argiui tria millia
miserunt, quibus non ex suo arbitrio, sed rege id nominatim petente, Nico-
stratum præfecerunt. Is erat uir & fortitudine & consilio optimus, prudentiæ
terribilem audaciam commixtam habens. Et corporis robore cum multum
præstaret, leonis pellem cum claua in prælio gestans, Herculem militiæ refe-
rebat. Pariter Græci, qui Asiæ maritima inhabitabant, ad sex millia dederūt,
ut è Græcis omnibus auxilia compleuerint numerum decem millium. An-
tequam uerò hi conuenirent, rex per Syriam facto itinere, in Phœniciam per
uenit, & non longè Sidone castra metatus est. Eo temporis spacio, quod non
paruum intercessit, Sidonij armis, telis, rei frumentariæ comparandæ ma-
gnam diligentiam adhibuerant, urbem fossa triplici & mœnibus præaltis cō-
muniuerant. Habebant & militum urbanorum, qui in gymnasijs & labori- B
bus plurimum exercitati, corpore & uiribus firmissimis erant, iustum nume-
rum. Diuitijs uerò & alio quocunque apparatu cæteras Phœniciæ urbeis su-
perabant. Quodq; erat maximum, triremium & quinqueremium supra cen-
tum classem comparauerant. Tennes autem iam in proditionis societatem ac
ceptus à Mentore, qui Aegypti auxilijs præerat, hūc relinquit loci cuiusdam
præsidio in urbe, ut proditionis negocium curaret: ipse cum militibus sexcen
tis egressus, simulauit eundum sibi esse ad Phœnicum quendam conuentum:
accepitq; secum nobilissimos centum ciues, ueluti forēt consiliarij. Cum iam
haud longè ab ipso rege esset, comprehensos eos centum Sidonios tradidit
Artaxerxi. Qui Tennem ut amicum benignè accepit: centum uerò illos, ue-
luti defectionis autores, telis obrui fecit. Aduenerant & ex urbe quingenti
primores uiri, ramis oleæ prætensis ei supplicantes. Ibi rex Tennem seductū,
num urbem sibi posset tradere, est percunctatus: (plurimum namq; labora-
bat, ut citra pactionem quampiam Sidona reciperet, quò clade aliqua imma-
ni eam afficiens, reliquas urbes castigatione ea perterreret) Tenne se id factu-
rum confirmante, rex impotentem iram in animo fouens, omnes eos quingē
tos uiros supplicantiū insignia gestantes confodi fecit. Tennes postmodum
ad mercenarios Aegyptiorum milites accedēs, eis persuasit, se & regem intra
mœnia reciperent: perq; huiusmodi proditionē Sidon in Persarum potesta-
tem deuenit. Tunc rex, cum Tennis opera non amplius indigeret, eum inter
fici curauit. At Sidonij qui ante regis aduentum naues omnes suas incende-
rant, ne quispiam nauigatione saluti priuatæ posset consulere, postquam ur-
bem & mœnia ingēti Persarum multitudine uiderunt oppleta, intra domos
cū liberis & uxoribus inclusi, apposito igni se extenderunt: ut eorū & qui sup
plicantes

A plicantes interfecti sunt, numerum quadraginta millium perijsse traditum sit. Tanta ea clade Sidonijs affectis, & urbe tota cum ciuibus absumpta, locū ex incendio uastatum, rex talentis multis uendidit. Ob magnam enim oppidanorum opulentiam immensa argenti & auri uis per ignem conflata est inuenta. Huiusmodi interitum miseræ Sidoniorum res sortitæ, reliquas Phœniciæ urbes ad deditionem faciendam terrore adiecto, impulerunt. Paulo supra hæc tempora Cariæ princeps, Artemisia eo honore annos duos functa, mortem obijt. In cuius locum suffectus frater Idrieus, ad septennium imperauit. In Italia autem Romani percusso fœdere cum Samnitibus, inducias Prænestinis concesserunt, Tarquiniensesq; ducentos & sexaginta publicè in foro capite mulctarunt. In Sicilia Calippus & Leptines Syracusani, comparato exercitu, cum Rhegium, quod tyranni Dionysij presidijs tenebatur, expugnassent, pulsis hostibus libertatem ibi firmarunt.

XI.

Cum uerò Athenienses principem Apollodorum, Romani M. Valerium & C. Sulpitium consules iam haberent, Euagora & Phocione Salamina in Cypro oppugnantibus, aliæ omnes insulæ eius urbes in Persarum ditionem uenerunt. Solus Protagoras Salamine rex obsidionem sustinebat, nitebaturq; contrà Protagoras paternum illud regnum adiumento Persarum regis recuperare. Sed tempore succedente, Artaxerxes cum ei hic esset delatus, Protagoram auxilijs cœpit iuuare, adeò ut rem tentatam despondens Euagoras, ad regem se expurgatum iuerit, à quo maiori multo alia præfectura in Asia est honoratus: in qua deinceps administranda, quum se male gessisset, coactus fugere in Cyprum, comprehensus & supplicio affectus est. Protagoras autē Persis ultrò se dedens, obtinuit in reliquū ut citra impedimentū Salamine sibi liceret regnare. At Persarum rex post deletam Sidona, cum iam Argis, Thebis, & à Græcis illis qui Asiæ maritima incolunt, auxilia aduenissent, iunctis omnibus copijs in Aegyptum contendit. Incidens autem inter eundum in stagnum prægrande, ubi erant quæ uoragines nuncupantur, exercitus partem ex locorum ignorantia amisit. De natura quidem eius stagni, & his quæ præter omnium opinionem in eo contingunt, quum libro primo satis dixerimus, in præsens ab hac disputatione supersedebimus. Trangressus autem uoragines illas uersus Pelusium, quæ est urbs ad primum os, ubi Nilus exitum habet, iter faciens, quadraginta stadia ab eo castra posuit. Greci & Aegyptij qui in eius loci præsidio positi fuerant, quum multum temporis ante Persarum aduentum ad instruenda ea quæ opus erant, habuissent: cuncta quidem Nili ora firmiter, sed maximè omnium Pelusiacum, quòd primum esset, & opportunum ualde situm haberet, communiuerant. Erant ibi in defensione quinque millia armatorum sub præfecto Philophrono. Thebani igitur plurimum laborantes, ut uirtus sua inter Græcos omneis illustrior esset, fossam quandam & angustam & profundam, nulla periculi habita ratione, traijcere incœperant. Tunc qui in præsidio Pelusij erant, ex oppido erumpentes, cum transeuntibus Thebanis manus conseruerunt, proq; gloria consequenda utrisq; adnitentibus, atrox & periculosum certamen ad extremū diei commissum, nocte superueniēte diremptum est. Postridie rex copias Græcorum quas habebat, in treis ordines est partitus: & unicuique Græcum hominem, simulq; Persam aliquem & uirtute & prudentia insignem præfecit. Primi itaque Bœoti duces habebant Lacratem Thebanum & Persam Rosacen. Hic genus ducebat à septem Persis, qui Magos oppresserunt, præfectusq; erat Ioniæ & Lydiæ: equitū uerò & peditū barbarorū magnū numerū ducebat. Argiuorū secunda erat acies sub suo duce Nicostrato: additus est huic in administratione socius Aristazanes, cui ad regē de maioribus rebus referendi cura iniūcta erat: fidei supra omneis amicos regios, Bagoa excepto, probatissimæ.

B

Destinata

Destinata sunt ei quinq; millia electorũ hominũ, & triremes octoginta. Tertiam aciem, quæ erat mercenarius miles, ducebat Mentor, qui Sidona prodiderat & Bagoas, cui plurimũ fidei rex adhibebat, uiro audaciæ, & ad omne etiam iniquũ facinus promptitudinis incredibilis. Datus est ei Græcorum qui erant Persarũ ditionis, & Barbarorũ ingens numerus, & naues cõplures. Ipse autẽ rex cũ reliquis copijs totius rei summæ animũ intendebat. Facta eiusmodi partitione ordinũ apud Persas, Nectanebus Aegypti rex, licet copijs inferior multo esset, nihil uel ingenti hostiũ multitudine, uel ordinatione facta cõmotus est. Habebat sanè ipse Græcorũ militũ, qui secũ stipendia facerẽt, uiginti millia: Aphros fermè totidẽ: Aegyptiorũ, qui bellatores apud eos nuncupant, millia sexaginta: naues fluuiatiles ad conflictus & incursiones circa Nilum cõmittendas, numero qui fidem nõ caperet. Ripam autẽ fluminis quę in Arabiã uergit, frequentibus castellis, muroq; & fossa cõtinenter ductis, cõmuniuerat. Cumq; apparatus omnes bello gerẽdo opportuni ei nõ deessent, breui tamen ab omnibus illis ob inopiã consilij decidit. Maxima calamitatis eius causa fuit belli administrandi imperitia, & quòd ante id priori bello Persæ ab eo uicti fuerant. Habuerat tunc clarissimos fortitudine, & rei bellicæ scientia præstantes: Atheniensem Diophantũ, & Lacedęmoniũ Lamium, quorum consilio rectè omnia fuerant ordinata. In hoc autẽ bello dum sese idoneũ imperatorẽ fore arbitrabat̃, nulli administrationẽ rerum cõmunicare uoluit: neq; per sese quæ bello usui essent, utpote nullius experientiæ, potuit expedire. Oppida igitur & loca alia munita cũ præsidijs positis firmasset, acceptis triginta millibus Aegyptiorũ, Græcis ad septẽ millia, Aphrorũ autẽ parte dimidiata, loca ea insedit, unde facilè impetus fieri posset. Eo modo utrinq; instructis rebus, Nicostratus Argiuorũ dux, ducentibus eum Aegyptijs, quorũ liberi & uxores obsides tenebant̃ à Persis, per fossam quandam in locũ minus apertum transmisit cum suis copijs, ibiq; uallo munitis castris consedit. Tunc qui in propinquioris loci præsidio erant milites mercenarij Aegyptiorum, haud pauciores septẽ millibus, ut hostiũ aduentũ persenserũt, ad eos repellendos sunt progressi. Horũ præfectus Clenius Cous cum aciem ad conferendũ prælium instruxisset, ab hostibusq; idem esset factũ, atrox certamẽ initum est. in quo Græci qui sub Persis merebant, egregiè pugnantes, ducem Cleniũ, & militum eius plus quinq; millibus interfecerũt. Eam cladem Nectanebus rex audiens, ualde est perterritus, inde conijciens reliquas Persarum copias citra impedimentum flumen traiecturas esse: ueritusq; ne Memphim omnes hostium uires conuerterent̃, statuit ei rei prospicere. Ducto igitur exercitu quẽ secum habebat, illuc contendit, & quæ ad oppugnationẽ sustinendã essent usui præparauit. Interim Thebanus Lacrates, qui primũ agmẽ apud Persas curabat, Pelusium magno conatu cœpit oppugnare: deriuataq; aliorsum fossæ aqua, per exiccatum locum & peruium, machinas ad urbis mœnia adduxit. Magna autem ex parte eis deiectis, summa celeritate qui intus erant alterum murum cum ualidis turribus ligneis excitarunt. Cumq; dies aliquot eiusmodi mœnium oppugnatio durasset: primò Græci qui in oppidi propugnatione erant, fortissimè hostibus resistebant. Sed postquam de Nectanebi regis discessu Memphim certiores facti sunt, miserunt ad Lacratem qui de re componenda agerent. Recipienteq; eo per iusiurandum ipsos, si Pelusium dediderint, cum rebus quas secum ferrent, citra offensionem in Græciam deuectum iri, oppidi deditionem fecerunt. Ad quod recipiendum cum Artaxerxes Bagoam cum barbaris militibus misisset, in urbis ingressu Persæ Græcorũ abeuntium res multas quas secum exportabant, arripuerunt. Ibi Græcis de iniuria qua afficiebantur grauiter expostulantibus, deosq; iurisiurandi præsides implorantibus, Lacrates in iram concitatus, facto impetu barbaros repulit: aliquotq; eorum interfectis, Græcos qui sub fide uiolabantur, strenuè tutatus est

tus est Bagoas, coniectus in fugam iuit ad regem, eiq; de Lacrate multum est
A questus. Artaxerxes re cognita, Bagoæ milites pœna merita affectos fuisse, insuper de rapinæ illius autoribus supplicium sumi debere iudicauit. Eo itaq; modo Pelusium à Persis recuperatum est. Mentor uerò, cui tertij agminis cura demandata fuerat, Bubastum & complures alias urbes calliditate quadam militari captas, in ditionem regis attraxit. Cum in earum quauis præsidium mixtum & Græcorũ & Aegyptiorũ militum esset, Mentor eiusmodi uerba in castris suis palàm habuit, Artaxerxẽ deliberasse eos qui sibi ultrò urbes dederent, humanissimè tractare. Qui rursus ui superarẽtur, in eos cladem inferre non mitiorem ea quàm Sidonij passi fuissent. Iniunxit post id custodibus portarum, liberè permitterent egredi qui ab se uellent transfugere. Ita nullo impediente captiui Aegyptij qui erant in castris abeuntes, breui per omneis Aegypti urbes uerba illa disseminarunt. Indeq; inter mercenarium militem & indigenam dissensiones subitò ubiq; exortæ sunt: & in omnibus urbibus seditiones cœperunt uigere. Vtriq; enim per quandam æmulationem studebant seorsum prodere loca quibus præessent, ut soli aliquod emolumentum consequerentur. Cœpta est ea res primùm Bubasti. Statim enimuero ut Mentor & Bagoas cum exercitu prope urbem consederunt, clàm Græcis Aegyptij quendam miserunt ad Bagoã, pollicentes urbem tradere, si se saluos præstaturus fuerit. Id Greci persentientes, missum hominem comprehenderunt, terroreq; iniecto, rem uti erat, ab eo intellexerunt: eaq; re commoti ualde, in Aegyptios inuadentes, aliquos interfecerunt, aliquibus etiam uulneratis, reliqui in partem quandam urbis coacti sunt se tradere. Qui Bagoæ quid contigisset significantes, orabant ut ocyus accedens, urbem ab se acciperet. Græcis qui clanculum ad se pro firmandis pactionibus uenerãt, secretò iniũxit Mentor, cum Bagoas in urbem uenisset, ut barbaros impetu facto adorirẽtur, Bagoa deinceps cum Persis absq; Græcorum assensu in urbem intrante. Postquam multa pars intromissa est, subitò Greci portas claudentes, eos qui intus erant aggressi, omneis interfecerunt, & ipsum Bagoam cœperunt. Is omnem
B salutis suæ spem in Mentore uidens positam, orauit uti se liberatum ueniret: professus in posterum se nihil nisi ex eius consilio facturum. Tunc Mentor Grecos ad Bagoam dimittendum, sibiq; faciendam urbis deditionem, ut eius receptæ titulus sibi daretur, induxit. Factusq; ita salutis Bagoæ autor, rerum omnium societatem cum eo præstito & accepto iureiurando iniuit, quam ad extremum uitæ seruauit. Euenit inde, uti apud regem concordes, mutuo'que alter alterum iuuantes, tandem omnium uel amicorum uel cognatorum regis ambo potentissimi euaserint. Mentor enim maximus præses Asiæ, quæ maritima est, declaratus, multum profuit rebus Artaxerxis, quum Græcos multos conductos subinde ei mitteret: ipse'que illic omnia administraret summa & fide & animi magnitudine. Bagoas uerò in superioribus locis ubi præfectum agebat, tam bene ex regis re omnia gessit, uti per eam societatem quam cum Mentore firmauerat, non minoris authoritatis factus sit, quàm si regni ipse esset dominus: neque Artaxerxes aliquid absq; eius consilio ageret. Quin etiam post eius mortem in eligendis nouis regibus semper Bagoæ sententia & nominatio rata habebatur, nihilq; huic potestatis regiæ, præter regis appellationem deerat: quæ omnia sigillatim cum ad ea peruenerimus tempora, exponemus. In præsens quidem pòst Bubasti deditionem reliquæ urbes perterrefactæ, in Persarum ius per certas conditiones uenerunt. Tunc Nectanebus rex qui ad Memphim commorabatur, uidens hostium successus, minimè ausus est periculis, ut copias ad conflictum duceret, se obijcere: desperatisq; regni rebus cum pecunia ingenti in Aethiopiam fugit. Eo pacto Artaxerxes totius Aegypti potitus, insigniorum urbium mœnia diruit, & sacris ædibus direptis, magnam uim coëgit auri & argẽti. Abstulit etiã ex antiquioribus

quioribus templis scriptas tabulas, quas postmodum Bagoas, accepta magna pecunia sacerdotibus Aegyptijs restituit. Prosequutus autem muneribus honorificis, pro cuiusque merito Græcos qui secum militauerant, eisque omnibus ut in patriam redirent ab se dimissis: & Pherendate Aegyptij præfecto constituto, cum toto exercitu Babylona reuersus est: spolijs & pecunia multa, sed maiori longè, ac rebus strenuè gestis, auctus. A

XII.

Quo uerò anno Athenis Callimachus imperauit, & Romæ consules fuerunt M. Fabius & P. Valerius: Artaxerxes animaduertens magno adiumento sibi fuisse Mentorem in bello Aegyptio, eum ultra amicos alios prouexit: proque eius uirtute honoratũ, centum talentis argenti, alijsque preciosissimis rebus donauit: & Asiæ, quę ad mare est, præfecit. Data insuper summi prętoris potestate, ei bellum contra rebelles suos demandauit. Tunc Mentor cũ necessitudinem arctam haberet cũ Artabazo & Memnone, qui superiorib. annis cũ Persis bello contenderant, & ex Asia demũ fugientes, ad Philippũ in Macedoniã se contulerant, ibique morabant̃, regi supplicans persuasit, illis cõmissi criminis ueniã indulgeret: protinusque eos ambos cum liberis ad se accersiuit. Habebat sanè Artabazus ex Mentoris & Memnonis sorore susceptos filios mares undecim, fœminas decẽ: delectatusque plurimũ ea prole numerosa Mẽtor, iuuenes, datis in exercitu suo præfecturis, honorauit. Primã autẽ expeditionem cœpit contra Hermiã Atarnensiũ tyrannũ, qui ab Artaxerxe defecerat, & loca cõplura bene munita ac urbes tenebat. Huic pollicitus se inductũrum regẽ ad remittendã culpam, persuasit ut secũ ueniret in colloquiũ. Ibi ex insidijs facto impetu, eum prehendit: potitusque ita eius annulo, scripsit literas in ciuitates, tanquam Hermias diceret sibi pacificationẽ initã esse cũ Artaxerxe, intercedente Mentore: signatasque rapto annulo literas misit per quosdã, qui oppida & arces pro rege acciperent. Populi quibus literæ sunt redditæ, fidem præstantes, & quod à pace nõ abhorrerent, facilè arces & urbes dediderũt. Ea calliditate cũ Mẽtor citra periculũ belli, rebelles urbes recuperasset, in maximã regis gratiã uenit: quòd uideret̃ industria & ingenio singulari bellicã rem tractare. Pariter & principes alios qui ab imperio Persarũ desciuerãt, partim ui, partim dolo aliquo omnes deuicit. Et hęc quidẽ in Asia gerebant̃. In Europa uerò Philippus Macedonum rex inuadens cum exercitu in urbes Chalcidenses, Geram arcem ui expugnatam diruit: iniectoque inde alijs terrore, aliquot urbes imperio suo coëgit parêre. Pheras postmodum, quæ sunt in Thessalia, profectus, Pitholaum qui ibi dominatum occupauerat, expulit. Circa eadem tempora Spartacus iam annos quinque Ponti rex, diem suũ obijt: suffectus est frater Parisades, qui annos octo & triginta regnauit. B

XIII.

Elapso anno hoc, Athenienses principem Theophilum, Romani C. Sulpitiũ & C. Quintiũ consules habuerũt: cũ inita Olympiade octaua supra centesimã, uictor fuit in stadio Polycles Cyrenẽsis: tunc Philippus intẽtus summo studio, ut Micybernã & Toronen Hellespõti urbes caperet, citra periculum aliquod per proditionẽ eas obtinuit. Conuersus deinde cũ ualidis uiribus ad maximã eius regionis urbẽ Olynthon, initiò prælijs duobus Olynthios deuicit, & in urbẽ cõpulit: cœptaque obsidione, dũ subinde tentat expugnationem, multos suorũ amisit. Tandem pecunia corruptos, Lasthenẽ et Euthycratem, summos magistratus in urbe induxit, uti eam sibi proderẽt: quam captã diripuit, oppidanosque omnes cum præda alia uendidit. Eo facto pecuniã multam ad belli usum consequutus est, cæterasque urbes sibi resistentes perterruit. Datis autẽ muneribus meritis unicuique militum qui strenuè pugnauerãt, ingẽti pecunia missa sibi conciliauit eos qui in urbibus uarijs potentiæ maioris erãt, adeò ut multos ad patriã prodendam illexerit. Nec ipse id dissimulabat, se magis auri

A gis auri copia, quam armis imperiũ auxisse, palàm solitus asseuerare. Athenienses quibus iam Philippi incremẽta erant suspecta, omnib. in quos Philippus bellum susciperet, auxilia contra eũ mittebant: per legatos etiã adhortabant̃ ciuitates ad libertatem tuendã, & suppliciũ de his ciuibus, qui proditionem molirent̃, sumendũ, omnibus eis auxilia pollicentes. Itaq; se Philippo hostes professi, apertè cum eo bellum gerebant. Inflammabat eos maximè ad propugnationem Græciæ Demosthenes, tunc temporis Græcorum omniũ acerrimus in dicendo. Sed nullo pacto reprimi ualebat indomita libido, quæ plerosque occupauerat, urbes suas prodendi. Tam latè pestis illa Græciam tunc infecerat. propterea aiunt Philippum, cum urbem quandam egregiè munitã capere conaret̃, ac eius loci quidam contra omnẽ impetũ tutissimã, ac fermè inexpugnabilẽ eã esse diceret, quæsiuisse, Num etiã aurũ eius urbis mœnia transcendere esset impossibile? Expertus nimirũ erat Philippus, quę armis capi nõ possint, auro facillimè expugnari solere. Præparãs igit̃ largitione in urbibus proditores, eosq; qui tantã fœditatẽ in se admittebant, honestis nominibus nunc amicos, nunc hospites appellitans: per eiusmodi infanda cõmercia, munerum uerborumq; mores hominũ maximè corrumpebat. Ab Olynthi uerò expugnatione in deorũ honorẽ pro cõcessa uictoria Olympia celebraturus, splendidissima peregit sacrificia: & conuocata ingenti hominũ multitudine, certamina edidit pulcherrima: multosq; hospites qui ad spectaculũ conuenerant, conuiuio accepit. Ibi sermonibus, & inuitatione eo loco accommodata usus, multis pocula manu sua porrigebat ab se prægustata: non paucis munera est largitus. In uniuersumq; omnes promissionib. amplis prosequutus, effecit ut quamplurimi amicitiã suã auidissimè expeterẽt. Animaduertens autẽ in cõuiuio ex amicis quempiã Satyrũ nomine præ se ferentẽ nescio quid triste, rogauit, cur solus aliquid humanitatis suæ experiri non dignaret̃. Illi munus aliquod ab eo se cupere dicenti, sed uereri ne intentione sua patefacta frustra haberet̃: Philippus exhilaratus, cũ promisisset quodcunq; petierit, se libentissimè con-
B cessurũ: hospitis cuiusdam sui uirgines duas adolescentulas nouis maritis desponsatas, quæ essent inter eius captiuos, se libenter recepturũ dixit Satyrus: non ut ex eo munere lucri aliquid consequeret̃, sed ut addita etiã de suo dote, in matrimonium eas traderet: ne'ue iniuriam tenera ætate indignam sustinere eas uideret. Philippus petitionem hanc libentissimo animo accipiens, uirgines duas statim Satyro condonauit, multisq; alijs muneribus & beneficijs eo modo disseminatis, cumulatiora benignitatis præmia accepit. Multi enim uero spe liberalitatis eius inducti, alter alterum præuenire studebant, seipsos & patriam in Philippi potestatem dedentes.

XIIII.

Iam uerò imperante Athenis Themistocle, & Romæ consulibus C. Cornelio, M. Pompilio, Bœoti cum agros Phocensium populati essent, ad Hyampolim manus conserentes, uictores fuerunt, circiter sexaginta è numero hostium interfectis. Deinceps iterum cum Phocensibus prope Coroneam congressi, accepta magna clade repulsi sunt. Quumq; in Bœotia insigniores quædam urbes essent Phocensium ditionis, ad earum agros uastandos uersi Bœoti, frumenta omnia destruxerunt. In reditu uerò hostibus occurrentes, sunt profligati. Circa id temporis Phalæcus dux Phocensium sacræ pecuniæ ablatæ postulatus est, priuatoq; ei imperij honore quem gerebat, successores tres dati sunt, Dinocrates, Callias, & Sophanes: per quos eius criminis quæstio habita est. Petebant sanè ab his qui eam tractauerãt, rationem uti redderent. Philon fuerat quidam præcipuus in eiusmodi administratione. Is cũ haud satis exhibendæ rationi faceret, capite est damnatus, excruciatusq; à ducibus nuper electis, sceleris socios prodidit. Grauissimis demũ supplicijs affectus, eũ uitæ finẽ quem sua impietas merita est, habuit. Alij qui de sacris rebus

ditiores facti, magnam pecuniam furto sibi comparauerant, eam restituere, et poenas ut sacrilegi dare sunt coacti. Ex superioribus autem ducibus Philomelus, qui primus imperauerat, à rebus sacris, quatũ necessitas permisit, manus continuit. Sed qui ei successit Onomarchus, multum dei pecunia in belli sumptus usus est. Tertius Phayllus frater Onomarchi, non pauca munerum quæ in templo fuerant consecrata, ad pecuniam signandam conflauit, ut cõducto militi stipendia exolueret. Dicatos siquidem à Crœso Lydorum rege lateres aureos centum uiginti, quibus pondus erat talenta bina, acceptos pro conficiendis numis disiecit: pariter & aureas trecentas sexaginta phialas binis minis expensas, leonisq; & fœminæ signa aurea, ut ea omnia auri talentis trecentis & triginta æstimata fuerint: redactisq; omnibus quæ ex auro sunt conflata, ad argenti rationem talenta quatuor millia perficerentur. E rebus autẽ argenteis, quæ tũ à Crœso, tũ ab alijs fuerãt consecratæ, duces omnes absumpserant ad summam talentorum supra sex millium, ut auri argentiq; totius ratione inita, talenta essent plus decem millibus. A scriptoribus nonnullis traditum est, opum hinc correptum non minus fuisse, atq; illud quod in Persarum thesauris ab Alexandro inuentum sit. Aggressi quinetiam fuerãt qui sub Phalæco ordines ducebant, aperire solum templi, cum à quodam esset dictum, argenti & auri magnam uim ibi defossam esse. Iamq; loca circa focum & tripodem excauare cœperant. Qui uerò thesaurum indicauerat, testimonio clarissimi & antiquissimi poetæ Homeri nitebatur, ubi ait:

Quanta pauimentum interius non claudit, Apollo
Nunc ubi saxosa Pythone oracula reddit.

Sed cum à militibus loca prope tripodem foderent, magnis terræ tremorib; factis, Phocenses ualde sunt perterriti: planeq; ita deis animaduersionẽ in sacrilegos præmonstrantibus, ab eo negocio destiterunt. Ac Philon, qui facinoris tã impij dux & autor fuerat, breui pœnas meritas exoluit. Sedenim pecuniæ sacræ interuersæ, licet crimẽ totũ Phocensibus adscriberet, nihilominus Athenienses & Lacedæmonios, qui Phocensiũ causam & censu & auxilijs tutabant, non parũ contingebat, ideo maximeq; stipendia pro militũ numero, quos auxilio eis miserant, nõ fuerãt exoluta. Athenienses sanè ea tẽpestate uident proni ualde fuisse ad faciendas Apollini contumelias. Paululũ enim supra Delphicæ direptionis tẽpora, cũ Iphicrates eorũ dux cũ classe circa Corcyrã uersaret, Dionysijq; Syracusarũ tyrãni naues, quæ Delphos & Olympiam signa facta ex auro & ebore deuehebãt, apprehendisset, misissetq; ab Atheniensi populo quæsitũ, quid'nã in ea re agendũ eis uideret: Athenienses responderũt, Laborandũ nõ esse ei in rerũ diuinarũ respectu: sed prospiciendũ, quo modo milites suos sustentaret. Iphicrates ciuitatis suæ uoluntati obsequutus, capta deorũ ornamenta uendidit. propterea tyrãnus in Athenieñses cõmotus, epistolã hanc eis scripsit: Dionysius senatui & populo Atheniensi salutẽ scribere, minimè decere existimauit. Cõtra deos & mari & terra sacrilegia cõmittitis: statuas quidẽ à nobis, ut dijs dicarent, missas, & rapuistis & cõflastis. neq; in deos maximos, Apollinẽ scilicet Delphicũ, et Olympicũ Iouẽ, scelus impiũ adeò patrare ueriti estis. Eiusmodi rem fecerũt Athenienses contra deũ illũ, quẽ subinde inter populares & maiores suos numerare per ostentationẽ solebant. Pariter & Lacedæmonij, qui & consilio Delphici oraculi remp. apud gentes omnes admirabilẽ sibi instituerãt, qui'ue ea tẽpestate de maioribus rebus deũ Apollinẽ consulebant, non ueriti sunt cũ templi raptoribus scelestissimã inire conspirationẽ. Sedenim Phocẽses in Bœotia urbes tres, Orchomenon, Coroneã, & Corsias cũ haberẽt, inde mercenario milite affatim eis suppetente, cõtra Bœotos copias parabãt, eorumq; agros populabant. Neq; ad faciendas incursiones, aut certamina cõmittenda eorũ locorũ homines Phocensibus deficiebant. Propterea bello multũ attriti Bœoti, militũ suorũ multis

A tis amissis, & pecuniæ inopia laborantes, legatos ad Philippum, qui auxilia peterent, miserunt. Ille cum Bœotûm res afflictas, ut spiritus eorum inflati ex uictoria Leuctrica aliquantulum comminuerentur, libēti animo uideret, milites perpaucos dedit: id tantum curans, ne oraculi direptionē nihili æstimare uideretur. Cum uerò Phocenses prope Abas, unde non multum abest Apollinis templum, arcem extruere niterentur, Bœoti in eos inuaserunt, subitoq; pars palantes, in oppida proxima fugam arripuerunt: alij ad quingentos in templum confugientes, extincti sunt, miro quodam modo. ut cum multa eo tempore Phocēsibus aduersa diuinitus acciderint, id maximè omnium quod referemus, ita factum esse uideatur. Qui ad templum confugerant, deorum auxilio se saluos fore existimabant. Sed secus accidit: diuina siquidem prouidentia pœnam quæ sacrilegis conueniebat, eis inflixit. Erant circa templum lecti & mensæ complures. Cumq; in tentorijs Phocensium qui ad templum se receperant, ignis relictus casu lectum unū incendisset, tanta repentè adeoq; super omnium fidem flamma excitata est, ut templum & Phocenses qui eò se contulerant, uiui incensi sint. Visusq; est deus salutem, quam supplices petiuerant, eis indulgere noluisse.

XV.

Insequenti uerò anno, quo Athenis Archias princeps, Romæ consules M. Aemylius & T. Quintius fuerunt, Phocense bellum, quod durauerat in annum decimum, ad hunc modum finem habuit. Bœotis & Phocensibus pariter ex belli diuturnitate debilitatis ualde, alteri ad Lacedæmonios miserunt petitum auxilia, unde armatos mille, duce Archidamo rege obtinuerunt. Bœoti uerò quum ad Philippum legatos itidem pro auxilijs misissent, Philippus acceptis secum Thessalis, cum ualido exercitu in agrum Locrensem contendit. Ibi Phalæcum, qui pridem Phocensium dux fuerat, tuncq; magnā conductorum militum manum habebat, inueniens, ut cum eo dimicatione inita, belli euentum experiretur, aciem instruxit. Erat Phalæcus Niceæ, qui
B animaduertens Philippo se esse uiribus imparē, misit ad eum legatos pro rebus suis componendis: pactusq; ut sibi & suis militibus permitterēt, quò uellet discedere, cum octo milibus hominum secum facientium stipendia, concessit in Peloponēsum. Tunc spe omni destituti Phocenses, sese Philippo dediderunt. Itaque citra dimicationem, quod non sperauerat, Philippus bello sacro confecto, adhibitis in consilium Thessalis & Bœotis, deliberauit Amphictyonum concilium habere, eorumq; arbitrio cognitionem omnium integram relinquere. Igitur Amphictyones inito consilio decreuerunt, Philippum eiusq; posteros in collegium suum coaptari, quum duorum suffragiorū iure, quæ debellati Phocenses habuissent. Vrbibus tribus Phocidis mœnia solo æquari, ne ipsi Phocenses aut sacri templi, aut Amphictynum consilij aliquo modo participes essent: ne eisdem equos, aut arma habere liceret, donec subreptam omnē pecuniā deo exoluissent. Phocenses autē, aliosq; qui sacrilegio eo inquinati aufugissent, scelestissimos haberi, exq; omnibus locis impunè retrahi posse. Vrbes omnes quæ Phocensibus parērent, dirui, & redigi in pagos, qui haberent domos non plures sexagenis, qui'ue haud minus interuallo stadij unius inter se distarent. Agros suorum haberent, sed eorum uectigal annuum talenta sexaginta deo penderent, quoad pecuniæ in rationibus scriptæ tempore templi direpti, satis deo fecissent. Philippo, Thessalis, & Bœotis ius Pythia certamina curandi esse, quòd Corinthij Phocensibus in rerum sacrarum interuersione adiutores fuissent: Philippum cum Amphictyonibus arma Phocensium auxiliariorumq; confringere, eorumq; frusta quæ superessent incendere, equos per auctionem distrahere. Ab his Amphictyones alia nonnulla quæ ad oraculi refectionem, ad pietatem, pacemq; & concordiam Græciæ faciebant, construxerunt. Quæ omnia eorum scita Phi-

 lippus

lippus comprobauit, deq; omnibus ingẽtes eis egit gratias. In Macedoniam demum est reuersus, pietatis & bellicæ uirtutis magna sibi comparata gloria. Sed longè maiora instrumenta augendi res suas inde nactus est, cum toto animo id moliretur, ut à Græcia imperator nominatus, per eam occasionem in Persas bellum susciperet, quod tandẽ est factum. Sed de his omnibus suo tempore mentionem sigillatim habebimus. In præsentia ad historiæ contextum redeuntes, operæprecium esse iudicamus, palàm facere, deos illis omnib. qui in oraculo diripiendo deliquerint, pœnam meritam iniecisse: neq; eos duntaxat qui sacrilegij artifices fuerunt, sed omnes prorsus quos illud crimen uel leuiter attigit, nullo pacto inuectam à deo punitionem effugere ualuisse. Princeps enim templi occupandi autor Philomelus, casu quodam belli aduerso se se præcipitem dedit. Onomarchus dein electus dux ab illis, quibus nulla spes bona erat, cum Phocensibus & milite mercenario in Thessalia interfectus, & de cruce suspensus est. Tertius Phayllus, qui multa rerum sacrarum destruxerat, diuturno confectus morbo, haud breui potuit à cruciatu liberari. Qui uerò post omnes eos, quicquid in donarijs reliquum erat, corripuit, Phalæcus in uarijs magnisq; periculis & timore uitam longam satis duxit, non quò sors eius melior quàm cæterorum sceleris impij popularium esset, sed ut longiori tempore cruciatus, multisq; ex sua miseria notior factus, insigniorem celebratamq; magis calamitatem subiret. Post fugam sanè, qua Philippi captiuitatem uitauit, commoratus est initio in Peloponneso, sustentans ibi milites suos pecunia, quam reliquam de sacris rebus habebat: postea Corinthi nauibus magnis onerarijs conductis, cum biremes quatuor suas haberet, in Italiam & Siciliam transmittere constituit: ibi aut urbem aliquam se occupaturum, aut à quibus stipendio conduceretur, quum eo tempore Lucanis esset bellum cum Tarentinis, inuenturum existimans. Militibus autem suis asseuerabat, se accersitum in Siciliam & Italiam, nauigationem eam suscepisse. Cum igitur itinere arrepto, iam ulterius in mare progressi essent milites aliquot, qui eodem nauigio cum Phalæco uectabantur, simul uerba habuerunt, suspicantes non esse uerũ ab aliquo se accitos fuisse, q itineris aliquẽ ducem ab eo ad quẽ iret, missum secum non uidebant. Apparebat etiam nauigationem cœptam non esse rem facilem, sed longam, & periculis multis obnoxiã. Propterea parum Phalæci uerbis credentes, ac ueriti ne in hostilem aliquam classem inciderent, conspirarunt illi prẹcipuè qui in exercitu ordines ducebant: strictisq; ensibus in Phalæcum, & nauis gubernatorem irruentes, ut reuerterentur unde nauigationem cœperant, coëgerũt. Pariter qui in nauibus alijs erant, quum idem fecissent, retroacti omnes in Peloponnesum redierunt: simul'que ad Maleam promontorium Laconiæ appulsi, ibi Cnosiorum legatos, qui ex Creta ad milites scribendos uenerant, offenderunt. Hi cum Phalẹco, ductoribus'que alijs colloquuti, stipendio decenti persoluto fecerunt, ut secum omnes proficiscerentur. Statimq; ut Cnossum in Cretam peruenerũt, ab itinere, Lycto urbe ui sunt potiti. Lyctijs autem è terra sua pulsis, insperatum breui apparuit auxilium. Quum enim eo tempore Tarentini bello inito contra Lucanos, legassent ad Lacedæmonios, ueluti parentes suos, qui auxilia peterent, hi'que animo promptissimo genti cognatæ succurrere uolentes, copias pedestres & nauales, quibus rex Archidamus præfuit, quum parassent, transituros eos in Italiam Lyctij, uti sibi ad patriam recuperandam auxilio esse uellent, orarunt. Cui rei Lacedæmonij assentientes, in Cretam transmiserunt. Ibiq; milite illo mercenario deuicto, urbem suam Lyctijs restituerunt. Deinde arrepta nauigatione in Italiam, quum Archidamus in Tarentinorum subsidium uenisset, inito prælio quodam egregiè pugnans, interfectus est: uir omnibus imperatorijs artibus ex toto uitæ cursu multum probatus, præterquàm in Phocensium rebus, quos iuuando, uisus est magna causa fuisse templi Delphici

A phici inuadendi. Regnauit is Lacedęmone annos tres & uiginti. filius autem Agis, qui ei successit, quindecim duntaxat annis in regno uixit. Cæsi sunt postea à Lucanis omnes qui sub Archidamo merebant, direptionis oraculi & ipsi participes. Phalæcus uerò Lycto pulsus, ad Cydoniam oppugnandam se conuertit. Vbi, dum machinas mœnibus diruendis instruit, easq; propius urbem adducit, fulmine incidēte, diuinus ignis excitatus illas corripuit. Quas pleriq; ab incēdio defendere conati, igne absumpti sunt. In his fuit et ipse dux Phalæcus. Aiunt nōnulli, eum interemptum fuisse à quopiā suo milite, quem uerberarat. E' Phalæci militibus, qui cladis eius immunes fuerūt, exulibus Eleis in Pelopōnesum deuecti sunt: cum quibus in Eleos pugnare occœperūt. Sedenim cum Arcades opē tulissent Eleis, multi milites illi conductitij interfecti sunt. Reliqui ad quatuor millia, captiui inter Arcadas & Eleos diuisiōe facta, distributi sunt. Arcades eos q sibi obuenerūt, dederunt uenui: Elei suos omnes ob scelus in oraculo diripiendo admissum trucidarunt. Et ad eum modum, qui sacrilegij illius aliquid omnino attigerūt, deo autore meritas pœnas subiuerunt. Nobilissimæ etiā ciuitates, quæ ea impietate se astrixerant, ab Antipatro (succedēte tempore) deuictæ, & imperiū & libertatē suam miserè perdiderunt. Vxores quoq; Phocensiū principū, quę ausę sunt monilibus raptis se exornare, impij facinoris pœnas nō euitarunt. Quæ enim Helenes monile gestare est solita, in meretricium probrum incidit, pulchritudine sua eā expetentibus prostrata. Altera, eo quòd fuerat Eriphyles, subinde ad ornatū utēs, cum filius, quem natu maiorem habebat, in furorem concitatus, ignē domui iniecisset, intra eam uiuens, incendio extincta est. Eoq; pacto qui deum contemptui habere ueriti nō sunt, supplicijs, quæ narrauimus, ab ultoribus dijs affecti sunt. Rursus qui oraculo subsidiū tulit, Philippus post id factum indies res suas auxit, tandemq; pietatis suæ beneficio, ab uniuersa Græcia imperator appellatus est. Et suum regnum amplissimum omnium quæ essent in Europa, effecit. Sed cum abundè satis de sacro bello egerimus, ad res alibi gestas

B transeamus. In Sicilia (ortis inter se magnis seditionibus) Syracusani miserè multorum & potentium trahentiumq; in diuersa tyrannide oppressi, legatos Corinthum miserunt, orantes uti mitterent ducem aliquem, qui eorum reipub. curam susciperet, simulq; tyrannidem inuadere conantium improbitatem coërceret. Corinthij honestissimum esse arbitrati, ijs qui ab se originem traherent, suppetias ferre, illuc mittere decreuerūt Timoleonta Timaneti F. præstantissimum uirum, qui uirtute, prudentia, & cognitione rei militaris, omnibusq; bonis artibus erat præditus. Huic autē singularis cōtigerat res, quæ ut deligeretur dux in Syracusanam expeditionē nō parū profuit. Timophanes eius frater, qui diuitijs & ingenita quadam confidentia Corinthijs omnibus præstabat, diu antea uisus fuerat ad tyrannidem aspirare. Sed eo tempore calamitosos homines sustentando, comparando arma, & cum facinorosorū agmine per forum spaciando, non dissimulabat se tyrannum esse. Omniaq; prorsus facta eius tyrannidem præ se ferebant. Huic Timoleon, alienissimus ab unius dominatione sustinenda, initio conatus est persuadere, uti à cœpta re desisteret: postquam sibi parum audientem illum, indiesq; magis insolescere animaduertit, abiecta omni spe, ut uerbis emendari posset, obambulās foro, ipse fratrem obtrūcat. Excitato inde tumultu, cum ciues quamplurimi ad facinus atrox & inusitatū accurrissent, seditiones exortæ sunt: partim censentibus, Timoleonta ut cædis fraternæ reum, pœna legibus decreta affici oportere: alteris, quippe qui tyrānicida esset, cōmendationem mereri asseuerantibus. Senatu igitur habito, contentio ea inter senatores pariter uigebat, Timoleonta grauiter deferentibus eius inimicis: qui uerò mitius agebant, consulentibus ut ei uenia tribueretur. Cumq; altercatio huiusmodi durasset in aduentum usque Syracusanorum legatorum, atq; hi expositis mandatis, uehemen-

ter orassent, ne senatus moram interponeret in duce mittendo, quē petebant, A
uisum est senatui, Timoleonta illuc mittere conducibile esse: proposueruntq́ ei insolitam, miramq́ prorsus optionem, si facinus ab se commissum diluere uellet. Id enim ei confirmarunt, si bene rem Syracusanam administrauerit, se eum tyrannicidam: sin secus, & ex animi libidine, tunc fratris percussorem eundem iudicaturos esse. Verùm Timoleon, non tam ex timore per senatum sibi adiecto, quàm uirtutis studio, Siciliæ rebus bene, & ex gentium usu præfuit. Carthaginienses siquidem debellauit: recipiensq́ è barbarorum manib. Græcas urbes uastatas & desertas, multitudine hominum frequētes reddidit. De quibus omnibus pòst paulo secundum sua tempora per partes mentionē faciemus. Nunc ad narrationis ordinem reuertamur.

XVI.

Cùm Eubulus Athenis imperaret, Romæq́ M. Fabius & Seruius Sulpitius consules essent, Timoleon Corinthius, assumptus à ciuibus suis ad curā Syracusanę reipub. parabat se uti in Siciliam transiret. Conduxit autē milites exteros septingentos, triremibusq́ quatuor, & leuioribus tribus nauigijs milite oppletis, Corintho discessit. Præter hæc in itinere à Leucadijs & Corcyrēsibus obtinuit tres alias naues. Itaq́ nauibus decem fretum, quod Ioniū appellant, transiuit. Contigit sanè ei inter nauigandum res præcipua, & digna admiratione, ut deus quispiam in suscepta prouincia eum iuuare, & futuram ipsius gloriam, ac rerum gestarum magnitudine præsagio non obscuro declarare uisus sit. Continenti enim nocte fax ardens in cœlo nauiganti ei præluxit, donec in Italiam cum omnibus suis copijs peruenit. Prius etiam Corinthi audiuerat, Cererem & Proserpinam sacerdotibus suis in quiete uisas esse pollicери, cū Timoleonte sese nauigaturas in sacratā sibi insulam. Propterea ipse dux Timoleon, cæteriq́ omnes læto animo erant, diuinam opem sibi haud deesse conspicientes. Nauē etiā, quæ omnib. alijs melior est uisa, dearū numini dicauit, instituitq́, uti Cereris et Proserpinę sacra nauis nominaret. Peruenit autē incolumis cum suo exercitu Metapontium in Italiam. Illuc & triremes legatorum Carthaginiensium statim superuenit, qui Timoleontem conuenietes, ne belli initium faceret, ne'ue omnino in Sicilam transiret, ei denunciarunt. B
Sed Timoleon, cū ad traijciendū Rhegini eū inuitarēt, & auxilia pollicerēt, Metapontio quamprimum discessit, quò sui aduentus famam anteuerteret. Verebatur enim plurimū, ne Carthaginienses, qui mari dominabantur, trāsitum suum in Siciliam interciperent. Adhibita idcirco summa diligentia, breui Rhegium contendit. Sed enim Carthaginienses paulo ante hæc tempora futuri belli in Sicilia magnitudinem prospicientes, erga insulæ ciuitates socias, summam benignitatem ostentabant. Cum tyrannis, ueteribus controuersijs positis, amicitiam firmauerunt, præcipuè cum Iceta, qui Syracusis dominabatur, quòd eius magna esset potentia. Comparatasq́ ingentes nauales & pedestres copias, præfecto Annone duce, miserunt in Siciliam. Erant autem naues longæ centum & quinquaginta, peditum quinquaginta millia, trecenti currus bellici, & bigarum ultra duo millia. Præter hæc arma, telaq́ omnis generis, machinæ ad oppugnandas urbes multæ: commeatuum & aliarum rerum quæ bello usui sunt, opinione omnium maior copia. Primaq́ expeditione contra Entellenseis suscepta, eorum agrum populati, ad oppidi obsidionem accesserunt. Tenebant locum eum Campani, qui magno hostium numero perterriti, ad ciuitates Carthaginiensibus inimicas, auxilia petitum miserunt. Alij omnes eam rem detrectarunt. Soli Galerienses mille armatos dederunt. Qui in itinere Pœnis obuiam facti, eorum multitudine circumuenti omnes, & interfecti sunt. Campani etiam, qui Aetnam habebant, initio compararant auxilia, quæ Entellam, utpote ad gentem cognatam, mitterentur. Sed Galeriensium clade audita, à re cœpta supersedere deliberaue-
runt.

A runt. Cum uerò Syracusarum urbs esset in Dionysij manibus, Icetas cum ualido exercitu eò contendit. Iamq; uallum circa Olympium iecerat, & omnib. uiribus tyrannum Dionysium expugnare conabatur. Sed obsidione in multos dies protracta, cum necessariarum rerum inopia premeret, Icetas ab oppugnatione discessit, ut iret ad Leontinos, unde se prius mouerat. Abeuntem Dionysius insequutus, extremum agmen incessendo, fecit ut cõuersus Icetas, manus secum consereret. Qui fermè tribus millibus armatorum sub Dionysio merentium cęsis, reliquos in fugam compulit. Vsusq; summa celeritate in eis persequendis, irrupit simul cum fugientibus in urbẽ: & ita Syracusis absq; insula potitus est. In huiusmodi statu erant Dionysij & Icetę res, cum Timoleon tribus diebus post captas ab Iceta Syracusas, Rhegium perueniens, non longè ab urbe copias suas de nauibus exposuit, & eòdem uiginti Carthaginiensium triremes statim aduenerunt. Tunc Rhegini, qui Timoleontis rebus fauebant, populo ad concionẽ uocato, agere cœperũt de pace inter illos componenda. Ibi Carthaginienses ad hoc intenti, ut reditus in patriã Timoleonti persuaderetur, parũ diligenter in stationibus excubabant. At Timoleon nullo eius quod moliebatur dato indicio, ipse quidem præsens prope consultantium suggestum stabat: sed clanculum admonuerat, ut nouem è suis nauibus in altum abducerentur. Deniq; animis Carthaginiensium ad Rheginorum orationem, quæ dolo in longum producebatur, conuersis, clanculum è concione se subripiens, accurrit ad nauem quam sibi relinqui fecerat, ac summa festinatione enauigauit. Carthaginienses ita delusi, conati sunt abeuntes insequi. Sed cum illi magno spacio progressi essent, noxq; iam immineret, factũ est, ut citra offensam Tauromœnium appellerentur. Ei loco præerat Andromachus, Syracusanorum libertatis studiosissimus, qui humaniter Timoleonta suosq; omnes accepit: & ab impetu persequentium, ut salui essent, non parum profuit. His ita hic peractis, Icetas cum quinq; millibus armatorum electis contra Adranitas, qui suas partes sequi nolebant, profectus est, & nõ lon
B gè ab oppido castra posuit. Tunc militibus aliquot à Tauromœniensibus impetratis, Timoleon cum militibus circiter mille contra Icetam Tauromœnio discessit. Noctisq; superuenientis occasione adiutus, iter Adrianum ita confecit, ut sequenti die ex improuiso Icetæ exercitum prandentem inuaserit. Et in castra irrumpens, plus trecentis interfecerit, captiuosq; fermè sexcentos comprehenderit, castrisq; ipsis potitus fuerit. Aliam insuper rem strenuitate eadẽ peregit. Subitò enim ad ipsam urbem Syracusas contendit, totumq; illud iter currendo emensus, adeò ut à pugna fugientes hostes præuerterit: Syracusas, cum nullus ibi huiusce rei timor esset, facilè intrauit.

XVII.

Et hæc quidem omnia anno præsenti contigerunt: quo uerò Athenienses principem Silyciscum, Romani M. Valerium & M. Pompiliũ consules habuerunt: labenteq; nona & cẽtesima Olympiade, in stadio Aristolochus Atheniensis uictor fuit. Romani primum cum Carthaginiensibus fœdus percusserunt. In Caria quum Idrieus, ibidem septenium princeps, mortem obijsset: Ada eius coniux & soror suffecta est, quæ ad annum quartum imperauit. Timoleon autem in Sicilia, acceptis in societatem Adranitis, Tyndaritisq;, non parua auxilia ab eis obtinuit. Eratq; mirificus tumultus intra Syracusas, quum Dionysius insulam, Icetas Achradinam, & nouam urbem, reliquum omne urbis teneret Timoleon, & Carthaginienses portum maiorẽ cum classe nauium centum quinquaginta intrassent, terraq; castra metati essent cum peditatu quinquaginta millium. Qua ingenti hostium multitudine cum ualde perterritus esset Timoleontis exercitus, inopinata, & quæ nullo consilio parari potuisset, rerum mutatio subsequuta est. Primo omnium Marcus Catanensium tyrannus, qui non paruas copias secum habebat, Timoleonti adhæ-

sit. Post id urbes cõplures studio libertatis consequẽdæ ad eundẽ defecerunt. A
Nouissimeq; à Corinthijs naues decẽ cũ auxilijs & stipẽdio missæ, Syracusas aduenerũt: propter quæ confirmatus multũ est Timoleon, & Carthaginiẽses timore correpti, classem è portu impruděter sanè eduxerũt, motisq; castris, insulæ partẽ, quę suę erat ditionis, discesserũt. Tunc Iceta auxilijs destituto, urbs Syracusarũ, cũ ciues ei tuendæ parũ sufficerent, in Timoleontis potestatẽ redacta est. Mesene itidẽ, quæ in partib. Carthaginiensiũ erat, ab eodem statim est recepta. Dum hæc in Sicilia gerunt, Macedoniæ rex Philippus odio, quod à patre hæreditarium pertinaciter contra Illyrios seruabat, incitatus, cum ualido exercitu in eorũ terrã irrupit: agrisq; uastatis, & expugnatis urbibus multis, in Macedoniam reuersus est. Postmodum in Thessaliam contendens, tyrãnis aliquot, qui ciuitates opprimebant, expulsis, magna beneuolentia Thessalos omnes sibi deuinxit: ex eorum societate sperans Græcos pariter in amicitiam suam traductum iri. Quod sanè euenit. Contermini namq; Thessalis Græci, uicinorum factum sequuti, fœdus cum Philippo inierunt.

XVIII.

Anno uerò sequẽti, q Pythodorus Athenis imperauit, & Romæ consulatũ gesserunt C. Plautius & T. Manlius, Timoleon, Dionysio in desperationẽ magnã ab se cõpulso, persuasit, uti arce tradita, & principatu relicto, in Pelopõnesum cũ omni sua pecunia ex cõposito transiret. Illeq; ita per ignauiã, & animi torporẽ nobilissimũ regnũ, & qd adamante reuinctũ prædicabant, reliquit: ac Corinthi in magna egestate uitã traducẽs, omnib. qui in rebus prosperis temerè insolescũt, ex sua uita & fortunæ immutatione, exemplũ parum speciosum præbuit. Qui enim prius quadringẽtas triremes habuerat, nõ multo pòst in pusilla arctaq; nauicula, nimirũ casus grauissimi spectaculũ admirãdũ ualde, Corinthũ se cõtulit. Timoleon autẽ insula & oppidis omnib. quæ Dionysio parebãt, receptas arces, locaq; alia munita, quib. se tyrãni tuebant, euertit: ciuib. libertatẽ reddidit. Post hæc statim ad leges scribendas cõuersus, uti hæ populares essent, multũ curauit. Quę ad priuatarũ rerũ cõtractus perti B
nerẽt, aliaq; multa diligẽter & iustissimè ordinauit: rei illi præcipuè intẽtus, ut æqualitatẽ induceret. Instituit etiã magistratũ honoratissimũ annuũ, quẽ Syracusani Iouis Olympij famulatũ appellabãt. Electusq; est primus Callymenes famulus Olympij Iouis: & ita deinceps is honor p manus traditus est, anniq; à magistratu eiusmodi adnotati fuerũ usq; ad tẽpora, quæ nostræ huic historię terminus, & mutationi reip. initiũ fuerũt. Romanis enim Siculos alios in cõmunionẽ reip. inducẽtibus, famulorũ principatus ille, q annos plures trecentis durauerat, abolitus est. Hic ita se habentib. rebus, Philippus in Macedonia summopere laborãs, ut ad societatẽ suã traheret Græcas Thracię ciuitates, expeditionẽ sumpsit cõtra Chersobleptẽ eius terræ regẽ, qui cõtinuis cladib. uicinas Hellespõti gentes, urbes diruendo, & uastãdo agros, afficiebat. Vt igit eam barbarorũ impotentiã reprimeret, cũ ualidis copijs eos aggressus, aliqt prælijs cõmissis, semper uictor, debellatos ad id compulit, ut decimas regno Macedoniæ exoluerent. Et in locis qui sibi opportuni uisi sunt, ad coërcendã Thracũ audaciã oppida bene munita construxit. Tunc ciuitates Gręcæ à metu barbarico liberatæ, prõptissimo animo cũ Philippo fœdus inierũt. Inter eos qui temporũ horum res scripserunt, Theopompus Chius, in historia quã de Philippi gestis edidit, tribus libris ea quæ in Sicilia facta sunt, complectit: à tyrãnide senioris Dionysij exorsus, perq; spacium annorum quinquaginta, ad Dionysij usq; iunioris casum à regno pergens. Tres illi libri sunt à quadragesimo primo ad quadragesimum tertium.

XIX.

At Sosigene Athenis imperante, & Romæ consulibus M. Valerio & M. Pompilio, Arymbas Molossorum rex, cum annos decem regnasset, uita ex-
cessit,

Aceſſit,relicto filio Aeacide,qui Pyrrhi fuit pater. In defuncti locum Alexander Olympiadis frater adiumento Philippi Macedonis ſubiuit. In Sicilia uerò Timoleon contra Leontinos,quò Icetas cum iuſto exercitu ſe retraxerat, mouit caſtra: ſtatimq; inuadens in eam quam nouam urbem appellant, cum magnum præſidium,& quod bene ad mœnium propugnationem ſufficeret, intus poſitum eſſet,cœptam rem omittere eſt coactus. Tranſiuitq; ad Engyium,quæ urbs tyranno Leptinæ ſeruiebat: omniq; ſtudio ut ciuitatem, pulſo tyranno,ad libertatem reduceret,nitebatur. Interea Icetas cum omnibus ſuis copijs ex Leontinis ad Syracuſas oppugnandas contendit. Ibi compluribus ſuorum amiſſis,confeſtim unde diſceſſerat,redit. Leptines à Timoleonte grauiter preſſus,deditionem fecit,& per conditiones dictas iuſſus eſt migrare in Peloponneſum,ut eo pacto Græcis deuictorum tyrannorum miſeriæ innoteſcerent. Quumq; eidem Leptinæ Apolloniatæ parerent,receptæ huic ciuitati,& Engyinis libertatem,ut ſuis legibus uiuerent, conceſſit Timoleon. Sedenim quum rei pecuniariæ indigentia laboraret, ut militibus quos conduxerat, ſtipendia minus poſſet perſoluere: ducibus, qui ad hanc idonei uidebantur,mille armatos dedit,iniunxitq; ut in Carthaginienſium prouinciã incurſiones facerent. Hi latiſſimam terram populati, cum præda ingenti redierunt ad Timoleontem. Qui facta auctione pecuniam magnam recepit,indeq; militibus, multi temporis ſtipẽdio dato,ſatisfecit. Potitus eſt etiam urbe Entella,ubi ciues quindecim, qui Carthaginienſium partes tuebantur,interfecit,cæteros libertate donauit. Iam Timoleontis potentia & autoritate multum aucta,Græciæ Siciliæ urbes animaduertentes, captis ab eo gentibus libertatem concedi,ultro omnes ſe Timoleonti dediderunt. Siculorum etiam, Sicanorum,& aliarum gentium ciuitates, quas tuebantur Carthaginienſes, miſerunt legatos oratum,ut in amicitiam & fœdus ab eo reciperentur. Propterea Carthaginienſium ſenatus parum ſtrenuè res Siciliæ à ducibus ſuis adminiſtrari uidens,deliberauit exercitum magnum cum ducibus alijs eòdem
B mittere. Subitò igitur ciuibus,qui militiæ idonei uidebantur,ſcriptis, Aphrorum militum delectum habuerunt. Præter hos ingenti pecunia Gallos,Hiſpanos & Ligures conduxerunt. Naues item longas fabricarunt. Onerarias complures coëgerunt,apparatumq; aliarum rerum maximum confecerunt.

XX.

Athenis uerò quum princeps Nicomachus, & Romæ C. Martius & T. Manlius Torquatus conſules eſſent, Phocion Athenieſis Clearchum,quem Eretriæ tyrannum Philippus præfecerat,debellatum expulit. Et in Caria Pexodarus,fratribus omnibus natu minor, eiecta Ada, principatum occupauit, tenuit'que ad annum ſextum, quo ſcilicet tempore Alexander in Aſiam tranſiuit. Philippus autem ſemper ad id intentus, ut res ſuas magis amplas faceret, caſtra mouit ad urbem Perinthon,quæ ſibi infenſa,partes Athenienſium tuebatur. Inita oppugnatione, & machinis propius urbem adductis, quotidie in eorum qui feſſi pugnando eſſent locum ſemper integris ſuccedentibus,acriter ad mœnia ipſa decertabat. Turribus etiam altitudinis cubitorũ octoginta,quæ Perinthiorum turres multum ſupereminerent, extructis,è ſuperiori loco oppidanos plurimum offendebat,& arietibus murum identidẽ quatiens,foſſionibus'que ſubterraneis fundamenta demolitus,magnam eius partem euertit. Perinthijs locum apertum fortiſſimè defendentibus, alteroq; muro ocyus ab eis extructo, certamen magnum iterum pro mœnibus cœptum eſt. Ibi Philippus numerum magnum ſagittariorũ, aliorumq; id genus miſſilibus pugnantiũ habens,per eos ualde è mœnium pinnis pugnantes hoſtes conficiebat. Illis autẽ indies magis deficiẽtibus,auxilia,tela, iaculatoresq; à Byzãtijs miſſi ſunt. Viribus igitur reſumptis,ut hoſtib. iã reſiſtere poſſe uiderentur, animoſe pericula omnia pro ſalute patriæ ſuſtinebant. Nec Philippus

pus diligentiã suã remittebat. Exercitu enim suo in partes plures diuiso, per coronam & alios aliis sufficiendo, mœnia die noctuque acerrimè oppugnabat. Erant ei ad triginta millia armatorum, telorum, machinarumque ad mœnia diruenda, uis magna, machinæ aliæ penè innumeræ, quibus omnibus obsessos Perinthios grauiter urgebat. Iamque oppugnatione ea in dies multos protracta, oppidanisque multis interfectis, nec paucioribus uulneratis, & necessariis rebus non suppetentibus, urbis captiuitas in proximo certissima esse uidebatur. Tunc fortuna periclitantibus, non tantum salutem, sed & eam unde minimè sperabant, attulit. Diuulgata enimuero & per loca Asiæ Philippi potentia, quæ indies crescebat, Persarum rex, cui res ea suspicionem aliquam iniiciebat, per literas præfectis suis qui erant ad loca mari proxima, iniunxit, uti Perinthios totis uiribus iuuarent. Quod ab illis factum est. Magnum enim mercenariorum militum numerum, stipendium, & commeatus affatim, tela, aliaque bello necessaria Perinthum miserunt. Duces itidem, militesque quos meliores habebant, Byzantii dederũt. Ita uiribus æquatis utrinque, belloque instaurato, contentio maxima rursus in oppugnatione exorta est. Philippus ariete mœnia labefactans, continuam eorum partem diruerat, missilibusque è propugnaculis oppidanos deturbabat. Et simul per locum apertũ, ubi mœnia erant deiecta, conferto agmine irrumpebat: ac scalis in murum defensoribus nudatum inscendebat, ut cum ita dimicatio cominus gladiis gereretur, multi interficerentur, pluresque modis uariis uulnerarētur. Præmia sanè uictoriæ utrinque pugnantium uirtutem excitabant. Macedones opulentissimam urbem se direpturos, insuper muneribus magnis à Philippo donatum iri sperabant. Eorum commodorum expectatione difficultates omnes forti animo sustinebāt. Perinthii rursus præ oculis clades, quæ uictis inferri soleant, habentes, pro salute patriæ periculis alacritate ingenti se offerebant. Eos autem plurimum, ut superiores essent, adiuuabat urbis situs. Perinthus enim ad mare posita est, in edito iugo peninsulæ, lõgitudinis fermè stadii unius. Aedificia habet frequentia, & præalta: ut quemadmodum collis cliuus surgat, ita domus una alteram superet altitudine: uideturque totius ciuitatis facies esse instar theatri. Propterea mœnibus etiã in uniuersum solo adæquatis, nihilo magis munimentis erant destituti. Obstructis enim uiarum aditibus, superiora ædificia uice muri firmissimi tenebant. Idcirco cùm laboribus & periculis maximis Philippus mœnia superasset, munitionem adhuc ex domuum structura factam, difficiliorem offendit. Sed enim quum omnia bello gerendo idonea à Byzantiis Perinthum summitti animaduerteret, partitus copias suas, earum dimidium cum ducibus quos optimos nouerat, reliquit in Perinthi obsidione: reliquos ipse secum accipiens, de improuiso aggressus Byzantium acriter oppugnare cœpit. Byzantii, utpote qui milites, tela, resque alias gerendo bello commodas, Perinthum miserant, grauiter consternati sunt. Eiuscemodi tunc erat ciuitatum duarum status. Ex his autem qui historiarum monumenta posteris mandarunt, Cumæus Ephorus historiam suam, quum ad Perinthi oppugnationem peruenisset, desinit. Is in scribenda ea, ab Heraclidarum reditu exorsus, Græcorum & barbarorum res gestas annorum fermè septingentorum quinquaginta, libris triginta describit: præfatione libro unicuique apposita. Diyllus uerò Atheniensis, qui sequentium temporum res memoriæ mandauit, principium sibi scribendi, ubi Ephorus finem fecerat, sumpsit: quæque ab ea tempestate tum à Græcis, tum à barbaris gesta sunt usque ad Philippi, obitum comprehendit.

XXI.

At principe Athenis Theophrasto, & Romæ consulibus M. Valerio & A. Cornelio, Olympias decimaseptima supra centesimã inita, Anticlesque Atheniensis in stadio uictor fuit. Eo anno Athenienses, cum Philippus pacē secũ firmatam,

Affirmatam, uiolasse uideret, nauales copias raptim Byzantijs subsidio miserũt. Idem à Chijs, Rhodijs, alijs'ue quibusdã Græcis ciuitatib. factũ est. Tunc Philippus eo Græcorũ concursu perterritus, duarũ urbiũ obsidionẽ reliquit: atq; cum Atheniensibus & Græcis alijs sibi aduersantibus fœdus percussit. Carthaginiẽses autẽ, qui magnũ belli apparatũ confecerant, in Siciliam nouas copias traiecerũt, ut cũ his quos ibi prius habebant, iam in eorum castris pedites plures millibus septuaginta, equites, bellici currus, & bigæ ad decẽ millia, lõgæ naues ducentæ, onerarię ad equos, tela, & cõmeatus uehendos ultra mille eis esse crederent. Neq; ex tantis barbarorũ copijs Timoleon, licet exiguũ militum numerũ secum haberet, aliquo modo perturbatus est: sed cum bellũ cõtra Icetam gereret, pace firmata, auxilia ab eo obtinuit, & non parum inde copias suas auxit. Salutare etiã ei uisum est, bellum in Carthaginiensiũ prouinciam conferre, quò ciuitatũ sociarũ agros inuiolatos seruaret, & eodẽ tempore hostilis terra uastaretur. Idcirco auxilijs omnibus & militibus mercenarijs in concionem uocatis, oratione sua omnes ad prælium totis uiribus cũ hoste conserendum adhortatus est. Excepta eius est oratio magnis omniũ acclamationibus, petitumq; ut contra barbaros quamplurimi ducerentur. Et ita cum toto exercitu, qui duodecim millium omnino erat, progredi cœpit. Iamq; in Agrigentinum agrum peruenerat, cum tumultus & seditio magna in castris, nulla prius apparente suspicione, subitò exorta est. Erat in exercitu miles quidam Thrasius nomine, qui cũ Phocensibus direptioni sacri templi interuenerat, uir temeritatis & confidentiæ incredibilis. Hic uitæ suæ improbissimę accõmodatum planè facinus eiusmodi commisit. Cum enim solus, omnibus ferè alijs qui oraculũ expilauerãt, merito supplicio, ut paulo antè à nobis indicatum est, à deo affectis, nescio quo pacto diuinam ultionẽ uitasset, Timoleõtis milites ad seditionem concitare ausus est: eum passim dictitans proculdubio insanire, qui ad certissimã cædem milites suos duceret: qui'ue Carthaginiẽseis sexies suis copijs plures, omniq; apparatu bellico instructissimos ab se superatum iri, nõ uereretur confirmare: itaq; militum suorũ animas in aleam conijcere uellet, ne stipendia longi temporis debita, indigentia oppressus, persolueret. Proinde consulebat Syracusas redirẽt, ibiq; stipendij quod eis deberetur, satisfactionem postularent: ne'ue ad expeditionem, in qua nulla uincẽdi spes appareret, illum sequerentur. Admonitio hæc multorum animos commouerat: iamq; tumultum facere cœperant, cum Timoleon precibus & pollicitationibus multis, summa cum difficultate ad officium eos reduxit, præter mille, qui Thrasium sequuti sunt, eorum punitionẽ in tempus magis idoneũ differens. Timoleon literas ad amicos, quos habebat Syracusis, dedit, uti benignè hi milites reciperentur, & eisdem stipendij debiti satisfieret. Sicq; omnis tumultus sedatus est. Et uictoriæ quæ deinceps parta est gloria contumaces illi mille caruerunt. Reliquos Timoleon blanda oratione ad pristinã erga se beneuolentiam induxit: itaq; contra hostes qui haud longè aberant, castra mouit. Ibi apud milites concionatus, Pœnorum ignauia, & Gelonis successibus cõmemoratis, audentiores eos multũ reddidit: ut una ueluti uoce conflictum cum barbaris, iamq; pugnæ signum proponi exposcerent. Cum uerò casu magna apij uis ad toros extruendos iumẽtis deportaretur, Timoleon se illud uictoriæ omen dixit agnoscere, quod corona Isthmiaca ex apio texeretur. Itaq; iussu eius milites omnes apij coronis caput sibi exornarunt. Et summa lætitia in hostes progrediebantur, ueluti uictoriã certã dij sibi denunciassent. Saneq; non magis eorum uirtute, quàm manifestissimo deorum adiumento factum est, uti uincerent. Timoleon namq; acie instructa, cum de monte quodam ad flumen descenderet, iamq; hostiũ decem millia illud transissent, eos ut adhuc à traiectu erant incompositi, adortus, ipse ordinib. suis bene ex omni parte firmatis, cuncta perturbauit. Consertisq; acriter manibus, cum & fortitudine, & oppor-

& opportuniori certaminis statu Græci superiores essent, magna barbarorũ A cædes facta est: cunctiq; prorsus qui flumen traiecerant, fugiebant, cum reliquæ omnes Carthaginiensium copiæ flumine transmisso Græcorum impetũ in suos fugientes represserunt. Prælioq; ita instaurato, sua multitudine Græcos pauciores multo circumuenire inceperunt. Tunc maxima & continens pluuia cum fragore ingẽti coorta est, simulq; grando, fulgura, tonitrua, & uehementissima uentorum uis omnia confundebat. Hactenus tamen ut Græcos non nisi à tergo, sed barbarorũ uultus tota ea procella impeteret. Propterea cum Timoleontis exercitus non difficulter molestiam eam sustineret, Carthaginienses impedimento illo nequaquam pares, cum & ab eo pariter & ab ingruentibus Græcis grauiter urgerentur, in fugam conuersi sunt. Omniq; & peditatu & equitatu, admixtis etiam curribus, ad flumen sese conijciente, suo ipsorum impulsu conculcabantur: multiq; suorũ gladijs & telis confodiebantur. Neq; eiusmodi infortunio ope ulla resisti posse uidebatur. Alij hostiũ equitatu instante, cum ad ripam fluminis agminatim confluerẽt, uulneribus multis à tergo confecti interficiebãtur. Quamplurimi uerò citra hostilẽ offensam sibijpsis interitus erant causa, quum propter metum & pauorem maximum, non tamen flumini se credere audẽtes, ibi simul coaceruati strue corporum opprimerentur. Accedebat, quòd ex pluuia, quæ tunc maxima fuerat, flumen uehementissimo aquarum impetu rapiebatur: ut qui enatandi causa se in illud coniecerint, fluctibus sint demersi. Ex tanto quidem Carthaginiensium numero duo millia & quingenti, qui fermè robore, dignitate, & fortunis potiores erant in toto exercitu, sacra acie confecta, maxima cũ laude manus conferentes occubuerunt: reliquorum plures decem millibus cæsi sunt, capti uerò ad quindecim millia. Currus bellici in ipso certamine diffracti multi, ducenti tantum recepti sunt. Iumenta uerò & uehicula cum impedimentis milites sibi rapuerũt. Armorũ uis magna in flumine est deperdita: eorũ quæ superfuerant, thoraces mille, scuta plus decem milibus ad Timoleontis tabernaculum cõportata sunt: quæ partim dicata in Syracusanis templis fixit, par- B tim socijs à quibus auxilia habuerat, dono dedit: aliqua etiam Corinthum, uti in Neptuni templo donarentur, misit. Res omnes preciosas, quæ sanè multæ inuentæ sunt, cum argentea & aurea multa pocula, aliaq; ornamenta æstimationis maximæ Carthaginienses pro sua opulentia in castris habuerint, militibus in strenuè nauatæ operæ præmium condonauit. Qui uerò hostes cædi aut captiuitati superfuerant, magna cum difficultate ad Lilybæum se retraxerunt, consternati adeò, ut nec ausi sint naues inscendere, quòd etiã in ipso mari Libyco, ne aduersi aliquid sibi sustinẽdum esset, uerebant. Tantæ huius cladis nuncius Carthaginẽ allatus, mirificè populum eum perterruit. Proponebant namq; sibi in animo, Timoleonta quamprimũ cum toto exercitu ad se obsidendos transiturum: idcirco Gisconem Annonis F. qui nunc exulat, ante omnia curarunt in patriam ut reuocaret: eumq; quòd animi ingẽtis, & bellicæ rei administrandæ scientissimus esset, imperatorẽ declararũt. Ad hoc, ne ciuium corporibus periclitarentur, uti milites exteri multi, maximeq; Græci conducerentur, decreuerunt. Nec dubitabant, ob famam pugnæ aduersæ diuulgatam, & opes Carthaginiensium satis notas, multos adfore, qui ei militię darent nomina. Missi etiam sunt in Siciliam legati primores uiri, qui conditionibus quibuscunq; daretur, pacem cum Timoleonte firmarent.

XXII.

Sequenti anno, quo principem Athenienses Lysimachidẽ habuerunt, Romæ Q. Seruilius & M. Rutilius consules fuerũt: Timoleon reuersus Syracusas, primũ omniũ milites qui ab se discesserãt duce Thrasio, urbe tanq; desertores expulit. Hi transmiserunt in Italiam, oppidumq; ibi maritimum in Brutijs & occuparunt & diripuerũt. Qua iniuria Brutij commoti, coactis magnis co

pijs,

A piis,contra eos profecti sunt: oppidoq́; in quo erāt ui potiti,omneis eos trucidarunt. Huiusmodi improbitatis suæ præmium calamitosum sortiti sunt, qui cōtra Timoleontē defectionē cōmiserunt. Posthumiū etiā tyrānum,qui duodecim prędatoriis nauibus mare nauigantib. infestū reddebat,cum Syracusas amicitiæ prætextu uenisset,Timoleō captū interemit. Accepit humanissimè eodem tempore quinq; hominū millia à Corinthiis ad se missa, ut eis habitationē agrosq́; adsignaret. His confectis,cum legati Carthaginiensiū ad eū uenissent,multisq́; precibus pro pace obtinenda usi essent,his conditionibus q̄d petebant concessit: ut Græcas omnes urbes liberas relinquerent,Lycusq́; fluuius suæ & illorū prouinciæ terminus medius esset: ne'ue tyrannis aliquibus Syracusas tentantibus darēt auxilia. Icetā deinde uictum,cum mortē obiisset, sepeliri curauit. Campanos,qui Aetnam tenebant,interfecit. Nicodemū Centupirinorū tyrannū iniecto terrore compulit,oppressam seruitute urbem relinquere. Apolloniadem,qui Agyrinensibus dominabat̄, tyrannidē coēgit deponere: liberatosq́; eo modo populos donauit ciuitate Syracusana. In uniuersum autem tyrānis omnibus,qui in tota insula erant,oppressis,ciuitates iā liberas,societate inita,sibi coniunxit: & nūcios per omnem Græciā misit,qui Syracusanorū nomine & agros & domos promitterent omnibus,qui in participatū reip. suæ uellent uenire. Propterea Græcis multis ad conditionē oblatam accurrentibus,in Syracusanā ciuitatem noui habitatores ad quadraginta millia sunt recepti. In Agyrinensem, q͛ ager ibi latissimus, magnaq́; esset loci amœnitas, decem millia missa sunt. Post id leges,quas à Diocle conscriptas hactenus Syracusani seruauerant, corrigere aggressus,quæ ad priuatarū rerum contractus & testamenta pertinebant,eas intactas,uti erant,reliquit: sed eas, quibus aliquid de rep. decernebat̄,in suum propositū,sicut ei expedire uisum est,transtulit: autoremq́; & emendatorē eius legum ordinationis habuit Corinthiū Cephalū,uirū & doctrinæ & prudentiæ insignis. Ab hoc legū negocio cum se Timoleon liberasset,Leontinos Syracusas habitatū traduxit,colo-

B niaq́; Camarinā deducta,ciuitatem eam in multū auxit. Omnibus deniq; Sicilię locis pace quieteq́; reddita,effecit breui,ut urbes omnes magnū rerū incrementum consequerent̄. Cum enim prioribus,nec his paucis annis, per seditiones & bella ciuilia,ad hoc tyrannorū multitudine semper urgēte,urbes habitatoribus uacuæ,agri cultorū negligentia uasti,ut fructuū domesticorū nō multum in eis inueniret̄,facti essent,tūc habitantiū magno numero inducto, paceq́; in annos multos firmata,ager iam diligenter excoli, multosq́; & uarii generis fructus cœpit progignere,quos magno cū emolumēto Siculi mercatoribus uenundantes,haud longo temporis interuallo opes suas auctiores fecerunt. Ea sanè tempestate ex magna diuitiarū abundantia multæ & ingētes extructiones in hominū memoriā confectæ sunt. Veluti Syracusis prope insulā domus,quā lectorū sexaginta cognomento dixerūt,omnia Siciliæ ædificia & amplitudine & structura elegāti superans, principis Agathoclis opus. Eius molem deorū sacris ędibus eminentiorem fuisse, illud fermè indicio est, quòd diuino fulmine,quasi in inuidiam,sit icta. Et ad minorem portum turres sunt,ad partes eas ubi inscriptiones uisuntur,è lapidibus exoticis constructæ. Appositus autem ibi est Agathoclis, eius rei autoris, titulus. Non multo etiā postea à Hierone rege excitatū est Olympiū non procul à foro, & iuxta theatrum sacra ædes, quæ in longum stadii spacio extendebat̄, lata atq; edita pro longitudinis ratione. In urbibus quoq; minoribus aliquid factum est,sic uti Agyrinæ,quò ob soli fœcunditatem coloniam deductam esse paulo antè docuimus. Tarentum,Syracusano excepto,omnium quæ in Sicilia sunt pulcherrimum. Deorum templa, curiæ, fora, turres opere egregio uisendæ, & monumenta,cum pyramidibus plurimis,& ingentibus,& accurato artificio maximè æstimandis,extructa fuerunt.

XXIII.

Verumenimuero cum Athenis Charondas imperaret, Romæq; consulatum inissent L. Aemylius & Plotius, Macedoniæ rex Philippus, quamplurimis Græciæ ciuitatibus sibi amicitia iunctis, uehemẽter rei illi studebat, Athenienses uti clade aliqua deprimeręt: itaq; nullo repugnãte, totius Græcię dux appellaretur. Propterea subitò Elatea occupata, omnes suas copias illuc euocauit, bellum contra Athenienses moturus. Sperabat autem certissimã uictoriam se consequuturum, quòd illos ob fœdus percussum imparatos offensurus esset. Idq; planè contigit. Capta siquidem Elatea, noctu quidam Athenas excurrerunt, renunciantes urbem eam captam: quodq; Philippus cum exercitu in agrum Atheniensem rectà esset uẽturus. Ibi rei bellicæ duces ex re adeò inopinata ualde consternati, accitos ad se tubicines, per omnia urbis loca dimiserunt, uti tota nocte per signum cunctos commonefacerent. Fama ita per domos quascunq; disseminata, præ timore ciuium animi arrecti sunt: quamprimumq; cœpit lucescere, populus uniuersus in theatrum conuenit, anteq; à magistratibus de more accerseret. Tunc duces nuncium qui aduenerat, in cõcionem produxerunt, req; ab eo exposita, silentium & timor ingens omneis corripuit. Neq; eorum qui ad populum concionari solebãt, quispiam aliquid censere audebat: & præcone sæpius admonẽte, uti quispiam de cõmuni salute ageret, nullus omnino comparebat qui sententiam suam in medium uellet proferre. In tanta perplexitate, atq; omnium trepidatione totus populus oculos in Demosthenem coniecit: qui suggestum conscendens, populum uti bonum animũ haberet adhortatus, docuit oportere quamprimum Thebas legatos mitti, qui gentẽ eam ad bellum pro Græciæ libertate suscipiendum inducerent. Non enim temporis angustiæ permittebant ab alijs Græciæ ciuitatib. auxilia implorare, cum Philippum intra biduum in Atticam irrupturum esse appareret: cui cum iter per Bœotiam esset faciundum, Thebanos solos in tanto periculo opis aliquid aduersus illum afferre posse constabat. Nec illud rursus in dubiũ uertebat, Philippũ utpote amicũ & sociũ Bœotis, in transitu eos tentaturum, ad ineundum secum bellum cõtra Athenienses. His rationibus populus persuasus, decretum de legatione in uerba Demosthenis scribi iussit. Sed muneri ei obeundo uir qui facundia præstaret quærebat. Tunc Demosthenes pro cõmuni omnium cõmodo, uoluntati populi paruit, summaq; celeritate iuit, persuasit, & Athenas redijt. Ad eum modum ciuitas, impetratis Bœotum auxilijs, ęum exercitum suum priorem ad duplum auxisset, animũ & spem resumpsit. Statimq; belli ducibus Charete & Lysicle nominatis, milites omnes armis instructos, in Bœotiam iussit contendere. Hi ętate florentes & animi promptissimi ad dimicandum, confecto strenuè itinere, Chæroneã, quæ est in Bœotia, peruenerunt. Tantam Atheniensium celeritatem admirati Thebani, & ipsi nihil diligentiæ intermiserunt: armatiq; illis occurrentes, simul castra metati sunt, aduenientem hostem ibi expectantes. Philippus autem initio ad Bœotum concilium legatos miserat, in queis maximi nominis Pytho, qui eloquẽtia plurimũ ualere existimabatur, & in petẽdis auxilijs Demostheni apud Bœotos opponere sese nõ est ueritus. Ibi omniũ quidẽ aliorũ præstantissimus, sed inferior longè apparuit ipso Demosthene. Isq; ueluti arduam rem confecisset, in orationibus suis multũ gloriatur de sua cõtra Pythonem actione, hisce uerbis: Tunc ego Pythonẽ audacia se efferentem, & flumine quodam uerborum in nos irruentẽ non subterfugi. His peractis, cum Philippus Bœotum auxilijs se destitutum uideret, nihilo secius cum utroq; hoste prælio decernere statuit. Itaq; expectatis quæ ponè sequebant̃ copijs, in Bœotiam contendit, cum peditatu millium plus triginta, equitũ haud minus duobus millibus. Erant copiæ utrinq; certaminis cõmittendi auidissimæ, nec sensu, alacritate animi, aut uirtute alteri alteris cedebãt. Sed militum numero & rei

A rei militaris scientia rex multum præualebat, quippe qui multis uarijsq; reb. belli gestis, inq; his fermè omnibus semper uictor, maximã eorum quæ in bello administrando usui esse solent, experientiam haberet. Atheniensiũ rursus, qui optimi existimabantur duces, mortem tunc obierãt: Iphicrates, Cabrias, & Timotheus: & eorum qui supererant princeps Chares, uel consilio dando, uel negocijs obeũdis in officio imperatoris nihilo uulgari aut plebeio cuipiã uiro præstabat. Ad primum autem lucis ortum acies instrui cœperunt, rexq; Alexandrum filium ætate iam puberem, uirtutis & promptitudinis in rebus agendis manifestissimæ, alteri cornui præfecit, adiunctis ei ducibus quos meliores in exercitu habebat. Ipse autem electos milites secũ habens, partẽ alterã exercitus regendam accepit: omnibus quæ ubiq; disponenda essent, cõmodissimè pro temporis ratione ab se præparatis. Athenienses ex aduerso acies secundum gentiũ diuersitatẽ partiti, Bœotis partem unã attribuerunt, reliquæ administrationẽ sibi retinuerunt. Itaq; manus ad multum temporis acerrimè conserentes, & plurimis utrinq; cadentibus, aliquãdiu pugna ipsa ancipitem uictoriæ spem habuit, donec Alexander summo ardens studio, specimen aliquod uirtutis suæ patri edendi, eo desiderio præter modum eum urgẽte, cum etiã fortissimos bellatores propè adiutantes haberet, primus facto impetu, hostium aciem perrupit: multisq; interfectis, quicunq; sibi erant obuij, eos grauissimè premebat. Idem ijs qui cum eo erant facientibus, omnes hostium ordines ibi turbati sunt. Iam uerò ingenti cadauerũ strue facta, prima Alexandri acies urgẽdo, hostes pedem coëgit referre. Rex itidẽ ipse ante omnes periculis se offerens, filio uictoriæ partæ titulũ nequaq; concessurus, initio impressione facta, hostem è loco deturbauit: tandemq; eodem in fugam compulso, uictoriæ autorẽ se fuisse ostendit. In eo prælio Athenienses plures mille cæsi, & duo millia capta sunt. Bœotum pariter multi interempti, nec pauciores in captiuitatẽ uenerunt. Philippus certamine finito trophæũ excitauit: defunctorũ corpora sepulturæ mandauit: dijs in uictoriæ cõcessæ gratiã sacrificia fieri cu-
B rauit: eos qui strenuè pugnauerãt, pro cuiusq; merito honorauit. Traditũ est à quibusdã, Philippũ peracta liberali potatione, multo repletũ mero, cũ amicis saltationẽ iocosam ex uictoriæ gaudio iniuisse, atq; ita per mediã captiuorũ turbã progressum, cõtumeliosius uinctis illis calamitatẽ quã patiebant exprobrasse: tuncq; oratorẽ Demadem, qui eo tempore in custodijs erat, sibi, quin loquẽdi audacia uteretur, nõ temperasse, uerbumq; ad regis petulantiã retundendam accõmodatissimum protulisse. Id autem (ut aiunt) dixit: Cum, ô rex, fortuna Agamẽnonis personã tibi apposuerit, non'ne pudore afficeris Thersitæ actiones referens? Ea hominis dicacitate pulsatus Philippus, adeò sese immutasse fertur, ut totũ priorẽ animi habitũ reliquerit, coronis abiectis, alioq; saltationis ornatu, qui totus in uictos erat contumeliosus, contrito: uirum autem qui tam audacter secum loqui ueritus non fuerat, multum admiratus, à captiuitate eum liberauerit, honorificeq; tractauerit. Tandem gratia illa Attica per Demadẽ mitigatus Philippus, captiuos omnes citra redemptionẽ dimisit, prorsusq; inflatos illos ex uictoria spiritus deponẽs, legatos ad populũ Atheniensem misit, per quos cum ea repub. societatẽ & amicitiã iniuit. Thebis etiã cum præsidiũ imposuisset, eo deducto, pacem & genti illi concessit. Athenienses uerò post tantam cladem acceptã, Lysiclem, qui in eo prælio dux fuerat, capite damnauerunt, deferente eum oratore Lycurgo, qui ea tempestate inter alios oratores maximæ erat æstimationis, & annos duodecim cum magna laude reip. uectigalia administrauerat, totumq; uitæ cursum uirtutib. omnibus celebratum traduxerat, accusator acerbissimus in dicendo. Eius sanè orationum dignitatem & amaritudinẽ poterit aliquis conijcere ex illis, quæ in Lysiclis accusatione dixit: Cum, ô Lysicles, in bello prætor fueris, & ciuium tuorum mille occubuerint, duo millia in captiuitatem uenerint, trophæum in

huius urbis dedecus erectum, Græciæ uniuersæ seruitutis iugum impositum A sit: hæcque omnia te duce, te belli administratore contigerint, audes uiuere, & solis huius lumen intueri, atque pudoris & probri patriæ tuæ monumentum in forum prodire? Ea autem tempestate res utique rara euenit. Quando enim ad Chæroneam conflictum est, eadem die & hora in Italia certamen aliud est commissum inter Lucanos & Tarentinos: quo in prælio Archidamus Lacedæmoniorum rex, pro Tarentinis pugnans, interemptus est. Circa id temporis Timotheus Heracleæ Ponti tyrannus mortem obijt, principatus sui anno decimoquarto. Successit ei filius Dionysius, qui ibi dominatus est annos duos & triginta.

XXIIII.

Iam uerò Athenis imperante Phrynicho, & Romæ consulibus T. Manlio Torquato & P. Decio: Philippus ex uictoria Chæronensi quum spiritus maiores haberet, uideretque clarissimas urbeis ab se consternatas esse, laborabat toto animo, uti totius Græciæ dux deligeretur. Eiusmodique sermones passim iactabat, se uelle bellum pro Græcis contra Persas suscipere, quorum impia facinora in res sacras ulcisci deliberaret. Per quæ beneuolos maximè Græcos sibi reddebat, humanè super id, ac liberaliter eos omnes publicè & priuatim tractans. Tandem ciuitatibus Græciæ denunciauit, aliqua se cupere de communi omnium commodo consultare. Itaque Corinthi conuentus habitus est: in quo multum de bello contra Persas loquutus, spemque bonam eius rei faciens, animos eorum qui conuenerant, ad negocium comprobandum induxit. Nouissimeque à Græcis omnibus dux, & potestatis summæ imperator appellatus, apparatum magnum inire cœpit copiarum, quę contra Persas ducendæ essent. Imperato igitur ciuitati cuiuis militum numero, quem dare deberet ad bellum Persicum, in Macedoniam reuersus est. Et ea quidem à Philippo curabantur. In Sicilia autem Corinthius Timoleon, quum res omneis Syracusanorum & Siculorum bene disposuisset, diem suum obijt anno octauo imperij. Eum Syracusani ob egregias uirtutes & ingentia beneficia maximè diligentes, cum summo honore sepeliuerunt. Cumque iam cadauer efferri B inciperet, coacta ibi magna hominum multitudine, promulgatum est Syracusani populi decretum, quo singulis annis in omne tempus Timoleontis memoriam musico, equestri, & gymnico certamine honorari iubebat. Tunc autem minarum ducentarum summam in funus constituebat, quòd barbaros in Sicilia debellasset, maximas Græcas urbes habitantium frequentia repleuisset, libertatemque Siculis reddidisset. Per ea tempora mortuus est rex Ariobarzanes, qui annos uigintisex regnauerat. In regnum successit Mithridates, quod annis quinque & triginta tenuit. Et Romani, inito cum Latinis & Campanis prælio ad urbem Suessam, uictores fuerunt. Victis partem agri ademerunt. Manlius, qui ei pugnæ consul præfuerat, triumphauit.

XXV.

Sequēti anno, quo Pythodorus Athenis princeps, & Romæ Q. Publius & Tib. Aemylius Mamercus consules fuerunt, Olympias undecima supra centesimam acta est, fuit'que uictor in stadio Cleomantis Clitorius. Tunc Philippus assumpto Græcorum imperio, uti bellum contra Persas iniret, Attalum & Parmenionē cum parte copiarum in Asiam præmisit: demādata eis Græcarum urbium liberatione. Ipse autem cupiens secundum deorum assensum, tanto bello manum imponere, Pythiam, num Persarum regem sibi uincere daretur, consuluit. Ea huiusmodi oraculum reddidit:

Ecce coronatum est, qui taurum mactet ad aras.

Anceps hoc dictum Philippus in rem suam interpretatus est, ueluti ab oraculo prædiceret, Persam uictimæ instar mactatum iri. Sed res secus se habebat, contrariumque significabat: Philippū scilicet in hominum conuentu, inter ipsa deorum

A deorum sacrificia, uti coronatũ taurũ interfici debere. Lætus proinde agebat Philippus, deos sibi auxiliares, ad Asiã in seruitutẽ Macedoniæ trahendã, fore existimãs. Subitò igitur ampla sacrificia in deorũ honorẽ peregit, & Cleopatræ ex Olympiade uxore filiæ, Alexandro Epirotarũ regi Olympiadis fratri desponsatæ, nuptias celebrare instituit. Vtq; plures ex tota Græcia ad geniale epulum conuenirẽt, magnificẽtissima certamina musica, & cõuiuia ad amicos & hospites accipiendos, lautissima facere deliberauit. Inuitauit ad hæc ex omnibus Græciæ locis hospites suos, admonuitq; amicos qui penes se erant, uti pariter & ipsi accirent quos iure hospitij notos habebant quamplurimos. Maximè enim studebat, humanitatem suam Græcis testatã esse, atq; ex beneficio traditi imperij benigna saltem oratione gratias eis rependere. Ex omnibus igitur locis ingenti hominum turba confluente, & Aegis Macedoniæ urbe nuptijs & certaminib. celebratis, nõ tantũ singuli clariores uiri coronis aureis Philippum honorarunt, sed & insigniũ ciuitatũ complures idem fecerunt. In queis fuit & ipsorũ Atheniensiũ. Eam coronã cum præco publicè uerbis cõmendaret, inter alia dixit: Si quispiã Philippi uitæ insidiatus, Athenas se receperit, eũ statim ad pœnã deditum iri. Per famã eam, ultrò diuina prouidẽtia erumpentem, uisus est deus imminens tunc Philippo periculũ significare. Accesserunt & aliæ, ueluti diuinitus editæ uoces, obitum Philippo denunciantes. In regio siquidẽ conuiuio cũ Neoptolemus resonanti uoce, & magni nominis tragœdus, Philippo ei iniungẽte, poëma aliquod pridem compositum recitaret, quod ad expeditionem contra Persas accõmodari uiderẽt, existimãs huiusmodi rei aptum se inuenisse, ut Philippi susceptum negocium laudaret, & Persarũ regis fortunas maximas eleuaret: quæ licet magnæ & celebres essent, nihilominus in pessum ruere casu aliquo possent, tale exorsus est carmen:

Vos qui ætheris summum, patentes latius
Agros, domorum & celsa culmina nimio
Inuaditis studio, temerè uitæ datum
B Cursum tenentes, nunc sapere par est. Iter
Hic ecce nunc apprendit ignotum sibi.
Spes namq; longas amputans, luctu grauis,
Extrema de improuiso adest mortis dies.

Addidit & alia, quæ ad eandẽ sententiã omnia tendebãt. Verũ Philippus multum inde oblectatus, in audiendis his quæ recitabantur totus erat, omnẽ suã cogitationẽ ad interitũ Persarũ regis cõuersam habẽs. Recordabatur simul oraculi à Pythia redditi, quod ab his quæ canebantur haud uidebatur dissentire. Tandẽ finito conuiuio, & in sequentẽ diẽ certaminis initio dilato, turba maxima, durante adhuc nocte, in theatrũ cõuenit. Sed prima luce põpa duci cœpta est, in qua super maximũ aliũ apparatũ, duodecim deorum simulacra inuecta sunt artificio & ingentib. ædificijs mirificè exornata. Cum his & tertiumdecimũ ipsius Philippi signũ diuino habitu gestatũ est. Qua in re dignitate parẽ duodecim deis rex ostendere se uoluit. Pleno igitur theatro ipse candidatus prodiuit, spiculatoribus suis, ut seiunctim & longè ab se uenirent, monitis. Per hoc enim omnibus significabat, Græcorum cõmuni beneuolentia sibi munito, haud esse opus corporis defensoribus. Tãto eminentẽ fastigio, ab omnibusq; & laudatũ & beatissimũ iudicatũ, præter omniũ opinionẽ, nullis prius apparentib. indicijs, insidiarũ conatus, simulq; ipsa mors oppressit: cuius rei narratio uti apertius cognoscatur, altius paulo insidiarũ eiusmodi causam explicabimus. Pausanias erat quispiã, genere Macedo, eius gentis quæ Orestis nuncupatur: allectus inter eos, quibus regij corporis tuendi officium incumbit, Philippo ob formæ elegantiã charus ualde. Hic cum alterum Pausaniã sibi cognominẽ à rege amari animaduerteret, probrosis conuicijs eum grauiter insectatus est, ancipitis sexus hominẽ appellans: quod amantium libidini sese expo-

neret. Is contumeliosa maledicta iniquissimo animo ferens, rem pro tempore silentio continuit. Attalo autem uni ex amicis, quid deinceps fieri deberet, cũ indicasset, ultrò, & miro modo uita se abdicauit. Post paucos enim dies Philippo prælium contra Pleuriam Illyrici regem ineunte, hic ante suum regẽ consistens, quæcunque in eum tela mitterentur, suo corpore excipiens, mortem ita obijt. Qua re diuulgata, Attalus inter aulicos & potentiores uiros multũ pollens apud regem, inuitauit Pausaniam ad conuiuiũ. Ibi mero multo eum oneratum, mulionibus, qui per contumeliam corpus temulentum stupraret, tradidit. Ille cum ex ebrietate conualuisset, ægerrimè illatam iniuriam ferens, Attalum apud Philippũ detulit: qui multum quidem ex rei turpitudine est motus, sed Attalo ob magnam familiaritatem, & quòd eius opera tunc uteretur, ut noceret, induci haud potuit. Erat etiam Attalus ob Cleopatram proximè à rege in matrimonium acceptã, arctissima ei iunctus cognatione: copiarumque in Asiam præmissarũ dux fuerat delectus, uir in rebus bellicis egregiæ fortitudinis. Idcirco rex potius, uti Pausaniæ animũ iustissimo dolore incensum mulceret, intẽdit: datisque ei magnis muneribus, loco insuper honestiori inter corporis sui defensores honorauit. Sed ille implacabili ardẽs ira, decreuit nõ tantum de eo qui sibi iniuriam fecisset, sed & qui ulcisci noluisset, pœnam sumere. Confirmauit maximè hanc eius deliberationem Hermocrates Sophista, quem cum Pausanias frequentaret, semel in diatriba percunctatus est, qua'nã uia aliquis clarissimi nominis posset euadere? Respondit sophista: Si uirum, qui res maximas gesserit, interficiat: dum enim illius mentio habeatur, eius etiam à quo interfectus sit, meminisse oportere. Sermonem eiusmodi Pausanias iræ quam coquebat, adduxit in subsidium. Neque sententiæ acceptæ dilationem aliquam interponens, in ipsis certaminibus uim Philippo inferre tali modo instituit. Parauit equos ad portas urbis, dein ad theatri aditum se recepit cum Gallico gladio, quem occultum tenebat. Ibi Philippum amicos, qui ponè sequebantur, inuitantem, ut in theatrum progrederentur, spiculatoribus procul amotis, quum solum relictum uideret, ad eum cucurrit: per'que latera uulnere adacto, mortuum eum prostrauit, ad portasque, ubi fugæ equi parati erant, properè contendit. Statim uerò qui pro rege soliti erant excubare, partim ad regium corpus festinarunt, partim se ad regis percussorem insequendum effuderunt. Sed Pausanias prægressus equo insidens, facilè insequentes euasisset, nisi inter currendum, uite quadam hærente ad calceum, retentus decidisset. Ibi eum conantem de terra surgere, qui erant cum Perdicca, inuadentes confoderunt. Philippus itaque regum omnium, qui suo tempore in Europa fuerint, maximus, qui'ue imperij sui amplitudine duodecim dijs parem se adnumerare ausus est, talem uitæ exitum habuit, quum annos quatuor supra uiginti regnasset. Cognitum planè est, regem hunc tenuibus fauentis fortunæ adiumentis in principatu comparando usum, amplissimum illum etiam inter Græcos stabilisse, atque in eo augendo non tam armis & fortitudine, quàm sermone comi, & benignitate in excipiendo summa profecisse. Fama etiam est, Philippum ipsum ex prudentia & astu imperatorio, neque minus ex successu, quem in conciliandis hominibus habuisset, magis ultrò, quàm ex copiarum & auxiliorum uiribus gloriari solitum. Quòd rerum bene in prælijs gestarũ laus sibi cum his qui secum militassent, communis esset: sed eorum quæ orationis comitate rectè transegisset, titulum sibi uni retineret. Nos autem cum ad Philippi obitum uenerimus, librum hũc, ueluti in principio indicauimus, eius rebus proprium adscribi uolumus. Sequentis uerò initium ab Alexandri successione in paternum regnum facturi, omnes eius gestas res libro uno complecti conabimur.

Diodori

A *DIODORI SICVLI BIBLIOTHECAE historicæ Liber decimusseptimus, qui est de rebus gestis Alexandri Magni, eodem interprete.*

VPERIORI libro, qui totius nostri operis sextus decimus est, principium ab inita Philippi Amyntæ filij regni administratione fecimus, comprehendimusq; in eo ipsius Philippi ad obitum usque, pariter & regum, ciuitatum, gentiumq; aliarum res gestas, quotquot uiginti quatuor annis, quibus ille regnauit, contigerunt. In hoc uerò materiam continentem tractaturi, ab Alexandri regno incipiemus, quæ ab eo principe, quoad uixit, gesta sint: simulq; eadē tēpestate quæ in alijs orbis terræ celebrioribus locis sint facta, colligentes. Ita enim præcipuè arbitramur res memoria facilè retineri, quando per sua ueluti capita dispositæ, finem principio adnexum habent. Sed enim rex Alexander magna breui temporis spacio confecit, suaq; uirtute & prudentia reges omnes, quorum per cuncta sæcula mentio habebatur, operum suorum magnitudini impareis esse demonstrauit: quandoquidem intra annum duodecimum non paruam Europæ partem, Asiam uerò fermè totam consequutus, celeberrimum nomen suum reddidit: ut ueteribus illis, qui heroës aut semidei nominati sunt, se prorsus exæquauerit. Verùm nobis haud est opus in præfatione quippiam eorum, quæ à rege laudabiliter facta sunt, præripere, quum ea suis locis sigillatim patefacta, amplissimam principis gloriam planè sint indicatura. Alexander sanè paterno genere Herculem, materno Aeacidas contingebat. Visusq; est & naturam, & uirtutem maiorum suorum ueluti hæreditariam, sibiq; ingenitam retinere. Sed iam tempora rebus, quas scribendas sumimus, cohærentia proponentes, ad ipsam historiam B explicandam conuertemur.

REGNI ALEXANDRI ANNVS I.

Quum Euænetus Athenis imperaret, Romæq; L. Furius & C. Manlius consules essent, Alexander accepto patris defuncti regno, primò omnium qui eius mortis causa fuerant, grauibus pœnis affecit. Dein sepulturæ eiusdē maximam impendit diligentiā. Principatum uerò multo melius, quàm quispiam existimasset, confirmauit. Iuuenis enim, atque ob ætatem adhuc teneram ab aliquibus contemptui habitus, uulgus ipsum humanissimis sermonibus in sui beneuolentiam conciliabat. Regis nomen duntaxat immutatum dicens: cæterùm omnia haud deterius, ac sub parente solebant, ab se administratum iri. Legationes etiam benignè excipiens hortabatur Græcos, ut in amicitia quam cum Philippo patre habuerant, persisterent. Militibus armorū uim magnā distribuēs, & bellicis meditationibus eos exercens, cunctum exercitum sibi obsequentem ualde reddidit. Quumq; regno suo aduersum, & nouarum rerum cupidum Attalum Cleopatræ, quæ Philippo nupserat, fratrem cognosceret, eum de medio tollere deliberauit. Etenim Philippo paucis diebus antequam decederet, natus erat ex Cleopatra filius. Ipse autem Attalus cum Parmenione copijs præfectus, in Asiam missus fuerat: ibiq; quum & beneficijs, & blando sermone militum fauorem captaret, magnam in toto exercitu sui charitatem effecerat. Proinde non sine causa Alexander, ne is aliquid contra se moliretur, inita cum Græcis quos sibi aduersos nouerat societate, uerebatꝰ. Propterea ex amicorū numero Hecatæum delegit, quē in Asia cum iusto exercitu misit: dato ei negocio, ut uiuum maximè si possit, ad se Attalum ducat: sin parum id procedat, quamprimū per insidias eū interficiat. Ille profectus in Asiam, Attali & Parmenionis exercitui suum iunxit, cœpitq;

opportunum tempus patrandæ rei ordinatæ obseruare. Alexander autem, A cum resciuisset multas Græciæ ciuitates rebus nouis studere, solicitudine magna erat implicatus. Athenienses enim, quum Demosthenes frequenter ad populum contra Macedonas uerba habuisset, Philippi morte multum lætati, non amplius Græciæ imperium Macedoni cuipiam cõcedi uolebant. Præter hæc, missis ad Attalum legatis, societatem cum eo clàm iniuerant, aliasq; ciuitates ad libertatem uendicandam incitabant. Aetoli Acarnanum exules, qui sub Philippo solum uertere fuerant coacti, in patriam reducere decreuerant. Ambracienses, autore Aristarcho, præsidium à Philippo sibi impositũ eiecerunt, urbemq; ad gubernationem popularem traduxerunt. Pariter & Thebani regium præsidium Cadmea pellere, ne'ue amplius Græcorum imperium penes Macedonas esset, decreuerunt. Arcades, qui soli prius Philippo assentiri noluerant, nec Alexandrũ imperatorem deligendum tunc censebant. Aliæ Peloponnesi gentes, uti Argiui, Elei, Lacedæmonij, alij'ue quidã pro libertate retinenda consurrexerant. Barbaræ etiam nationes non paucæ ultra Macedoniã, cõmissa defectione, graues tumultus excitauerant. Sed licet negocium & trepidatio maxima regno Macedoniæ ex tantis motibus immi nere uideretur, ipse tamen Alexander in iuuenili ætate, præter omnium opinionem, breui temporis spacio, eas omnes difficultates expediuit, illorumq; aliquos comi & blanda oratione demulctos, sibi conciliauit: quosdam terrore iniecto, ad officiũ reuocauit. Nõnullos per uim sibi parere cõpulit. Thessalos præ omnibus cõmemorata ueteri cognatione, quæ sibi cum illis per Herculem esset, sermonibusq; humanissimis, uti magna ab se speraret, persuasos induxit, communi totius Thessaliæ decreto ipsum Græciæ ducem ut assumerent. Conterminas itidẽ eis gentes cum in partes suas traxisset, superatis Thermopylis, ad illas transgressus, coactis Amphictyonibus, fecit ut cunctis eorũ suffragijs Græciæ dux decerneretur. Cum Ambraciensibus per legatos humanissimè egit, data eis spe, propediem ultrò libertatẽ ab se concessum iri. Sed ut eis qui contra se peruicaces essent, terroris aliquid incuteret, Macedonicũ B exercitum instructissimũ magnis itineribus in Bœotiam duxit: positisq; prope Cadmeam castris, Thebanos magna affecit trepidatione. Tunc Athenienses, audito regis transitu in Bœotiam, nõ amplius eum nihilifacere ausi sunt. Tanta enim in iuuene celeritas, atq; in rebus agendis efficax diligẽtia omneis qui per contemptum ab eo erant alienati, perterrefecit. Igitur Athenienses de comportandis in urbem rebus, deq; mœnibus bene firmandis decretum fecerunt, simulq; legatos ad Alexandrum miserũt, deprecantes quòd in eo duce nominando tardiores fuissent. In ea legatione quum esset Demosthenes, ad Alexandrum cum cæteris legatis non peruenit, sed à Cytherone Athenas reuersus est: siue correptus timore, quòd frequenter in sua repub. contra Macedonas uerba fecisset: siue ut regi Persarum se omnis suspicionis immunẽ seruaret. Magnam enim pecuniam ab illo eum accepisse fama erat, uti Macedonum causam apud ciueis suos oppugnaret. quod ab Aeschine exprobratum ei esse aiunt, quum in oratione quadam de muneribus acceptis ita dicat: In præsens sanè regium aurum sumptus huic suppeditat: sed hoc deinceps haud sufficiet, quum nullæ opes moribus improbis satis esse possint. Alexander autem benignè Atheniensibus legatis respondens, magno metu eam rempub. liberauit: accersitisq; Corinthũ & legationibus, & ijs q̃ essent cõcilij Amphictyonũ, postquã conuenerunt, disserens ibi oratione quæ æquissima uisa est, persuasit eis, ut decreto imperatorẽ Græciæ se esse iuberent: uti'ue expeditionem contra Persas, pro eorum ultione, quæ in Grȩcos cõmisissent, auxilijs iuuarent. Quo honore impetrato, cum suis copijs in Macedoniam redijt. Sed Græciæ rebus tractatis, ad ea quȩ in Asia gerebantur transitũ faciemus. Ibi audita Philippi morte, Attalus nouis rebus animũ intendit, cõtraq; Alexandrũ fœdus

A foedus cum Atheniensibus firmauit. Postmodum poenitentia ductus, Demosthenis epistolam ad se missam, Alexandro deferendã dedit, uerbisq; blandis obiecta sibi crimina diluere conatus est. Verùm cũ regio iussu Hecatæus per insidias eũ oppressisset, Asiaticus Macedonũ exercitus nõ ulterius rebellare cogitauit: quippe Attalo extincto, & Parmenione erga Alexandrũ bene affecto. Nos uerò de Persarũ imperio mentionẽ habituros, superiora historiæ tẽpora aliquantulũ repetere operæpreciũ uidet. Cum rex Philippus adhuc uiueret, Persis Ochus imperabat: populis suis ob mores truces & sanguinarios parum acceptus. Itaq; eum multis ex sua asperitate odiosum Bagoas militũ mille præfectus, spado quidem, sed tamen natura & scelestus, & bellicis rebus tractandis idoneus, per medicũ quendã, data potione medicata, interemit: filiũq; regis iuniorem, Arsen nomine, in regnum intrusit: eius fratribus, qui omnes iuuenes erant, sublatis è medio, quò rex solus relictus sibi obsequentior esset. Iam uerò adolescente rege animũ ad patrata scelera adijciente, cum palàm esset, de tot flagitiorum autore poenas eum sumpturum esse, Bagoas insidias sibi intentatas esse in uulgus iaciens, Arsen, qui iam annum tertium regnabat, cum omni prole extinguit. Ita domo regia in solitudinem redacta, cum nullus eius gentis superesset, cui regnũ per successionem deberetur, delegit eunuchus unum ex amicis, cui Dareo erat nomen, eumq; regem fieri curauit. Erat autem Dareus Arsani, qui Ocho Persarũ regi frater fuerat, filius. Sed Bagoæ casus quispiã singularis, & memoratu dignus contigit. Cum enim in consuetudinem parricidia cõmittendi uenisset, Dareum etiã ueneno interimere aggressus erat. Verùm dolo cognito, rex comiter ad se Bagoã inuitat, poculũq; in se paratũ ei porrigens, uti uenenũ ebiberet, coëgit. Existimatus autẽ est Dareus regiæ dignitati sustinendæ idoneus esse, quod Persis omnibus uirtute præstare crederetur propter huiusmodi facinus. Cum Artaxerxes antea rex Persarum cõtra Cadusios bellum suscepisset, ibi quodam è numero hostium, cuius robur & animi constantia in ore omnium erat, inuitante ad certamen singu-

B lare Persarum aliquem, cum nullus progredi auderet, solus Dareus periculo se obtulit, aduersariumq; uictum interfecit. Qua ex re munera ingẽtia à rege, & à Persis omnibus existimationem eam retulit, ut sibi fortitudinis quædam prærogatiua tribueretur. Principatum itaq;, quem strenuè se gerendo meruisse uisus est, per ea fermè tempora Dareus accepit, quibus Philippo mortuo Alexander in Macedoniæ regnum successit. Cumq; fortuna talem uirũ Alexandri uirtutibus aduersariũ opposuerit, euenit, uti plura & aspera certamina de laudis principatu inter eos cõmitterẽtur: quæ omnia, rebus suo ordine explicatis, innotescẽt. Interim ad narrationis seriem redibimus. Dareus, cum ante Philippi obitũ rex esset factus, cogitabat de bello in Macedoniã transferendo: sed illius morte audita, omni cura liberatus est, quòd Alexandri adolescentiam non magni æstimandam iudicaret. Verùm postquã magna in agendis rebus industria, neq; minor celeritas Alexandri effecit, uti à Græcis omnibus dux decerneretur: iamq; iuuenis Alexandri uirtus passim prædicabatur, Dareus ex ijs quæ fieri uidebat, attentior factus, magnam diligentiam exercitui comparando coepit adhibere. Triremes multas instruxit. Magnã militum multitudinẽ coëgit, ducesq; quos penes se meliores habebat, delegit: in queis fuit Rhodius Memnon, uirtute & rei militaris scientia præstantissimus. Huic rex millia quinq; mercenariorum militum dedit, iniunxitq; ut ad Cyzicum oppugnandum contenderet, num'ue eius potiri posset, periclitaretur. Memnon cum ea manu profectus est per Idam, quem montem nõnulli fabulantur ab Ida Melissei appellationem eam sortitum esse. Est sanè omnium, qui circa Hellespontum sunt montes, altissimus: habetq; ad sui medium, ueluti deis accipiendis extructum, antrum, ubi trium dearum iudicium ab Alexandro factum esse prædicant. In hoc tractu Dactyli Idæi, qui primi ferrum excudere

coeperunt,

cœperunt, eam artem à deorũ matre edocti, nati esse credunt. Sedenim rarissi- A
mum, supraq; omniũ opinionem est, quod monti huic usuuenit. Circa exortum canis in summo eius uertice aër trãquillissimus circumquaq; efficit, ne ea pars flatum aliquem uentorũ sentiat. Ibi, nocte etiamnum durante, sol radios suos emittens conspicitur: nõ quidem ut circularis illius forma, sed potius ut fulgor latè in partes multas ab eo diffusus appareat, uelut si multus ignis terræ horizonta corripuerit. Pòst paulo totus ille splendor in unam magnitudinẽ coarctatur, donec dimidiati stadij spacium conficiat: tuncq; die adueniente, iã plena integraq; solis amplitudo diei lucẽ inducit. Superato igitur monte hoc, Memnon subitò in Cyzicon urbem inuadit: parumq; abfuit, quin eam caperet. Ea spe deiectus, agris uastatis, ingentem prædam acquisiuit. Interea Parmenio urbem Grynnium ui occupauit, captiuosq; multos fecit. Pitanẽ etiam oppugnare cœperat, sed Memnone superueniente, Macedones perterriti ab incepto destiterũt. Callias autẽ qui Macedonico & mercenario militi in Troade præerat, conseruit manus cum Persis, numero militũ se longè superiorib. uictusq; in Rhœteum se retraxit. Dum hæc in Asia gererentur, Alexander sedatis motibus, qui in Græcia erant exorti, cõtendit in Thraciã. Ibi populos, qui tumultũ fecerant, terrore iniecto compulit, uti in fide manerẽt. Progressus deinde in Pœoniã, Illyricum, locaq; ijs finitima, deuictis gentibus aliquot barbaricis quæ rebellauerant, totum eum tractum sibi obsequentem reddidit. Hæc ei agenti superueniunt nuncij, multos in Græcia res nouas moliri, ciuitatesq; non paucas, & præ omnibus Thebanos ab eo defecisse. Quare motus Alexander, in Macedoniã est reuersus, ut factum in Græcia tumultum reprimeret. Thebanis autem conantibus præsidiũ Cadmea depellere, ipsamq; arcem obsidentibus, rex cum exercitu magnis itineribus profectus, nõ longè à Thebis cum omnibus copijs consedit. Sed prius quàm id accideret, Thebani præaltis fossis, & munitissimo uallo Cadmeã cinxerant: ut nec auxilia, neq; cõmeatus intrò comportari possent. Miserantq; ad Arcadas, Argiuos, & Eleos, qui auxilia ab eis peterent. Cumq; etiã Athenas ad idem petendũ quosdam legassent, à Demosthene magnam uim armorũ gratuitò acceperũt, qui- B
bus inermes milites instruxerunt. Eorum autem à quibus subsidia Thebani implorauerant. Peloponnesiaci copias aliquas ad Isthmum miserunt, quæ ibi regis aduentum, cuius expectatio erat, morarentur. Athenienses decretũ quidem fecerant, suadente Demosthene, uti auxilia Thebanis darent: sed nullos adhuc miserant, expectantes quam in partem belli illius fortuna flecteretur. Philotas uerò præfectus præsidij quod erat Cadmeæ, cernens magnum Thebanorum apparatum ad oppugnationem ineundam, mœnia diligentissimè communiuerat: telorumq; omne genus multitudinem magnam comparauerat. Verùm postquam Alexãder præter opinionem ex Thracia cum toto exercitu aduenit, incertumq; erat an auxilia aduentura essent, ac hostium ualidissimæ uires palàm conspiciebantur, Thebani duces de belli ratione consultare cœperunt: omnibusq; est placitum, uti pro libertate retinenda decertaretur. Idq; ipsum uulgi turba comprobante, sese magna promptitudine ad belli discrimen subeundum expediebant. Sed rex suos continuit, quò illi moram pœnitendi talis consilij haberent: nullo pacto existimans ciuitatẽ unã contra tãtas copias dimicare audere. Habebat enim Alexander peditum ultra millia triginta, equitesq; ad tria millia: omnes in bellicis laboribus exercitatissimos, qui'ue sub Philippo patre stipendia fecerant, atque in nullis fermè prælijs uicti discesserant. Quorum uirtuti & audaciæ confisus Alexander, expeditionem contra Persarum imperium susceperat. Sane'que si Thebani temporum fortunæ cedentes, legatos de pace ad Macedonas misissent, libentissimè Alexander eorũ postulatis annuisset, omniaq; rogatus concessisset: quòd mirificè studebat, Græciæ rebus compositis, intactũ bellum in Persas transferre. Sed
cum

A cum se à Thebanis contemptui haberi existimaret, urbem eam funditus euertere, ut qui defectionibus studerent, inde perterrerentur, deliberauit. Itaque exercitu animi ad dimicandum paratissimi instructo, palàm clareq; admoneri fecit, si quis Thebanorum ad se transire, & pacis omnibus Græcis datæ societatem ingredi uellet. Ibi Thebani, ut sese hosti exæquarent, è turri quadam alta inclamari fecerunt, uti qui cum magno rege & Thebanis Græciam in libertatem uendicare uellent, & Græciæ tyrannum extinguere, ad se transitionem facerent. Inde Alexander ingenti dolore correptus, in magnam prorupit indignationem: atq; pœnis grauissimis Thebanos afficere statuit. Itaq; ueluti efferatus animi, machinas, aliaq; quib. hostes offenderet, expediuit. Tanti huius discriminis quod Thebanis imminebat, haud ignaræ ciuitates Græciæ, ægerrimè quidē illorū calamitatē ferebant: sed suppetias aliquas ferre non audebant, temereq; & sine ullo consilio in manifestissimā cladem sese illos coniecisse iudicabant. Cumq; animo alacri & magno Thebani aduersa omnia sustinerent, cogebantur tamen nonnihil dubitare, ob rumores quosdam à uatibus diuulgatos, nec minus ob signa quædam diuinitus facta. Ante omnia in Cereris templo tela quædam aranearum tenuis adeò extendi uisa est, ut pallij magnitudinem haberet, atq; in eius circuitu forma cœlestis arcus, haud absimilis ei qui in aëre solet conspici, appareret. De qua re oraculum Delphicū huiusmodi responsum eis reddidit:

Ostentum hoc superi cunctis mortalibus edunt,
Sed mage Bœotis, iuxtaq; colentibus urbes.

Ab eo uerò quod peculiare & patriū habebāt oraculū, uocē hanc audiuerūt:

Tela alij contexta malum, atq; alij bonum ea ipsa.

Signum hoc ante mensem tertium quàm Alexander Thebas perueniret, accidit. Sub ipsum uerò eius aduentum, statuæ quæ erant in foro, uisæ sunt sudorem guttis prægrandibus emittere. Præter hæc magistratibus renunciatū est, stagnum quod erat Onchesti, edidisse uocē mugitui consimilem, atq; in Dirce
B horrendam quandam speciem cruentatam in summo aquæ supernatasse. Non defuerunt & alij ex Delphis, qui dicerent culmen ædis, quam Thebani construxissent, à Phocensibus uisum esse sanguine suffusum. Qui coniectātes ostentorum talium significationem exquirere solent, dicebant portendere telam illam, deorū ab urbe migrationem. Cœlestis arcus speciē, molestiarū uarij generis perturbationem. Sudorem de statuis emissum, quòd extrema incōmoda passuri essent. Sanguinem uerò qui in locis plerisq; comparuisset, cędis multæ ad Thebanam urbem committendæ indicium esse. Consulebāt igitur, cum dei apertissimè calamitatem urbi denunciarēt, ne pugna bellum uellent decidere tutius esse, num dictis cōditionibus ab eo se explicare possent, quærere. Verùm Thebani nihilo magis animos demittebant, ex aduerso potius mente arrecta, reducebant sibi mutuò in memoriā Leuctricæ pugnæ euentū, aliarumq; uictoriarum, quas sua uirtute præter spem, non sine admiratione consequuti essent. Ita elatione quadam animosa potius quàm prudenti Thebani inflati, ad patriæ internecionem præcipitati sunt. Rex autem cum tribus continuis diebus quæ ad oppugnationem, quæ'ue ad aciem instruendā facerent, pręparasset, in partes tres totum exercitū suum diuisit. Vniq;, ut uallum ante urbis mœnia excitatū superare niteretur: alteri, ut pugna Thebanos exciperet: tertiæ, ut laborantibus subueniret, atq; succedēdo prælium renouaret, demandauit. Thebani equitatum omnem intra uallum collocarunt, seruos libertate donatos: qui'ue peregrini aut exules ciuitatem incolebāt, in ualli propugnationē hostibus opposuerunt. Ipsi uerò cum Macedonico exercitu, qui penes regem erat, eosq; multitudine longè superabat, uti manus consererent, parati sunt. Pueri & fœminæ ad templa decurrerunt dijs supplicatum, ut patriam à discrimine impendenti tutarentur. Postquam igitur Macedones sua

quisque in acie progressi sunt, dato tubis prælij signo, utrinque sub idem tempus acriter concursum, ac tela in hostes cōiecta sunt, ocyusque ijs emissis, omnes gladijs cominus rem gerere cœperunt. Ibi atrox inita est pugna. Macedones & hominū numero, & ipsius phalangis impressione tantā uim inferebāt, ut uix sustineri possent. Thebani corporū firmitate & continua exercitatione in gymnasijs, atque animi quadam altitudine præstantes, difficultatibus omnibus tolerandis sufficiebant. Propterea multi ex utraque parte sauciabant: nō pauci cadebant, uulneribus omnes aduersis: sentiebaturque simul gemitus, clamor, & adhortatio. In parte quidem Macedonū, ne quæ prius strenuè gessissent, tunc aliqua turpitudine corrumperent. Apud Thebanos uerò, ne parētes & filios in captiuitatis periculo, patriamque ipsam, cui prorsus diruendæ intenti essent Macedonū animi, destituerent: pugnæque ad Leuctra & Mantineā cōmissæ, quorum facinorū fama ubique gentiū celebratissima esset, recordarent. Ad multū proinde tēporis ob egregiā pugnantiū uirtutē, cū prælij fortuna anceps fuisset, Alexander uidens Thebanos libertatis studio promptissimè decertare, suosque pugnādo defessos esse, imperauit ijs quos in subsidijs locauerat, uti laborantibus succedentes pugnam exciperent. Qui derepentè in Thebanos afflictos irruentes, grauiter eos, multis interfectis, perturbarūt. Neque idcirco Thebani uictoria cesserunt: imò tūc uincendi studio magis arrecti, quæcunque aduersa parum æstimabant. Adeoque strenuè decertando euecti sunt, ut iactaret Macedonas iam fateri, se Thebanis uirtute inferiores esse. Sanè cum alij omnes soleant hostium subsidijs prælium ineuntibus, utpote quibus uires integræ sint, perterreri: hi soli audentiores ad pericula omnia facti sunt, ex quo recentes hostiū copiæ in laborantiū locum subiuerūt. Ita cum nullo pacto illorum animi ardor uinci posse uideret, Alexāder audiens angustam quandam portā, amota statione, parū diligenter custodiri, Perdiccā, datis militibus qui rei sufficerent, misit ad eam occupandā: sicque uti in urbem irruerent. Eo negocio strenuè peracto, Macedones per eam portā intra mœnia penetrarūt. Tūc Thebani, qui primam hostium aciem debilitauerant, secundæque fortiter resistebant, cum essent in bona spe uictoriæ consequendæ, sentientes partē urbis captam esse, non ulterius expectauerunt, quin se intra murū reciperēt. Quod cum fieret, equites exemplo peditum in urbem concurrere cœperūt: inque eo tumultu suorum multos obtritos interficiebant, ac ipsi per eam trepidationē commixti in uiarū angustijs, aut in fossas incidentes, suis armis conficiebant. Ad hoc qui in præsidio Cadmeæ arcis erant exeuntes, magnam Thebanorū, quos perturbatos sunt adorti, cędem faciebant. Capta eo modo urbe Thebis, multa & uaria crudelitatis genera commissa sunt. Macedones enim concitati ualde ex insolenti illa Thebanorum per præconē admonitione, asperius etiā quàm hostem deceret, in eos sæuiebant: grauiterque miseris insultantes, nulli, qui occurreret, parcebant, quin statim eum obtruncarēt. Neque Thebani idcirco tuendæ libertatis animum remittebant, adeò ut nullam seruandæ uitæ curam haberent, sed ultrò in aduenientes hostes incurrerent, atque illata ab eis uulnera alacriter exciperent. In ea namque urbis captiuitate Thebanus nullus repertus est, qui Macedoni alicui, quò uitæ suæ parceret, supplicaret: aut qui uictoris genua humiliter amplecteretur. Sed nullis uerbis calamitatem suam apud hostes miserati, nec exiguum temporis momētum ad prolatandam supplicij crudelitatem captauerunt. Nihil autem in tota urbe immune fuit direptionis. Pueri, uirgines cum eiulatu magno, parentum nomina inclamantes, passim trahebantur. Familiæ cum tota stirpe, in uniuersumque ciuitas omnis in captiuitatem rapiebatur. Eorum uerò qui spiritum adhuc post multam aliorum cædem retinebant, partim saucio corpore, quum anima destitui inciperet, hostem aliquē complexi, nō sine solatio interempti secum inimici moriebantur. Partim lanceæ trunco innisi, in obuium quenque hostium impetum faciebant,

A faciebant, nouissimaq; illa contentione, quàm sibi salute libertas potior esset, ostendebant. Maxima igitur hominum nece patrata, omniq; urbis loco cadaueribus repleto, haud ullus uidebatur fore, qui ad tam dirum & calamitosum spectaculum miseratione nō commoueretur. Tamen Græci homines, Thespienses, Plateenses, Orchomenij, alij'ue nōnulli Thebanis inimici, sub rege merentes postquàm in urbem irruerunt, priuatas simultates in illorum aduersa fortuna exercuerunt. Itaque immanitatis & iniuriarum genus nullum omissum est: Græci Græcorum manibus, citra ullam misericordiam mactabantur. Quiq; cognatæ gentis necessitudine iuncti erāt, comparis sermonis usu nihil animos emolliente, cędibus mutuis cōficiebantur. Tandem noctis initio facto, domus omnes penitus direptæ. Fœminæ, pueri & senes, qui ad templa confugerant, cum omnis ignominiæ dedecore abducti sunt. Cæsorum Thebanorū numerus fuit supra sex millia, capti plures triginta millibus, pecuniarum uis immēsa passim distracta. Rex autem Macedonas, qui plures quingentis occubuerant, sepeliri curauit. Grędorumq; habito concilio, eis cōmisit, quo modo in captam ciuitatem uindicandum esset, uti decernerent. Ibi quum res tractari cœpisset, quidam Thebanis infensi, extremo supplicio eos puniendos esse censuerunt, quos contra Græciam cum Barbaris fœdus iniuisse demonstrabant. Xerxis enim temporibus, auxilia Persis in Græciæ perniciem dedisse, solosq; Græcorū omnium, tanquam opitulatores, apud Persarū reges fuisse honoratos, ut Thebanorum legatis, supra reges sedendi locus daretur. Multaq; alia huiusmodi narrantes illi, cæterorum animos in Thebanorum odium inflammarunt. Factumq; tandem est decretum de urbe euertenda, captiuis uenūdandis, deq; ijs qui aliquò aufugissent, uti ex omnib. Græciæ locis ad pœnam retrahi possent. Sententiam hanc cōsilij rex sequutus, urbe diruta magnum timorem iniecit ijs qui ab se defecissent. Venditis autem captiuis, quadringentorum quadraginta talentorum argenti summam coegit. His peractis, Athenas misit, qui decem oratores, contra se ad populum cōcionatos dedi peterent. Conuocato igitur po-
B pulo, cum legati introducti postulata regis exposuissent, eis auditis, sollicitudine & dubitatione animi magna omnes correpti sunt. Cupiebant reip. suæ dignitatem tueri: rursus Thebanorū clade perterriti, ne malum aliquod sibi accerserent, aduersis uicinorum rebus facti prudentiores, uerebantur. Quū uerò multi in concione uerba habuissent, exurgens Phocion, qui Demosthenis factionem agendo optimè sciebat retundere: dixit eos qui peterentur, imitari debere Hyacinthidas & Lei filias, ultro scilicet mortē subeundo, ne eorū causa detrimēti aliquid patria sustineret. Atq; timiditatē & ignauiā multū eis exprobrauit, qui pro ciuitatis salute mori detrectarent. Hunc ita agentē, populus ijs qui in contrariū dicebant assentiēs, facto tumultu è cōcione expulit. Quūq; Demosthenes meditatā orationē habuisset, taliū uirorū miseratione populus motus, eos se incolumes seruare uelle planè ostēdebat. Tandē Demades quinq; talentis argenti, quæ ab amicis Demosthenis muneri accepit, corruptus, persuadere cœpit, uti periclitantes illi seruarentur: recitauitq; decretū ingeniosissimè ab se conscriptū, in quo oratorum excusatio cōprehendebatur, simulq; populi promissio recipientis se in illos secundum leges animaduersurū, si aliquod mereantur suppliciū. Populo id Demadis inuentū placuit, statimq; decretū confirmarunt: atq; ipsum Demadem, & alios nonnullos ad regē legatos miserunt, iniungentes etiam ut precibus cum eo agerent, ne Thebanos exules sibi recipere nō liceret. Demades profectus eloquentiæ suæ uiribus omnia perfecit, uti Alexander culpam ijs, qui in se deliquerant, condonaret, atq; populo Atheniensi alia omnia cōcederet. Qui post hæc in Macedoniā cum exercitu reuersus, duces & amicos suos præcipuos in consilium uocauit, de transitu in Asiam uti consulerent, quib. copijs id fieri, & qua ratione bellum iniri oporteret. Censebant multi, Parmenione & Antipatro autoribus, debere prius Alexandum liberis ope-

ram dare, postea tantā expeditionē aggredi eū posse. Sed ipse, qui rebus gerendis intentus erat, cuiq; cessatio omnis displicebat, sententiā eam ualde respuit, se ab ipsa Græcia electū bello gerendo ducē, & qui paternas copias firmissimas haberet, nuptijs celebrandis uacare, donecq; filij nascerent desidere, turpe esse demonstrans. Quumq; illos docuisset, quid sibi expedire uideretur: atq; rationibus multis ad bellū animasset, magnifica Deis sacrificia, in Dio Macedoniæ urbe, Iouiq; & Musis scenica fecit tertamina, quæ ab Archelao superiorū temporū rege instituta fuerant. Durauitq; ea celebritas in diem nonū, cum musis singulis diem suū dedicasset. Scenam uerò tam amplam struxerat, ut centum lectos caperet, ubi amicos, & qui ordines in exercitu ducebant, legatosq; ciuitatum cōuiuio accepit. Splendidissimi apparatus epulo ei cū multi interfuissent, militibus etiam omnibus sacrificiorum & conuiuij partes distributæ sunt. A

II.

Athenis aūt imperante Ctesicleo, & Romæ cōsulibus C. Sulpitio, & L. Papirio, Alexander cum exercitu ad Hellespontum profectus, ibi copias ex Europa in Asiam traijcere instituit. Nauibusq; sexaginta discedens Troadem uersus, primus Macedonū omnium è naui hastam iaculatus, littori Asiæ eam infixit, ac statim exiliuit, de naui uisus quodammodo ope Deorū captiuam terram occupare. Hinc sepulchra heroum, Achillis, Aiacis, aliorum'ue, inferijs cæterisq; honoribus ueneratus, copias quæ secum transmiserant, diligenter recognouit, inuenitq; peditum Macedonū millia duodecim, auxiliariorū septem millia, mercenariorum quinq; millia. His omnibus præerat Parmenio. Odrysij, Triballi, Illyrij, ad quinq; millia sagittarij, & qui Agrianes uocantur mille, eum etiam sequuti fuerant, ut omnes triginta millia numero essent. Equites uerò Macedones mille & octingenti, quos Callias Harpali F. ducebat. Græci oēs octingēti, quibus præerat Erigyius. Thessali Thraces antecursores, & Pæones mille & nongenti duce Cassandro, reperti sunt. Equitatui omni numerus factus est quatuor millium & quingentorum. Cum his copijs Alexander in Asiam transiuit. In Europa sub Antipatro reliquerat peditum millia duodecim, B
equites ad duo millia & quingentos. Mouens aūt castra rex à Troade, peruenit ad Mineruæ templum. Ibi sacerdos Alexāder nomine, cum ante ædem Ariobazanis, qui Phrygię præses fuerat, statuam humi prostratam aliaq; nō parui momenti ostenta uidisset, accessit ad regē, eumq; in magno equestri certamine uictorem fore cōfirmauit: præcipuè, si circa Phrygiā manus consereret. Adiunxit etiam, manibus suis insignem hostium ducem eum interempturū esse: ea uerò omnia sibi à Deis ipsis, & maximè à Minerua significari, quæ ei auxilio ad res feliciter agendas futura esset. Sacerdotis huius prędictionem læto animo accepit Alexander, ac statim Mineruam amplissimo sacrificio honorauit, scutumq; suum ei dicauit, & ex templo alterum, quod sibi firmissimum uisum est, detraxit. Quo armatus, pugnam primam iniuit: ubi sua connisus uirtute, celebrem uictoriā reportauit. Sed hæc paucis diebus pòst gesta sunt. Interea præfecti, & duces Persarum, cum tardi fuissent ad prohibendum Macedonū transitum in Asiam, cōuenerunt gratia consultandi, qua ratione bellum contra Alexandrum gerēdum esset. In ijs Memnō Rhodius, qui militari prudentia ualde ęstimabatur, censuit rem initiò in discrimen deduci non oportere, sed agros uastando, necessariorum inopia debere hostem prohiberi, ne ulterius progrederetur: simulq; in Macedoniam naualeis & pedestreis copias traduci, ut bellum totum in Europam transferretur. Optimè prorsus uir ille consulebat, ut de rerum euentu postea cognitum est. Sed duces cæteri haudquaq; assentiri uoluerunt: tanquam diceret, quæ parum ingenteis Persarum animos decerent. Quum itaq; sententia ea quæ dimicationem suadebat, superior fuisset, copias undiq; accersiuerunt, quæ numero hominum Macedonicis longè erant maiores. Cum his in Phrygiam ad Hellespontum progressi, prope Granicū castra posue-

A posuerunt, ripasq; fluminis bene muniuerunt. Alexander de hostium profectione certior factus, magnis itineribus obuiam uadens, ex aduerso illorum castrametatus est, ut tantum Granici aqua inter bina castra laberetur. Tunc Barbari ad montis latus retracti, expectabant, ut hostes in transitu fluminis adorirentur: quòd ita, dissipata eorum phalange, uictoria se facilè potiri posse sperarent. Sed Alexander audacia usus, ad primum lucis ortum antequam hostis se opponeret, copias traiecit, aciesq; ad cõflictum ordinauit. Contra eas Barbari magna equitum multitudine obiecta, primùm certamen absq; peditatu inire proposuerunt. Sinistram itaq; exercitus partem Rhodius Memnon, & Arsamenes præfectus, cum suo equitatu tenebãt. Post eos Arsites, cui erant Paphlagones equites: dein Spithrobates Ioniæ præses, cum Hyrcanis equitibus, positi erant. In cornu dextro erant Medi mille, & duo equitum millia sub Arrheomythre, totidemq; Bactriani. Mediam aciem habebant gentium aliarum equites: numero quidem multi, sed quorum uirtus explorata esset, ad decem millia. Peditatus uerò Persarũ nihilo erat minor centum millibus hominum. Hi omnes post acies substiterunt, quòd equites crederẽtur sufficere, ad Macedonum uires labefactandas. Concursu igitur equitum utrinq; facto, cum summa alacritate, Thessali equites, qui Parmenione duce in sinistro erant cornu, hostium impetum firmiter sustinuerunt. Alexander autem, qui in altero cornu delectos equites secum habebat, primus in Persas irruit: consertisq; acriter manibus, cædem hostium magnam faciebat. Barbari pariter strenuè pugnantes, arrigebãt animos, quo Macedonum uirtuti resisterent. Ibi in locum unum, fortuna bello meliores ad contentionem, pro uictoria obtinenda, deducere uisa est. Spithrobates enim pręfectus Ioniæ, genere Persa, quem Dareus generum sibi fecerat, egregiæ fortitudinis cum magna equitum manu in ipsos Macedonas inuasit. Quumq; secum bellatores quadraginta uirtutis spectatę, sanguine omnes sibi iunctos haberet, aduersos hostes uehementia sua grauiter urgebat, aliquibus interfectis, & multis uulneratis. Atq; eo in loco tantam eius uim nullus uidebatur

B posse sustinere. Tunc Alexander conuerso equo in Barbarum contendit. Persa existimans, ueluti diuino munere sibi concessum, ut cum Alexandro singulari certamine congrederetur, quo Asiam omnem à grauissimo terrore liberare, simulq; audaciam illius passim iactatam reprimere posset, primus in Alexandrum coniecit telum, quod Sunium uocant, atq; summum eius dextrum brachium per thoracem uulnerauit. Rex statim extractum telum abiecit, calcaribusq; acriter equum urgens, incursione & robore suo connisus pariter, in medium Persæ pectus lanceã inflixit. Ad quam rem, qui utrinq; aderant, ex summæ fortitudinis admiratione exclamauerũt. Sed quum lanceæ ferrum, in thorace fractum, uulnus irritum fecisset, præfectus ense stricto in Alexandrum ferebatur, qui statim lancea alia arrepta, in faciem Barbarum magno cõfecit uulnere. Ad idem temporis momentum, cadentis Spithrobatis frater, Rosaces, equo inuectus, ense tam grauiter caput Alexandri percussit, ut galea cedente ictus leuiter ad uiuum peruenerit. Ibidemq; iterum eum ferire conanti Rosaci, Clius, Niger cognomẽto, equo accurrẽs, manum abscidit. Prope duos fratres iacentes consanguinei omnes subitò conglobati, telis omnes Alexandrum impetere cœperunt. Deinde cominus congressi, nihil non sustinebant, ut eum aliquo modo opprimerẽt. Sed ipse, licet multis & magnis incommodis impeditus esset, nihilominus magnam hostium multitudinem fortiter sustinebat. Thoracem habebat duobus in locis perforatum. Galea etiam uno: scutum, quod ex Mineruæ templo acceperat, ictibus tribus confixum fuerat. Tamen nunquam pedem referre uoluit: sed animi magnitudine elatus, aduersa omnia parum æstimabat. Quum demum hostium multi duces circa ipsum interfecti fuissent, quorum clarissimi erant Atixyes & Pharnaces, frater uxoris Darei regis, & Mithrobarzanes ductor Cappadocum: atq; ijs sublatis, ordines Persarum

rum omnes per Macedonas fusi essent, primi qui aduersus Alexandrum erãt, A
post eos & reliqui omnes in fugam compulsi sunt. In ea pugna, omnium confessione, præcipuam fortitudinis laudem Alexander obtinuit. Ab eo Thessali equites magnam commendationem ex eo sunt consequuti, quòd turmarum ordinibus bene seruatis, strenuissimè dimicassent. Profligato ad eum modum equitatu, pugna à peditibus utrinque excepta est: quæ parũ durauit, quòd Barbari ab equitibus suis deferri, animis parum consistentes terga confestim dederunt. E Persarum copijs peditum millia decem, equites non minus duobus millibus cæsi dicuntur. Capti sunt ad uiginti millia. Finito certamine Alexander suos, qui mortem oppetierant, magnificentissimè sepeliuit, quo ad strenuè capessenda in prælijs pericula, eiusmodi honore cæteros inuitaret. Deinceps in Lydiam mouit castra, præfectoque Mithrinne deditionem faciente, Sardes arcesque, cum thesauris ibi depositis, recepit. Quumque Persæ, qui aduerso prælio superfuerant, duce Memnone Miletum confugissent, rex eò profectus prope oppidum castra posuit: continentique oppugnatione nullo die intermisso, integros fatigatis submittens, non cessabat pro mœnibus decertare. Sed qui intus erant facilè initiò de muro se defendebant, quum militum magna multitudo esset, telorumque & aliorum propugnationi necessariorum, uim grandem haberent. Sed postquam Alexander, machinis appulsis, intentius mœnia quatere, & terra marique simul inita oppugnatione, per disiectam muri partem intro Macedones irrumpere cœperunt, illi in fugam sunt conuersi: Milesij cum supplicantium insignibus ad regis pedes prouoluti, sese & urbem in eius fidem dederunt. Barbarorum aliqui interfecti, nõnulli ex oppido se subtrahentes aufugerant, reliqui omnes capti sunt, quos Alexander uendidit. In Milesios autem magna est usus benignitate. Quum uerò nauales copias parum sibi utiles esse, & maximo sumptu indigere animaduerteret, classem omnem remisit, pauculis nauibus retentis ad instrumenta oppugnationum deuehenda. In eo numero erant uiginti naues missæ ab Atheniensibus. Aliqui dicunt, ex usu rei bellicæ, Alexandrum missionẽ eam excogitasse. Quòd enim Dareum aduenturum, magnoque prælio confligendum esse apparebat, existimasse Macedonas B
ardentius dimicaturos, si omnem fugiendi spem ablatam uiderent. Quod etiam in pugna ad Granicum commissa prouiderat. Ibi enim à tergo uti flumen haberent, curasse, quo nullus fugam tentare auderet, uidens cedentibus omnibus in ipso fluminis alueo certissimam cædem paratã esse. Temporibus etiam insequentibus Syracusarum regem Agathoclem, exemplo Alexandri, magnã & insperatam uictoriam esse consequutum. Transgressum enim cum paruis copijs in Aphricam, nauibus omnibus incensis, fugiendi spem exercitui ademisse, atque ut strenuè decertarent, per necessitatem induxisse, quamobrem Carthaginienses, qui multa hominum millia contra se duxerant, superauerit. Capta Mileto, Persarum multitudo ingens, militesque conducticij cum ducibus, qui optimi censebantur, Halicarnassum se receperunt. Ea maxima est urbs omniũ in Caria, regum sedes, cui magnum ornamentum afferunt arces eleganter extructæ. In eo rerum statu, Memnon uxorem & liberos suos ad Dareum misit, ex eorum traditione suspicatus pariter & suorum securitati bene prouisum, & regem, tam bonis obsidibus acceptis, facilè omnium administrationem sibi crediturum esse: quod non secus euenit. Subitò enim Dareus ad omnes qui prope mare incolebant, literas misit, quibus demandabat, uti Memnoni obsequentes essent. Atque eo modo Memnon imperio suscepto, quæcunque oppugnationi sustinendæ usui erant, Halicarnassi præparauit. Rursus Alexander multa oppugnatoria instrumenta & frumẽtum eòdem comportari iussit: atque ipse cum omnib. copijs in Cariam progredi cœpit. In itinere ciuitates humanis officijs sibi conciliabat. Sed Græcis maximè gratificari studuit, ciuitates eorum & liberas & immunes à uectigalibus omnibus esse iubens; illudque passim dictitans,

A pro Grecorum liberatione bellum se contra Persas suscepisse. Cum uerò ei iter facienti fœmina, cui Adæ erat nomen, eius generis ut in Cariæ principatũ succedere deberet, obuiam uenisset, fatisq; uerbis de regno, quod maiorum suorũ fuerat, uti ad id consequendum sibi auxilio esse uellet, orasset, Alexander eam Carię imperare iussit. Quo beneficio erga Adam Caras omnes sibi beneuolos plurimum reddidit. Protinusq; ab omnibus ciuitatibus, ad eum honorandum missæ sunt legationes cum aureis coronis : promiseruntq; mandata omnia se facturas. Postea Alexander, positis ad Halicarnasson castris, oppugnationem acrem & terribilem instituit. Initiò enim continua, & identidem per succedentes integros, renouata pugna, mœnia superare conati sunt Macedones, nullamq; diei partem, quin omnibus periculis se exponerent, intermittebant. Post id uarij generis machinis expeditis, testudines tres fossis, quæ ante urbẽ erant, superinduxerunt, atq; ita arietibus turres, murumq; interpositum quatere cœperunt. Quorum parte diruta, quod reliquum manserat, consertis manibus in urbem proruere fecerunt. Memnon strenuè Macedonas, qui primi in mœnia impetum fecerunt, repulit. Habebat enim magnum in urbe militum numerũ. In machinas autem abductas, noctu cum multis eruptione ex urbe facta, ignẽ coniecit: acriq; ita prælio ante urbem inito, Macedones uirtute multum hostibus præstabant. Sed Persæ multitudine, & omni apparatu abundabant: eisq; decertantibus multum, qui erant in muro, auxiliabantur. Hi iaculis & telis Macedonas partim interficiebant, partim sauciabant, simulq; utrinq; tubicines bellicum canebant, & magnus ex omni parte militum clamor edebatur, comprobantium quę apud hos uel illos fortissimè fieri cõspiciebant. Erant qui crescentem in machinis ignem extinguere conarentur, qui etiam cominus congressi, multam hominum cædem facerent. Alij in urbe noua mœnia in deiectorum locum multo prioribus firmiora excitabant. duces autem Persarum, qui cum Memnone erant, ubi plurimum periculi erat, se offerebant, strenueq; pugnantibus magna pollicebãtur munera. Per quod fiebat, ut pro uictoria obtinenda omnibus animorum ardor incredibilis esset. Vidisses quosdam uulneribus

B saucios, defectis uiribus cadentes, ex acie deportari. Alios pro iacentium defensione, ut auferri possent, acerrimè prælio contendere. Aliquos periculi magnitudine fractos, pedem referre: sed ducum adhortatione concitatos, audaciam & animum recipere. Tandem Macedones aliquot ante ipsas portas interfecti sunt, & in ijs Neoptolemus, è ducum numero uir magni nominis. Quum dein turres duæ, totidemq; mœnium interstitia solo æquata fuissent, noctu milites quidam Perdiccæ temulenti, in arcis murum temerè conatum facere sunt ausi. Qua hominum uecordia animaduersa, Memnon cum suis longè pluribus eos inuasit, in fugam cõpulit, pluresq; interfecit. Eo cognito Macedones multi, atq; hi qui apud Alexandrum præcipui habebantur, auxilio suis accurrerunt: commissaq; acri pugna, Persæ superati in urbem se retraxerunt. Tunc rex per preconem Macedonas, qui pro muro ceciderant, ad sepulturam ut sibi cõcederentur, petijt. Ephialtes & Thrasybulus Athenienses, qui erant in Persarum auxilijs, eos non dedendos censebant: nihilominus Memnon idipsum regi indulsit. Post hæc Persarum principes quum de summa rerum consultarent, Ephialtes dixit, sibi expectandum non uideri, ut urbe occupata, omnes in captiuitatem uenirent: potius debere duces ipsos cum hostibus congredi, priusq; milite conductitio belli fortunam experiri. Memnon, qui eius uiri maximam fortitudinẽ perspectam habebat, atq; spei plurimum semper in eius animi magnitudine, & corporis firmissimo robore posuerat, permisit, ut quod sibi expedire uideretur, id faceret. Ille delectis duobus millibus mercenariorum militum, instituit, uti eorum dimidium ardentes titiones teneret, alteri instructi contra hostes essent. Subitoq; prima luce portis patefactis, se cum ijs ex portis effudit, ac ignem in machinas coniecit, qui protinus ingentem concitauit flammam.

mam. Cum alijs aũt, qui acie densissima constiterant, hostibus ad machinas seruandas festinantibus occurrit. Alexander hanc rem persentiens, Macedonum præcipuos in priori acie collocat, in subsidio delectos ponit milites, postremã aciem spectatę uirtutis hominibus firmat, atq; ita ipse ante omnes hostes, quorum impetum nulli ferre posse existimabantur, repressit. Misit & qui in machinis factum incendium restinguerent. Sedenim immensis undiq; editis clamoribus, & tubis classicum personantibus, atrocissimũ certamen initum est, quũ uirtus & summũ consequendæ laudis studium utrisq; non deesset. Ignem Macedones, ne ulterius in machinas serperet, prohibuerant, sed in ipsa pugna hostibus multo erant inferiores. Ephialtes enim corporis robore alijs omnib. præstans, quotquot sibi in manus inciderent, interficiebat. Et qui erant in muro recens constructo, ingenti ui telorum coniecta, multos opprimebant. Turrim enim ligneam, altitudinis cubitorum centum repleuerant tormentis ad iacula et sagittas emittendas. Propterea quum Macedones multi cecidissent, alijq; uitandæ telorum multitudinis causa pedem referrẽt, simulq; Memnon cum magno militum numero suis subsidio uenisset, Alexander in dubitationem magnam deductus est, ut quid cõsilij capiundum esset, nesciret. Ibi quum firmissimi iam essent Persę, magna rerum immutatio in ipso prælio facta est. Veterani Macedones, qui per totum ætatis spacium semper in rebus arduis & periculosis uersati erant, & sub Philippo merentes, frequenter uictoriam consequuti, ad summam fortitudinem ita profecti fuerãt, prudentia & rei militaris cognitione longè omnib. præstantes, tyronibus pugnam detrectantibus, amarissimis uerbis ignauia exprobrata: ipsi in unum coacti, cõfertis simul clypeis, hostes, qui iam se uicisse arbitrabanẽ, exceperũt: Ephialteq; & multis alijs interfectis, reliquos, ut in urbem refugerent, compulerunt: cum quibus mixti Macedones, nocte incipiente, intra mœnia penetrauerant. Sed quum rex receptui cani iussisset, in castra omnes redierunt. Tunc duces præfectiq; Persarum, cum Memnone cõcilio habito, urbem relinquere decreuerũt. Igitur optimo præsidio, apparatuq; omnium rerum idoneo in arce posito, reliquam hominum multitudinẽ, & pecuniarum uim secum in Con abduxerunt. Quod quum Alexander ad primũ lucis ortum intellexisset, urbem captam diruit: arcem, muro & fossa inductis, cinxit. His actis, cum exercitus parte duces in mediterranea misit, iniungens, ut finitimas oẽs ciuitates in potestatem suam redigerent. Illi re strenuè gesta, terris omnib. usq; ad maiorem Phrygiam deuictis, ex præda capta exercitum sustentarunt. Alexander aũt in maritima profectus, captis urbibus multis, & castellis, quæ munitissima erant, magno opere expugnatis, regiones omnes usq; ad Ciliciam obtinuit. In his locis, ut miro quodam & singulari casu oppidi unius potitus fuerit, prætereundum non uidetur. Ad extrema Ciliciæ, rupem quandam munitissimam incolebant Marmares nuncupati. Horum pleriq;, faciente illac iter Alexandro, nouissimum eius agmẽ adorti, compluribus interfectis, non paruum hominum & iumentorum numerum abegerunt. Qua iniuria rex irritatus, loci illius oppugnationem instituit, atq; omni conatu, ut eam gentem debellaret, contendit. Marmares, & fortitudini suæ, & oppidi situ confisi, fortiter oppugnationi resistebant. Iamq; biduum integrum, nunq; pugna intermissa fuerat: apparebatq; regem non prius cessaturum, quàm rupem eam superasset. Ibi Marmarum seniores iuuentuti persuadere tentarunt, ne uim experiri perseuerarent, quòd fortasse negotium cum rege componi posset. Illis huiusmodi sententiam respuentibus, cunctisq; simul cum libertate interire sibi proponentibus, senes aliud consilium hoc dederunt, uti pueros, fœminas, senesq; omnes interficerent: ipsi, quibus ob corporis firmitudinem haud difficulter salus quæri posset, noctu per hostes medios in montem proximum aufugerent. Comprobato hoc cõsilio à iunioribus, iussi sunt senes quisq; domũ suam reuerti, ibiq; cum cognatis cibo & potu delicatiore refecti, mortem expectare.

Visum

A Visum est dein iuuenibus, qui erant circiter sexcenti, à cæde cognatorum hominum abstinere, sed domibus ignem iniijcere, eoq; facto portis patefactis discedere. Vt cõstituerant peractum est, cuicunq; suorum ciuium, ut incensa domus pro sepulchro esset, fecerunt: ipsiq; durante adhuc nocte, per hostium castra euadentes, in propinquum montem se contulerunt.

III.

Res eiusmodi, anno hoc contigerunt: insequenti uerò, quo Athenis Nicocratus imperauit, Romæq; Valerius Cæso, & L. Papirius consules fuerũt, Dareus rex ingentem pecuniam Memnoni misit, eumq; totius belli ducem appellauit. Qui conducta magna militum manu, trecentisq; nauibus instructis susceptam belli administrationem curabat. Chion in partes suas traxit. In Lesbõ cum classe traiecit, primoq; impetu Antissam, Methymnã, Pyrrham & Eressum occupauit. Mytilenem, quæ magna, & omni apparatu belli, firmoq; præsidio munitissima erat, dies complures, non sine magno suorum militum detrimẽto cum oppugnasset, tandem per summas difficultates cepit. Statimq; summa ducis huius strenuitate diuulgata, multæ ex Cycladibus insulis ad eũ legatos pro fœdere miserunt. Fama etiam illa de eo in Græciam peruenerat, quòd ad Eubœam cum classe profecturus esset: adeò, ut eius insulæ urbes, magno timore correptæ fuerint: & qui ex Græcis, Persarum rebus studebant, sicuti Lacedæmonij, ad nouarum rerum spem arrigerentur. Verùm fortuna Memnonis uirtutem ulterius progredi non permisit. In morbum enim grauem prolapsus, quũ indies eo magis premeretur, decessit. Idq; non mediocre Darei rebus detrimentũ attulit: qui sibi pro certo persuaserat, bellum totũ in Europã ex Asia translatũ iri. Sedenim Memnonis morte audita, concilium amicorũ habuit, retulitq; ad eos, utrum duces cum exercitu ad res maritimas mitti censerent: an magis expedire uideretur, regem, adductis omnib. copijs in hostem progredi, & belli fortunam experiri. Tunc quibusdam suadentibus ipsum in aciem prodire, quòd Persæ oẽs cupidissimo animo decertaturi essent: Charidemus Atheniensis, uirtute & omnib. artibus imperatorijs præstantissimus, qui sub Philippo rege meruerat, & in omnibus rebus obeundis princeps & consilio optimus erat, Dareum admonuit, ne temerè imperium suum in aleam committeret: sed illud ipsum, quod longè & latè patebat, in officio contineret: ducem autem, cuius prudentia explorata haberetur, contra Macedonas mitteret. Ad quam expeditionem centum millium peditatum sufficere dicebat, ut eorum tertia pars essent Græci stipendio conducti. Quo uerò dictorum magis fidem faceret, pollicebatur sese bellum illud confecturum. Mouerant regem eiusmodi Charidemi uerba: sed regis amicis diuersa, quæ plus dignitatis habere uidebantur, censentibus, atq; eam de Charidemo suspicionem Dareo iniicientibus, quod belli administrationem sibi demandari cupiebat, uti res Persarum Alexandro proderet: concitus ira Charidemus, Persis ignauiam & timiditatem apertè cœpit exprobrare. per quæ factũ est, uti rex offensus, ob iram, quid expedire uideretur, parum prospiceret: sed Charidemum zona comprehensum, quod est moris Persarum, apparitoribus interficiendum traderet. Qui quum ad supplicium traheretur, exclamauit, breui regem pœnitentia affectum iri, atque iniuriæ sibi factæ amissione regni pœnas daturum. Eo que modo Charidemus, propter malè tempestiuam loquendi audaciam, ab altiori fortuna & uita deiectus est. Rex postmodum sedata ira, quum mentem recepisset, grauiter seipsum facinoris impotenter commissi incusauit. Sed quod iam erat factum, haud dabatur regia potestate infectum reddi. Itaque secum, quanta Macedonum fortitudo esset, coniectans, uelutiq; ante oculos Alexandri ad omnia prõptitudinem sibi proponens, circumspiciebat, quem nam idoneum ducem in Memnonis defuncti locum sufficeret. Quumq; nullum inueniret, coactus est ipse ad periclitandã regni sui fortunã descendere. E locis igitur omnib. copias

euocat, iubetq; Babylona conuenire. Ex amicorum & affinium numero, quos meliores nouerat, delegit, eosq; partim ordinibus decẽtibus præfecit, partim ut secum in certamen contra hostem proficiscerentur, cõstituit. Quumq; dies præscripta aduenisset, totus exercitus Babylone coactus est. In quo peditum numerus erat ultra millia quadringenta: equitatus non minor centũ millibus. Cum hac tanta multitudine Dareus Ciliciam uersus iter cœpit, secum ducens matrẽ, uxorem, filium unum, & duas filias. Alexander quum ante Memnonis obitũ, Chion, & urbes aliquot Lesbi ab eo receptas, Mytilenẽ per uim occupatã esse, atq; cum classe triremium trecentarum, & magno peditatu eum in Macedoniã transire uelle, Græcosq; multos ad defectionem paratos intellexisset, non mediocri solicitudine afficiebatur: qua omni liberatus est, ut primùm de eius morte nuncium accepit. Sub hoc tempus in morbum acrem incidit. Quumq; in dies grauius premeretur, medicos accersiuit, qui omnes excepto Philippo Acarnane, ut eum remedijs adiuuare possent, uerebantur. Ille medicamentis uehementibus & præsentaneis uti solitus, promisit per medicatam potionem se eum à morbo curaturum. Alexander libenti animo hoc audiuit, imperata omnia facturus: quòd iam fama erat, Dareum Babylone cum omnibus copijs discessisse. Itaq; Philippus data potione, quum & ægrotantis natura, & adiumentum artis pariter conniterentur, à morbo prorsus Alexandrum liberauit. Propter quod beneficium magnificentissimè honoratus, atq; inter præcipuos regis amicos receptus est. Mater autem Alexandri, quum multa, quæ expedirent, filio per literas significasset, inter alia admonuit, uti ab Alexandro Lyncista sibi caueret. Erat is homo fortitudinis egregiæ, & prudentia multa præstabat: atq; ei iuxta, ac alijs amicis regis, fides in omnibus habebatur. Accesserunt & rumores alij in eiusdem criminationem passim iactati. Idcircò iussu Alexandri captus, & in uincula coniectus, custodiæ traditur, uti de eo cognitio habeatur. Sedenim quum Alexandro renunciatum esset, paucorum dierum iter Dareum abesse, Parmenionem cum parte copiarum ad loca, per quæ illi erat transeundum (portas nuncupabant) præoccupanda misit. Profectus Parmenio, Barbaris qui iam arctiora ea loca insederant, deturbatis, ipse ibi uictor cõstitit. Dareus, ut exercitũ expeditum duceret, impedimenta, lixas, calonesq;, gentem bello inutilem, Damasci, quę est in Syria, reliquit. Audiensq; Alexandrum angustias locorum occupasse, inde eum pugnam detrectare arbitratus, magnis itineribus progredi cœpit. Tunc regionũ earum homines, magna Persarũ multitudine perterriti, Macedonũ paucitatẽ contẽnebant: eisq; desertis Dareo se adiunxerunt, cõmeatus, aliaq; necessaria prõpto animo ei subministrantes. Ipsorum deniq; sentẽtia Persis in manu certissima uictoria esse uidebatur. Alexander interim Isson urbem insignẽ, terrore iniecto recepit. Ibi factus est certior ab exploratoribus, Dareũ septem millia passuũ abesse, atq; acie instructa, cũ ingenti omniũ terrore propius accedere. Existimauit ipse deorũ beneuolentia occasionẽ eam sibi offerri, qua uno certamine imperiũ totum Persarũ eruere posset. Itaq; oratione accõmodata, milites ad præliũ uiribus omnib. ineundũ adhortatus, peditũ atq; equitũ ordines secundum loci naturã disposuit. Ante agmen totum equites constituit, peditum phalangem post illos ueluti in subsidio esse iussit. Ipse in prima acie ad cornu dextrum cum fortissimis equitibus in hostem contendit. Cornu alterum tenebant equites Thessali, qui alijs omnibus & uirtute & usu præstabant. Postquam acies ad teli iactum appropinquarunt, tanta uis telorum à Barbaris in eam partem, ubi erat Alexander, coniecta est, ut missilium desissima multitudo se mutuò collidens, ictum inualidum habuerit. Tubicines autem cum utrinque bellicum personassent, Macedones primi ingenti uoce in lætitiæ signum omnes conclamarunt. Barbaris rursus clamorem suum edentibus, montes propinqui resonarunt: tantusq; fuit sonus ille, ut tubarum clangorem obruerit. Nec mirum: una enim uox quadringentorum millium

A millium hominũ reddebatur. Alexander omnes hostium partes circumspiciebat, ut Dareum nosceret. Quem ut uidit, subitò cum omni equitatu, quem secum ducebat, in eum inuehi cœpit. Neq; tam uictoriæ de Persis obtinendæ intentus erat, quàm ut ipse eius causa fuisse cognosceretur. Interim cætero omni equitatu simul decertante, multis ubiq; cadentibus, certamen ob dimicantium fortitudinem ancipitis erat existimationis, quum & in hanc et in illam partem, factis alternis mutationibus, propenderet. Neq; quispiam aut iaculando, aut feriendo, frustra id ipsum conabatur, quum in tanta hominum multitudine semper uulneri aliquis expositus esset. Multi aduersis confecti uulneribus cadebant: atq; ita, donec anima eos prorsus desereret, haud cessabant à pugna, ut spiritu prius, quàm pugnandi studio deficerent. Ipsi uerò duces ante ordines suos fortissimè pugnam capessentes, alios ad idem faciendum incitabant. Vulnerum species innumeræ, contentiones pro uictoria adipiscenda & diuersæ & magnæ conspici poterant. Inter hæc Oxathres Persa Darei regis frater, qui maxima fortitudine censebatur, uidens Alexandrum repulsis omnibus in Dareũ contendere, deliberauit eandem cum fratre fortunam experiri. Adsumptisq; secum equitibus, quos meliores ex suis ordinibus nouerat, in Alexandri turmas impetum fecit. Ratus autem pietatẽ erga fratrem magnum sibi apud Persas nomen comparaturum, ante eius quadrigas pugnam excepit. Ibiq;, in tali re bene exercitatus, cõsertis cum hoste manibus, multos interficiebat. Nec Macedones, qui cum Alexandro erant, fortitudine illi cedebant. Itaq; breui magnus cadauerũ cumulus ante Darei quadrigas excitatus est. Quum enim oẽs regi manus inferre studerent, utrinq; acerrimè, absq; aliqua sui seruandi cura, pugnabatur. Ceciderunt in certamine eo multi insignes Persarum duces. In ijs fuit Antixyes, Arrheomithres, & Tasiaces præfectus Aegypti. Macedonum itidem multi desiderati sunt, & ipse rex Alexander in femore est uulneratus, cũ magna hostium uis se in eum effudisset. Equi autem, qui ad Darei quadrigas iuncti erãt, multis confecti uulneribus, & cadauerum aceruis consternati, frenum excusserunt, atq; regem fermè in medios hostes rapuerunt. Tunc ipse tanto expositus periculo, præter suam dignitatem, & instituta regum Persarum, coactus est habenas, ad equos retrahendos, suis manibus apprehendere. Adduxerant regij ministri quadrigas alteras, in quas quum transcendere conaretur, & tumultu magno iuxtà exorto, hostes uehementer ingruerẽt, magna animi perturbatione & timore correptus est Dareus. Quod quum à Persis quibusdam in rege animaduersum esset, ij primi se in fugam coniecerunt: proximis'que equitibus eos sequutis, reliqui demum omnes breui terga uerterunt. Quumq; per loca angusta & difficilia iter eis faciendum esset, mutuò se conculcantes, cadebant, multiq; citra hostilem offensam interficiebantur. Simul enim coaceruati iacebant inermes, armati, & aliqui gladios nudos secum habentes, quîs multi confossi extinguebantur. Super eos prostratorum hominum cumulos multi cursu incitatos equos impellebant, uti in urbem aliquam amicam se reciperent. Excepit post id pugnam phalanx Macedonica, & peditatus Persarum, sed breui certamen illud durauit. Profligati enim prius equites, quoddam initium totius reliquæ suorum cladis dederant. Omnibus itaque Barbaris fusis, quum tot millium turbam fugientem angustiæ locorum non caperent, citissimè eorum stratis cadaueribus omnia sunt repleta. Sed nocte superueniente, data est Persis, qui superfuerant, commoditas ad regiones uarias se conferendi: quum Macedones, persequutione omissa, ad prædam diripiendam restitissent. Maximè omnium in tabernacula regia cõcursus factus est, ob rerum preciosarũ copiam, quæ in eis erat. Magna argenti & auri uis, & uestes quamplurimæ ac magnæ æstimationis illinc abreptæ sunt. Affinium etiam, amicorumq; regis, & cæterorum ducum res ditissimæ multæ passim trahebantur. Non tantum enim regiæ mulieres, sed & eius necessariorũ uxores, curri-

curribus deauratis uectæ, de Persarum more maritos in bellum sequi, proque opum suarum amplitudine, & pro delicijs quibus innutritæ sunt, apparatum & mundum muliebrem sumptuosissimum secum deferre solitæ sunt. Huiusmodi fœminarum captiuitas nulli non uehementissimam miserationem commouisset. Quæ enim prius ob mollitudinem carpentis ornatissimis uix commodè uehebantur, & corporis sui nihil non tectum habebant, tunc simplicem indutæ tunicam, eam manibus lacerabant. Cumque eiulatu magno è tabernaculis se proripientes, Deos inclamabãt, & ad uictorum genua sese prouoluebant. Aliæ manu uestem subleuantes, capillis passis, in loca quædam inuia discurrebant, obuiamque simul factæ alteræ ab alteris opem implorabant. Erant quę miseræ ab hoste capillis traherentur, quibus'ue discerpto uestitu in nuda corpora uiolentæ manus inijcerentur. Et nonnunquam ima hastilium parte uerberabantur, omneque genus contumeliarum in honoratissimam illam & celeberrimam Persarum fortunam effundebatur. Sed Macedones, qui benignioris ingenij erant, multum, ad tantæ uarietatis fortunæ conspectum, moti, infelicium fœminarum calamitatem miserabantur, quæ cõmodis, & maximis suis rebus priuatæ, in aliena hostiliaque omnia, in probrosam denique captiuitatem deuenissent. Maximè uerò adstantibus lachrymas & tristem animi affectum excitauit Darei mater, uxor, filiæ duæ nubiles, & filius teneræ adhuc ætatis. Immutatæ enim fortunæ & extremarum calamitatum illud manifestum spectaculum, meritò inspicienti cuiuis sensum contristabat. Ignorabant illæ quomodo cum Dareo actum esset, num adhuc uiueret, an cum prælio occubuisset. Videbant armatos hostes ad tabernaculum diripiendum irrupisse: qui fœminarum conditionem ignorantes, indecora multa palàm committere nõ uerebantur, simulque Asiæ imperium iuxta ac ipsas in alienam concedere ditionem. Ducum Persarum uxoribus suppliciter ab eis opem petentibus, nihil adiumenti ferre poterant: sed uicissim ab illis implorabant, uti subsidio aliquo calamitatem suã subleuarent. Alexandri aũt regis ministri, occupato Darei tabernaculo, lauacra & epulas, quibus ille uti solitus erat, parauerunt, lampadesque multas accenderũt, & ita Alexandrum à Darei persequutione redeuntem susceperunt, ut regis illius apparatu apprehenso, in Imperij Asiæ possessionem uenisse uideretur. Cęsa sunt in hoc prælio ad centum uiginti millia peditum Barbarorum, equitum haud minus decem millibus. Macedones uerò pedites circiter trecenti, equites centum quinquaginta desiderati sunt. Huiusmodi sunt exitus prælij ad Issum Ciliciæ cõmissi, in quo uictus Dareus, equis idẽtidem mutatis, ut in cursu sufficerent, fugam arripuit, Alexandri insequentis manus euitare, & ad superiores præfecturas peruenire maximè contendens. Eum rursus Alexander, cum meliorum, & quos præcipuè amicitia iunctos habebat, equitatu acriter insequebatur, summo potiendi eius studio ardens. Quumque stadia ducenta progressus esset, ad suos nocte ferè media est reuersus. Vbi quum balneo se multo confectum, labore recreasset, quieti & deinceps cœnæ indulsit. Interea ad Darei uxorem & matrẽ accedens quispiam, Alexandrũ à Dareo persequendo, quem cepisset, redijsse nunciat. Indeque ploratus, & clamores magni à mulieribus excitati sunt, reliquaque omnis captiuarum multitudo ad tam tristem nunciũ in luctuosas prorupit lamẽtationes. Quod quum Alexander intellexisset, Leonnatum, unum è familiaribus suis, ad eas misit, qui tumultum sedaret, ac Sisyngambrim, & alias quæ cum ea erant, de uita Darei certiores eas faciens, quodque Alexander earum dignitatis rationem habiturus, & prima luce eas salutaturus, atque re ipsa humanitatem suam ostensurus esset, significans consolaretur. Eo peracto, quum pręter opinionem, et prorsus insperata melior fortuna captiuis mulieribus accidisset, omisso luctu, Alexandrum numinis instar uenerari cœperunt: qui diluculo primo secum assumpsit Hephæstiona, ex amicorum numero honoratum ualde hominem, & ad illas intrauit. Quumque eorum
uterque

A uterq; consimilem uestitum haberet, magnitudineq; & specie, regi Hephæstio præstaret, Sisyngambris eum regem esse rata, supplex adorauit. His uerò qui adstabant, nutu & digito, quí nam Alexander esset, indicantibus, ob errorem commissum pudore affecta mulier, Alexandrum repetita salutatione uenerata est. Ibi Alexander: Nihil est, inquit, ô mater, quod solicita sis: hic enim etiã est Alexander. Qua humanissima appellatione matris erga mulierẽ grandem natu, manifestũ clementiæ suæ specimẽ captiuis fœminis exhibuit: confirmansq; eam sibi deinceps secundam matrem fore, quod dicebat, re statim certum fecit. Ornamenta enim, quibus reginæ uti solent, omnemq; pristinam dignitatem ei decenter honoratæ restituit. Famulatum, quem sub Dareo habebat, totũ ei concessit, aliumq; insuper non minorem adiunxit. Virginum duarum uti nuberent, haud minorem curam Dareo patre se initurum, puerumq; nõ secus, ac si filius sibi esset, educaturum spopõdit. Quem accitum ad se exosculatus, cum aspectu firmo, & imperterritũ esse eum conspexisset, conuersus ad Hephæstionem, aliosq; qui cum eo erãt: Hic, inquit, puer sex natus annos, uirtutem supra ætatẽ præ se fert, longeq; patre suo est melior. Recepit etiam sibi curæ fore uxorem Darei, ne quid indignum fortuna priore pateretur: multaq; alia misericordiæ & benignitatis plenissima loquutus, fecit ut mulieres ob insperatæ lætitię magnitudinem, in effusissimas lachrymas profunderentur. Ad confirmanda uerò omnia quæ dixerat, dexterã suam eis porrexit. Atq; ex tanta humanitate, non tantum beneficio eius affectæ mulieres, sed totus exercitus laudatione maxima eum est prosequutus. Ego quidem ex omnibus rebus, quas maximas & pulcherrimas gessit Alexander, nullam hac magis æstimandam, & historię monumentis digniorem iudico. Expugnatæ enim urbes, conflictus, & alia quæ ei prospera euenerũt, fortunæ potius q̃ uirtuti eius imputanda uidentur. Quòd aũt in licenti adeò potentia misericordiam calamitosis impartitus sit, solius prudentiæ eius id munus fuit. Pleriq; oẽs fortuna aspirante felicem rerum suarum exitum nacti, inflantur, insolescunt, ac per superbiã humanos & cõmuneis casus parum considerant. Indeq; non pauci conspiciuntur, secundam fortunam
B non secus ac grauissimum onus, minus commodè sustinere. Alexander igitur, qui ante hanc nostram ætatem seculis multis uixit, iustissimam & maximè meritam in hac sua historia cõmendationem à posteritate consequatur. Dareus, quum Babylona peruenisset, eos qui cladi ad Issum acceptæ superfuerant, collegit: neq; animo in tanta calamitate fractus est, sed literas ad Alexandrum misit, uti fortuna prospera humanè frueretur, & captiuorũ redemptionẽ non negaret: magnam ab se pecuniarũ uim propter id accepturus. Addit etiã, se omnem eam partẽ Asiæ, quæ est intra Halym, urbesq; ibi positas ei concessurũ, si fœdus amicitiãq; secũ habere uellet. Alexander epistolam hanc Darei suppressit, aliamq; in propositum suũ, & quemadmodum expedire sibi uisum est, confinxit, quam habito amicorum cõcilio ostendit: atq; ita legati re infecta discedere coacti sunt. Tunc Dareus, omni spe pacis per literas obtinendæ abiecta, apparatum belli maximum iniuit. Eos qui fugientes ex prælio arma reliquerant, armauit: delectum nouorum militum habuit, quos in ordines descripsit. Copias ex præfecturis superioribus, quas in priori pugna, ob studium proficiscendi ocyus in expeditionẽ omiserat, accersiuit. Tantaq; cura in apparatum eum incubuit, ut hominũ numerum, quos ad Issum habuerat, duplicauerit. Octingenta enim peditum, equitum ducenta millia coëgisse dicitur: præter hæc falcatos currus complures. Hæc autem omnia præsenti anno gesta sunt.

IIII.

Succedit annus, quo Athenis Niceratus princeps, Romæ M. Attilius, & M. Valerius consules fuerũt, & Olympias duodecima supra centesimam acta est: qua uictor in stadio fuit Grylus Chalcidensis. Eo tempore Alexander Macedonas, qui in prælio occubuerant, & ex hostibus, quos strenuè pugnantes ceci-

cecidisse intellexit, sepeliri curauit, Deosq; magnificentissimo honorauit sacrificio. Illos qui egregiam operam in certamine nauauerãt, magnis muneribus est prosequutus. Aliquot uerò diebus exercitui ad quietẽ concessis, deinde in Aegyptum cõtendens ad Phœniciam peruenit, ubi urbeis omneis facilè recepit, locorum cultoribus ultrò se ei dedentibus. Sed enim Tyrij, quũ Alexander ad eos causa faciendi sacri in honorẽ Herculis Tyrij ire uellet, ut in urbem suã intraret, recusarunt. Quam rem molestissimè ferens Alexander, cõminatus est, se eos expugnaturum. Illi nihil territi, oppugnationem sustinere, quo Dareo gratificarentur, deliberauerunt: eo pacto incolumem sese cum eo amicitiam seruaturos, atq; insuper ex tanto beneficio, amplissima munera cõsequuturos esse arbitrati, quum obsidione diuturna & periculosa Alexãdrum distracturi essent, ut Dareo spacium ad belli apparatum perficiendum daretur. Reponebant etiam plurimũ spei in situ insulæ munitissimo, & omnium rerum bello utilium copia, quam habebant. À Chartaginiensibus quoq;, stirpe nimirum sua, opis aliquid expectabant. Alexander aũt quum mari haud facilè in urbem inuadi posse, quòd operibus mœnia essent firmissima, & classem Tyrij haberent, terra quoq; rem fermè impossibilem esse animaduerteret, quũ insula à continenti stadijs quatuor seiuncta esset, nihilominus pericula & labores omneis subire decreuit, ne ab una atq; mediocri ciuitate copiæ Macedonum contemptui habitę uiderentur. Confestim itaq; Tyron ueterem diruit, lapidesq; eius à multis hominum millibus cõportari fecit, atq; aggerem pedes ducentos latũ extruere instituit. Accitis aũt undiq; propinquarum ciuitatum hominibus, nõ multo temporis interiecto, per tantum operantium multitudinem, molem eam absoluit. Tyrij initiò ad inchoatum opus nauibus accedentes, regem irridebant, quòd Neptuni uires se coercere posse confideret. Sed quum præter opinionem iam illud creuisse conspicerent, pueros fœminas & senes Carthaginem transportare decreuerunt. Iuniores firmi roboris ad mœnia propugnanda delegerunt: & triremeis octoginta, ut prælium nauale committerent, instruxerunt. Tandem quum festinantes puerorum & senum partem Carthaginem deuexissent, laborantium ad opus ingenti numero, & hostili classe, quum ad resistendum impares essent, præuenti & in urbem cõpulsi sunt: atq; ita ex omni parte oppugnari cœperũt. Habebant aũt prius tormẽta, machinasq; propugnationi idoneas complureis, tuncq; nouas & uarias moliri nõ cessabant. Quæ res eis haud erat difficilis, propter fabrorũ, qui machinas struerent, aliorumq; omnis generis artificum Tyri cõmorantem multitudinem, à quibus omnifariam & peregrina instrumenta multa excogitata & confecta sunt. Hisce circumcirca totum urbis murum Tyrij repleuerũt, maximeq; ad eam partem, ubi agger mœnibus erat propinquior. Quem ubi ad teli iactum iam Macedones produxerũt, ostẽtum à Deo quopiam, ad imminentem cladem denunciandam, immissum est. Fluctus enim è mari ad molem eam incredibilis magnitudinis cetum appulerunt, unde nihil incommodi factum est. corporis enim parte altera aggeri acclinata, diutius ibi constitit, cum maximo inspicientium omnium terrore. Rursus demum in mare enatauit. Hincq; religio maxima utrosq; occupauit, existimãteis illud portendere, Neptunum sibi auxiliarem fore, animo utiq; in id quod optabant inclinato. Signa etiam alia, quæ meritò anceps & trepidum uulgus redderent, contigerunt. Apud Macedonas, inter prandendum, panem mandentiũ facies cruentatæ uisæ sunt. In urbe quidã uisum huiusmodi sibi apparuisse narrauit, tanq; Apollo dixisset, Tyriam urbem sibi deserendam esse. Id ipsum quũ ab eo homine in Alexandri gratiam confictum fuisse plebs suspicaretur, iamq; lapidibus eum impetere iuniores quidam uellent, à magistratibus subtractus ille è medio in Herculis templum confugit, atq; ita Dei præsidio, quem implorauit, ab imminenti pœna est liberatus. Sed nihilo magis Tyrij eius rei superstitione se exoluerunt, qui catenas aureas Apollinis signo iniecerunt: ita impeditum

tum

A tum non amplius è ciuitate posse eum demigrare censentes. Verumenimuerò quum aggeris incrementum iam Tyrijs formidinem faceret, scaphas complures scorpionibus, catapultis, sagittarijs & funditoribus repleuerunt, atque ita ad eos qui in aggere operabantur, appulsi, multos uulnerabant, nec pauciores interficiebant. In densam enim illam & inermem operariorum turbam, quum tela multa & omnis generis conijcerentur, nullus ictus, utpote in expositos & indefensos, frustra erat. Ad hoc non tantum aduersi, sed & à tergo, ob aggeris latitudinem angustam, feriebantur. Neque aliquis ab eo incommodo sibi cauere poterat, quum utrinque ab hostibus tela immitterentur. Tunc Alexander ad huiusmodi detrimentum amouendum, naues suas omnes milite instruxit, ipseque primus eas in Tyriorum portum agere instituit, quo reditum his, qui suos inuaserant, interciperet. Illi ueriti, ne Alexander portum obtinens, urbem propugnatoribus uacuam occuparet, summa festinatione ad urbem se cõferre cœperunt. Atque ita maxima contentione utrique, ut preuenirent, remulco connitebantur. Iamque Macedones portui appropinquabant: & parum abfuit, quin Phœnices omnes interficerentur, nauibus quæ ultimæ erant amissis. Reliqui in urbem euaserunt. Alexander magna spe deiectus, ad aggerem perficiendum se conuertit, nauibusque multis excubantibus, fecit ut operarij tuti essent. Iam aggere urbi proximo palàm erat de facili eam capi posse, ecce uentus Caurus uehemens obortus operis partem euertit. Tunc Alexander uidens, etiam sine hostium ui per se molem fatiscere, multum animo est commotus: ut quid consilij capiundum esset, non satis prospiceret, atque oppugnationis cœptæ iam eum pœniteret. Tandem laudis cupidine arrectus, arbores maximas in montibus concidi, & ad mare comportari fecit: demersasque simul cum ramis eas ad uim fluctuum frangendam obiecit. Celeriter etiam ea aggeris parte, quæ deciderat, refecta, operantium multitudine ita opus promouit, ut ex eo in urbẽ telum adigi posset. Positis autem in extremo machinis, saxa in urbis murum cõijciebat, & eos qui in mœnium propugnatione erant grauiter offendebat. Ad-
B iuuabant sagittarij & funditores, per quę oppidani multi uulnerabantur. Contra hæc Tyrij, apud quos consueti aquis homines, & machinarum artifices erant multi, remedium miri ingenij adhibuerunt. Vt enim capultis obsisterent, orbes quosdam crebris distinctos radijs, construxerunt, hosque machinis subter mare immittentes, tela quæ emitti deberent, partim confringebant, partim eripiebant, omnibusque alijs, quicquid uirium in ipso ictu habere possent, comminuebant. Lapides autem, qui in murum torquerentur, emolliente & macerante quodam medicamine, ita putridos reddebant, ut eorum impetus ex tormentis parum obesset. Rex autem, dum ita ad aggerem contenditur, cum classe tota mœnibus circumuectus, curiosè ea considerauit, ut pro certo, & mari & terra eum oppugnationem initurum esse crederetur. Non ausi sunt Tyrij contra Macedonas in mare progredi, sed in faucibus portus naues tres in certamẽ adduxerant. In eas Alexander conuersus, omnes superatas cõfregit, deinde in castra milites reduxit. Deliberauerãt Tyrij mœnia urbis duplicia facere, quòd non crederent, quinque cubitorum murum sufficere oppugnationi sustinendę. Itaque murum altero tanto latum extruere cœperunt, inter quem & priorẽ quod erat interualli, aggere & lapidibus complebant. Alexander interim coniunctis aliquot triremibus, machinisque omnis generis superimpositis, mœnia hostium aggressus, ad centum pedum spacium ea diruit, perque apertum locum irrumpere conabatur in urbem. Sed Tyrij densissimam telorum uim conijcientes, coëgerũt uti pedem cum suis referret. Atque nocte superueniente, nouum murum in deiecti locum excitarunt. Iam uerò aggere urbi cõiuncto, quum Tyros peninsula facta esset, pro mœnibus maxima & acerrima certamina committi sunt cœpta. Oppidani enim imminentem sibi perniciem præ oculis habentes, & quodcunque calamitatis genus captiuis accidere soleat, secum reputantes, eo ani-

mo periculis omnibus se offerebant, ut mortem susq; deq; facerent. Quumq; Macedones altas & mœnibus æquas turres propius adduxissent, atq; inde pōtibus muro applicatis multi in mœniū pinnas audacter transirēt, Tyrijs remedia multa contra hostium conatum, ex industria, & ingenio fabrorum, qui uaria instrumenta bellica excogitarunt, suppetebant. Confecerant hi tridentes maximos hamorum instar aduncos, quos in Macedonas de turribus pugnantes inijciebant. Quumq; clypeis infixi essent, eos funibus, unde reuincti erant, ad se retrahebant. Erat igitur necesse, aut arma abijcere, atq; ita apertos contra tela, quæ innumera mittebantur, se exhibere: aut retentis ob pudorem armis, tractos è turribus altis cadere, & mori. Alij etiam piscatorijs retibus hostes inuoluentes, quum manus explicare non possent, attrahebant, atq; in terram deijciebant. Sed aliud quoddam acrius ad Macedonum uirtutem coërcendam excogitauerunt, quo fortissimos uiros multos dura, & inexplicabili calamitate affecerunt. Scuta aliquot ænea & ferrea fabricati sunt: hisq; arena repletis, flammam continuam subijciebant, donec ignita & candens arena fieret: quam demum per machinam quandam in hostes, audacius cæteris pugnantes, effundebant, atq; supplicicio extremo eos afficiebant. Illa enim intra thoraces & tunicas penetrans, cutem grauissimè torquebat. Neq; ita cruciatis militibus subsidium inueniri poterat, quòd proximos, à quibus magno clamore opem implorabant, pestis eadem comprehendisset. Destituti igitur auxilio, cum uehementissimus ille dolor in furorē eos adigeret, miserabiliter interiebant. Eodem tempore ignem, iacula, lapides innumeros in hostem Phœnices mittebant, ut magnæ telorū multitudini Macedonū fortitudo succūbere cogeret. Asseribus insuper, quib. falces adnexæ erant, arietū armamenta abscindebant, ne deinceps ualidas in quatiendo uires haberent. In hostium frequentiam, de machinis candentes magnas laminas ferreas iaculabant, quæ in tanta turba semper aliquos attingebāt. Coruis & manibus ferreis ex propugnaculis hostes arripiebāt, omnes denique Macedonum machinas inutiles reddiderant, pugnantiumq; magnum numerū ceciderant: quum tamen in ea tanta rerū perturbatione, & difficultatibus adeò asperis, Macedonū animi minimè reprimerent, sed super suorum cadauera euntes, aliorū calamitatem nequaq; in terrorem suum uerterent. Interea Alexander ad catapultas consistens, saxa in murum torqueri, & ex ligneis turribus, per scorpiones ingentē telorum uim in oppidanos, qui mœnia summa tuebantur, conijci faciebat. Tyrij contrà orbicularibus machinis (ut diximus) subter aquam immissis, catapultarū tela aut confringebant, aut aliorsum auertebant. Consuta etiam coria ad excipiendum missorū lapidum impetum, muro prætendebant, & eosdem ui illa molliente dissoluebant, ut nihil ictu suo offenderēt. Omni igitur modo fortissimè propugnantes, quū uirorū dimicantiūm affatim haberent, iam in hostē audentiores facti, desertis mœniū turriumq; stationibus ad pontes, quà Macedones transibant, se conuerterunt: firmaq; acie contra hostes instructa, manus strenuissimè, ut patriæ salus exigebat, conseruerunt. Erant nonnulli ex ipsis, qui securibus pugnantes, ut quemq; hostem obuium habebant, ei expositam corporis partem detruncarēt. Ibi Admetus, unus è Macedonum ducibus, magnitudine animi & corporis robore præstantissimus, dum Tyriorū conatibus alacriter obsistit, securi caput mediū percussus, subitò uitā herois instar amisit, ac reliqui oēs uictoribus Tyrijs cedere coacti sunt. Quod quū Alexander uidisset, nocte inita, per tubicines exercitū excitauit, oppugnationeq; omissa castra in Aegyptū mouere cōstituit. Postmodum laudē, quam de superato hoste expectauerat, Tyrijs se coactū relinquere ignominiosum existimans, sententiā mutauit: solusq; Amyntas Andromenis F. idipsum cōprobauit. Itaq; rursus ad perficiendū quod cœperat, conuersus, habita cōcione Macedonas est hortatus, ne se ipso deteriores esse uellent in hoste oppugnando: classemq; instructam urbi circūduxit, quò mari simul & terra Phœni-

A Phœniceis premeret. Intelligens aũt ad eam partem ubi erat nauale, infirmiora esse mœnia, illuc triremeis cum machinis inuexit: atq; ibi rem fermè spectantibus incredibilem facere est ausus. E' turri enim lignea ponte applicato, urbis murũ solus conscendit, nihil ueritus, quòd sibi fortuna facinus tam gloriosum inuidere posset: neq; acerbissimo hostium animo in se cõmotus, sed rem Macedonum suorũ conspectu geri gaudens, eis subsequi iussis, ipse ante oẽs, hostiũ resistentiũ quosdam lancea, quosdam ense conficiebat, nõnullos clypei impulsu deturbabat: quæ audacia multum animos hostium cõminuit. Interim quũ alibi ariete pars muri magna fuisset disiecta, atq; intra urbem irruerent Macedones, iamq; multi per pontem Alexandro se adiunxissent, urbs tandem Tyros capta est. Oppidani non tunc etiam fortitudinis suæ obliti sunt, sed mutuò se animantes, uiarum angustias cõmunierunt, ibiq; oẽs, plures septẽ millibus, præter paucos cæsi sunt. Pueri & fœminæ in captiuitatem tracti iuniores qui erant ad duo millia, Alexander suspendi iussit. Captiuorum tredecim millia numerata sunt, quũ tamen prius multitudo puerorũ & fœminarũ ingens Carthaginem fuisset cõportata. Tyrij igitur strenuè magis q̃ prudenter oppugnationem subeuntes, quam menses septem sustinuerunt, in diram adeò calamitatem delapsi sunt. Apollini catenas aureas, & compedes à Tyrijs iniectas, Alexãder detraxit, atq; Philalexandrum appellari iussit. Herculi magnificentissimũ sacrificium peregit. Milites, qui egregiã operã in bello nauassent, honorauit. Mortuos honestissimè sepeliri curauit. Tyri Ballonymũ regẽ fecit, cuius mentionẽ accuratè facere, propter casum admirabilem, haud uidetur indignũ. Erat prius in ea urbe rex Strato, quo ob Darei amicitiam de principatu eiecto, Alexander Hephęstioni permiserat, uti hospitum suorum quem uellet, Tyri regem deligeret. Is quo hospiti, apud quem diuertebat, gratias referret, eum principem nominari constituerat: qui & opibus & dignitate magna præditus, quum nullo cognationis gradu regium genus contingeret, beneficium oblatum recusauit. Tunc Hephæstioni, quisnam stirpis regiæ extaret requirenti, indicat quendam à regibus genus ducentem, prudentem atq; optimum, sed paupertatis extremæ hominem superesse. Ad illum regni tradedi causa protinus Hephæstio cum regali amictu contendit: inuenitq; in horto mercede aquam de puteo trahentem, crassissimo indutum panno. ei quid moliatur Hephæstio exponit. Regia ueste atq; alijs decentibus ornamẽtis apparat, productum in forum, Tyrijs regem esse iubet: populo libẽter eiusmodi fortuitæ, et prorsus mirabili rei assentiente. Atq; ita Alexandro amicissimus ille regnum tenuit: fortunæ supra modum uariantis, hominibus imperitis exemplum manifestissimũ. Nos uerò quũ Alexandri res diutius tractauerimus, aliorsum enarrationẽ nostram conuertemus.

B In Europa Agis Lacedæmoniorum rex, receptis octo millibus ære merentium militũ, qui ex prælio aduerso ad Issum euaserant, nouis rebus in Darei gratiam animum intendit. A' quo naues & pecuniam magnam quum obtinuisset, in Cretã transmisit: ubi urbes complures captas, in Persarũ partes traxit. Amyntas aũt, qui prius è Macedonia ad Dareum perfugerat, præliòq; ad Issum Ciliciç facto interfuerat, cum Persis ex acie cum hominum quatuor millibus, qui stipendia faciebant, incolumis discedens, Tripolim, quæ est in Phœnicia, priusquam Alexander eò contenderet, peruenit. Ibi è classe naues, quæ militi suo portando sufficerent, accepit, reliquas omnes incendit. Traijciensq; in Cyprum, & naues & copias illinc obtinuit, cum quibus Pelusium nauigauit. Eiusq; potitus, uulgo iactabat, ducem se ad eos missum fuisse à Dareo, quũ Aegypti præfectus in Cilicensi pugna occubuisset. Deinceps Memphim profectus, regionis populares, qui in acie ante urbem cõstiterant, superauit. Postq; uictoriam, quum milites eius populabundi, prædæ congerendæ solutis ordinibus intenti essent, ecce ibi facta ex urbe eruptione, oppidani & Amyntam, & suos omnes ad internecionem occiderunt. Eoq; modo Amyntas, qui res ma-

gnas tentauerat, à quibus minimè suspicabatur, oppressus est. Pariter & alij duces præfectiq;, cum aliqua militum manu de pugna ad Issum euadentes, Persarum res nõ desponderunt, sed partim ad urbes firmiores & opportunas se contulerunt, easq; in Darei fide retinuerunt. Partim nationes & populos ad reparandas copias induxerunt, quibus cum tempore maximè necessario, afflictis rebus subueniebant. Amphictyones autem in Græcia legatos quindecim, qui auream coronam, rei bene gestę præmium, Græciæ nomine afferrẽt, partamq; uictoriam gratularentur, ad Alexandrum mittere decreuerunt. Qui ad urbem Gazam, Persarum pręsidijs bene firmatã, castris motis, eam duorum mensium obsidione per uim occupauit. A

V.

Iam Athenis principe Aristophane, Romani consules magistratum inierunt Sp. Posthumius, & T. Veturius. Tunc Alexander peracta Gazæ oppugnatione, Amyntam cum nauibus decem in Macedoniam remisit, ut iuuenũ, qui militiæ idonei ibi essent, delectum haberet. Ipse cum omnib. copijs in Aegyptum intrauit, urbesq; omnes, citra laborem quempiam recepit. Aegyptij enim, quòd à Persis multa impiè in sacra sua commissa fuerant, crudeleq; illorũ erat imperium, læto animo Macedones susceperunt. Compositis Aegypti rebus, Alexander ad Hammonis templum proficisci constituit, à Deo rescire quædam summopere cupiens. Quumq; iam itineris dimidium progressus esset, Cyrenensium legati ei occurrunt, coronam & munera ampla apportantes, in quis erant equi bellatores trecenti, & firmissimæ quadrigæ quinæ. Exceptis benignè eis Alexander & societatem & amicitiam suam dedit. Postea cum ijs, quos comites sumpserat, ad templum occepit pergere. Quumq; ad terram desertam & aqua carentem, ubi arenæ uis immensa erat, peruenissent, accepta secum aqua, illac iter faciebant. Intra diem quartum aqua omni, quam secum ferebant, absumpta, defectu eius magnopere conficiebantur: ingensq; solicitudo oẽs corripuerat. Tunc pluuia magna derepentè facta est: qua præter expectationem quum à siccitate essent recreati, existimauerunt eam Dei prouidẽtia ad se seruandos missam fuisse. Iterum igitur aqua de conualle quadam hausta, quantum in dies quatuor suppeteret, secum portauerunt. Intra quod tempus regionem, quæ aquæ indigentia laborabat, transierunt. Quum uerò recti itineris ratio propter arenæ copiam non constaret, duces regem admonuerunt, crocitantes coruos semitam, quà ad templum eundum esset, demõstrare. Idipsum Alexander in omẽ faustum traxit: interpretatusq; Deum gratè aduentũ suum accipere, magna alacritate progrediebatur. Primò ad stagnum, quod amarum nuncupant, peruenit. Deinde stadia centum quum iuisset, urbes, quæ Hammonis dicuntur, accessit. Illinc diei unius itinere facto, delubrum tandem attigit. Cuius regio undiq; desertis, & aquæ egentibus, prorsusq; omni humano cultu carentibus locis circumdata, ipsa tamen in latum & longum stadia quinquaginta patens, multis, amœnisq;, & potu salubribus aquis irrigatur, & arborum omnis generis maximè, quæ fructus gignant, referta est. Aeris clementiã, qualis propemodum solet esse uerno tempore, habet. Quumq; finitima omnia intolerandis æstibus caleant, locus hic solus temperie sua degentes ibi mirificè recreat. Templum ab Aegyptio Danao positum fuisse aiunt. Regionẽ sacram circumhabitant ad meridiem & occidentem Aethiopes, ad septentrionem Aphri, qui Numidæ dicuntur, eisq; uersus mediterranea cõiuncti Nasamones. Interius loca omnia tenẽt Hammonij, in quorum medio est arx cum munitione triplici. Prima regiam principum ueterum: altera gynæceum, puerorũ, fœminarum propinquorumq; regis domicilia, loci totius propugnaculum, delubrum Dei, sacrum fontem, in quo quæcunq; Deo offerenda sunt, prius abluuntur, continet. In tertia spiculatores, qui circa principem ambulare soliti sunt, habitant. Ibidemq; est eorum militum receptus, bene firmatus munimentis. B

Haud

A Haud longè ab ipsa arce, alterum extat Hammonis templum, multis magnisq; arboribus inumbratum: prope quod fons est, qui ob id, quod ei accidit, Solis nuncupatur. Habet enim aquam, secundum horarum spacia, mutationes mirabiles facientem. Ad primum diei ortum, tepida exit de fonte. Progrediente die ad horarum additamenta paulatim frigescit, donec meridie æstuante ipsa ad summam redigatur frigiditatem, quam rursus per momenta sua remittit sensim, usq; ad solis occasum, nocteq; ineunte usq; ad mediam, semper magis incalescit. Inde calore deficiente fit, ut circa lucem pristinum statum prorsus reciperet. Dei ipsius simulacrum ex smaragdis alijsq; gemmis est coagmentatũ, editq; oracula peculiari quodam modo. Circumfertur enim aurea naui ab octoginta sacerdotibus, qui humeris Deum ultrò gestant, quò ei uoluntatem progrediendi esse nouerunt. Subsequitur per uias oẽs ingens uirginũ matronarumq; turba pœanas canentium, Deumq; cantu patrio laudantium. Alexander itaq; in templum à sacerdotibus ductus, cum diuinum simulacrũ contemplaretur, uates, uir gradis natu, accedens ad eum: Salue, inquit, ô fili, & appellationem huiusmodi à Deo habeas. Suscepit Alexander: Accipio eam ô pater, deincepsq; tuus dicar, si tamen mihi terrarum omnium dominium concesseris. Tunc uates in templum se retrahẽs, quum uiri, qui Deum subleuauerant, ad certa quædam uocis indicia moti essent, respõdit firmissimè Deum ei, quod petebat, promittere. Ibi Alexander: De cæteris etiam quæ scire expeto, mihi, inquit, ô numen respondeas: an scilicet oẽs parẽtis mei interfectores ultus fuerim, num'ue eorum aliqui pœnam euaserint. Vates tunc exclamauit, Haud perperã loquaris: non enim est mortalium quispiam, qui genitori tuo insidias possit tendere. Philippi quidem peremptores oẽs supplicio sunt affecti. Argumento uerò sit tibi, quod è Deo sis genitus, magnitudo rerũ, quas feliciter gessisti, quodq; hactenus à nullo fueris superatus, & in posterum ubiq; inuictus sis futurus. Delectatus mirificè Alexander his oraculis, amplissima Deo obtulit munera, inq; Aegyptum est reuersus. Ibi quum urbem ædificare decreuisset, eis quos nego-

B tio præfecerat, iniunxit, inter paludem et mare, quem locum ipse diligenter metatus & ad regiones urbis ponendas partitus fuerat, eam extruerent, uoluitq; Alexandriam de suo nomine appellari. Cuius positio cõmoda ualde electa est, ob uicinitatem portus Phari. Recteq; in uicis disponendis illud fuerat considératum, ut oẽs flatu uentorum, qui anniuersarij dicuntur, inspirarentur. Ii per latissimum pelagi æquor effusi, urbis aerem refrigerant, unde saluberrima temperies redditur habitantibus. Circuitum ipsum mœnium, & magnitudine, & munitionibus, admirabilem prorsus effecit. Quum enim inter magnam paludem & mare posita sint, duos tantũ terra aditus habent, qui bene firmati sunt, ut facilè defendi possint. Oppidi forma propè chlamydi consimilis, habet plateam, à qua ciuitas quasi media diuiditur, magnitudinis & elegantiæ incredibilis. A' porta enim ad portam pertingens, in longitudinem stadia quadraginta, in latum pedes centũ perficit: domibusq; & templis magnificentissimis undiq; est exornata. Iusserat Alexander, ut ipsa regia & ampla & operibus præclaris admirabilis maximè fieret. Neq; hic tantum, sed & succedentes fermè oẽs Aegypti reges usq; ad mea tempora, impendijs magnis eam auxerunt. Accepit uerò ea urbs citerioribus annis tantum rerum omnium incrementum, ut à multis prima omnium in toto terrarum orbe numeretur. Magnitudine enim, specie, redditibus amplis, copiaq; omnium humano uictui necessariorum longè alijs omnibus præstabat. Habitantium in ea multitudo ualde superat degentium in urbibus alijs numerum. Quo namq; tempore in Aegyptum transmisimus, nobis dictum est ab eis, qui descriptionem habitatorum faciunt, esse Alexandriæ capitum liberorum plus trecentis millibus, regemq; ex uectigalibus Aegypti capere ultra sex millia talentorum. Alexander itaq; cum amicos suos quosdam cœptæ urbis ædificationi præesse iussisset, omnesq; Aegypti res ordinasset,

nasset, cum omnibus copijs in Syriam redijt. De cuius aduentu, ut primũ Dareus certior factus est, undiq; copias suas euocauit, omniaq; quæ ad aciem instruendam opportuna esse uidebantur prouidit. Tela, gladiosq; maiores, quàm prius habuisset, in exercitu fieri curauit, quòd ea res Alexandro in Cilicensi pugna ualde profuisset. Currus falcatos ducentos, perterrendis hostibus multum idoneos, ita construxit. Circa equum utrunq;, qui loris reuincti currũ trahebant, exterius in iugo infixa spicula trium palmorum longitudinis, cuspide in hostium faciem conuersa, constituebantur. Ad axes rotarum demissos, altera duo itidem hostibus occurrentia extabant: hæc & longiora & latiora erant prioribus, habebantq; in summo adnexas falces. Omnino quum exercitum armis insignibus, & ducibus strenuis bene firmasset, Babylone mouit, cũ peditatu millium octingentorũ equitibus haud minus ducentis millibus, iterq; Tigri ad dexteram, ad sinistram Euphrate fluminibus decurrentibus, habebat peropulentissimam regionem, quæ equis, iumentisq; pabulum, hominibus alimentorum omne genus commodissimè posset suppeditare. Contendebat autem studio summo, ut Ninum perueniret, ibiq; cõfligeretur: quòd prope urbem eam planicies erat, quæ latissima ingenti militum multitudini explicandę locum maximè idoneum dare posset. Quum uerò ad uicum, qui Arbela nominabatur, castra metatus esset, ibi quotidie acies disponebat, meditationeq; & exercitationibus continuis milites, ut imperatoris iussa audirent, assuefaciebat. Plurimum enim uerebatur, ne aliquo modo in tanta gentium & linguarum uarietate, quum ad prælium ueniendum esset, seditio & motus quispiam in exercitu oriretur. Pro componendo bello quum prius missis legatis, qui Alexandro terras omnes intra Halym, insuperq; talentorum duo millia offerrẽt, nihil efficere potuisset, iterum & alios ad eum legauit, gratias agens, quòd matrem eius, captiuosq; alios tam honorificè tractasset: oransq;, ut inita secum amicitia, quicquid citra Euphratem esset, talentaq; tria millia, & filiarũ suarum alteram uxorem accipere uellet. Quod si obtinuerit, ut generum eum habeat, tunc filij sui gubernatione concessa, se admissurũ quodammodo eum in totius etiam imperij societatem, pollicebatur. Alexander auditis legatis, amicorum consilium habuit, retulitq; ad eos de his quæ offerrentur, ut censerent quid'nam eligendum uideretur. Rogabat, ut fidenter unusquisque sententiam suam in medium proferret. Ibi quum alij omnes ob rei quæsitæ magnitudinem haud satis regi consulere auderẽt, Parmenio primus: Ego, inquit, si essem Alexander, susciperem quæ conceduntur, fœdusq; firmarem. Huic Alexander ita respondit: Et ego id facerem quod dicis, si essem Parmenio. Alijsq; huiusmodi uerbis magnificis usus, Persarum orationem parem æstimauit, pluris nominis sui gloriam, quàm promissorum munerum utilitatem, faciens. Itaque legatis hoc respondit: Quemadmodum mundus, si duo essent soles, nec ornatum nec ordinem suum haberet: itidem & terrarum orbis, duobus regibus principatum tenentibus, non facilè seditionum & tumultus expers erit. Idcirco iussit Dareo renunciarent: Si primas tueri esset ei in animo, uti ad certamen pro unico rerum omnium imperio contra se ueniret. Sin gloriæ parum appetens, utilitatem, & quietis oblectamentum magis diligeret, Alexandro iubenti obsequeretur, in alios potestatem regiam, quam ei amplam ipse esset concessurus, exerceret. Misso consilio, uersus castra hostium cum exercitu est progressus. Interim cum Darei uxor mortem obijsset, decentissimo apparatu eam sepeliri curauit. Dareus autem cum Alexandri responsum accepisset, desperans uerbis rem componi posse, copias suas in dies magis exercebat, ut in prælio committendo, ad omnia quæ imperarentur, facienda promptæ essent: & Mazæũ unum ex amicis cum electa militum manu misit ad transitum fluminis occupandum, ut posito præsidio eum defenderet. Alijs iniunxit, ut loca omnia qua hostibus iter faciendum esset, incendijs uastarent. Constituerat enim fluminis

A minis procursu munimenti uice uti contra hostes. Sed Mazæus, altissimum & rapidissimum flumen nullo pacto transiri posse ratus, non multum diligentiæ ei custodiendo adhibuit: adiunctus'que populatoribus alijs, longè & latè regiones quamplurimas diripuit, omnia'que corrupit: necessariarum rerum angustijs ita pressos hostes propius accedere haud posse existimans. Verùm Alexander quum ad Tigrim peruenisset, cognito per incolarum loci indicia uado fluminis, copias omnes summo cum labore & periculo transduxit. Aqua enim alta, utpote summa pectoris attingens, impetus'que uehemens fluminis faciebat, ut transeuntes multi abriperentur, neque uestigia in imo alueo firmari possent. Ad hoc clypeis impactus undarum decursus eos euertebat, ui'que ablatos ad extremum periculum deducebat. Tunc Alexander, quo fluminis uiolentiæ obsisteretur, monuit omnes, ut se mutuò manibus comprehenderent, corporum'que ueluti molem quandam consertissimam in unum constringerent. Itaque transierunt, non sine magnis difficultatibus, ut in discrimine summo Macedonum salus fuerit. Quamobrem diem unum militi ad se recreandum concessit: postridie acie instructa contra hostes progressus est, quibus quum appropinquasset castra posuit. Ibi quum animo secum reputaret, ingentem Persici exercitus multitudinem, cladem, quæ maxima ex futura pugna imminebat, quodq; omnium contentionum summa tunc uiribus decernenda esset, anxius mirificè de rerum exitu, noctem insomnem duxit. Circa excubias matutinas somno tandem est correptus profundo adeò, ut iam die clara expergisci nequiuerit: quę res initiò ualde eius amicis placebat, existimantibus regem ita in prælio facilius labores omnes subiturū. Sed quum iam multum temporis somnus ille continuaretur, Parmenio grandior natu cæteris amicis regijs, Persarum exercitui, ut ad certamen se expediret, imperauit. Cuius edicto quum nulli parêrent, ingressi ad Alexandrum amici, difficulter eum excitarunt. Admirantibusq; cunctis eam regis securitatem, causamq; rescire cupientibus: Magna, inquit, Alexander animi molestia Dareus me liberauit,

B quum uires omnes suas in locum unum conduxerit: quandoquidem die unica, semel de rebus omnibus decernetur, ut deinceps laborum & discriminum, quę alioquin diuturna erant futura, finem habituri simus. Oratione autem accommodata quum duces omnes suos adhoratus esset, ut animo firmissimo aduersus imminentia pericula esse uellent, instructis copijs, contra Barbaros est profectus. Ante peditum phalangem ordines equitum posuerat: in dextro cornu erat ala, quam Clitus Niger cognomento ducebat. Sequebatur altera amicorum, cui Philotas Parmenionis F. præerat. Post hanc & septem aliæ sub eodem duce. Deinceps erat peditum, quos Argyraspidas uocant, agmen, armorum elegantia & uirtute hominum præstantissimū: hisq; imperabat Nicanor, filius Parmenionis. Ponè statim Cœnus Elimiotas ab eoq; Perdiccas Orestas ducebat. Deinde Meleager cum suis sequebatur, & Polypercon, cui parebant qui nuncupantur Stymphæi. Erat Philippo Balacri F. suisq; ordinibus locus post hos omnes, & secundum eum Cratero. Equitatui autem, quem descripsimus, cōtinenter adiuncti erat auxiliares equites Peloponnesiaci, Achæi, Phthiotæ, Malienses, Locrenses & Phocenses, quorum omnium præfectus erat Mytilenęus Erigyius. Hi contiguos habebant Thessalos, Philippo duce, quorum uirtus, & equitandi peritia, reliquis omnibus longè præpollebat. Additi erant Cretenses sagittarij, & qui ex Achaia stipendio merebāt. In utroq; aūt cornu acies repanda, ut retro & in latere respiceret, ordinata est, ne hostes sua multitudine, exiguas Macedonum copias possent circumuenire. Contra falcatos currus remedium tale ab Alexandro excogitatū est. Pedites oēs phalangis cōmonuit, quando propius impulsi fuissent currus, ut clypeos cōiungerēt, sarissisq; eos uehemēter pulsarent, eo strepitu consternatos equos quadrigas retrorsum rapturos. Quod si quæ nihilominus incitato cursu impetum fecerint, tunc uti

aciem aperirent, locumq; excurrendi illis, ita nihil detrimenti illaturis, darent. A
Ipse autem dexteram agminis partem regendam suscepit, ea que in obliquum uersa, ut totus pugnæ successus opera sua partus esse cognosceretur, deliberauerat. Dareus suos ordines secundum gentium nationes distinxit, quemadmodumq; Alexander fecerat, ipse etiam in primo agmine hostibus se opposuit. Quum igitur copiæ alteræ alteris appropinquassent, utrinque classicum tubicines personarunt, & clamore emisso, omnes in conflictum proruperunt, statimq; falcati currus magna ui impulsi, non mediocri metu & perturbatione Macedonas implicarunt. Mazæus enim equitum præfectus, cum turmis plerisq; immissos eos currus sequutus, ut terribiliores uiderentur, effecerat. Sed phalange, ut ab Alexandro præceptum fuerat, subitò iunctos clypeos sarissis acriter feriente, tantus inde editus est sonus, ut non pauci currus, equis perterritis, auersi fuerint: neq; ulla ui inhiberi potuerint, quin concitati retro in suos cursum caperent. Aliqui cum rectà in phalangem contenderent, hostibus aditum inter ordines dantibus, ruentes, aut multis telis obruti, aut euersi sunt. A' nonnullis impetu adiuuante, ulterius inuectis, quum eorum ferramenta acutissima quicquid obuium esset conciderent, multæ & uariæ mortis facies patratæ sunt. Violentia enim & acies telorum, quæ curribus erant inserta, tanta fuit, ut multis brachia simul cum clypeis abscinderent: alijs præcisa ceruice, capita in terram quamprimum deijcerēt, oculorum & uultus habitu, qui uiuentibus erat, etiamnum durante: latera nonnullorum, ubi letalis maxime est ictus, uulnerata, indeq; subita mors eos sequuta est. Iam uerò sagittis, fundarum glandibus, iaculisq; effusis, quum pugna comminus geri cœpisset, primi equites congressi sunt, acriterq; in cornu dextro Macedones decertabant. Dareus qui læuum sui exercitus cornu regendum acceperat, mille electos equites consanguineos, uirtutis & beneuolentiæ erga se exploratæ, in ala una propè habebat, qui strenuitatis suæ arbitrum regem nacti, quicquid telorum ab hoste in eum fuerat missum, audacissimè exceperant. His adiuncti erant Melephori, fortes uiri, & multi numero: Mardi etiam, Cissęiq;, corporum proceritate et magnitudine B
animi admirabiles. Tenebant & locum suum iuxta regem, milites circa aulam excubare consueti: Indiq;, qui uirtute egregia censebantur. Hi omnes cum ingenti clamore in hostes impetum fecerunt: ferocissimeq; pugnantes, sua multitudine Macedonas multum premebant. Mazæus autem, qui erat ad cornu dextrum, secumq; optimos equites habebat, in congressu primo, non paruum hostium numerū oppressit. Cadusios ad duo millia, Scythas mille strenuos equites misit ad hostium cornu circumeundum, iniunxitq; ut uallum castrorum aggrederentur, & impedimenta ipsa diriperent: quod non segniter ab illis est factum. Quumq; in castra irrupuissent captiui, qui seruabantur ibi, armis sumptis ad prædam faciendam, equitatui Persico se adiunxerunt. Inde clamore & tumultu ingenti, utpote in re quæ præter omnium opinionem acciderat, per omnem partem castrorum exorto, captiuæ aliæ omnes fœminæ, ad barbaros concurrerunt. Sisyngambris Darei mater sola, etiam multum per alias admonita, ut ad eam nouitatem assurgeret, haud se uoluit commouere, rumoribus, qui incredibiles uidebantur, non satis fidei præstans: ad hoc magna in se Alexandri beneficia parum gratè prosequi nolebat. Scythæ tandem spolijs multis congestis ad Mazęum reuerterunt, quamq; sibi omnia prosperè cessissent renunciarunt. Eodem tempore, & in parte ubi Dareus curabat, equites quidam grauiter instantes, sua multitudine, turmas Macedonum oppositas, in fugam coniecerunt. atq; ita iam duobus in locis Persarum erat status pugnę superior, quū Alexander, cuius illud summum studium fuit, ut succumbentem Macedonum aciem, per eum reparatam esse constaret, adsumpta regia ala, equitibusq; alijs melioribus, in ipsum Dareum contendit. Cui fortiter hostilem impetum excepit, deq; curru pugnans, multos qui in eum inuecti fuerant, confecit. Erat

& cum

A & cum eo bellatorum magnus numerus qui non segniter manus cōserebant, regesq; ipsi alter in alterum omni conatu irruebant. Tunc Alexander cōiecto telo Dareum nisus ferire, oberrauit, procq; eo aurigam, qui erat ante regem, interemit. Ibi, qui propius Dareum pugnabant, quum clamorem ingentem extulissent, creditum est à remotis ordinibus ipsum regem confossum fuisse, primiq; illi se in fugam dederūt. Eos proximi sunt sequuti, & sensim usq; ad frontem agminis, ubi erat Dareus, continenter se milites à prælio subtrahebant, do nec latere altero aperto, iamq; sibi timens & ipse fugam arripuit. Ex eorum præcipitato cursu quum magna uis pulueris altius esset excitata, statimq; Alexander cedentes insequeretur, factum est ut propter densissimam, & latè fusam pulueris nubem, haud potuerit prospici, quorsum Dareus cōtenderet. Ad hoc lamentabiles morientium uoces, excurrentiū equitum strepens tumultuatio, & crepitus per flagella excitati, undiq; audiebantur. Interea Mazæus in dextro cornu Persarū cum magno & fortissimo equitatu, quem ducebat, grauissimam impressionem in aduersos Macedonas fecerat: & Parmenio cum Thessalis equitibus, alijsq; in eodē cornu pugnantibus, hostes strenuè exceperat: acriterq; dimicās, Thessalorum uirtute hostem superare uidebatur. Tunc Mazæi agmine acrius & totis uiribus incumbente, Macedones grauiter urgeri cœperunt, multaq; cædes committebatur, neq; Barbarorum impetus amplius bene sustineri poterat. Parmenio hoc uidens, aliquot suorum equitum ad Alexandrum misit, qui dicerent, ocyus laboranti sibi esse ab eo succurrendum. Illi festinanter profecti, quum audiuissent Alexandrum cum magna copiarum parte ad hostem insequendum esse progressum ulterius, re infecta ad Parmenionem redierunt. Qui fortissima & diligenti Thessalorum opera adiutus, multis cæsis, Barbaros, iam de abscessu Darei certiores factos, tandem in fugam compulit. Dareus autem qui rei militaris scientia multum præstabat, obscuritatem de puluere inductam sibi cōmodam nactus, non cursum rectà, ut Barbari alij, tenuit, sed in contrariā partē est profectus, tegenteq; eum aere offuscato facilè

B euasit. Omnes etiam qui eum sunt sequuti, quū in pagos, qui erāt à tergo Macedonum se contulissent, incolumes ab omni seruauit periculo. Nouissimè Barbaris omnibus fusis & fugatis, cum Macedones semper instando ultimos interficerent, breui planicies tota cadaueribus est repleta: creduntúrq; in ea pugna Barbarorum peditum et equitum plures nonaginta millibus, Macedones ad quingentos cecidisse, uulnerati fuisse quamplurimi. In ijs unus è primis ducibus Hephæstio, qui regij corporis defensoribus præerat, brachium alterum iaculo est confixus, & Perdiccas, Cœnus, Menidas, alijq; nonnulli insignes duces sauciati sunt. Huiusmodi exitum habuit commissum prælium ad Arbela.

VI.

Cuius fama, iam Athenis imperante Aristophonte, Romæ consulibus C. Domitio, & Aulo Cornelio, quum in Græciam peruenisset, ciuitates multę auctam Macedonum fortunam formidare cœperunt. Dumq; Persis uires aliquę superessent, libertatis suæ curam haud negligere decreuerunt, Dareo facilè & auxilia, & pecuniam, unde magnas copias possent cōducere, eis sumministraturo, & Alexandro nunq; ad hoc uenturo, ut militum suorum partem contra Græciam mitteret: q̄d si ociosi extremam Persarum calamitatē spectare uelint, frustra deinceps solos relictos se aliquid pro obtinēda libertate molituros esse. Inuitabat eos Thracum exemplum, qui per id temporis ad res nouas cōsurrexerant. Memnō enim Thracię cum exercitu prefectus uir audax, cōcitatis, Barbaris ab Alexandro defecit, magnasq; copias ad bellum manifestum coëgit. Ad quem motū opprimendū Antipater per Macedoniam cum omnib. uiribus in Thracas cōtendit, ipsumq; Memnonē bello urgere cœpit. Is igitur cum in huiusmodi expeditione distineretur, Lacedæmonij idoneū illud tempus bello parando esse arbitrati, Græciæ populos ad cōiurationem pro libertate ineundam adhor-

adhortabantur. Athenienses, qui præ cæteris Græcis omnibus ab Alexandro A
honoribus maximis affecti fuerant, in quiete se continuerunt. Sed ex Peloponneso complures & alij nonnulli, conspiratione facta, delectus habuerũt: proq; ciuitatum uiribus, iuniores bello idoneos scripserunt, ut peditum millia uiginti, equites ad duo millia coacti fuerint. Eorum omnium administratio Lacedæmonijs concessa est, qui sub Agide rege decreuerunt semel totius rei fortunam bello experiri. Antipater interea Græcorũ apparatũ persentiens, res Thraciæ, ut datum est, composuit, omnesq; copias in Peloponnesum duxit, & à socijs ciuitatibus Græciæ auxilia impetrauit, ut exercitum non minorem millibus quadraginta hominum haberet. Commisso itaq; magno prælio, Agis rex fortiter pugnans occubuit. Lacedæmonij ad multum temporis cum difficultates omnes certaminis sustinuissent, socijs superatis, & ipsi tandem pugna cesserunt, Spartamq; sunt reuersi. Ceciderunt Lacedæmoniorum, sociorumq; in eo prælio plures quinq; millibus & trecentis, alterius partis millia tria & quingẽti. Singularis & notatu digna res accidit in ipsa Agidis morte. Quum enim egregiè dimicans, multis aduersis uulneribus affectus fuisset, per milites ablatus est, & in patriam referebatur. In itinere circumuẽtus ab hostibus, quum iam salutem despondisset, ciuibus suis, qui eum ferebant, imperauit, ocyus abirent, seq; necessarijs patriæ usibus seruarent. Ipse aũt armis resumptis, genu nisus, hostibus se obiecit, aliquotq; eorum cæsis, ibi confossus mortem obijt, regni sui anno nono. Nos uerò quum de his quæ in Europa gesta sunt, aliquantulum meminerimus, ad Asiæ res explicandas reuertemur. Dareus accepta Arbelis clade, fugiens, ad præfecturas superiores contendit: ita ratus ex loci longinquitate, citra impedimentum se uireis posse reparare, tempusq; idoneum habere ad ea prouidenda, quæ exercitui necessaria essent. Primoq; in Ecbatana Mediæ perueniens, ibi facta mora milites qui fuga euaserant, è manibus hostium recepit, inermes armauit, à finitimis gentibus militem nouum euocauit: ad duces præfectosq;, qui & Bactris & locis superioribus erant, misit admonitum, ne fidem & amicitiam erga se imminuerent. Alexander à uictoria cum defunctorũ corpora sepeliri curasset, Arbela intrauit, ubi magnos commeatus, & ingentẽ opum preciosiq; apparatus uim inuenit, in queis fuerũt argẽti tria millia talenta. Cõijciens autem ex cadauerum multitudine, facilè eius aeris tractum infectũ iri, mouit cum omnibus copijs Babylona uersus, ubi ab incolis oppidanisq; liberaliter excepti, et in lauta hospitia inducti Macedones, bene recreati sunt è laboribus, quos antè sustinuerãt. Commoratus est Alexander in ea urbe dies plus triginta, & rerum omnium abundantia & benignitate hominum eum allicientibus. Deinceps discessurus, arci Babylonis Agathonem Pydnæum cum præsidio Macedonum septingentorũ præfecit. Apollodoro Amphipolitæ, & Menitæ Pellæo Babylona, præfecturas´que omnes Cilicia tenus administrandas concessit: datisq; talentis mille argenti, iniunxit, ut militem stipendio conducerent. Mithrinnem, qui Sardis arcem dediderat, Armeniæ præsidem fecit. De pecunia, quam recens acceperat, equitibus senas minas, auxiliaribus quinas, peditibus Macedonicæ phalangis binas, reliquo peditatui duorum mensiũ stipendium donauit. His peractis, quum castra Babylone mouisset, in itinere ad eum peruenit supplementũ ab Antipatro missum. Macedones equites quingenti, peditum sex millia, equites Thraces sexcenti, Trallienses ad tria millia & quingentos, Peloponnesiaci pedites numero quatuor millium, equites paulo minus mille. Aduenerunt & quinquaginta Macedones, filij oẽs insigniũ uirorum, familiariũ regis. Hos parentes ipsi miserãt, ut in ordines regij corporis custodum adscriberentur. Quibus omnib. receptis, Alexander instituto itinere perrexit, castrisq; sextis in Sitacinẽ præfecturã peruenit. In regione ea quũ omnium necessariarum rerum copiam uberem offendisset, plusculos dies ibi moram traxit, quo miles à labore itineris reficeretur: simul ut militarium ordinum

ratio-

A rationem diligentem iniret, administrationesq; ducum & præfectorũ ampliores faceret, atq; ita exercitus & militũ multitudine, & uirtute ducũ, ualidior efficeretur. Secundum igitur quod animo deliberauerat, faciens, eorum qui optime mereri uiderentur, accuratam rationem habuit. Multosq; è præfectis, summæ potestatis duces esse iubẽs: in uniuersum omnes ad altiorem honoris gradum, & ad uehementissimã erga suum regem charitatẽ perduxit. Neq; gregariorum militum curam omisit, sed multis utiliter prouisis, in meliorem statũ omnia reduxit. Per quæ factum est, ut totus exercitus beneuolentior erga eum, ad imperatoris iussa obsequentior, & uiribus longè, quàm prius fuerat, ualentior redderetur. Ad reliquum belli proinde instructis ita copijs, Alexander contendit. Quumq; in Susianam inuasisset, absq; periculo & difficultate aliqua celeberrimam urbem regiam Susa obtinuit: ultrò, & citra consultationem aliquam præfecto eius deditionem faciente. Licet nonnulli scriptum reliquerint, & eum & alios, non imminuta fide, sed Darei ipsius iussu, ad Macedonas transiuisse. Illud autem Persarum regis fuisse cõsilium, magnis rebus Alexandrum distrahentibus, dum urbes insignes, & ingentes thesauros reciperet, se interim à fuga opportunum tempus exercitui comparando habere posse. Accepta autem urbe Susis, Alexãder in thesauris regijs inuenit, argenti & auri nõ signati plus quadraginta millibus talentis, quæ à multis temporibus intacta, ad inopinati alicuius magni discriminis subsidium reges seruauerant. Præter hæc erant & nouem millia talenta auri sub Darica forma excusi. Hanc pecuniam Alexandro recognoscenti, præcipua res quædam accidit. Quum regiam sellam insedisset, eaq; esset sublimior, quàm ut corpori ipsius conueniret, puer quispiã, animaduertens pedes Alexandri haud mediocri interuallo solum non contingere, apportauit Darei mensam, pedibusq; regis pendentibus eam supposuit. Quę quum aptissimè fuisset accommodata, Alexander ualde eius qui id egisset, ingenium cõmendauit. Tunc in adstantiũ turba spado, qui tantam fortunę uarietatem secum considerauit, animo affectus, lachrymari cœpit. Alexander

I hominem quum interrogasset, quæ nam indigna res uisa, fletum ei excitasset? Ille, In pręsentia quidem, inquit, tuus sum seruus, sed quũ prius Darei fuerim, naturaq; dominos meos diligere soleam, non potui non dolere, rem, quæ tantopere ab illo honorabatur, abs te nunc contẽptui haberi animaduertens. Quę ad uerba, animo adiecto Alexander, Imperij Persarum quanta esset ruina, secum cœpit uolutare. Videbaturq; sibi ipsi insolens, neq; humanitati, qua erga fœminas captiuas usus fuerat, cõpar facinus admisisse. Propterea famulũ, qui mensam apposuerat, accersiuit, iussitq; uti eam auferret. Ibi Philotas, nihil contumeliosius à rege factũ fuisse ait, quum ipse illud fieri neutiquã mandasset, sed fauentis potius Dei cuiusdã prouidentia & uoluntate eam rem uideri euenisse. Traxit eiusmodi Philotę dictũ Alexander infausti ominis significationem, mensamq;, uti erat, sub solio permanere uoluit. Darei deinde matrẽ & liberos quum Susis remanere, Græcamq; linguã, datis præceptoribus, doceri cõstituisset, cum omnibus copijs castra mouit: quatuorq; dierum itinere, ad fluuium Tigrim peruenit. Qui de monte Vxiorum currẽs, primò per terram asperam, & conuallibus magnis interruptam, ad mille stadiorum spacium fertur. Exceptus postea campestri planitie, semper fluit placidior: peractisq; stadijs sexcentis, in Persicum mare ingreditur. Flumine eo traiecto, Alexander in Vxiorum fertilissimos agros, & multis aquis irriguos contendit. Nascuntur ibi innumeri & omnis generis fructus: aduenienteq; subfrigido autumnali tempore, per Tigrim à mercatoribus Babylona fructus, quicũq; ad hominum oblectamenta facere possunt, illinc deuehuntur. Inuenit autem rex aditus omnes occupatos, præsidijsq; firmatos à Madete, qui Dareo iunctus sanguine, cum iustis copijs ei loco præfectus fuerat. Quumq; omnem situm diligenter explorasset, apparebant rupes esse prorsus inuiæ. Tunc uir quispiam indigena è gente Vxiorum,

Vxiorum, cui bene loca ex longo usu comperta fuerant, pollicitus est Alexandro, per semitam quandam, & difficilem, se milites eius illò ducturum, ut ipsis hostibus loco sublimiores essent. Libenter hæc audiens Alexander, cum illo misit idoneum militum numerum, & ipse irruptionem, quà haud impossibilis fore uidebatur, moliri cœpit. Congressusq; cum hostium stationibus acriter, defessis integros summittendo, rem gerebat: donec, Barbaris omnibus in hoc certamen intentis, qui missi fuerant, de improuiso supra regionis angustiarum propugnatores comparuerunt. Ibi perterritis Barbaris, & in fugam coniectis, transitum ita liberum sibi fecit Alexander. Breuiq; oppidis omnibus Vxianæ terræ potitus, in Persidem iter arripuit: quintisq; castris, ad Susiadas quas uocant petras, accessit. Eas Ariobarzanes cum peditatu uigintiquinq; millium, & equitibus trecentis insederat. Alexander, arbitratus ui ab se aditum posse apprehendi, nullo prohibente, in loca impedita & angusta cum exercitu ingredi cœpit. Hostes per aliquantum temporis eos progredi permiserunt. Vt uerò in medias loci angustias est peruentũ, derepentè facto impetu, ingentia, & quàm plurima saxa supernè prouoluere cœperunt. Quæ in Macedonas decidentia, multos opprimebant. Multi etiam è rupibus altis tela conijcientes aliquos semper, utpote in conferta turba, feriebant: alij de manu lapidibus missis instantes Macedonas repellebant. Omninoq; locorum asperitate Vxios adiuuante, Macedones multi interficiebantur, nec pauciores sauciabantur. Alexander quum tantis difficultatibus prouidere non posset, uideretq; hostium neminem aut uulnerari, aut interfici: ex suis autem multos perijsse, nullumq; fermè esse in prima acie non saucium, receptui per tubicinem cani iussit. Et retro ad stadia trecenta cedens, castra posuit. Exquirebat curiosè à regionis eius hominibus, num aditus alter esset, præter eum quem infeliciter tentauerat. Omnes respondebant alium nullum inueniri, sed esse circuitũ, qui non nisi multis diebus peragi posset. Hic Alexander turpe ualde esse insepultos suos, qui mortem obijssent, relinquere: rursum ab hostibus cadauera petere ignominiosum, & quasi confessionem uicti esse, secum reputabat. Imperauit igitur, captiuos omnes adduci ad se. In quîs unus, qui linguæ Græcæ & Persicæ gnarus erat, ad Alexandrum ueniens, se Lycium genere esse, sed in captiuitatem tractum, pastoritiam rem annos complures prope eos montes exercuisse dixit: propterea quum bonam totius regionis experientiam haberet, posse regium exercitum per nemorosa quædam loca ducere, ut à tergo hostibus, qui circa aditus excubabant, superueniret. Alexander magnis muneribus promissis, eum ducentẽ sequutus, noctu montem superauit, non sine magis laboribus, frequenter per altas niues iter faciens. Regionemq; totam, rupibus præcipitem, lacunisq; & conuallibus profundissimis interscissam, tandem emẽsus, ad primas hostium stationes peruenit: ubi omnes facilè circumuentos interfecit. In secundis uiuos comprehendit. Qui erant in tertijs, interim se in fugam coniecerunt. Et eo modo itinera omnia in suam redegit potestatem, quamplurimis Ariobarzanis militibus occisis. Hinc Persepolim uersus discedens, literas in itinere accepit à Teredate, qui ei urbi præerat: eis regem admonebat, uti festinantius accederet, recepturus ab se urbẽ, si prius, quàm Darei præsidia, quæ expectarentur, ipse eò perueniret. Nihil propterea diligentiæ aut laboris omisit Alexander, quin copias suas quàm primùm duceret, Araxen flumen ponte iungeret, milítesq; traijcere iuberet. Dum ita progreditur, spectaculum rarum & prorsus miserabile ei obijcitur, quod plurimum inuidiæ & odij in eius autores: erga eos autem, qui graui calamitate sine ullius subsidij spe afflicti erant, miserationem & propensum animi affectum meritò cuiuis excitare poterat. Venerunt enim obuiam cum supplicantiũ insignibus Græci, qui à superioribus Persarum regibus corpore turpiter mulctati fuerant, octingenti fermè numero, & pleriq; ætate senes, mutilati omnes. Hi quidem manus, alij pedes, quidam aures & nasum. Si qui scien-

A scientia, arte, aut disciplina aliqua excellebant, his membrorum omnium, exceptis quibus ad exercendas suas artes uterentur, extremitates amputatæ fuerãt: ut quicunq; prouectæ eorum ætatis dignitatem, & miseram corporum lacerationem uiderit, non multum infelicis hominum sortis misereri non potuerit. Præcipueq; ipse Alexander, qui & uehementer indoluit, nec lachrymas ualuit continere. Quum uerò illi uoce una exclamassent, rogassentq; Alexandrum, ut suæ calamitati adiumentum afferret, solatus est eos rex, curæq; sibi fore promisit: adijciens, quemadmodum suam animi magnitudinem decebat, curatu- rum ut in patriam honestè reducerentur. Ab hoc sermone Græci in unum conuenientes, habita simul de suis rebus consultatione, præstare iudicarunt, in eo loco ubi erant permanere, quàm reuerti in patriam: quòd restituti in loca diuersa discedere cogerentur, paucique eorum simul degẽtes, dum per urbes cum alijs ciuibus uersarentur, dolorem ex erubescentia sui infortunij sensuri essent. Sed quum in Asia simul & eadem affecti calamitate uitam ducerent, solatium aliquod miseriarum suarum ex pari cohabitantium fortuna mutuò omnes percipere. Itaq; Alexandrũ rursus adeuntes, quid nam deliberasset, exposuerunt, orarüntq; eum, ut præsentem suum statum adiumento decenti recrearet. Rex cõprobato eorum consilio, tria drachmarum millia, uestes uiriles quinq;, totidem muliebres, duo paria boum, oues quinquaginta, quinquaginta etiam tritici medimnos singulis dono dari iussit: immunesq; omnium tributorum, quæ regi soluerentur, fecit. Præfectis suis iniunxit, bonã curam haberent, ne eis hominibus iniuriæ ab aliquo fierent. Tali beneficentia, ut liberali eius ingenio consentaneum erat, usus est Alexander, ad hominum infelicium calamitatem subleuandam. Habita deinde cocione milibus demonstrauit, Persepolim, quę esset metropolis Imperij Persarum, præ omnibus alijs Asiæ ciuitatibus maximè semper nomini Macedonum infensam fuisse: propterea eam, excepta regia, diripiendam uulgo concessit. Erat ea urbs omnium quę sub sole sunt, opulentissima, priuatorum hominum facultatibus ex longi temporis felicitate in

B immensum auctis. Tunc Macedones impetu facto, oppidanos ipsos interficere, & bona omnia inuadere, quæ multa & apparatu precioso ornamentisq; omnis generis erant refertissima. Ibi argenti magna uis, nec auri minor, diuersas in partes auferebatur. Vestes purpura infectæ, aut prætextæ auro, à ualentioribus rapiebantur. Ita magna urbs regia, per uniuersum terrarũ orbem celebrata, contumelijs & cladi maximæ exposita fuit. Macedones autem, licet totum diem in direptione fuissent, haud poterant tamen cupiditatem, semper plura affectantem explere: tantaq; in rapiendo insolentia utebantur, ut inter se etiam dimicare cœperint, multiq; interfecti sint, quòd bona quamplurima abstulisse uiderentur. Aliqui, inuentis rebus quibusdam magnæ æstimationis, auidi & moræ impatientes, partem sibi saltem gladijs abscindebant, & cum ea discedebant. Nonnulli contendentium pro re aliqua, usq; retinentium manus ira concitati amputabant. Mulieres mundo suo ornatas, uiolenter in seruitutem adducebant. Quantum itaq; Persepolis urbes cęteras fortunis antecedebat, tantum eisdem omni calamitatum genere præstitit. Alexander autem arcem ingressus, thesauros qui ibi seruabantur, accepit. In eos à Cyro primo rege Persarum usq; ad hæc tempora, publici reditus semper congesti fuerant, ut argenti & auri magnam uim continerent. Inuenit sanè Alexander, auro ad argenti rationem reducto, centum & uiginti millia talenta, cuius summæ partem secum ad belli usus portare, partem Susa mittere, ut ea in urbe custodiretur, deliberauit. Itaq; Babylone, è tota Mesopotamia et Susis mulos, qui & dorsuarij & iugales essẽt, quamplurimos, & camelos ad tria millia adduci imperauit. Hac iumentorum multitudine totam pecuniam, quò decreuerat, comportari fecit. Non enim satis credendum terræ eius hominibus iudicabat. Ad hoc ipsam urbem Persepolim prorsus delere, habebat in animo: de cuius munitissima & pulcherrima re-

gia breuibus meminiſſe haud inconueniens uidetur. Arcem iuſtæ magnitu- A
dinis cingebant triplicia mœnia. Quorum primus muri cinctus, magnis operi
bus extructus, altitudinem habebat ſedecim cubitorum, ſupraq; pinnas, quæ
ei non paruo erant ornamento. Secundus priori cætera conſimilis, altero tanto
altitudinis eum ſuperabat. Tertius murus formam habebat quadratam, & ſe-
xaginta cubita in altum erigebatur. Vnumquodq; quatuor laterum muri por-
tam æneam, & ante eam uallum itidem æneum uiginti cubita extantem. Hunc
quidem ad inijciendum aſpectu ipſo terrorem, illam autem ad firmam loci de-
fenſionem habebat. Ad orientalem partem arcis, mõs interuallo fermè pedum
quadringentorum diſtabat, qui regius nuncupabatur, ubi regum inerant ſe-
pulchra. Saxum erat ingens exciſum, in cuius medio plura facta fuerant domi
cilia, defunctorum regum ſedes. Neq; aditus quiſpiam opere factus ducebat in
locum eum, ſed inſtrumentis quibuſdam ſublata cadauerum conditoria illic re
ponebantur. In ipſa arce elegantiſſimæ & omnibus rebus inſtructæ ędes com-
plures uiſebantur, ad reges & milites accipiendos. Theſauri, quibus ſeruaren-
tur pecuniæ, ingenioſè ibidem parati fuerant. Alexander pro rebus bene ge-
ſtis uota ſoluturus, ſacrum ſplendidiſſimum in deorum honorem fecit, & ami-
cos prælauto accepit conuiuio. Eo & fœminæ, quæ corpore quæſtũ faciebant,
admiſſæ ſunt. Crebris potationibus cũ bene indulſiſſent, ebrietas, & poſt eam
inſania multos corripiebat. Tunc è turba mulierum Thais quædam, genere
Attica: Pulcherrimum eſſet, inquit, inter oẽs res, quas in Aſia geſſit Alexãder,
ſi ipſe rex, nobiſcum inita ſaltatione ludicra, Perſepolis regiam incendio abſu-
meret: ut res nobiliſſima apud Perſas, manibus fœminarum breui temporis
ſpacio deleta prorſus fuiſſe diceretur. Exceptus eſt hic ſermo à iuuenibus, &
qui per temulentiam parum quid deceret poſſent proſpicere. Itaq; unus agen-
dum idipſum, incenſoſq; torres afferendos exclamauit. Commiſſa in Græco-
rum ſacras ędes impia facinora, ut omnes ulciſcerentur, admonebat. Compro-
barunt hanc ſententiam & cæteri, tantumq; opus Alexandro ſoli conueniens
eſſe dicebant. Non defuit cœpto rex, amicorum ſermonibus excitatus. A' pota B
tione igitur exultantes, pro parta uictoria feſtiuitatem Liberi patris ſe uelle age
re prædicabant. Subitoq; magna lampadum ui allata, & muſicis mulieribus,
quæ in conuiuio erant, accitis, rex primus in pompam cum cantu, tibijs & fiſtu
lis progreſſus eſt, meretricula Thaide rei totius autore & duce, quæ prima à re-
ge ardentem titionem in regiam coniecit. Idem quum à reliquis factum eſſet,
citò ob ingentem flammam excitatam combuſta eſt tota regia. Quodq; pluri-
mum admirabile eſt, impietatem Xerxis Perſarum regis quam in Athenien-
ſium arcem cõmiſit, unica fœmina gentis eius, quę iniuriam illam ſuſtinuerat,
poſt multos annos in feſto ludicro eodem cladis genere ulta eſt. Peracta eiuſ-
modi re, Alexander ad cæteras urbes Perſidis occupandas contendit. Earum
aliquas ui apprehendit, alias benignitatis ſuæ fama iam paſſim uulgata per de
ditionem obtinuit. Inde in ipſum Dareum caſtra mouit. Qui quum ex Bactri-
ana, alijſq; præfecturis militem cogere in animo haberet, feſtinanſq; cum milli
bus triginta Perſarum & Græcorum, qui ære merebant, Bactra ſe ex fuga reci-
peret, à præfecto Beſſo, per ſeditionem captus & interemptus eſt. Alexander
interim cum equitatu inſequens, de eius morte certior factus eſt, curauitq; uti
pompa & more regio ſepeliretur. A' quibuſdam ſcriptum eſt, Dareo adhuc ſpi
ranti, Alexandrum ſuperueniſſe, eiuſq; calamitatem uehementer indoluiſſe:
cumq; Dareus oraſſet, uti cædem ſuam ulciſci uellet, Alexandrum ſe id factu-
rum recepiſſe, & in perſequendo Beſſo multum operæ impendiſſe. Sed quum
ille magno ſpacio iter præuertiſſet, atq; in regionem Bactrianam contenderet,
regem aſſequi eum ſe poſſe deſperantem, reuertiſſe. Dum hæc ab Alexandro
geruntur, Lacedæmonij in Europa magno pręlio uicti, compulſi ſunt legatos
ſupplices ad Antipatrum mittere, qui dandum eis reſponſum quum in Græ-
corum

A corum conuentum reiecisset, Corinthum Amphictyones coacti sunt. Ibi multis in utranque partem dictis, decreuerunt tandem, ut integra eius rei deliberatio Alexandro relinqueretur. Itaque obsides quinquaginta è primoribus Lacedæmonijs Antipater accepit, ciuitasque legatos in Asiam misit: ad ea quæ temerè commisissent, deprecanda.

VII.

Iamque præsenti anno elapso, Athenis Cephisophon imperare cœperat, Romæque consules erãt C. Valerius & M. Claudius. Tunc Bessus, qui post Darei mortem fugiens cum Nabarno et Barxaente, alijsque nonnullis Alexandri manus uitauerat, in Bactrianã perueniens, Satrapes eius terræ pridẽ à Dareo appellatus, proptereaque multis ibi notus & familiaris, gentẽ eam ad libertatis studium adhortabatur: demonstrabatque locum regionis, quæ fermè inuia erat, magno eis adiumento esse posse, multitudinem aũt hominum ad libertatis propugnationem bene sufficere. Pollicebatur insuper totius belli administrationẽ se subiturum. Adeoque accõmodata oratione usus est, ut se regem nominari obtinuerit. Eo peracto, milites scribere, armis eos instruere, omniaque quę temporis necessitas exigebat, curare non omisit. Alexander autem quum animaduertisset, Macedonas militiæ finem sibi proposuisse Darei obitum, iamque eos animo ad reditum in patriam inclinatos esse, concione habita persuasit humanissima oratione, ne reliquo bello perficiendo deesse uellent. Accersitosque auxiliares equites, quos à ciuitatibus Græciæ impetrauerat, ob ea quę strenuè gessissent, multum cõmendauit, emeritosque esse iussit: singulo talẽto equitibus, peditibus denis minis condonatis. Super hæc stipendia hactenus debita exoluit, addiditque uiaticum, quo in patriam reuerti possent. Si qui eorum sub rege stipendia facere etiamnum maluerũt, eis singulis talenta tria est largitus. In uniuersumque milites omnes magnis muneribus est prosequutus. Id quod tum natura, quæ eum animi magnitudine insigni decorauerat, tum facultate pecuniarũ ui magna, dum persequitur Dareum, potitus, faciebat. Accepit à custodibus thesauri regij octo millium talentorum numerum: ex militibus Darei tum pecuniã,
B tum ornamenta & pocula, quæ tredecim millia talenta conficerent. Suppressa & ablata totidem et amplius fuisse existimatũ est. Alexander motis uersus Hyrcaniam castris, intra diem tertium metatus est prope urbem opulẽtam, cui Hecatompylo est nomen: ubi quum omnium necessariarũ rerum abundantia adesset, exercitum ad dies aliquot, ut reficeretur, detinuit. Progressus deinde stadia centum quinquaginta, castra posuit ad montem præaltum, sub cuius radicibus antrum erat diuino quodam horrore uenerandum, unde fluuius Stibœtes nuncupatus erumpebat. Is ad tria stadia concitato cursu fertur. Hinc diuisus in partes duas iuxta montem, cui mamillæ muliebris est species, in subterraneam & ingentem specum cum fragore magno, & undis in saxa illisis, spumosus penetrat. Itaque subter humum ad trecenta stadia currit, in loca demum aperta iterum effunditur. Postquam in Hyrcaniæ fines Alexander cum exercitu intrauit, urbes regionis eius omnes recepit usque ad mare, quod Caspium aliqui, alij Hyrcanum nominant. In eo multos & ingentes angues gigni aiunt, pisces autem multorum generũ colore plurimum à nostratibus diuersos. Dum ita Hyrcaniam rex peragrat, peruenit ad pagos, qui fortunati nec ab re nũcupãtur. Ea enim terra fructuum abundantia cæteras multũ antecedit. Vitem unamquamque uini singulam metretam: arborem quamuis ficum, tantum fructuum suorum, qui exiccati medimnos decem impleãt, producere traditum est. Frumenta, quæ inter metendum in terram decidunt, absque aliqua semente, per se ita crescere, & ad maximam frugum copiam peruenire dicuntur. Arborem etiam habet gens illa, quæ à quercu haud multum facie differat, è cuius frondibus, guttæ mellis defluunt: idque ab aliquibus colligitur, & in multos usus adhibetur. Est & bestiola quædam uolucris in eo tractu (Anthedonem appellant) ape aliquan-

aliquantulum minor, cætera multum consimilis, quæ in montanis pastus gratia multum degit, floribusque omnis generis alitur. In cauatis autem saxis, aut arborum latebris, quæ plerunque ex ictu fulminis fieri solent, domicilium sibi è fauis construit, succumque nobilissimũ ibi cogit: qui dulcedine melli nostro haud multum cedat. Circuibat ita Alexander Hyrcaniam totam, & gentes ei conterminas. Interimque duces multi, qui cum Dareo post aduersam pugnam fugerant, seipsos in Alexandri potestatem dediderunt: quibus humanissimè receptis, magnum sibi clementiæ nomen comparauit. Eaque res effecit, ut Græci, qui sub Dareo merebãt, circiter mille et quingenti fortissimi uiri, & ipsi in Alexandri fidem se crediderint. Eos rex, uenia condonata, in suos ordines distribuit: uoluitque, ut idem stipendium, quod ab hoste accipiebãt, apud se haberent. Sed enim quum Alexander per maritima Hyrcaniæ iter faceret, coactus est hostiliter in Mardorum terram irrumpere. Hi enim robore multum præstantes, tanti regis magnitudinem nihili faciebant: neque legatione aut honore aliquo eum dignabantur. Itinera, quibus ad se intrari posset, octo millibus hominum firmauerant, Macedonumque aduentum ita confidenter operiebantur. Alexander igitur prælio cum eis congressus, maiorem partem interfecit, reliquos usque ad asperiora regionis loca est insequutus. Deinde igne totam eorum terram uastare cœpit. Tunc pueris, qui equos regios ducebant paulum post regem euntibus, Barbari aliquot facto impetu, equum, qui cæteris erat melior, abstulerũt. Hunc equum regi donauerat Corinthius Demarathus, eoque Alexander in omnibus prælijs Asiæ usus erat. Is, quum esset nudus, sibi etiam equisonem inside re patiebatur. At quum ephippijs, & regijs ornamentis erat instructus, sessorẽ alium nullum quàm Alexandrum accipiebat, cui et ultro adstabat, corpusque inscendenti reclinabat. Ob eiusmodi dotes, equum eum sibi ablatum esse ægerrimè ferens Alexander, iussit loci arbores omnes concidi, perque homines eiusdẽ linguæ incolis denunciari, nisi equum restituerint, omnes eorum agros & urbes uastari, homines ad internecionem occidi debere. Hac comminatione breui diuulgata, Barbari perterriti sunt, equumque cum magnis muneribus per uiros quinquaginta remiserunt, orantes uti secum clementer agere uellet. Alexander acceptis obsidibus insignioribus uiris, pacẽ eis dedit, rursusque in Hyrcaniam est reuersus, ubi Thalestris Amazonum regina eum conuenit. Imperabat hæc regioni, quæ est inter Phasim & Thermodoonta, pulchritudine & corporis robore excellens ualde fœmina, uirtute autem & animi magnitudine cuiuis gentis suæ præstabat. Reliquerat copias suas in Hyrcaniæ finibus, trecentas tantum Amazonas bene ornatas secum adduxerat. Alexander reginæ aduentum inexpectatum, egregiamque fœminarum dignitatem non mediocriter admiratus, interrogauit Thalestrim, cuius rei gratia ad se uenisset. Illa se prolis suscipiendæ causa ad eum uenisse respondit. Quum enim ipse rebus gestis facilè omnium mortalium præstantissimus sit, se autem uiribus corporis & animi uirtute fœminas cunctas antecedere cognoscat: uerisimile esse, ex adeò excellentibus parentibus editos liberos reliquis hominibus fore meliores. Pellectus est Alexander, et plurimũ oblectatus talibus reginæ sermonibus. Quumque dies tredecim simul uersati fuissent, magnis muneribus eam donatã rex, ut domum rediret, dimisit. Cœpit nunc primum Alexander in delicias & luxũ Asiaticum desciscere, uidens Persarum imperio, quod affectauerat, se potitum, neque parto regno hostem aliquem timendum imminere. Ante omnia apparitores quoscunque aulæ, in Asia natos homines esse uoluit. Clarissimisque eiusdem gentis officium iniunxit, ut circa se cum telo ad corporis custodiã essent. In ijs erat Oxathres, Darei frater. Diadema Persicum capiti induxit, & alba tunica cum cingulo Persarum more utebatur, omnemque prorsus habitũ peregrinum, præter feminalia & uelamen, quem Candym nuncupant, adsumpsit. Amicis etiam uestimenta distribuit, equosque instructu Persico ornari fecit. Ad hæc concubinas

A cubinas secum habere, ut Dareus consueuerat, instituit. Earum numerus erat, quem habent anni dies. Forma non nisi excellentissima: utpote è tota Asia electæ, adhibebantur. Hæ nocte quacunq; regio cubili adstabant, ut optionem eius quæ secum cubitura esset, faceret. Huiusmodi aũt uoluptatibus rarò Alexander usus est, licet inter eas uersaretur. Timebat enim, ne Macedonum animos offenderet, quorum iam pleriq; cum eo expostulabant. Hos Alexander muneribus cõmittigare studuit. Quumq; audiuisset Satibarzanem olim Darei præfectũ, milites, quos ab se acceperat, interfecisse, Bessoq; adiunctũ, decreuisse contra Macedonas bellum gerere, expeditionẽ aduersus eum suscepit. Ille exercitũ suum Chortacana, quę est urbs eius regionis maximè insignis, & naturali situ munitissima, contraxit. Verùm ut primùm Alexander eò peruenit, Barbarus Macedonum multitudine & strenuitate, quæ iam ubiq; gentium nota erat, perterritus, cum duobus millibus equitum ad Bessum perfugit, petiturus ut quamprimum eius rebus auxilio uenire uellet. Reliquis suis persuasit, ut in mõtem quendam se reciperent, qui aditus haberet difficillimos, ubi etiam latebræ opportunæ essent, si hostium ui apertè obsistere non ualerent. Idq; factum est ab illis. Sed rex ingenita sibi in rebus perficiendis diligentia usus, in præcipitem & firmissimam rupem eos reductos, acriter adeò oppugnauit, ut timore ad deditionem uenerint. Post hanc expugnationem, oẽs eius præfecturę urbes intra diem trigesimũ recepit. Postea discedens ex Hyrcania, in regiam urbem Dranginæ terræ se contulit, ubi moram aliquam facere, & exercitũ recreare constituit. Tunc temporis nefarium facinus, & eius bonitate prorsus indignum, in ipsum Alexandrũ patratum est. Quispiam enim è numero amicorũ regis, Dimnus nomine, questus ei de quibusdam, atq; inde ira cõcitus, insidias in eum moliri cœpit, adsumpsitq; in cogitatæ rei cõmunionem Nicomachum, ab se habitum in delicijs: qui, ut pote iuuenis, Cebalinum fratrem de facinore eo celandum nõ putauit. Is audita tanti momenti re, ueteri multum, ne aliquis è conspiratis rem Alexandro indicaret, ideoq; ipse primus hoc facere deliberauit.

B In aulam itaq; ingressus, Philotam cõuenit: habitisq; colloquijs, eum rogauit, ut quamprimum regi rem notam faceret. Philotas, siue cõscius insidiarum, siue tarditate negotium iniunctum segniter perfecit. Intrans enimuerò ad Alexandrum, prolixos & uarios sermones cum eo habuit: nec tamen de his, quæ à Cebalino audiuerat, uerbum fecit. Egressus dixit, se idoneum tempus rei detegendę non habuisse: sed postero die sibi esse in animo regem solum alloqui, certioremq; de omnibus facere. Sequenti die Philotas, ut pridie, rem in crastinum distulit. Tunc Cebalinus timens, ne enunciata per alterius indicium conspiratione, periculum sibi immineret, dimisso Philota, ad puerum quendam regium accedens, singillatim facinus totum ei exposuit, orauitq; ut statim id regi significaret. Puer Cebalinum in armamentarium introduxit, iussitq; ut ibi latitaret. Ipse ad regẽ, qui lauabatur, profectus, quæ sibi dicta essent enarrauit. Rex commotus ualde, Dimnum statim comprehendi fecit, per quem omnia intellexit. Cebalinum & Philotã accersitos diligenter interrogauit, resciuitq; quid actum erat. Tunc Dimnus seipsum, metu grauioris pœnæ, interemit. Philotas fatebatur negligentiam sibi imputari posse, sed coniurationis nequaquam se participem fuisse asseuerabat. Remissa est à rege cognitio hæc Macedonum consilio. Ibi post multam disputationem decretum est tandem, Philotam aliosq; accusatos morte mulctandos esse. In quo numero & Parmenio ipse, qui inter præcipuos Alexandri amicos habebatur, comprehensus est. Aberat is quidem: sed creditum est Philotam ex uoluntate patris tale facinus molitum fuisse. Excruciatus est primùm tormentis Philotas, & confessus se regi insidias parasse. De eo demum et damnatis alijs secundum instituta Macedonum capitale est sumptum supplicium. Eadem fuit causa Alexandri Lyncistis, qui machinationis in uitam regis insimulatus, iam tres annos in custodia tenebat. Prorogataq; eius

fuerat cognitio, in Antigoni gratiam, quo cum magnam familiaritatem habe- A
bat. Tunc igitur, quum in Macedonum cõsessum uti iudicaretur uenisset, maleq; negotium suum defensare sciuisset, pœna capitis affectus est. Rex aũt per celeres camelos quibusdam missis, ut rumores de Philota extincto preuerteret, interfici curauit Parmenionem Philotæ patrem, fidei cuius Mediæ imperiũ & thesauros in Ecbatanis, ubi talenta centum & octoginta millia asseruabãtur, commiserat. Post id è toto exercitu selegit eos, qui grauius cõtra se loqui uulgo solebant, et qui Parmenionis mortem iniquo ferebant animo: eos etiam, à quibus asperiores literas in Macedoniã ad amicos de regijs negotijs scriptas fuisse compererat. Atq; eorum agmen unum, quod extraordinariorum appellabat, confecit, ne importuna & immodica sua loquacitate reliquam turbam inficerent. Expeditis his omnibus, atq; ordinatis, quæ in Drangina erant necessaria, mouit castra in gentem, quæ prius Arimaspi, tunc Euergetæ (id beneficos significat) nũcupabatur. Causa noui nominis eiusmodi fuit. Cyrus, qui à Medis ad Persas imperium transtulit, quum in expeditione quadam coactus fuisset intrare regionem desertam, & omnium uitæ necessariorũ inopem, tam graue subiuit discrimen, ut sui milites ob uictus indigentiam cõmilitonum corpora in cibum uertere compulsi fuerint. Ibi quum Arimaspi currus frumento onustos ad triginta millia adduxissent, præter spem ab ingenti calamitate oẽs sunt liberati: & Cyrus populum eum deinceps à tributis omnibus immunem esse uoluit, magnisq; insuper affecit muneribus, & priori dempto nomine, pro Arimaspis Euergetas appellauit. Ad hos quum Alexander ducto exercitu peruenisset, humanissimè exceptus, donis decentibus eos est prosequutus. Idem quum factum esset à finitimis, qui Cedrosij dicuntur, experti sunt & ipsi Alexandri liberalitatem in referendis gratijs. Duabus his gentibus Tiridates præesse iussus est. Hæc agenti regi nunciatur Satibarzanem ex Bactriana cum magno equitatu ad Arios uenisse, eosq; induxisse ut ab Alexãdro deficerẽt. Non cunctatus, partem exercitus, ducibus Erigyio & Stasanore, contra eum misit. Ipse cum reliquis copijs Arachosiam contendens, eam intra paucos dies superauit, oppidanosq; ad obsequium compulit: atq; ita annus hic exactus est. B

VIII.

Sequenti, quo Athenis princeps Euthycritus, Romæ consules fuerunt L. Plautius & L. Papirius, atq; Olympias tertiadecima supra centesimam decucurrit, Alexãder in Paropamissadas profectus est. Huius gentis terra posita est sub ipsos septentriones, atq; uniuersa maximis obruitur niuibus, gentesq; externæ, ob frigora ingentia, eam intrare nõ audent. Est maior pars plana, & ubi rarissima sit materia: ideoq;, quum pagis multis habitetur, domuum tecta è lateribus cõficiunt, camera in angustum tendente. In summo culmine relinquitur foramen, unde fumus emittitur. Inferiores etiam ædium parietes omni ex parte bene extruuntur, ut habitatores undique sint muniti. In eiusmodi domicilijs maiorem partem anni se cõtinent, ueluti niuibus obsessi, præparantq; idoneo tempore, quæ uictui sunt necessaria. Vites & fructiferas arbores obtegunt terra, ut frigoris hyemalis uim sustineãt. Quum demũ germinandi tempus appetit, amota terra in apertũ eas educunt. Facies uerò eorũ locorũ non uiridis, non amœna, ut alibi fert natura, sed cana & micans est ex niue, & super eam congelata glacie. Idcirco neq; aues suo cantu homines permulcent, neq; feræ ibi è latebris excitantur, sed inhospita & prorsus inaccessa regio ea uidet̃. Neq; tamen his tantis difficultatibus impediri potuit Alexander, quin Macedonũ suorum animo & tolerantia asperitatẽ loci omnẽ superaret. Multi quidẽ milites & alij, qui extra ordines regem sequebantur, tantis incommodis non sufficientes, extincti sunt: aliqui ex præmicanti fulgore niuis, & nimiæ claritudinis refusione graues offensas cõtraxerunt. Neq; semota res aliqua conspici poterat, nisi quũ fumus exhalans pagos ipsos indicabat, quos citra ullum certamen Macedones occupa-

A occupauerũt. Ibi cũ magnã cõmeatuũ abundantiã inueniſſent, recreati ſunt à laboribus, q̃s duriſſimos ſuſtinuerãt. Breui autẽ omnia eius tractus in Alexandri poteſtatẽ uenerũt. Dein progreſſus ad radices Caucaſi, caſtra poſuit. Montem hunc aliqui Paropamiſſum uocant. Secundũ eius latitudinẽ Alexander ſexdecim dierũ iter fecit: ibiq́ꝫ prope aditũ, qui in mediã ducit urbem, quã Alexandriam appellarunt, condidit. Ad mediũ huius montis Caucaſi eſt rupes, quæ in partes quaſcunq́ꝫ ſtadia decem, in altum quatuor protẽditur ſtadia, in qua Promethei antrũ, & fabuloſæ illius aquilæ nidus, cathenarumq́ꝫ ſigna ab incolis oſtendebant̃. Extruxit & alias urbes Alexander prope Alexandriam ad unius diei iter, in quas colonos traduxit ſeptem millia barbarorũ, & hominum qui eum extra ordines ſequebantur tria millia. Si qui etiam militũ ære merentium ibi remanere uoluerunt, eis poteſtatẽ fecit. Ipſe in Bactrianã contendit, Beſſum diadema regiũ ſumpſiſſe, magnaſq́ꝫ comparaſſe copias, cũ audiuiſſet. Dum hæc ab Alexandro gerunt̃, duces miſſi contra Arios, cum inueniſſent ualidum exercitũ ab hoſtibus coactũ, ducemq́ꝫ illis eſſe Satibarzanẽ, qui & rei militaris ſcientia, & uirtute multũ pręſtabat, nõ temerè agendũ rati, prope hoſtem caſtra metati ſunt. Committebãturq́ꝫ frequenter leuia certamina, neq́ꝫ magnis uirib. ad aliquod tẽpus cõgredi uoluerũt. Tandẽ barbari inſtructis copijs omnibus, in aciem pugnandi cauſa proceſſerũt. Ipſeq́ꝫ Satibarzanes ſuis manibus galeã deponens è capite, ſeſe quis eſſet oſtendit, atq́ꝫ è ducibus hoſtium, qui ſecum uiritim pugnare uellet, inuitauit. Accepit conditionem Erigyius: initaq́ꝫ forti & planè heroica pugna, Satibarzanes uictus eſt. Tunc barbari ex ſui ducis morte perterriti, fide accepta, ſe in regis poteſtatẽ tradiderunt. Beſſus autem, qui ſe regem appellari fecerat, cum peractis in honorem deorum ſacrificijs, amicos conuiuio accepiſſet, inter potandũ cum Bagodara familiari ſuo altercari cœpit: paulatimq́ꝫ contẽtione creſcente exaſperatus Beſſus, eum interficere, niſi amicorũ caſtigationibus reuocatus fuiſſet, deliberauerat. Ille imminẽti periculo uitato, noctu ad Alexandrũ perfugit: à
B quo cum & ſalutẽ & munera impetraſſet, inuitati ea liberalitate primi barbarorũ duces conſpirarũt, captumq́ꝫ Beſſum ad Alexandrũ adduxerũt. Eos honorificis muneribus rex eſt proſequutus. Beſſum autẽ fratri Darei, reliquiſq́ꝫ eius conſanguineis, ut pro arbitrio ſuppliciũ de eo ſumerẽt, conceſſit. Illi cum omnia contumeliarũ & cruciatus genera in eũ exercuiſſent, minutatim corpus conciderũnt, membrorũq́ꝫ fruſta fundis in partes uarias proiecerũt. Regina autẽ Beſſi uxor, accepto iureiurando Alexandri, cuius magnitudinẽ animi plurimũ admirabat̃, ingẽtis precij munera ad eũ miſit: ſeq́ꝫ imperata facturã pollicita eſt. Mercenarij milites ex pacto confeſtim urbe deceſſerunt, progreſſiq́ꝫ ad ſtadia octoginta, nullo ꝓhibẽte caſtra poſuerũt: quid nã de ſeipſis futurũ eſſet, nihil dũ certi habẽtes. Alexãder q̃ implacabili cõtra illos indignatione feruebat, inſtructo exercitu in barbaros inuaſit: factaq́ꝫ derepẽtè impreſſione, multos interfecit. Tunc illi initiò cõtra iuſiurandũ ſibi uim inferri exclamare, atq́ꝫ uiolatos deos implorare cœperũt. Alexander uoce alta, ut audiri ab eis poſſet, ſe nõ impediuiſſe, quin urbe excederẽt, & eos nõ uerè Macedonũ amicos eſſe cognoſcere reſpondit. Mercenarij magnitudinẽ periculi cernentes, conſtructos ordines in ordinem reduxerunt, pueros & fœminas in mediũ receperũt, ut minori cũ incõmodo hoſtibus omni ex parte reſiſtere poſſent. Cumq́ꝫ ſpẽ uitę prorſus abieciſſent, animoq́ꝫ & uirtute, quã in multis certaminibus ſibi parauerãt, præſtantes pugnã fortiter iniuiſſent, neq́ꝫ Macedones aliquo pacto eis deteriores cognoſci uellẽt, res in magnũ diſcrimen deducta eſt. Cominus enim ut manus conſerere cœperunt, & cædes & uulnera omnis generis q̃plurima edebant̃. Macedones ſariſſis barbarorũ peltas penetrãtes, in eorũ uitalia cuſpides infigebant. Et illi lanceas ſuas in confertiſſimã Macedonũ turbã conijciẽtes, nunq́ꝫ fruſtrabant̃, cũ haud procul eſſent, quos

telo petebant. Vtrinq; multi interficiebantur, nec pauciores sauciabant. Fœminæ uirorũ cadentium sibi arma induebãt, & pugnantibus militib. auxiliabant. Imminens enim periculum, & rei difficultas faciebat, ut supra naturã auderent, & fortiter præliarent. Aliquæ igitur armatæ, eodẽ statu cum uiris pugnam sustinebant: aliæ inermes, scuto duntaxat tectæ, hostibus aliquid molestiæ inferebant. Tandem omnes cum uxoribus strenuè pugnantes, multitudine Macedonũ superati & cæsi, gloriosam mortem oppetere, q̃ turpiter captiui hostium uiuere maluerunt. Eorũ inermis & inutilis turba, fœminęq; superstites omnes equitibus, qui eos appellerent, ab Alexandro dati sunt. Multas quoq; alias urbes eius regionis obtinuit, quos'ue sibi aduersantes inuenit, eorũ uitæ non pepercit. Confugerant in munitissimã quandã petrã, cui Aorno erat nomen, circumiacẽtis terræ habitatores, uti ab hostium ui incolumes essent. Ad hanc quoq; Alexander uenit. Cumq; fama esset, antiquũ Herculem eam quondã oppugnare adortũ, ob tremores terræ & alia prodigia, quæ eum perterruerint, re infecta discessisse, eo magis hoc audito inflammatus est ad negociũ perficiendũ, ut dei illius glorię ęmulus appareret. Saxi eius circuitus erat stadiorũ centum, sexdecim autẽ in altum erigebat: habebatq; undiq; æqualem, & sese in circulum uertentẽ speciem. Partem quæ ad meridiem spectat Indus, inter Indiæ flumina maximus, alluebat: partes alias profundæ ualles præcipitem rupem cingentes tutabantur. Speculatus Alexander omnes loci difficultates, desperabat ui se aliquid posse efficere. Tunc ad eũ senex quidã cum duobus filijs accessit. Is erat homo extremæ paupertatis, multosq; annos in eis locis uixerat. Inhabitabat cauũ quoddã ad radices eius petræ excisum hactenus, ut tres lectulos caperet. Hoc senis & duorũ filiorũ erat domicilium. Qui postquam regem cõuenit, de toto statu suo eum reddidit certiorẽ, pollicitusq; est per angustias quasdam ad id loci eum ducturum, unde barbaris, qui petram occupauerant, uim inferre posset. Magna munera ei rex, si id faceret, promisit. Primumq; ducente sene aditum, qui unicus in saxũ ferebat, occupauit: præsidiumq; imposuit, ut nulla alia patente uia, hostes spe auxilij destitutos expugnaret. Post id, operantiũ multitudine ingenti coacta, super uallem & radices saxi aggerem iacere instituit. Qui cum in editum iam sublatus esset, acriter, & sine ulla intermissione barbaros cœpit oppugnare: semperq; fatigatis integros summittendo, dies septẽ & totidem noctes eos grauiter urgebat. Illi primò superioribus locis adiuti, Macedonas facilè repellebãt, & si qui audacter manus conserere conabant, interficiebant. Sed postq; aggere perfecto catapultę, quibus tela in hostem mittuntur, aliaq; tormenta erecta sunt, & apparebat regem nullo pacto, nisi facta expugnatione, ab incepto discessurum, magnus terror obsessos corripuit. Tunc Alexander callidè, quid euenturũ esset prospiciens, iussit præsidia quæ loco imposuerat, ubi in saxum iter patebat, discedere, ut liberũ discessum barbari haberent: qui Macedonũ uirtute, & Alexandri animo ad laudem obtinendã pertinaci consternati, noctu deserta pugna aufugerunt. Eiusmodi stratagemate usus Alexander, citra aliq̃d detrimentũ, saxo eo est potitus. Seni, quẽ autorẽ expugnationis habuerat, promissa munera liberaliter exoluit, atq; inde in ulteriores partes castra mouit. Interim Aphices Indus cum uiginti millibus hominũ, & elephantis tredecim loca, quà Alexandro transeundũ erat, cum insedisset, interẽptus est à quibusdam, & ab eisdem caput ad Alexandrũ portatum. Quos ob tantũ beneficium rex humanissimè excepit, habuitq; in amicorũ numero. Elephantos qui uagabant conquiri, & ad se adduci iussit. Dein progrediẽs, ad Indum flumen peruenit, ubi triginta remorũ nauibus constructis, atq; simul iunctis, pontem ad traijciendum parauit. Quumq; exercitum dies triginta quiescere permisisset, & magno sacrificio deos esset ueneratus, exercitũ flumẽ transduxit. Vbi præter spẽ res optima statim ei euenit. Taxiles rex pridẽ discesserat, filiusq;

A filiusq́; eius Mophis, accepto paterno imperio, cum etiamnum Alexander in Sogdiana esset, nuncios ad eum miserat, pollicitus, si in Indiam uenire uellet, se ei contra Indos aduersantes auxilio futurum. Tunc autem, legatis missis regnum suũ ei liberè obtulit. Aberat Alexander ad stadia quadraginta. Mophis agmine instructo, ueluti si in prælium proficisceretur, & elephantis adornatis, cum amicis suis obuiam regi processit. Alexander magnum exercitum, acie facta, appropinquare conspiciẽs, uereri cœpit, ne Mophis pollicitationibus fraudulentis usus esset, quo Macedonas de improuiso adoriretur. Itaq; tubicines bellicum canere imperauit, dispositisq́; ordinibus aduersus Indos contendit. Tunc Mophis Macedonum concitatione animaduersa, suspicatus qua de causa illud fieret, copias suas consistere iussit: cumq́; paucis ipse eques progressus, omni errore Macedonas leuauit, & seipsum Alexandro dedidit. Quo facto multum delectatus Alexander, regnum donatũ ei restituit, Taxilemq́; cognomento appellauit, & deinceps eo amico & socio semper est usus. Hactenus anni huius res gestæ sunt.

IX.

Sequitur annus, quo Athenis princeps Chremes, & Romæ consules P. Cornelius & Aulus Posthuminus imperarunt. Eo tempore cum Alexander milites suos in Taxilæ regno bene refecisset, castra mouit aduersus Porum, terræ finitimæ regem, qui peditum quinquaginta millia, equites ad tria millia, bellicos currus plures quàm mille, & elephantos centum triginta comparauerat. Ad hoc sibi socium asciuerat uicinum regem nomine Sabisarum, cuius copiæ Pori exercitu non multo erant minores. Hunc Alexander audiuerat non adhuc Poro se adiunxisse, sed distare ad stadia quadringenta. Itaq; prius, quàm is appropinquaret, prælio cum Poro decertare deliberauit, castraq; propius iam cõtulerat. Tum Prous hostem sibi imminere sentiens, aciem quamprimũ instruxit. Equitatum omnem in cornua distribuit. Elephantos cum apparatu quodam terrifico, in fronte, paribus interuallis cõstituit, ubi inter ipsas feras locus
B armatis militibus est datus: quibus iniunctum, ut pugnantes elephantos adiutarent, tuerenturq́;, ne à latere hostis iaculando eos offenderet. Huiusmodi erat totius Pori exercitus facies, quæ urbem repræsentare uidebatur. Elephantes enim turribus, milites in medio ferarum stantes, interiecto turribus muro haud erant absimiles. Considerauerat Alexander hostis consilium in acie ordinanda, ipseq́;, ut res exigere uidebatur, copias suas disposuerat: atq; inito certamine primus equitum & curruum factus est concursus. Ibi quoq; quum & corporum mole, & ui magna elephantes impetum in hostes fecissent, Macedones multi ferarum pedibus cõculcati, armis simul & ossibus contritis, extinguebantur. Alij promuscide apprehensi, & in altum coniecti, ad terram rursus illidebantur, & ita miserè peribant. Non pauci dentibus tota traiecti corpora, statim mortem obibant. Nec tamen tot difficultatibus pressi Macedones succumbebant, quin forti animo omnia sustinerent, & eos qui inter feras manus conserebant, sarissis passim interficerent, ut eo modo pugnæ discrimen æquatum uideretur. Tandem quum belluæ telis multis confectæ, dolorem uulnerũ perpeti non possent, Indi, qui insidebant, eis regendis haud pares erant: reluctantesque illæ in suos impetu, cui nulla ui obsisti poterat, ferebantur, ac multos ita prostratos cõprimebant. Magna aũt ordinum inde orta perturbatione, Porus sibi non defuit, quin imminenti detrimẽto prouideret. In elephanto namq; fortissimo consistens, coëgit secum alios quadraginta, qui necdum consternati erant: cumq́; ea belluarum uiolentia in hostes impressionẽ fecit. Vt uerò corporis robore ante omnes milites suos erat, magnã hostium cædem faciebat. Eius magnitudo cubitis quinq;, pectus in latum duplo eius, quod uiri robustissimi sit, porrigebat. Propterea quæ conijciebat Sunia eo ferebãtur impetu, quò fermè si ex catapulta fuissẽt intorta. Eaq; regis Indi fortitudo mirificè Macedonũ,

qui

qui obiecti ei erant, animos perterruerat. Tunc Alexander sagittarios & leuis A armaturæ ordines accitos, iussit, tela omnia sua in Porum mitterent. Eo uti iubebatur ocyus facto, maxima missilium uis, eodem tempore effusa est, atque omnia ferme, ob magnitudinẽ corporis, ipsum Porũ attigerunt. Qui strenuissimè pugnans, quum undique tot uulneribus confectus fuisset, ac sanguinis multum amisisset, animo est defectus, pronusque super elephantũ, deinceps & in terram decidit. Creditum est tunc, & passim rumoribus iactatum, regem interemptũ fuisse. Igitur Indorum exercitus facilè sese in fugam coniecit: plurimaque eorum cædes interim per Macedonas patrata est. Alexander autẽ tam insigni potitus uictoria, receptui tubicines iussit canere. Inuẽtumque est in ea pugna, Indos plures duodecim millibus occubuisse, in quis duo filij regis Pori, alijque duces et præfecti magni nominis fuerunt. Viui milites nouem millia, Elephanti octoginta capti sunt. Porus ipse adhuc aliquid spiritus retinens, traditus est suis Indis, uti eum curarent. Macedones equites ducenti octoginta, pedites plures septingentis desiderati sunt, quos Alexander sepeliri curauit. Viuentibus autem, qui fortem operam in prælio nauauerant, pro cuiusque merito magna munera condonauit: solemque ipsum sacrificio est ueneratus, quòd sibi orientalem terram superare concessisset. Quum uerò in uicinis montibus abietem, cedrum, piceam, aliamque fabricandis nauibus idoneam materiem multam esse comperisset, classem extruere instituit. Cogitabat enim, postquam ad Indiæ fines peruenisset, gentesque omnes superasset, per Indum flumen in ipsum Oceanum nauigare. Vrbes etiam duas construxit: unam in ulteriori fluminis ripa, quà traiecerat: alteram in eo loco, ubi Porum pugna superauit. Atque utraque citò ob multitudinẽ operantium perfecta est. Interim quum Porus adhibita curatione cõualuisset, Alexander ei, propter egregiam uirtutem, imperium totum, quod obtinuerat, restituit: exercituique dierum triginta quietem indulsit: quòd rerum omnium necessariarum copia esset in eo loco. Mons uicinus imminebat, in quo mirum & singulare quiddam reperiebatur. Præter enim arbores, quæ nauium cõstructioni erant idoneæ, habebat multos & inusitatæ magnitudinis serpentes cubi B torum sexdecim. Genus etiam simiarũ, quæ & quamplurimæ et prægrandes erant. Eis uenatione capiendis ars ex belluæ ipsius natura excogitata est. Sunt enim res, quascunque fieri uiderint, imitandi plurimum studiosæ. Quumque ualido corpore, & animi sagacitate præstent, haud facilè uiribus cõprehendi possunt. Igitur è uenatorum turba quispiam melle sibi oculos perungere, alius belluis hæc omnia uidentibus, calciamenta sibi induere, nonnulli alij specula capitibus solent applicare. Calciamentis innectuntur laquei, atque ita ea discedentes relinquunt. Pro melle uiscum supponunt, & speculis adijciunt funes, quibus attrahi possint. Simiæ, post uenatorum abitum, conantur ea quæ uiderunt, facere & ipsæ, sed frustra. Cilia enim uisco adglutinãtur, pedesque laqueis impediti, et corpora uincta remanent. Sed enim Alexander Sabisarum, qui tardius cum auxilijs ad Porum uenerat, iniecto terrore ad obsequium, ut imperata faceret, compulit. Postea cum exercitu flumen traiecit, ubi uaria erant arborum genera, quæ septuaginta cubitis in altum surgerent, crassitudinis tantæ, ut quatuor homines uix eas complecti possent, umbram ad trecẽtos pedes extenderent. Erat in eo tractu magna uis serpentum, qui haud magni, corporum uarietate distinguebantur. Aliqui æneis uirgis specie erant consimiles. Nonnulli densam & hirsutam cristam arrigebant: atque omnium ea erat morsus uis, ut mortem citissimam inferrent. Si qui enim ab eis læsi fuerant, grauissimo torquebantur dolore, fluebat'que è toto corpore cruentatus quidam sudor. Magna proinde cum difficultate à tanta peste sese Macedones tuebantur. Suspenderant ex arboribus lectos, multam'que partem noctis insomnem ducebant. Tandem à locis incolis radicem quandam, optimum ei malo remedium, docti sunt, illaque usi incolumes se à serpentibus seruarunt. Hinc Alexander castra moue-

A mouerat quum ei à quibusdam nunciatum est, Porum regem, Pori, quem debellauerat, nepotem ex fratre, deserto suo regno, ad Gangaridas se contulisse. Motus eo facto Alexander, Hephæstionem cum exercitu in illius regnum misit, iussitque ut occupatum, Poro quem secum habebat, concederet: ipseque in Andrestarum terram cum exercitu inuasit, & urbibus partim ui, partim per deditionem receptis, transijt ad Catharos, quæ gens lege illud scitum habet atque obseruat, uti uxor cum marito mortuo incendatur. Idque, ob fœminæ cuiusdam ueneficium in marito patratum, à Barbaris institutum ferunt. Ibi oppidum maximum & munitissimum summo cum labore Alexander expugnauit, atque incendit. Inceperat & alterius oppugnationem, cum oppidani supplicantium insignia prætendentes, post multas preces pacem impetrarunt. Exercitum post id duxit ad urbes, quæ Sopithæ parebant, ac bonis legibus mirabiliter erant institutę. In eis alia multa publicè cum summa laude seruabantur. Sed corporis pulchritudo præ omnibus in magna erat æstimatione: atque in ipsa statim infantia puerorum discrimen faciebant, ut qui membra ac naturam ad bonum corporis statum & robur idoneam habere uiderentur, eos educarent. Quibus corpora essent infirmiora, ijs alendi curam impendere superuacaneum existimarent, ac mortem inferrent. Pariter & in matrimonijs contrahendis, neque dotis, neque magni apparatus, sed formæ duntaxat et proceritatis corporum ratio habebatur. Propterea earum ciuitatum indigenæ, cæteris hominibus specie honesta ualde præstabant, & ante omnes ipse rex Sopithes & insigni forma, & corporis magnitudine cubitis quatuor eminentiori spectabilis, tunc Alexandro obuiam è regia sua progressus est, seque & totum regnum in eius potestatem dedidit, atque illud à benigno uictore rursus obtinuit. Macedonas omnes aliquot dies honorificè apud se recepit, & Alexandro ipsi præter multa & splendida dona alia dedit centum quinquaginta canes, qui prægrandes, robustissimi, alijsque naturæ donis præstantes ualde erant, atque cum tigribus commisceri dicebantur. Eorum uirtus ut Alexandro reipsa innotesceret, leonem fortissimū
B intra septa duci fecit Sopithes, duosque imbecilliores è numero canum, quos donauerat, contra feram immisit. Qui quum succumbere uiderentur, duos alios addidit, simulque quatuor leonem prostrauerūt. Tunc à Sopithe quispiam cum gladio missus, crus dextrum unius canis cœpit abscindere. Ibi Alexandro inclamante, regij spiculatores adcurrerunt, manumque hominis retraxerunt. Iussit Sopithes æquo animo id ferrent, pro eo cane tres ab se dono accepturi. Igitur uenator, reprehensum crus paulatim concidere, neque unquam canis aut latratum, aut clamorem quempiam edidit: tantummodo frendens dentibus, carnificinam eam sustinuit, donec exanimatus super leonem expirauerit. Interim Hephæstio debellatis gentibus multis Indiæ cum exercitu secum misso ad Alexandrum redijt, qui eum ob res egregiè gestas, multum laudauit, atque cum copijs omnibus in Phegei regnum inuasit. Vbi à populis omnibus gratissimè est exceptus, & ipse Phegeus cum magnis muneribus ei obuiam prodiuit. Tanta hostis fiducia motus Alexander, uti regnum suum obtineret, permisit: duosque dies magnificentissimè ab eo cum toto exercitu acceptus, ad fluuium usque Hyphasim perrexit: cuius septem stadiorum erat latitudo, profunditas ulnarum sex, cursus autem concitatus adeò ut nullo ferè modo trajci posset. Factus est ibi certior à Phegeo, trans id flumen terram esse desertam ad dierum duodecim iter, excipere tunc fluuium Gangem, omnium quos India habeat altissimum, qui in latum stadia triginta duo pateat: ab eo gentes duas esse, Tabræsios & Gangaridas, sub rege Xandrame, qui equitatum uiginti millium, peditum ducenta millia, curruum millia duo, & elephantos bellico more instructos ad quatuor millia haberet. Videbantur hæc parum credibilia Alexandro. Itaque accersitum Porum, seuerius percunctatus est, quid'nam de hisce compertum teneret. Ille cætera omnia uera esse confirmauit: sed regem ipsum Gan-

Gangaridarum abiectum hominem, et nullius æstimationis esse dixit: utpote A qui tonsoris filius fuisse pro certo crederetur, quòd patrem eius satis uenustum, regina quum deperiret, regem maritum fraude interfecerit, & tonsorem ita in regnum induxerit. Intelligebat Alexander expeditionem in Gangaridas apprimè difficilem fore, nihilominus in cupiditate sibi sueta gloriæ cõsequendæ, Macedonum suorum uirtuti confisus perstabat. Confirmabatur etiam oraculis, quæ acceperat, uictoriam contra Barbaros haud esse desperandam, quũ Pythia insuperabilem eum appellasset, & uniuersi orbis imperium ei Hammon promisisset. Sed quum militem suum bellis continentibus fatigatum ualde, iãq; annos octo in laboribus & periculis maximis fuisse cognosceret, oratione beneuola & accommodata, suorum multitudinem ad nouum bellum adhortari necessarium duxit. Mirificè ordines omnes, ob prælia identidem commissa erant extenuati, neq; bellorum finis quispiam uulgò sperabatur. Absumpta erant & disrupta in longo itinere arma fermè omnia, & equorum & hominum. Vestimentis Græcis non amplius utebantur: Barbarica adsumere, Indorum tunicas concisas sibi aptare coacti necessitate. Fortè etiam euenerat, ut imbres magni & tonitrua cum fulminibus ad dies septuaginta continenter tunc temporis fierent, quæ Alexander ad se terrendum facta fuisse existimans, unicam desiderij sui spem habebat, munificentia milites ad id quod moliebatur, induci posse. Itaq; facta eis potestate eundi prædatum in hostilem terram, quæ omnium rerum copia affluebat: interim dum absunt in populatione, uxores omnes, & filios eorum ad se uocauit, promisitq; mulieribus mense quouis dimensum frumentum: pueris autem militare stipendium, quantum eorum patribus dabat, persoluit. Quumq; multis spolijs, & omnis generis præda ditati milites in castra redijssent, Alexander in concionem eos uocauit, ibiq; oratione, quam meditatus fuerat, ne expeditionem contra Gangaridas detrectarent persuadere studuit. Sed cum illi nullo pacto assentiri uellent, coactus est à proposito desistere. Proinde quum statuisset suorum bellorum ibi esse terminum, aras duodecim dijs magnitudine quinquaginta cubitorum excitauit. Castrorum circui B tum duplo, quam prius fuisset, ampliorẽ fieri iussit, ducta fossa pedes quinquaginta lata, intra quam & agger & murus præaltus extructus est. Pediti cuiuis, ut in suo tabernaculo lectos duos quinq; cubitorum: equiti ut idem, insuperq; præsepes solitis altero tanto maiores facerent, iniunxit. Pariter & alia, quæ in discessu relicturi erant, spacio auctiori produxerunt, quod à rege curatum est, ut castra insignia & planè heroica, opus suum, apparerent. Simul ut indicia & ueluti uestigia uirorum prægrandium, documento eius loci incolis forent, præstantissimam Macedonum fuisse fortitudinem. His peractis, itinere eodẽ quo progressus fuerat, rediens diuertit ad fluuium Acesinem, ubi naues complures inchoatas absoluit: aliasq; construere instituit. Ei negotio dum curam impendit, auxilia & milites ære conductos sub ducibus suis è Græcia uenientes recepit. Erant pedites plures triginta millibus: equites ad sex millia. Cum ijs arma, quæ uiginti quinq; millibus hominum sufficerent, & medicamentorum talenta centum sunt aduecta, quæ militibus Alexander distribuit. Nauibus autem cum armamentis omnibus, quarum ducentæ erant non tectæ, reliquæ minores ad ministeria omnia obeunda agiles octingentæ. atq; eodem tempore urbibus duabus iuxta flumẽ perfectis: harum unam, in uictoriæ partæ monimentum, Nicæam: alteram ab equi sui nomine, qui in pugna contra Porum occiderat, Bucephaleam nominari iussit. Ingressusq; cum amicis in classem, flumine Oceanum uersus meridionalem nauigare incepit. Maiorem exercitus partem terra non longè à flumine ducebant Craterus & Hephæstio. Peruentum erat ad locum, ubi Hydaspes & Acesines in unum confluunt. Ibi Alexander naui egressus, contra Ibos ductis copijs contendit, quam gentem fama erat ab ijs qui cum Hercule Aornon petram oppugnare adorti, re infecta discesserant,

atq;

A atque in eis locis permissu Herculis consederant, originem habuisse. Cumque castra prope insigniorem loci eius urbem posuisset, exiuerunt ad eum primores oppidi ciues: commemorataque ueteri cognatione, imperata omnia, ut consanguineos deceret, se promptissimè facturos dixerunt, addiderunt'que preciosa munera. Accepit eos rex in suam amicitiam, ciuitateisque omneis donauit libertate. Deinde in finitimas nationes cum exercitu profectus, reperit Agalasses coëgisse peditum millia quadraginta, tria autem equitum: initoque cum eis certamine, uictor maximum cæcidit numerum: reliquos, qui in oppida propinqua fugerant, expugnatos, in captiuitatem traxit. Contulerant etiam se uiginti millia eius terræ hominum, in magnam quandam urbem. Eò Alexander copias duxit, uique intra mœnia irrupit. Indi uiarum angustijs communitis, acriter ex ædibus resistebant, adeò ut non pauci Macedones inter oppugnandum occubuerint. Tunc ira concitatus rex, ignem domibus iniecit, sicque maxima pars hostium est incensa. Qui periculum uitare potuerunt, in arcem se recipientes, pacem supplices ab Alexandro petiuerunt, atque impetrarunt. Ipse rursus in naueis cum amicis ingressus, iter flumine continuauit, donec à duorum, quos diximus, & Indi amnium confluenti classis excepta, perturbari ualde cœperit. Vbi enim concitati aquarum cursus simul collidebantur, uortices & multi & tremendi, abreptas naueis distrahebant, & nonnunquam opprimebant. Ad hoc impetus ipse præcipitatus & uehementissimus trium fluminum, omnem nautarum artem seu industriam superabat, adeò ut prouideri non potuerit, quin longæ duæ naues summergerentur, & complures in terram conijcerentur. Nauis ipsa regia à rapidissimo fluctuum decursu comprehensa est. In summoque discrimine ita uersabatur Alexander: qui præsentem mortem uidens imminere, uestimēta exuit, nudusque ad extremum natandi subsidium se expediuit. Regis amici, periclitanti naui sese appellebant, ut ea à fluctuum ui retracta, Alexandrum reciperent: magnusque eo in loco tumultus est excitatus, uiris & nauibus fluminum uiolentiæ se opponentibus, illis autem ingenium & uireis humanas facilè superantibus. Tandem summa cum difficultate nauium succurrentium auxilio factum est, ut ad ripam Alexander impelleretur. Ita præter spem seruatus, dijs sacrum fecit, quòd ueluti pugna cum flumine commissa, maximum euasisset periculum. Hinc contra Oxydracas & Mallos, bellicosos & maximos populos castra mouit. Illi copias octoginta millium peditum, decem equitum, currus autem septingentos coëgerant. Quumque ante Alexandri aduentum bellum inter se habuissent, tunc externo hoste appropinquante, discordias omnes posuerunt: datisque & acceptis mutuò decem millibus uirginum, amicitiæ affinitatem adiunxerunt. Non tamen ita reconciliati, simul in aciem uenerunt, sed dissensione orta, penes utros summum esset imperium, in proximas quique suas ciuitates se receperunt. Alexander quum prope totius regionis maximam urbem consedisset, eam absque mora aliqua oppugnare deliberauit. Tunc Demophoon quidam ex his qui futura de ostētis & signis alijs solent conijcere, ad regem accedens, ex augurij obseruatione se inquit adnotasse, magnum ei periculum portendi, ob uulnus quod in oppugnatione accepturus esset. Propterea admonebat, uti pro tempore ab inuadenda ea urbe animum ad res alias conuerteret. Hominem Alexander obiurgauit, quòd talibus consilijs uirorum fortium uirtutem frangeret: atque his quæ oppugnationi erant necessaria, prouisis, ipse primus sequentibus copijs urbem aggressus est, uehementer eam ui capere desiderans. Ibi quum serius machinæ adducerentur, portam unam adortus perfregit, irrumpensque in urbem, multos interfecit: reliquos in fugam uersos, usque ad arcem est persequutus. Interim uerò Macedonum multitudine adhuc in tentandis mœnibus occupata, non

B (margin letter beside "tiæ se opponentibus")

cunctatus, ipse scalam properè arripuit, & muro arcis applicauit, scuto'que supra caput prætento, inscendere occepit. Tantam autem his omnibus celeritatem adhibuit, ut prius quàm excubitores barbari in muri custodiam uenirēt, ipse iam in eum summum conscenderit. Non audebant hostes propius accedere, ut manus cum eo consererent, sed eminus & iaculatores & sagittarij ita eum grauiter urgebant, ut uix missilium uim sustineret. Macedones scalis, quas duas apposuerant, frequentes scandere conabantur: sed eis pondere perfractis, omnes in terram deciderunt. Igitur omni destitutus auxilio Alexander, facinus mirum & memorabile plurimum exequi ausus est. Quum enim indignum rebus ab se fœlicissimè gestis existimaret, omisso quod tentauerat, è muro ad suos redire, solus & armis oneratus in ipsam arcem desilijt, Indisque impetu facto in eum incurrentibus, audacissimè resistebat. Dextra arborem prope mœnia positam, læua murum ipsum, ne circumueniri posset, sibi pro munimento accepit: atque ita cum hostibus manus conserebat, eo animo, ut tanquam rex tot clarissimis rebus gestis, summam uirtutem demonstraret, mortemque gloriosam oppeteret. Multos galea, multos clypeo ictus sustinuit. Tandem sagitta ei infra mamillam infixa, ui doloris in genua procumbere est coactus. Ibi statim Indus, qui uulnus intulerat, securè ad hominē confectum accedens, ferire eum aggrediebatur, quum Alexandri gladio subter ilia transfixus, ob partem corporis, quæ letale periculum facilè contrahit, offensam, subitò mortuus concidit. Rex ramo, qui de arbore prope se pendebat, comprehenso adiutus, surrexit, cœpitque prouocare ex hostibus, si qui secum uellent decertare. Interim Peucestes unus è custodibus corporis regij, scala mœnibus superatis, primus ad sui principis defensionem peruenit: post'que alij plures, qui uisi barbaros perterruerunt: atque à periculo Alexandrum seruarunt. Capta autem per uim & urbe & arce, hostes quicunque in Macedonum manus inciderunt, ob conceptam ex periculo regis indignationē, trucidati sunt: omniaque loca urbis cadaueribus sunt repleta. Quum uerò in terra hac Alexander multorum dierum moram traxisset, uti à uulnere curaretur, Græci, qui Bactrianam & Sogdianam præfecturam incolentes, diu antea ægrè tulerant conditionem illam uiuendi inter barbaros, tunc de uulnere & obitu Alexandri rumoribus uulgatis, contra Macedonas surrexerunt: coactique in unum ad tria millia, magno tumultu excitato, in patriam redire conati sunt. Postea Alexandro mortuo, seditiosam eam omnem turbam Macedones interfecerunt. Iam Alexander à uulnere conualuerat, sacrumque dijs ob acceptam salutem fecerat, & magnificentissimo epulo amicos suos acceperat. Ibi ex ipsa potatione res rara, & memoratu digna euenit. Erat inter conuictores alios Macedo quidam, Coragus nomine, qui corporis robore, & rebus strenuè gestis multum præstabat. Is uino incalescens, ad certamen singulare Dioxippum Atheniensem athletam, cui ob plerasque insignes uictorias coronæ præmium datum fuerat, inuitauit. Studijs'que omnium qui aderant, ut mos est, in alterutrius gloriam arrectis, Dioxippus conditionem suscepit, atque ipse rex certaminis diem constituit. Qui ut illuxit, multa hominum millia ad eiusmodi spectaculum conuenerunt. Hinc Macedones, & ipse Alexander populari suo Corago, illinc Græci suo Dioxippo omnibus uotis fauebant. Progressi sunt in medium bellatores duo, Macedo fulgentibus armis ornatissimus, Atheniensis nudus, atque oleo unctus, cum serto maximè decenti. Quumque corporis uigor atque fortitudo in utroque admirabilis esset, deorum quodammodo certamen futurum uidebatur, ut statu ipso atque terrifico armorum apparatu Coragus Marti, Dioxippus autem firmitate membrorum, exercitatione pugnandi, & præcipuè ex claua quam gestabat, Herculi esset consimilis. Postquam igitur alter alteri cœpit ingruere, Macedo mediocri distans

A cri distans interuallo, lanceam in aduersarium intorsit: quam ille paululum reclinatus, euitauit. Post id sarissa intenta ad eum feriendum contendens, ut propius accessit, Dioxippus claua sarissæ inflicta, totam eam confregit. Sicq; Macedonis conatus bis frustra fuit. Tunc gladio rem gerere deliberans, manu educere eum instituerat: quum assiliens Dioxippus præuenit, suaq; sinistra manu illius manum qua ensem stringere parabat, occupauit: dextra autem è statu eũ suo deturbauit, cruribusq; subtractis in terrã deiecit. Ibi super iacentis ceruicem pedem impressit, clauaq; in ictum sublata, ad spectatores se conuertit. Qui incredibili & maxima uiri uirtute commoti, clamorem ingentem ediderunt. Alexander iussit ut uicto parceretur, atque spectaculo finito illinc discessit, Macedonis casum ęgerrimè ferens. Dioxippus aduersario suo incolumi dimisso, ob partam adeò insignem uictoriam, corona à suis popularibus honoratus est, existimatusq; communem Græcis omnibus gloriam acquisiuisse. Sed enim fortuna diutius hominem tanto gaudio frui non permisit. Rex enim semper postea ab eo fuit alienatus, omnesq; regi amici, & aulici Macedones uirtuti eius mirificè inuidentes, id tandem excogitarunt, ut minister quidam ab se persuasus, poculum aureum Dioxippi puluino subijceret. Postmodum conuiuio inito, conqueri cœperunt de furto patrato: uestigantesq; poculum ablatum, se inuenisse simularunt, cum magno pudore & probro Dioxippi. Qui Macedonum conspirationẽ contra se factam uidens, tũc quidem periculi uitandi causa è conuiuio aufugit. Cæterũ pòst paulo mori deliberans, epistolam ad Alexandrum de fraude in se cõmissa scripsit, amicisq; uti eam regi redderent, mandauit. Atque eo facto uita se abdicauit imprudens, qui temerè in certamen cum Macedone descendit: sed imprudentior longè, quòd sibi tam stultè uim intulit. Propterea obtrectatores eius ad hominis dementiam coarguendam illud passim iactabant: Haud facile euenire, ut quispiam ingentes corporis uires, & ingenium subtile habeat. Rex autem lecta epistola, grauiter illius obitum tulit, frequenterq; uirtutis eius desiderio tactus est. Et quem uiuentem abhorruerat, mortuum, quando id frustra erat, penes se habere cupiens, quanta fuisset eius innocẽtia, ex calumniantium scelere cognouit. B

At copijs ad ripam fluminis, uti secundum classem iter facerent, ductis, Alexander nauigationem cœptam ad oceanum continuare instituit. Progressusq; ad gentem, qui Sambastæ dicuntur, peruenit. Hi hominum multitudine atque egregia uirtute nulli populo Indiæ postponendi, ciuitates liberas, quæ populari administratione regerentur, habitabant. Auditoq; Macedonum aduentu, peditum millia sexaginta, equitatum sex milliũ, bellicos currus quingentos coëgerant. Sed quum flumine classem Macedonum appropinquare sensissent, nouo & inopinato genere accessus perterriti, quum etiam toties uictores exercitus nomen uererent, suaderentq; seniores ne prælij fortunę res committeretur, quinquaginta insigniores uiros legatos ad Alexandrum miserunt, oratum, ne ad se, qui amici esse uellent, hostiliter ueniret. Rex laudato eorum consilio, pacem concessit, atq; magna munera. honores autem plus quàm humanos ab ea gente consequutus, in Messanos, deinde & Sodras, qui utranque fluminis ripam tenebant, contendit. Quibus in locis secus flumen urbem Alexandriam condidit, decem'que millia hominum, qui eam incolerent, designauit. Hinc & Musicani regnum ingressus, eum captum interfecit, gentesq; deuictas sibi parere cõpulit. Transijt deinde in terram, cui Porticanus imperabat: ubi primo impetu urbes duas expugnauit, concessaq; militibus præda incendit. Porticanum, qui in arcem bene munitam confugerat, expugnatum oppressit: omneis eius urbes ui captas euertit, ita ut magnum sui nominis terrorem finitimis populis inijceret. Vastauit eodem modo Sambi regnum, oppidis compluribus occupatis ac dirutis, &

hominum millibus supra octoginta passim interfectis. Tantam calamitatem A
genti huic Brachmanum Alexander intulit. Cæteras, quæ supplices ueniam rogarunt, his tantum, qui sumendi arma præcipui autores fuerant, è medio sublatis, clementius tractauit. Sambus ipse rex cum elephantis triginta transmittens in ulteriorem Indi fluminis ripam, imminenti periculo se subtraxit. Vltima erat Brachmanum ciuitas, nomine Harmata, quæ & suorum hominum uirtuti, & loco munitissimo confisa, Alexandri gratiam parui æstimabat. Ad hanc pauci è regijs amicis missi sunt, qui lacesserent oppidanos, ut si ad exeundum elici possent, ipsi retrocederent. Erant quinquaginta numero, qui mœnibus appropinquantes, ob paucitatem contempti sunt, atque ex urbe ad tria millia insequendi gratia egressis, simulabant se perterritos pedem referre, donec ad uicinum locum hosteis perducerent: ubi Alexander instanteis barbaros excepit, manibusque acriter consertis, aliquos interfecit, reliquos uiuos comprehendit. In ea pugna quum Macedones plerique uulnerati fuissent, magnum ij omnes periculum adiuerunt, propterea quòd barbarorum ferramenta letali ueneno fuerant illita, quæ res illis fiduciam ueniendi in certamen dederat. Conficiebatur id ueneni genus è quibusdam serpentibus, quos per uenationem cõquisitos & interemptos ponebant in sole. Ibi sideris cœlestis ardor iacentia corpora, uti liquerentur, soluebat: atque ita sudor quidam exprimebatur, qui nihil aliud erat, quàm anguium ipsorum humor omnis uenenatus. Is igitur ubi per uulnus quempiam contigerat, eius corpus stupens continuò reddebat. Pòst paulo acerrimi consequebant dolores, contractioque & tremor omnia membra inuadebat. Cutis ipsa frigebat cum atro colore. Vomitu bilis identidem reijciebatur. E uulnere prodibat nigra quædam spuma, & sanies inde facta confestim nobiliores corporis partes attactu suo corrumpebat, morsque ita miserabilis insequebatur. Neque minus periculi aut cruciatus leuiter saucijs, quàm ijs qui maiora subiuissent uulnera, accidebat. Eiusmodi peste quum Macedones absumerentur, Alexander non adeò cæterorum omnium miserabatur, quàm unius Ptolemæi, qui succedentibus temporibus B
regnauit, tuncque ei plurimum erat dilectus, casum dolebat. Contigit uerò rarum & uix fidem capiens quiddam in Ptolomæi salutem, quod omnes diuinæ prouidentiæ acceptum referebãt. Omnibus, ob suas summas uirtutes, & cunctis gratificandi studium, æquè charus humanitate, quam præstabat, condignam mercedem hanc reportauit. Vidit dormiens Alexander eam speciem, quasi draco ore herbam quandam teneret, & eius naturam, uirtutem, atque locum, ubi nasceretur, doceret. Postquam surrexit, repertam herbam contriuit, & Ptolemæi corpori applicauit. Dedit etiam potionem inde medicatam, per quæ bonæ ualetudini subitò eum restituit. Cæteri qui ex uulneribus laborabant, cognito herbæ profectu, eadem usi curatione, conualuerũt. Ad urbem ipsam Harmata & magnam & munitionibus bene firmatam cum exercitu oppugnandi causa accesserat Alexander. Ibi egressi oppidani, supplicantes, seque in eius potestatem dedentes, pacem & ueniam impetrarunt. Ipse nauigatione repetita, ad oceanum peruenit: ubi quum insulas duas inuenisset, deos splendidissimo sacrificio in eis peracto ueneratus est, magnaque & multa aurea pocula simul cum libaminibus in mare ipsum coniecit: Tethydi & Oceano aras, quòd sumptam expeditionem ibi finisset, excitauit. Ab Oceano rursus classe iter relegẽs, per flumen ad Hyala insignem urbem appulit: cuius respublica eodem ferè modo quo Spartanorum regebatur. E familijs duabus, reges duo per successiones adsumebãtur, qui bellicæ rei præessent. In omnibus autem quæ gerenda essent, præcipua senectutis autoritas. Incendit Alexander naues eas quæ labefactatæ multum erant: reliquas omnes Nearcho, alijsue amicis quibusdam tradens, iniunxit, littoraleis gentes per oceanum adirent,

rent,

A rent, atque ad obsequium compellerent, sibiq; ad Euphratis ostia occurreret. Ipse autem cum terrestribus copijs latissimam regionem peragrans, contumaceis & sibi aduersos debellauit. Qui imperata facere non recusarunt, liberaliter & in fidem accepit: donecq; per Orbitas & Gedrosiam terram transiuit, nihil sensit detrimenti. Ab eis loca multa aquæ egentia, nec pauciora deserta ingressus, attigit tandem Oridis finitima. Ibi exercitu in treis parteis diuiso, uni Ptolemæum ducem, alteri Leonnatum præfecit: ut hic mediterranea, ille quæ secundum mare essent, populabundi percurrerent. Ipse cum tertia in monteis & subiacentia loca, uastans omnia, inuasit. Quum igitur sub unum atque idem tempus multis in partibus regio ea destrui cœpisset, ocyus igne, rapinis, & cædibus omnia sunt repleta. Macedones ita magna præda sunt potiti, interemptorumq; numerus excessit multa millia. Vicinæ gentes tali perterritæ exemplo, in regis potestatem uenerunt: qui ad sui nominis incrementum urbem iuxta mare extruere deliberauit. Quum enim portum naturali situ quietissimum inuenisset, lociq; propinqui opportunitas placuisset, ibi conditam urbem, Alexandriam nominauit. Postea itinere, quod sibi patentissimum fecerat, in Oritarum agros irrumpens, breui gentem eam totam sibi coëgit parère, quæ mores & instituta reliquis Indis consimilia habet, uno excepto, quod eis peculiare uix fidem capiat. Obeuntium apud eos cadauera, cognati nudi, & lanceas gestantes in syluam aliquam efferunt, atque ibi uinciunt. Post id uestimenta omnia, & totum funeris apparatum diripiunt: relictisq; corporibus uti à feris deuorentur, raptas uestes concidunt, ac loci eius genio sacrificant. Inde omnes domum reuertuntur. Progressus est deinde Alexander in Cedrossiam, propius mare iter faciens, incidit'que in gentem quandam inhospitalem & prorsus feram, cuius homines à primo ortu ad senectutem usque ungueis nutriunt: comam autem in unum collectam promittunt, quæ ob intemperatos solis ardores eis est adusta. Pellibus ferarum amiciunt. Cete, quæ mari ad terrã eijciantur, eorum carne uesci soliti, pro

B cibo habent. Construendarum domuum eam habent rationem, ut parietibus excitatis, tectum è piscis eiusdem costis superimponant, atque ex ea materia plerunque trabeis decem & octo cubitorum in structura ipsa suspendant: squamis autem tegularum uice in cooperiendo tecto utantur. Laborauit Alexander hac in regione magnis commeatuum angustijs: pergens'que in desertam, & omniũ quæ usui sunt inopem terram deuenit. Ibi cum ex fame multi perijssent, mirificè Macedonum omnium animi fracti sunt: & ipse rex dolore & curis ingẽtibus corripi cœpit: quandoquidem miserabile illud passim uidebatur, ut uirtute animi, & optimis armis instructissimi homines in desertis, omnium egeni turpiter occumberẽt. Quibus ut subueniret Alexander, expeditos milites in Parthiam, Dranginam, Ariam, cæteras'que desertæ terræ uicinas præfecturas misit, mandans, uti camelos celereis, aliaq; dorsuaria iumenta frumento & rebus quibuscunque necessarijs onusta, agerent ad Carmaniæ fines. Illi properè euntes ad pręfectos locorum, fecerunt ut magna commeatuum uis ad dictum locum comportaretur. Amisit initiò Alexander milites multos ob uictus inopiam, & postea in ipso itinere Oritæ aggressi agmen quod Leonnatus ducebat, multis interemptis, in suam terram se receperunt. His omnibus difficultatibus circumuenti Macedones, superata tãdem deserta ea regione, in habitabilem, ac rebus omnibus affluentem peruenerunt. Vbi postea quàm à toleratis incommodis recreati sunt, Alexander ipse septem dies continuos ornatus inter hominum multitudinem suo præiuit exercitui, ad ludicrum festum in honorem Liberi patris celebrandum, atque in uia media potationes, nec citra temulentiam, exercuerunt. Quibus peractis, quum præsides multos, quibus regendæ terræ ab se designatæ fuerant,

rant, impotenter & præter æquum iniurijs populos afficere audiuisset, minimè id ratus ferendum, in præfectos & duces plerosque animaduertit. Ea uerò regis in primores uiros sæueritas, ut passim uulgata est, duces complures iniuriarum & patratorum scelerum conscij, uehementer sibi cœperunt timere, atque aliqui cum mercenario milite, cui præerant, à rege defecerunt: nonnulli coacta undique pecunia aufugerunt. Quorum factus certior Alexander, ad duces omnes & satrapas Asiæ scripsit, ut quum primum literas suas legissent, milites omneis stipendio merentes dimitterent. Eo autem tempore, quum moram traheret in maritima urbe, cui Salmunti erat nomen, ac scenica certamina in theatro spectaret, eò appulsi sunt: quos per oceanum ad maritima obeunda miserat. Statimq; theatrum ingressi, regem salutarunt, ac quæcunque egissent, renunciauerunt. Macedones ex sociorum aduentu magna affecti lætitia, plausum ingentem ediderunt: atque ita effusissimo gaudio omnia diffluebant. Narrauerunt illi miros se in oceano gurgites, quibus aqua sorberetur, & rursus effunderetur: fluctuum etiam uastas agitationes inuenisse, ac prope eos gurgites insulas magnas complures ab extremo continenti prospici, neque aditum ad eas modo ullo patere, ob crebras æstuantis maris exundationes, uento uiolentissimo ab insulis in terram perflante, quibus ex spumæ ui magna per fluctus identidem excitata species candida esse uideretur. Quodq; magis admirabile, in multa & incredibilis magnitudinis cete se incidisse: unde consternati, spem omnem uitæ abiecerint: quippe qui arbitrarentur uiros omneis unà cum nauibus ab illis absumptum iri. Sed postea animis resumptis, clamorem magnum omnes se pariter edidisse: simulq; armis collisis, & personantibus tubis, tantum strepitus fecisse, ut perterritæ belluæ subter aquam se demerserint. His acceptis, Alexander iussit uti ad nauigationem redirent, pergerentq; usque ad fluuium Euphratem. Ipse cum exercitu itinere per regiones uarias facto, ad Susianæ fines peruenit. Circa id temporis Calanus Indus, magni nominis in philosophiæ studijs, & qui ab Alexandro multum obseruabatur, miro mortis genere se interemit. Cum enim annos tres & septuaginta omnis prorsus aduersæ ualetudinis expers uixisset, tunc'que morbo tentatus, indies grauius haberet, reputans fœlicitatis eius, quæ à natura, aut à fortuna accipi possit, terminum sibi iniectum esse, ab hac uita decedere deliberauit. Rogauit igitur Alexandrum, ut pyram construi, ac postea quàm ab se ea incensa fuerit, per ipsius apparitores ignem subijci faceret. Conatus est initiò rex à proposito eum dimouere: sed ut in sententia permanere uidit, se, quæcunque orasset, curaturum recepit. Regioq; iussu pyra statim est composita, & ingens hominum multitudo ad tam inusitatum confluxit spectaculum. Calanus, uti se facturum asseuerauerat, summa alacritate pyram inscendit, atque ibi cum ea incensus, uitam finiuit. Quæ res ab astantibus uario modo excepta est. Hominis aliqui furorem, nonnulli inanem fortitudinis ostentationem damnabant. Erant & qui animi magnitudinem in contemnenda morte admirarentur. Alexander summo cum honore eum sepeliri curauit: ac deinde Susa profectus, Statiram maiorem Darei filiam sibi iunxit matrimonio, iuniorem Drypetim Hephæstioni uxorem dedit. Suasit insignioribus amicis, uti exemplo suo sponsalia inirent, fecitq; ut nobilissimæ Persicæ puellæ eis nuberent. Dum hæc agerent, triginta Persarum millia Susa uenerunt, cui omnes & iuniores & corporibus bene compactis robustis'que electi, regis iussu simul ad idoneum tempus sub magistris & præfectis omnia belli munia perdidicerant, ac Macedonica armatura pulcherrimè instructi fuerant. Hi castra ante urbem posuerunt. Quumq; bellica usi meditatione, se in armis regi ostendissent, maximis ab eo muneribus sunt affecti. Quòd enim Macedones Gangem flumen traijcere recusauerant,

rant,

A rant, & frequenter in concionibus reclamare ei non uerebantur, opinionem'que de patre Hammone passim eleuabant, agmen hoc Persarum, quorum unus & idem esset animus, ad Macedonicæ phalangis animos reprimendos comparauerat. Atque his quidem rebus Alexander operam dabat. Harpalus autem, qui thesauris & uectigalibus seruandis Babylone præfectus fuerat, quum in India Alexandrum facile intrasse audiuisset, in eam uenit sententiam, ut illinc eum haud amplius rediturum crederet. Itaque delicijs & intemperantiæ se dedens, fœminis uim primò inferre, & omne libidinis genus cum barbaris exercere incepit: cuius rei magnam facultatem latissimæ terræ imperans, habebat. Pecuniarum autem uim magnam in turpium uoluptatum usum impendere: à mari siquidem usque rubro, quod maximè distat, pisces multos sibi afferri curabat, atque in omni uictu tantum prodigebat, ut inde passim male audiret. Præter hæc, Athenis ad se insigne maximè scortum, cui Pothynice erat nomen, acciuit, uiuenti'que munera planè regia donauit, & mortuam magnis sumptibus sepeliri fecit: condito ei in terra Attica preciosissimo sepulchro. Hinc Attica itidem alia muliere, quam Glyceram nominabant, uocata ad se, in summa mollitudine, & immoderatis impendijs uitam ducebat. Ad omneis uerò fortunæ casus Atheniensem populum, quò, si opus esset, profugium haberet, sibi præcipuè demereri studebat. Quum igitur ex India reuersus Alexander, præfectos multos sibi delatos morte mulctasset, Harpalus idem de se timens, collectis quinque millibus talentis argenti, secum adsumpsit ad sex millia mercenariorum militum, ex Asia'que in Atticam contendit. Vbi quum à nullo reciperetur, ad Tænaron Laconiæ relicto milite, Athenas supplex cum pecuniarum parte est profectus. Superuenerunt ab Olympiade & Antipatro nuncij, qui eum ab Atheniensibus reposcerent. Tunc ipse bonam pecuniam oratoribus, qui ad populum pro se agerent, dilargitus, aufugit, atque ad suos milites iuit in Tænaron. Illinc in Cretam transmisit, ubi à Thibrone, uno è suis familiaribus, per insi-
B dias est interemptus. Athenienses habita de his cognitione, qui pecunias ab Harpalo accepissent, Demosthenem, alios'ue quosdam oratores criminis eius damnauerunt. Alexander in Olympicis ludis per præcones significari fecit, omnibus exulantibus, præter quàm sacrilegis & homicidis, reditum in patriam ab se concedi. Atque è suo exercitu decem millia seniorum hominum selegit, hisq; uacationem militiæ indulsit. Quumq; eorum multos ære alieno obstrictos esse intellexisset, die uno exoluit debita paulo minus decem millium talentorum. Macedones, qui in ordinibus remanserant, contumacius se gerentes, concionantiq; sibi obstrepere ausos, commotus acerrimè obiurgauit: iniectoq; multitudini terrore, è tribunali desilire non dubitauit: ipsosq; tumultus autores suis manibus comprehensos, apparitoribus puniendos tradere. Gliscente autem indies magis seditione, Alexander è Persarum lectorum numero duces adsumpsit, primos'que eis honores in exercitu concessit. Qua contumelia Macedones affecti, supplices, lachrymantes'que à rege summa cum difficultate, ne non ei reconciliarentur, impetrarunt.

X.

Iam uerò Athenis imperante Anticle, Romæ consulibus L. Cornelio & Q. Pompilio, Alexander ordines, qui militum interitu extenuati erāt, è Persis suppleuit. Eorundem & mille in aula ad sui custodiam esse iussit. In uniuersumq; Persis nihilo minus quàm Macedoni cuiuis, fidendum censuit. Venit & tempore eodē ad regē Peucestes, ducens funditores & sagittarios ad uiginti millia, quos priorib. copijs immiscuit: eaq; nouatione mixtū quendā exercitum & sibi audientē fecit. Macedonum filios, qui è fœminis captiuis fuerāt

 suscepti,

suscepti, diligenter exquisiuit, inuenit'que numero esse fermè decem millia. A
Quibus omnibus, ut liberaliter educarentur, certam pecuniam de suo exoluit: utque eis bene instituendis magistri & doctores praeessent, constituit. Exercitu uerò bene interim recreato, Susis discessit, traiectoque Tigri flumine, ad pagos, qui Cari dicuntur, castra posuit. Ibi quatuor moratus dies, in Sambana (id loci nomen) contendit. Septem dies ad quietem hic exercitui dati sunt. Posteà castris tertijs ad Celonas peruentum est: qua in gente tunc etiam Boeotûm proles supererat: ex his orta, qui de Xerxis exercitu ibi consederant. Hi igitur morum patriae etiamnum memores, duplici utuntur sermone. Vno, qui sit indigenarum: altero, in quo plurima referant Graeca uerba. Instituta itidem quaedam rerum agendarum antiqua retinent. Expectauit Alexander uespertinum crepusculum: tuncque ex eo loco discedens, rectum iter declinauit, ac Bagistanem uidendi loci causa est profectus. Ea regio amoenissima, & quae dijs etiam oblectandis idonea uideri queat: fructiferarũ arborum, caeterorumque omnium quae usui & uoluptati esse possint, magnam habet copiã. Transijt postea in terram, quae pascuorum ubertate, armentis equorum innumeris alẽdis sufficiebat. Dicebatur olim pastionis gratia equorum millia centum & sexaginta eò cogi fuisse solita. Sed tempore aduentus Alexandri sexaginta tantum millia numerata sunt. Dierum triginta moram fecit in his locis. Deinde dies septem progressus, attigit Ecbatana, quae sunt in Media. Ducentorum & quinquaginta stadiorum ambitum ea habere, & totius Mediae regiam esse: factosque ibi thesauros magnam pecuniae uim capere praedicant. Plusculum temporis in hac urbe fuit Alexander, militi quietem concessit, scaenica dedit certamina, continenterque potationibus inseruitum est. Tunc Hephestio regis amicus, quum largius se inuitasset, crapula correptus in morbum incidit, unde obijt mortem. Aegerrimè tulit Alexãder casum hunc, defunctique cadauer Perdiccae, uti Babylona deferri curaret, tradidit: amplissimo funere mortuum amicum sepelire habens in animo. Dum haec ab Alexandro aguntur, magni motus in Graecia exorti sunt, nouisque rebus plerique animum B intenderunt, unde bellum, quod Lamiacum nuncuparunt, huiusmodi initijs & ratione est conflatum. Quum rex per literas omnibus Asiae praefectis imperasset, uti ab se milites mercenarios dimitterent: eoque uti iussum erat facto, per Asiam uniuersam externi homines militia soluti passim uagaretur, & necessitate cogente uictum sibi ex praedationibus & latrocinijs conquirerent, contigit ut undique hi omnes ad Taenaron Laconiae promontorium conuenirent. Persidis etiam satrapae & duces, qui regem ueriti aufugerant, cum pecunia & militum suorum manu eodem transmiserũt mari, omnesque uires simul iunxerunt. Nouissimè imperator duxque omnium assumptus est Leosthenes Atheniensis, uir magnitudine animi prestantissimus, & Alexandro plurimũ infensus. Is habito consilio, cum de belli ratione disseruisset, talenta quinquaginta stipendijs persoluendis, armorum autem in omnes usus magnum numerum obtinuit. Ad Aetolos, quibus & Alexandro male conueniebat, legatos misit, qui rogarent auxilia. Et reliquis omnibus bello gerendo necessarijs mirificè intentus erat: quippe qui negocium magnũ sibi imminere prospiceret. Interea Alexander in Cossaeos sibi parere detrectantes, cum expedito mouit exercitu. Ea est gens summa praedita fortitudine, quae Mediae montem incolens, loci difficultate & militari sua uirtute confisa, nunquam externo principi se summittere uoluit, atque à Persarum regibus nulla ui ad obsequium compelli potuerat: tuncque magna fiducia Macedonum uireis parui aestimabat. Igitur rex occupatis locis unde adiri poterant, ingressus in Cosseam, terram fermè eam totam est populatus: frequenterque manibus consertis, semper uictor, magnam barbarorum caedem fecit, ac longè plureis uiuos prehendit.

Per

A Per quæ factum est, ut Cossæi tot aduersis prælijs & suorum magna captiuitate fracti, seruitutem recipiendorum suorum causa subire compulsi fuerint. Pax eis sub conditione imperata faciendi data est. Eoq; modo Cossæis intra diem quadragesimum debellatis, & ubi difficultates locorum poscebant, oppidis extructis, Alexander exercitum reduxit.

XI.

Romæ consulibus L. Cornelio Lentulo & Q. Pompilio, illinc discedens, castra Babylonem uersus mouit, paruis itineribus, ne non exercitus reficeretur, contendens: identidemq; inter eundum quiescens. Distabat ab ipsa Babylone stadia trecenta, quum Chaldæi, qui maximam sideralis scientiæ opinionem habebant, quòd per æternam quandam cœlestium obseruationem futura prędicere consueuerint, é suo numero seniores, quibus ue plus erat experientiæ, elegerunt. His datum negocium, ut Alexandro irent nunciatum, se nouisse ex diuinatione astrorum, Babylone ei mortis periculum imminere: omniq; modo suaderent, ne urbem ingrederetur. Posse autem id discriminis euitari, si Beli sepulchro, quod à Persis conditum fuerat, instaurato, uia quam docuerint ipsi, introëat in urbem. Princeps eius legationis erat Belephantes, qui regem de tali re, ne forte detrimentum aliquod sibi inde accerseret, minimè ausus compellare, Nearcho uni ex amicis regijs, quo cum familiaritas ei intercedebat, negocium totum indicauit: utiq; regi id palàm faceret rogauit. Alexander à Nearcho Chaldæorum denunciationem audiens, territus est. Cumq; eorum hominum prudētiam, & magnum nomen identidem secum reputaret, animo plurimum frangebatur. Igitur amicis pluribus in urbē missis, ipse in tempus aliud profectionem eam differre instituit: metatusq; castra stadijs ducentis procul Babylone, moram ibi trahebat, non sine omnium admiratione. Venerūt interim ad eum plures Græci homines, & præcipuè qui philosopho Anaxarcho operam dabant. Hi rescíscentes, qua causa rex non progrederetur, rationibus philosophiæ uarijs acriter adeò disseruerunt, ut il-
B le prorsus animum mutauerit: omneq; diuinationis genus, & maximè quo utuntur Chaldæi, damnandum iudicauerit. Ita Alexander animo undiq; oppugnato, philosophorum uerbis persuasus, Babylona cum exercitu intrauit. Vbi humanissimè à ciuibus, ueluti prius etiā factū fuerat, excepti, sese omnes ad ocium & uoluptates conuerterunt, necessariarum rerum abundantia omnifariam suppetente. Hoc quidem anno res gestæ ita se habent.

XII.

Sequenti, quo Athenis Aegesias imperauit, & Romæ consules fuerunt C. Pompilius & Papyrius: actaq; est Olympias quartadecima supra centesimam, uictore Micina Rhodio: ex omnibus ferè orbis terrarū partibus legati ad Alexandrum uenerunt. Aliqui, ut ea quæ fœliciter gessit, gratularentur: alij ut coronas offerrent, nonnulli amicitiā & societatē eius petituri. A multis splendidissima afferebant̄ munera: quidā etiā de obiectis criminibus se expurgatū uenerāt. Nō tantū nationes, populi, principesq; Asiæ diuersi legationes miserāt, sed & plerĝq; erāt ex Europa & Africa: hinc quidē Carthaginiensiū, Libophœnicū, gentiumq; omniū iuxta mare ad colūnas usq; Herculis habitantiū: illinc aūt Græcarū complurīū ciuitatū, Macedonū, Illyriorū. Missæ etiā sunt ab his q uicina mari Adriatico incolunt, à Thraciæ gentibus ac Gallis conterminis, quæ gens tunc primū Græcis cœpit innotescere. Alexander auditis omniū legatorū uoluntatibus, constituit quibus primū & deinceps p ordinē ab se respondendū esset. Primi expediti sunt, qui sacrarū rerū causa uenerant: secundi, qui munera attulerant: tertij, quorum tractatio erat de obsidibus: quarti, quibus de priuatis negocijs agendum: ultimus fuit locus exulum restitutionem detrectantibus. Ante omneis autem Hammonij, Delphi, Corinthij,

rinthij, Epidaurij, & alij quidam ob dignitatem sacrorum, de quibus agebãt, cognitionem & responsum obtinuerunt. Cunctisque in uniuersum legati beni gna ac liberali responsione, quantum eorum negocia patiebantur, ueluti læti ac bene erga se affecti dimitterentur, studuit. Legatorum re perfecta, totus se ad Hephæstionis funus celebrandum conuertit. Tantaque in eo diligentia est usus, ut non tantum prioris ætatis quascunque eiusmodi funebres pompas superauerit, sed & posteris excedendi, quod ipse fecisset, facultatem nullam reli querit. Illum sanè tanto affectu dilexerat, ut eorum, quos amicitia iunctissimos fuisse fama prædicat, animi propensioni nihil cesserit. Post obitum autem nullo modo seruato honorauit. Donec uixit Hephæstio, ante amicos omnes semper à rege æstimatus est, licet Craterus minus nihilo amaretur, adeò ut quum semel à quodam familiarium Craterum in regis amicitia Hephæstione haud minorem esse, dictum fuisset, Alexander responderit, Craterum esse philobasilea, id est amicum regis: Hephæstionem philalexandrum, id est Alexandri amicum. Darei sanè mater quum in primo congressu ex ignorantia Hephæstionem pro Alexandro salutasset, ac monita sese ad regem conuerteret, illud ei dixit Alexander: Nihil curæ habeas, ô mater, hic namque etiam est Alexander. In omnibus & potentia, & quòd familiaritatis multæ esse solet, loquendi fiducia adeò utebatur, ut Olympiade per inuidiam infensa ei, & literis acerbius nonnunquam obloquente ac minante, non dubitauerit haud molliter ad eam rescribere, & in epistolæ fine illud apponere: In me calumnias moliri desinas, neque amplius asperitate & minis mecum utare. Sin perseueraueris, scito haud magnæ curæ mihi eam rem fore: cum (uti nouisti) Alexander æquitate omnibus præstet. Ad parandum itaque tam chari hominis funus Alexander uicinas omnes ciuitates monuit, uti omnibus quibus possent, præsentem pompam iuuarent. Gentibus autem Asiæ omnibus imperauit, ignẽ, qui sacer à Persis dicitur, extinguerẽt, donec funus esset absolutum. Id autem apud Persas tantummodo in regis obitu fieri solitum erat. Idcirco populi in malum omen regiam iussionem traxerunt, ueluti deus ita futuram regis mortem significaret. Contigerunt pariter ostenta alia quædam mira, quibus Alexandro uitæ finis est prænunciatus, ut sepulchrali hoc honore explicato, à nobis narrabitur. Duces & amici omnes regis sui uoluntati inseruientes, signa ex ebore, auro, & materia alia preciosa fieri curarunt. Ipse autem architectos, & diligentiores fabros multos conquisiuit: ac primùm mœnium stadia decẽ deiecit, lateresque omneis colligi & exportari mandauit, quò locus ad pyrã extruendam æqualis relinqueretur. Eam autem quadratã erexit, ac latus quoduis in stadij longitudinem produxit. Reliquam aream partitus est in domos triginta, quæ extructæ sunt cum tabulatis è ligno palmæ arboris. Totius autem ædificij formam quadratam effici uoluit. Deinde circumquaque ornamenta applicabant. Ad imam quidẽ partẽ posita sunt quinqueremiũ aurea rostra ducenta quadraginta numero: in eorum prominente utrinque assere, ut solet proris nauium, sagittarij bini quatuor cubitorum magnitudinis genu innitebantur. In medio quinque cubitorum statuæ armatæ erant. Loca omnia intermedia tegebantur obductis uelis purpureis. In secundo loco supra hæc erant quindecim cubitorum lampades, queis circa partem quæ manibus capitur, annexæ erant coronæ aureæ: in summo, ubi ignis excitatur, aquilæ alas protendebant, ac deorsum uersus intuebantur: ad infima iacebant dracones, aquilas & ipsi inspicientes. Tertium superiorem locum ferarum omnium, quæ uenando capiuntur, ingens tenebat multitudo. Quartus locus habebat Centaurorum pugnam, factam ex auro. Quintus tauros & leones alternos aureos. Super hæc omnia in sexto ordine erant ubique Macedonica & barbarica arma: altera in uirtutis testimonium: barbarica, uti gentium deuictarum

darent

A darent significationem. Summum fastigium tenebant Sirenes introrsus cauatæ, in queis conditi homines funebrem næniam canerent. Totius operis altitudo credita est fuisse cubitorum plus centum triginta. Quumque simul duces, milites, legati, & indigenæ homines summo studio pompæ eius apparatum adiuuissent, impensa sunt talentorum millia plus quàm duodecim. Ad magnificentiæ huius rationem reliqua omnia in funere summo cum splendore sunt celebrata. Nouissimè imperatum, ut Hephæstioni tanquam præsidi deo omnes sacrificarēt. Fortéque tunc temporis Philippus unus è regijs amicis, Babylona ueniens, oraculum ab Hammone acceptum de Hephæstione, uti deo sacrificijs adorando renunciauit: quod plurimum Alexandro, quum sententiam suam à deo comprobari uideret, placuit. Primus itaque ipse sacrum fecit, liberaliter'que hominum multitudinem ingentem suscepit, uarij generis uictimis ad decem millia mactatis. Honoribus autem mortuo amico exolutis, Alexander ad remissionem animi ac uitam lætiorem sese dederat: uidebaturque potentiæ & fœlicitatis humanæ summum attigisse fastigium: quum fati uiolentia tempori, quod eius uitæ natura concedebat, terminum iniecit. Deusque ipse & miris ostentis, neque dubijs signis imminentem mortem demonstrauit. Quum enim Alexandro unctioni uacante, regia uestis cum diademate super tribunal fuisset posita, uir quidam indigena, qui uinctus tenebatur, ruptis cōpedibus è custodum manu clàm aufugit: ingressusque aulam, nullo in portis prohibente, ad tribunal contendit: repertam uestem & diadema induit, atque ita ornatus cum summa animi securitate consedit. Audito hoc inusitato facinore, Alexander ualde est territus: ueniensque ad hominem, qui nihil commotus quietissimè sedebat, eum interrogauit, quis'nam esset, & cuius causa rem talem fecisset. Illo simpliciter respondente, se nihil scire: uisum est regi de hoc facto ad uates referre: quorum consilio hominem interfecit, ut si quid aduersi eo ostento denunciatum esset, in illius caput effunderetur. Alexander uestem recipiens, dijs depulsoribus sacrum fecit, non sine magna animi tristitia. Et
B Chaldæorum admonitionis identidem recordatus, philosophos, qui sibi aduentum Babylonem in animum induxissent, detestabatur, artem rursus & sapientiam magnam Chaldæorum admiratione & cultu dignam iudicabat, omninoque cuiuis contra uim fati argumentis & copiosis disputationibus disserenti, mirificè infensus erat, & obloquebatur. Haud multo post hæc signum aliud ad regni mutationem pertinens, diuinitus editum est. Correptus cupidine uisendi paludem, quæ erat prope Babylonem, ingressusque naues cum amicis nauigare inceperat. Ibi regia naui à cæteris extracta, coactus est aliquot dies solus uagari, adeò ut salutem quandoque desponderit. Interim per anfractus quosdam difficiles, & multis impeditos arboribus dum progreditur, à ramis supernè pendentibus retentum diadema, deinde in aquam cecidit. Tunc è remigum numero unus adnatans, receptum illud, ut securius ferret, capiti suo imposuit, atque ad nauem uenit. Errauit ita Alexander dies tres, & totidem noctes. Liberatus igitur à periculo, & diademate prēter spem recuperato, iterum uates consuluit, quid'nam de eo, quod sibi euenerat, censerent. Illi monuerant, ut magnis & insignibus sacrificijs deos sibi propitios redderet. Tūc temporis Medius quidam Thessalus, unus ex amicis regijs, uehementer eum rogauit, uti ad geniale conuiuium, quod celebrabat, uenire non recusaret. Ibi mero multo se onerauit. Nouissimè quum repletum magnum Herculis poculum ebibisset, repentè ueluti fortissimo ictu uerberatus, & clamorem & suspiratum ingentem edidit. Sublatus adstantium amicorum manibus, illinc discessit: statimque adhibiti medici, fecerunt uti cubaret, diligenterque ei adsidebant. Morbo autem inualescente, quum medici nullo remedio ei possent succurrere, doloresque acutissimi, & ueluti cruciatus eum torquerent, uitæ omnē

spem

ſpem abiecit, detractumq́ue digito anulum Perdiccæ tradidit. Amicis rogantibus, cui imperium relinqueret: Præſtantiſſimo, reſpondit. Atq; hac nouiſſima uoce illud nimirum ſignificauit, magno primorum ducum certamine ſibi iri parentatum. Eo, quem diximus, modo Alexāder eſt mortuus, regni ſui anno duodecimo, mēſe ſeptimo, maximis rebus geſtis, ut regū qui ante eum, poſtq́ ad meam uſq; ætatem fuerunt, nullus ei comparari poſſit. Sed quoniā ſcriptores aliqui in tradenda regis huius morte uidentur diſcrepare, ueneno interemptum dicentes, operæpreciū fuerit & eorum opinionē nō prætermittere. Aiunt igitur Antipatrū, quem in Europa ducem Alexander reliquerat, ueniſſe in magnas cōtrouerſias cum regis matre Olympiade. ac primò quòd Alexandum expoſtulationibus de ſe fidem non adhibere nouerat, fœminam contemptui habuiſſe: poſtmodum auctis indies magis ſimultatibus, Alexandrum ex pietatis officio, cum matri in omnibus gratificari cuperet, pleraque ſigna alienati ab Antipatro animi dediſſe: acceſſiſſe crudelem Parmenionis & Philotæ necem, ex qua amicis omnibus regijs non mediocris iniectus ſit terror: Antipatrum idcirco per filium, qui erat à cyathis, curaſſe, uti regi uenenum porrigeretur. Poſt cuius obitum, quum in Europa ipſe imperium tenuiſſet, & deinceps eo mortuo, filius Caſſander, non auſos fuiſſe ſcriptores ueneni dati mentionem facere. Illud ſanè ex his quæ facta ſunt, conſtare, Caſſandrum rebus Alexandri aduerſum fuiſſe, quum Olympiadem interfectam abijci, ne ſepeliretur, iuſſerit: & euerſas ab illo Thebas, magna diligentia inſtaurauerit. Mortuò Alexandro, Siſyngambris Darei mater, quum multum & illius obitum, & ſuam calamitatem, quòd tanto præſidio in extremo uitæ fuiſſet priuata, defleret, intra diem ſeptimum uita functa eſt: in ſumma quidem triſtitia, ſed non citra laudem extincta. Nos uerò ad Alexandri mortem progreſſi, ueluti initio libri promiſeramus, ſequentibus libris ſucceſſorum eius res narrabimus. A B

DIODORI SICVLI BIBLIOTHECAE *Hiſtoricæ Libri XVII finis.*

RERVM ET VERBORVM IN DIODORO PRAECIPVÈ MEmorabilium Index.

hordei

Themisto-

FINIS.

SERIES CHARTARVM.

α a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z A B C D E F G H I K L M N O. Omnes terniones, præter α duernionem.

BASILEAE, PER HENRICHVM Petri, Anno Salutis humanæ, M. D. XLVIII. Mense Martio.